సమగ్ర ఆంధ్ర సాహిత్యం

పదవ సంపుటం

కుంఫిణీయుగం - II

ఆరుద్ర

సమగ్ర ఆంధ్రసాహిత్యం

పదవ సంపుటం
కుంఫిణీయుగం-II

ఆరుద్ర

ప్రజాశక్తి బుక్ హౌస్
కారల్ మార్క్స్ రోడ్, విజయవాడ-2

ప్రచురణ నెం: 294

ముద్రణ : డిశెంబర్ 1990

ముఖచిత్రం: బాపు

సాదా ప్రతి: రు. 35–00
మేలు ప్రతి: రు. 45–00

ప్రతులకు

ప్రజాశక్తి బుక్ హౌస్
కారల్‌మార్క్స్ రోడ్
విజయవాడ–520002

ముద్రణ:

ప్రజాశక్తి డైలీ ప్రింటింగ్ ప్రెస్

విజయవాడ

మామాట

ఆదికాలం నుండి ఆధునిక యుగం వరకూ సాగిన సమగ్ర ఆంధ్ర సాహిత్య పరిణామాన్ని గురించి తెలుసుకోవాలనే ఆకాంక్షగల సాహిత్యాభిమానుల కోసం కవి, పండితుడు, పరిశోధకుడు, సాహితీ విమర్శకుడుగా పేరు ప్రతిష్ఠలను గడించిన ఆరుద్రగారు ఎంతగానో శ్రమించి ఒక్క చేతిమీదుగా సమగ్రాంధ్ర సాహిత్యాన్ని 12 సంపుటాల్లో ఆంధ్ర ప్రజలకు 1968 లోనే అందచేశారు.

అయితే ఆ రచన ఆధునికయుగం వరకూ పూర్తిగా సాగలేదు. అనివార్యకారణాల వలన ఆఖరి భాగాలను ఆయన పూర్తిచేయలేదు. అయినప్పటికీ అది ఆంధ్ర సాహిత్య చరిత్రకు సంబంధించి ప్రామాణిక గ్రంథంగా గుర్తించబడింది. తెలుగు సాహిత్య చరిత్రకు. సంబంధించి ప్రామాణిక గ్రంథంగా గుర్తించబడింది. తెలుగు సాహిత్యంలోనూ, చరిత్ర అధ్యయనంలోనూ నిష్ణాతులుగా గుర్తించబడిన సర్వశ్రీ వేలూరు రామకృష్ణ శాస్త్రి, విశ్వనాథ సత్యనారాయణ, శివశంకర స్వామి, మల్లాది రామకృష్ణ శాస్త్రి, గిడుగు వెంకట సీతాపతి, ఖండవల్లి లక్ష్మీరంజనం, దివాకర్ల వెంకటావధాని, రాళ్ళపల్లి అనంతకృష్ణ శర్మ, నేలటూరి వెంకటరమణయ్య, తాపీ ధర్మారావు, కప్పగంతుల లక్ష్మణశాస్త్రి, పాకాల రాజమన్నారు లాంటి ప్రముఖుల ప్రశంసల నందుకున్న రచన అది.

ఆరుద్ర షష్టి పూర్తి ఉత్సవాల సందర్భంగా ఆయనకు ఆంధ్రావనిలో అనేక చోట్ల జరిగిన సన్మాన సభలన్నింటా, సమగ్రాంధ్ర చరిత్రను ఒక్కచేత్తో పూర్తిచేసి ఆయన ఆంధ్ర ప్రజలకు సొనగూర్చిన మహత్తర సేవను ప్రశంసించుతూనే, తతిమ్మాభాగాలను పూర్తిచేయాలనే ఆకాంక్షలు వెలిబుచ్చారు.

ఇప్పుడు ఆరోగ్యం చక్కబడి, పఠనానికి, రచనకు, ప్రచురణకు అవసరమైన సదుపాయాలు ఏర్పడగానే ఆంధ్ర సాహిత్యాభిమానుల చిరకాల వాంఛను నెరవేర్చడానికి ఆరుద్రగారు పూనుకోవడం అభినందించదగిన విషయం.

ఆరుద్రగారే తెలిపినట్లు ఒక భాషను మాట్లాడే ప్రజల దేశ చరిత్ర సాంఘిక చరిత్ర, సాహిత్య చరిత్ర ఒకదానికొకటి పెనవేసుకొని వుండటం వలన ఈ రచన అన్ని కోణాల నుండి తమ చరిత్రను, వారసత్వాన్ని అవగాహన చేసుకొనేందుకు ఆంధ్ర ప్రజలకు ఉపయోగపడగలదు.

ఇటీవల కాలంలో జరిగిన పరిశోధనల ఫలితంగా అందిన అదనపు సమాచారం, అంతకు ముందు రచనపై వచ్చిన విమర్శలను, సూచనలను దృష్టిలో వుంచుకొని గతంలో ప్రచురించిన సంపుటాల్లో కూడా అవసరమైన మార్పులను, చేర్పులను చేసి, ఆధునిక యుగం వరకు గల తతిమ్మా సంపుటాలను రచించడానికి ఆరుద్రగారు పూనుకోవడం ముదావహం.

పరిశోధనల్లో వచ్చిన ఆధునిక పద్ధతులను ఆకళింపు చేసుకొని ఆదిమ, చాళుక్య యుగాల నుండి నేటి ఆధునిక యుగం వరకూ సమగ్రరీతిలో తాను రచించిన సమగ్ర ఆంధ్ర సాహిత్య చరిత్రను ప్రచురించే అవకాశాన్ని మాకు కలిగించినందుకు ఆరుద్రగారికి మా ప్రచురణాలయం తరపున హృదయపూర్వకమైన కృతజ్ఞతాభివందనాలను తెలుపుకుంటూ ఈ ప్రచురణకు పూనుకొన్నాం.

సుదీర్ఘమైన అధ్యయనం, పరిశోధనల ఫలితంగా లభించిన అపూర్వమైన సాహితీ సంపదతో తెలుగు ప్రజలు తమ చరిత్రను, తమ సాహితీ సంస్కృతి వారసత్వాన్ని అవగాహన చేసుకునేందుకు ఉపయోగపడే విధంగా ఆరుద్రగారు రచించిన ఈ " సమగ్ర ఆంధ్ర సాహిత్యం" 12 సంపుటాలుగా వచ్చే ఈ ఉద్గ్రంథం- ఆంధ్ర ప్రజల ఆదరణను బహువిధాలుగా పొందడమేగాక, తెలుగు వారుండే ఇతర ప్రాంతాల్లో కూడా అన్ని గ్రంథాలయాల్లోను, విద్యాలయాల్లోను తగిన స్థానం పొందగలదని ఆశించుతున్నాం.

22–7–'89
విజయవాడ

–ప్రచురణకర్తలు

మనవి మాటలు

సాహిత్యాభిలాష గల సాధారణ పాఠకులు ఆంధ్ర సాహిత్యం గురించి సంపూర్ణంగా తెలుసుకోవాలనుకుంటే, వాళ్ళకు ఉపయోగించే పుస్తకాలు నేడు అందుబాటులో లేవు. నన్నయభట్టు నుండి చిన్నయసూరి దాకా మాత్రమేకాక సాతవాహనుల కాలం నుండి సాహితీ సమితి దాకా ఆంధ్ర సాహిత్యం అనేక విధాలుగా, బహుముఖాలుగా సాగింది. ప్రజ్ఞావంతులైన తెలుగు కవులు రచించిన గ్రంథాలు అన్నింటికి అన్నీ అచ్చుపడి వెలుగు చూడలేదు. అచ్చయిన పుస్తకాలు కూడా అన్నీ అందరికీ లభించడం లేదు. లభించిన పుస్తకాలైనా అన్నీ సాధారణ పాఠకులకు బోధపడే వివరణలతో లేవు. ఈ కొరతను తొలగించవలసిన బాధ్యత నేటి సాహితీపరులపై వుంది.

పన్నెండు సంపుటాలలో సమగ్ర ఆంధ్ర సాహిత్యం ప్రజానీకానికి పరిచయం చేద్దామనే సంకల్పం కొన్నేళ్ళ కిందట నాకు కలిగింది. పుస్తక ప్రచురణలో కొత్త పోకడలుపోయే ప్రతిభావంతులు శ్రీ యం.ఎన్.రావుగారితో దానిని ముచ్చటించాను. నా ఉద్దేశాన్ని వారు బహుముఖాల పరిశీలించారు. ఇటువంటి సాహిత్య గ్రంథాలకు పుస్తక ప్రపంచంలో ఆదరణ ఉంటుందని 'మార్కెట్ అధ్యయనం' బాగా చేసి తెలుసుకొన్నారు. వారి సంస్థ యం.శేషాచలం అండ్ కంపెనీ తరఫున పన్నెండు సంపుటాలను ప్రచురించడానికి ముందుకు వచ్చారు.

సమగ్రత ఆశయం. దీన్ని సాధించడానికి ఇది ప్రయత్నం. పూజ్యులు కందుకూరి వీరేశలింగం గారు ప్రామాణిక సాహిత్యరచనకు పునాదులు వేశారు. శ్రీయుతులు మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారు, వేటూరి ప్రభాకర శాస్త్రిగారు, చిలుకూరి వీరభద్రరావుగారు, కొమర్రాజు లక్ష్మణరావుగారు, మల్లంపల్లి సోమశేఖర శర్మగారు మొదలైన మహనీయులు సాహిత్యంతోబాటు దేశ చరిత్రను కూడా విశదం చేశారు. సురవరం ప్రతాపరెడ్డి గారు మన సాంఘిక చరిత్రకు శ్రీకారం చుట్టి కొత్త కోణాలను చూపెట్టారు. వీరి రచనలను ఆధారం చేసుకొని తమ ప్రతిభతో కొత్త ఆకారాలను గుర్తించి, నూతన సిద్ధాంతాలను ప్రతిపాదించి సాహిత్య చరిత్రను అనేక మంది విద్వాంసులు, విమర్శకులు, విఖ్యాత పత్రికలలో, వివిధ గ్రంథాలలో వివరిస్తున్నారు. ఈ అమూల్య రచనలన్నింటివి నా దృక్పథంతో సమన్వయం చేయడానికి ఈ రచనలో ప్రయత్నించాను.

ఒక భాష మాట్లాడే ప్రజల దేశ చరిత్ర, సాంఘిక చరిత్ర, సాహిత్య చరిత్ర ఒకదానితో ఒకటి పెనవేసుకొని వుంటాయి. రాజకీయాల వల్ల వివిధ రంగాలలో

పరిణామాలు ఏర్పడుతూ వుంటాయి. విభిన్న సంఘటనలే జరిగినా అవి ఒక చారిత్రక క్రమంలోనే వుంటాయి. రాజకీయ ప్రభావాలకు లోనుకాని యుగం వుండదు. రాజవంశాల పేరుమీదుగా యుగాలను పేర్కొనడం రివాజే. పాశ్చాత్య చరిత్రలలో 'ఎలిజబెతీయన్, జాకొబియన్, విక్టోరియన్, ఎడ్వర్డియన్' మొదలైన యుగాలు సుపరిచితమైనవే. ఇది అనువైన పద్ధతి, అందుకే సురవరం ప్రతాపరెడ్డిగారు తమ " ఆంధ్రుల సాంఘిక చరిత్ర "లో ఈ క్రింది విధమైన యుగ విభజన చేశారు.

1వ ప్రకరణము - తూర్పు చాళుక్య యుగము
2వ ప్రకరణము - కాకతీయుల కాలము
3వ ప్రకరణము- రెడ్డి రాజుల కాలము
4వ ప్రకరణము- విజయనగర సామ్రాజ్య కాలము(క్రీ.శ.1332 నుండి1530వరకు)
5వ ప్రకరణము- విజయనగర సామ్రాజ్య కాలము(క్రీ.శ1530 నుండి1630వరకు)
6వ ప్రకరణము - పేరు పెట్టలేదు (క్రీ.శ.1600 నుండి 1757 వరకు)
7వ ప్రకరణము - పేరు పెట్టలేదు (క్రీ.శ. 1757 నుండి 1857 వరకు)

సాంఘిక చరిత్రకు పనికివచ్చే సాహిత్య గ్రంథాలనే ఎన్నుకొనడంవల్ల సురవరం ప్రతాపరెడ్డిగారి యుగవిభజన వారి ప్రయోజనాలకు అనుకూలమైంది. సమగ్ర ఆంధ్ర సాహిత్యంలో విస్తృతను దృష్టిలో పెట్టుకొని నేను యుగాల అంకెను, ఆయా రాజవంశాల ప్రాముఖ్యాలను బట్టి పెంచవలసి వచ్చింది. ఆదిలో నేను వేసుకొన్న ప్రణాళికలో ఇలాగ యుగ విభజన చేసుకొన్నాను.

1. ఆదిమ, చాళుక్య యుగాలు	(క్రీ.శ.12వ శతాబ్దం చివరి దాకా)
2. కాకతీయ యుగం	(క్రీ.శ.1200-1290)
3. పద్మనాయక యుగం	(క్రీ.శ.1337-1399)
4. రెడ్డి రాజుల యుగం	(క్రీ.శ.1400-1450)
5. తొలి రాయల యుగం	(క్రీ.శ.1450-1500)
6.మలి రాయల యుగం	(క్రీ.శ.1500-1550)
7.నవాబుల యుగం	(క్రీ.శ.1550-1600)
8.నాయక రాజుల యుగం	(క్రీ.శ.1600-1670)
9.కడపటి రాజుల యుగం	(క్రీ.శ.1670-1750)
10.కుంపిణీ యుగం	(క్రీ.శ.1750-1850)
11. జమీందారీ యుగం	(క్రీ.శ.1850-1900)
12.ఆధునిక యుగం	(క్రీ.శ.1900 నుండి)

పుస్తక ప్రచురణను ప్రారంభించడానికి ముందే ప్రతి సంపుటిలో పుటల పరిమితిని, సంపుటాల సంఖ్యను, ఒక్కొక్క సంపుటం వెలనూ, పన్నెండు సంపుటాలకు మొత్తం పూర్తిగా ముందే చెల్లించే పక్షంలో పెట్టువెల, అందువల్ల లభించే లాభసాటి సదుపాయాలూ ప్రకాశకులు ప్రకటించారు. ఎందరో ఈ ప్రణాళికకు స్వాగతం చెప్పారు. చందాదారులుగా చేరారు.

1965 జనవరి నెల నుండి ఈ సంపుటాల రచనకు ఉపక్రమించాను. ప్రతి సంపుటిలోని పుటల పరిమితి ముందుగానే నిర్ణయం కావడం వల్ల ప్రతి ప్రకరణంలో తెలిసిన ఏ ఒక్కటీ వదిలి పెట్టకుండా విరివిగానే రాసినా చివరకు కుందించడం తప్పనిసరి అయింది. సమగ్రత దెబ్బతినకూడదని సంపుటాల సంఖ్యను పెంచి, అదనపు యుగాలనూ, ఉపయుగాలను చేర్చవలసి వచ్చింది. ప్రచురణకు ముందే ప్రజలకిచ్చిన వాగ్దానానికి భంగం లేకుండా పన్నెండు సంపుటాలనూ వరుసగా ప్రచురించడం జరిగినది. నామీదా, ప్రకాశకుల మీదా ఉన్న అభిమానంతో పి.వి.రాజమన్నారుగారు అన్ని యుగాలకు ఉమ్మడి ప్రవేశికనూ, ఒక్కొక్కరు చొప్పున సాహిత్యరంగంలోని లబ్ధప్రతిష్ఠులు పీఠికలు రాసి దీవించారు. వాటి వివరాలు ఇవి:

సంపుటి పేరు	కాలం	పీఠికాకర్త
1. చాళుక్య యుగం	ఏప్రియల్,1965	వేలూరి శివరామశాస్త్రి
2. కాకతీయ యుగం	మే, 1965	విశ్వనాధ సత్యనారాయణ
3. పద్మనాయక యుగం	జూన్,1965	శివశంకరస్వామి
4. రెడ్డిరాజుల యుగం	జూలై,1965	మల్లాది రామకృష్ణశాస్త్రి
5. గజపతుల యుగం	ఆగస్టు,1965	గిడుగు వేంకట సీతాపతి
6. తొలిరాయల యుగం	సెప్టెంబరు,1965	ఖండవల్లి లక్ష్మీరంజనం
7. మలి రాయల యుగం	అక్టోబరు,1965	దివాకర్ల వేంకటావధాని
8. నవాబుల యుగం	నవంబరు,1965	రాళ్ళపల్లిఅనంతకృష్ణశర్మ
9. ఆరవీటి రాజుల యుగం	ఫిబ్రవరి,1966	నేలటూరివెంకటరమణయ్య
10. నాయకరాజుల యుగం-I	అక్టోబరు,1966	తాపీ ధర్మారావు
11. నాయకరాజుల యుగం-II	మార్చి,1967	కప్పగంతుల లక్ష్మణశాస్త్రి
12. కడపటిరాజుల యుగం	ఫిబ్రవరి,1968	---

1965 ఏప్రియల్ నెల నుండి నవంబరు నెలదాకా ఎనిమిది నెలలు క్రమం తప్పకుండా అసాంతం రచనచేసి ఒక మాసపత్రికలాగ సమగ్ర ఆంధ్ర సాహిత్యం సంపుటాలను అచ్చుకివ్వడంలో నా ఆరోగ్యం పూర్తిగా దెబ్బతిన్నది. పళ్ళు బిగివిని రచన చేయడం వల్ల పళ్ళ బిగువు సడలి దంత వైద్యం అవసరమైంది. దానితో పాటు డయాబిటిస్, బ్లడ్ ప్రెషర్, ఒకటేమిటి టెన్షన్ వల్ల రావలసిన అన్ని రుగ్మతలూ వచ్చాయి. అయినా ప్రజలకు ప్రకాశకులతోపాటు వాగ్దానం చేసినది పన్నెండు సంపుటాలు కనుక ఆ సంఖ్యను పూర్తిచేయాలని నిశ్చయించాను. అది 1968 ఫిబ్రవరి నాటికి గాని పూర్తిచేయలేకపోయాను.

ఈ పన్నెండు సంపుటాలు వెలువడుతున్నప్పుడు ఆసక్తితో చదివి, సహృదయంతో విమర్శించి, ప్రోత్సహించిన వాళ్ళెందరో ఉన్నారు. చెల్లాచెదురుగా వున్న ఆకరాలను ఒక్కచేత్తో క్రోడీకరించి విశ్లేషణ చేస్తున్నప్పుడు రచనలో తప్పులు దొర్లడం తప్పదు. వీటికి తోడు సాఫు వ్రాస్తున్నప్పుడో, ప్రూఫు దిద్దుతున్నప్పుడో మరికొన్ని పొరపాట్లు చేరకున్నాయి. నా అంతట నేను గుర్తించిన తప్పులతో బాటు విమర్శకులు సూచించే లోపాలూ, కొందరి కోపాలూ రెండవ ముద్రణలో సర్దుకొంటానని అప్పుడే సవినయంగా విన్నవించుకొన్నాను.

మొదటి ముద్రణ సంపుటాలన్నీ ఏనాడో చెల్లుబడి అయిపోయాయి. రెండవ ముద్రణ కోసం ఎందరో ఎదురు చూస్తున్నారు. కొందరు ఒత్తిడి చేస్తున్నారు. గత సంవత్సరం నా రెండు కళ్ళ కేటరాక్టులకూ ఆపరేషన్ విజయవంతంగా జరగడం వల్ల గ్రంథ పఠనానికి,రచనా కార్యక్రమానికి వీలు కలిగింది.

సమగ్ర ఆంధ్ర సాహిత్యంలో కొరతగా మిగిలిపోయిన సంపుటాలను పూర్తిచేయడమేగాక, తొలి పన్నెండు సంపుటాలకు కొత్త వైనాలు చేర్చి, తిరగరాసి ప్రచురించాలని నిశ్చయించాను. 'ప్రజాశక్తిబుక్ హౌస్' వారు తిరగరాతకూ, పునర్ముద్రణకూ సదుపాయాలు కలిగించి ప్రచురణ ప్రారంభిస్తున్నారు. వారికి నా ధన్యవాదాలు. ఒక వ్యక్తి సమాజంలో ఏదైనా సాధించగలిగాడంటే దానికి ప్రత్యక్షంగానూ, పరోక్షంగాను ఎందరి సహాయ సహకారాలో ఉంటాయి. ఈ నా కృషిలో నాకు తోడ్పడిన వారందరికీ నా కృతజ్ఞతలు.

1989 సంక్రాంతి
మద్రాసు -17

—ఆరుద్ర

ఇందులోని విషయాలు

25. ఉన్నవ యోగానందం
26. అల్లమరాజు రామకృష్ణయ్య
27. తూము రామచంద్రారెడ్డి
28. రాయరఘునాథ తొండమాను
29. పిండిప్రోలు లక్ష్మన్న
30. వీణం లక్ష్మీపతి
31. కాళ్ళకూరి లక్ష్మీపతి
32. తక్కెళ్ళపాటి లింగన్న
33. దాగంటివెంకట కృష్ణయ్య
34. పులిఖండం వెంకట కృష్ణయ్య
35. గోపీనాథం వెంకయ్య శాస్త్రులు
36. కోనపల్లి వెంకట రంగయ్య
37. మరింగంటి వెంకట నరసింహాచార్యులు
38. రేమెల వెంకటరావు
39. సుదురుపాటి వెంకన్న
40. శృంగారకవి తిరుమలనాథం
41. దామర్తి సుందరశేషగిరి రావు
42. వాడాల శేషాచార్యులు
43. తిరుమలరాజు సూరపరాజు
44. మంగళ సూర్యనారాయణ
45. చిత్తూరు గంగాధరుడు
46. కంచెర్ల చంద్రశేఖరుడు
47. పాటూరి చిన్నయ్య
48. శేషం దెన్ను భట్టు

11. అభ్యుదయాలూ విలాసాలూ చరిత్రలూ ఉపాఖ్యానాలు

1. ఔడూరి కిచ్చన్న
2. నరసింహ సోమయాజి గారి పాచన
3. కాశీనాథుని వీరయ్య
4. ముప్పిరాల సుబ్బారాయుడు
5. గోటేటి సూరన్న
6. అయ్యమాచార్యులు
7. కృష్ణదాస కృష్ణదాసు
8. చిగుళ్ళేపు కృష్ణమాచార్యులు

9. పాకనాటి గణపతి రెడ్డి
10. కాళ్ళకూరి గౌరీకాంతం
11. మారుపెద్ది చెంగల్వ రాయడు
12. దళవాయి తిమ్మరాజు
13. చెల్లపిళ్ల నరసయ్య
14. బసవరాజు నాగేంద్రం
15. తునగాల నీలకంఠం
16. గిరిరాజు గారి పాపయ్య
17. అక్కిన ప్రగడ పిచ్చయ్య
18. శేషం రంగాచార్యుడు
19. పండితారాధ్యుల వీరన
20. కృష్ణపాటి వీరరాఘవయ్య
21. ఎరగుడిపాటి వెంకట కవి
22. పెనుమగ్గి వెంకట కవి
23. సరసకవి వెంకటకృష్ణమాచార్యులు
24. పోడూరి వెంకటరాజు
25. బండి వెంకట స్వామి
26. శ్రీపెరుంబుదూరి వెంకటాచార్యులు
27. ధర్మపురి విశ్వేశ్వరుడు
28. చదువుల సోమలింగం
29. నల్లిందిఘుకు అప్పలాచార్యులు
30. మేడూరి అప్పన్న
31. మాచిరాజు కామరాజు
32. కుమార శరణయ్య
33. వెనవెళ్ల గం... శ్వరం
34. శ్రీనివాసాచారి గారి చినవెంకటాచార్యులు
35. గరికిపాటి తమ్మయ్య
36. రుద్రరాజు తిరుమల రాజు
37. కోవెల తిరువెంగళరాజు
38. బొమ్మకంటి నరసింహం
39. కొత్తలంక మృత్యుంజయుడు
40. బాపన్న గారి యాదవయ్య
41. బంగారు రంగప్ప
42. హర్యపరాజు రంగశాయి
43. శేషం రఘునాథాచార్యులు
44. ముకుం... రి రామకవి

1

మొదటి తెలుగు పత్రికలు

కుంపిణీ యుగంలోని తెలుగు సాహిత్య రంగం అన్ని దిశలలో విస్తరించింది. కొత్త పరిమాణాలూ, కొత్త పరిణామాలు సంతరించుకొంది. భావ చైతన్యంలో నూతన ప్రక్రియలను చేపట్టింది. ముద్రాక్షరశాలలు, పుస్తక ప్రచురణలు సమాచార పత్రికలు వెలువడసాగాయి.

తెలుగులో ఓం ప్రథమం వెలువడ్డ మొదటి పత్రిక ఏది? దానిని ఎవరు స్థాపించారు? ఎవరు సంపాదకులు? ఎలా నడిపించారు? ఎన్నాళ్ళకోసారి వచ్చేది? ఏయే విషయాలు ప్రచురించేవారు? మొదలైన ప్రశ్నలకు ఇప్పటి దాకా తెలుగులో సమాధానాలు దొరకవు. కుంపిణీ కాలంలో ఆంధ్ర దేశ సాంఘికేయ చరిత్రని ఎవరూ సమగ్రంగా రాయలేదు. సాంఘిక చరిత్రనూ దానిలో భాగమైన పత్రికల చరిత్రనూ రచించడానికి ఎవరూ ఇటీవలి కాలం దాకా గట్టిగా పూనుకోలేదు.

తెలుగులో మొదటి పత్రికలనుస్థాపించిన పూజనీయుల పేర్లను తెలుసుకొని వాళ్ళను సంస్మరించడం మన విధి. వాళ్ళు పత్రికలను ఎలా నడిపారో తెలుసుకొని ఆ మహదాశయాలను విస్మరించకుండా వుండడం మనధర్మం. ఇల్లికి ముగ్గు పెట్టినవాళ్ళకు పండగ చేసి ఆనందించడం మన కర్తవ్యం. మొదటి తెలుగు పత్రికను ఉమ్మడిగా సంస్థాపించదలచిన వ్యక్తులు నలుగురు ఉన్నారు. వాళ్ళు నలుగురు చెన్నపట్నం వాస్తవ్యులు. సంస్కారంగల వాళ్ళు. వాళ్ళ పేర్లు:

1. కాన్‌స్టాంటైన్ శాంపి
2. ఎ. వట్టరసర్
3. టి. విశాఖ పెరుమాళయ్య
4. టి. శరవణ పెరుమాళయ్య.

[1]ఈ నేటివు పెద్ద మనుష్యులు నలుగురూ కలసి " మద్రాసు క్రానికల్ " అనే పేరిట తెలుగు తమిళభాషలలో ఒక పత్రిక నడపదలిచారు. ఈ నలుగురు మనుష్యులు చెన్నపట్టణమందు మిక్కిలి ప్రముఖులుగానున్న ధనవంతులనే పేరుగల వాళ్ళు. వీళ్ళలో కాన్‌స్టాంటిన్ శాంపి గారికి స్వంత అచ్చుకూటం ఉంది. దాని పేరు కమర్షియల్ ప్రెస్. దీనిలో 1819 నుంచి పుస్తక ప్రచురణ సాగుతోంది. (విలియం బ్రౌను గారి వ్యాకరణాన్ని ఇక్కడే అచ్చువేశారు)

పై నలుగురు "చెన్నపట్టణం పెద్ద మనుష్యులు" 1832లో మద్రాసు

గవర్నరుగారికి ఒక మహాజరు పెట్టుకున్నారు. సెంటుజార్జికోట దొరతనంకింద చెల్లుతున్న ప్రెసిడెన్సీలో ఎన్నో ఇంగ్లీషు పత్రికలున్నా మిగతా ప్రాంతీయ భాషలలో అనగా తమిళ తెలుగు భాషలలో పత్రికలు లేవని విన్నవించుకొన్నారు. ఇంగ్లీషు పత్రికలు ఏ ఉదారఆశయాలతో సాగుతూఉన్నాయో అవే సూత్రాలపై తమ పత్రికను నడపదలిచారు. భారతదేశంలోని యీ ప్రాంతాలలో ఇటువంటి ప్రయత్నం జరగడం ఇదే తొలిసారి కనుక ప్రెసిడెన్సీలోని నేటివులు తమ తమ మాతృభాషలలో తమ అభిప్రాయాలను ఆలోచనా తాత్పర్యాలను ప్రకటించుకోవడానికి అనువుగా ఉంటుందని గవర్నరుగారికి ఈ నలుగురూ మనవి చేసుకొన్నారు[1]

ఈపత్రికను వారానికి రెండుసార్లు ప్రకటించదలిచారు. బుధవారంనాడు తెలుగు భాషలోనూ, శనివారంనాడు తమిళ భాషలోనూ వెలువడుతుందని తెలియచేశారు. ఇంగ్లీషు డెమ్మీ సైజులో పేజీకి మూడు కాలముల చొప్పున పత్రిక వ్యాపారాలకు, రాజకీయాలకు, సాహిత్యవిషయాలకు సంబంధించినసంగతులను ప్రచురించదలిచారు. సివిలు, మిలటరీ ఉద్యోగుల విషయాలను "పయింట్ల"ను ప్రకటించుతారు. దేశీయ విదేశీయ ఆంగ్లేయ విఫణి వీధుల పరిస్థితులను కూడా తెలియచేయదలిచారు. పత్రికలో స్వచ్ఛాయుతంగా, ధారాళంగా అన్ని విషయాలూ అందరూ చర్చించవచ్చునని పత్రికాధిపతులు నలుగురూ తమ విజ్ఞాపన పత్రంలో గవర్నరుగారికి విన్నవించుకొన్నారు. ఇంతటి ఉదాత్తమైన ఆశయాలతో నడుపదలచుకొన్న "మద్రాసు క్రానికల్"కు 1832లో ప్రభుత్వం నుండి అనుమతి లభించిందో లేదో తెలియదు. 1833 లో తెలుగు తమిళ భాషలతో ఒక పత్రిక మద్రాసు నుంచి వెలువడేదని రివరెండు జెలాంగు దొరగారు ఒక నివేదికలో బెంగాలుప్రభుత్వానికి ఉత్తరోత్తరా 1858 లో తెలియజేశారు. [2] బహుశా ఇది "మద్రాసు క్రానికల్" కావచ్చు. ఈపత్రిక తెలుగు తమిళ సంచికలు ఎన్ని వెలువడ్డాయో ఏనెలనుంచి వెలువడ్డాయో తెలియదు. 1832 నుంచి 1837 దాకా తెలుగు పత్రికల గురించి ఏవిధమైన అదనపు సమాచారం ఇప్పటిదాకా బయట పడలేదు.

1838లో " వృత్తాంతిని " అనే తెలుగు పత్రికను కొందరో, ఒక్కరో ప్రారంభించారు. ప్రొప్రయిటర్ల పేర్లుగాని, ఏజెంటు పేరు గాని తెలియదు కాని ఈ పతికకు మండిగల వెంకట్రాయ శాస్త్రి అనే విద్వాంసుడు సంపాదకుడు "వృత్తాంతిని" సంచికలు ఏమీ లభించకపోయినా, దీని తర్వాత వచ్చిన "వర్తమాన తరంగిణి" అనే పత్రికలోని విభిన్నసంచికలలో దీనిప్రసక్తిని, ప్రశస్తిని

---

1. Public consultations 2 November 1832 Quated by C.J. Nirmal"The Press in Madras under the East India Company-Journal of Indian History VOL XLIV Part - II August 1966. P. 495.

2. K Natarajan- History of Indian Journalism Part-II, The Report of the Press Commission New Delhi-1954 P.64.

తరుచు సంపాదకులు, పాఠకులు పొందుపరిచేవారు. వృత్తాంతినిలో ఏవైనా ముఖ్యమైన సమాచారంగాని ప్రచురితమయితే దానిని ప్రభుత్వం దృష్టిలోనికి "తెలుగు ట్రాన్సులేటరు" తీసుకురావాలనే ఆదేశాన్ని కుంపిణీవారు జారీచేశారు ఆ పత్రికను సదరు కచ్చేరికి సప్లయి చేయడానికి ఏర్పాట్లు చేశారు.

1838 లో మద్రాసులోని పత్రికల కోవలో వృత్తాంతిని చేరినా ఇది ఎక్కడ నుండి ప్రచురితమయ్యేదో చిరునామా అసైలమ్ ఆల్మనాక్ (1839) సంచికలో కనపడదు. ఈ పత్రికకు చందాదారులు వివిధ ప్రాంతాలలో ఉండే వారని భావించవచ్చు. 1838 జులై నుంచి రాజమండ్రి జిల్లా జడ్జిగా ప్రభుత్వం చేసిన జేమ్స్ థామస్ అనే సివిలు సర్వెంటు తన కచ్చేరిలోని నేటివులను సంతోష పెట్టడానికి మద్రాసు నుండి వెలువడుతున్న "వృత్తాంతిని" పత్రికను తెప్పిస్తూ ఉండేవాడు. ఈ పత్రిక గురించి అతని భార్య జూలియా సీమలో ఉన్న తన బంధువులకు లేఖల ద్వారా అప్పుడప్పుడు తెలియజేస్తూ ఉండేది. ఈ పత్రిక "చాలా ముచ్చటగా, తమాషాగా, చమత్కారంగా ఉండేదని "ఇటీజ్ వెరిక్యూయంట్" అన్న ఒక్క వాక్యంలో తెలియచేసింది. ఇంగ్లీషు పత్రికల నుంచి అనువాదాలూ చాలా అల్పమైన నిష్ప్రయోజనమైన విషయాల గురించి ఎంచి ప్రచురించేవారని ఆమె అభిప్రాయపడింది. ఉదాహరణకు సీమరాణిగారి పడక మంచం గురించి రాస్తూ ఆమె ఎప్పుడూ కటికనేల మీద ఏమీ కప్పుకోకుండా నిదురించేదని రాశారట. కిందటి సంచికలో మద్రాసు గవర్నరుగారు ఇచ్చినవిందు గురించి సమాచారం ఇచ్చారట. దీనికి శానామంది నేటివు పెద్ద మనుష్యులను సైతం ఆహ్వానించారట.(3)

రాజమండ్రి జడ్జిగారైన థామస్ దొర ఆ ఊళ్ళో ఒక గ్రంథాలయాన్ని పెట్టాడు. అందులో పత్రిక సంచికలు పురజనులకు లభించేవి. 1839 సెప్టెంబరు 8వ తేదీనాడు రాజమండ్రి వాస్తవ్యుడైన బొమ్మరాజు నాగేశ్వరరావు బ్రౌను దొరగారికి ఒక లేఖ రాస్తూ "చెన్నపట్నపు వృత్తాంతిని అనే తెలుగు న్యూసు పేపరులో యీ మధ్య తమ వద్ద వున్న జ్యోతిష్య గ్రంథముల యొక్క వైద్య శాస్త్రములు వగైరాలు వివరం వ్రాయబడి వున్నది." అని తెలియచేస్తూ, వాటిలో తనకు కావలసిన పుస్తకాల ప్రతుల గురించి ఆర్డీ పెట్టుకొన్నాడు. ఈ ఉత్తరం నకలు బ్రౌను లేఖల సంపుటాలలో ఉంది. (ఎమ్. 417-పి.339)

"వృత్తాంతిని" పత్రికకు "బుద్ధిమంతులు" వుత్తరాలు రాస్తూ వచ్చేవారు. వాటిని అందులో ప్రచురించేవారు. కొందరు "లోక రక్షకుడు" మొదలైన పేర్లతో రాసేవారు. "వివాహముల గురించిన దుర్వ్యయము" అనే విషయంపై సుదీర్ఘమైన లేఖ ఒకటి 1841 ఫిబ్రవరి 15వ తేదీ సంచికలో అచ్చుపడింది. సంఘ సంస్కారం కోసం ఆనాటి విద్యావంతులు ఎంత తహతహ లాడేవారో ఈ

3. **Julia Thomas- Letters from Madras during the years (1836-1839) by a lady- New Edition, London, 1846-P.116**

లేఖ వల్ల తెలుస్తుంది. " వృత్తాంతిని " సంచికలు దక్కకపోయినా ఈలేఖ మాత్రం బ్రౌను సంపుటాలలో జాగ్రత్త చేయడంవల్ల దక్కింది. ఆనాటి సంపాదక లేఖలు ఎలా ఉంటాయో తెలుసుకొనడానికి ఈలేఖను పరిశీలించడం అవసరం.

వివాహములను గురించిన దుర్వ్యయము

మహారాజశ్రీ వృత్తాంతి యిడిటరుగారి సముఖానకు-

అయ్యా,

ఈ తైనెల పుట్టిన వెనక మనవారిలో పెద్దమనుష్యులుగా వుండేవారి యిండ్లలో పెండ్లిండ్లుజరిగినవి. వాటిలో రెండుమూడు యిండ్లకు నేను వెళ్లియుంటిని. ముహూర్తము వేళకున్ను పోయినాను. రాత్రులలో కచ్చేరీలకున్ను వెళ్లినాను. ఈ రెండువేళల్లో ముహూర్తంవేళకు వెళ్లినప్పుడు నా మనస్సుకు బహు సంతోషముగా వుండినది. ఈ వేళలో పెండ్లికొమారుడున్ను, పెండ్లికుమార్తెయున్ను, పందిరిలో కూర్చుండి వారివారికి తగిన ప్రకారం మంత్రోక్తులచేత దేవ బ్రాంహ్మణ పూజచేయడమున్ను వారివారికి కలిగిన మట్టుకు దానాలున్ను భూరిదక్షణలు యివ్వడమున్ను బ్రాంహ్మణుల చేతనున్ను, తమ తమ వారిలో వృద్ధులుగానును పెద్దలుగానున్ను వుండేవారిచేతనున్ను ఆశీర్వచనములు జెందడమున్ను, యివి యావత్తున్ను మన శాస్త్ర సంమతిగానున్ను, ఆయా కులాచార సమ్మతిగానున్ను వుంటుంనవి గనక మహా చక్కగా యుండినది. అయితే రాత్రులలో కచ్చేరి యుంచవలెగదా - పందిలివేసి శృంగారించవలసియున్నదిగదా - అనే ఆలోచనమీద అందుకుగాను పట్టబొయ్యే ఖర్చు యెంతో అంతమాత్రం రూకలను ముహూర్తవేళలో ఖర్చుఅయ్యేదానిలో లోపంచేసి యిందుకుగాను విధిలేక మిగిలిస్తున్నారు. కచ్చేరీ పందిలి నాట్యం వీటిని నిలిపితే - యిందుకుగాను వృధా తలవయ్యే మొత్తాన్ని దానధర్మముల కింద అగత్యంగా శలవుచేతురనే దానికి నేను సందేహించలేదు.

పెండ్లిండ్లలో కచ్చేరి వుంచడములో వుండే గుణాగుణాలు యేమని యోచనచేసి చూస్తే అనేకవిధాల దోషమే కనిపిస్తున్నది గాని గుణలేశమున్ను లేదు. మొదలెత్తగా యీ విషయమై వారి వారి పరువుకు తగినమట్టుకు 50 వరహాలు మొదలు 1000 రూపాయీల మట్టుకు శెలవయె రూకలు వృధాగా పోతున్నవి. రెండోది- రాత్రులలో నిండా ప్రొద్దుపొయ్యేవరకు మేలుకుని యుండడము చేత యింటి యజమానుడికిన్ని కచ్చేరికి వచ్చే వారికిన్ని నిద్రా భంగమై శరీర సౌఖ్యం తప్పిపోతున్నది.

మూడోది కచ్చేరికి వచ్చేవార్లలో వ్యవస్థలేక పిలవబడని వారున్ను సామాన్యులయినవారున్ను రావడమువల్ల యింటి యజమానుడు వార్లను యెరగకపోయినప్పటికిన్ని, తనకు హితులు కాకపోయినా తన వియ్యంకుల వారికి

విహితుడేమో అని భ్రమించి వారికంతా తాజంచేసి మర్యాదలు చేయవలసి సంభవించినది గదా అని మనస్సులో నొచ్చుకుంటాడు.

నాలుగోది కచ్చేరికి వచ్చినవార్లలో నూటిలో తొంభై తొంమిది మందికి భరతశాస్త్రములోగాని సంగీతములోగాని జ్ఞానములేదు. వీర్లు కచ్చేరికిరాగానే గంధం పుష్పం పన్నీరు తాంబూలాలు యిచ్చి కూర్చుండబెట్టితే యితనికి నాట్యములో రుచిలేదుగనక రవంత ప్రొద్దు కూర్చుండియుండగానే నిద్ర వస్తున్నది. యింటికి పోదామా అనితలుస్తాడు. తనకు ముందర వచ్చినవారు యింకావున్నారు. తానులేస్తే మర్యాదగా వుండదు. యిటుండగా యింకా కొందరు కచ్చేరికి వెనకవచ్చినవారు వేరే తావులేకపోతే, తన్ను పృష్ఠభాగముతోతోసి తనకు ముందరవచ్చి కూర్చుంటారు. వద్దని చెప్పచాలడు. దీనికిన్ని సహించుకొని యాల వచ్చినామని తనలోతాను నొచ్చుకుంటాడు. యిట్లా కొంతసేపు కూర్చుండి యవరైనా వకరులేస్తే ఆ సమయము చూచి యీమట్టుకు బ్రతికినామని తానునుకూడా లేచి వెళ్లిపోతున్నాడు.

అయిదోది. యిందులో యింటివాడికైనా కచ్చేరికివచ్చిన వారికైనా యేమైనా సార్థకముకద్దా అని విచారిస్తే యవరికిన్ని యేమిలేదు. 15 సంవత్సరాలకు మునుపు వరకు కచ్చేరికి వచ్చేవారు నాట్యమాడుతూయుండే దాసీకి రూపాయిలువేసే మర్యాదకద్దు. దానివలన యింటివాడికి కొంచం కూడుదల యుండినది. ఇప్పుడు వక డబ్బు కూడా వేసే మర్యాదలేదు. కచ్చేరికి వచ్చినవార్లలో యెవడో వకడియందు మోహించినట్టు వాణ్ని లాగేకొరకై నటించే దాసి తన అభినయములచేత వాంణివాత్రమే రంజింపచేస్తున్నది. కొదవ వారందరున్ను నిష్ప్రయోజకులయి దాని రూపలావణ్యములజూచి భ్రమించి యింటికి వెళ్లినవెనక దా[illegible] తలుచుకొని నిద్రపట్టక వ్రిధాగా చెడిపోతున్నారు. నర్తనము చేసే దానికైనా యేదైనా ప్రయోజనముకద్దా అనిచూస్తే కచ్చేరికివచ్చినవారు రూపాయీలు వెయ్యకపోయినారు. నాలుగైదు రాత్రులు నిండా కష్టపడి నిద్రమాని తన అభినయముల చేతనున్ను తాను పాడే పదాల చేతనున్ను స్త్రీలకున్ను పురుషులకున్ను వుండే మర్యాదలను తప్పి సభలో నిలుచుండి సొజ్ఞలచేతనున్ను యుక్తుల చేతనున్ను కొన్ని రహస్యాలనంతా బయిలువేసి లజ్జవిడిచి మానముచెడి యింత కష్టపడ్డవెనకయింటి యజమానుడివద్దకి వెళ్లి దేహీ అడిగితే అతనికి యిష్టం వచ్చిన మట్టుకుయేమియిచ్చినా తీస్కుపోతున్నారు గనక వీరికిని కష్టానికి తగిన ఫలప్రాప్తిలేదు.

ఆరోది యీ కచ్చేరినివుంచడమువల్ల సంభవించిన ముఖ్యమయిన కీడు యేమంటే. కచ్చేరి చేస్తూయుండేటప్పుడు యిదివరకు స్త్రీలముఖంచూడని పిల్లకాయలు కొందరువచ్చి కూర్చుంటారు. వారు యీవరకున్ను విద్యార్థులై చదువుకొంటున్ను. యీ లోక వ్యాపారాలు యేదిన్ని తెలియనటువంటివారుగానున్ను వుండివున్నారు. యీ కచ్చేరికి వచ్చినవెనుక యిక్కడ నర్తనం చేస్తూ యుండే దాసీ కన్యకను చూచిన్ని నటిస్తూ యుండేటప్పుడు దాని నానావిధ వ్యాపారాల

నున్ను చూచి అదీ పాడే శృంగార పదాలనున్ను వినగా యితనికి యీవరకున్ను తెలిసియుండని కొన్ని వ్యాపారాలనున్ను చేష్టలనున్ను నేర్చుకొంటారు. అవతల యీ విధమైన సల్లాపాలయందు చిన్నవాండ్లకు బుద్ధి పుట్టి చదువుమీది జ్ఞాపకము తప్పి యీ దాసీలయింఢ్లకు పోవలననే వకఅపేక్ష మనస్సులో కలిగి మహారాజుల యిండ్ల చిన్నవాండ్లయితే ప్రామిస్సరినోట్లు వ్రాసి యిచ్చి డిస్కౌంటుచేసి రూకలు సంపాదించుకొని వారి యిండ్లకు పోతారు. పేదవానింటి చిన్నవాండ్లయితే యెక్కడయినా దొంగిలించి రూకలు సంపాదించి వారియిండ్లకుపోయి వ్యాధిని సంపాదించుకొని భ్రష్టుడయి చెడిపోతున్నాడు. దృష్టాంతానికి కావలసియుంటె అనేకపేర్లు యుదహరించగలను. అయితే గడిచిపోయినవాటిని చెప్పినందువల్ల సార్థకము లేదుగనుక వారిపేర్లను చెప్పవలసిన అగత్యములేదు. యింకా అనేక దోషాలు వున్నవి. యిది అందరికిన్ని తెలిసిన సంగతే గనక విస్తరించవలసిన నిమిత్తములేదు. నాయొక్క తాత్పర్యమేమంటే యీ కచ్చేరిలను వుంచి దాసీలను రప్పించేటందువల్ల మనమై మనపిల్లకాయలకు దుష్టచేష్టలు నేర్పిస్తున్నాము.

గనక యికమీదను పెండ్లిండ్లుచేసేవారు కచ్చేరిపందలివేసి అక్కడికి దాసీలను రప్పించి నాట్యము చేయించేది మాని దానికి పట్టే ఖర్చులను ముహూర్తము వేళలో దాన ధర్మాలున్ను బంధువులకున్ను బ్రాహ్మణులకున్ను అన్నం పెట్టించి తృప్తిదేయిస్తే బంధువులుగాక స్నేహితులుగానున్ను యిష్టులుగానున్ను పెండ్లికి వచ్చేవారిని యెట్లా తృప్తి దేయవచ్చునని అడిగితే వారికి యావత్తున్ను వకనాటికి బ్రాహ్మణులనుకొని వంట చేయించి విందుచేసి ఆ విందు ప్రయుక్తమయి సంగీతములో విద్వాంసుడుగా వుండే బ్రాహ్మణ్నైనాగాని యితర వర్ణములోగాని వకపురుషుణ్ని రప్పించి కొంతసేపు భగవన్నామకీర్తన చేయిస్తే చేయించేవారికిన్ని వినేవారికిన్ని పరలోకసాధనం కద్దు. తమరు దయచేసి యీ కాకితాన్ని కడాకు చదివిచూచి దీన్ని తమవృత్తాంత పత్రికలో ప్రచురణము చేయించడము లోకోపకారంగావుండునని తమకుతోస్తే అలాగున తాము ప్రచురము దేయవలెనని కోరుతున్నాను. అయితే యీ కాకితము చదివేవారు తోడుతోనే తమయింట్లో పెండ్లి ప్రయోజనాలు వస్తే కచ్చేరియుంచడము యిప్పుడే మానుతారని నేను యెంచలేదు. గాని దినంపేరట,- యిందులో వ్రాసియుండే సంగతులు యావత్తున్ను నిశ్చయమని కొందరు బుద్ధివంతులుయెంచుకొని కచ్చేరియుంచక మానుతారనే యెడల నేను సందేహించలేదు.

1841 సంవత్సరం — తమ చందాదారుడైన లోకరక్షణి.

ఫిబ్రవరినెల 15 తేది

(సంపుటం 1, సం, 417, పేజీలు 73-80)

1838 నుండి 1841 దాకా నాలుగేళ్లునడిచినా "వృత్తాంతిని" అభిమాన సంపత్తి లేక నిలిచిపోయింది. అయితే పత్రికల జరూరత్ తెలుసుకొన్నవారు 1842 లోనే "వర్తమాన తరంగిణి" అనే పత్రికను స్థాపించారు. దీనికి "యెడిటరున్ను, ప్రాప్రయిటరున్ను" సయ్యదు రహిమతుల్లా అనే సాహెబుగారు. పత్రిక కొంతకాలం నడిచాక ఆయన ఒక ప్రకటన చేశారు.

"యీ చెన్న పట్టణమందు మిక్కిలి ప్రముఖులుగానున్ను, ధనవంతులనే పేరుగల వారుగానున్ను ఉండే కొందరు నేటివు పెద్ద మనుష్యులు పూర్వం "వృత్తాంతి" అనే వక ఆంధ్రపత్రికను ప్రచురము చేసి అది కొద్ది కాలము వరకు జరుగుతూ వుండెను. యింతలో దానికి అంత్యకాలము సంభవించి అది మృతి బొందెనని మిక్కిలి చింతతోటి తెలియచేయుచున్నాము.

యిపుడు వుదయించి వుండే వర్తమాన తరంగిణి అనే పత్రికకు యేజంటున్ను ప్రాప్రాయిటరున్ను అయిన మేము మిక్కిలి ధనవంతులము కాము. ఆంధ్ర భాషయందు మిక్కిలి జ్ఞానము గాని రుచిగాని గల వారముగాము. అయితే యీ దేశస్తులయిన పెద్ద మనుష్యులు యీ విషయమును వృద్ధి పరచడమునకు సహాయులవుదురనే తాత్పర్యము చాతనున్ను యీ మూలముగా హిందువుల యొక్క స్నేహమునకు నేను పాత్రుడనయి తద్వారా ప్రతిష్టను పొందవలెననే తాత్పర్యం చాతనున్ను నూరార్లు వ్యాయపడి, ముద్రాక్షరములు మొదలుగా గల పనిముట్లను సంపాదించి యీ పత్రికను వుదయింప చేయడమునకు కారకుడనయితిమి.

సమాచార పత్రికలనేవి రాజ్యమునేలే జమిందార్లకున్ను వుద్యోగములను చేసేవారికిన్ని గొప్పగా వర్తక వ్యాపారములను చేసే వారికిన్ని మిక్కిలి వుపయోగమవుచున్నవి.

యిలాటి వారికి నానా దేశములందు జరిగే వ్యవహారములు ఆకళింపు కావడంవల్ల తమతమ వ్యవహారములను బందోబస్తు చేసుకొనడము కేమి వింతగా వుండే సమాచారములను చూసి సంతోష పడడమునకేమి అక్కడక్కడ జరిగే దుష్కృత్య సత్కృత్యములను తెలుసుకొనడముకేమి శక్తి గలిగి బుద్ధి అభివృద్ధి కావడముకు ఆస్పదమవుతున్నది.

సయ్యదు రహిమతుల్లా సాహెబు యేజంటు."

వర్తమాన తరంగిణి-పుస్తకం2-

ఆశ్వాసం 4; సంచిక 17;

1843 మే 11౨

పత్రిక ప్రాప్రయిటరు దీనిని ప్రారంభించడంలో తన ఆశయాలను 1843లో వెల్లడి చేసినా వర్తమాన తరంగిణి 1842 జూన్ 8వ తారీఖు నుంచి వెలువడుతూ ఉండేదని ఊహించవచ్చు. ప్రాప్రయిటర్ల ఉత్తరవు మీద ఎడిటరు 1842 డిసెంబరు 28వ తేదీనాడు ఒక ప్రకటన ఇలా చేశారు.

"మహారాజ రాజశ్రీ
వర్తమాన తరంగిణి చందాదార్లకు
విన్నపములు.

ఈ అడుగున మేము వ్రాయబొయ్యే ఒక ముఖ్యమైన సంగతిని అశేషులున్ను సావధాన మనస్కులయి యాకర్ణించవలయునని ప్రార్థించుచున్నాము.

మనవారిలో కట్టుబాటు లేకపోవుటమే దౌర్భాగ్య సంపత్తికి నాకరముగా మన్నది. యింగిలీషు వారిలో నందరున్ను మంచి కట్టుబాటులో నుండుట వలన వారికి లక్ష్మీ కటాక్షము గలిగి సకల సాంబ్రాజ్యముల ననుభవింపుచున్నారు. యదియునుంగాక వారి యర్భకులకు శైశవము నందే స్తనం దయత్వము వదలి నంతట దేశభాషలలోనం బూర్ణ ప్రజ్ఞ వారి పితరులు కలగజేసి ఖండితమయిన కట్టు లోనందీర్చుట వలన వారికి ధైర్యసాహసములు సాధారణముగా కలుగుచున్నవి. విద్యనేర్చుకోవడమనగా నక్షరముల నభ్యసించి వంకర టింకరగా తమ పేరు మాత్రము కొంతప్పుల గుణింతముతో వ్రాసిపాటి శక్తికలగగానే నిలపడము గాదు. సుశబ్దాపశబ్ద వ్యాకృ సొష్టవముల నెరుగుటయున్ను తప్పుఒప్పుల కనుగొని వ్రాయనేర్చుటయున్ను కన్న విన్నపుస్తకంబుల కర్థము జెప్పగలుగుటయున్ను సంకేత నిర్ణయ ప్రకారాంతరముల నేర్చుటయున్ను దేశ భాషా భావ సంచార వేదియై భాషా భూషణంబగు దోషరహిత జాతీయ ఫణితి "తోడన" చాతుర్య చమత్కారముల గృక్కుచు మాటలాడు ధోరణి నాకర్షించి తెలుసుకొనుటయున్నిత్యాదులే భాషనేర్చుకొన్న వాడనుటకు నిదర్శనంబులు. హూణులలో నిట్టి వివేక సంపత్తి పూర్ణంబుగా నుండుట వలన వారందరు ధైర్య శాలులయి వెలయుచున్నారు.

ఇంగ్లీషులో-యెథీనియం-ఈవెనింగు మొయిల్-స్పెక్టేటరు-యెగ్జామినరు-పోర్టుఫోలియో-అడ్వర్‌టైజరు-సార్వెసు గేజట్టి మొదలయిన వర్తమాన పత్రికలు చెన్నపట్నములోనున్ను బంగాళా హర్కారా- కలకత్తా అబ్జర్వరు-కలకత్తా స్టార్ - ఆగరా అఖబరు మొదలయినవి బంగాలీలో నున్ను బొంబాయి టయంస్-ఢిల్లీగెజట్టీ- హర్కారా మొదలయినవి బొంబాయిలోనున్ను హాంగుకాంగు గెజెట్టి చీనాలోనున్ను, యూనైటెడ్డు-కింగ్డం-లన్‌డన్ మొయిల్- మంథిలీటయంసు మొదలయినవి శీమలోనున్ను యింకా సిలోన్ సర్‌క్యులేటరు వగయిరాలు చిల్లరదేశములలోనున్ను ప్రబలించి యుండడమేగాకుండా తత్తత్పత్రికలకు నాధారముగా మూలధనము నేర్పరచి నలుగురున్నేకమయి యభిమానపూర్వకముగా నత్యంత ప్రేమతోటి యింగిలీషువారు ఆ పత్రికలన్ని జరుపుకొంటున్నారు.

మనదేశస్థులకు తెలివిగలిగి విద్యావంతులయి నానా దేశాచారములనున్ను తెలుసుకొని బాగుపడుటకయ్యే యీ తెలుగు పత్రిక పూర్వము స్థాపింపబడినది గాని-దానికి యభిమానించి నడిపించే ప్రభువులు లేకపోవుట వల్లనే అది క్షీణగతి వొందినది. మళ్ళిమేమున్ను దేశాభిమానము వలననే యిప్పట్లో యీపత్రికను స్థాపించినాముగాని-లాభము రావలెననిగాదు. చందాయున్ను -అతిసులభమేను.

యింగిలీషు పత్రికలలో నొక్కొక్క దానికి నెల ఒకటికి ఒక రూపాయి మొదలు పది రూపాయలవరకు చందా నిశ్చయించియున్నారు. అదిన్నిగాక అనేకమంది వేల తరబడి, చందాదార్లున్నారు. వారు వారభ్యంతరము లేకుండా- చందారూకలు చెల్లిస్తున్నారు. మన తెలుగులో ర్వూ ఒక చందాగల పత్రికవక్కటే వుండిన్ని దీనికి చందాదార్లు బహు కొంచెమందే వున్నారు. వారున్ను చందా రూకలు సరిగా చెల్లించరు. యెప్పుడు బిల్లుచూస్తారో అప్పుడే పత్రిక నిలిపి వేస్తారు. అందుకు భయపడి యెన్నాళ్లుండతరము-మేమున్ను 3 నెలల నుంచి పత్రిక బహుబాగానే జరుపుచున్ను యింకాచందాదార్లు యేర్పడి వృద్ధి పొందుననే అభిప్రాయంతో యెన్నాళ్లు చేతి రూకలు వేసినా గాని కడాపట మనస్సులో వ్యాకుల పడవలశే వచ్చుచున్నది.

మా శిబ్బంది శెలవు ర్వూ 100కి అధికంగానే వున్నది. వరుమానం 70 రూపాయలకు అధికముగా లేనందున చేతి సొమ్ము తగులుబడి అవుతున్నది గనుక యిప్పుడున్ను యీ భాషను విశ్వసించే ప్రభువులు వారు వారు దయచేసి జనవరిలోగా తమ స్నేహితులను యీ పత్రిక నభివృద్ధి చేసేపని పూనుకోజేయకపోతే మేమెన్నాళ్లు నిర్వహించగలము గాన వారు వారి కీర్తి ప్రతిష్ఠలు వహించి యీ పత్రిక స్థిరముగా నడిచేలాగున చేయించవలెనని ప్రార్థించుచున్నాము.

ప్రాప్రయిటర్ల యుత్తరవుమీదనిటుల

ఎడిటరు."

(వర్తమాన తరంగిణి. పుస్తకం1-
అశ్వా సం-2. సంచిక 10.
1842 డిసెంబరు 29)

1843లో సయ్యదు రహిమతుల్లా తాను యెడిటర్నని చెప్పుకొన్నాడు. పత్రిక ప్రారంభించేటప్పుడు ఎవరు సంపాదకత్వం వహించేవారో తెలియదు. తొలి ఆరు సంచికల తర్వాత మధ్యలో కొత్త ఎడిటరును నియమించారు. ఆ సంగతిని పత్రికలో తెలియపరిచారు.

"కొత్త యెడీటరు.

పూర్వపు యెడీటరుగారికి కొన్ని హేతువుల వల్ల యీ పత్రిక యొక్క సంబంధము వదిలిపోయినదని మా చందాదారులు తెలుసుకోవచ్చును. వారు యెడీటరుగా వున్న కాలములో యీ పత్రిక బాగానే జరుగుతూ వచ్చెను. యిక మీదట మాకాలములో పూర్వపుపద్ధతినే గాని అంతకంటే ఈషదధికముగా గాని జరుగుననిన్ని తక్కువగా మాత్రం "వుండదనిన్ని మా పత్రికను చదివే వారికే క్రమముగాతెలియవచ్చును గనుక-మేము మరేమిన్ని చెప్పవలసినదేలేదు-

మేము యెడీటరుగా ప్రవేసించినందున యికను యీ పత్రికకు కావలసిన సహా యములు శక్తిపంచనలేకుండా చేస్తామనడమే కాకుండా, యీ పత్రికను బలము గా స్థాపించవలెనని యిష్టముగల మా సఖులకుశ్రేయోవృద్ధినే కోరుతూ వుంటా ము. మత విషయమలైన వాదములకున్ను దూషణ భూషణ తిరస్కారములకున్ను నటవిటగాయకాది చరిత్రములకున్ను యింకాయితర దుర్విషములకున్ను మా పత్రికలో స్థల మివ్వము.

ముఖ్యముగా యీ పత్రిక నానాటికి పరం పరగా అభివృద్ధి కావలెనని జగత్కర్తను సదా వేడుకొంటున్నాము."

(వర్తమానతరంగిణి
పుస్తకం-1, ఆశ్వా సం1, సంచిక-7
1842 జూలై 21)

తెలుగులో వచ్చిన మొదటి పత్రికలు చదివేవారు తమ భావాలను, కోరి కలను సంపాదకులకు ఎలా తెలియచేసేవారో ఎంత సుదీర్ఘమైన జాబులు రాసేవా రో తెలుసుకొనడం ఆనాటి వైనాలు అవగాహన చేసుకొనడానికి అవసరం. తమ కు వచ్చే ఉత్తరాలకు పత్రికాధిపతులు ఎలాగ సమాధానాలు రాసి ప్రచురించే వారో కూడా చాలా ఆసక్తికరమైన విషయమే. జాబు, జవాబు చూడండి.

"మహారాజ రాజశ్రీ
వర్తమాన తరంగిణి యెడిటరు గారికి

ప్రియమయిన అయ్యా !'

" మీ యొక్క పత్రికెకు నేనొక చందాదారుడనై వుండేపాటి భాగ్య మును కలగక వున్నప్పటికిన్ని అప్పటప్పటికి వాటిని చదివి చూసే సమయ ములు నాకు కలిగి వుంటున్నవి. అట్లా చదివి చూడడం వల్ల మీయొక్క పత్రికె కు మిక్కిలి ప్రసిద్ధిన్ని గణ్యమున్ను-అభివృద్ధి సహాయే హేతువ చాలా కలగవ చ్చునో అట్టి విషయమును యోచించిగా నాబుధ్యా తోచిన కొన్ని సంగతులను యీ దిగువ వ్రాస్తున్నాను. చిత్తగించి అవి సమర్పకమైన పక్షమందు అదే ప్రకారం నడిపింతువని నమ్మియున్నాను."

"గడిచిన యార్వనెల నుంచి ప్రచురమయ్యే మీ పత్రికెలలో వేశే రస్సా అనగా అచ్చు బహు సన్నవిగానున్ను చీనాకాగితంలో వెయ్యడం చాత అక్షరా లు తీరుమానం వ్యాకయించి కలిసిపోవడమున్ను అందువల్ల-అక్షరాలు బొత్తిగా తెలియక పోవడమున్ను యీరీతిని వుండడమే గాకుండా అన్యదేశములలో నడి చే యుద్ధ ప్రసంగము మొదలయిన సంగతులు అందరికిన్ని సులభంగా తెలిసే టట్టు హాస్సలుకలం చెప్పడానికి బదులుగా యంగ్రేజి పత్రికలలో వుండే వాటిని అలాగే తర్జుమా చేసి వేశేటట్టు తెలుస్తున్నది. యీలాగున చేయడం

వలన మీ పత్రిక చదివే వారికి వేసటయున్ను అరుచిన్ని పుట్టడానకు హేతువు అయి వుంటున్నది."

" గనక తమయొక్క అభివృద్ధిని కోరి నేను మనవి చేసేది యేమంటే మీయొక్క పత్రికె అగత్యం ల్యాక పెద్దదిగా వుండపనిలేదు. స్వారస్యం కలిగి యెంత చిన్నదిగా వుంటే అంత అంత మేలని గ్రహించవలసినది."

" ఇదిగాక చీనాకాగితమును అపేక్షించి ప్రిన్ యెగ్ పేపరు అనే పూర కుండా వుండే తెల్లకాగితం మీద అచ్చువేసినట్టయితే చూచేటందుకు అక్షరాలు స్పష్టంగా నున్ను సులభంగానున్ను అగుపడును. యీ కాగితం వల్ల నిండా ఖర్చున్ను కానేరాదు. అక్షరాలు చెక్కివుండే అచ్చులు సదరకీ కాగితాల మీద లెస్సగా పాటినప్పటికిన్ని యిప్పుడు మీరువేశే చీనాకాగితంలో వకపక్క వేసిన అక్షరాలు మరి వక పక్కను తెలుస్తున్ను యిరుపక్కలు కలిసివున్నటటు యేలా గున అగుపడుతున్నదో ఆ మ్యారకు అగపడదు."

"4. ఇప్పుడు వేసేసన్న అక్షరాల కంటే టైపు సులువుది. కొంత పెద్దది గానున్ను అక్షరాలు బాగా తీరుమానం అయి భటువులుగా వేశినట్టయితే బాగా వుండును. యిందువల్ల చిన్నవాండ్లు సహా చదివేటందుకు వుపయుక్తమయి యుండును."

"5. పత్రికలో ప్రథమ భాగమందు గవర్నరుమెంటు వారివల్ల హూకుం చేయబడ్డ పాయింటుమెంట్లున్ను రజా మొదలయిన ముఖ్యమైన దరబారు సంగ తులున్ను వేసి ఆటుతర్వాత యిడిటోరియాల్ అనే ఖుద్దు మీవల్లచెప్పబడే సంగ తులు సమాచారములు కాలమానములు బాజారి వర్తమానములు అక్కడక్కడ నడి చే చోద్యమైన సంగతులు విద్యావిషయాలు యివి మొదలయినవి వేశినట్టయితే చదివేవారికి బహురుచిగా వుండును."

"6. ఈ చొప్పున మీరు నడిపించడంవల్ల యీ స్థలాంలో నుండే కొంద రు మీకు చందాదార్లు అయ్యేదే గాకుండా సులభంగా యింకా అన్యస్థలాల్లో చందాదార్లు చిక్కడంలో యెంతమాత్రం సందేహంలేదు. పైని వ్రాసిని ప్రకార ము మీరు నడిపింతురు అనే గుర్తును మీ యొక్క వచ్చేవారం పత్రికెలో చూడ వలెననే కోరికెతో మీ యొక్క వినయ విధేయుడయియున్నాను.

బళ్ళారి,
దాందు, 20 ఆగస్టు — మీ పత్రికె చదివేవాడు."
స్న 1842 సం

ఈ వుత్తరమునకు జవాబు.

"ఈ కింద వ్రాయబోతున్నాము గనుక మా చందాదార్లు అందరు సావ ధానముగా చదివి వుత్తరమున్ను అందుకు జవాబున్ను బాగాఆకలింపు జేసుకొని

తమ తమ తాత్పర్యములను తెలియజేతురని కోరుతున్నాము."

"ఈ వర్తమాన తరంగిణి కొత్తగా యేర్పడ్డదిగదా దీన్ని ప్రసిద్ధం చేయ బూనుకొన్నవారు యింగిలీషు కాకితాలను పూనుకొన్న వారివలెనే ద్రవ్యవంతులు కానివారు. యింగిలీషు కాకితాలు అచ్చువెయ్యవలెనంటె వారిలో పదిమంది కట్టుబాటుగా చేరి అందరున్ను అందుకుతగిన ప్రయాసకుగాను తలా కొంచెం ముందుగా రూకలు వేసి దాన్ని మూలధనం చేసుకొని అభివృద్ధి చేసుకొంటూ రావడం వలన వారు యేపని మొదటబెట్టినా నిరాటంకంగా సాగుతూ వుంటున్నది. మనవారిలో ద్రవ్యవంతుల సహాయం యిలాగంటి కార్యాలలో వుపయోగపడితే చక్కగానే వుండును. అట్లాకాకుండా పోవడం చేత ప్రకృతంలో అన్నీ యేకకాలంలో సమకూర్చవల్లలేదు. ప్రకృతోపయోగంగా వక తరహా టైప్పు సంపాదించి వాటితో ఆరంభించియున్నాము. అవి కొంచెంపాతవి గనక కొన్ని స్థలములలో అంటనట్టున్ను కొన్ని స్థలములలో నిండా అద్దినట్టున్ను కనిపిస్తున్నది. పైనవ్రాసిన హేతువువల్ల కాకితములు మార్చడానకు యిప్పట్లోవల్లలేదు."

"ఆదిలోనే అలాగాంటివి కొన్ని మా అభిప్రాయానికి తోచి కొద్ది దినములలో అన్ని చక్కపరచుకోవచ్చుననే ఆలోచనలో యిందుల లోపాలోపములు యింకా కొన్ని దినముల వరకు మాపత్రికలకు అభిమానలు (సిక్) వుండేవారు. సాక్షీమిస్తూ రావలసినదిగా యిదివరకే ప్రసిద్ధ పరచివున్నాముగదా."

"పయిన వ్రాసి వున్న జాబు మాకు పంపినవారు పత్రిక యెడల అభిమానపూర్వంగా వ్రాసిన సంగతులు మాకు సంతోషమయినది. వారు యెల్లప్పటికిన్ని యీ అభిమానమే వహించి చేతనయినంత మట్టుకు సహాయ సంపత్తులు జరిగించవలెనన్ని వారేగాకుండా ఆ చొప్పున అభిమానం కలిగిన వారందరున్ను వుభయుల కోరికలు ఫలితములయ్యే లాగున చెయ్యవలెనన్ని కోరుతున్నాము."

"ఈ కాకితములు సర్వత్రా వ్యాపించి తగిన చందాదారులు యేర్పడి అందుకు న్యాయంగా పట్టే శెలవులు వచ్చే మార్గం కలగగానే యీ పత్రిక లోకుల మనస్సుకు తృప్తికరంగా నున్ను అందరూ స్తోత్రం చెయ్యతగిన రీతిగానున్ను జరిగించె వలెనని వున్నందున అభిమానంగలవారు దయచేసి వృద్ధికరంగా జరిగించవలెనని కోరుతున్నాము.

"ఇప్పుడు మేము ఈ ఆఫీసు వుంచి వుండేది యెందుకంటే బుద్ధిమంతులుగా వుండే యింగిలీషు వారు సమస్త దేశ వర్తమానములున్ను తెలుసుకోవడానకున్ను అందులో బహుమంది తమ యుక్తులున్ను నేర్పులున్ను వృద్ధి చెయ్యడమునకున్ను అనే వర్తమాన పత్రికలు స్థాపించి వుండడమే గాకుండా వాటికి తగినట్టు అభిమానించి అందరూ పుచ్చుకోవడమున్ను ముందు రూకలే యిస్తూ వుండడమున్ను అందువల్ల ఆ పత్రికలను స్థాపించినవారికి విశేష లాభం కూడా వుంటున్నది. యింగిలీషువారిలో యిటువంటి ఔదార్యమున్ను కట్టుబాటున్ను మత సంబంధమైన విశ్వాసమున్ను కలిగియుండుటవల్లనే వారికి దినే దినే

అభివృద్ధిన్ని ఆయు రారోగ్యైశ్వర్యములున్ను కలిగి వున్నవి.

"మనవారిలో వక పత్రికయినా లేనందున యీలాంటి పత్రికను స్థాపిస్తే బహుజనోపకారమునిన్ని దినేదినే మనవారికి అభివృద్ధియనిన్ని అందరున్ను అభిమానించి దీన్ని బాగా క్రమంగా జరుపుదురనిన్ని యిందువల్ల మనకు లాభం లేకపోయినా కీర్తి ప్రతిష్ఠలు కలగడానికి అయినా హేతువుగా వుంటున్నదనిన్ని యిటువంటి దుర్ఘటమైనపనిని పూనుకొని నా చేతనయిన మట్టుకు నానాదేశాలలో వుండే పెద్దమనుష్యులకు కాకితాలున్ను స్వరూప సూచకములున్ను అంపడమున్ను అప్పుడప్పుడు పుస్తకాలు మొదలయిన వాటిని నయంగా అచ్చు వేసి యిస్తామనడమున్ను బయటి దేశాలలో నుండే వారు పత్రికలు తెప్పించుకొంటే పోష్టు ఫ్రీగా అంపుతామనడమున్ను యీలాగంటి అనేక ప్రయత్నాలు యీ మూడు నెలలుగా చేసినా గాని యీ వరకు న్యాయంగా వుండే పట్టుబడి వరకయినా వసూలు లేకుండా వున్నది. వుండే చందాదార్లున్ను మాయందు కటాక్షించి రూకలు త్వరగా యివ్వడం లేదు. యిప్పుడు చందా చేశి వుండే కొందరు పెద్ద మనుష్యులు మాత్రం మా పత్రిక యందు అభిమానించి జరిపించవలెననే తలంపుగలవారైయున్నారు. గాని యింకా యిది అభివృద్ధి అయ్యే సహాయమయినా వెతికే కొందర పుచ్చుకోవడానకు యిష్టం లేకుండానున్నారు."

"ఇందులో మాకేమిన్ని లాభం లేకపోయినా ప్రస్తుతము శిబ్బందీ శెలవున్ను కాగితాలున్ను మసిన్ని ఆఫీసులు వుంచి యుండే యింటి బాడుగెయున్ను ఇంత మట్టుకు యేమి గతలును- దుర్విషయాలలో వ్యయం చేయడానికి రూకలు విస్తారంగా దొరుతున్నవి. యిటువంటి సద్విషయాలకు డబ్బులేక పోతున్నది. అందరికిన్ని కట్టుగుడ్డ మొదలు సమస్తానికిన్ని యీశ్వరుడు యేదోవక దోవ కలగచేశి యున్నాడు గాని సృష్టించి వూరికె విడిచిపెట్టలేదు. మనము భూమిలో నుండగా మంచి కావ్యములలో మన బుద్ధినంతా ప్రవర్తింపచేశి కీర్తిని పొంచి పరలోకానికి పోతే కొన్నాళ్ళు మన పేరున్ను భూమిలోనుండును. (యిస్తు జీవతి జీవంతి బహవస్సంతు జీవతి బకోపికిం నరురుతే చంచ్వా స్వోదర పోహ బం) అనే న్యాయం ప్రకారంగా వారు వారు తమ పొట్టను నిండించుకోవడమే ముఖ్యమని యెంచుతున్నారు. వృధా శెలవులు చెయ్యడానకు సిద్ధమయి సద్విషయములలో తమ మనస్సును చొరనివ్వరు."

"అవి అటుండగా యిప్పుడు బళ్లారి నుంచి మాకు వుత్తరం వ్రాసిన ఆయన మా పత్రికను పుచ్చుకొనే వారు కాకపోయినా మా పత్రిక మీద యిటువంటి అధికారం చేస్తున్నారు. మేమున్ను మా పత్రికను అభివృద్ధి చేయడానకు కొందరు పెద్ద మనుష్యులు పూనుకోవలెనన్ని వారు అప్పటప్పటికి ఆ పత్రికకు మంచి ఫర్మాయిషీలు చేస్తూ రావలెననిన్ని మేమున్ను ఆ ప్రకారమే జరిగించి అందువలన లోకులకు ఉత్సాహన్ని కలగచేయవలెనని యెంచుతున్నాముగాని వృధాగా యిటువంటి కొందరలు అనగా పత్రిక కయినప్పటికిన్ని చందాచేయకుండా ధర్మానికి చదవడమేగాకుండా యీలాగున అధికారం చేయనిచ్చగల

వారికి కూడా జవాబుల నివ్వవలెనని తలంపుపుట్టడానికి తెంపులేని మనస్సుగల వారమయి యున్నాము."

"ప్రతి కలానికిన్ని జవాబు."

"మా పత్రికలోని అక్షరాలను గెజిట్టీ విషయం తప్ప యెంత అక్షరం వుంటే అందగించునో నేర్చుకొనే వారికిన్ని వుపయోగించునో అంత పెద్ద అక్షరములతోనే వేస్తున్నాము. కాకితాల విషయంలో యీ కలాలకు పూర్వం వ్రాసిన అసందర్భములు తప్ప వేరే వ్రాయవలసిన మాటలు లేవు. ఇంగిలీషు కాకితములలో నుంచి తర్జుమాచేసి వ్రాసె విషయంలో కొందరి తాత్పర్యం హాస్సలుగా వ్రాయవలెనన్ని కొందరి తాత్పర్యం యింగిలీషులో నున్నది యావత్తు వ్రాయవలెనన్ని వున్నందున కొన్ని సంగతులు యింగిలీషులో వుండేటట్టుగానున్ను-కొన్ని హాస్సలు కలంగానున్ను వ్రాస్తున్నామేగాని అన్నిన్ని వకటే తరహాగా వ్రాయడంలేదు. మెట్టుకు అటువంటి సంగతులు హాస్సలు కలంగా వ్రాయడమే మాకున్ను యిష్టంగా నున్నప్పటికిన్ని లోకుల యిష్టాన్ని కనిపెట్టి అనుసరించవలెనని రెండువిధముల వ్రాస్తూ రాగా మాతాత్పర్యాన్ని అనుసరించి వకరు వుత్తరం వ్రాసినందున అలాగేజరిగించడం మంచిదని తలచినాము. అయితే పోయినసారి మా పత్రికలో వ్రాసిన రాణీ విషయం వంటి విషయాలు మాత్రం యధాస్థితిగా వ్రాయక విధిలేదు. తతిమా వాటికి హాస్సలు కలంగా వ్రాయడానకు సిద్ధంగా వున్నాము."

"2. యిప్పుడు మేము ప్రసిద్ధ పరిచే 12 పక్కలున్ను అత్యావశ్యకములనడానకు దాఖలా యేమంటే- కొన్ని సంగతులు యెడం చాలక వుప పత్రికలు అచ్చువేయడమున్ను (యీ మిగతా మరి వక పత్రికలో నగుపడును) అని వ్రాయడమున్ను తప్ప వేరే యేమికావలెను."

"3. మొదటి కాలంలోనే యిందుకు జవాబు వ్రాసియున్నాము."

"4. దేశ వర్తమానాలకున్ను గవర్నమెంటు వుద్యోగాది విషయములకున్ను భేదం కలగవలెనన్ని గెజిట్టీ విషయం • కుఱ్ఱవాండ్లు బోధపరచుకోలేక పోవడమే గాకుండా పేర్శైనా చదవనేరరు గనుక వారికి యీ విషయంవల్ల యీ ష?? ప్రయోజనమున్ను కలగదనిన్ని అందుకు తతిమాసంగతులే వుపయుక్తమవుతవనిన్ని గెజిట్టీ విషయంమాత్రం కడపట సన్నక్షరాలలోనచ్చువేయిస్తున్నాము."

గెజిట్టీ సంగతి యేమంటే వచ్చే కాగితం సులభముగా భాషాంతరం చేయకూడినా గాని మంగళంవారం సాయంత్రం తెచ్చేది-రాత్రి సావకాశం చాలనందున బుధవారం నాడీ తర్జుమా చేసి అచ్చు వేయవలసియున్నది. యీ గెజిట్టీలు కడపటి కాగితములో నచ్చు వేయకుండా మొదటనే వేయవలెనంటే

• చిన్నవాండ్లు అనగా యిన్ని యేండ్ల వయసుకు లోబడ్డ వారో మాకు వుత్తరము వ్రాసినాయన తెలియచేతురని కోరుతున్నాము.

మొదటి కాగితమున్ను రెండో కాకితమున్ను అచ్చువేయనిది మూడోది వేయడాన కు యుక్తము కానందుననున్ను మూడున్ను వకనాడే వేయకూడనందుననున్ను- మొదటిది రెండోది తత్పూర్వమే అచ్చువేసి సిద్ధపరచకపోతే మూడోది అచ్చు బొత్తిగా వేయడానకు వాటంకానందుననున్ను కడపటి కాగితంలోనే అచ్చుపడ వలసియున్నది. యీ స్వల్ప కార్యము సులభంగా తెలుసుకోతగ్గది. అయినా మాకు వుత్తరము వ్రాసిన వారు వుత్తరం వ్రాసి అంపించేలోగానే తెలుసుకోక పోయినందుకు వ్యసన పడుతున్నాము."

6. పయన వ్రాసిన ప్రకారం వృద్ధి చేయడానకు యిచ్ఛకల వారందరు న్ను చందాచేయనున్ను దేస్తారు. పత్రికయున్ను బాగా జరిగే సోపాయం వెతకి ఫర్మాయిషీ దేస్తారు. ఆలూపోలూ లేకుండా వుండగానే (చేలో పత్తి చేలో వుండ గానే పోలికి మూడు మూళ్ళూ నాకు ఆరు మూళ్ళు) అనే సామెతను అవలంబిం దారు. మాకు చందాదార్లు విశేషించి కలుగుతారని వ్రాయడము వలననే తృప్తి పొందముగాని అట్లా కలిగిన నాటికి మా పత్రిక భాగ్యసంపత్తి కలిగిన దని మాత్రం సంతోషించి యీపయిన వ్రాసినవిషయాలను అవలంబించుతున్నాము."

ఈ సుదీర్ఘమైన " జాబు-జవాబు " లవల్ల మొదటి తెలుగు పత్రికలలో లభ్యమవుతున్న తొలి పత్రిక స్వరూప స్వభావాలు అనాటి మాటలలోనే విశద మవుతుంది. సంపాదక లేఖలకు రుసుము చెల్లించక్కర్లేదు గాని ప్రకటనలకు " ధార్జీలు " ఉండేవి. వాటిని ఇలా ప్రకటించారు.

"మా పత్రికలో ప్రకటనలను ప్రచురము చేయవలెననే అపేక్ష గల వా రందరున్ను పంక్తి 1కి మూడేసి అణాలు ఇవ్వవలెను. వాడుకగా ప్రకటనలను పంపిస్తూ వుండే వర్తకులకు మామూలు తోపుడు తోసి యివ్వడమవును. ప్రచుర ము చేయవలసిన ప్రకటనలను గాని జాబులను గాని పంపించేవారు సోమవార ము సాయంకాలమునకు లోపల యేంజటు దగ్గిర చేరే లాగున పంపించవలెనని ప్రార్థించడమవుతున్నది."

(వర్తమాన తరంగిణి పుస్తకం 1.
సంచిక 11. 1842 అగష్టు 18)

పత్రిక నడపడంలో సాధక బాధకాలు చూసుకొని ప్రచురణ దేసి వారిని కూర్చుకొనడం అవసరమే. "వర్తమానతరంగిణి ప్రతి గురువారమున్ను ప్రాతః కాలమున ప్రచురమౌను" అని చెప్తూ దానికి కొత్త కారణాలు ఇలా చెప్పారు.

"ప్రకటన- మా పత్రికను ఇదివరకు ప్రతి బుధవారపు ఉదయాన ప్ర చురము చేస్తూ వుంటిమి. అయితే అడుగడుక్కున్ను మంగళవారపు గెజట్టీ మంగళవారం రాత్రి వస్తున్నది గనుకఅది తర్జుమా దేసి అచ్చు వెయ్యడానకు సావుకాశం చాలనందుననున్ను అధవా కష్టపడి సిద్ధందేసినాగాని బంట్రోతులు అప్పగించడంలో జరిగించే అజాగ్రత వల్లనున్ను సావుకాశపడుతూ వచ్చినది. గనుక యిక మీదట పూర్వపు వృత్తాంతి వలెనే ప్రతి గురువారం ఉదయాన

ప్రచురము చేసేలాగున నిశ్చయించుకొని జాగ్రత్తలేని బంట్రోతులకు బదులు కొందరు కొత్తవాండ్లను యేర్పరచి యిక మీద మేము చెప్పిన వేళకు సరిగా మా పత్రికలు చందాదార్లకు చేరేలాగున చేసినాము."

(పుస్తకం 1 - సంచిక-7.
1842 జూలై 21)

చెన్నపట్నంలోని చందాదారులకు బంట్రోతుల ద్వారా పత్రికలు అంద జేసేవారు. బయట ఊళ్ళలో వుండే వారికోసం ఇంకో ప్రకటన ఇలా చేశారు.

"ప్రకటన-బయటి దేశములో నుండే వారు పదిమందికి తక్కువ గాకుం డా యేకముగా చేరి మా పత్రిక వకటేకట్టగా సదరకీ పదిమందికిన్ని యెవరిపే రట నయినా తెప్పించుకొనే పక్షమందు అటువంటి దరఖాస్తులు చేసిన వారికి పోస్టు ఫ్రీగా వర్తమాన తరంగిణి పంపించడమవును. 5 మందికి తక్కువగాకుం డా చేరి వకటిగా తెప్పించుకొంటే వక నెల పోస్టు ఫ్రీగా నున్ను వక నెల బేరింగు పోస్టుగా నున్ను అంపించడమవును."

(పుస్తకం-1. సంచిక-7
1842 జూలై 21)

1842 నుంచి వర్తమాన తరంగిణి కనీసం ఒక దశాబ్దం పైగానే చక్క గా నడిచింది. సయ్యద్ రహమతుల్లా నుండి దీనిని పువ్వాడ వెంకటరావుగారు కొనుక్కున్నట్టున్నారు. ఆయన 1847 నుండి 1852 దాకా బ్రౌను దొరగారికి వివిద కాలాలలో వ్రాసిన ఉత్తరాల వల్ల ఆయన "వర్తమాన తరంగిణి యెడిట రు" అన్న సంగతి స్పష్టమవుతోంది. ఈ పత్రిక ఆదిలో చక్కని సమకాలిక ప్రాంతీయ వ్యవహారిక భాషలో దేశ్యాలూ, అన్య దేశ్యాలు కలిపి చక్కగా రచనలు ప్రచురిస్తూ ఉండేది. అయితే రాను రాను గడ్డు గ్రాంధికం కాకపోయి నా కొంచెం కఠినమైన శైలిలో రాయడం ప్రారంభించింది. తెలుగువారి విద్యా భివృద్ధినే ఆశయంగా భావించడం వల్ల వర్తమాన తరంగిణి పాఠశాలను కూడా స్థాపించింది.

"ప్రకృతమందు మన రాజ్యముకు అన్యవిద్యయైన యింగిలీషు విద్య వ్యాపించి యున్నదానికి షోడశాంశమైన స్వదేశ విద్యలు వ్యాపించి యుండలే దు గనుక నటువంటి లోపమును పొగొట్ట తలచి యీ రాజధానిలో గవర్నమెం టువారు నిర్ణయించియున్న యూనివర్‌సిటి యనే పాఠశాలలోనేమి పచ్చప్ప గారి పాఠశాలలోనేమి స్వదేశ విద్యలను కూడా జెప్పించగలందులకు నిష్కర్ష చేసి యున్నప్పటికిన్ని ఆ పాఠశాలలయందు యింగిలీషువిద్యే విశేషముగా ఉన్నదని కొందరు బుద్ధిమంతులు యోచించి మాస నిష్కర్షగా కొంతధనమును పుచ్చుకొ నే లాగున స్వదేశ విద్యల యొక్క కొన్ని పాఠశాలలను స్థాపించియున్నారు."

(ఎమ్. 420)

విద్యాభివృద్ధికి ఆనాటి పత్రికలు ఎలాపాటుపడేవో తెలుసుకొంటే సంతో షం కలుగుతుంది. ఆ సదాశయాలు ప్రశంసనీయాలు. సమకాలిక పత్రికల

అభిప్రాయాలను పొందుపరుస్తూ పత్రికాధిపతుల కర్తవ్యాన్ని చాటి చెప్పే ఈ కింది వాక్యాలు గమనించదగ్గవి.

"మేలుచేసినవానికి కీడుచేయడము వలన జయము గలుగుచుండెడి యీ దుష్కృతకాలమునందు హిందూల కిటువంటి బుద్ధిగలిగియున్నట్టయిన యింగిలీషువారి ప్రభుత్వమేల యీ దేశమునందు స్థిరపడియుండును. మా సమానవృత్తి నవలంబించి యుండెడి సరిక్యూలేటరు పత్రికాకారుడు దెలియజేసిన ప్రకారము కిరస్తు మతస్తులు చేయుచుండెడి యక్రమములు వక్కాణింప శక్యము లేక నున్నవి-

అవి యనగా - ఈ యింగిలీషువారు చేసిన మోసములు తంత్రములు దుర్మార్గములు మొదలయినవి యంగులాండు-ఫ్రానేసి-జర్మాని-స్కాట్లండు-మొదలగు దేశ చరిత్రల యందు వ్రాసియుండుటను యెల్లవారు చూచియుండలేదా-హిందూరాజులతో జేసికొనిన యొడంబడికెల కతిక్రమించి మిత్రద్రోహము చేత వారి సంస్థానములను నాశనముచేసిన సంగతి పోయిన సంవత్సరము ఏప్రల్‌నెలలో హానరేబిల్ కోర్టాఫ్ డిరక్టరులవారియెదుట మేస్టరు సలివెన్‌గారు చేసిన ప్రసంగము దృష్టాంతముగనుండ లేదా- దుష్కృతపుంజములుగా నుండెడి కిరస్తు మతస్తులు లజ్జావర్జితులై హిందూలయందు దోషారోపణము చేయడము తిన్న యిల్లు గుద్దలించేనన్న చందముగా నుండును-

కాబట్టి పత్రికాకారులు తమ యభిప్రాయములను దెలియ జేయడమందు లోకులయొక్క సుగుణదుర్గుణములను చక్కగా నాలోచించవలసినది ధర్మము-"

ఆంగ్లేయుల పాలన, మిషనరీల ప్రవర్తనల గురించి కూడా వర్తమాన తరంగిణి లో చాలా తీవ్రమైన అభినివేశంతో రాసేవారు. ఉదాహరణకు ఒక వ్యాసభాగం చూడండి.

"సుమారు 250 సంవత్సరములక్రిందట యీ యింగిలీషువారీ హిందూ దేశమునందు వర్తకము చేసికొని జీవించెడికొరకు వచ్చియున్నందున యప్పటి హిందూదేశపురాజులు నిష్కపటులుగానుండుటచేత తంత్రముగల యీ యింగిలీషు మనుష్యులు సదరు హిందూ దేశపు రాజులచే ననేకసన్మానములను బొంది మిత్రద్రోహము చేయుట కారంభించి మాయోపాయములచేత గొన్ని యధికారములను సంపాదించుకొని యీ దేశమునందు తామే ప్రభుత్వముచేయుటకు జేసినకృషి ఫలితమైన పిదప ప్రజా వశీకరణము కొరకు పూర్వపురాజులకంటే తమ ప్రభుత్వము మిక్కిలి నీతిగలదిగా నున్నట్టు కొంతకాలము గనుపరచుచు వచ్చి యతియాశ గలవారై తమ ప్రభుత్వము నెల్లప్పటికి యీ హిందూ దేశమునందు స్థిరపరచవలయునని తలచి యటుల జేయుట కాధార మెద్దియని దీర్ఘాలోచనము చేసి తమ మతము నీ దేశమునందు వ్యాపింపజేసిన పక్షంబున తమ దొరతనము బలపడుటకు సాధకముగా నుండునని నిశ్చయించి యాకార్యము నిర్విఘ్నముగ నెరవేరునటుల సదరు హిందూదేశీయుల ద్రవ్యమును వారి స్వాతంత్ర్యములను హరించుటకు క్రమక్రమముగా నొడ్డుచు వచ్చిన యురులను హిందు

వులు సద్దసేయకుండినప్పటికి - మత విరోధములచే పూర్వపు హిందూదేశపు దొరతనములు మారిపోయిన సంగతిని పర్యాలోచనకు తెచ్చి వివేక జ్ఞానములేని హిందూదేశపు చిన్నవాండ్లకు తమ తమ ప్రభావమును బోధించినట్టయినా తమ యభీష్టము సులభముగ లభించునని తలంచి మందమందలుగా మిషినేరి సమూహములని హిందూదేశము నందంతట వ్యాపింపజేసి యా మతాభిమానులయిన బహుమందిచే నివ్వబడెడి చందాపైకము వలన పట్టణములు-పల్లెలు మొదలగు స్థలములయందు మిషనేరి పాఠశాలలను స్థాపింపజేసియుండుటచే నా పాఠశాలలు అజ చర్మము గప్పుకొనియున్న వ్యాఘ్రములనే సంగతి హిందూలు తెలిసికొనక తమ చిన్నవాండ్ల నచ్చటికి బంపుట వలన స్వమతమునందు జ్ఞానశూన్యులయిన బాలురకు మిషనేరులు తమ మత విషయమును బోధించి మిథ్యామతులుగాజేసి కొన్ని మోసముల చేత కిరస్తుమతములో జేర్చుకొనుచున్నారు. యిది సకలమైన వారికి దెలియని విషయముకాదు-"

హిందువుల పత్రికలు ఈవిధంగా రాస్తూ వుంటే మిషనరీలు ఊరకనే చూస్తూ కూర్చోనలేదు. తమకు తోచిన విధంగా తమ భావ ప్రచారం చేసుకొన్నారు. దానికి అనువుగా పత్రికలను కూడా ఉపయోగించుకొన్నారు.

బందరులో ఎడ్మండ్ షార్కీగారు 1848 నుండి "హితవాది" అనే సచిత్ర మాసపత్రికను నడిపారు. పద్నాలుగు సంవత్సరాల పాటు దీనిని (1862 దాకా) తీసుకువచ్చారు. ప్రచురణ బందరు నుంచి అయినా ముద్రణ మద్రాసులోనే జరిగేది. ఆరోజుల్లో తెలుగు జిల్లాలలో ముద్రాక్షరశాలలు ఒక్క బళ్ళారిలోనూ విశాఖ పట్నంలోనూ తప్ప మరెక్కడా లేవు. జిల్లాలలో అచ్చుకూటాలు ఏర్పడ్డాక ఇతర పత్రికలు వెలువడసాగేవి. 1832 నుంచి 1848 దాకా నాలుగంటే నాలుగే తెలుగు పత్రికల గురించి చరిత్ర తెలుస్తూంది.

1832	మద్రాసు క్రానికల్
1838	వృత్తాంతిని
1842	వర్తమాన తరంగిణి
1848	హితవాది.

ప్రప్రథమ భారత స్వాతంత్ర్య సమరం జరిగిన 1857 తో కుంపిణీ యుగం ముగిసింది. తరువాత వచ్చిన మార్పులవల్ల పత్రికారంగంలోనూ మార్పులు సహజంగా వచ్చాయి. ఉత్పత్తి సాధనాలలో అభివృద్ధి కనబడితే ఉత్పత్తిలో కూడా పెరుగుదల ఉంటుంది.

2

తొలి తెలుగు యెడిటర్లు

ఇవాళ " పత్రికా సంపాదకుడు " అన్న పదబంధం మనకందరికీ సు పరిచితమైనదేగాని కుంపిణీ యుగంలో మొట్టమొదటి పత్రికలు వెలువడినప్పుడు వాటికి "యిడిటరు" లేక "యెడిటరు" అనేపేరుతోనే సంచాలకులు ఉండేవారు. ఇంగ్లీషు పదాన్నే నాడు వాడుకొనేవారు. ఆనాటి ఎడిటర్ల గురించి తెలియవచ్చి నన్ని వివరాలు చెప్పుకొనడం చరిత్రకు అవసరం.

1832 లో "మద్రాసు క్రానికల్" అనే పేరుతో తెలుగు తమిళ భాషల లో ఒక పత్రికను వెలువరించాలని నలుగురు నేటివు పెద్దమనుష్యులు గవర్నరు గారికి అర్జీ పెట్టుకొన్నారు. ఆ పత్రిక వచ్చిందో లేదో, వస్తే దానికి "యెడిట రు" ఎవరో ప్రస్తుతం లభించే ఆకరాలవల్ల విశదంకాదు. అర్జీదార్లలో ఒకరైన కాన్‌స్టాంటైన్ శాంపీ ముద్రాపకుడు మిగతా ముగ్గురిలో విశాఖ పెరుమాళయర్ ఇటీవలి పరిశోధనలవల్ల తమిళ పండితుడని తెలుస్తుంది. (1) "మద్రాసు క్రా నికల్ " ఒకవేళ ప్రచురితమైతే దాని తమిళ శాఖకు ఈయన "యెడిటరుగా" ఉండి ఉండవచ్చు. తెలుగు యెడిటరు పేరు ఊహించడానికి కూడా ఆస్కారం ప్రస్తుతం లేదు.

మండిగల వెంకటరాయ శాస్త్రి : 1839 లో ప్రచురణ మొదలైన "వృత్తాంతిని" మనకు తెలిసిన మొదటి పత్రిక. దీని యెడిటరు పేరేకాక వారి వివరాలు కొన్ని తెలియ వస్తున్నాయి. "లోక వ్యవహారములను తెలియజేయడమే లౌకిక జ్ఞానమ నంబడును. అట్టి వానికి వర్తమాన పత్రిక "కారణ భూతమ" నియు ఈయన విశ్వాసం. ఆ ఆశయంతోనే వృత్తాంతిని ఆయన ఎడిట్ చేసేవారు. అయితే అది "అభిమాన సంపత్తిలేక నిలిచిపోయింది. "మన మద్రాసు గవర్నమెంటుతాలూకు అన్ని జిల్లాలలోనున్ను వ్యాపించియుండే ఆంధ్ర భాషయందు ప్రచుర పడుచు నుండిన వృత్తాంతి పత్రిక యొక్క జీవనదశలో దాని ప్రయోజనమునకు సంభ వించిన విఘాతము గోచరమై వ్యసనపడనివారు తరచుగా వుండరని నమ్మకూడ లేదు" అని వెంకటరాయ శాస్త్రిగారు ఉత్తరోత్తరా ఒక లేఖలో వర్తమానతరంగిణి యెడిటరు గారికి రాశారు.

---

1. ద ఇంగ్లీషు అమ్యువల్ రిపోర్టు ఫ్రమ్ ద గవర్నర్స్ ఆఫ ద మెడ్రాస యూనివర్సిటీ 1848-49 అనే నివేదికలో ని జాబితాలో తమిళ పండితుని పేరు విశాఖ పెరుమాళ్ అయ్యర్ అనే విషయం కనబడుతుంది. చూ. బ్రౌన్ జాబులు - తెలుగు జర్నలిజం చరిత్ర - బంగోరె, నెల్లూరు, 1973 - పుట. 65

వృత్తాంతినికి చాలా మంది పాఠకులు ఉత్తరాలు రాస్తూ ఉండేవారు. ఆ బుద్ధిమంతులకు తమ పత్రిక కూడా అటువంటి లేఖలు "మత సంబంధ వాదములున్ను, పరస్పర దూషణములున్ను యొకమాత్రము లేనివి" రాయాలని వర్తమాన తరంగిణి కోరుకొంది.

వృత్తాంతిని సాంఘికవిషయాలను, సాహిత్య సమాచారాలను, సమకాలిక చరిత్రల రచనలు ప్రచురించేవి. మండిగల వెంకట్రాయ శాస్త్రి గారు తాము ఎడిటరుగా ఉన్నప్పుడు నీలగిరిచరిత్రలో కొంతభాగము సదరుపేపరులో ప్రచురించారు. "బహుమంది చందాదారులు అది బహు అతిశయముగా ఉంద"ని మెచ్చుకొనడం వల్ల ఆగిపోయిన ఆ చరిత్రను తిరిగి "వర్తమాన తరంగిణి"లో ప్రచురించమని కోరారు. "దైవిక, రాజిక లౌకికాతిశయము"లనున్ను ప్రచురించాలని వారి ఉద్దేశం.

మండిగల వెంకట్రాయ శాస్త్రిగారి ఊరు బహుశా కడప కావచ్చును. ఆ "షహరు" "మొకాం"గా 1842లో వారు చెప్పుకొన్నారు. ఎడిటోరియా బాధ్యతల నుండి విశ్రాంతి తీసుకొన్నా అక్కడ జరిగే కొన్ని సంగతులను ఆయన కడప నుంచి పత్రికలకు పంపేవారు.

సయ్యదు రహిమతుల్లా సాహిబు

వృత్తాంతినికి ఆతర్వాత వచ్చిన తెలుగు పత్రిక వర్తమాన తరంగిణి. దీని తొలి సంచికల్లో ఆ "పత్రిక యెడిటరున్ను ప్రాప్రయిటరున్ను" తానేఅని ఈయన ప్రకటించుకొన్నాడు. ఈయన "నామకేవాస్తి" యెడిటరో, నిజంగా తెలుగులో రచనలు చేసేవాడో, కనీసం తన ఉద్దేశాలుచెప్పి రాయించుకొనేవాడో తెలియదు. ఈయన కొద్ది కాలంపాటే ఈ హోదాలో ఉన్నాడు. తర్వాత యాజమాన్యం మారింది.

పువ్వాడ వెంకటరావు: వర్తమాన తరంగిణికి నాలుగు కాలాలపాటు పర్మనెంటు ఎడిటర్‌గా పనిచేసిన వ్యక్తి పువ్వాడ వెంకటరావు గారు. ఈయన "ఉత్తమ పండితు" లని పూర్వపు యెడిటరు మండిగల వెంకట్రాయశాస్త్రి గారు ప్రశంసించారు. "ఈ పత్రికకు అనంతరము తమరే యెడిటరుగానున్న పక్షమునందు యీ పత్రిక పురోభివృద్ధి కలిగి బాగా జరిగివచ్చున"ని ఆయన దీవించారు. అలాగే జరిగింది. 1842 నుండి ప్రస్తుతం లభిస్తున్న ఆకరాలను బట్టి, కనీసం 1858 దాకా ఆయన వర్తమాన తరంగిణిని నడిపేవారని ఊహించవచ్చు.

పత్రికకు యెడిటరుగానే కాక దాని ప్రాప్రయిటరుగా కూడా ఆయనే ఉండేవారు. 1853లో పువ్వాడ వెంకటరావు అండ్ కంపెనీ అన్నది ఉండేది. దాని తరఫున వెంకటరావు గారు వర్తమాన తరంగిణినే కాక చాలా గ్రంథాలను ప్రచురించేవారు. జ్యోతిష్మఠానిధి ముద్రాక్షరశాల ప్రాప్రయిటరు ఆలూరి ఏకామ్రనాథ జోస్యుల వారితోనూ, దూర్వాసుల జగన్నాథ సుబ్బారావు అండ్

కంపెనీతోనూ. భాగస్వాములై వెంకటరావు గారు ఆంధ్ర మహాభారతం 18 పర్వాలను అచ్చువేశారు.

1847 లో బ్రౌను దొర గారి "స్వంత ఆఫీసు తాలూకు తెలుగు పుస్తకములను అచ్చువేయించ తలచి యున్న పక్షమునకు - అనుజ్ఞ దయ చేయిస్తే - విశేష ఖర్చులు తగులబడి కాకుండా అచ్చు తయారుచేయించ"డానికి వెంకటరావు గారు సిద్ధంగా ఉన్నట్టు ఒక లేఖలో చెప్పారు.

కేవలం సాహిత్య గ్రంథాలనే కాక "ఫౌజుదారీ అదాలత్ కోర్టు యొక్క సరిక్యూలరువులు" (1848), రివిన్యూ బోర్డు సరిక్యూలర్ ఉత్తరువులు (1853), అదే రివిన్యూ బోర్డు వారి ఉత్తరువులు (1856) మొదలైన వాటిని పువ్వాడ వెంకటరావు అండ్ కంపెనీ ప్రచురించేది. ఈ గ్రంథాల ముద్రిత ప్రతులు లండన్‌లోని ఇండియా ఆఫీసు లైబ్రరీలో ఉన్నాయి. (తెలుగు-సి-486; తెలుగు-డి-82).

"శేట కర్నల్ మకంజీ గారు తయారుచేసిన కలెక్షన్‌లో నుంచి" పూర్వ వృత్తాంతములు పూర్వ చరిత్రలు పూర్వం రాజ్యం చేసిన రాజుల పేర్లు కయిఫియ్యతులు వగయిరాలు వ్రాయించిన బుక్కు యొక్క యిండెక్సును" కూడా 235 పుటల గ్రంథంలో పువ్వాడ వెంకటరావుగారు ప్రచురించారు. దీనిప్రతి కూడా లండన్‌లో పై గ్రంథాలయంలోనే ఉంది. (ఒ. ఆర్. 9872)

మండిగల వెంకట్రాయ శాస్త్రి గారు ఆశించినట్టు "దైవిక, రాజిక, లౌకికాతిశయాల" విషయంలో పువ్వాడ వెంకటరావు గారు కనీసం ఒకటిన్నర దశాబ్దాలపాటు "యెడిటరుగా, ప్రొప్రయిటరుగా" బహుళార్థ సాధకాలయిన గ్రంథాల ప్రచురణ" కర్తగా తెలుగు వారికి సేవచేశారు. ఈయనకు విశాఖపట్నంలో బంధువులో, స్నేహితులో, అభిమానుల్లోఉండేవారు. బహుశా ఆ ఊరికీ ఈయనకూ సంబంధం ఉండేమో. తనకు విశాఖపట్నం నుండి వచ్చిన కమలా ఫలాలలో కొన్నింటిని ఆయన బ్రౌను దొర గారికి 1852 డిశంబరు 7వ తేదీ నాడు పంపించుకొన్నారు.

బ్రౌను దొర గారూ, పువ్వాడ వెంకటరావు గారూ ఇద్దరూ సఫలులే.

జాన్ ఎడ్మండ్ షార్కీ (1821-1887): తెలుగుగడ్డమీద మొదటి తెలుగు పత్రికను స్థాపించిన ఘనత బహుశా జాన్ ఎడ్మండ్ షార్కీ అనే ఆయనకు చెందుతుంది. ఇతడు పరంగీ యువకుడు. నేడు ఆంగ్లో ఇండియన్లని మనం వ్యవహరించే వాళ్ళను ఆనాడు "పరంగీ" లని పిలిచే వాళ్ళు. షార్కీ తండ్రి పేరు ఫిలిప్. ఆయన బందరు సర్కారులో సదరు అమీనుగా ఉండేవాడు. జాన్ ఇతని పెద్ద కొడుకు. 1821 జులై మొదటి తేదీన పుట్టాడు. చెన్నపట్నంలో చదువుకొన్నాడు. క్రైస్తవ పాఠశాలలో 1843 వ సంవత్సరంలో తెలుగు పరీక్షకు హాజరయ్యాడు. అతని స్వచ్ఛమైన ఉచ్చారణకూ ఉదాత్తమైన భాషకూ పరీక్షాధికారులు పొంగిపోయారు. క్రైస్తవ మత బోధకు షార్కీని నియోగించారు.

అప్పటికి అతనికి 22 సంవత్సరాలు.

యౌవనపు ఉత్సాహంతో షార్కీ బందరులో క్రైస్తవబోధ మొదలుపెట్టాడు. రాబర్ట్ నోబుల్‌తో కలసి పాఠశాలను నడిపాడు. ఇదే ఉత్తరోత్తరా నోబుల్ కళాశాల అయింది. మత బోధతోపాటు ఆంధ్ర సాహిత్య పఠనాన్ని కూడా షార్కీ కొనసాగించాడు. మతవిషయాలను తనతో ముచ్చటించడానికి వచ్చిన వాళ్ళతో సంస్కృతం, తెలుగు మాట్లాడేవాడు. వాళ్ళ దగ్గర ఎన్నో నేర్చుకొనేవాడు. 1848 ఆగస్టులో షార్కీ "హితవాది" అనే పత్రికను స్థాపించాడు. అప్పటికి అతని వయస్సు 27 సంవత్సరాలే.

ఆ వయస్సులోనే షార్కీ ఆంధ్రసాహిత్య పరిశోధనలుచేశాడు. తెలుగు పండితులకు జీత మిచ్చి ఎన్నో గ్రంథాలు వ్రాయించేవాడు. బుర్రా శేషాచల శాస్త్రి అనే పండితుడు షార్కీ గారి వద్ద సంస్కృతాంధ్ర గ్రంథాలకు సూచి మొదలైన వచన రూపకాలు" చేస్తూ వుండేవాడు. (2) ఇటువంటి విద్వాంసులు ఇంకెందరు షార్కీ దగ్గర వున్నారో, ఎన్ని గ్రంథాలు సంకలనం చేశారో తెలియదు. అయితే ఆ పుస్తక సంచయమంతా గంగపాలవడం దురదృష్టం.

1864లో బందరుకు తుఫాను దెబ్బతగిలింది. ఆ గాలి వానలో షార్కీ గారి అమూల్య గ్రంథాలు, వ్రాత ప్రతులు అన్నీ కొట్టుకు పోయాయి. (3) సంస్కృతాంధ్రాలలో ఆయన చేసిన ఇరవై సంవత్సరాల కృషి ఇలా నామరూపాలు లేకుండా నాశనం కావడం చాలా శోచనీయం. షార్కీ స్థాపించిన పత్రిక ప్రతులు కూడా వెతికితేనే గాని భారతదేశంలో దొరకవు. అయితే బ్రిటీషు మ్యూజియం (4) లోని గ్రంథాలయంలో మాత్రం కొన్ని ప్రతులు దొరుకుతాయి. ఈ హితవాది పత్రిక కాపీలు మాత్రమే కాదు, షార్కీ వ్రాసిన కొన్ని క్రైస్తవ గ్రంథాలు కూడా ఇంగ్లండులో ఉన్నాయి. మత ప్రచారంలో రాబర్ట్ నోబుల్‌తో కలిసి తెనిగించిన "సామాన్య ప్రార్థన - దావీదు కీర్తనలు " అనే గ్రంథం కూడా అదే గ్రంథాలయంలో ఉంది. (5) బైబిలులోని కొన్ని కథలను తీసుకొని షార్కీ తెలుగులోరచించాడు. "నూతన నిబంధన గ్రంథములోని కథలు" అనే పుస్తకం కూడా బ్రిటీషు మ్యూజియం గ్రంథాలయంలో ఉంది.(6)

స్త్రీ జనోద్ధరణ కోసం షార్కీ తన భార్యతో పాటు చాలా కృషి చేశాడు. హిందూ వనితల స్థితిగతులను మెరుగుపరచడానికి సాహిత్యం ఒక సాధనమని భావించి నవలలాంటి ఒక కథను షార్కీ తెనిగించాడు. అన్నా కేథరీన్ ముల్లెన్

---

2 బ్రౌను లేఖలు - సంపుటం. 15 - పుట. 32

3 పి. యల్. యస్. స్టోరీస్ ఆఫ తెలుగు చర్చిలాండర్స్ వెంబ బై కానన్ యమ్. యస్. గ్లెడ్‌స్టోన్ - ద క్రిస్టియన్ లిటరేచర్ సొసైటీ ఫర్ ఇండియా, పార్క్ టౌన్, మెద్రాస్ - 1941

4 కాటలాగ్ ఆఫ ద తెలుగు బుక్స్ ఇన్ ద లైబ్రరీ ఆఫ ద బ్రిటిష్ మ్యూజియమ్ బై యల్. డి. బార్నెట్. పేజీ. 151

5 అదే కేటలాగు - పుట 108

6 అదే కేటలాగు - పుట 38

అనే మహిళ ఇంగ్లీషులో రచించిన గ్రంథాన్ని "పుల్మనీకరుణలచరిత్ర", అనే పేరుతో షార్కీ తెనిగించి ప్రచురించాడు. 211 పుటల ఈ గ్రంథం 1858 లో ముద్రితమైంది. దీనిని నవలగా పరిగణించితే ఇదే తెలుగులో ఆంగ్ల ప్రభావం వల్ల ఆ ప్రక్రియలో వెలువడిన తొలి రచనగా స్వీకరించవచ్చు. నరహరి గోపాలకృష్ణమ శెట్టి గారి "శ్రీరంగరాజ చరిత్ర" 1872 లోనూ, కందుకూరి వీరేశలింగం గారి "రాజశేఖర చరిత్ర " 1878 లో ప్రచురితమయ్యాయి. "పుల్మనీ కరుణల చరిత్ర" ప్రతి ఒకటి బ్రిటీషు మ్యూజియం లైబ్రరీలో ఉంది. దీనిని ఇతర రచనలతో తులనాత్మకంగా పరిశీలించడం అవసరం.

మిషనరీలు పత్రికలు నడపడంతో పాటు కథా వాఙ్మయం కూడా ప్రారంభించారనుకోవచ్చు.

రివరెండు పీటర్ పర్సివల్ : తెలుగు పత్రికలను నడిపిన మిషనరీలు మరి కొందరు కుంపిణీ యుగంలో ఉన్నారు. చెన్నపట్టణం ప్రెసిడెన్సీ కాలేజీ దేశ భాషల విభాగంలో ఆచార్యుడుగా ఉన్న రివరెండు పీటర్ పెర్సివల్ 1855 లో "దినవర్తమాని" అనే పత్రికను తమిళంలో ప్రారంభించాడు. 1856 నుండి దీనిని తెలుగులో కూడా ప్రచురించేవారు. పెర్సివల్ తమిళంలో రాసిన వాటిని ఆయన సహాయకుడెవరో తెలుగు చేసేవాడు. ఈ సహాయకుని పేరు వెల్లడి కాలేదు. తెలుగు దిన వర్తమానిలో అనువాదమయ్యే విషయాలలో ఘోరమైన పొరపాట్లు ఉండేవి. వాటిని సర్కారు వారి చీఫు సెక్రటరీ గారి దృష్టికి జిల్లా అధికారులు తెచ్చేవారు. ఈ పత్రిక సర్కారు వారి ప్రాపకంలో వెలువడేది కనుకనే తప్పులు ఎత్తి చూపడం అధికారులకు అవసరమైంది. దినవర్తమాని గురించి ఇతర వివరాలు ఇంకా లభించలేదు.

యెడిటర్లను సంపాదకులనే పదం ఎప్పుడు ప్రాచుర్యానికి వచ్చిందోగాని పెర్సివల్ మాత్రం ఒక రకం సంపాదకుడు.

1853 లో సి. పి. బ్రౌను దొర గారు ఇంగ్లీషు మాటలకు తెలుగు అర్థాలను చెప్పే నిఘంటువులో "యెడిటరు" అనే మాటకు అచ్చు వేయడానకు గ్రంథమును సవరించి యిచ్చేవాడు", ది ఎడిటర్ ఆఫ్ ది పేపర్ క్వారల్డ్ విత్ ద ఓనర్ " అనే వాక్యానికి "ప్రసిద్ధ పత్రికను అచ్చుకు సవరించి యిచ్చేవాడికిన్ని, రూకలు పెట్టి కాగితము వేయించే వాడికిన్ని వివాదము జరిగినది." అని చెప్పారు. బొంబాయిలోని మరాఠీ పత్రికలలో ఎడిటరును కర్త అని పిలిచేవారట. "ఎడిటోరియల్ రిమార్క్స్" అనే పదబంధానికి "వ్యాఖ్యాత చెప్పిన మాటలు " అనే అర్థం ఇచ్చారు. బ్రౌనుదొర గారి కాలంలో ఎడిటర్

అనే ఇంగ్లీషు పదానికి సరిపోయే పదం ఏదీ లేదని తెలుతోంది. పి. శంకర నారాయణ గారి నిఘంటువులో కూడా ఎడిటర్ అన్నమాటకి అచ్చు వేయుటకు గ్రంథమును సవరించి ఇచ్చేవాడు, "వార్తా పత్రికాధిపతి" అనేఅర్థాలిచ్చారు.

బహుజనపల్లి సీతారామాచార్యులు గారు తమ శబ్ద రత్నాకరంలో సంపాదకుడు అనే పదానికి సంపాదించువాడు అనే అర్థం మాత్రం ఇచ్చారు. కుంపిణీ యుగం తొలి తరం పత్రికలకు "యెడిటర్"లే కాని "సంపాదకులు" లేరు.

3

చిన్నయ సూరి పెద్దరికం

సర్వ సామాన్యంగా లోకులు తమకు పదహారోయేడు వచ్చే సరికి ప్రాథమిక విద్యను పరిపూర్తి చేసుకొనడం పరిపాటి. అయితే ఒక అసాధారణ వ్యక్తి తన పదహారో యేట అక్షరాభ్యాసం మొదలు పెట్టి ఇసుకలో గుంటోన మాలు దిద్దడం ప్రారంభించాడట. కుశాగ్రబుద్ధి కనుక అతనిలో విద్యాబీజాలు "దున్నక జల్లితే" - కొయ్యక పండినట్టు" అచిరకాలంలోనే పంటకు వచ్చాయట. ఇతని పేరు పరవస్తు చిన్నయ్య. శ్రీ పెరంబూదూరు వాస్తవ్యులైన పరవస్తు వెంకట రంగ రామానుజయ్య గారికి ఈ చిన్నయ్య లేక లేక పుట్టిన మగ బిడ్డ. కావడ కన్న సంతానం కనుక గారాబంగా ఆటపాటలలోనే తప్ప చదువు సంధ్యలలో చిన్నయ్య పెరగలేదు. పెరిగి పెరగగానే పెద్ద చదువులు అబ్బేటంత కృషి కొద్దికాలంలోనే చేయగలిగాడట. ఈ "అట"లన్నీ చిన్నయ - చిన్నయ సూరిగా ప్రసిద్ధుడైన తొంభై ఏళ్ళ తరువాత ఆయన బంధుకోటి లోని వారైన నారాయణవనం-శ్రీ-వకుళా భరణం" గారు కథనం చేసిన విషయాలు (1)

పరవస్తు వెంకట రంగరామానుజయ్య గారు ఎప్పుడు శ్రీ పెరంబూదూరు విడిచిపెట్టి చెన్నపట్టణం చేరుకొన్నారో గాని గాజుల లక్ష్మీనరసుశెట్టి (1806-1868) గారి ప్రోద్బలం వల్ల ఈస్టిండియా కుంఫిణీ వారి సదర్ అదాలత్ కోర్టులో పండిత పదవిలో నియమితులయ్యారట. వాస్తవానికి లక్ష్మీ నరసు శెట్టి గారు వెంకటరంగ రామానుజయ్య గారి కన్నా వయస్సులో చాలా చిన్నవారు. చిన్నయ పుట్టిన :808 ప్రభవ నామ సంవత్సరంలోనే శెట్టి గారు కూడా పుట్టారు. కుమారుని ఈడు వారైన శెట్టిగారు రంగరామానుజయ్య గారికి ఉద్యోగం వేయించారంటే నమ్మడం కష్టమైనా అసంభవం కాకపోవచ్చు. అయితే శెట్టి గారికి గానీ చిన్నయ్యకు గానీ యుక్తవయస్సు వచ్చే 1832 ప్రాంతాలకు రంగరామానుజయ్య గారికి వయస్సు చాలా మళ్ళింది. శత వృద్ధులు. ఆయన 1838 లో చనిపోయారు. అప్పటికి ఆయన వయస్సు నూట పది సంవత్సరాలట. అంటే చిన్నయ వీరికి తమ 78 వ సంవత్సరంలో పుట్టారనుకోవాలి. ఆయన వాస్తవంగా నూట పది సంవత్సరాలు బతికి 1836లో మరణిస్తే ఆయన

---

1. ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్పత్రిక - సంచిక 21, సంపుటి 4 లో "పరవస్తు చిన్నయ సూరి గారి జీవితం" అనే చిన్న వ్యాసాన్ని శ్రీ నారాయణ వనము శ్రీ కులాభరణము గారు రాశారు. ఈయన మదరాసు కోమలేశ్వరం పేట కార్పొరేషను స్కూల్లో ఉపాధ్యాయులు.

జననం 1928 అని లెక్క తేలుతుంది.

రంగరామానుజయ్య గారికి చిన్నయ్య ఒక్కడే సంతానం కాదు. ఒక కుమార్తె కూడా ఉంది. దురదృష్టవశాత్తూ ఆమె బాల వితంతువయింది. మగ సంతానం లేనందున రంగరామానుజయ్య గారూ, భార్య శ్రీనివాసమ్మ చేయని పూజలు, నోచని నోములు ఉండవు. వారి బంధుకోటిలోని వారు చెప్పుకొనే కథలనుబట్టి "ప్రతివాద భయంకరం శ్రీనివాసాచార్యులు గారు ఈ దంపతుల చేత "పుత్రకామేష్టి" లాంటి హోమం చేయించాక చిన్నయ్య పుట్టాడట. పుట్టినప్పుడే ఆ శిశువు కుడికంట్లో నల్లగుడ్డు కొంచెం స్థలంమారి ఉంది. పెద్దయ్యాక చిన్నయ్య దృక్పథం వేరవడంలో ఆశ్చర్యం లేదు.

బంధుకోటి లోని వారు సూరిగారి గురించి చెప్పుకొనేవి కట్టు కథలైనా గట్టి కథలైనా రంగరామానుజయ్య గారు చెన్న పట్టణంలోని న్యాయ స్థానంలో పండితుడు. ఆయనకు తమిళ, తెలుగు, ప్రాకృత గ్రంథాలలోనూ వ్యాకరణం లోనూ వృత్తిరీత్యా ధర్మ శాస్త్రాలలోనూ ప్రావీణ్యం ఉంది. చిన్నయ్య తన బాల్యంలో బాల రామాయణం, అమరం, శబ్దాలు, ఆంధ్ర నామ సంగ్రహం చదువుకొన్నాక తండ్రి దగ్గర నేర్చుకోవలసినవన్నీ అభ్యసించాడు. కంచి రామానుజాచార్యుల వారి వద్ద తర్కం, మీమాంస, అలంకారాలు చదువుకొన్నాడు. అంతేకాక తండ్రిగారి దగ్గరున్న ధర్మశాస్త్రాలలో కేతన విజ్ఞానేశ్వరీయం వంటివి కూడా కూలంకషంగా పరిశీలించి ప్రయోగాలు గుర్తుంచుకొన్నాడు.(2) ఉత్తరోత్తరా తను రచించనున్న నిఘంటువు కోసం ప్రయోగాలను చిన్నయ్య చిన్నపుడే అన్వేషించసాగాడు.

తండ్రి గారి జీవిత కాలంలో చిన్నయ్య ఏ ఉద్యోగాలు చేశాడో తెలియదు. 1840 లో అష్టన్ మిషను పాఠశాలలో "కొద్దివేతనమున" ఉపాధ్యాయులుగా ఉండేవారు. అయితే అప్పటికే వ్యాకరణ రచన చేయాలనే కోరిక ఆయనలో ఉంది. "పద్యాంధ్ర వ్యాకరణం" అనే రచన చేశారు. ఇందులోని 48 పద్యాలు మాత్రమే లభిస్తున్నాయి. దొరికినంత మట్టుకు ఈ గ్రంథంలోని పద్యాలను ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు వారు ప్రచురించారు. (3) మిగతా గ్రంథం ఎవరివద్దనైనా ఉంటే, దానిని పంపిస్తే అంతా అచ్చువేస్తామని పరిషత్తు వారు ప్రకటించారు. ఇప్పటిదాకా ఆ గ్రంథం బయటపడలేదు.

చిన్నయ గారి పద్యాంధ్ర వ్యాకరణం ఆంధ్ర శబ్ద చింతామణికి పద్య

---

2. నిడుదవోలు వెంకటరావు - బాల వ్యాకరణ పుట్టు పూర్వోత్తరాలు - భారతి (మే 1961) సంచికలోని ఒక అధోజ్ఞాపికలో ఇలా రాశారు. "చిన్నయసూరి తన నిఘంటువు కొరకు విజ్ఞానేశ్వరము నుండి, యెన్నియో ప్రయోగములను సేకరించినాడు. ధర్మశాస్త్ర గ్రంథమగుటచేత అందలి పారిభాషిక పదములకు తెలుగున నే పదములు వాడవారో తెలిసికొనుటకు మూలశ్లోకములు గూడ నుదహరించినాడు. సీతారామాచార్యుల వారు, శబ్ద రత్నాకరమున విజ్ఞానేశ్వరము నుండి గ్రహించిన పదములన్నియు చిన్నయ సూరి వ్రాసికొనినవియే కాని వేరు కావు. (పుట. 67)

3. ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్పత్రిక - సంపుటి. 18, సంచిక. 4 (1929)

బద్ధమైన అనువాదం. ఒక్క సంజ్ఞా పరిచ్ఛేదంమాత్రమే కొంతవరకు తెనిగించి నట్టుంది. అప్పకవి పాఠాలనే స్వీకరించినా కొన్ని చోట్ల చిన్నయ్యా స్వతంత్రించాడు. ఆధునిక వ్యాకరణాలు పద్యాలలో చెప్పడం సమంజసం కాదనుకొని దీనిని నిలిపివేసి ఉంటాడు. అప్పటికే తెలుగులో వాక్య గ్రంథాలుగా ఎన్నో వ్యాకరణాలు వెలువడ్డాయి. తెల్ల దొరలు సైతం తెలుగు వ్యాకరణాలు ఇంగ్లీషులో రాస్తున్నారాయె.

1840 ప్రాంతాలలో చెన్నపట్టణంలో వున్న ఏపాటి కవి పండితుడైనా బ్రౌను దొరగారి దృష్టిలో పడకుండా ఉండడు. ఆ వ్యక్తి దగ్గర ప్రాచీన గ్రంథాలు ఏమైనా వుంటే వాటి కోసం దొర గారు ప్రయత్నించకా మానరు. 1840 లో బ్రౌను దొర గారు చిన్నయ్యను పిలిపించుకొని తమ సాహిత్య కార్యక్రమాలలో పరిష్కర్తగా నియోగించారు. "పరవస్తు చిన్నయ్యా, ద కాటనీ, ఎడిటర్ ఆఫ్ దశావతార " అని దొర గారు ఒక దగ్గర చెప్పాడని పరిశోధకులు తెలియచేశారు. (4) "ది ఎన్‌టైర్ గ్రామర్ ఆఫ్ తెలుగు" అనే ఆంగ్ల గ్రంథంలో ఆంధ్ర వ్యాకరణాన్ని బ్రౌను దొర గారు రచించారు (డి.1330). 1837 మార్చి నెలలో ఈరచనను ఆరంభించారు. ఈ గ్రంథంలోనే "సాతాని చిన్నయ్యా ", దశావతార చరిత్ర ఎడిటరు అని చెప్పారు గానీ వాస్తవానికి 1834 మార్చి నెల 14 వ తేదీ నాటికి గరిమెళ్ళ వెంకయ్యా దశావతార చరిత్ర పది ఆశ్వాసాలకు "శ్రీ మహా రాజ రాజశ్రీ చార్లీసు ఫిలిప్పు దొరగారి అనుజ్ఞ చేతను " సంపూర్ణంగా టీకను చెప్పాడు.

గరిమెళ్ళ వెంకయ్యా చేత టీకను చెప్పించిన బ్రౌను దొర గారు "సాతాని చిన్నయ్యా" దశావతార పరిష్కర్త అనిచెప్పిరంటే బహుశా చిన్నయ్యా 1834కి పూర్వం దొరగారి కొలువులో ఉండి వుండాలి. ఒకరికి అప్పచెప్పిన పని తమకు ఆమోదకరమైన పద్ధతిలో సాగకపోతే దానిని నిలుపుదల చేయించడం బ్రౌను దొరగారికి కొత్త కాదు. ములుపాక బుచ్చయ్యా చేత వసుచరిత్రకు ప్రతి పదార్థ ప్రకాశిక (డి. 760, 781) చెప్పించి ఆ పాండిత్య ప్రకర్ష నచ్చక జూలూరి అప్పయ్యా గారి చేత 1834 లో వ్యాఖ్యానం రాయించారు. దశావతార చరిత్ర దొర గారికి చాలా ఇష్టమైన కావ్యం.

ఇందులోని అహల్యా సంక్రందన ఘట్టాన్ని ఆయన ఒక్క పద్యం విడవకుండా ఆంగ్లంలోనికి అనువదించారు. ధరణి దేవుల రామయ్యా చెప్పిన దశావతార చరిత్ర "ఎ పర్టిక్యులరీ డిఫికల్ట్ బుక్ బీయింగ్ ఎ మాస్టర్‌పీస్ ఆఫ్ పొయిటీ" కనుక మొదట చిన్నయను దీని పరిష్కరణకు నియోగించి వుంటారు. పదిహేను వందల పుటలతో, 5 సంపుటాలలో పేజీకొక పక్కనే గ్రంథాన్ని దొర గారు కాపీ చేయించారు. (డి. 520) పక్క పుటలలో పాఠ భేదాలు, సవరణలు చేర్చారు. బహుశా ఇందులో "సాతాని చిన్నయ్యా" దస్తూరీఉందేమో

4. డాక్టర్ ఆర్. పద్మావతి - "బ్రౌను తెలుగు కావ్య సముద్ధరణము" - 1988 పుట 23

పరిశోధించాలి. దశావతార చరిత్రకు అకారాది క్రమంలో పద సూచిని కూడా బ్రౌను దొరగారు సంపూర్ణంగా తయారు చేయించారు. ఇది 1085 పుటల గ్రంథం (డి. 531). దీనిని 1850 ఏప్రిల్ లో తయారుచేయించినట్టు పెన్సిలు నోటు దొరగారు రాశారు.

బ్రౌను దొరగారికి అత్యంత ప్రీతి పాత్రమైన దశావతార చరిత్ర పరిష్కరణలో చిన్నయ్య పాత్ర ఎంతో తేల్చవలసిన సంగతి. ఇది భావి పరిశోధకులకు పని కల్పిస్తుంది.

అయ్యలరాజు రామ భద్రుడు రచించిన "రామాభ్యుదయం" ప్రతులు చాలా అరుదుగా మొదట లభించేవి. ఎంతో ప్రయత్నించాక ఒకటి కాదు, రెండు కాదు, నాలుగు ప్రతులను బ్రౌనుదొరగారు ఉత్తరోత్తరా సంపాదించారు. వీటిలో ఒకటి చిన్నయ ఇచ్చినప్రతి. ఇది అసమగ్రం. ఎక్కడ ఈ ప్రతిలోని గ్రంథం ఆగిపోయిందో దొరగారు నోటు చేశారు (డి.715). రామాభ్యుదయం 1840 నాటికి ఒక్కటే ప్రతి దొరికితే దొరగారి బ్రాహ్మణులు ఇది ఎందుకూ పొందని ప్రతి అని తిరస్కరించారు. 1850 నాటికి మరి నాలుగు ప్రతుల సాయంతో సంపూర్ణంగా రాయించారు. 1840-50ల మధ్య ఎప్పుడో చిన్నయ రామాభ్యుదయం ప్రతిని దొర గారికి ఇచ్చి ఉండవచ్చు. బహుశా 1849 కి ముందే కావాలి. ఏమంటే 1849 నుంచి చిన్నయ్యను "చిన్నయ సూరి అని పిలిచే వారు. ఆ గౌరవ సూచక పదం ప్రతిలోని పేరులో లేనందువల్ల కాలం తేల్చడంలో హద్దు ఒకటి తెలుస్తుంది.

ఆప్టను మిషను స్కూల్లో 1640 నుంచి ఎంత వరకూ చిన్నయ్య ఉద్యోగం చేశారో నికరంగా చెప్పలేం. 1842 లో పచ్చయప్ప పాఠశాలను స్థాపించారు. పచ్చయప్పగారి వర్థంతి నాడు ఏటా బ్రాహ్మణ సమారాధన, పండిత సభలు జరిపే వారు. ఈ సభలలో అనాటి కవి పండితులందరూ పాల్గొని సంభావనలు పుచ్చుకొనేవారు. వర్తమాన తరంగిణిలో ఒక సంవత్సరపు ముచ్చట ఇలా రిపోర్టు చేశారు.

"ప్రతి సంవత్సరమందు జరిగే అబ్దికము నాడు కవి సంభావనలిప్పించేటప్పుడా కవుల తారతమ్యతలను చక్కగా విచారించి వారి వారికి తగిన బహుమతినిప్పించుచూ వచ్చిరి. అయితే ఈ సంవత్సరమాలాగున జరగలేదు."

"యెందుచేతనంటే- ఆంధ్రమందు సాతాని చిన్నయ్య, తోట విజయ రాఘవులు నాయుడు, వీరాసామి నాయుడు యనే ముగ్గురు కవుల కున్ను, 30-20-10 రూపాయల చొప్పున సంభావన లిప్పించి బహుదినముల నుండి విశేష ప్రయాసలకు లోబడి చదువుకొని శాస్త్రులు, పండితులని పేరు వహించి పేరుకు తగినట్టుగానే విశేష యుక్తేక్షలతో సంస్కృతశ్లోకములను చేసిన కవి వరులకు (బయనీని సుద్దికి భారీశాలువ జోడు, విద్వాంసులకు బేడ వెలితిగుడ్డ అన్నట్టు) అయిదేశి రూపాయల చొప్పున సంభావన లిప్పించినారని వినుటకు మిక్కిలి చింతించవలసియున్నది." (యమ్.420 - పుట.322)

వర్తమాన తరంగిణిలో రిపోర్టుచేసిన ఈ సంగతి ఏ సంవత్సరంనాటిదో బ్రౌను కాపీ చేయించిన సంపుటాలలో స్పష్టంగా పేర్కొనలేదు. బహుశా 1844 నాటి ముచ్చట అయి ఉంటుంది. చిన్నయ గారు పచ్చయప్ప పాఠశాలలో పండితునిగా చేరకముందే "పచ్చయప్పనృప యశోమండనం" అనే పేరుతో యేటా ఆ వర్ధంతి నాడు పద్యాలనూ, శ్లోకాలనూ రాసి చదువుతూ సంభావనలు పుచ్చుకొనేవారు. ఈ పద్యాలలో కొన్నింటిని ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు వారు సేకరించి ప్రచురించారు. (5) ఇందులో వెరశి ఇరవై పద్యాలూ శ్లోకాలూ ఉన్నాయి. మచ్చుకు రెండు పద్యాలు చూడండి.

"శ్రీ యలమేలు మంగ కుచసీమ బయంట దొలంగగాంచి కాం
తా యిట గొండపై నిరత హర్షమునం దగిగోరువంక లిం
పై యలరారె గంటె యన నారసి సిబ్బితి పూను నెచ్చెలిం
బాయక కౌగలించు హరి పచ్చప కీర్తుల నిచ్చ బ్రోచుతన్"

"సతత మనంత భోగముల సన్నుతి కెక్కినవాడు కల్మిగు
బ్బెత కిరవైన వాడు ఘన విభ్రమమూనిన మేనివాడు రా
జిత గుణరత్న హారములచే దులకించెడు వాడు సూరి వం
దితుడగు శ్రీనివాసుడిల నిచ్చలు బచ్చపకీర్తి బ్రోవుతన్

ఈ పద్యాలలో రెండో దానిలో "సూరి వందితుడ"నే పదంలో ఏదైనా ప్రత్యేకార్థం ఉందేమో. ఈ పద్య రచనలు చేసే నాటికి చిన్నయకు "సూరి" అనే గౌరవ పదం పేరుతో కలిసి వాడడం మొదలు కాలేదు. 1845 నుంచి 1848 దాకా పచ్చయప్ప పాఠశాలలో చిన్నయ ఒక పండితునిగా పనిచేసినట్లు 1847-48 నాటి పచ్చయప్ప కాలేజి రిపోర్టు పేర్కొంటున్నట్టు సూరి గారి బంధుకోటిలోని వారు చెప్తున్నారు. అయితే 1846 నాటికి యూనివర్సిటి బోర్డు వారి హైస్కూలులో చిన్నయ తెలుగు అసిస్టెంటు టీచరుగా పని చేస్తున్నట్టు దాఖలాలు కనపడతాయి. (అశైలం ఆల్మనాక్ 1846 వార్షిక సంచిక)

1847-48 నాటికి చిన్నయ యూనివర్సిటీ బోర్డు హైస్కూలు తెలుగు సూపరింటెండెంటుగా నియమితుడయ్యాడు. "కాంచీపురం పచ్చయప్ప మొదలారి గారి విద్యాశాలయందాంధ్ర గీర్వాణ ప్రధానోపాధ్యాయులయిన వైయాకరణ రామానుజాచార్యుల వారిచేత లేఖన ప్రమాది దోషంబులు లేక బరిశోధింపబడి, హానరేబిల్ కంపెనీవారి యూనివర్సిటీయను శాస్త్ర పాఠశాలయందాంధ్రోపాధ్యాయులయిన ప. చిన్నయగారిచేత సరిజూడబడి, దీనికి శాస్త్రనిబంధనములను మెండుగా నుంచక వైరామానుజాచార్యులవారి చేతనే భారతవచనంబను పేరుగా,

5. ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్పత్రిక - సంపుటి ౨౦. సంచిక 2 (1931)

జేయబడిన ఛాయా వ్యాఖ్యానము - తోడ శాలివాహన శకవర్షంబులులో 1768 తదియగా ప్లవంగనామ సంవత్సరానికి జ్యేష్ఠ శుద్ధ 3 సోమవారంబునందు అచ్చు వేయబడియె"అనే 1847నాటి పుస్తకంవల్ల చిన్నయగారి ఉద్యోగపు హోదా, సరివారితో గల స్థానం తెలుస్తున్నాయి.

శాస్త్ర నిబంధనములను మెండుగా నుంచక వైయాకరణం రామానుజాచార్యుల వంటి వారు కొందరు 1847 లో వచన రచనలను చేస్తున్నా ఆనాటి కొందరు మద్రాసీ తెలుగు వారు తెచ్చిపెట్టుకొన్న శైలిలో కృతక భాషను వాడుతూ గ్రంథాలు రాయడం ప్రారంభించారు. "నీలగిరియాత్ర"ను రచించిన చింతాద్రిపేట వాస్తవ్యుడు కోలా శేషాచలం అటువంటి వాడు. ఆనాడు పచ్చయప్ప సభలలో పాల్గొనే పండితుల పేర్లు కొన్ని చూడండి.

1. వైయాకరణ రామానుజాచార్యులు
2. నావల్పాకము వెంకటాచార్యులు
3. మహా భాష్యము అప్పలాచార్యులు
4. పాకము వేదాంతాచార్యులు
5. శిరోమణి అప్పళాచార్యులు
6. మహాభాష్యము అళహసింగరాచార్యులు
7. వింజమూరి రామానుజాచార్యులు
8. తిరుముషి ముత్తప్ప
9. కళత్తూరు నరసింహ రాఘవాచార్యులు
10. అళశూరు తిరువలాచార్యులు
11. అరశానిపాల శ్రీనివాస రాఘవాచార్యులు
12. తిరువహీంద్రపురము బంగారాచార్యులు
13. పగులు దివిడి కృష్ణమాచార్యులు
14. దిట్టకవి రామజోగిశాస్త్రులు
15. కాళహస్తి పాపన్న శాస్త్రులు
16. మల్లంపల్లి మల్లికార్జున శాస్త్రులు
17. వడమూరి గోవిందాచార్యులు
18. బాబూరాయపేట వేదవ్యాసాచార్యులు
19. శ్రీముష్ణం రాఘవాచార్యులు
20. వేళచ్చేరి అప్పళాచార్యులు
21. నిమ్మగడ్డ వెంకట నరసింహ సిద్ధాంతి
22. సాతాని చిన్నయ్య
23. తోట విజయ రాఘవ నాయుడు
24. వీరాసామి నాయుడు

పందొమ్మిదో శతాబ్దం ప్రథమార్ధం ముగుస్తున్న కాలంలోనే దక్షిణాది

తెలుగువారిలో ఒకరకం కాంప్లెక్సు వచ్చినట్టుంది. కుంపిణీయుగం తొలిరోజుల్లో చెన్నపట్నంలో నిపాఠశాలలో అందరూ ఉత్తరాదిజిల్లాల తెలుగువాళ్ళేఅయ్యవార్లుగా ఉండేవారు. పడమటి దక్షిణరాజ్యాలలోని తెలుగు అంతటిప్రశస్తమైనది కాదనేఅభిప్రాయంతో ఉత్తరాది ఉపాధ్యాయులను నియమించేవారని వెన్నెలకంటి సుబ్బారావుగారు తమ విద్యా నివేదికలో తెలియచేశారు. (చూ. ౩వ సంపుటంలో వారి విద్యావిధానం ప్రకరణం) చిన్నయగారితర్వాత వారి స్థానంలో పని చేసిన కొక్కొండ వెంకటరత్నంగారి భాషనే ఉత్తరోత్తరా ఆక్షేపించేవారు వచ్చారు.

ఆయన తెలుగుకు "అరవ తెలుగ"ని, "మదరాసు తెలుగని; "చెన్నపట్నం తెలుగ"ని "గుజరాతి పేట తెలుగ"ని, మాటిమాటికి వేదం వెంకటరాయ శాస్త్రి గారు ఎత్తి పొడిచారు. "వాస్తవముగా శాస్త్రుల వారి వంటి అఅవ తెనుగు పండితుల వల్లనే మన తెలుగు భాషకు ఇప్పటి దురవస్థ సంభవించినది. చెన్నపట్టణములో తెలుగు గ్రంథములు అచ్చుపడడము, అక్కడున్న అఅవ తెలుగు పండితులు గ్రంథములు పరిష్కరించడము, ఆంధ్ర గ్రంథాలు పాడుకావడమునకు ముఖ్య కారణము. ఎందునా పొందని నేటి అధ్వాన్నపు తెలుగు పరవస్తు చిన్నయసూరి గారి మూలముగా దాపరించినది. ఆయన కాలములో వచనాలు వాడుక భాషలోనే అందరూ వ్రాసేవారు. ఆయన మాత్రము వింత తెలుగు వ్రాసేవారు." అని గిడుగు రామ్మూర్తి గారు విశదపరిచారు. (8)

నడమంత్రంగా వచ్చిన వింత తెలుగు కొన్ని చారిత్రక కారణాల వల్ల వచ్చింది. అసమానతలు ప్రస్ఫుటంగాఉన్న ఏ వ్యవస్థలోనైనా బలహీనవర్గాలు తమ్మి తాము రక్షించుకొందుకై సైద్ధాంతిక కవచాలను సృష్టించుకొంటాయి. ఉన్నత వర్గాల వారితో సమానంగా కొన్నివిషయాలలో పురోగమిస్తాయి. ఆర్థికంగా మెరుగుపడ్డ సాటివారి సహకారంతో వీలైన సందర్భాలలో తమ ఆధిక్యతను చాటుకొనడానికి ప్రయత్నిస్తాయి. దక్షిణాది తెలుగు వారు సరిగ్గా ఇదే చేశారు. తమ సహజ మాండలిక భాషలోగాని, ఉత్తరాది వారి వాడుక భాషకు దగ్గరలో వున్న గద్య రచనలను చేయడానికి ప్రయత్నించారు. ఒకరిద్దరు "శాస్త్ర నిబంధనలను మెండుగావుంచక" సరళంగా రాయజూచినా శబ్దాడంబరం, పాండిత్య ప్రకర్షా చప్పట్లు కొట్టించుకొనడం ప్రారంభించాయి. ఈ "వింత తెలుగు" సలక్షణమైనదని నిరూపించడానికి శాస్త్రం అవసరమైంది. దానిని చిన్నయ సముత్సూర్త దలిచాడు.

యూనివర్సిటీ బోర్డు హైస్కూల్లో తెలుగు సూపరింటెండెంటు హోదాకు వచ్చాక పద్యాంధ్ర వ్యాకరణం వల్ల ప్రయోజనం సిద్ధించదని ఆ ప్రణాళిక బాటల్లోనే ఆంధ్ర శబ్దశాసనం, శబ్ద లక్షణ సంగ్రహం అనే వ్యాకరణ రచనలకూ చిన్నయ పూనుకొన్నాడు. అయితే ఈప్రణాళిక ఆయనకు తృప్తినిచ్చినట్టు లేదు. సంస్కృత వ్యాకరణాలలో అసమానమైన సిద్ధాంత కౌముదిలాంటి తెనుగు

8. గిడుగు వెంకటరామమూర్తి పంతులు - " ఆంధ్ర పండిత భిషక్కుల భాషా భేషజం " - పుట. 101

వ్యాకరణం ఒకటి సంస్కృతంలోనే రాస్తే మంచిదని భావించి ఆ రచనను ప్రారంభించాడు. చిన్నయ సూత్రాల పౌర్వా పర్యాలు విశ్లేషణ చేసిన వారికి ఆయన వేసుకొన్న రెండు విభిన్న ప్రణాళికలు విశదమై వాటి కాలక్రమం అవగతమవుతుంది. (7)

శబ్ద శాస్త్రంలో తనకుగల ఉద్దండ పాండిత్యాన్ని సాటిపండితుల మధ్య నిరూపించుకొన్నాక యూనివర్సిటీ బోర్డు వారు చిన్నయ్యను సగౌరవంగా "చిన్నయ్య" గారు అనే మర్యాదతో వ్యవహరించసాగారు. (చూ. అసైలం ఆల్మనాక్ 1848 సంచిక) 1848-49నాటికి ఆయనకు ప్రొఫెసర్ అనే అర్థం వచ్చే "శాస్త్రి" బిరుదానికి సమానమైనదేదైనా ఇవ్వాలని యూనివర్సిటీ గవర్నర్ల లోని కోమలేశ్వరపురం శ్రీనివాసపిళ్ళ సి. రంగనాథశాస్త్రి వంటివారు తలపోసినట్టుంది. బ్రాహ్మణేతరులు "శాస్త్రి" అనేపదధారణకి అనర్హులని పందొమ్మిదో శతాబ్దంలో సర్వులూ విశ్వసించడంచేత చిన్నయను చిన్నయ శాస్త్రి అనకుండా "చిన్నయసూరి" అని పిలవసాగారు.

1848-49 వార్షిక నివేదికలో మద్రాసు యూనివర్సిటీ టీచర్ల జాబితాలో చిన్నయసూరి, హయగ్రీవ శాస్త్రి ప్రథమ ద్వితీయ స్థానాలలో కనబడతారు. (8) ఈఉపాధ్యాయుల శిక్షణలో చదువుకొన్న విద్యార్థులను అయ్యవార్ల సమక్షంలో బ్రౌను దొరగారు 1849 లో పరీక్షించారు. తమ రిపోర్టును 1849 లో పంపించారు. ఉపాధ్యాయులు వేసిన వివిధ వ్యాకరణ విషయాలపైన ప్రశ్నలకు ఏడుగురు హిందువులున్న క్లాసు సవినయంగా సమాధానాలు చెప్పారుగాని ఏ ఒక్కడూ సర్వసాధారణమైన ఒక తెలుగు ఉత్తరాన్ని చదవడంలోగాని రాయడంలో గాని నెగ్గలేక పోయారు-పైగా సగం మంది కుర్రాళ్ళకు తెలుగు మాతృభాష !' అని బ్రౌను దొరగారు చెప్పారు. తరువాత ఇంకో క్లాసు గురించి ఆయన చెప్పిన మాటలు ఇంగ్లీషులోనే చూడండి.

" The third class is more perfect in grammer but here again the tutors, proceeding on the native method, prefer that course which gives the greatest degree of Labour and the smallest profit.

(బ్రౌను జాబులు పుట. 68)

చిన్నయసూరిగారు, హయగ్రీవశాస్త్రి గారు తమ శిష్యులకు వ్యాకరణం నూరిపోయడం దీనివల్ల తెలుస్తుంది. బహుశ్రమతో కూడుకొన్న విద్యావిధానాన్నే గాని వివేకవంతమైనదాన్ని యూనివర్సిటీ బోర్డువారు అమలుజరపడంలేదనిగడచిన అయిదేళ్లుగా తను మొత్తుకొంటున్నట్టు బ్రౌను దొర గారు తమ నివేదికలో రాశారు. "మెనీ ఆఫ్‌ద గ్రమటికల్ క్వశ్చన్స్ పుట్ బై ద నేటివ్ ట్యూటర్స్, ఆర్ ఇన్‌టెండెడ్ టు ఆస్టానిష్ ద ఆడియన్స్." అని చెప్పారు.

7. టి.వి.కృష్ణారావు-చిన్నయ సూత్రాల పౌర్వాపర్యాలు భారతి. జులై 1965

8. ద ఇంగ్లీష్ ఆన్యువల్ రిపోర్ట్ ఫ్రమ్‌ది గవర్నర్స్ ఆఫ్ మెడ్రాస్ యూనివర్శిటీ 1848-49."-బ్రౌన్ జవాబులు తెలుగు జర్నలిజం చరిత్ర' అనే గ్రంథంలో బంగోరె ఉటంకించిన భాగాలు చూడండి. పుట. 65

ఈ పండితుల వ్యాకరణ విషయ ప్రశ్నలు సాధారణులను ఆశ్చర్యచకితులను చేసి మెప్పిస్తాయేమోగాని ఆ ప్రశ్నలలో ప్రయోజనకరమైన జ్ఞానం ఇసుమంత కూడా లేదని తెలిసిన బ్రౌను దొర గారి కళ్లు కప్పలేక పోయాయి.

అయితే అందరూ భాషా వ్యాకరణ ప్రయోజనాలను ఒకే దృక్పథంతో చూడరు. "స్వదేశ భాషాభ్యాస లోలురగు బాలురకు అనవధిక వాచక వైభవో న్మేషకరంబైన సమధిక శాస్త్ర లక్షణ శిక్షితంబైన " గ్రంథాలు అవసరమ నుకొంటారు. అప్పటిదాకా తెల్లదొరల కోసం, వారి ప్రభావంతో రచించిన వ్యాకరణాలన్నీ వ్యవహార భాషా బోధకాలు. ఆంధ్ర శబ్ద చింతామణి, వికృతి వివేకాలు పూర్వ భాషను విశదం చేసే వ్యాకరణాలే గాని సుబోధకాలు కావు. అందుచేత చిన్నయ సూరి వాటి ప్రణాళికను అనుసరించి "శబ్ద లక్షణ సంగ్ర హము " అనే కృతిని రచించారు. ఇందులో అయిదుపరిచ్ఛేదాలు. అన్నింట్లో కలిపి మొత్తం 470 సూత్రాలు ఉన్నాయి. వృత్తి గాని, ఉదాహరణలుగాని లేని బోసిసూత్రాలనే వరుసగా చెప్పుకొంటూపోతున్న ఈ వ్యాకరణాన్ని శిష్యులకు బోధిస్తున్నప్పుడు అవసరమైన వ్యాఖ్యానాలను సూరి చేసేవారేమో తెలియదు. శబ్ద లక్షణ సంగ్రహాన్ని అచ్చు వేసి గాజుల లక్ష్మీనరసింహశెట్టి గారికి 1853 లో అంకిత మిచ్చారట. ఇప్పుడు దొరుకుతున్న పునర్ముద్రణలలో కృతిపతికి సంబంధించిన పద్యాలుగానీ, మంగళా శాసనంగానీ కనబడవు.

1857 లో లక్షణ గ్రంథాన్నే కాక నీతిచంద్రిక అనే గ్రాంధిక లక్ష్య గ్రంథాన్ని కూడా సూరి రచించాడు. దీనిని ఆనాటి యూనివర్సిటీ బోర్డు సెక్రటరీ అయిన ఎ. జె. అర్బత్తునాట్ గారికి అంకిత మిచ్చారు. ఈ దొర గారు ఆ మరుసటి సంవత్సరం డైరెక్టరు ఆఫ్ పబ్లిక్ ఇన్‌స్ట్రక్షన్ అయ్యారు. "మద్రాసు ప్రెసిడెన్సీతో జేరిన సమస్త విద్యాశాలలకు ముఖ్యాధికారి" అయ్యారు. చిన్నయసూరి గారికీ ఆయన పుస్తకానికీ తిరుగులేని ప్రాపకం దొరికింది.

"శబ్ద లక్షణ సంగ్రహం" రచించి అచ్చు వేసి అంకితం ఇచ్చినా సూరి గారికి సంతృప్తి కలగలేదు. తమకు గల వ్యాకరణ పరిజ్ఞానం అపారం. దానిని శాశ్వతంగా ఇంకో "నన్నయ్య " లాగ, మరో తెలుగు పాణినిలాగ సంస్కృతంలో ఒక ఆంధ్ర వ్యాకరణాన్ని రచించి వెల్లడి చేద్దామనుకొన్నారు. "ఆంధ్ర శబ్దాను శాసనం" అనేపేరుతో సంస్కృతసూత్రాలలో తెలుగు లక్షణం ఏడు పరిచ్ఛేదాలలో చెప్పారు. ఈ సూత్రాలు అష్టాధ్యాయి పద్ధతిలో గీర్వాణం లో ఉన్నాయి. "అష్టాధ్యాయి నర్థము చేసికొనుటకు బరిభాషతో పాటుగా నాను పూర్విని గూర్చిన పరిజ్ఞానము చాలముఖ్యము. క్రమముతప్పిన నర్థము కాదు. సూరి యా వ్యాకరణమునకు సరియైన పాఠము లభించలేదు. ఇప్పుడు సూత్రములన్నియు వరుస తప్పకుండా నున్నవని చెప్పలేము. కనుక ఈ గ్రంథము కొంత దురవగాహముగా నున్నది. " అని పరిశోధకులు

చెప్తున్నారు. (9)

ఆంధ్ర శబ్దా(ను) శాసనాన్నే సూత్రాంధ్ర వ్యాకరణం అనే పేరుతో ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు వారు ప్రకటించారు. ఈ గ్రంథం సూరి గారి జీవిత కాలంలోనే ఒకసారి అచ్చుపడిందని కొందరూ, కాదు ఇది అసమగ్రం అని మరికొందరూ భావిస్తున్నారు. "సంస్కృత సూత్రాంధ్ర వ్యాకరణం - ముద్రణ పొంది ఉండాలి. ఎందుకంటే అచ్చు కాక వ్రాత ప్రతిగానే ఉండి పోయిన కృతిని "కనదగు" ననటంలో అర్థంలేదు. ముఖ్యంగా సూరి అలా చెప్పేవాడు కాదు "అని తొలి కొందరు నమ్ముతున్నారు (10) సూరి సమకాలి కులే " వీరారభించి ముగించనివి అకారాది నిఘంటువొకటి, సంస్కృత సూత్రాంధ్రమొక్కటి, విశ్వ నిఘంటువు టీక యొకటి " అని 1885 లోనే బహుజనపల్లి సీతారామాచార్యులు, సి. సుబ్బరాయులు నాయుడు, కృష్ణమాచార్యులు చెప్పారు. (11)

సూత్రాంధ్ర వ్యాకరణం 1842లో అచ్చుపడి ఉండవచ్చునని గుత్తపల్లి సూర్యారావు గారు చెప్తున్నారు. ఆ వ్యాకరణం మొదటి పరిచ్ఛేదం చివర ఒక గద్య కనబడుతుంది. దానిని కొత్తపల్లి సూర్యారావు గారు ఒక వ్యాసంలో ప్రకటించారు. ఆ గద్యను చూడండి.

"ఇతి సకల భాషా కవి కమల మిత్ర గార్గేయస గోత్రాపస్తంబ సూత్ర యజుశ్శాఖాధ్యాయి వేంకట రంగ రామానుజార్య పుత్ర శ్రీనివాసాంబా గర్భ శుక్తి ముక్తాఫలాయమాన దిగంత విశ్రాంత చిరంతన కీర్తి విరాజమాన సంస్కృతాది భాషాష్టక లక్ష్య లక్షణ మహా పండిత జేగీయమాన నిరంకుశ నిరర్గళ ఝురీధారాలంకృత సంస్కృతాంధ్ర భాషానుశాసన బహులక్ష్య లక్షణ గ్రంథ రచనా ధురీణ సర్వ దర్శన సంగ్రహ కుసుమాంజలి మహాభాష్య శ్రీ భాష్య భగవద్విష యపార ప్రవచన పారీణ శాత్తాదశ్రీ వైష్ణవ కుల కలశాంబుధి పూర్ణ చంద్రేణ ఆంగ్ల రాజకీయ సర్వకలాశాలాంధ్ర ప్రధాన పండిత చిన్నయ సూరిణా ప్రణీత గీర్వాణ భాషారూపాంధ్ర శబ్దాను శాసన సంజ్ఞా పరిచ్ఛేదః కలౌర విధీభావత్సరే విజయ తేతరామ్."

" ఈ గద్యములోని విషయములు కొన్నింటిని బట్టి యివి శ్రీ సూరి గారు స్వయముగా వ్రాసికొనినదాయను సందేహముతో నీ గ్రంథములో దీనిం జేర్పలేదు. ఏ యితర గ్రంథములోనూ నిట్టి గద్యము లేదు" అని కొత్తపల్లి సూర్యారావుగారు సూత్రాంధ్ర వ్యాకరణం ప్రకటిస్తున్నప్పుడు స్పష్టం చేశారు. (12)

సంస్కృతంలో రచించిన తెలుగువ్యాకరణం సాధారణవిద్యార్థుల పఠన

9. అమరేశం రాజేశ్వర శర్మ - ఆంధ్ర వ్యాకరణ వికాసము - ద్వితీయ భాగము. పుట 242.
10. జివికృష్ణారావు - భారతి జూలై 1885.
11. ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్పత్రిక - సంపుటి 19- సంచిక 8, 1931.
12. ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్పత్రిక - సంపుటి 19 సంచిక 8 (1931)

పాతనాదులకు కడుదూరమని సూరి గారికి తెలుసు. వృత్తులు, ఉదాహృతులు ఇస్తూ సూత్రరచన చేస్తే బాలావబోధకు వీలైన వ్యాకరణం సాధ్యమౌతుందని భావించారు. పూర్వం రచించిన "వ్యాకృతి సూత్రతతి యొక కొంత తెనిగించి" బాల వ్యాకరణం రచించారు. దీని పీఠికలో ఇలా చెప్పారు.

ఆంధ్ర భాషకు లక్షణ గ్రంథములు ప్రాచీనులు చేసినవి పెక్కులు కానబడుచున్నవి. కొన్ని లక్షణ గ్రంథములు పేర్లు మాత్రమిప్పుడు వినబడుచున్నవి. కానబడు గ్రంథములందు సంస్కృత సమములకు లక్షణములు బహుతరముగా రచింపబడినవిగాని తక్కిన భాషకు విశేషాకారముగా రచింపబడినవి కావు. కాబట్టి యాలక్షణ గ్రంథములు చదువు వారికి నిస్సందేహముగా వచన రచనసేయు కౌశలము చిరకాలము రానేరదు. భాషా సమిష్టికి లక్షణ గ్రంథము కుదిరిన పక్షమం దంత శ్రమ పడబనిలేదు. తుదకు లక్ష్య పరిజ్ఞానము చాలని లక్షణ పరిజ్ఞానమంత శ్లాఘ్యము కాదు గాని తుదముట్ట సర్వలక్షణ పరిజ్ఞానము లక్ష్య పరిజ్ఞానముచేతనే సాధించుట మిక్కిలి దుష్కరము. కాబట్టి యిట్టి కొఱత వారింపబూని పెక్కు లక్ష్యములు పలుమాఱు సావధానముగా బరిశీలించి రచనా ప్రణాళిక నిర్ణయించుకొని నా నేర్పుకొలదిని సంస్కృత భాషలో సూత్ర గ్రంథమొకటి కావించితిని. ఆ గ్రంథము బాలురకు సుసాధనముగాకుండుట వలన దాని యందలి సూత్రములు కొన్ని తెనిగించి ప్రకృత గ్రంథ రూపముగా రచించినాడ.

కందము

మానితపునడక పేరిమి
మానసమున కింపు బెంపమనునంచలకున్
బోనిడి నీరసనీరము
జానుగ క్షీరంబు గొనుట సహజము కాదే."

సూరి గారు వ్యాకరణంబులోని నీరాన్ని విడిచి క్షీరాన్ని తీసుకోమన్నా వారి అనంతరం వచ్చిన గ్రాంథిక వాదులు నీరక్షీర విభాగం చేయక, చేసినా నీరాన్నే క్షీరమనుకొని స్వీకరించారు. సంస్కృత వ్యాకరణ మర్యాదలు తెలియని వారికి తెలుగు వ్యాకరణం బోధపడనంత క్లిష్టంగా పాణినీయస్థ సంజ్ఞలనే సూరిగారు చేపట్టారు. తపరకరణము, ఇత్సంజ్ఞాకరణము మొదలైన పాణినీయ సంప్రదాయాలకు చోటిచ్చినా, తెలుగుకు సహజమైన సరళ పరుషాది ప్రత్యేక పారిభాషిక పదాలను కూడా వాడారు. సూత్రరచనలో బిగువు, పొదుపు, స్పష్టత మొదలైన గుణాల కోసం ప్రయత్నించి చాలా వరకు సఫలులయ్యారు.

సూరిగారు బాలవ్యాకరణాన్ని ప్రచురించడానికి ఒకసంవత్సరంముందే మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయంలో యూనివర్సిటీహైస్కూలు కళాశాలగా మారింది.

చిన్నయ సూరి గారి ఔన్నత్యం మరింత పెరిగింది. 1858 లో ఆయన తన బాల వ్యాకరణాన్ని ప్రచురించారు. దాని కాపీ రైటు తమదే అని అనువాదపు హక్కులు తమకు తాము అట్టే పెట్టుకొన్నామనీ ఇంగ్లీషులో ముఖపత్రం మీద ప్రకటించారు.

బాలవ్యాకరణాన్ని ఇంగ్లీషులోనికి అనువదించదలిచారేమో తెలియదు. ఈ గ్రంథం ప్రసిద్ధంకాక ముందే 1861 లో రాచపుండు లేవడంవల్ల ఉద్యోగ విరమణ చేయక తప్పలేదు. 1862 మార్చి నెలలో కీర్తి శేషులయ్యారు. వారి బాలవ్యాకరణం వ్యాఖ్యావాలు లేకపోతే కొరకరానికొయ్యగానే కనబడుతుంది. చిన్నయ సూరి గ్రంథానికి వ్యాఖ్య రాయిందాలని గాజుల లక్ష్మీ నరసు శెట్టి గారు ప్రయత్నించారుగాని వారి ప్రయత్నాలు సఫలం కాలేదు. బాల వ్యాకరణంలో చెప్పకుండా విడిచి పెట్టిన సూత్రాలను బహుజనపల్లి సీతారామాచార్యులు గారు త్రిలింగ లక్షణ శేషం అనే పేర రచించారు. దీనిని ప్రౌఢ వ్యాకరణం అంటారు.

1858 నుండి 1900 లోపున బాల వ్యాకరణం పదిహేడు ముద్రణలు పొందింది. అయినా ఇరవయ్యో శతాబ్దంలో వ్యాఖ్యానాలు వెలువడ్డాక గాని బాల వ్యాకరణం రాజ్యమేలడం ప్రారంభించలేదు. పందొమ్మిదో శతాబ్దం ద్వితీయార్థంలో శేషయ్య - వ్యాకరణం, వెంకయ్య వ్యాకరణం వంటివే పఠన పాఠనాదులలో ప్రసిద్ధాలు.

ఏ వ్యాకర్తకయినా లక్షణాలు చెప్పడానికి ప్రయోగాలే శరణాలు. వ్యవహారంలో ఉన్నవి స్వీకరించాలి. స్థితిఉంటే దానికి గతి కల్పించాలి. అందుకే బాల వ్యాకరణంలో చిన్నయ సూరిగారు ఒకటికాదు రెండు కాదు ఇరవై సూత్రాలలో వ్యవహారంలోని మాటలను, అర్థాలను, ప్రయోగ విధానాలను గ్రహించాలన్నది తమ ఉద్దేశమని సూత్రాలలో వృత్తులలో స్పష్టపడేటట్టు చెప్పారు.

1. ఆర్య వ్యవహారంబుల దృష్టంబు గ్రాహ్యంబు
 పెద్దలు వ్యవహరించిన మాట గ్రామ్యం
 బయిన గ్రహింపదగునని తాత్పర్యము.

 (సంజ్ఞా - 23)

2. త్రిలింగ దేశ వ్యవహార సిద్ధంబగు భాష దేశ్యంబు

 (సంజ్ఞా - 21)

3. అన్యంబులకు నహిత మిక్కార్యంబులు
 కొండొకచో గానంబడియెడి.

 (సంధి - 39)

4. అందదుకు ప్రభృతులు యథా ప్రయో
 గంబుగ గ్రాహ్యంబులు. (సంధి - 42)

5. వాక్యావసానంబున సంధిలేమి దోషంబు
గాదని యార్యులండ్రు.

(సంధి - 55)

6. ఒకానొకచో నామంబు సంశ్లిష్ట బహు
వచనానంత తుల్యంబయి బహువచనంబు నెనయు.
ఇట్లు ప్రయోగ దృష్టంబులు గ్రహించునది.

(అచ్చిక - 17)

7. ఇయకు మాఱుగా నామాంతంబున
కెత్వంబు బహుళంబుగానగు.
అయ్యాది ప్రయోగంబులందు మృగ్యంబు.

(అచ్చిక - 23)

8. సంప్రదానంబునకుం జతుర్థియగు
చతుర్థికి మాఱుగా షష్ఠియె తఱచుగా
బ్రయోగంబులం గానంబడియెడి

(కారక - 8)

9. ఉండి శబ్దము పరంబగునపుడు వలనకు ద్వితీయాసప్తములు ప్రాయికంబుగ నగు. వనము నుంచి, ధనము నుంచి యని యుంచి శబ్దాను ప్రయోగంబుతో గొందఱు వ్యవహరించెదరుగాని తుది సాధు కవి ప్రయోగరూఢంబు గాదని యెఱుంగునది.

(కారక - 11)

10. ధాతుజ విశేషణవ్యవధానంబున విశేషంబులన్నింటి కయి పదం బను ప్రయుక్తంబగు. ఆద్యుడయి యప్రమేయుడై యఖిల సేవ్యుడై యొసంగెడు దేవుని నతి నుతింతు ఇచట మఱియుం బ్రయోగ వైచిత్ర్యంబు గలదని ప్రయోగంబుల నెఱుంగునది.

(కారక - 31)

11. తత్పురుషాదులకు లక్షణంబు ప్రాయికంబుగ
సంస్కృతోక్తంబయగు.

. . . . .

సిద్ధంబు సర్వంబు గ్రాహ్యంబగు

(సమాస - 3)

12. స్త్రీ సమ ఘటితంబ యొకానొకండు
బహువ్రీహి చూపట్టెడు
మోటబరి ఇత్యాదులు వ్యవహార సిద్ధంబులు
గ్రాహ్యంబులు

(సమాస - 6)

13. కృత హ్రస్వంబగు త్రికంబుమీది చోటు
శబ్దంబు నోత్వంబున కత్వ హ్రస్వంబులు
విభాషనగు

. . . . .

అను రూపంబులు ప్రయోగంబులంగానం బడియెడి
(సమాస - 15)

14. నిక్కలాదులు యథా ప్రయోగంబుగ
గ్రాహ్యంబులు
(సమాస - 20)

15. మగటి మ్యాదులు యథా ప్రయోగంబుగ
గ్రాహ్యంబులు
(తద్ధిత - 8)

16. అర్థ విశేషంబుల వర్ణకాంతరంబులును
మహత్ప్రయోగంబుల నెఱుంగునది
(తద్ధిత - 28)

17. వ్యతిరేక త్వవర్ణకార్థంబున నిజ్జయగు.
(క్రియా - 47)

18. కృత్తుల కర్థంబులు యథావ్యవహారంబుగ
గ్రాహ్యంబులు

. . . . .

కృత్తులకు వక్ష్యమాణంబులకు భావకర్తృ కర్మాద్యర్థంబులు
మహాజన వ్యవహారానుసారిగా నెఱుంగునది. (కృదంత-1)

19. వడి ప్రభృతు లిట్లెఱుంగునది

. . . . .

ఇత్యాదులు మహాజన వ్యవహారంబుల
నెఱుంగునది. (కృదంత - 22)

20. రేఫంబులు లఘ్వలఘువులుం దక్కుంగల
విశేషంబులు నార్య వ్యవహారంబుల దెలియుట
శ్రేయంబు (ప్రకీర్ణక - 25)

సూరిగారి మతంలో వ్యవహారం అన్నది కావ్య భాషలోని వ్యవహారమే అని మన పండితులు అర్థం చేసుకొన్నారు. చిన్నయసూరి గారి నీతి చంద్రిక, బాల వ్యాకరణం పరమ ప్రామాణిక గ్రంథాలయ్యాయి. లోక వ్యవహారానుసారంగా విద్యార్థుల చేత మాతృభాషలో రచనాభ్యాసం చేయించడానికి బదులు గ్రాంధికభాషను లోకంపై రుద్దారు. గిడుగువారు ఈదుస్థితిని ఇలాచెప్పారు.(13)

---

12. గిడుగు వెంకట రామమూర్తి పంతులు - వ్యాసావళి (1968) - పుట 26 - 27

"ప్రాచీన ప్రబంధస్థమై, కేవల ప్రయోగ శరణమై, పండితులకైనా బహు ప్రయాస సాధ్యమై, ఒక్క ప్రబంధ నిర్మాణమునందే ఉపయోగించదగి, పండితులు మాత్రమే అభ్యసిస్తూ ఉండిన "గ్రాంథిక భాష"లో అధికారానధికార తారతమ్యము ఆలోచించకుండా ఆబాలగోపాలం అందరి పిల్లల చేతనూ, రచనాభ్యాసం చేయించనుద్దేశించి, అందుకు సాధనముగా, అసమగ్రము, అనిర్ధాయకము, భ్రమ ప్రమాదాత్మకమున్ను అయిన చిన్ని వ్యాకరణము ఒకటిన్ని అస్ఖలితము కాని చిన్న వచన గ్రంథమొకటిన్ని రచియించి ఇచ్చి, ఆ సూరిగారు కీర్తిశేషులయినారు. "కొండవీటి సీమలోని నూతులలో నుండి నీళ్ళు తోడి తెచ్చుకొని వంట చేసుకొని భోజనము చేయండి" అని బారెడు చేంతాడు, తూట్లు పడ్డ చిన్న చిల్లి చెంబు ఆకలితో నున్న చిన్న పిల్లల చేతులలో పెట్టి, తల్లిదండ్రులు శ్రీశైల యాత్రకు వెళ్ళినట్లయినది."

చిన్నయసూరి గారి గ్రంథాలను చేంతాడుతోనూ చిల్లి చెంబుతోనూ పోల్చినందుకు మనస్సు చివుక్కుమన్నా అవి సత్యాలే. గిడుగు రామమూర్తి గారే ఒక చోట ఇలా చెప్పారు. "చిన్నయసూరి గారి యెడల మాకు గౌరవము లేక ఇట్లు వ్రాస్తున్నా మనుకోకూడదు. ఆయన భావశుద్ధి మేము ఎరుగకపోము. ఆయన అను శాసనము మాకు వేదవాక్యము వంటిది కాదన్నమాట నిజమేగాని తక్కిన లాక్షణికుల యెడ కూడా మాకు అంత గౌరవము లేకపోలేదు." (14)

చిన్నయసూరి పుస్తకాలకు ప్రాచుర్యం ఎందుకు వచ్చిందో కూడా గిడుగు వారు ఇలా చెప్పారు.

యూనివర్సిటీ వారి తెలుగు పండితులున్ను, యూనివర్సిటీ పరీక్షలకు కావలసిన పుస్తకములు వ్రాసేవారున్ను, ఆ పుస్తకములు చదివేవారున్ను, పరీక్షకులున్ను మాత్రమే మన్నిస్తున్నారేమో కాని, దేశములో ఇతరులెవరూ పాటిస్తున్నట్టు కనబడదు. బడులలో అది తప్పనిసరిగా చదువవలసి వచ్చినది గనుక దాని పేరు నిల్చినదిగాని లేకుంటే బాలసరస్వతి వ్యాకరణమునకున్ను తక్కిన లక్షణ గ్రంథాలకున్ను ఏ గతి పట్టినదో ఆ గతే దీనికి పట్టును."

సూరిగారు తమ వ్యాకృతిని " బాల వ్యాకరణం " అన్నారు గాని పండితులు దానిని తమ "పబ్బాల వ్యాకరణం" చేసుకొంటే కవులు కొందరు " కబ్బాల. వ్యాకరణం " చేసుకొన్నారు.

---

14. గిడుగు వెంకట రామమూర్తి పంతులు - బాల కవి శరణ్యం (1958) - పుట. 72

4

విజయ నగరం

కళింగ సీమలో చాలా ప్రాముఖ్యం గల విజయ నగర సంస్థానంకూ కుంపిణీ యుగంలో సాహిత్య చరిత్రకన్నా ఎక్కువగా చెప్పుకోదగ్గ రాజకీయ చరిత్రనే సృష్టించింది. తారీఖుల వారీగా చూసుకొంటే ఈ యుగంలో ఇద్దరే ఇద్దరు రాజులు ఈ సంస్థానాధీశ్వరులుగా కనబడుతారు. ఈ రాజుల పేర్లూ, వారి రాజ్యకాల వివరాలు ఇవి :

నారాయణ గజపతి రాజు	1794-1845
విజయరామ గజపతి	1845-1879

లెక్కకు ఇద్దరే ప్రభువులు ఈయుగంలో కనబడుతున్నా ఈ ఇద్దరూ కుంపిణీ వారితో చాలా లావాదేవీలు ఉన్నవారు. నారాయణ గజపతి తనజీవిత కాలంలో ఎక్కువ భాగం కాశీ క్షేత్రంలోనే గడిపారు. అక్కడే మరణించారు. ఇందుకు చాలా ప్రబలమైన కారణాలున్నాయి. గత చరిత్రలోని ఘనకీర్తి, అమితమైన ఆత్మాభిమానం ఈ రాజును స్వంత సంస్థానానికి దూరంచేశాయి. ఏ సంఘటనలు వీరి ప్రవాసానికి కారణాలయ్యాయో చాలా వివరాలతో చెప్పుకోవలసిన అవసరం ఉన్నా టూకీగానే తెలుసుకొందాం.

బొబ్బిలియుద్ధంకథా, దానికి ప్రధానకారణాలు, ఆయుద్ధం పర్యవసానాలూ ఆంధ్రులందరికీ సుపరిచితాలే. పరాసు సేనల సహాయంతో సలాబత్ నిజాముగా రాజ్యానికి వచ్చాడు. తనసేనల ఖర్చులు తానే చూసుకొంటాననీ, వాటినిమిత్తం తనకు కొన్ని సర్కారులను జాగీరుగా ఇవ్వమని ఫ్రెంచి సేనాని బుస్సీ నిజాము అడిగాడు. ఉత్తర సర్కార్లు. నాలుగింటిని నిజాము ఇచ్చాడు. ఈ సర్కార్లలో ప్రముఖమైన విజయనగరాన్ని విజయరామరాజు ఏలుతున్నాడు. ఈయన తన రాజ్యాన్ని విస్తరించుకోవాలన్న కోరికతో బుస్సీ సహాయంతో క్రీ.శ. 1757లో బొబ్బిలి కోటపై దాడి చేశాడు. గెలిచాడు. అయితే ఆ సంవత్సరంలోనే తాండ్రపాపయ్య రాత్రిపూట విజయరామరాజును పొడిచి చంపాడు. ఆ తరువాత

విజయనగర సంస్థానానికి ఆనందరాజు పాలకుడయ్యాడు. ఇతడు బుస్సీ మీదా ఫ్రెంచి వాళ్ళమీదా పగబట్టాడు. విజయరామరాజు మరణానికి ఫ్రెంచి వాళ్ళేకారణమని, వాళ్ళను సర్కార్ల నుండి వెళ్లగొట్టాలని ఆనందరాజు నిశ్చయించాడు. ఒక పరదేశశక్తిని వదుల్చుకోవాలంటే అంతటి సామర్థ్యంగల మరొక పరదేశ శక్తితో సఖ్యంచేయాలి. ఆనందరాజు ఇంగ్లీషు కుంపిటీ వాళ్ళకు ఆహ్వానం పంపాడు.

ఫ్రెంచివారికీ, ఇంగ్లీషువారికీ మధ్య పచ్చగడ్డి వేస్తే భగ్గుమనే కాలం అది. ఒకరిపొడ ఇంకొకరికి గిట్టదు. పరాసువాళ్ళను పరాజితులను చేయడానికి తగిన అవకాశంకోసంచూస్తున్న ఆంగ్లేయులకు ఆనందరాజు ఆహ్వానం ఆనందదాయకమైంది. ఒకరకంగా ఆంధ్రభూములలో కుంపిటీ వారి రాజ్యకాంక్షకు విజయనగరం వారి పిలుపే నాందీ ప్రస్తావనలు పాడింది. 1758 లో కర్నల్ ఫోర్డు విశాపట్నంలో తన సేనలతో దిగాడు. కసింకోటలో ఆనందరాజును కలుసుకొన్నాడు. ఇద్దరి మధ్యా రెండు స్వతంత్రరాజ్యాలు కుదుర్చుకొనే ఒప్పందం లాంటి ట్రీటీ సాధ్యమైంది. సంతకాలు చేసుకొని సమరానికి కదిలారు. పరాసువాళ్ళను కృష్ణానది అద్దరికి తరిమికొట్టారు. 1759 లో నిజాము ఎనిమిది పరగణాలతో మచిలీపట్నాన్ని ఇంగ్లీషు వారికి ధారాదత్తం చేశాడు. ఆనందరాజు ఫ్రెంచి వాళ్ళపై పగతీర్చుకొనడమేకాక " ట్రీటి " ప్రకారం పరాసు ధనాన్ని దోచుకొన్నాడు.

పూర్వం ఫ్రెంచి వారికి ఇచ్చినట్టే ఇప్పుడు ఇంగ్లీషు వాళ్ళకు నిజాము సైనిక సహాయం నిమిత్తం శ్రీకాకుళం, రాజమండ్రి, ఏలూరు, కొండపల్లి సర్కారులను నాలుగూ ఇచ్చాడు. అయితే ఇంగ్లీషువాళ్ళు ఈ రాజ్యాలను వెంటనే స్వాధీనం చేసుకోలేదు. కావలసినప్పుడు పుచ్చుకొంటామన్నారు. ఇది 1762 లో జరిగింది. మరి నాలుగేళ్ళకు ఇంగ్లీషు వాళ్ళ రాజ్యకాంక్ష పెరిగింది. అయితే ఈ నాలుగేళ్ళలో విజయనగరం వారు మరీ బలవంతులయ్యారు.
ఫ్రెంచి వారి మీద పగతీర్చుకొన్న ఆనందరాజు 1759 లోనే మరణించాడు. అతని తరువాత విజయరామరాజు రాజ్యానికి వచ్చాడు. ఇతడు వారసుడు కాడు. దత్తపుత్రుడు. దత్తు వచ్చిన నాటికి పదకొండేళ్ళ వయస్సువాడు. ఇతని సవతి అన్నగారు సీతారామరాజు చాలా సమర్థుడు. తమ్ముని తరపున తాను సంస్థానాన్ని పాలించాడు. దాన్ని విస్తరింపజేశాడు. కళింగసీమలో ఆనాడు 29 మంది జమిందారులు ఉండేవారు వీరందరినీ సీతారామరాజు సామంతులను చేసుకొన్నాడు. లొంగని వాళ్ళను బంధించి దేవుపల్లి కోటలో సంకెళ్ళలో పెట్టాడు. ఇతనివల్ల బాధలు పడ్డ జమిందారుల పేర్లు చూడండి.

1. జయపురం
2. శృంగవరపుకోట
3. మాడుగుల
4. సాలూరు
5. కోటపాలెం
6. కురుపాం

7. అనకాపల్లి
8. సత్యవరం
9. గొలుకొండ
10. పాలకొండ
11. ఆండ్ర
12. రేగులవలస
13. కోరాం
14. త్యాడ
15. పాచిపెంట
16. సంగమ వలస
17. చెముడు
18. రాజాం
19. నరవ
20. బొబ్బిలి
21. మొహరి
22. ఖిమిడి
23. పార్వతీపురం
24. మక్కువ
25. మేరంగి
26. ఆరగడ
27. గుముసూరు
28. చీకటి
29. జలంత్రా.

ఈ జమిందారులందరూ విజయనగరం గుప్పిటి నుండి బయట పడాలని విశ్వ ప్రయత్నాలు చేశారు. అయితే ఫలించలేదు. విజయనగరం వారికి గొప్ప సైనికబలం ఉంది. 7,760 మంది సైనికులు ఉన్నారు. వీళ్లలో 1620 మంది తెల్లవాళ్ళ పద్ధతిలో దుస్తులూ, ఆయుధాలు ధరించేవాళ్ళు. ఈ సైనికుల నిమిత్తం సాలీనా అయిదున్నర లక్షల రూపాయలు వ్యయం చేసేవారు. చేతిలో కళ్ళెం లాగ ఉంటాడనుకొన్న విజయనగరం సంస్థానాధీశ్వరుడు కుంపిణీవారి పక్కలో బల్లెం అయ్యాడు. "మీరు సేనలను తగ్గించుకొంటారా లేక మమ్మల్ని పేష్కసు మొత్తాన్ని పెంచమంటారు ?" అని అడుగుతూ విజయనగరం వారికి 2,000 కన్నా ఎక్కువ సిబ్బంది అనవసరమని కుంపిణీ వారు తెల్పారు. విజయరామరాజు సిబ్బందిని తగ్గించుకొన్నాడు. అయినా కుంపిణీవారు పేష్కసును పెంచారు. సీతారామరాజును అధికారం నుంచి తప్పించారు. పెంచిన పేష్కసు తామే వసూలు చేసుకొనడానికి రాజును రాజ్యం వదలి బందరుకు వెళ్ళమన్నారు. రాచవారు ఈ అవమానాన్ని సహించలేకపోయారు. కుంపిణీ వారికి తలవంచడం కన్నా కత్తిపట్టుకొని కదనరంగంలో వీర మరణం గౌరవప్రదం అనుకొన్నారు. 1794లో విజయనగరానికి పది పన్నెండు మైళ్ళ దూరంలో వున్న పద్మనాభం అనే కొండ దగ్గర రాచవారికీ కుంపిణీవారికీ యుద్ధం జరిగింది. ముప్పావుగంట సేపు సాగిన ఈ యుద్ధంలో విజయరామరాజు, అతని క్షత్రియ వీరులు మరణించారు. రాజు చుట్టూ దాట్లవారూ, దంతులూరి వారూ, సాగివారూ, చింతలపాటివారు, గొట్టుముక్కలవారూ, వేజర్లవారూ, పెనుమత్సవారు, ఒక బురుజులాగ ఉన్నారు. ఈ క్షత్రియ వీరులందరూ ఆ ముప్పావు గంట యుద్ధంలో నేలకొరిగారు. కత్తి పట్టుకొని ముందుకోస్తే చేసే యుద్ధం వేరు. ఫిరంగి గుండుతో ఫరంగులు చేసే యుద్ధం వేరు.

మహా పౌరుషవంతులైన ముగ్గురు విజయనగరసంస్థానాధీశ్వరులు పాశ్చా

త్ములతో సఖ్యంవల్లనో, విరోధం వల్లనో వరుసగా తమపంతాలకోసం, పట్టింపుల కోసం ప్రాణాలు పోగొట్టుకొన్నారు.

(1) పెదవిజయరామరాజు (1741-1757) : పరాసువారితో కలసి బొబ్బిలి ముట్టడించాడు. ఫలితంగా తాండ్రపాపయ్య చేతిలో మరణించాడు.

(2) ఇమ్మడి ఆనందరాజు (1757-1760) : ఫ్రెంచివాళ్ళ మీద కక్షకొద్దీ ఇంగ్లీషు వారిని కళింగసీమకు ఆహ్వానించి, పరాసువారిని సీమనుంచి వెళ్ళగొట్టి దేశానికి తిరిగి వస్తూ స్ఫోటకంవల్ల మరణించాడు.

(3) చిన విజయరామరాజు (1760-1794) : పేష్కసు బాకీలు తీరే దాకా సంస్థానాన్ని విడిచి బందరుకు వెళ్ళమని కుంఫిణీవారు ఆదేశించడం అవమానంగా భావించి 1794లో పద్మనాభ యుద్ధంలో నమ్మిన సరదార్లతోపాటు ప్రాణాలు పోగొట్టుకొన్నాడు.

విజయనగరం సంస్థానాధీశ్వరులు పౌరుషవంతులేగాక కొంచెం పట్టువిడుపుగలవారు. పద్మనాభ యుద్ధం ప్రారంభానికి ముందు చిన విజయరామరాజు ఒక కట్టుదిట్టమైన ఏర్పాటు చేశాడు. యుద్ధంలో పరాజయం సంభవిస్తే ఆత్మహత్య చేసుకొనకుండా తన భార్యచేత, తల్లిచేత ప్రమాణం చేయించాడు. ఎనిమిదేళ్ళ వయస్సుగల తన కుమారుడు నారాయణ గజపతిని వీలు చూసుకొని ఆంగ్లేయులకు లొంగిపొమ్మని ఆజ్ఞాపించాడు. పద్మనాభయుద్ధంలో రాజు, అతనితోపాటు రాచవారు నేలకొరిగాక స్త్రీలనూ, రాకుమారుణ్ణీ తీసుకొని సంరక్షకులు మన్యంలో ఉన్న కాశీపురానికి ఆ జమీ పాలకుడైన ముఖీరాజ భూపాల రాజుగారి ఆశ్రయాన్ని పొందారు. మరింత సురక్షితమైన ప్రదేశం కనుక "మక్కువ" అనే గ్రామానికి వీరిని ఆయన తీసుకొని వెళ్ళి సంరక్షించారు.

యుద్ధంలో గెలవనైతే గెలిచారు గాని కుంఫిణీవారు పేష్కసు ద్రవ్యాన్ని కళ్ళ చూడలేకపోయారు. స్వామి భక్తి పరాయణులైన సంస్థానపు ఉద్యోగులు రైతుల నుండి శిస్తులు వసూలు చేసి, దానిని రాకుమారునికి జమ కట్టసాగారు. వేలకొలది వీర భటులు వచ్చి అండగా నిలబడ్డారు. కుంపిణీవారిని ఎవరూ లక్ష్యపెట్టడం లేదు. సంస్థానాధీశ్వరుడు సాయుధ దళాలను సంపూర్ణంగా సమకూర్చుకొంటే అదుపులోనికి రావడం కష్టమని కుంఫిణీవారు రాజీ బేరాలు మొదలుపెట్టారు. రాజుకు, రాణి వాసం వారికి ఏమీ కీడు జరగదనీ, నిర్భయంగా రాజ్యానికి రమ్మనీ రాయబారాలు చేశారు. చెన్నపట్నంలో ఉన్న కుంపిణీ గవర్నరు స్వహస్తలిఖితమైన హామీని, సరికొత్త కౌలును 1794 ఆగష్టు 10 తేదీనాడు సంతకంచేసి పంపించాడు. పద్మనాభయుద్ధం ఆ మేడు మేనెలలో జరిగింది. కుంపిణీవారిని నమ్మవద్దని జమిందారులు సలహా ఇచ్చినా నారాయణ గజపతి సెప్టెంబరు 21 వ తేదీనాడు ఆంధ్రలో ప్రవేశించారు. అది విజయనగరానికి సమీపంలో ఉన్న ఇంకొక కొండ ప్రదేశం. చెన్నపట్టణానికి కొత్త గవర్నరు వచ్చాడు. ఆయన కూడా కొత్త ప్రమాణ పత్రాన్ని రాసి పంపాక నారాయణ గజపతి విజయనగరంలో ప్రవేశించాడు.

1784 లో పద్మనాభయుద్ధం మాత్రమే జరగలేదు. కుంపిణీవారి విధానా
లలో మార్పులు వచ్చాయి. పూర్వం చీఫులను నియమించి వారి ద్వారా పరిపా
లన సాగించేవారు. ఇప్పుడు కలక్టర్లనునియమించి పన్నులు వసూలు చేయసాగా
రు. శాశ్వత భూమి శిస్తు విధానాన్ని ప్రవేశపెట్టి ఏయే జమిందారు ఎంత పేష్క
సు చెల్లించాలో నిర్ణయించారు. 1802 నాటికి విజయనగరంవారు సాలీనా అయి
దు లక్షల రూపాయిలు కట్టాలని పరిష్కరించారు. నారాయణ గజపతి అప్పుల
పాలయ్యాడు. రాజ్యం తరిగింది. పేష్కసు పెరిగింది. 1817 నాటికి ఆయన తీ
ర్చవలసిన ఋణాలు పన్నెండు లక్షలని తేలింది.

కుంపిణీవారు ఆ బాకీలన్నీ తాము తీరుస్తామని హామీ ఇచ్చి జమిందారీ
వ్యవహారాలు తమకు స్వాధీనం చేయమన్నారు. నారాయణ జగపతి సొంత
ఖర్చులకు సంవత్సరానికి ఎనభైవేలరూపాయిలు తీసుకొని శిస్తువసూలు బాధ్యత
లను కుంపిణీవారికి అప్పగించారు. అయిదేళ్ళలో కుంపిణీవారు అప్పులన్నీ
తీర్చేశారు. సంస్థానం నారాయణ గజపతి చేతికి స్వాధీనం చేశారు.

అడగనివారిది పాపం. చేతికిఏముకలేనిరాజాగారు బ్రాహ్మణులకు అగ్ర
హారాలూ, క్షత్రియులకు జాగీర్లు ఇచ్చెయ్యసాగారు. అయిదేళ్ళలో మళ్ళా అ
ప్పుల పాలయ్యారు. ఈసారి ఆ మొత్తం ఏడులక్షల దాకా పాకింది. మళ్ళా జ
మిందారీని కుంఫిణీవారికి స్వాధీనం చేసి నారాయణ గజపతి సాలీనా లక్ష రూ
పాయలను తమకు పంపమని 1827లో కాశీ క్షేత్రానికి వెళ్ళిపోయారు. 1845
లో మరణించేదాకా ఆయన వారణాసిలోనే ప్రవాస జీవితం గడిపారు.

నారాయణ గజపతి గారిని ప్రజలు నారాయణ బాబుగారని వ్యవహరించే
వారు. సంస్థానంలోని చాలా మంది ఈ ప్రభువు పేరునే కొన్ని తరాలు దాకా
తమ బిడ్డలకు పెట్టుకొనేవారు. ఆధునిక యుగంలో భావ కవిత్వంపై తిరుగుబా
టు చేసి వచన కవితలు ప్రారంభించిన శ్రీరంగం నారాయణబాబు (1906-19
61) గారికి ఈ ప్రభువు పేరునే పెట్టారు. రాజ్యంలో ఉన్నా లేక పోయినా స్వా
మి భక్తిని ప్రదర్శించడం ఆనాటి లక్షణం. ప్రభుత్వంలో ఉన్నా ప్రవాసంలో
ఉన్నా ఆశ్రితులను ఆదుకొనడం ఆనాటి రాజుల గుణం. కాశీలో ఉంటున్న
ప్పుడు కూడా నారాయణ గజపతిగారు అప్పులు చేసి దానాలు ఇస్తూ ఉండే వా
రు. చనిపోయిన నాటికి ఆయన బాకీలు పదకొండు లక్షలు.

తండ్రి తరువాత ముమ్మడి విజయరామ గజపతిగారికి జమిందారీ దఖ
లు పడింది. అప్పటికి ఆయన వయస్సు ఇరవై ఏళ్ళు. ఈయనకు కాశీ వద
లి రావడం ఇష్టంలేదు. అయినా కుంపిణీవారి కోరికను అనుసరించి 1848
లో విజయనగరానికి వచ్చి రాజ్యాన్ని చేపట్టారు. 1845 నుండి నాలుగేళ్ళు
స్మారెటు దొరగారు సంస్థానం వ్యవహారాలు చూశారు. విజయ రామగజపతిగారి
కి వ్యవహార నైపుణ్యం అలవడి సంస్థానపు బాకీలు తీరేదాక ఒక ఏజెంటును
నియమించడం అవసరమని భావించారు. స్పెషల్ ఏజెంటుగా క్ర్యూయిజర్ దొర
గారు వచ్చారు. అప్పులన్నీ తీర్చేసి రెండు లక్షల ఇరవై యొక్క వేయికి పైగా

నిలువచేసి 1852 లో విజయరామగజపతిగారికి సంస్థానం అప్పచెప్పారు.

వ్యవహార జ్ఞానం బాగా అలవర్చుకొనడంవల్ల ఆనాటి జమిందారులందరిలో విజయనగరం సంస్థానాధీశ్వరులు చాలా సమర్థులనే పేరువచ్చింది. విజయరామ గజపతిగారు తండ్రిలాగే దానధర్మాలు చేసేవారుగాని, వ్యక్తులకుగాక సంస్థలకు ఇవ్వడం ప్రారంభించారు. విశాఖపట్నంలోని వైద్యశాలకు ఇరవై వేల రూపాయలను ఇచ్చారువిజయనగరంలో జిల్లా స్కూలు అనే పేరిట ఒక ఆంగ్ల పాఠశాలను స్థాపించారు. (ఇదే కళాశాలగా అభివృద్ధి చెందింది) విజయనగరంలోనే వేదసంస్కృత పాఠశాలను నెలకొల్పారు. స్త్రీ విద్యకోసం బాలికల పాఠశాలలను చాలాచోట్ల ఏర్పాటు చేశారు.

కుంపిణీవారు విజయరామగజపతిగారి వదాన్యతనూ యోగ్యతనూ గుర్తించారు. సుప్రీంలెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్‌లో వీరిని సభ్యునిగా చేర్చుకొన్నారు. 1864 లో "మహారాజా" అనే బిరుదును, 13 శతఘ్నుల సైనిక వందన మర్యాదను స్థిరపర్చారు. "నైట్ కమాండర్ ఆఫ్ దిమోస్ట్ ఎగ్జాల్టెడ్ ఆర్డర్ ఆఫ్ ది స్టార్ ఆఫ్ ఇండియా" (KCSI) అనే అత్యున్నతబిరుదాన్ని 1868 లో ఇచ్చారు.

రాజుకుతగ్గ దివాను లభించినప్పుడు రాజ్యం వృద్ధిచెందుతుంది. విజయరామ గజపతి గారికి పెనుమత్స జగన్నాథరాజుగారనే దివాను దొరకడం ప్రజలకు శ్రేయస్కరమైంది. ఈయన నీటి వసరులు ఏర్పరిచారు. ఆనకట్టలు కట్టించి, వ్యవసాయానికి అనువైన కాలువలు తవ్వించారు. జమిలో ఎన్నోరహదారులు వేయించారు. వర్తక వ్యాపారాభివృద్ధి చేశారు. ఈ దివాను గారి దక్షత వల్ల సంస్థానం సుభిక్షితమయింది. విజయరామజగపతిగారు తమకు 1850 లో జన్మించిన ఆనందగజపతి అనే కుమారునికి రాజ్యం అప్పచెప్పి 1879 లో కన్ను మూశారు.

సంస్థానంలో ఉన్నా, ప్రవాసంలో ఉన్నా నారాయణ గజపతి కాలంలో వారిని ఆశ్రయించుకొన్న కవులు సాహిత్య కృషిని బాగా చేశారు. విజయరామగజపతిగారు ప్రత్యక్షంగా సాహిత్య పోషణ కావించారు. ఈ యుగంలోని కవుల గురించి అవసరమైనంత భోగట్టాలు తెలుసుకొందాం.

చేటరాతి లక్ష్మీనరసయ్య (1740-1800) : మన సాహిత్య చరిత్రకారులు ఇతని ఇంటిపేరును "చట్రాతి వార"ని పేర్కొనడం పరిపాటి. అయితే ఇతడు యతిస్థానంలో తన ఇంటిపేరును ఒక నిఘంటువులో ఇలా చెప్పుకొన్నాడు.

" క్షోణి కౌండిన్య గోత్రజ గోప జగ
వీర రాఘవు కనకాంబగారి సుతుడు
చేటరాతి లక్ష్మీనరసింహ కవి
చెప్పినాడు విశేషాంధ్ర మొప్పమీర "

ఇదే కవి ఇదే గ్రంథంలోని ఇంకో పద్యంలో తన ఇంటిపేరు సొంత పేరు ఇంకొకలాగ చెప్పుకొన్నాడు.

"ఆంధ్ర సంగ్రహ శేషాదులందు లేని
యన్నిటిని గూర్చె నీ విశేషాంధ్రమందు
వీర రాఘవ కనకాంబగారి సుతుడు
దాటరాతి లక్ష్మినరసయ్య సుకవి"

రెండు పద్యాలలోనూ తల్లిదండ్రుల పేరులు ఒకటే. కనుక రెండు రకాలుగా ఇంటిపేరును, తన పేరునూ చెప్పుకొన్న కవి ఒకడే. ఇతడు ఈశ్వరీ పరిణయం అనే ఒక ప్రబంధాన్నీ, కోదండ రామశతకం, విశేషాంధ్రం అనే గ్రంథాలనేకాక "పద్మనాభయుద్ధము"నే సమకాలిక చారిత్రక కావ్యాన్ని రచించాడు. ఇతని శతకంలో కొన్ని పద్యాలు బ్రౌను దొరగారి కాలంలోనే ప్రాచుర్యం పొందాయి. "భండనారాతి భీమ! కోదండరామ! అనే మకుటంగల ఈ శతకంలోని 13 పద్యాలను బ్రౌను దొరగారి ముద్రిత శతకగ్రంథాలలో చేరాయి. ఈ పద మూడింటిని శతక కవుల చరిత్రకారులు తమ గ్రంథంలో మళ్ళా ప్రచురించారు. (1) సీతారామరాజు గారి నిరంకుశ పరిపాలనలో ఈ శతకాన్ని కవి చెప్పాడని లోకులు చెప్పుకొంటారు. అనుసరించిన వారిని ఆదుకోలేని అధిపతులను దూషిస్తూ అలా ఒక పద్యం చెప్పాడు.

" వెనువెంటఁ దిరిగితే విటకానితోఁ జెప్పి
సమకూర్చు కార్యంబు సానిదైన
మచ్చిక జేసితే వచ్చిన దొంగను
గూసి పోఁగొట్టును కుక్కయైన
నలవాటుఁ జేసితే యడుగునంటిన ముల్లు
రక్షసేయును పాద రక్షయైన
నీవాఁడ ననుకొన్న నెలనెల పనిజేసి
మానిపోవును డబ్బు మంగలైన
అంతకన్నను తక్కువైనట్లు దోచె
ననుసరించిన వారి గాయంగ లేక
యందలం బెక్కి తిరిగితే యతిశయంబె?
భండనారాతి భీమ కోదండరామ."

దండించకపోతే దారిలోనికి రాని వారి సంగతి ఇలా చెప్పాడు.

(1) వంగూరి సుబ్బారావుగారు-"శతక కవుల చరిత్ర"- నరసాపురం, 1957-పుట 410 నుండి.

"కొతిమిరగింజ లంకురములఁ బెట్టునా
పాఁత చెప్పుల కాళ్ళఁ బామకున్న
మడిలోపల మనుష్యమలము వేయక కాని
బలువు ముల్లంగి దుంపలు మొలచునె
బరిక చేతనుబట్టి భయపెట్టికొట్టక
కంచరి తట్టు శీఘ్రము నడచునె
తండములీ కోలచే పుండుగాఁ బొడువక
తిన్నగా నడుచునే దున్నపోతు
మెట్టుకొకమారు దొబ్బులఁ బెట్టకున్న
కరిగి మెత్తనఁబడదు ముష్కరుని మనసు
దొంగవానికిఁ జెవిఁగోయ దోసమేమి
భండనారాతి భీమ కోదండరామ."

దుష్టుల పరిపాలనలోనే ఈ శతకాన్ని, కవి చెప్పాడని నిర్ణయించడానికి ఈ క్రింది పద్యం సాక్ష్యం ఇస్తుంది.

"సామంతులకు నివాసములందు పారాలు
వారాంగనలకు సవ్వాయి పుండ్లు
మధుకోశములయందు మక్షిక వ్యూహంబు
మొగలి పూచెండ్లకు ముళ్ళగములు
అర్చనగుళ్ళలో నాళ్ళిలు గొనువారు
శ్రీగంధతరుల కాశీ విషములు
రాజుల యొద్ద దుర్మార్గ ప్రధానులు
గొర్ల మందల మొద్ద కుర్కురములు
గలుగజేసిన విధికేమి గల్గునొక్కొ
తత్త్వదర్శుల చేత పొందగల లిట్లే
కానిపని సేయ దేవతకైన నింద
భండనారాతి భీమ కోదండరామ!"

ఏమాటనైనా వాడడానికి సంకోచించని చట్రాతి లక్ష్మీ నరసయ్య ఇతర రచనలు ఇంత ప్రాచుర్యం పొందలేదు. "పద్మనాభ యుద్ధం" ఒక ఆశ్వాసం అచ్చుపడింది. ఇందులో కవి సందర్భానుసారంగా హిందూస్థానీ, ఉర్దూ, ఇంగ్లీషు పదాలను స్వేచ్ఛగా ప్రయోగించాడు. పద్మనాభ యుద్ధాన్ని ప్రత్యక్షంగా చూసినంతచక్కగా రచనసాగింది. ఇదిపరిశీలించదగిన చారిత్రకకావ్యం. (ఈ కవి గురించి, ఈకావ్యం గురించి కొన్ని వివరాలు ఇదే సంపుటంలో "అభ్యుదయాలూ విలాసాలూ చరిత్రలూ ఉపాఖ్యానాలు" అనే ప్రకరణంలో ఉన్నాయి.

వడ్డిపర్తి కోనమరాజు (1754-1834): ఈయన కవిత్వం చెప్పగలిగిన కవి. తన సంగతి ఇలా చెప్పుకొన్నాడు.

"ఊరు సర్వసిద్ధి పేరు కోనమరాజు
వడ్డిపర్తి వారు వాస్తవంబు
బ్రాహ్మణుండనేను బ్రాబంధికుండన
బరగువాడ ధాత్రినెరుగువాడ."

లోకాన్ని తెలిసిన వాడు కాబట్టి సమకాలికమైన విషయాలపై కవితలు చెప్పాడు. ఇతడు రచించిన జమాబందీ దండకం, కమిటీ ఉత్తరం కుంపిణీ యుగంలోని కరణాల కష్టనష్టాలను, మిరాసీదారుల సమాచారాలు, యినాం భూముల జమా బందీ ఫైసలా వివరాలు వగైరాలు ఉన్నాయి. ఈ కవి సంప్రదాయబద్ధంగా వేంకటేశ్వరోపాఖ్యానం, రేవతిపరిణయం, శ్రీ మహాలక్ష్మీ పరిణయం మొదలైన కృతులు చెప్పాడు. జానకీరామ శతకం రచించాడు. ఈ శతకం విలక్షణమైనది. దీనిలో కవి స్వకీయ విషయాలు చాలా ఉన్నాయి. స్వంతదావా ఏదో కోర్టు కెక్కితే "నిజము సాధించి నా భూమినిర్వహించి తీర్పు నా పక్షముగ జేయు దేవ దేవ!" అని ప్రార్థించి కేసు గెలుచుకొన్నాడు. జీవితంలో ఏ విషమ ఘట్టం వచ్చినా ఇతడు పద్యాలు చెప్పాడు. జగన్నాథుని రథ యాత్రా సందర్భంలో ఇతణ్ణి సుంకమడిగారట. ఇవ్వకుండా పద్యాలు చెప్పాడు. రథం ఆగిపోయిందట. డబ్బు పుచ్చుకోకుండా ఇతణ్ణి జాతర లోనికి వెళ్ళనిచ్చారట. జమాబందీ ఇబ్బందుల గురించి ఈయన ఒక సీసమాలిక వ్రాశాడు. అందులో కరణాల భోగట్టా చెప్పాడు. దాన్ని "కమిటీ ఉత్తరం" అంటారు. కోనమరాజు రచనలలో సమకాలిక ప్రభావం కనబడుతోంది.

ఇతని కమిటీ ఉత్తరం, జమాబందీ దండకం ఆనాటి సాంఘిక భాషా చరిత్రలోని కొన్ని అంశాలపై కాంతులు ప్రసరిస్తాయి. ఉదాహరణకు కమిటీ ఉత్తరం సీసమాలికలో కొన్ని పంక్తులు చూడండి.

"మూఁడు ముద్దత్తులు మూటికి యేకట్టి
దినకకుచుత్తాది దినసుమెట్టు
ఝూడాదరోబస్తు సనధీల రాబడి
పంట మిరాసీల పంట రుసుము
దాకర్ల పంటయు సకలము రాబడి
గాముగానా వసూల్ కట్టుబళ్ళు
పోతులు గేదెలు పొన్నూరు నాగళ్ళు
యెద్దుల మందలు యెసగపెద్ద
నాయలవైనము పాయకారీ మొదలీ

మేకలు గొఱ్ఱెలవేకమైన
పూర్వపు మాన్యముల్ తరువాత మాన్యముల్
కొన్న భూములు ప్రతి గొన్నయట్టి
పేరస్తు కల్గిన పారమాషీఖాత్తు
యిప్పింటు కాగితమిచ్చువార
కరువులో గడికి లెఖ్ఖలు బోయె మావద్ద
కరువులో లెక్కలు గావరావు.

— — —

ఝామ ప్రొద్దెక్కెను శాలికుడా. కదే
లేకి వస్తున్నావ లేక మాను
తున్నావొ జెప్పుము తుప్పుజాల్మానాకు
కానుకు గతిలేదు కాపులివరు
ఇదిగొ వస్తివటంచు అదిగొవస్తివటంచు
చంక లెఖ్ఖ గడించి సరవిపేఁగి
యీ పంచగూర్పండ నాపంచగూర్పుండ
వంత లోపల రవియస్తమింప
చిరచిరలేచి ముందర పాగువారల
గూడిదేరా చేరి కొంతచేపు
తాటియాకులు విప్పి తారుమారులు చేసి
దీపాలముందర తిరగవేసి
అరుయేడ్నెల్లు పేరు చీకాకుపడిరి
గానవారల రక్షించి కరుణ జేసి
శలవు వేగం బొసంగవె పారపాక్ష
వినుత గౌరీశ వృషమాక వేంకటేశా
(విస్మృత కళింగాంధ్ర కవులు-పు98-100)

వద్దిపర్తి కోనమరాజులాంటి కవులు కుంపిణీ యుగంలో సమకాలిక భాషతో విషయాలను గ్రంథస్థంచేయడం సంతోషించదగ్గ సంగతే. కమిటీ ఉత్తరం జమాబంది దండకం లాంటిదే ఇంకొక రచన మరొక కవిది ఉంది దాని పేరు బేరీజు పద్యాలు. ఇందులో చిట్టా అర్థాలు. లెక్కలు ఎలా రాయాలో కవి ఛందోబద్ధంగా చెప్పాడు. అతని పేరు విస్సా ప్రగడ కామరాజు. ఇతడు కుంపిణీ యుగంలోని వాడేగాని ఏప్రాంతాలవాడో. ఎవరిప్రాపకంలో ఉన్నాడో తెలియదు.
నడిమింటి రామజోగి (1770-1840) : ఈ కవి చిన్నప్పుడే గోదావరి మండలం నుండి విజయనగరానికి వచ్చాడు. చిన విజయ రామరాజు గారి దర్శనయిాజావారి ఖాపాఖందాలో ముప్పాటలా భోజన సదు

పాయాన్ని పొందాడు. ఆనాటి విజయనగరపు కవులందరిలాగే ఇతడు దండకం లో కథాకథనం చేస్తూ భళ్మణ చరిత్ర చెప్పాడు. యుగధర్మాన్ని అనుసరించి బాణాసుర యుద్ధాన్ని పదంలాగ రచించాడు. దండకంలో ప్రబంధ రీతులు చొప్పించాడు. అడిదం సూరకవిగారి మనుమడు సూరన్న ఈ రామజోగి దండకాన్ని ఇలామెచ్చుకొన్నాడు. (2)

"శెబా యిప్పటి కవులకు
సూబా నడిమింటి రామజోగి సుకవి రా
డాబాహద్దరు వహవా
శా బాసుగ దండకంబు చక్కగ నుడివెన్"

సమకాలికులు "శాబాసు" అని మెచ్చుకొనడం ఒక కితాబే. "ఏ గతి రచియించెనేని సమకాలమువారలు మెచ్చరే కదా!' అని బాధపడే రోజులు పోయి ఏగతి రచియించినా మెచ్చే సహృదయులు పెరగడం గమనించదగ్గ లక్షణం.

పచ్చ మెట్ట పాపయ్య (1765-1840) : ఏ కాలంలో కవి కళ్ళకైనా ఇచ్చే దాత ఇంద్రునిలాగా చంద్రునిలాగా కనబడితే ఆశ్చర్యపడక్కర్లేదు. మగటపల్లి కామయ్య అనే ఓడవర్తకుడు పచ్చమెట్ట పాపయ్య అనే కవిని బాగా, సత్కరించాడు. ఆ దాతను " కామయ చంద్రా " అని సంబోధిస్తూ కవిగారు చాలా పద్యాలు చెప్పాడు. ఇవి అడిదం సూరకవి పూర్వం కొఱుగుపాటి వెంకట మంత్రి మీద చెప్పిన కందాల అనుకరణలలాగ కనబడితే చెప్పే విషయమూ ఛందస్సూ, పొగిడే తీరూ ఒకటే కాబట్టి అలా కనబడతాయి అని సహృదయులు సర్దుకుపోతారు. ఈ పాపయ్య తమ సమకాలికుల లాగ ఒక దండకమూ శతకమూ కూడా చెప్పాడు. దండకం పేరు హనుమద్దండకం, శతకం పేరు మహిషాసురమర్దనీ శతకం. అనుకరణ ఉత్తమమైన ప్రశంస అయితే ఈ కవి అడిదం సూరకవిని, నడిమింటి రామజోగిని ఘనంగా ప్రశంసించాడని చెప్పాలి.

కాళ్ళకూరి గౌరీకాంతం (1780-1860): కొందరు సమకాలికుల సాహితీ రీతులను అనుకరిస్తే కొందరు పూర్వకవులనే పూర్తిగా అనుకరిస్తారు. ఇటువంటి కవులు ప్రతియుగంలోనూ వుంటారు. కుంపిణీ యుగంలోనూ ఉన్నారు. కాళ్ళకూరి గౌరీకాంతం "ధర్మనందన విలాసం" అనే మూడాశ్వాసాల గ్రంథంలో వసుచరిత్ర, మనుచరిత్ర, నైషధం, విజయవిలాసం, పోతనగారి భాగవతంలోని రుక్మిణీ కల్యాణం మొదలైన కావ్యాలలోని మాతృకలకు పుత్రికలలాంటి పద్యాలను చాలా చెప్పాడు. ఇది పాండవాగ్రజుడైన ధర్మరాజు కళావతి అనే రాకుమారిని పెళ్ళాడేకథను చెప్తుంది. ధర్మరాజుకు పాంచాలి పట్టమహిషి. అందుచేత గౌరీకాంతం కాకమాని మూర్తికవి పాంచాలీ పరిణయంలోని పద్యాలను ఇమిటేట్ చేశాడు. మూర్తికవి పెళ్ళి భోజనాలను వర్ణించే ఘట్టంలో కడుపునిండి

2. అడిదం రామారావు: విస్మృతాంధ్ర కళింగ కవులు అనే గ్రంథంలో ఉదహరించారు. పుట 112.

పోయేటట్టు పద్యాలను ఒడ్డిస్తాడు. గౌరీకాంతం కూడా అదే చేశాడు. మచ్చుకు ఒక పద్యం.

"కూరల తృప్తి చేకూరె మాకును నింకఁ
బచ్చళ్ళు దెమ్మని బలుకువారు
పచ్చళ్ళ రుచిగానబడెఁ యెడు మాకింకఁ
బులుసు దారెడటంచుఁ బలుకువారు
పులుసు చారులఁ దృప్తి పొందితిమిఁక మీద
భక్ష్యముల్ దెమ్మని బలుకువారు
భక్ష్యముల్గొంటి మీపాటి పాయసము తి
మ్మనములు దెమ్మని యనెడివారు
పాయసము తిమ్మనములుండె ఫలరసములు
పెరుగు పాలల్ల దెమ్మని పిలుచువారు
నగుచు బ్రాహ్మణ ముఖ్యులాద్యంతయుక్త
భుక్తిఁ గెవ్వన నార్చి రప్పుడు నృపుండు"
(ధర్మనందన - 3-53)

ఇటువంటి అనుకరణ పద్యాలే "కడుపు నిండితే గారెలు చేదు" అనే సామెతను నిజం చేస్తాయి. అయితే కడుపు నింపుకొనడానికి కవులు కావ్యాలు రచించక తప్పదు. గౌరీకాంతం విజయనగర సంస్థానంలో నారాయణ గజపతి కాలంలోని వాడు. ఆ ప్రభువుకు కృతిని ఇవ్వలేదు గాని వారి దగ్గర దండనాయకునిగా ఉన్న వెలిదేటి గురురాయడనే శూరునికి అంకితమిచ్చాడు. కృత్యాదిలో నారాయణ గజపతిని ఇలా వర్ణించాడు:

"నిత్యగంగాస్నాన నిఖిల దేశాస్థాన
పూజిత కీర్తి యేపుణ్యమూర్తి
శ్రీరంగనాథ పదారాధనోన్మేష
పరమ పవిత్ర మేప్రభు చరిత్ర
మురుసువర్ణంబు వర్షోదయాకారి మా
ధవ వర్మ యేకులోత్తముని పూర్వుఁ
డశనిఖండన పటిష్ఠాఖండ దోర్దండ
పాండిత్యుఁడే గోత్ర పతికులేశు
డట్టి శ్రీ పూసపాటి వంశాబ్ధి చంద్ర
విజయరామ సర్వం సహావిభుతనూజుఁ
డరుణ నిభతేజుఁ డలరు నారాయణ గజ
పతి మహారాజు భోగ సుపర్వ రాజు"
(ధర్మ-1-11)

నారాయణ బాబుగారు ఎక్కువకాలం ప్రవాసంలోనే ఉండడంవల్ల ప్రత్యక్షంగా చేసిన సాహిత్య పోషణ గణనకు రాలేదు.[1] వీరి తర్వాత వచ్చిన మహారాజా విజయరామ గజపతికాలం నుంచి మళ్ళా విజయనగర సంస్థాన సాహిత్యం కొత్త చిగుళ్ళు వేసింది. అవి జమిందారీ యుగంలో జమకట్టుకోవాలి.

1. వీరికాలంలో విజయనగర సంస్థానంలో ఉన్న కవుల గురించే ఇక్కడ వివరంగా చెప్పుకొన్నాం. ఈ కవుల గురించి వారు వారు చేపట్టిన ప్రక్రియల గురించి వివరంగా వ్రాసిన పుస్తకాలలో కూడా మరికొంత తోగట్టా ఉంది. ఉదా: పరిపరి పరిణయాలూ, అభ్యుదయాలూ విలాసాలూ చరిత్రలూ ఉపాఖ్యానాలు, శతక కవులు, దండకాలు వగైరాలు.

5

గోడేవారు

కుంపిణీ యుగంలో పెద్దాపురం వంటి కొన్ని ప్రాచీన సంస్థానాలు చితికి పోతే గోడేవారిలాంటి కొత్త జమీందారులు వర్ధిల్లారు. విశాఖపట్నం జిల్లాలోని అనకాపల్లి పరిసరాల్లోని చాలాగ్రామాలకు ప్రాప్రయిటర్లయ్యారు. విజయనగరం తరువాత ఇంత పేష్కష్ కట్టేవాళ్ళు లేరన్నంత ఘనులయ్యారు. అయితే కుంఫిణీ యుగంలోని ఇతర జమీందార్ల కన్నా ఒక ఆకు ఎక్కువే గోడేవారు చదువుకొన్నారు. ఈ కుటుంబంలోని ఆడవాళ్ళు కూడా స్వయంగా కావ్యాలు రచించారు. గ్రంథాలు వ్రాయించారు. విద్యాసంస్థలు నెలకొల్పారు. ఇంగ్లీషు సంస్కారంలోని మంచివంతా జీర్ణించుకొన్నారు. ఈ కుటుంబంలోని వివిధ వ్యక్తుల సాహిత్యసేవా, వాళ్ళను ఆశ్రయించిన సాహితీపరుల వివరాలూ తెలుసుకొందాం.

1. గోడే జగ్గారావు : కుంపిణీ యుగంలోని చాలా మంది నేటివు ప్రముఖులు ఎవరో ఒక తెల్లదొరవద్ద దుబాషీగానో, పండితుడిగానో ఉంటూ క్రమంగా కీర్తి సంపదలు ఆర్జించుకొన్నారు. ఈ యుగం తొలి రోజులలో ఉత్తర సర్కార్లకు బందరే రాజధాని. అక్కడ కుంపిణీవారి గిడ్డంగికి అండ్ర్యూస్అనే దొర చీఫుగా ఉండేవాడు. ఆయన దగ్గర గోడే జగ్గారావు గారు దుబాషీగా ఉండేవారు. ఆ రోజుల్లో ఒక తెల్ల దొర ఎంతటి ఉన్నత పదవిలో ఉంటే అతని దుబాషీకి కూడా అంతటి ఔన్నత్యం వచ్చేది. జాన్ ఫైబస్ దొర బందరులో చీఫుగా ఉన్నప్పుడు అతని దుబాషీ కాండ్రేగుల జోగిపంతులు గొప్పవెలుగు వెలిగాడు. కొన్నాళ్లు అండ్ర్యూస్ చీఫుగా ఉన్నాడు. అప్పుడు గోడే జగ్గారావు గారు ప్రముఖులయ్యారు. అండ్ర్యూస్ పాల్గొన్న రాజకీయాలన్నింటిలో ఆయనకు కూడా ఒక చెయ్యి ఉంది.

ఉత్తర సర్కార్లను నిజాం వద్ద నుంచి పుచ్చుకొన్నా అవి తెల్లవాళ్లకు స్వాధీనం కాలేదు. స్థానిక ఇజారాదారులు ధిక్కరించారు. ఒక్కొక్కర్నీ వరసగా తెల్లవాళ్లు లోబరుచుకొన్నారు. మైలవరం దుర్గాన్ని పట్టుకొనడంలో గోడే జగ్గారావు గారు చాలా సహాయ పడ్డారు. (ఆయన సహజంగా వీర కుటుంబంలోంచి వచ్చినవాడు) దుర్గాన్ని సాధించి, తిరగబడిన వాళ్లను పట్టుకొని తెల్లవాళ్ళకు అప్పజెప్పారు. దొరలు సంతోషించి జగ్గారావు గారికి జోడు సుశాళ్లు,

షాహిమాన్ పాలకి, అరిగె అప్తాగిరీ మొదలైనవి ఇచ్చి సన్మానించారు. (1) తమకు తోడ్పడ్డ వాళ్ళను ఘనంగా సత్కరించడం తెల్లవాళ్లకు బాగా తెలుసు. కాండ్రేగుల జోగిపంతులుగారు చేసిపెట్టిన ఉపకారాలకు ఆయన సంతతికి దివి జాగీరు ఇచ్చారు.

ఉత్తరసర్కార్లు స్వాధీనమయ్యాక ఈ సువిశాలప్రదేశాన్ని ఒక్క బందరు నుండే పాలించలేమని భావించి తెల్లవాళ్లు 1769 లో మూడు ప్రావిన్సులను ఏర్పాటు చేశారు. ఒకటి బందరు. మిగతారెండూ విశాఖపట్టణంలోనూ, గంజాములోనూ నెలకొల్పారు. ఈ క్రొత్త ప్రావిన్సులకు కౌన్సిళ్ళు ఏర్పాటుచేశారు. విశాఖపట్టణం కౌన్సిలుకు ఆండ్రూస్ దొరను చీఫుగా నియమించారు. అతనితో పాటు గోడే జగ్గారావు గారు కూడా విశాఖపట్టణం వెళ్ళారు. అక్కడే స్థిరపడిపోయారు. బాగా ఆర్జించారు. పెర్మనెంటు సెటిల్‌మెంటు సందర్భంలో కొన్ని జమీందారీలను, కుంపిణీవారు వేలంవేశారు. షేక్ మహమ్మదుపురం జమీందారీని గోడే జగ్గారావు గారు 18,445 రూపాయలకు కొనుక్కొన్నారు. ఇందులో 18 జిరాయతీ గ్రామాలు 8 శ్రోత్రియ గ్రామాలు 5 మొఖాసాలు ఉన్నాయి. ఈ చిన్న జమీందారీ క్రమంగా పెరిగింది. నూరేళ్లలోపున జగ్గారావు గారి మనుమడు మహారాజా అనే బిరుదు తెచ్చుకొనేటంత విశాలమైంది.

గోడే జగ్గారావు గారు ఎంత ఘనంగా ఆర్జించారో అంత గొప్పగా దానధర్మాలు చేశారు. తమ తల్లిదండ్రుల పేరిట సుభద్రపురం, సూర్యనారాయణపురంఅనే అగ్రహారాలను దానంచేశారు. విశాఖపట్టణంలో కోదండరామస్వామి వారి ఆలయాన్ని ప్రతిష్ఠించారు. కాశీలో సత్రం పెట్టించారు. నిజ సంతానం పుట్టకముందే సప్త సంతానాలలో మిగతావి స్థాపించారు. కాకరపర్తి తిరుపతి పాత్రయ్య రచించిన సత్యభామాకృష్ణ సంవాదాన్ని అంకితం పుచ్చుకొన్నారు. (దాని అవతారికలో జగ్గారావు గారి కొడుకుల గురించి, కూతుళ్ల గురించి ఏమీ చెప్పలేదు). తీరిక సమయాల్లో ఎప్పుడూ కవులతో గడిపేవారని " హృద్యాన విద్య గద్య పద్య పఠణ ప్రవణ _ లసిత వదనుడు " అనే పొగడ్తల వల్ల తెలుస్తోంది. జగ్గారావుగారికి ఇద్దరు భార్యలు. అందులో చెల్లమ్మగారికి ముగ్గురు కొడుకులు, ముగ్గురు కూతుళ్ళు పుట్టారు. ఒకకూతురు స్వయంగా రచనలు చేసింది. ఇద్దరు కొడుకులు ప్రసిద్ధులయ్యారు. మొత్తం మీద క్రీ. శ. 1813 లో జగ్గారావుగారు పోవడానికిముందే విశాఖపట్టణంలో గోడేవారిది సాహిత్య పోషక కుటుంబమైంది.

2. మదిన సుభద్రయ్యమ్మ : గోడే జగ్గారావు గారి సాహిత్య పిపాస వారి పెద్ద కూతురిలో ఇనుమడించింది. ఆమెకు తమ తల్లి పేరే సుభద్రమ్మ అని పెట్టుకొన్నారు. చిన్నప్పట్నుంచీ తండ్రిగారి సాహిత్యగోష్ఠులను చూడడంవల్ల సుభద్రమ్మలో రచనాసక్తి కూడా పెరిగింది. దానికి తోడు శక్తి కూడా కలిగింది.

1. సత్యవతి పరిచయం - కాకరపర్తి బుచ్చిపాత్రయ్య 1 - 44.

"ఆయత విద్యా సమగ్ర" అనీ, "ఆంధ్ర గీర్వాణభాషా పరిజ్ఞాన ప్రశస్తి" కల దని సమకాలికకవులు మెచ్చుకొనేటంత చదువుకొంది. అయితే ఈయుగంలోని ఇతర స్త్రీ రచయితలలాగే ఈమెకూడా "గణనియమాదికంబులు, విశాసపు ప్రాస లు శబ్ద సంధులనే ఘనవిరతి క్రమంబెరుగనని, ఘన కవీశ్వరులార కారుణ్య పరులార పండితోత్తములార భవ్యులార । నెరసులున్న చక్కగా దిద్దుడీ" అని రమారమి ప్రతిశతకంలోనూ ప్రార్థించింది. ఈమె గురువులు అపని చేసిపెట్టారే మో. (విద్యా గురువు: ఎవరో పార్వతీశంగారు; కవిత్వగురువు: ప్రౌఢవచోవిభ వాభి రాముడైన రామేశంగారు) విశాఖపట్టణంలో తండ్రి గారు ప్రతిష్ఠించిన కోదండరాముడి మీద, ఇతర దైవాలమీద, దగ్గర్లోనే ఉన్న సింహాద్రి అప్పన్న మీద శతకాలు, దండకాలు చెప్పింది. కోదండరామ శతకంలోని మకుటంలో తన తండ్రి పేరు కూడా చేర్చి "చారు వైశాఖ పురధామ జగ్గరాయ దాస హృదయా సోమ కోదండరామ " అని కీర్తించింది. ఈమె రచించిన అశేష రచనలలో 12 అచ్చుపడ్డాయి. 2 వాటి వివరాలు చూడండి.

1. కృష్ణ శతకం	(95 కంద పద్యాలు)
2. కేశవ శతకం	(118 పద్యాలు (ఉత్పల,చంపకాలు))
3. కోదండరామ శతకం	(19 సీస పద్యాలు)
4. జానకీ హృదయేశ్వరాష్టకం	(ఒక మత్తకోకిల)
5. రంగేశ్వర శతకం	(4 శార్దూల వృత్తాలు)
6. రఘునాయక శతకం	(95 పద్యాలు ఉత్పల, చంపకాలు)
7. రాఘవరామ శతకం	(93 కంద పద్యాలు)
8. వెంకటేశ శతకం	(12 సీస పద్యాలు)
9. శ్రీరామ దండకం	(రామాయణగాథ. సంపూర్ణం)
10. సింహగిరి శతకం	(9 సీస పద్యాలు)
11. సింహాచలాధీశ్వర శతకం	(4 శార్దూల పద్యాలు)
12. హరి రమేశ పద్యాలు	(5 సీస పద్యాలు)

ఈగ్రంథాలలో ధర్మరక్షణా । దైత్యనాశనా । పరమేశ్వరా । అనే సంబో ధనలతో కూడా కొన్ని పద్యాలు కనబడుతున్నాయి. "స్థాన విశేషమాత్రమాన" అనే పూర్వ పద్యప్రభావంతో "నీటి ముత్తెమా" అనే సంబోధనతో ఒకపద్యం "కురంగనాథమా" అని మరోపద్యం -మరికొన్ని చాటువులు కూడా ఉన్నాయి.

శతకాలు, దండకాలు మాత్రమేకాక సుభద్రమ్మ చెప్పిన పద్య కావ్యా లూ ప్రబంధాలూ ఏమైనా ఉన్నాయో లేవో తెలీదు. ప్రబంధ రచన చేసినట్టు ఆమె ఎక్కడా చెప్పుకొన్నట్టు కనబడదు. సుభద్రమ్మను ఆమె మేనత్త కొడుకు

2. తెలుగు కావ్యములు. 1వ భాగము-మదిన సుభద్రయ్యమ్మ ఆర్షవర ముద్రాక్షరశాల, విశాఖపట్టణం,1911.

మదిన సూరయ్యకు ఇచ్చి పెళ్ళిచేశారు. ఈ దంపతులు జమీందారీ ఫాయాలో జీవించారు. ఆధునిక జమీందారీ కుటుంబాలలో కవిత్వం చెప్పిన ఇల్లాళ్లలో సుభద్రమ్మ ప్రథమురాలు. తాను ఆడదే అయినా స్త్రీ వ్యామోహాన్ని గర్హిస్తుంది. కేశవ శతకంలోని ఈ పద్యం చూడండి.

"స్త్రీ కడ సత్యవర్తన జయించుచు గోర్కెలొసంగు భర్తదా
లోక విరోధియౌను తుదిరూఢిగ ప్రాణముగోలు పోయెడిన్
కైక వరంబు గాదనక కానకు రాముని బంపి త్వరన్
నాకము జెందె బంక్తి రథనాముడు శోకము చేత కేశవా."

(చె. 40)

ఆడవాళ్ళ విషయంలో మగవాడు ఆడినమాట తప్పినా భర్త లేని స్త్రీలు మాత్రం గడవనప్పుడు తోడబుట్టిన వాళ్ళ యింట ఉండకూడదు. ఈ సంగతి మరో శతక పద్యంలో చెప్పింది.

"కాంతుడు లేకున్న గడుపేదయై యున్న
బుత్రులు బాలత బొందియున్న
మిత్రులు శత్రులై మేలెరుంగక యున్న
తిరిపెమే యూరను దొరకకున్న
దీన పోషకుడైన దేవ రక్షామణి
కనికరం బెదపూని కావ కున్న
తన సహోదరులకు ధన ధాన్య సంపదల్
కరము ప్రభుత్వంబు కలిగియున్న
భ్రాతృ గృహవాస మింతికి భార మగునె
వారి కుటిల వచశ్శర వ్రజమువాటి
బాధపడు కంటె దేహంబు బాయుటొప్పు
హీనమై యున్న బ్రదుకేల మానినులకు
వర విశాఖ పురా ధీశ హరి రమేశ"

(చె. 41)

భర్త పోయినా సహోదరులకు ధన ధాన్యాలూ, ప్రభుత్వం కలిగినా సుభద్రమ్మకు బాధ హైన్యం మాత్రం కలుగలేదు. సోదరులూ, మేనల్లుళ్లూ ఆమెను చాలా గౌరవించారు. నిజానికి ఆమె దాంపత్యం ఆనందమయమైనది. ఇద్దరు కొడుకులు పుట్టారు. పెద్దవాడికి తండ్రి పేరే పెట్టుకొంది. ప్రిన్సిపల్ సదరమీనుగా పని చేశాడు. సీమరాణి విక్టోరియా ఇచ్చిన సి.ఐ.యస్. (కంపానియన్ ఆఫ్ స్టార్ ఆఫ్ ఇండియా) బిరుదును పుచ్చుకొన్నవాళ్ళలో మదినె జగ్గారావే ప్రథముడు. సుభద్రమ్మ కొడుకు ఇంతటి ప్రఖ్యాతుడయితే మేనల్లుళ్లు "మహారాజా"లయ్యారు. (రెండో మేనల్లుడు మహారాజా నారాయణ గజపతిరావు గారే ఈ

గ్రంథాలను అచ్చువేయించాడు).

3. **గోడే సూర్యప్రకాశరావు** : గోడే జగ్గారావు గారికి ముగ్గురు కూతుళ్లున్నా ఇద్దరే కొడుకులు. ఇద్దరిపేర్ల ముందరా తన తండ్రి సూరయ్య గారి పేరును కలుపుకొన్నారు. పెద్దకొడుకు సూర్యప్రకాశరావు బహుభాషావేత్త. సంస్కృతాంధ్రాలూ, ఇంగ్లీషూ, పార్సీ చక్కగా చదువుకొన్నాడు. వాస్తు, వృక్ష, అశ్వ శాస్త్రాలూ తెలిసినవాడు. ఇంగ్లీషుపద్ధతులలో వృక్షశాస్త్రాన్ని అభ్యసించి ఆధునిక విధానాలతో తోటలు వేయించాడు. ఈయన సంపాదించినదెల్లు చాలాఅబ్బురమైనవి. అనకాపల్లి జమీందారీని వేలంలోకొని అక్కడ సూర్యప్రకాశరావు పెద్ద తోట వేయించి అందులో గొప్ప బంగళా కట్టుకొన్నారు. (ఈ తోటను ఆనాటి గవర్నర్లూ, వాళ్ళ ప్రధానోద్యోగులు చాలా మెచ్చుకొన్నారు.) ఏ మాత్రం "యాస" లేకుండా తెల్లదొరలతో ఇంగ్లీషు మాట్లాడేవాడు. నిర్దుష్టంగా ఇంగ్లీషు వ్రాసేవాడు. అనకాపల్లి సత్యవరం జమీందారీ గ్రామాలను కొనుక్కున్నా జమీందారీ ఆడంబరాలు లేకుండానే దొరలతో కలసి మెలసి ఉండేవాడు. ఆ రోజుల్లో జమీందార్లు ఎక్కడకు వెళ్ళినా నౌఖర్లు, చాకర్లు, బాజాభజంత్రీలు, గొడుగులు పట్టేవాళ్లు వగైరాలు ఉండేవారు. ముఖ్యంగా తెల్లదొరలతో భేటీకి వెళ్లినప్పుడు మరీ పటాపటోపం ఉండేది. సూర్యప్రకాశరావు ఒక్కడే గుర్రపు స్వారీ చేసుకొంటూ తెల్లదొరల వద్దకు వెళ్ళేవాడు. 3 సాయిలా పాయిలాగా ఉండేవాడు.

ఇంకొక కారణంవల్ల ఇంగ్లీషు వాళ్లకు సూర్యప్రకాశరావంటే ఇష్టం. పూర్వం అనకాపల్లి సంస్థానం కాకర్లపూడి వారిది. వాళ్లకు "పాయకరావు"అనే బిరుదు ఉండేది. కుంపిణీ వాళ్లకాలంలోని జమిదారును నల్లమందు పాయకరావు అనేవారు. "రాత్రి మూడు రోజుల పర్యంతం భోంచేయడమే. ఆతరువాత నల్ల మందు వేసుకొని పడుకొంటే మూడు జాములకే లేచేవాడు. 4 ఈయన పోయాక ఉత్తరోత్తరా ఈ జమిలు వేలంవేశారు. దానిని క్రీ. శ. 1810 లో గోడే సూర్యప్రకాశరావు కొనుక్కొన్నాడు. అయితే తరువాత కాకర్లపూడివారు పితూరీలుచేశారు. జగన్నాథ పాయకరావు, ఎర్రప్పడు వెంకటపతి రాజు మొదలైన వాళ్లు కుంపిణీ వాళ్లను ధిక్కరించారు. తెల్లవాళ్ళతో కుమ్మక్కు అయాక ధనికుల ఇళ్ల పైబడి ధనధాన్యాలు దోచుకున్నారు. లోకభీకరంగా ఇళ్ళకు చిచ్చు పెట్టేవారు. ఈ పాయకరావు పితూరీని అణచడంలో గోడే సూర్యప్రకాశరావు చాలా ప్రముఖపాత్ర వహించాడు. (లేకపోతే కొనుక్కొన్న జమీందారీ పోతుంది) "మరువం కసురెలపై మార్కొంటూ వంకవై నలుపారు మీసాలు" దువ్వుతూ దొరలతో, పాజులతో అడవుల వెంటవెళ్ళి కాందిశీకులైన పితూరీదారులను పట్టుకొని తెల్లవాళ్ళకు అప్పచెప్పాడు. మన్యంకమీషనరు రసూల్‌దొర చాలామెచ్చుకొన్నాడు.

---

3. మెకంజీ సంపుటాలు - అనకాపల్లి కైఫీయతు.
4. సత్యవతీ పరిణయం. కాకరపర్తి బుచ్చిపాత్రయ్య అవతారిక (1-83 నుండి 1-73దాకా) సూర్యప్రకాశరావు గొప్పలు ఉన్నాయి.

గవర్నరు ఆడెం ప్రకాశం పాలు పంపిందాడు.

జమీందారీ సుస్థిరమయ్యాక సూర్యప్రకాశరావు "అనుపమాన మేధావిశేషంతో సకల శాస్త్రార్థ విజ్ఞాన చాతుర్యం"తో సాహిత్యసేవచేశాడు. అక్కినేపల్లి నరసింహం రచించిన ఓషువతీ పరిణయాన్ని అంకితం పుచ్చుకొన్నాడు. ఒక్క సూర్యప్రకాశరావే కాదు అతని భార్య కూడా విద్యాభివృద్ధికీ, గ్రంథరచనకూ చాలా తోడ్పడింది.

4. **గోడే జానకమ్మ** : సర్వసాధారణంగా జమీందారీ ఘాయా స్త్రీలు బయటకురారు. పరపురుషుల కంటపడరు. సంఘ జీవితంలో పాల్గొనరు. అయితే గోడేవారి ఇంటి ఆడబడుచులు, కోడళ్లు బాగా సంస్కారండున్నవాళ్లు. తెల్లదొరలతో సైతం సంభాషించేవారు. ప్రజోపయోగ కార్యాలకు తోడ్పడేవారు. గోడే సూర్య ప్రకాశరావుగారి భార్య జానకమ్మ "విద్యా విశారద" అని సమకాలికకవులు మెచ్చుకొనేవారు. ఆమె స్త్రీ విద్యకోసం పాటుపడింది. తెల్లదొరల సలహాపై ఆడపిల్లల బడిని విశాఖపట్టణంలో నెలకొలిపింది. ఒక అనంతరకావ్యంలో ఇలావుందిః

"క్యార్మెకల్దొర శ్రీ జానకమ్మ తోడ
బరగ హిందూ బాలికా పాఠశాల
నీలిశాఖ ప్రతిన్ నిల్పనీవ తగదు
వనగ నాయమ పాఠశాల నిట నుందె"

బళ్లు పెట్టించడమేకాక జానకమ్మగారు కొన్ని గ్రంథాలు వ్రాయించింది. మరింగంటి వెంకటాచార్యులు అనే కవి "మల్లారి చరిత్ర" అనే కులపురాణం వ్రాశాడు. "అది మత్కులాచారమంతయు నుండు గ్రంథం" అని జానకమ్మగారు ఆదరించింది. అయితే అందులో ఆమెకు నచ్చని కొన్ని పట్లు ఉన్నాయి. అందు చేత ఎర్రమిల్లి పేర్రాజు అనే ఆశ్రితుణ్ణి పిలిచింది. ఆ గ్రంథం గురించి చెప్పింది.

మున్నున్న పుస్తకమున జాల తప్పు
లున్నవి గావున నన్నియు మీరు
సవరించుటే కాదు సరసంబుగాగ
మరికొన్ని పట్టులనరాని రచింప
వలసిన గ్రంథంబు తెలియజేసెదను

(ఆర్. 338 (బి))

అని పురమాయించింది. ఈ మాటలలోనే మనపురాణాలు ఆదిలో ఎలా పెరిగినదీ గ్రహించవచ్చును. పోషకులు ఆదేశించినట్టు పురాణాలు మార్చేసి దురాచారం

8. సత్యవతీ పరిణయం - కాకపర్తి బుచ్చిపాత్రయ్య 1 - 77

తొలినుంచీ పట్టుకొన్న రోగమే. తమకు తోచినవన్నీ వ్రాసి స్కాందపురాణానికి అంటగట్టడం చాలా సర్వసాధారణం. ఈ మల్లారిచరిత్ర మార్పులు తెలుగులో మంజరీ ద్విపదలో ఉన్నాయి. కాబట్టి నిన్నమొన్న జరిగింది కాబట్టి ఈరచనా సాహసాన్ని మనం పట్టించుకోం. ఇదే సంస్కృతంలో వ్రాస్తే అది వ్యాసప్రోక్త మని వాదించేవాళ్లూ ఉంటారు. కుల చరిత్రలూ కుటుంబ చరిత్రలూ వ్రాసుకో నడం తప్పుకాదు. అందుకు పురాణాలను సంస్కరించనక్కర్లేదు. (నిజానికి గోడే సూర్యప్రకాశరావు గారు అంకితం పుచ్చుకొన్న ఓఘవతీ పరిణయం అవతారిక ఒక చిన్న సైజు కులపురాణం)

మన పురాణాలలో ప్రక్షిప్తాలు ప్రవేశపెట్టిన మహానుభావుల పేర్లు మనకు తెలియవు. ఈ మల్లారి చరిత్రలో సవరణలువ్రాసిన ఎర్రమిల్లిపేర్రాజు గురించి ఇవాళ ఎవరూ చెప్పుకోకపోవచ్చును గాని ఆ రోజుల్లో జానకమ్మగారు ఇతణ్ణి "తమ యాశ్రితులలోన దర్దయునెపుడు గారవించు"తూ ఉండేవారు. ఆ ఆశ్రితు లలో ఎందరు కవులో తెలియదు.

5. గోడే సూర్యనారాయణరావు: గోడేవారి కుటుంబంలో గ్రంథాన్ని అంకితం పుచ్చుకొనని వాళ్లలో ఒక్క సూర్య నారాయణరావే కనబడుతున్నాడు. ఈయన జగ్గారావుగారి రెండో కొడుకు. తండ్రిసంపాదించిన జమీందారీ చాలా పెంచాడు. నక్కపల్లితోపాటు 18 గ్రామాలు, కుప్పిలితోపాటు 16 గ్రామాలు క్రీ.శ. 1818 లో ఈయన కాకర్లపూడివారి వద్ద కొన్నాడు. కోటీశ్వరుడనిపించుకొన్నాడు. 8 దేవాలయాలకు భూములిచ్చాడు. వానమామల మఠానికి చాలా దానాలు చేశాడు. మదరాసు పార్థసారథి కోవిలదగ్గర ఒక మఠంలో ద్వాదశినాడు సంతతారాధన ఏర్పాటు చేశాడు. సప్తగోదావరులకు స్నానఘట్టాలు కట్టించాడు. బీదవాళ్ళకు అన్న సత్రాలు, ఉచిత వస్త్రాలు ఇచ్చాడు. ఈయన కృతి అంకితంపుచ్చుకో వాలనుకొన్నప్పుడు అది పడలేదు. గ్రంథం పూర్తయ్యేలోగా కవి మరణించాడో లేక, సూర్యనారాయణే చనిపోయాడో తెలియదు. అయితే ఈయన కొడుకు లిద్ద రూ కృతి భర్తలే. సుప్రసిద్ధులే.

6. గోడే వెంకట జగ్గారావు : గోడే సూర్యనారాయణరావుకు క్రీ.శ. 1817 లో పెద్ద కొడుకు పుట్టాడు. అతనికి తన తండ్రి పేరే ఆయన పెట్టుకొన్నాడు. ఆ బిడ్డకు పాశ్చాత్య పద్ధతులలో ఉన్నత విద్య చెప్పించాలని తలిచాడు. అయితే ఆ రోజులలో హైస్కూలు, కాలేజీ సౌకర్యాలు సాధారణ పట్టణాలలో లేవు. అం దుకే వెంకట జగ్గారావు పదిహేను పదహారు సంవత్సరాల వయస్సు వచ్చేదాకా విశాఖపట్టణంలో చదువుకొని ఆతరువాత ఉన్నతవిద్య కోసం మద్రాసు వెళ్ళా డు. అక్కడ మెస్టర్ టి. జి. టైలరుదొర సర్కారువారి ఖగోళశాస్త్రజ్ఞునిగా ఉండే వాడు. ఆయనదగ్గర వెంకటజగ్గారావు ఎనిమిది సంవత్సరాలు చదువుకొన్నాడు. సామాన్య గణితం దగ్గర నుండి ఛాయా గణితందాకా అన్నీ కరతలామలకం

---

8. నీలగిరి యాత్ర - కోలా శేషాచలం, మద్రాసు ఓరియంటల్ లైబ్రరీ ప్రచురణ, పుట. 76

చేసుకొన్నాడు. హైందవ పాశ్చాత్య పద్ధతులలో భూగోళ, ఖగోళ శాస్త్రాలను పరిశీలించాడు. ఒక వంక చదువుకొంటూనే ఆయన ఖగోళ పరిశీలనలు చేస్తూ ఇంగ్లీషు పత్రికలకు వ్యాసాలు వ్రాసేవాడు. క్రీ.శ. 1838లో హాలీ తోకచుక్క కనబడ్డప్పుడు దానిపై ఆయన చేసిన పరిశోధనలు, దాని ప్రయాణగతిపై కట్టిన గుణింతాలూ వెను వెంటనే మద్రాసులోని ప్రముఖ పత్రికలు ప్రకటించాయి.7 "బృహస్పతి గ్రహద్రవ్యరాశి పరిశీలన; "శూన్యాంక ప్రయోజన పరిశీలన" మొదలైన శాస్త్రీయ విషయాలపై చాలా ప్రామాణిక వ్యాసాలను ఎన్నో ఇంగ్లీషులో వ్రాశాడు. ఖగోళ విద్యలో నిష్ణాతుడవడం చేత టైలరు దొర సెలవు మీద ఉన్నప్పుడు అతనికిబదులుగా వెంకటజగ్గారావు హంగామీ 8 గా ఆ ఉద్యోగ విధులను నెరవేర్చాడు.

చెన్నపట్టణంలో చదువుకొన్నశాస్త్రాలను వెంకటజగ్గారావు స్వగ్రామంలో అమలుపెట్టాడు. ఆధునికపరికరాలు అన్నీ తెప్పించి విశాఖపట్టణం డాబా తోట లో ఆయన పెద్ద నక్షత్రశాలను నిర్మించాడు. "కాలగతి శీఘ్ర స్ఫూర్తి బోధింప గా" దీనిని కట్టించినట్టు జనులు ఆశ్చర్యంగా చెప్పుకొన్నారు. ఒక్క ఖగోళ శాస్త్రంలోనే కాక సంస్కృతాంధ్ర కవిత్వాలన్నా వెంకట జగ్గారావుకు ఇష్టం. మదరాసులోని "హిందూ లిటరరీ సొసైటీ"కి క్రీ. శ. 1836 నుండీ ఆయన పోషకుల వర్గంలోఉన్నాడు. చెన్నపట్టణంలోని విద్వాంసులకు ఆయన ప్రాపకం ఎప్పుడూ ఉండేది. కోలా శేషాచలం అనే రచయిత వ్రాసిన "నీలగిరి యాత్ర" అనే వాక్య గ్రంథాన్ని వెంకట జగ్గారావు అంకితం పుచ్చుకొన్నాడు. వివిధ మత గ్రంథవేత్తగా, బహుకళావిదగ్ధునిగా, సంగీత కోవిదునిగా అతడు చాలా ప్రఖ్యాతుడయ్యాడు.

ఆ రోజుల్లో అంతటి ప్రశంసలు వచ్చినా ఆంధ్రుడైపుట్టిన కారణంచేత వెంకట జగ్గారావుకు అఖిల భారత ఖ్యాతి ఈనాడు రాలేదు. తెలుగుగడ్డ మీద పుట్టిన మొట్ట మొదటి ఆధునిక సైంటిస్టుని ఆంధ్రులం కనుక మనం కూడా జ్ఞాపకం పెట్టుకొనం. గొడేవారు అంకితం పుచ్చుకొన్న గ్రంథాలన్నీ వెలుగు చూశాయిగాని వెంకటజగ్గారావు ఇంగ్లీషులోవ్రాసిన వ్యాసాలన్నీ గ్రంథరూపంలో వచ్చినట్టు కనబడదు. దురదృష్టవశాత్తూ ఆయన ముప్పయి తొమ్మిదోయేటనే మరణించాడు. మరికొన్నేళ్లు బ్రతికుంటే చాలా సాధించి ఉండేవాడు. ఆయన స్థాపించిన నక్షత్రశాలను .అతనిఅల్లుడు అంకితం వెంకటనరసింహారావు చాలా ఉత్సాహంతో నడిపించాడు. వెంకట జగ్గారావుకు మగసంతానం లేదు. ఒక్కర్తే కూతురు. ఈమె పేరిటనే విశాఖపట్టణంలో మిసెస్ ఎవియన్. కాలేజీ పెట్టారు బ్రతికింది కొద్ది కాలమైనా గొడే వెంకట జగ్గారావు చాలా నిండైన విద్యా జీవితాన్ని అనుభవించాడు. ఈ బహుముఖ ప్రజ్ఞావంతుని గురించి ఇంతా విపుల

7. Journal of literature & Science Vol.3 No.1 (1836 January)
8. "హంగామీ" అంటే "తాత్కాలికం", "టెంపరరీ" అని అర్థం.

పరిశోధనలు అవసరం.

7. గొడే నారాయణ గజపతి రావు : వెంకట జగ్గారావు చాలా తక్కువ కాలం బ్రతికినా అతని సవతి తమ్ముడు నారాయణ గజపతిరావు మాత్రం 75 సంవత్సరాలు జీవించాడు. (జననం 1828; మరణం 1903) వెంకట జగ్గారావు చెన్నపట్నంలో చదువుకొంటే ఈయన కలకత్తా హిందూ కాలేజీలో విద్యాభ్యాసం చేశాడు. 1853 లో తన వంతుకు వచ్చిన జమీందారీకి "పట్టం" కట్టుకొన్నాడు. చాలా దాన ధర్మాలు చేశాడు. పుస్తకాలు అచ్చు వేయించాడు. పత్రికలకు విరాళాలు ఇచ్చాడు. తన తండ్రి అంకితం పుచ్చుకోవలసిన గ్రంథానికి అవతారిక వ్రాయించి కృతి అందుకొన్నాడు. చాలా మంది విద్వాంసులను పోషించాడు. ఇతని సాహిత్యవ్యాసంగం జమీందారీయుగంలో ఎక్కువ జరిగింది. కనుక వచ్చే సంపుటంలో ఈయన గురించి విపులంగా చెప్పుకొందాం. ఇప్పుడు గొడేవారు పోషించిన వివిధ కవుల గురించి తెలుసుకొందాం.

1. కాకరపర్తి తిరుపతి పాత్రయ్య : మన సాహితీపరులలో అందరూ సంప్రదాయానికి కట్టుబడ్డవాళ్ళే. ప్రాచీన ధోరణులలో రచనలు చేసినవాళ్ళే. అయితే ఎంత పురాతనమార్గంలో నడుస్తున్నా దారంట కొత్త కొమ్మలుచూసి మత్తువాసన గుబాళించే పువ్వులను ధరించిన కవులు కొందరు లేకపోలేదు. వాళ్ళ కోవలో తిరుపతి పాత్రయ్య ఒకడు. ఈయన సత్యభామాకృష్ణ సంవాదంఅనే శృంగార ప్రబంధాన్ని వ్రాసి గొడే జగ్గారావుగారికి అంకితం ఇచ్చాడు. దాని అవతారికలో ఏయే పూర్వ కవుల గొప్పతనాలు తనలో ఉన్నవీ ఇలాగ జగ్గారావు గారి నోటంట పలికించాడు.

మృదుపదవైఖరుల్ బొదలించునప్పుడు
  నందితిమ్మామాత్య నైపుణంబు
సలలితాలంక్రియల్ సమకూర్చునప్పుడు
  కవి రామభద్రుని కౌశలంబు
నర్థ గుంభన రీతులలరించు నపుడల
  సాన పెద్దన ప్రతిభానిరూఢి
ఘనతర శ్లేష కల్పన చేయునపుడు పిం
  గళ సూర కవినిరాఘాట పటిమ
నీకు గల్గుట జేసి నాళిక భవ వ
ధూనటి యనారతము తన కేళి మృదుల
జిహ్వాకా రంగమున ప్రీతిచే నటించు
పాత్రకవి వర్మ సద్గుణ ప్రకర ధుర్య "
  (సత్య 1 - 14)

అష్ట దిగ్గజాలలో నలుగురి నైపుణ్యాలు తనలో ఉన్నాయని భావించి

దాటుకొనేవాడు. కనీసం సగం దిగ్గజమేనా కావాలి. నిజానికి ఈ ప్రతిభలన్నీ తిరుపతి పాత్రయ్యలో ఉన్నాయి. కేవల కల్పనాకథను తీసుకొని చక్కగా సాన పట్టి జాతి రత్నాన్ని చేశాడు. కొన్ని కోణాలలో ఈ రత్నం ధగధగలాడుతుంది. హాయిగొలుపుతుంది. ఇందులో కథ చాలాస్వల్పమే. ఒకనాడు ఎంత రాత్రయినా సత్యభామాదేవి ఇంటికి శ్రీ కృష్ణమూర్తి రాలేదు. ఆమె విరహంలో పడి దూతికను పంపింది. ఆయన వచ్చాడు. అయితే ఆమె "అన్యవధూ పరిభోగ చిహ్నముల్ కనుగొని రోషవహ్ని శిఖకైవడి కన్నులకెంపు నింపుతూ" తలుపు వేసుకుంది. భార్యాభర్తలకు సంవాదం నడిచింది. ఇంకొకరికి సొమ్మయినాడని సత్యభామ ఇలా ఎత్తిపొడిచింది.

తళుకు పసిడి గాజుల నొక్కుల గళంబు
 స్తన మృగనాభి పత్రమూనిన యురంబు
గంబురా విడియంపు కావిని కనుదోయి
 లాక్షారసమున ఫాలస్థలంబు
పలుమొన సోకున కళుకు లేజెక్కిళు
 లసదుగాటుక చిన్నె నలతి మోవి
రమణీయతర నఖాంకముల బాహాయుగము
 పలుచని జిగి కదంబమున మేను
ముద్రలెట్టుచు తనదు సొమ్ముగ దలంచి
యెవతె నిను నమ్మి యున్నదో యిపుడు తగవు
మాలి నిన్నంట దగునె మా జోలి రాకు
యొకరి సొమ్మొకరు గానంగ నుచితమగునె"

(సత్య ఆ. 3 - పుట 57)

కళ్ళెదుట స్పష్టంగా కనబడుతున్న పరిభోగ చిహ్నాలన్నీ మరొక కారణంచేత ఏర్పడ్డవని కృష్ణుడు నైసుగా ఇలా వ్యాఖ్యానించాడు.

శ్రీవత్సరుచియెద జెన్నలరెనుగాక
 యిది కురంగమదాంకమే ? లతాంగి !
గళమున నమరు భాగ్యంపు రేఖలుగాక
 యివి గాజుల నొక్కులా ? యిందువదన !
కర్ణకుండల రత్న కాంతిగాకక్షుల
 నిది తమ్మరసమటే ? యిగురుబోడి !
నాఫె కొదవు నీదు కోపరసంబుగా
 కిది యంగరాగమటే ? వధూటి !

తద్వియోగోదితోష్ణ నిశ్వాసములను
కములు నధరంబు నైల్యంబు గాక కజ్జ
లాంకమే యిది యంబురుహాయతాక్షి!
యేల యనుమాన మింక? నన్నేలుకొనవె!
(సత్య-3 ఆ. పుట 57)

చూస్తూ ఉండగా ఇలా బుకాయించి బురుడీలుచెప్పి బుట్టలో వేసుకోగలిగిన వాళ్ళకు ఎవరు పశంవదులు కారు? సత్యభామ చివరకు తలుపు తీసింది. "నిజాభిలాషాభిరూప్యంబుగా కుసుమ శరకేళిక"లకు దారి తీసింది. ఆ "నిజాభిలాషలు" ఏమిటో చెప్పకుండా తిరుపతి పాత్రయ్య తొందరలో కావ్యాన్ని ముగించడంలో ఎంతో ఔచిత్యం చూపించాడు. సత్యభామా కృష్ణ సంవాదం మూడాశ్వాసాల శృంగార ప్రబంధమే గానీ సంవాదం మాత్రం మూడో ఆశ్వాసంలోనే ఉంది. అయితే ఆ అన్యవధువు మరీ పరాయిదికాదు. యాదవ కుటుంబంలోనిదే. పేరు శశిరేఖ. జవ్వనం రాగానే "ఎవ్వడొక్కొ తగినట్టి వరుండు" అని తల్లిదండ్రులు అనుకొంటూ ఉంటే ఆ పిల్లది నల్లవాణ్ణి "ఉల్లంబులో" పరియించింది. అతడి ఘనకార్యాలన్నీ గోడమీదవేసిన బొమ్మలుచూసి మెచ్చుకొని మనసు ఇచ్చుకొంది. అతడు వీధంట వాహ్యాళి వెళుతూఉంటే చూసి మరులుకొంది. తోటలో విరహం. కృష్ణుడు "ఉవిదవలవంత యెరుగనట్లు" చాటు నుంచి చూశాడు. తరువాత తనతోపాటు దగ్గరలోఉన్న "బంగళా"కు తీసుకెళ్ళాడు. అవును బంగళాకే తీసుకెళ్ళాడు. చూడండీ పద్యం.

"ఉదిత లజ్జా భరంబున నోహటిలుచు
నేటికెదురీదని హ్రాద యేశు వెంట
వచ్చెనా రామ యారామ వాటి నడుమ
నలరు బంగరు బంగళా కెలనికంత"
(సత్య. 2 ఆ. పుట 47)

కుంపిణీ యుగంలో కొత్తగా కట్టుకొన్న బంగళాలేకాక ప్రాచీన రత్నచిత్రిక గృహాలు కూడా సత్యభామా కృష్ణ సంవాదంలో ఉన్నాయి. ఇందులోని పాత్రలు రువాణపు పావడలు, రువాణపు పయ్యెదలు ధరిస్తారు. ఆ చక్కని చుక్కల మేనిపై "కాశ్మీర పంకచిక్కణత"లు ఉంటాయి. "నిడుదు సుపాణి యొంట జిగినిగ్గులు" మెరుస్తున్న కావ్యం ఇది. పదలాలిత్యంతోపాటు అర్థ గౌరవం కూడా ఉన్న కొద్దిపాటి గ్రంథాలలో ఇది ఒకటి. ఇంత చక్కని కవి ఇంకే గ్రంథాలు వ్రాశాడో తెలియదు. కాకరపర్తివారి వంశంలో ఎందరో కవులున్నా ఈ కుటుంబం పూర్వ చరిత్ర కూడా ఏమీ తెలియదు; కాకరపర్తి తిరుపతి పాత్రయ్య వేదశాస్త్రార్థ ప్రవీణుడనీ కరగతాఖిల శాస్త్రసముత్కరుడనీ చెప్తూ అతని

కొడుకు కృష్ణయ్య అనవద్యమనోజ్ఞ కవిత్వ సిద్ధికోసం నమస్కరించాడు. 9 నిజంగా తిరుపతి పాత్రయ్య కవిత్వం నిర్దుష్టమే. మనోజ్ఞమే.

2. కాకరపర్తి కృష్ణయ్య: తిరుపతి పాత్రయ్యకు ఎందరు కొడుకులో కాని ఒకడికి కృష్ణయ్య అని పేరు పెట్టాడు. (తండ్రి పేరు బ్రహ్మంభట్టు; దీన్ని కొడుకుకు పెట్టుకోలేదెందుకో) గొడే జగ్గారావు గారు కాకరపర్తివారికి ఇచ్చిన అగ్రహారాలు (సుభద్రాపురం, సూర్యనారాయణ పురాలు) గంజాం జిల్లా పర్లాకిముడి తాలూకాలో ఉన్నాయి. కృష్ణయ్య అక్కడే పెరిగాడు కాబోలు. పర్లాకిముడికి ఇరవై మైళ్ల దూరంలో ఉన్న ముఖలింగక్షేత్రాన్ని చాలా సార్లు చూసి ఆ స్థల పురాణాన్ని మూడు ఆశ్వాసాలు గ్రంథంగా రచించాడు. ముఖ లింగేశ్వరునకే అంకితం ఇచ్చాడు.

దీని మూలం స్కాంద పురాణోత్తరఖండంలో ఉందని చెప్పాడు. (1-15) దీనిని కుమారస్వామి అగస్త్యునికి చెప్పాడు. కళింగ సీమలోని ఒక శబరపల్లెలో పెద్ద ఇప్ప చెట్టుంది. దానితొర్రలో ఒక శివలింగం కనబడింది. సంస్కృతంలో ఇప్పచెట్టును మధుకం అంటారు. అందుచేత ఈదేవునికి మధూకేశ్వరుడు అనేపేరు వచ్చింది. ఈ దేవుని చుట్టూ బ్రహ్మ కోటిలింగాలను ప్రతిష్ఠించాడు. అసలు లింగానికి "ముఖము గల్గుటచేత ముఖలింగమనియు, ముఖ్యమౌటను దగ ముఖ్యలింగమనియు" పేరువచ్చిందట. బ్రహ్మ ఎప్పుడు ప్రతిష్ఠించాడోగాని క్రీ.శ. తొమ్మిదో శతాబ్దంలో మొదటి దేవాలయ ప్రతిష్ఠ జరిగిందని చరిత్రకారులు నిర్ణయించారు. 10

అయితే పురాణం చెప్పిన కుమారస్వామి మాత్రం కొంత ఆధునికుడే. "విష్ణువర్ధన మధుకర్ణ గజపతి" దేవుని వంశ "సంజాతు"లగు భూపతులు పర్లాకిమిడియను పురంలో తమకు రాజధానియై దనర క్రమక్రమంగా కళింగరాజ్యమేల"డం కూడా స్కందుడు అగస్త్యునికి చెప్పాడు. ఇందువల్ల పర్లాకిముడి రాజధాని అయ్యాక ఈ పురాణం పుట్టిందని చెప్పాలి. తన స్వగ్రామానికి దగ్గరలో ఉన్నదికనుక, కళింగంలోని ప్రముఖక్షేత్రం కనుక కాకరపర్తి కృష్ణయ్య "ముఖలింగక్షేత్ర మాహాత్మ్యం" అనువదించాడు. (ఇతడు ముఖలింగేశ్వర తారావళి అనే పేరిట 27 కంద పద్యాలను కూడా వ్రాశాడు. "శ్రీముఖలింగా" అని ముకుటం) స్థలపురాణం కనుక ఇందులో పద్యాలు ఎంతో సాఫీగా నడిచినా, అట్టే రసవంతమైన పట్లు తక్కువ. ఈ గ్రంథ రచన తరువాత శశిరేఖా పరిణయం అనే కావ్యాన్ని కృష్ణయ్య చెప్పాడు. ఇది కూడా మూడాశ్వాసాల గ్రంథం. ఇది శృంగార ప్రబంధమని కవి చెప్పాడు గాని ఇందులో ప్రబంధ శైలికన్నా పురాణ ధోరణే ఎక్కువ. మహాభారతంలోని సభాపర్వాన్ని మొదటటూకీగా చకచకా చెప్పుకొంటూ పోయాడు. అరణ్యపర్వ సమయంలో శశిరేఖా

---

9. ముఖలింగక్షేత్ర మాహాత్మ్యం అవతారిక 1 - 10; 11.
10. కళింగ సంచిక (కళింగ దేశచరిత్రసంపాదకులు రాళ్ళబండి సుబ్బారావు గారు) ముఖలింగం భావరాజ వెంకట కృష్ణారావు గారు. పుట 217

పరిణయాన్ని ఎంత విపులంగా చెప్పదలచినా వాచ్యంగానే చెప్పాడుగాని ధ్వని వ్యంగ్యం తక్కువ. మాయ శశిరేఖలాగ ఘటోత్కచుడు పీటల మీద కూర్చొని ఒక మారు "బెబ్బులి కైవడి" ఒకమారు "భీతిగా భూతంబుగతి" మరియు భల్లుక, జంబుక మహిష ఖడ్గగండకోరగ సూకర గర్దభాతి" వివిధ రూపాలలో కనబడడం, వగైరా మాయాబజారు ఘట్టాలు అనంతర కవుల కావ్యాలలోనే రక్తి కట్టాయి. (ఉదాహరణకు అప్పప్ప కవి శశిరేఖా పరిణయం) శృంగారానికి మరింగంటి వారి తారాంకనందినీ పరిణయాన్ని చెప్పుకోవాలి. కాకరపర్తి కృష్ణయ్య తన గ్రంథంలోని "నేరు పున్నేరము నెమ్మనంబున గణింపక" గైకొనమన్నాడు. గాని తండ్రిలో ఉన్న నేరుపు ఇతనికి అబ్బలేదు. 11

తండ్రి గుణాలలో ఇంకొకటి కూడా కృష్ణయ్యకు అబ్బలేదు. గొడే జగ్గారావు గారుపిలిచి ఒక కృతి అంకితం ఇమ్మంటే తిరుపతి పాత్రయ్య "సరసాగ్రణి యీతని యాదరమే మనకు పదికోట్ల ద్రవ్యంబు ముష్కరు పయింజెప్పిన కావ్యరసము బూడిదను బోయు పన్నీరుగదా" అనుకొన్నాడు. (1-18) కొడుకు కృష్ణయ్య మాత్రం తనగ్రంథాలు రెండింటినీ దేవునికే అంకితమిచ్చాడు. తండ్రిని ఆదరించిన గొడేవారికి ఇంకేదైనాపుస్తకం కృతి ఇచ్చాడేమో తెలియదు. ఇతని కొడుకు బుచ్చి పాత్రయ్య మాత్రం మళ్ళా గొడేవారి పోషణలో వున్నట్లు కనబడుతుంది.

3. కాకరపర్తి బుచ్చిపాత్రయ్య : గొడే జగ్గారావుగారి రెండోకుమారుడు సూర్యప్రకాశరావుకు అంకితంగా బుచ్చిపాత్రయ్య ఒకకావ్యం వ్రాద్దామనుకున్నాడు. సరసార్థ పదబగుంభనలతో సత్యవతీ పరిణయం అనే అయిదాశ్వాసాల ప్రబంధాన్ని వ్రాశాడు. అయితే గ్రంథం పూర్తయ్యేసరికి సూర్యప్రకాశరావో, బుచ్చిపాత్రయ్యో మరణించి కృతికి అవతారిక వగైరాలు వ్రాయడం జరగలేదు. బుచ్చిపాత్రయ్య మరణించిన చాలా కాలానికి అతని మనుమణ్ణి, సోదర పుత్రుల్ని పిలిపించి గొడే నారాయణ గజపతిరావు ఈ కావ్యంలో కృతి భాగాన్నివాళ్ల చేత పూర్తి చేయించి తానే అంకితం పుచ్చుకొన్నాడు.

బుచ్చిపాత్రయ్య కవిత్వంలో "సురుచిర సంప్రదాయ పరిశుద్ధమైన మహాకవితా ధురీణతా స్ఫురణ ఉంటుందని" సమకాలికుల భావన. అంతేకాదు "పురాణ పరిశోధి విశిష్ట పదార్థాల వక్తృతా గరిమ, పాణిని ప్రముఖ కల్పిత శాస్త్ర రహస్యవిత్తతలో అపరిమితమైన సాధువాక్పద విప్రౌఢిమ ఉన్నవాడు.ఇతడు వ్రాసిన సత్యవతీ పరిణయం బాగా వెలుగు చూడకపోవడంవల్ల దీన్ని పిల్ల వసుచరిత్రలలో జమకట్టలేదు గాని అక్షరాలా ఆ పేరుకు ఇది తగినదే !

వాస్తవానికి సత్యవతి వసురాజుగారి పిల్ల. భట్టుమూర్తిగారి వసుచరిత్రలోని హీరో. ఆయన ఒకనాడు వేటకువెళ్ళాడు. ఆయనతోపాటు గిరిక వెళ్ళలేదు.

---

11. " నేరపునేరముల్ మదిగణింప " కూడదనడం మాత్రం తండ్రి దగ్గర నేర్చిన పదాలే. చూ. సత్యభామా కృష్ణ సంవాదం (ద్వితీయాశ్వాసం పుట ౮)

(అక్కడేవచ్చింది అసలు చిక్కు) వసురాజుగారికి వల్లమాలిన విరహమొచ్చింది. వనమంతా ఇంపుమీర క్రమ గిరికాస్వరూపమై కళ్ళగట్టి భావనానందగతిలో పరవశుడై ఉండే తరుణంలో చెచ్చెర రేతస్థలనమైంది. ఆ వీర్యము మోఘంబని దానిని అరంధ్ర పర్ణ పరిణద్ధముగావించి సూత్రఘటితముగా వెసనొనరించాడు. (సత్య 2-88). ఎయిర్ మెయిల్‌లో గిరికా దేవికి పంపించాడు. అయితే దానిలో చిన్న ఏక్సిడెంటు జరిగి సరుకు సముద్రంలో పడింది. శాపగ్రస్తమై చేపరూపాన వున్న అద్రిక అనే అప్సరస "యా రసకణంబుల మింగి యిపుడు గర్భలాభమును గాంచింది." ఫలితం: సత్యవతి జననం.

వసురాజుగారికి ఈ విధంగా పుట్టిన పిల్ల దాని కథను పిల్ల వసుచరిత్ర లాగ బుచ్చిపాత్రయ్య కథనం చేశాడు. అనగనగా హస్తినాపురం. ఆ వూరేలే శంతనుడు వేటకు వెళ్ళాడు. ఒకచోట తోటలో "ఘన ఘనసార వాసనల కన్న పటీరపు తావికన్న - వింతయైన వాసన" వేసింది. గానం వినబడింది. చెలికాడు పక్కనే ఉన్నాడు. ఎవరో ఏమిటో చూసిరాఅని అతణ్ణి శంతనుడు పంపించాడు వసుచరిత్రలోలాగే. అతగాడు వెళ్ళివచ్చి నఖశిఖ పర్యంతం వర్ణించాడు. మళ్ళా చెలికాణ్ణి పెళ్ళిమాటల కోసం వసుచరిత్రలోలాగే పంపాడు. వసుచరిత్రలోలాగే కవి ఇలాగ వ్రాశాడు.

"లలన లోకచోట సరససల్లాప గతుల
మెలగుచున్నెడ రసభంగ మెలయ కుండ
బొలుచు తగు వేష భాషల పొలుపు జూప
వలయు నట వారి వార్తలు దెలియవలయు"

(సత్య. 2-68)

ఇది వసుచరిత్రలోని "సారసలోచనలున్న చోటికిన్ ఘోరున లాతివారు చొరబూనినచో రసభంగము"న్న భావానికి అనుసరణ (వసు. 2-55). అయితే సారసలోచనలున్నచోట రసభంగమైతే వాళ్ళు సాలోచనలవుతారు. లలనల సరస సల్లాపగతులకు రసభంగమైతే వాళ్ళు సరససల్లాపగతులలో ఉండడం అభాసమే ! రసభంగమైనా సల్లాపాలుకొనసాగించడం పిల్ల వసుచరిత్రలకు రివాజే! ఇలాంటి నేరుపున్నేరాలనే కాకరపర్తి కవులు సైరణ చేయవద్దన్నాడు కాబోలు. ఏమాటకామాటే చెప్పుకోవాలి. సత్యవతీ పరిణయంలోని పద్యాలు ఏ అర్వాచీన ప్రబంధంలోని పద్యాలకూ తీసిపోవు. కూచిమంచి తిమ్మయ్యకన్నా అడిదం సూరన్న కన్నా కాకరపర్తి కవులు ఏం తక్కువ తినలేదు. పైగా పసగల కిసిమిసి పళ్ళు సైతం చూశారు. (చూ. సత్య 1-58). ఎటొచ్చీ ప్రాచీన కావ్యాల విందుతో కడుపు నిండాక ఈ గారెలేకాదు ఏవి వడ్డించినా సాహిత్య భోక్తలకు చేదే. అయితే గొడేవారు ఈకవులను పోషించిన రోజుల్లో ప్రాచీన కావ్యాలు వడ్డించిన విస్తళ్ళలాగ అచ్చుపడలేదు. పిల్లవసుచరిత్రలన్నీ అందరూ చదవలేదు. అందుకే

ఇతరులలాగే కాకరపర్తివాళ్లు కూడా ఇటువంటి రచనలుచేశారు. వీళ్లలాగా బోలెడు పరిణయాలు వ్రాసినవాడు ఇంకొకడు గొడేవాళ్ళ పోషణలో ఉన్నాడు.

4. **అక్కినేపల్లి నరసింహం:** నిజానికి ఈ యుగంలోనేకాదు. ప్రతియుగంలోనూ పండితులెక్కువ; కవులు తక్కువ. అందుకే మనకుగ్రంథాలు ఎక్కువ; కమ్మని కావ్యాలు తక్కువ. పండితులకూ కవులకూగల తేడా గురించి అక్కినేపల్లి నరసింహం అనే కవి ఓఘవతీ పరిణయం అనే కావ్యావతారికలో ఇలా చెప్పాడు.

పండితులైన నేమియొక పద్యము గూర్పగలేదు; గూర్చినా
నిండుగ సద్రసంబుబుకనేరదు; నేర్చిన సుప్రసిద్ధమై
యుండ; దటుండెనేని యమృతోక్తులుగా విబియెల్లారా రమే
శుండు దయామయాత్ముడగుచున్ గనుపట్టిన గాక కల్గునే"
(ఓఘ. 1-17)

పండిత కావ్యాలలో రసం ఉబకకపోవడానికి నరసింహమే మరోకారణం కూడా ఈ ప్రబంధంలో చెప్పాడు.

మారుమూలల గలుగు కఠోర శబ్ద
కలిత పాషాణ పాకముల్ గడలు కొలిపి
కబ్బములు సెప్పి యరసిక గ్రామణులకు
గృతువిడుదురవి దాంభికోన్నతులుగాన"
(ఓఘ. 1-19)

నిజమే మన గ్రంథాలు చాలా మట్టుకు దాంభికోన్నతిగలవే. లేదా అరసికులకు నివేదించిన కవిత్వం గలవే. అక్కినేపల్లి నరసింహం మాత్రం రసిక గ్రామణికే ఓఘవతీ పరిణయాన్ని అంకితమిచ్చాడు. గొడే సూర్యప్రకాశరావు గారు "పాకములలోన గదలీ పాకమె మాధుర్య సరసపాకము" అని చెప్పి దానితో ఒక కృతిని చెప్పించుకొన్నాడు. నరసింహం ఈ ఓఘవతీ పరిణయాన్ని చెప్పాడు. దీనిలో "అభ్యుదయ పరంపరాభివృద్ధిగా" అని చెప్తూ కథ ఎత్తుకొనేముందు 200 గద్య పద్యాల అవతారిక వ్రాశాడు. గొడేవారి కులపురాణాన్ని, జగ్గారావు గారి గొప్పతనాన్నీ అతని వివిధ సంతానాల వివరాలనీ విపులంగా చెప్పాడు. తరువాత విడ్డూరమైన కథను చెప్పాడు.

ఓఘవతీ అనేచిన్నదానికి తండ్రి స్వయంవరం చాటించాడు. ఎందరెందరో వచ్చారు. "ఇచ్చకువచ్చువాని వరియింపవె యంచును బల్కనేరి దామెచ్చక" ఆ పిల్ల తన తాతను అంటే స్వయంగా తండ్రి తండ్రినే వరించింది (ఓఘ 4-125). ఉత్తమ ఇల్లాలై కాపురం చేసింది. ఈ విపరీత పరిణయాన్ని అక్కినేపల్లి నరసింహం నాలుగో ఆశ్వాసంలోనే చెప్పాడు. మొదటి మూడు

ఆశ్వాసాలో ఓఘవతి తాత ముత్తాతల కథను చెప్పాడు. సూర్యవంశంలోని దుర్యోధనుడు నర్మదానదినిపెళ్ళాడాడు. (భారతగాథలోని విలన్ చంద్రవంశం వాడు) ఈ పెళ్ళి రెండాశ్వాసాలు వసుచరిత్రను అనుకరించింది. ఈదంపతు లకు సుదర్శనఅనే కూతురు పుట్టింది. ఈమెను అగ్నిహోత్రుడు మోహించాడు. వీళ్ళకు సుదర్శనుడు అనే కొడుకు పుట్టాడు. అతగాడికి పుట్టిన వాళ్ళలో ఓఘ వంతుడు ఒకడు. ఇతని కూతురే ఓఘవతి. తాతను పెళ్ళాడిన గొప్పది.

ఈ విచిత్రగాథ పురాణేతిహాసాలలో ఉన్నదే. మహాభారతం అనుశాసనిక పర్వంలో మొదటి సుదర్శనోపాఖ్యానం ఉంది. దీనిని 41 గద్య పద్యాలలో క్లుప్తంగా తిక్కన గారు చెప్పారు. దీనినే ప్రబంధధోరణిలో అక్కినేపల్లి నరసిం హం 858 గద్య పద్యాలకు పెంచాడు. వాస్తవానికి తిక్కనగారు పొదుపుగా చెప్తూనే చూపించిన నేర్పు ఇతడు ప్రకటించలేకపోయాడు. సుదర్శన కన్యను అగ్నిహోత్రుడు మోహించిన తరుణంలో తిక్కనగారు చెప్పిన రెండు సీసపద్యా లు రమణీయాలు. (అను 1-48; 1-50). ఆ చక్కదనం ఇతరుల రచనలలో రమ్మంటే ఎలా వస్తుంది ?

అక్కినేపల్లి నరసింహం విడ్డూరపుపెళ్ళిళ్ళ కథనం స్పెషలైజ్ చేసినట్టుం ది. ఓఘవతీ పరిణయాన్ని అతడు క్రీ.శ. 1817 లో వ్రాశాడు. దానికి ముందే బహుశా వల్లమాంబా పరిణయంఅనే పేర వినాయకుని పెళ్ళి కథను మూడాశ్వా సాలలో చెప్పాడు. దీనిని పులిపాక సీతయ్యగారిరామయ్యకు అంకితమిచ్చాడు. (డి.738). వినాయకునివంటి కావ్య నాయకుడు దొరికాక అంతటి మహానుభా వునితో సాటివచ్చే మరొక పెళ్ళి చేయించడం బాగుంటుందని మరో కావ్యం లో నారదుని పెళ్ళి చేశాడు. అయోధ్యరాజు సృంజయుని కూతురు సుకుమారిని పెళ్ళాడి కలహభోజనుడు పెళ్ళి భోజనం చేశాడు. ఈ కథకు సుకుమారీ పరి ణయం అని పేరు పెట్టాడు. (డి. 880).

ఈ పెళ్ళిళ్ళేకాక అక్కినేపల్లి నరసింహం ఇతర కావ్యం కూడా వ్రాశా డు. దానిపేరు ఆదిలక్ష్మీ విలాసం. ఇందులో ఆదిలక్ష్మి కామవల్లి మొదలైన అక్కల కథను చెప్పాడు. (అంతర్వేదిలోని నరసింహ స్వామికి అంకితమిచ్చా డు. కొప్పనాతి కృష్ణయ్య కృతి ప్రేరేపకుడు). రామావతారంలో విష్ణువు ఏకప త్నీవ్రతుడు. సీతను తప్పించి యింకెవర్నీ కన్నెత్తి చూడడు. ఆదిలక్ష్మి అతణ్ణి చూసి మోహించి కృష్ణావతారంలో రుక్మిణిగా ఆ మక్కువ తీర్చుకొంది. ఈ అవతారాల మధ్య కాలంలో ఏడుగురు అక్కలతో పుట్టింది. శ్రీనాథుని కాలం నాటికే ఈ అక్కలకథ పాటగా ప్రసిద్ధం. (క్రీడాభిరామంలో జక్కుల పురంధ్రి కామవల్లీ మహాదేవి కైటభారి వలపు పాడింది).

ఆడవాళ్ళ పాటగా అందరికీ బోధపడే ఈ కథను ఎవ్వరికీ అర్థంకాని శైలిలో అక్కినేపల్లి నరసింహం వ్రాసినట్టుంది. "కర్కశ పాండిత్యంతో నిగూఢమైన ఈ కావ్యం శుద్ధ నిష్ప్రయోజనం" అని బ్రౌను దొర గారు

భావించారు. 12 చెప్పుకోవలసిన విడ్డూరమేమిటంటే; ఓఘువతీ పరిణయంలో "కఠోరశబ్ద కవిత. పాషాణ పాకాన్ని నిందించిన కవి అదే నోటితో ఆదిలక్ష్మీ విలాసాన్ని తత్తుల్యమైన పాకంలో వ్రాయడం. ఆదిలక్ష్మీ విలాసం గద్యలో "సుకుమారోఘువతీ పరిణయ శృంగార బంధుర ప్రబంధన రచనా ధురంధర పురందరు"ణ్ణని కవి చెప్పుకున్నాడు. అంతేకాదు తాను "సరస కవితానల్ప కల్పనా విజృంభణుడ"నని విజృంభించాడు. సకల ప్రబంధ లక్షణ లక్ష్య పయోధిమందరుణ్ణని చెప్పుకొన్నాడు. ఉత్త పాండిత్య ప్రకర్షచూపెట్టుకొనదలిస్తే సహృదయులకు దూరమై అరసిక గ్రామణులను మాత్రమే హడలకొట్టడం జరుగుతుంది. ఈయుగంలో ఆ ఘనకార్యం చేసినవాళ్లు చాలామంది ఉన్నారు.

5. కోలా శేషాచలం : పద్యకావ్యాలలోని వచనాలు ఎంత జటిలంగా ఉన్నా సాధారణంగా నిత్యవ్యవహారాలలో మన పూర్వులు శిష్టవ్యవహారికాన్ని వాడేవారు. కుంఫిణీ యుగం తొలి రోజులలో సాగిన వచన రచనలన్నీ సహజ సజీవ భాషలోనే ఉండేవి. అయితే ఏదో అజ్ఞాతమైన చిన్నతనం వల్ల చెన్నపట్టణంలోని పండితులు చేట పెయ్యలాంటి కృతక భాషను క్రమేణా తయారు చేసుకొని సాహిత్య దుర్గాలను చేపడం మొదలుపెట్టారు. దినచర్యలు, యాత్రా చరిత్రలు వంటి రచనలను కూడా గడ్డుగ్రాంథికంలో వ్రాయసాగారు. ఇటువంటి వాళ్లలో కోలా శేషాచలం ఒకడు.

చెన్నపట్టణం చింతాద్రి పేటలో శేషాచలం ఉండేవాడు. ఈయన క్రీ.శ. 1846 ప్రాంతాలలో సెంటుజార్జి కోటలోని సర్కారుకు చెందిన "ఆడిటర్ జనరల్" కచ్చేరీలో గుమస్తాగా ఉండేవాడు. చక్కగా తెలుగు కావ్యాలు చదువుకొన్నాడు. చిత్ర బంధ కవిత్వాలు చెప్పగలడు. ఈయన ఆఫీసు పనిమీద ఏడు నెలలపాటు ఉదకమండలంలో ఉన్నాడు. (ఆ రోజుల్లో చెన్నపట్టణంలోని కుంఫిణీ దొరలు వేసవిలో తమకచేరీలను నీలగిరికి తరలించుకొని పోయేవారు. వాటితో నల్ల గుమస్తాలు విధిలేక వెళ్ళేవారు). కోలా శేషాచలం క్రీ.శ. 1846 మే 12 వ తేదీన తాను చెన్నపట్టణంలో బయలుదేరి మళ్ళా 1847 జనవరి పదమూడు నాటికి స్వగ్రామం చేరుకొనేదాకా చూసినవి, చేసినవి డైరీలాగ వ్రాసి పెట్టుకొన్నాడు.

ఈడైరీని మరో పదేళ్లు పోయాక క్రీ.శ. 1858 లో మూడు ప్రకరణాల వచన గ్రంథంగా వ్రాశాడు. చెన్నపట్టణంలోని "మాగ్నటిక్ అబ్జర్వేటరీ" ఆఫీసులో రామధేను రామానుజ నాయుడనే ఆయన "అస్సిస్టాంట్"గా ఉండేవాడు. ఈ అయస్కాంత సమీక్షాశాలా సహాయుడు శేషాచలానికి స్నేహితుడు. ఆయన తన ఫ్రెండు వ్రాసిన నీలగిరియాత్రను చదివి ఉంటాడు. చెన్నపట్టణంలోని అబ్జర్వేటరీకి తరచూ వచ్చిపోయే గొడేవెంకట జగ్గారావు చెవిని నీలగిరియాత్ర గ్రంథం గురించి రామానుజనాయుడే చెప్పి ఉంటాడు. వెంకటజగ్గారావు దీనిని

---

12. This poem is so obsecured with pedentry that it is quite useless (D.338)

దీనిని అంకితం పుచ్చుకొన్నాడు.

ఈ గ్రంథాన్ని శేషాచలం అనవసరపు గ్రాంథికంలో వ్రాశాడు. చిన్నయ సూరి నీతిచంద్రికను చూసి దానికన్నా జటిలం చేశాడు. దానిలాగే ఇది కూడా పాఠశాలల్లో "వాచకవైభవాన్ని" పొందుతుందని ఆశించాడు. స్వదేశ భాషాభ్యాసలోలురగు బాలురకేకాక నీలగిరివెళ్ళేవాళ్ళకు కూడా పనికివస్తుందని ఆశించాడు. అయితే రమారమి నూరేళ్ల దాకా అచ్చులోనికి రాలేదు. 13 ఎవరికీ ఉపయోగపడినట్టు లేదు. నీలగిరి దారిలో మృగాల భయం గూర్చి ఇతడుచెప్పినదే ఇటువంటి పుస్తకాలకూ వర్తిస్తుంది. "ఈ యొక్కుడు మితంబోలు దక్కుదక్కు మెకంబులు తమ భాజనంబులగు భోజనంబులనేని సామాన్యంబుగ నక్కరగల తరి బూరిగొని మెక్కుచుండుగాని తక్కు సహాయంబుల నంటవు" అని శేషాచలం చెప్పాడు. (పుట59) సాహిత్య పరిశోధకులూ తత్తుల్యులూ తప్ప ఈ పుస్తకాన్ని అవసరమొచ్చినప్పుడే తప్ప "తక్కు సమంబులనంటరు.

6. నిముషకవి వెంకటేశం : విశాఖపట్టణంలోని గొడేవారికి ఎలాంటి బంధువో గాని ఒక జగన్నాథరావుకు వేదాంతం అంటే చాలా ఇష్టం. ఇతడు యోగిగా కూడా మారాడు. ఇతనిపై నిముషకవి వెంకటేశం అనే కవి సీసపద్య శతకం చెప్పాడు. "జ్ఞానభోగి గొడే జగన్నాథ యోగి !" అని దీని మకుటం. కేవలం వేదాంత శతకం. కవి తన గురించి ఏమీ చెప్పుకోలేదు. గొడే జగన్నాథరావు తల్లిదండ్రులు వెంకటరావు, చెల్లమ్మలనీ, తాతపేరు తాతయ్య అనీ, నాయనమ్మ పేరు వెంకమ్మ అనీ కవి చెప్పాడు. ఈ పేరు వాళ్లు విశాఖపట్నం గొడేవారి వంశవృక్షాలలో నాకుకనబడలేదు. బహుశా గొడే జగ్గారావుగారి తాత ముత్తాతల

13 మదరాసు ఓరియంటల్ లైబ్రరీ వారు 1951 లో నీలగిరి యాత్ర ప్రచురించారు. దీనిని చిన్నయ సూరి నీతి చంద్రిక కన్నా పదేళ్లు ముందుగా శేషాచలం వ్రాసినట్లు పరిష్కర్తలు భావించారు. అయితే యాత్ర పదేళ్ల ముందు జరిగినా గ్రంథాన్ని 1854 లో గాని తీర్చలేదు. (చూ. పు. 78) నీతి చంద్రిక ప్రథమ ముద్రణ 1853 లో జరిగింది.

నీలగిరి యాత్ర గ్రంథ రచనా కాలాన్ని చెప్పే పద్యం -

"కలియుగంబున వర్షములు నాల్గు వేలుదొ
    మ్మిది నూఱులును నైదు పదులు నాఱు
జను విక్రమార్కుని శకమున వేయుదొ
    మ్మన్నూట పదియేండ్లు మఱియు రెండు
నబ్దములే శాలివాహన శకంబున వేయు
    నేడు నూఱులు డెబ్బదేడు క్రైస్తు
శకమున నొక వేయి శతకము లెన్మిది పదు
    లయిదును మఱి నాల్గు హాయనములు
నడుచునానంద వర్షంబునను నినుండు
వృషభరాశి గతుండైన వేళ నిష్ట
దేవతాను గ్రహంబున దేర్చినాడ
నీలగిరి యాత్ర నెమ్మది నెఱయు వేడ్క".

(నీలగిరియాత్ర- పుట. 78)

కోవలో వాడు కావచ్చును. (తాత జగ్గన్న అయిదుగురు అన్నదమ్ములలో నాలుగోవాడు. తండ్రి కూడా అయిదుగురు సోదరులలో నాలుగోవాడు) ప్రస్తుతం దొరుకుతున్న ఆకరాలను బట్టి ఈ జగన్నాథ యోగి గురించి గాని, నిముషకవి వెంకటేశం గురించి గాని ఎక్కువ చెప్పలేం.[14] అయితే ఎవరో జగన్నాథ యోగి చరిత్రను ఎన్. నారాయణకవి పద్య రూపంలో వ్రాశాడనీ (ముద్రణ 1897) ఎన్. నారాయణరాజకవి జగన్నాథయోగి శతకాన్ని వ్రాశాడు. (ముద్రణ 1899). ఈ రెండు గ్రంథాలను నిముషకవి కుటుంబంలోని వాళ్ళే వ్రాసారేమో. ఈ అచ్చుపడ్డ పుస్తకాలు దొరికితేనేగాని ఏమీ చెప్పలేం.[15]

ఒక్క విషయం మాత్రం నిస్సందేహంగా చెప్పవచ్చు. గోడేవారు చేసిన సాహిత్య సీవ, విద్యాభివృద్ధి అనల్పం. కుంపిణీ యుగం నాటి సాహిత్యవనంలో వీళ్ళది గొప్ప గోడెం ।

---

14. శతక కవుల చరిత్ర - వంగూరి సుబ్బారావు గారు పుట 690.
15. ఆంధ్రవాఙ్మయ సూచిక. పుటలు 69, 70 (వంగూరి వారు ఈ ముద్రిత శతకాన్ని చూశారేమో)

6

గద్వాల

చరిత్రా, సాహిత్య చరిత్ర గల ప్రాచీన సంస్థానాలలో గద్వాల ఒకటి; దీనిగురించి ఇంతకు ముందు "కడపటి రాజులయుగం" (8వ సంపుటం) లో విపులంగానే చెప్పుకొన్నాం. గద్వాల పెదసోమన (1704-1717) మహా భారతం ఉద్యోగ పర్వం నుంచీ యథాశ్లోకానువాదాన్ని కొటికల పూడి వీర రాఘవయ్య చేత తెనిగింపచేయడం గురించి తెలుసుకొన్నాం. పెదసోమన్న తర్వాత చెప్పుకోదగ్గ గద్వాల ప్రభువు చినసోమన్న (1762-1794). ఇతడు పెదసోమన్నకు మనుమడు. ఇతనికాలంలోనే గద్వాల ప్రభువులకు "భూపాల" అనే బిరుదు నామం సంక్రమించింది. అంతకు ముందు వారు "నాడ గౌడులు."

చిన్న సోమన్న తండ్రి రామరాయుడు (1748-1761) కాలంలో నిజాం గద్వాల వారికి రెండు వేల రూపాయలు బహుమతి ఇచ్చి అది పేష్కసులో మినహాయించుకోమన్నాడు. కర్నూలుకు సైతం "నాడ గౌడు" ను చేశారు. క్రీ.శ. 1800 దాకా కర్నూలు నుండి గద్వాలకు కప్పం ముట్టుతూ వచ్చేది. చినసోమన్న 17 మహళ్ళకు ప్రభువయ్యాడు. కర్నూలు ఆదోని పరగణాలలో రెండు మహళ్ళు, నంద్యాలలో 15 ఉండేవి. నాడగౌడు సర్నాడగౌడు అయ్యాడు. ఈ పదవికి రాజలాంఛనాలయిన ఛత్ర చామరాలు ఉండేవి.

చినసోమన్నకాలంలో ఇటు మహారాష్ట్రులు, అటు నిజాం అధికారం చూపించి కప్పాలు పుచ్చుకొనేవారు. ఈ యిద్దరినీ ఒకరిపై ఒకరిని పురికొల్పుతూ మధ్యలో సోమన్న లాభం చేసుకొనేవాడు.[1] ఇతడు నిజాంకు 40,000 పేష్కసునే కాక 10,000 రూపాయిల దివానీ రుసుము కూడా కట్టేవాడు. చిన సోమన్న కాలంలోనే సాహిత్య పోషణ ఈ సంస్థానంలో విరివిగా జరిగింది. ఇతని తర్వాత ఇతని తమ్ముడు రాజా చిన్నరామభూపాలుడు (1794-1800) దాకా పాలించాడు. ఇతని కాలంలో కర్నూలు నుండి వచ్చే పన్నులు ఇంగ్లీషు కుంపిణీ వారికి సంక్రమించాయి. చిన్నరామభూపాలునికి పుత్రసంతానం లేదు. తన ఒక్కగానొక్క కుమార్తె లింగమ్మను జోళాపురంలోని నల్లారెడ్డి కుమారునికిచ్చి పెళ్ళి చేసి అల్లుణ్ణి యిల్లరికం తెచ్చుకొన్నాడు. అతనికి సీతారామ భూపాలుడనే పేరుపెట్టాడు. మామగారి తర్వాత రాజ్యానికివచ్చాడు. 1808 నుండి1849 దాకా పాలించాడు.

---

1. Pictorial Hyderabad - Vol II/p.620N

కుంపిణీయుగం బాగా వెలుగు వెలుగుతున్న కాలంలో సీతారామ భూపాలుడే గద్వాల ప్రభువు. ఇతనికాలంలో పేష్కసు, ఇతర కప్పాలు అన్నీ కలిపి 1,15,000 రూపాయలకు పెరిగింది. ఈయన 1827 డిసెంబరు 23 వ తేదీనాడు బ్రౌనుదొరగారిని ఆయన ఉన్నచోట కలుసుకొన్నారు. వీరి ఆస్థాన విద్వాంసులైన కృష్ణమాచార్యులగారి విద్వత్తు, స్తోమతు, బ్రౌను దొరగారికి పరిచితమే. ఆంగ్లేయులతో, ఆధునిక సౌకర్యాలతో సంబంధాలు పెరిగిన తవాత గద్వాల సాహిత్యచరిత్రలో చెప్పుకోదగ్గ మార్పులు వచ్చినట్టున్నాయి. కుంపిణీ యుగంలో ఆనాడు మద్రాసు పట్టణంలో నెలకొంటున్న అచ్చు కూటాల ప్రభావంగద్వాల దాకా వచ్చినట్టుంది. సీతారామ భూపాలుని అవసాన దశలోనే చెన్నపట్టణంలో ఎన్నో తెలుగు కావ్యాలు ముద్రణ పొందడం ప్రారంభమయ్యాయి. ఎప్పుడు వెలసిందో నికరంగా తారీఖు తేల్చి ప్రస్తుతమున్న ఆకరాలతో చెప్పలేంగాని గద్వాలలో కూడా "సాహిత్య విద్యాముకురము" అనే ముద్రాక్షరశాలను సంస్థానాధీశ్వరులు సంస్థాపించారు. దీనిలోనే గద్వాల పండితుల గ్రంథాలు ఎన్నో అచ్చుపడి వెలుగు చూశాయి.

సీతారామ భూపాలునికి ముగ్గురు భార్యలున్నా సంతతి లేదు. ఆయన 1849లో చనిపోయాక పెద్దభార్య లింగమ్మగారు (1849-1851) రాజ్యభారం వహించారు. వడ్డేపల్లి ఎల్లారెడ్డి కుమారుడు రామన్నను దత్తత చేసుకొన్నారు. అతనికి 1851లో సోమభూపాలుడనే పేరు పెట్టి రాజ్యం ఇచ్చారు. ఇతడు గద్వాల ప్రభువులలో మూడవసోమన్న. పేరయితే పూర్వరాజులదిగాని తీరు వారిలాగా దొడ్డదికాదు. పరమ-చెడ్డది.

మూడవ సోమన్న పట్టుమని నాలుగేళ్ళు పాలించలేదు. తాగుడు, వ్యభిచారం మరిగాడు. రాచకార్యాలు విస్మరించాడు. జనులు ద్వేషించసాగారు. ఇతడు పక్కరాజ్యంలోన్ని బేడర్లకు ఉద్యోగాలు ఇచ్చాడు. కొలువులో నిలిపాడు. నిండు దర్బారులో ఈ మూడవ సోమన్నను ఇతని సైనికులే 1844 సెప్టెంబరు 26వ తేదీనాడు కాల్చి చంపేశారు. 2

పెంచుకొన్న వాని హత్యతో పెట్టుకొన్న ఆశలు కుప్ప కూలిపోగా రాణీ లింగమ్మగారు రాజ్యభారాన్ని రెండవ రాణీ అయిన తన సపత్ని వెంకటలక్ష్మమ్మగారికి అప్పచెప్పారు. ఈమె 1844 నుండి 1875 దాకా గద్వాలను ముప్పయి రెండేళ్ళు పాలించారు. ఈమె తన అన్నగారి కుమారుడు రామన్నను 1846లో దత్తత చేసుకొన్నారు. అప్పుడు ఇతనికి మూడేళ్ళ వయస్సు. రామన్నకు రాజారాం భూపాలుడనే పేరు పెట్టారు. ఇతడు 1805లో గాని యుక్త వయస్కుడై రాజ్యానికి రాలేదు. తమ సామంతులెవరినైన దత్తతచేసుకొంటే దానిని అధిరాజులు ఆమోదించాలి. వెంకట లక్ష్మమ్మగారు పెంచుకొన్న చిన్నవాని దత్తత చెల్లుతుందని నిజాం మంజూరు చేశాడు.

---

2. Vide col.Meadows Taylor's " Story of my life", 1882 Edition p.164 as enated in Pictorial Hyderabad. Vol.II p.620N

అయితే గద్వాల 1853 నుంచి పేరుకు మాత్రమే స్వతంత్రసంస్థానం. దాని వల్ల వచ్చే వరుమానాన్ని నిజాం ఇంగ్లీషు కుంపిణీ వారికి మీదు కట్టాడు. సైనిక వ్యయం నిమిత్తం కొన్నిప్రాంతాల కప్పాన్ని కుంపిణీవారికి అప్పచెప్ప డం నిజాముకు కొత్తేంకాదు. పూర్వం ఉత్తరసర్కారులు దత్తమండలాలు ఇచ్చిన ట్టే ఇప్పుడు 1853లో " రాయచూరు-దోఆబ్ "ను దానిలో వున్న గద్వాలను నిజాంకుంపిణీవారికి హక్కు భుక్తంచేశాడు. గద్వాల 214 గ్రామాలున్న 804 చదరపు మైళ్ళు విస్తీర్ణంగల రాజ్యం. సాలీనా 86,840 సిక్కా రూపాయలు పేష్కషు కట్టే సంస్థానం. ఈ ద్రవ్యాన్ని పుచ్చుకొనడానికి గద్వాలలో ఒక బ్రి టిష్ కమిషనర్ ఉండేవాడు. అయితే గుడ్డిలో మెల్ల; గద్వాల రాజ్యానికి సివిల్, క్రిమినల్ అధికారాలు పూర్వంలాగే చెల్లుతూ వచ్చాయి.

1857లో జరిగిన ప్రథమ భారత స్వాతంత్ర్య సమరంలో కుంపిణీవారి పునాదులు కదిలాయి. అప్పుడు వారికి నిజాము అత్యంత విశ్వాసపాత్రుడైన నే స్తంగా తోడ్పడ్డాడు. గద్వాల ప్రభువు రాజారాంభూపాలుడు నిజామును నమ్మిన బంటుగా వ్యవహరించాడు. నిజాము పట్ల కృతజ్ఞతలతో కుంపిణీవారు గద్వాల పై వచ్చే ఆదాయాన్ని ఆ ప్రభువుకు దఖలు చేస్తే గద్వాల సంస్థానాధిపతి సేవ లను మెచ్చుకొని నిజాం ఆ రాజ్యాన్ని అలాగే ఉండనిచ్చాడు. కాకపోతే షోలా పురం లాగా నాశనమయ్యేదని రాజభక్తుల విశ్వాసం. రాజారాం భూపాలుడు 1845 నుండి 1901 దాకా పరిపాలించాడు.

పై చరిత్ర వల్ల కుంపిణీ యుగంలో గద్వాలను ఏలుకొన్న ఏడుగురి పేర్లను ఇలా క్రోడీకరించవచ్చు.

రాజాచిన్నసోమ భూపాలుడు	1762 - 1793
రాజా చిన్నరామ భూపాలుడు	1794 - 1808
రాజా సీతారామ భూపాలుడు	1808 - 1840
రాణీ లింగమ్మ	1840 - 1844
రాజా మూడవ సోమభూపాలుడు	(1840 - 1844)
రాణీ వెంకట లక్ష్మమ్మ	1844 - 1875
రాజా రాంభూపాలుడు .	1843 (జ)- 1907

ఈ ఏడుగురి పరిపాలనా కాలంలో గద్వాలలో చక్కని సాహిత్య పోషణ జరిగింది. ఏటేటా ప్రతి కార్తీక మాసంలో పండితులను, మాఘ మాసంలో కవి గాయకులను సన్మానించే చక్కని సంప్రదాయాన్ని ఆదిలో పెద సోమన్నగారే గ ద్వాలలో నెలకొల్పారు. ఇది అవిచ్ఛిన్నంగా కుంపిణీయుగంలోనూ, జమిందా రీయుగంలోనూ, కొన్నాళ్ళు ఆధునికయుగంలోనూ కొనసాగుతూనే వచ్చింది. ఈ సత్సంప్రదాయాన్ని మొదలు పెట్టిన తాతగారి అడుగుజాడలలోనే నడచిన చినసోమభూపాలుడు స్వయంగా కవి. చక్కని పోషకుడు. ఇతనికి "సారస్వత

వైభవాభినవ భోజరాజ"నే బిరుదు కూడా లభించింది.

తన తాతగారు యాథాశ్లోక మహాభారతానువాదాన్ని ఆకాంక్షించినట్టే యథాశ్లోక తాత్పర్య రామాయణ రచనను కూడా సంకల్పించినట్టు చిన సోమన్నకు తెలుసు. దానిని నెరవేర్చాలని ఆయన నిశ్చయించుకొన్నాడు. తన ఆస్థానంలోని కవులను పిలిచి ఇలా చెప్పినట్టు యాథాశ్లోక తాత్పర్య రామాయణం అవతారికలోని అప్పలాచార్యుల వారి పద్యాల వల్ల తెలుస్తుంది.

"అలకణాదము పెద్దనాధ్వరి దనరించు
పటుచమత్కృతులతో బాలకాండ
యల కొత్తపల్లి రామాచార్యులొనరించు
మరి నయోధ్యాకాండ సరసరచన
అలిగార్ల్య పురవాసుడగు సుబ్బశాస్త్రి య
రణ్య కాండంబును రమణ గూర్చు
నల తిరుమల కృష్ణమాచార్యులతి వేగ
గావించు సుందరకాండ మరియు
బోరవెలో శేషకవి బ్రేబూని యుద్ధ
కాండనుం జేయు తెన్గు నీకరణి మీరు
కొదువ కిష్కింధకాండంబు గూర్చి రాము
నకును పట్టాభిషేకము నర్పవలయు"

శ్రీమద్రామాయణమిది
నేమమ్మున వృద్ధ సోమన్నపతి మునుకవి
గ్రామణుల చేత నాంధ్రము
గా మహినిర్మింప బూనె గావున నాకున్

"అతని సంకల్పమీ డేర్పనర్హమగుట
ప్రేమ నీకాండలన్ని జెప్పింతుగాన
కొదువ కాండము మీరింపు గూర్పవలయు
నమర కేశవదివ్య నామాంకితముగ"

(అవతారిక- 46, 47, 48 పద్యాలు)

ఈ పద్యాల వల్ల ఏయే కవులు ఏయే కాండలు విరచించినదీ విశదమవుతున్నది. ఆ ప్రకారంగానే ఇలా క్రోడీకరించవచ్చు.

బాలకాండ - కాణాదం పెద్దన సోమయాజి
అయోధ్యకాండ - కొత్తపల్లి రామాచార్యులు

అరణ్యకాండ - గార్గేయపురం సుబ్బశాస్త్రి
అవతారిక, కిష్కింధకాండ - కామసముద్రం అప్పలాచార్యులు
సుందరకాండ - తిరుమల కృష్ణమాచార్యులు
యుద్ధకాండ - బోరవెల్లి శేషయ్య

ఈ కవులు కేవలం ఈ ఆరుకాండలనేకాక ఇతర గ్రంథాలను కూడా ఈ రచనలకు ముందూ వెనుకా విరచించారు. ఈ ఆరుగురేకాక గద్వాల సంస్థానంలో ఈ యుగంలో ఇంకా మరి కొందరు కవులు ప్రసిద్ధులే ఉన్నారు. వారి వారి వివరాలు కొద్దిగా ముచ్చటించుకొందాం.

కాణాదం పెద్దన సోమయాజి : ఈ కవి తాను ఉభయ కవితా నిస్సహాయ సాహితీ నిహారుణ్ణని తన గద్యలో చెప్పుకొన్నాడు. ఇతనికి "భాసుర కవితా విలాస పాండిత్యం" తోబాటు "ఆంధ్రవచశ్శమ త్కృతులు" కూడా తెలుసు. ఒక్క గద్వాలలోనే కాక ఇతర సంస్థానాలలో కూడా కృతులు రచించాడు. మన్ననలు పొందాడు. సురపురం సంస్థానంలో బహరీపామన్నపాలుడి కొలువులో మత్స్య పురాణం రచించాడు. విప్రవంశం" అనే పేరుతో నందవరీక బ్రాహ్మణుల చరిత్రను చిన్న గ్రంథంగా వ్రాశాడు. భోజుడు సంస్కృతంలో రచించిన చంపూరామాయణానికి సంస్కృతంలోనే వ్యాఖ్యానం లాంటి టీకను సమకూర్చాడు. తన చతుర్విధ కవిత్వ ప్రావీణ్యాన్ని ప్రదర్శిస్తూ ముకుందవిలాసం అనే పేరిట భద్రాపరిణయాన్ని రచించాడు. ఇందులోని శ్లేషలూ, చమత్కారాలు కోకొల్లలు. ఈ కావ్యంలోని సొగసులను అనంతర కవి ఒకాయన తస్కరించాడంటేనే ముకుందవిలాసం గొప్పతనం తెలుస్తుంది. అందుకే సమకాలికులలో వెన్నెలకంటి వెంకటపతి ఇతణ్ణి ఇలా ప్రస్తుతించాడు.

"ఇద్దరు జోడునన్న కవి యెర్రన తిక్కన సోమయాజి దా
నుద్దగు వారికిన్ ముగురి కొక్కడె దీటగు నల్లసాని మా
పెద్దన వారితోడు తన బేరు వహించిన్న శ్రీకణాదముం
బెద్దన సోమయాజి వినుపెద్దన బొల్చు కవిత్వ సంపదన్"

(డి. 375)

ఇందులో అతిశయోక్తి ఏమీ లేదని సమకాలికులు సర్టిఫికేటు ఇచ్చారు. కణాదం పెద్దనగారి పెద్దరికం గుర్తించే అతని చేత బాలకాండ తెనిగింప జేశారు. యాథాశ్లోక తాత్పర్య రామాయణాన్నే కాక పెద్దన అధ్యాత్మ రామాయణాన్ని సంపూర్ణంగా అనువదించాడు. కవితా వధువు ఎవరిని వరిస్తుందో ఇతడు చెప్పిన కొటేషను ఇతని కవిత్వానికి బాగా వర్తిస్తుంది.

"తనరన్ వ్యాకరణజ్ఞుఁడండ్రియనుచున్ దర్కజ్ఞునిన్
భ్రాతయం
చును మీమాంసకునిన్ నపుంసకుఁడటంచు న్వీడి
దూరంబునం
గని యస్పృశ్యునిబోలె ఛాందసుని వేద్కం గావ్యలీలారస
జ్ఞునిజేచ్ఛం గవితావధూమణి వరించున్ భావ
గర్భంబునన్"
(ముకుంద-4)

పెద్దన సోమయాజిగారి ముకుంద విలాసం రసజ్ఞులను వరించేది మాత్ర మే కాదు. రసజ్ఞులు వలచేది. 3 పెద్దనగారు యథా వాల్మీకంలో బాలకాండను అనువదించినా ఆయనకు ఇతర రచనల వల్లనే ఎక్కువ పేరు వచ్చింది.

పెద్దన సోమయాజిగారి అధ్యాత్మ రామాయణం గద్వాల సంస్థానం వారి ముద్రాక్షరశాలలోనే 1875 నాటికి అచ్చుపడిందని 1943 మే నెల 28వ తేదీ నాటి గోలకొండ పత్రిక సాక్ష్యంతో సాహితీ పరులు తెలియదేస్తున్నారు. 4 యథాశ్లోక తాత్పర్య రామాయణం రెండు సంపుటాలలో 1888 నాటికి గాని ముద్రితం కాలేదు.

యథాశ్లోక తాత్పర్య రామాయణంలోని అనువాద సరళి ఎలా ఉంటుం దో తెలుసుకోడానికి ఒక మెతుకును పట్టి చూద్దాం.

"మానిషాద ప్రతిష్ఠాంత్వమగామ శ్శాశ్వతీస్సమాః
యత్క్రౌంచ మిధునాదేక మవధీః కామమోహితం"
(బాల - 2-15)

ఈ సుప్రసిద్ధ శ్లోకం తాత్పర్యాన్ని కాణాదం పెద్దన సోమయాజి ఇలా అనువదించాడు.

"క్రౌంచ మిధునంబునందొక్క కామమోహి
తమను క్రౌంచంబు ద్రుంచితివమర దాన
గనక నుండు మనేక హాయనములుండ
బూను సంహితులను వినుమా నిషాద
(బాల-ప్ర)

3. ముకుంద విలాసానికి టీక చెప్పించమని తిరుపతి వెంకటకవులు గద్వాల ప్రభువును కోరారు. అల్లసాని పెద్దనగారి "పూత మెరుంగులు" మాలికలోని ఉపమానాలను ముకుంద విలాసానికి కూడా తిరుపతి కవులు అన్వయింప జేశారు. చూ: నానారాజ సందర్శనం - పుట 34.

4. యండమూరి సత్యనారాయణరావు-"ధిషణకిరణాలు" పుట 278.

మొత్తంమీద కాణాదం పెద్దన సోమయాజిగారి రచనలు కొన్ని అచ్చులో వెలుగు చూశాయి.

కొత్తపల్లి రామాచార్యులు : ఈయన యథాశ్లోక తాత్పర్య రామాయణంలోని అయోధ్యకాండను 5 ఆశ్వాసాలలో అనువదించాడు. తాను శౌర్య ధైర్య గంభీర్య చాతుర్యధుర్యుడైన సోమ భూపాలుని ఆస్థానంలోని విద్వన్మహా కవినని చెప్పుకొన్నాడు. ఇతనిది సరస రచన అని చిన సోమభూపాలుడే మెచ్చుకొన్నాడు. ఈవిద్వాంసుని ఇతర రచనల వివరాలు ఇప్పటి పరిశోధకులకు లభించ లేదు.

గార్గేయపురం సుబ్బశాస్త్రి : ఈయన కూడా కాణాదం పెద్దన సోమయాజిలాగ ఉభయ కవితా నిస్సహాయ సాహితీ ధురీణుడు. యథాశ్లోక తాత్పర్య రామాయణంలోని ఆరణ్యకాండను మూడు ఆశ్వాసాలలో తెనిగించాడు. ఈయన చేసిన ఇతర కృతుల పేర్లయినా ప్రస్తుతం తెలియవు.

కామసముద్రం అప్పలాచార్యులు : గద్వాల కవులలో ప్రభువు కంట పడిన వాళ్ళలో ఇతడు ముఖ్యునిలాగ కనబడతాడు. ఎందరో కవులుండగా ఇతనినే చిన సోమన్న పిలిపించి యథాశ్లోక తాత్పర్య రామాయణాన్ని చెప్పించే తన సంకల్పాన్ని ప్రకటించి అవతారికతో పాటు కిష్కింధ కాండను రచించ మన డంలో విశేషమేమైనా ఉండాలి. ఇతడు విద్వత్కవికుంజర బిరుదాంకితుడు. చతుర్వేధ కవితా నిర్వాహకుడు. చినసోమన్న తనను పిలిచి ఇలా చెప్పినట్టు కవి అవతారికలో రాశాడు.

"సకల విద్వత్కవీశ్వరు లెన్న సంస్కృత
కృతుల సరస చమత్కృతులు కొన్ని
మాగధ ఖాండీర మాళవీ ప్రముఖ స
త్ప్రాకృతముల ప్రబంధములు కొన్ని
చక్రకంకణ పద్మశంఖ శార్ఙ్గ గజాశ్వ
రధముగ కృతుల చిత్రములు కొన్ని
మరియు తద్భవ తత్సమ ప్రభృతుల విశ్రు
తముగ నాంధ్ర ప్రబంధములు కొన్ని
రచన చేసి సమస్త రాజ సభల
నెలమి గీర్తి వహించితి విప్పుడాది
కావ్యమిది దివ్యమాంధ్రంబుగా నొనర్చి
శౌరి కర్పింపు మప్పలాచార్యసుకవి.

(అవతారిక-45)

ఈ అప్పలాచార్యులు యథాశ్లోక తాత్పర్య రామాయణంలోని కిష్కింధా కాండను మూడాశ్వాసాలలో తెనిగించాడు. ఇతని అనువాదాలలో ఇంకొక సుప్రసిద్ధ గ్రంథముంది. అది నారాయణ తీర్థుల వారు రచించిన "కృష్ణలీలా

తరంగిణి". దీనిని "అంధ్రాష్టపది" అనే పేరుతో కామసముద్రం అప్పలా చా ర్యులు అనువదించినట్టు తెలుస్తుంది. 5 ఈ తెలుగు రచన ఎంత ప్రాచుర్యం చెందిందో చెప్పలేము గాని నారాయణ తీర్థుల వారి జీవిత కాల నిర్ణయంలో ఇదొక ఘట్టం. గద్వాల చిన సోమన (1762-1793) ఆస్థాన కవులలో ఒక రు తరంగిణిని అనువదించారంటే అప్పటికే తరంగాలు చాలా ప్రచారంలో ఉండిఉండాలి. తీర్థుల వారు ఈకాలానికి ఎంత ప్రాచీనులో తేలాలంటే అప్ప లాచార్యులవారి ఆంధ్రాష్టపది ప్రతి లభిస్తే దాని పరిశీలన వల్ల తేలవచ్చు.

జయదేవుని అష్టపదులను కూడా ఇతడు తెనిగించాడు. 6 అయితే చిన సోమన్న పేరకూడా కొన్ని అష్టపదుల అనువాదాలు ఉన్నాయి. (ఆర్ 900. బి) "గద్వాల సోమ నరపాల ప్రణీతం పద్మావతీంద్ర జయదేవ కవీంద్రగీతం" అని అనువాదకుని పేరు స్పష్టంగా ఉంది. అప్పలాచార్యులు కూడా వేరే అను వాదాలు చేశాడేమో. ఇతని తండ్రి కృష్ణమాచార్యులు అష్టభాషాకవి. ఆయన ఏ తెలుగు గ్రంథాలు వ్రాశాడో తెలియదు.

తిరుమల కృష్ణమాచార్యులు : కామ సముద్రం అప్పలాచార్యుల తండ్రి కాక మరో కృష్ణమాచార్యులు గద్వాలలో ఉన్నాడు. వాళ్ల ఇంటిపేరు తిరుమల. ఇత డు తన గద్యలో అష్ట భాషా కవితా సమాన వైభవ దురంధరుడ నని చెప్పుకొ న్నాడు. ఇతడు బ్రౌను దొరగారికి పరిచితుడు. సీతారాం భూపాలుని ఆస్థానం లో కూడా ఉండేవాడు. మడులు మాన్యాలేకాక సాలీనా ఇతనికి 300 రూపాల జీతం గద్వాల కొలువులో లభించేదని బ్రౌను దొరగారు నోట్ చేసుకొన్నారు. ఈయన అతివేగంగా కవిత్వం చెప్తాడని రాజాగారి ఉద్దేశం. ఇతడు యథాశ్లోక తాత్పర్య రామాయణంలోని సుందర కాండను 3 అశ్వాసాలుగా అనువాదం చేశాడు. ఇతని ఇతర రచనలు ఏమిటో తెలియవు.

బోరవెల్లి శేషాచార్యులు : గద్వాలలోని చాలామంది కవులు తాము ఉభయ కవి తా నిస్సహాయ కవితా విహారులమని చెప్పుకొంటారు. వాళ్ళలాగే ఈ బోరవెల్లి శేషాచార్యులు కూడా ఆ బిరుదాన్ని తన గద్యలో చెప్పి యథాశ్లోక తాత్పర్య రామాయణంలోని యుద్ధ కాండను నాలుగాశ్వాసాలలో తెనిగించారు. ఇతని గురించి ఇంతకన్నా ఎక్కువ వివరాలేం తెలియడంలేదు.

పై ఆరుగురు కవులే కాక గద్వాల సంస్థానంలో కర్ణమడకల అనంతా చార్యులు, బాణాల శేషాచార్యులు, పుల్లగుమ్మి వెంకటాచార్యులు మొదలైన పం డితులు, ధర్మాధికారులు ఉండేవారు. వీరిలో కొందరు సంస్కృతగ్రంథకర్తలు.

చినసోమన్న : గద్వాల ప్రభువు చిన సోమన్న స్వయంగా కవి అని ముందు చెప్పుకొన్నాం. ఈయన హరిభట్టు సంస్కృతంలో రచించిన "రతి రహస్యము"

---

5. తూమాటి దొణప్ప -ఆంధ్ర సంస్థానములు సాహిత్య పోషణం- పు.123

6. గోలకొండ కవుల సంచిక-పుట. 385 ఇది ఏకతరంగ ప్రబంధము, ముద్రిత ప్రతి గద్వాల సంస్థానంలో లభించును. అని ఈ అక్షరము వల్ల తెలుస్తుంది.

ను పద్యకావ్యంగా అనువదించాడు. జయదేవుని గీతగోవిందంలో కొన్ని అష్టప దులకు విపులమైన గేయానువాదాన్ని కూడా చేశాడు. అన్ని అష్టపదులకూ ఇటు వంటి వివరణాత్మకమైన ఆంధ్రగీర్వాణ వ్యాఖ్యానరూపకమైన విశేష వ్యాఖ్య రచించాడో లేదో తెలియదుమద్రాసు ప్రాచ్య లిఖిత గ్రంథాలయంలో ఒకే ఒక్క అష్టపదిలోని పల్లవి చరణాలకు శ్లోకము, ద్విపద, చూర్ణిక, దరువు అనే నాలుగు రకాల పెంపుసొంపులు చేకూర్చిన ప్రతి ఉంది. దాని వివరాలు ఆసక్తి దాయకంగా ఉన్నాయి.

జయదేవుని గీతగోవిందంలో పన్నెండు సర్గలు, ఇరవై నాలుగు అష్టపదు లూ ఉన్నాయి. ప్రతి సర్గలో చాలా శ్లోకాలున్నాయి. గద్వాల చినసోమభూపాలు డు దశమ సర్గలోని చతుర చతుర్భుజం అనే విభాగంలోని 19వ అష్టపది "ప్రియే చారుశీలే" అనే దానికి వివరణాత్మకమైన విధంగా ద్విపద, గేయం, శ్లోకం, వృత్తం, దరువు, చూర్ణిక మళ్ళా శ్లోకం, వృత్తం, దరువు, చూర్ణిక అనే క్రమంలో సవిస్తార వ్యాఖ్యారూపానువాదం చేశాడు. చూడండి.

"ప్రియే। చారుశీలే। ప్రియే। చారుశీలే।
ముంచమయి మానమనిదానం
సపది మదనానలో దహతి మమ మానసం
దేహి ముఖ కమల మధుపానం।
అష్టపది-19, ధ్రువం-1, మూలం.)

శ్లో: "ఇహైవ మదనానలో దహతి మానసం దేహి మే
స్ఫురద్వదన పంకజ స్ఫుటమరంద పానం ముహుః
విముంచ మయి దారుణం కృతమకారణం మానమ
ప్యనారతరతి ప్రియే రమణి చారుశీలే ప్రియే"

చం: "మదన మహానలంబు పలుమారు దహింపగఁ జేసె
నామదిన్
వదన సరోజ దివ్యమధుపాన మొసంగు మకారణంబుగా
పదరిన కోపమున్ విడిచి బాగుగ మత్ప్రియురాలవైన యో
మదవతి। చారుశీల। నను మన్నన సేయవె రాధికామణీ."

షదం : " చలమేల బాలా చారుశీలా చెలువైన ప్రియురాలా వలరేనికాక కేవల మింత దయలేక, కలికి నామది వీఁక కనలఁ జేసెనిఁక, తళుకైన నీమోము ద మ్మి పానకము తలచిన నొసగుము తాళను నిమిషము-చ"

పలుమారు నించుక భాషించితివేని పలుజిగి మెఱుగు
వెన్నెల చిన్నెల మించు తొలగించు చాలా। అఖిలమై కలము

చికటు లాతలిరాకు మోవి తేనెలకై నిమోము నెల ద్న
కృకోరము నలరింపఁ జేయును-"చ"

చూర్ణిక:"అయిరాధికే చారుశీలే ప్రియే సంప్రతి మద
సదహనోదహతి మమ మానసం దేహి వదన
సరోజ మధుపానం। మానమప్యనిదానం విముంచ
కించిదపి వచసియతి దంత మౌక్తిక కౌముదీతిమి
రమతి ఘోరం హరతు స్ఫురదధర శీథవేతవానన
యామినీశః లోచన చకోరం రోచయతు"

(ఆర్. 900బి)

అయితే కర్తృత్వ విషయంలో కొంచెం చిక్కుముడి పడే పద్యం ఒకటి ఈ గ్రంథ భాగంలో ఉంది. అష్టపదిలోని 8వ చరణం తరువాత ఒక శ్లోకం, ఒక పద్యం ఇలా ఉన్నాయి.

శ్లోకం : "గద్వాల సోమనరపాల మణి ప్రణీతం
పద్మావతీంద్ర జయదేవ కవీంద్రగీతమ్
రాధామధి ప్రథిత మాధవ సూక్తి జాతం
మాధుర్య చాటు ఫణితం జయతు ప్రభూతమ్"

ఉ: ఈవగమించి సోమధరణీశ్వర సూనుడుం సొంపునించి ప
ద్మావతికిం బ్రియుండయిన తజ్జయ దేవబుధోక్తి రాధికా
దేవిని గూర్చి పల్కు వసుదేవ తనూభవ చాటు పాటవ
శ్రీ విలసద్వచస్స్థితిని జెన్నగు గీతము వేడ్క జేయుతన్"

(అ 900-బి)

శ్లోకంలో కర్త గద్వాల సోమ నరపాలుడనీ, పద్యంలో సోమధరణీశ్వర సూనుడనీ ఉండడం గమనించదగ్గ విషయం. గద్వాల ప్రభువులలో పెదసోమన్నకు పుత్రులు లేరు. భర్త అనంతరం అతని రెండవ భార్య తిరుమల రాయలను దత్తత చేసుకొంది. ఇతడు నాలుగేళ్లు పాలించాడు. (1738-1742). ఇతడు సోమధరణీశ్వరసూనుడే కావచ్చుగాని గీత గోవిందాను వాదం ఇతని రచన కాదేమో. గద్వాల చినసోమనకు పుత్రులు లేరు. ఇతని తరువాత ఇతని తమ్ముడు చినరామ భూపాలుడు రాజయ్యాడు. ఇతడు సోమ ధరణీశ్వర సూనుడు కాలేడుకదా. పై ఉత్పలమాలలో పాఠాంతరమేదైనా ఉందేమో ప్రత్యంతరం లభిస్తేగాని చిక్కుముడి విడివడదు.

బహుశ ఈ అష్టపదుల అనువాదం చిన సోమభూపాలుడు తన ఆస్థానంలోని నట్టువ మేళంలోని బిరుదు పాత్రలు నర్తనం కోసమో లేక పూడూరి కేశవస్వామి గుడిలోని దేవగణికల నాట్యం కోసమో రచించి ఉంటాడు. ఈ అష్టపది అనువాదం గద్వాల పెద సోమన దేశాడని కొందరు భావిస్తున్నారు. 7 ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయం పరిశోధకులు చినసోమన్న రచనగా గుర్తించారు. 8 గద్వాల సోమన్న మాత్రమేకాక ఉయ్యూరు జమిందారు వెంకటాద్రి అప్పారావుగారు ఆధునిక యుగంలో గీతగోవిందాన్ని సంపూర్ణంగా పద్యగేయ ప్రక్రియలు జమిలిగా జతచేసి అనువదించారు. వీరికి ముందు ఎప్పటివాడో తెలియని ఋగ్వేది వెంకట నారాయణ కూడా గీత గోవిందాన్ని అనువదించాడు. ఇది అసమగ్రం. చతుర చతుర్భుజం అనే పదోసర్గం దాకానే నిండుగాఉంది. దీనిప్రతి ప్రాచ్య లిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉంది. (డి. 2520)

గద్వాల సంస్థానంలో సంగీత సాహిత్యాలు రెండూ విరివిగానే వికసించాయని చెప్పవచ్చు. గద్వాల ప్రభువుల జ్ఞాతులు రాజవోలు వాసులైన నాడగౌడు ముష్టిపల్లివారి వంశంలోని వెంకట భూపాలుడు ఒకటికాదు, రెండుకాదు 3,478 కీర్తనలు రచించాడు. 9 అన్నింటికి రాగ తాళ నిర్దేశాలున్నాయి. కీర్తనల మధ్య గాన యోగ్యాలయిన ద్విపదలు కూడా ఉన్నాయి. గద్వాల సంస్థానం వారు ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ వారికి ఎన్నో అమూల్యమైన తాళ పత్ర గ్రంథాలను ఇచ్చారు. ఇంకా సంస్థానం లోని గ్రామాలలో ఎన్ని తాళపత్ర ప్రతులు ఉన్నాయో. గద్వాల చిన సోమన్న గీత గోవిందం, కామ సముద్రం అప్పలాచార్యుల కృష్ణలీలా తరంగిణి అనువాదం దొరికితే మన గేయ సాహిత్యం మరింత మధుర మవుతుంది.

7. తూమాటి దోణప్ప - ఆంధ్ర సంస్థానములు. పుట 110
8. బులెటిన్ ఆఫ్ ది గవర్నమెంట్ ఓరియంటల్ ఎమ్ఎస్ఎస్. లైబ్రరీ, మద్రాస్, ఓల్ 9, నెం 2, పిపి. 43-65.
9. బి. రామరాజు - "మరుగు పడిన మాణిక్యాలు". పుట 82.

7

బొబ్బిలి

సంస్థాన స్థాపన చిరకాలం కిందటే జరిగినా ఈ యుగంలోనే బొబ్బిలి పాలకులు చేసిన సాహిత్య పోషణ కనిపిస్తోంది. ఈ యుగంలో నలుగురు రాజులు సాహిత్య సేవ చేశారు. ముగ్గురు పాలించారు. ఇద్దరు స్వయంగా రచనలు చేశారు. ఆ వివరాలు వాళ్ళు పోషించిన కవుల భోగట్టాలు తెలుసుకొందాం.

1. రాజా వెంకటరంగారావు (1784-1800) : సుప్రసిద్ధమైన బొబ్బిలియుద్ధం నాటికి ఈయన మూడు నాలుగేళ్ళ వయస్సువాడు. ఆ యుద్ధంలో గోపాలకృష్ణ రంగారావుగారు చనిపోయారు. ఆయన కొడుకే ఈయన. ఇతణ్ణి చినరంగారావుగారని కూడా పిలుస్తారు. ఇతడు పెరిగి పెద్ద వాడయ్యే దాక పిన తండ్రి వెంగళరావుగారే వ్యవహారాలు చూసుకొన్నాడు. తరువాత రాజబంధువు ఇనుగంటి నరసయ్యగారి చెప్పుచేతలలో చినరంగారావుగారు ఉన్నారు. అయినా రాజ్యం చేతికి రావడానికి చాలా ఆటంకాలు కలిగాయి. కొన్నాళ్ళు విజయనగరం వాళ్ళు ఇతణ్ణి నిర్బంధంలో పెట్టారు. చివరకు ఎలాగో ఇతడు హైదరాబాదు చేరుకొని సిఫార్సులు సంపాదించాడు. కుంపిణీవారు ఇతడి హక్కులను గుర్తించి బొబ్బిలి రాజ్యానికి సన్నదు ఇచ్చారు. క్రీ.శ. 1794లో చిన రంగారావుగారు పట్టం కట్టుకొన్నారు.

పాలించిన ఆరున్నర సంవత్సరాలలో ఈయనచేసిన దానధర్మాలు చాలా ఉన్నాయి. వేయించిన తోటలూ, తవ్వించిన చెరువులూ, ఇచ్చిన అగ్రహారాలూ అనేకం. ఈయన రాజ్య కాలంలోనే కొటికలపూడి శివరామశాస్త్రి తారకోపాఖ్యానం, రామచర్య (రామాయణం) అనే కృతులు రచించి శివునికి అంకితమిచ్చాడు. ఆ శివ రామయ్యగారి కొడుకు వెంకట రామయ్య " తారలతో తుషారా ధాముని రీతి " సుకవులలో మెలిగాడట. చుక్కల్లో చంద్రుడిలా వెలిగిన ఈ వెంకటరామయ్య ఏ కృతులు చెప్పాడో తెలియదు. ఇతని కొడుకు వెంకటకృష్ణయ్య మాత్రం ప్రసిద్ధుడు. తాత తండ్రుల లాగా ఇతడు "ధారుణీ మండలాధిపాస్థానములను సన్నుతి" వహించడమేకాక అగ్రహారాలు పొందాడు. చినరంగారావుగారు క్రీ.శ. 1800లో అంటే తమ రాజావసాన కాలములో వెంకటకృష్ణయ్యకు రాముని వలస అనే గ్రామాన్ని ఇచ్చారు. అప్పటికి ఈ కవికి 38 సంవత్సరాల వయస్సు. ఇతడు చినరంగారావుగారి వారుసుని రాజ్యంలో కూడా ఘన సత్కారాలు పొందాడు.

రాజా రాయుడప్ప రంగారావు (1802-1830):చినరంగారావు గారికి సంతానం

లేదు. అందుచేత ఆయన తమ బంధు వర్గంలో పాత్రేరు రావువారి కుటుంబంలోని అప్పారావుగారి కుమారుడు రాయుడప్పకు రాజ్యం ఇచ్చారు. రాజ్యంతోపాటు రంగారావు అనే బిరుదుకూడా వచ్చింది. తన జనక తండ్రి శత్రువులను పారతోలి నిలబెట్టిన రాజ్యమే తనకు వచ్చిందని రాయుడప్పగారి నమ్మకం ఈయన స్వయంగా కవి కనుక తానురచించిన గ్రంధంలో తన తండ్రి గురించి ఇలా చెప్పించాడు. 1

రిపులం బారగదోలి బొబ్బిలి ధరిత్రి నాథునిన్ గ్రమ్మరన్
నృపతుల్ మెచ్చగ దత్పురిన్ నిలిపెబెంపేపారమీ తండ్రినే
రుపుతో వేంకట రంగ భూవిభుడ పుత్రుండై హయస్యందన
ద్విప విత్తాదుల తోడ మీకొసగె మైత్రిన్ రాజ్యమాత్మీయమున్
(ఆర్. 428)

చినరంగారావుగారు మైత్రితో ఇచ్చిన రాజ్యాన్ని దత్తతగా అంగీకరించడానికి కుంపిణీవారు రెండేళ్ళు తీసుకొన్నారు. 1802 లో రాయుడప్పరంగారావుగారు రాజ్యానికివచ్చారు. అప్పటికి ఆయనకు 13 సంవత్సరాల వయస్సు. చాలా కుశాగ్రబుద్ధి. రాజకీయ వ్యవహార జ్ఞానం బాగా అలవరచుకొన్నారు. సర్ థామస్ మన్రోగారు గవర్నరుగా పర్యటించినపుడు రాయుడప్పగారిని బొబ్బిలి రాజ్యంలో కలుసుకొని మాట్లాడి చాలా మెచ్చుకొన్నారు. రాయుడప్పగారు మాటకారి. నొప్పించకుండా రెచ్చకొట్టగలిగే నేర్పు ఉంది. హక్కుల విషయం వచ్చినప్పుడు వినయంగా మాట్లాడుతునే నిర్మోహమాటంగా నిజం చెప్పగలరు.

ప్రతి జమిందారుకీ "సనదీమిలకియ్యత్ ఇస్తిమిరారు"లో కొన్ని హక్కులు ఉన్నాయి. తన సంస్థానాన్ని విక్రయించుకొనడానికి గానీ, దానం చేయడానికి గానీ అధికారాలు ఉన్నాయి. ఈస్వతంత్రాలను అరికట్టాలని కుంపిణీవాళ్ళు ప్రయత్నించారు. "ప్రసిద్ధిని పొందినటువంటి పూర్వోత్తరపు జమిందారులకు" వారి తాలూకు జమిందారీలున్ను, వారికీ దేశంలో జరిగే మామూళ్ళున్ను వారి కింద శాశ్వతంగా వుంచడం వల్ల వారి యొక్క పూర్వోత్తరపు ప్రతిష్ఠను దృఢపర్చవలె"ననే ముఖ్యతాత్పర్యంతో కొన్ని రెగ్యులేషన్లు చేస్తున్నామని జమిందార్లకు ఉత్తరాలు వ్రాశారు. ఈ నిబంధనలవల్ల ఏదో ఒరగబోతోంది కనుక ముందుగా తమ దాన విక్రయాధికారాలను వదులు కొంటున్నామని జమీందార్లు కుంపిణీ వాళ్ళకి "లిఖిత రూపకమైన అర్జీవల్ల తెలియశాయవలసినద"న్నారు.

1 ఇది వెంకటప్ప మార్కోదయంలోనిది. అచ్చుపడ్డ గ్రంథంలో ఈ పద్యంలేదు. 1900 లో బొబ్బిలి పాలించిన రాజాగారు ఈ పుస్తకంలో రాయుడప్ప రంగారావుగారు వ్రాసిన పద్యాలతో కాక వేరే విధంగా వంశ వర్ణన చేయించారు.

ఈ ఉత్తరంలోని మోసాన్ని గుర్తించి రాయుడప్పగారు సవినయంగా లెంపకాయలు కొట్టారు. "— మేము అంగీకరించవలసిన సంగతిని గురించి లిఖిత రూపకమైన దస్తావేజు మేము దాఖలు చేస్తే మాకు లభించే కిఫాయతులు రెగ్యులేషను మూలముగ సంప్రాప్తం అయ్యేలాగున చేస్తామని వ్రాయించినారు. అప్పటప్పటికి జారీ అవుతాయన్న రెగ్యులేషన్‌ల వల్ల పూర్వపు రెగ్యులేషన్‌లు అనేకంగా నిషేధింపబడుతూ వుండడం చూస్తూ వున్నందున రెగ్యులేషన్‌ల మూలముగా లభించే కిఫాయతులు అనుశ్శృతంగా జరుగతనన్న ధైర్యం చాలకుండా వున్నది. కాబట్టి యిప్పుడు తయారు అవుతూ వున్న రెగ్యేలేషన్‌ల మూలంగా లిఖింప చేసే కిఫాయతులు యప్పటికిన్నీ జరిగేలాగున మా పేర అనుగ్రహపూర్వకమైన దస్తావేజు దయచేయిస్తామన్న పక్షమందున -----" ఒప్పుకొంటామని రాయుడప్పగారు నిర్మోహమాటంగా వ్రాశారు. తెల్లవాళ్ళ మోసాలు లోకానికి తెలిసినవే గాని ఇలాంటి జమీందార్లజాగ్రత్తలు మాత్రం పనికిరాలేదు. 2

రాజ్య పరిపాలనలో ఎంత దక్షత ఉందో సాహిత్యంలో అంత అభినివేశం కూడా రాయుడప్పగారికి ఉంది. కందాళ వెంకటాచార్యులవారి శిష్యరికం చేశారు. నిఖిల శాస్త్రవాసనలతో సముచితమైన విజ్ఞానాన్ని పొందారు. విశిష్టాద్వైతమంటే అభిమానం. అందుచేత ఆ మతాన్ని ప్రబోదించే "సంకల్ప సూర్యోదయమనే సంస్కృత నాటకాన్ని తెనిగించారు. దీనికి క్రీ.శ. 1268-1369 లో జీవించిన వేదాంత దేశికులు రచించారు. ఆయననకు "కవితార్కిక ఆసింహ ", "సర్వ తంత్ర స్వతంత్ర" అనే బిరుదులున్నాయి. నూరేళ్ళు జీవించిన ఈయన హంససందేశం, యాదవాభ్యుదయం, పాదుకాసహస్రం వంటి గ్రంథాలు వ్రాశారు. వైష్ణవంలో వడ గల సంప్రదాయం వీళ్ళు వేతాంత దేశికుల ధ్యానశ్లోకాన్ని చదవందే ఏకార్యం చేయరు. రాయుడప్ప రంగారావుగారికి వేదాంత దేశికులంటే "అవిరళమైన భక్తి". అందుకే సంకల్ప సూర్యోదయాన్ని అనువదించారు.

వేదాంత నాటకాలలో కృష్ణ మిశ్రుని ప్రబోధ చంద్రోదయం ప్రసిద్ధం. అది అద్వైతాన్ని ప్రబోధిస్తుంది. ఆ బాణీలో విశిష్టాద్వైతాన్ని ప్రచారం చేయడం కోసం వేదాంత దేశికులు దీనిని రచించారు. పురుషుని నిరంతరము నిద్రపుచ్చు త్రిగుణశక్తియను రాత్రి కైటభారి సంకల్ప సూర్యోదయం చేతనే నాశనమవుతోందని ప్రకటించారు. ప్రబోధచంద్రోదయాన్ని తొలిరాయుల యుగంలోనే నంది ఘంటల జంట అనువదించారు. అయితే కుంఫిణీ యుంగం దాకా ఎవరూ సంకల్ప సూర్యోదయాన్ని తెనిగించలేదు. రాయుడప్ప రంగారావుగారికే ఆ ఘనత చెందుతుంది. అయితే నాటకాన్ని పద్య కావ్యంగానే అనువదించారు. మూలంలోని పది అంకాలకూ పది ఆశ్వాసాలను వ్రాశారు. రచన

---

2. ఈ ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలు "శ్రీ బొబ్బిలి సంస్థానాధిపతుల చారిత్రములో ఉంది. పుటలు 88 నుండి 101. ఈ చరిత్రను శ్వేతా చలపతి రంగారావుగారు వ్రాశారు. చెన్నపురి, వైజయంతి ముద్రాక్షరశాల (1902). ఇది గురజాడ శ్రీరామమూర్తిగారు వ్రాసిన "శ్రీరామ వంశీయుల చరిత్రము" అనే గ్రంధానికి అనుబంధం.

సరళంగా సాగింది. ఇది గుజిలీపుస్తకాల తీరులో అచ్చుపడింది గాని మళ్ళీ ఆధునిక పద్ధతులలో అచ్చుపడడం అవసరమే.

రాయుడప్పరంగారావుగారు తమ ఇరవై ఎనిమిది సంవత్సరాల పాలనలో ఈ ఒక్క గ్రంథంకాక ఇంకేమిటి రచించారో తెలియదు. స్వయంగా ఇతర గ్రంథాలు వ్రాయకపోయినా కవులను పోషించారు. చిన రంగారావుగారిలాగా ఈయన కూడా కొటికలపూడి వెంకట కృష్ణయ్యగారికి అగ్రహారాన్ని దానం చేశారు. క్రీ.శ. 1828లో ఇచ్చిన ఈ గ్రామంపేరు సుభద్ర. కవులకు అగ్రహారాలనేకాక బాటసారుల కోసం అన్నసత్రాలు పెట్టించారు. కాశీకావడి తెచ్చిన వాళ్ళకు రూపాయి చొప్పున ఇచ్చేవారు. వికలాంగులకు కూడా రూపాయి చొప్పున మంజూరు చేసి జీవనోపాధికల్పించారు. (ఆ రోజులలో రూపాయి అంటే చాలా విలువ.) దాన ధర్మాలు చేస్తూ న్యాయంగా పాలించినా శిస్తులు మాత్రం చాలా కఠినంగా వసూలు చేసేవారు. సప్త సంతానాలలో ఒకటైన ఒక దేవాలయానికి పునాదిని మాత్రమే వేశారు. బొబ్బిలి కోటలోని వేణుగోపాల స్వామి వారి ఆలయం వీరి కుమారుల రాజ్యకాలంలో పూర్తయింది.

3. రాజా శ్వేతాచలపతి రంగారావు (1830-62) : రాయుడప్ప రంగారావు గారికి ముగ్గురు భార్యలు. మొదటి భార్య నలుగురు కొడుకులలో పెద్దవాడిపేరు శ్వేతాచలపతి. ఈయనే తండ్రి తరువాత బొబ్బిలి రాజ్యాన్ని పాలించారు. తండ్రి పునాది వేసిన వేణుగోపాల స్వామివారి ఆలయాన్ని ఈయన 1837లో పూర్తి చేయించారు. ఈయన కూడా తండ్రి లాగా చాలా దైవభక్తుడు. త్రికాల సంధ్యావందనంలాగా రోజు ముమ్మారు దేవాలయానికి వెళ్ళేవారు. ఈయన కాలంలో "పంచకాచార్య పురుషదుర్వర్తనం" వల్ల వైష్ణవానికి కొంచెం చెడ్డ పేరు వచ్చింది. శ్వేతా చలపతిగారి మేనమామ ఇనుగంటి సీతారామయ్యగారు ఆ వైష్ణవాన్ని రామానుజాచార్యుల వారిలాగ ఉద్ధరించి మేనల్లుడికి బోధించారట. (ఈయన ప్రబోధకుడేకాక పెద్ద దివానుకూడా) మేనమామగారు చెప్పిన ప్రవచన్నాని శ్వేతాచలపతిగారు తమ పురోహితుడు కొటికలపూడి కోదండ రామయ్య చేత గ్రంథరూపంలో వ్రాయించాడు.

శ్వేతా చలపతిగారికి వైష్ణవ గ్రంథాలేకాక ఇతరగ్రంథాలన్నా యిష్టమే. "బహువిధ గ్రంథముల్ బహుదేశముల నుండి యెంచి తెప్పించి వ్రాయించినాడు." అని కవులు ఇతణ్ణి ప్రశంసించారు. 3 ఈయన స్వయంగా గ్రంథాలు రచించకపోయినా ఇతని తమ్ముడు జనార్దనరంగారావు గ్రంథకర్తలు. మంచి సాహితీపరులు.

4. జనార్థన రంగారావుగారు : రాయుడప్ప రంగారావు రెండో కొడుకు పేరు జనార్దనంగారు. ఈయన తన మేనమామ ఇనుగంటి సీతారామయ్యగారి తరువాత బొబ్బిలి రాజ్యానికి దివానుగా కొన్నాళ్ళు ఉన్నారు. అన్నగారు కట్టించిన

---

1 మండపాక పార్వతీశ్వ శాస్త్రి గారి ప్రశంస. "బొబ్బిలి సంస్థానాధి పతుల చరిత్రము"లో ఉదాహరణ. పుట 120.

వేణుగోపాలస్వామిపై చక్కని సీసపద్య శతకం చెప్పారు. గరుడపచ్చలు నీలాలు వున్న గోడలు, నునుకడాని గుమ్మాలు, కుందనపు కొప్పులు ఉన్న మంగళతరాలయంలో మదవతులు కొలిచే వేణుగోపాలుణ్ణి కీర్తిస్తూ "అతను యుద్ధంబునకు యోధయైన రాధ" దేవిడీవద్ద నిలబడి ముద్దులు కులుకుతూ ఉన్న దృశ్యాలను ఊహిస్తూ జనార్దన రంగారావుగారు చెప్పిన ఈ శతకంలో నూరు పద్యాలూ లేకపోవడం దురదృష్టమే. ఏభై అయిదు పద్యాలేమో దొరుకుతున్నాయి. "భవ్యగుణజాల వేణుగోపాల బాల" అనే మకుటమున్న ఈ శతకం అముద్రితందీని ప్రతి ప్రాచ్య లిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉంది. ఆర్. 433. ఈ పుస్తకం ఒక్కటే గాదు, జనార్ధన రంగారావుగారు రచించిన మిత్రవిందాపరిణయం కూడా. అచ్చు పడలేదు. ఇది నాలుగాశ్వాసాల ప్రబంధం. దీని గద్యలో జనార్ధన రంగారావుగారు తమ "మృదుమధురోభయకవితా విచిత్రుడ"ననీ, పోషిత సత్కవి నికాయుడ"ననీ చెప్పుకొన్నారు. (అర్.481 ఎ). వేణుగోపాల శతకంలో కవిత్వం మృదుమధురంగానే ఉంది. ఈయన పోషించిన కవుల వివరాలు తెలియడంలేదుగాని బొబ్బిలివారి ఆస్థానంలో కొటికల పూడి వారిది ప్రధానపండిత కుటుంబం.

5. కొటికల పూడి వెంకట కృష్ణయ్య : ఈయన క్రీ.శ. 1784లో జన్మించాడు. ఈయన ముత్తాతగారు వల్లంభట్లు "సకల వేదాంత విశారదుడు". తాతగారు శివరామయ్య "సాహిత్య భోజుడు." తండ్రి వెంకట రామయ్య "మహాప్రబంధుడు." ఇలాంటి సాహితీపరుల పెంపకంలో పెరిగిన వాడికి "మృదు పదరచనా చాతురి విదితార్థ సమృద్ధి" కలగడంలో వింతలేదు. మహా విద్వత్కవిగ్రామణి" అనడంలోనూ విడ్డూరంలేదు. కొటికల పూడివారు కవులేకాక బొబ్బిలి సంస్థానాధీశ్వరులకు పురోహితులు. జ్యోతిష్కులు. అందుచేత ఈ కుటుంబంలో అందరికీ జ్యోతిష్యం కూడా క్షుణ్ణంగా వచ్చు. వెంకట కృష్ణయ్య కూడా కార్తాంతికులు మెచ్చుకొనేటట్టు జాతకాలు వ్రాయగలడు.

అయితే వెంకటకృష్ణయ్య అభిరుచులు మొదట్లో సాహిత్యంపైననే ఎక్కువ మొగ్గినట్టు కనబడతాయి. అప్పటిదాకా అందరూ విద్యాభాసంలో చదువుకొంటున్నా, ఎవరూ తెనిగించని మేఘసందేశాన్ని "ధీరత"తో తెనిగించాడు. బహుశా ఇతనిదే మొట్టమొదటి ఆంధ్రానువాదం కావచ్చు. అయితే దురదృష్టమవశాత్తూ పూర్వమేఘంలోని శ్లోకాలకు చేసిన అనువాదాలు దొరకడం లేదు. ద్వితీయ సర్గమాత్రమే లభిస్తోంది. విద్యుత్వంతం అనే ప్రథమ శ్లోకాన్ని ఇలా అనువదించాడు.

"చపలాన్వీతుని సేంద్రచాపుని సగర్జానాదునిన్ సాంబున
ధ్రువదస్థున్ నిను సాటి చేసికొను తత్ప్రాసాదముల్ శ్రీ తరు
గ్ర పనల్ చిత్రరుచుల్ మృదంగ నినదోల్లాసంబు రత్నస్థలుల్
విపులోన్నత్యము గల్గి తత్తదుచితా విర్భూత లీలాగతిన్"

(అర్. 480ఎ)

ఈ మేఘ సందేశానువాదం అచ్చుపడలేదు. ప్రథమ సర్గ పద్యాలు లభిస్తాయో లేదో తెలియదు. ఈ కావ్యాన్ని వెంకట కృష్ణయ్య శ్రీరామునికి అంకితమిచ్చాడు. దీని తరువాత దిలీప చరిత్రను అంకితమిచ్చాడు. ఇది ప్రౌఢంగా ఉంది. అచ్చు పడింది. (మంజువాణి పత్రికలో మంత్రి ప్రగడ భుజంగరావుగారు ప్రకటించారు.) ఇందులో "స్వాతీగతుడగు కవి విఖ్యాతిం గురిపించు వృష్టిగతి" కవికూడా తన ప్రతిభను కురిపించాడు. ద్వితీయాశ్వాసంలో దిలీపుడు శివ స్తోత్రం చేస్తాడు.

"ఛందములలోన బ్రణవంబు చందమునను
భూతములలోన గగనంబు పోల్కి గేశ
వాబ్జ గర్భాది సురలలో నాద్యుడైన
ఫాలలోచను———"

(2-198)

ప్రస్తుతించిన రీతిలో దండకం, పాద గోపన చంపకమాల, బహు విధత్రి కంద గర్భిత సీసం, నాగబంధ చంపకమాల, చక్ర బంధ శార్దూలం, చతుర్విధ కంద గర్భిత చంపకం, షోడశ విధకందం వగైరా చిత్ర కవిత్వాలను వెంకటకృష్ణయ్య వాడాడు. చతుర్థాశ్వాసంలో దిలీపుడు కొడుకుకు పట్టం కట్టేక చెప్పిన రాజనీతులలో సరళత్వం ఉంది. ఈ దిలీప చరిత్ర వ్రాశాకనే వెంకట కృష్ణయ్య కీర్తి ఇనుమడించినట్టుంది. చిన రంగారావుగారు రాముని వలస అనే గ్రామాన్ని దానం చేశారు.

ఆ తరువాత రాజ్యానికి వచ్చిన రాయుడప్ప రంగారావుగారికి వెంకట కృష్ణయ్య అంటే గురుభావం ఉంది. పద్మపురాణంలో ఉన్న శ్వేతాచల మహాత్మ్యాన్ని తెలుగు దేస్తున్న సంగతి విని రాయుడప్పగారు దానిని ఏరికోరి అంకితం పుచ్చుకొన్నారు. (ఆయన తమ పెద్ద కుమారునికి శ్వేతాచలపతి అని పేరుపెట్టుకొనడం గమనించదగ్గ విషయం.) శ్వేతాచలమహాత్మ్యానికే కూర్మమాహాత్మ్యం అనే నామాంతరం ఉంది. ఈ గ్రంథం అచ్చు పడలేదు. (ఆర్. 639.) ఈ పురాణాన్ని తెనిగించాక వెంకట కృష్ణయ్య క్రీ.శ 1810లో అగ్నిష్టోమంచేసి సోమయాజి అయ్యాడు. తరువాత వ్రాసిన ప్రతి గ్రంథంలోనూ వెంకటకృష్ణసోమయాజి అని గద్యలో చెప్పుకొన్నాడు. రాయుడప్ప రంగారావుగారికే కాక వారి దివానుగా బావమరిదిగా సంస్థానపు వ్యవహారాలలో ప్రముఖుడైన ఇనుగంటి సీతారామయ్యగారికి కూడా వెంకటకృష్ణయ్య గ్రంథాలు అంకితమిచ్చాడు. విజ్ఞానేశ్వరీయంలోని వ్యవహారకాండను ఆయన ప్రోద్బలం వల్లనే అనువదించాడు. కాకతీయయుగంలోనే మూలఘటిక కేతన దీనిని తెనిగించాడు. అయినా బొబ్బిలిలో దాని ప్రతులు దొరకలేదేమో. అందుకే అనువాదం చేయవలసిన అవసరంవచ్చింది కాబోలు. ఇనుగంటి సీతారామయ్యగారు "వ్యవహార కాండమైనన్ ప్రవిలమతి" తెనుగు చేయమన్నారు. ప్రావీణ్యము మీరగా అనేక చమత్కారము లావిర్భవించేటట్టు రచించమని ఆయన చెప్పాడు.

అయిదాశ్వాసాలలో విపులంగా వెంకటకృష్ణయ్య దానిని సాధించాడు. ఈ గ్రంథం అచ్చుపడలేదు. (ఆర్ 593). ఇది రాయుడప్ప రంగారావుగారి రాజ్యకాలంలోనే వెంకట కృష్ణయ్య రచించాడు.

రాయుడప్పగారు వేదాంతంవైపు మొగ్గి సంకల్పసూర్యోదయం తెనిగించారు. ఆ గ్రంథం సంస్కృతంలో పుట్టడానికి కారణమైన ప్రబోధ చంద్రోదయాన్ని వెంకట కృష్ణయ్య మూడాశ్వాసాలలో ఆంధ్రీకరించాడు. (ఇది రామునికే మళ్ళా అంకితం) ఈ నాటకానువాదం కూడా పద్య కావ్య రూపంలోనే సాగింది. ఇది అచ్చుపడలేదు. (ఆర్ 476 (ఎ); 480 (బి); 656). రాయుడప్పగారు ఈ గ్రంథానువాదం వల్ల ఏమనుకొన్నారో తెలియదు. 1826లో సుభద్ర అనే గ్రామాన్ని మాత్రం వెంకటకృష్ణయ్యగారికి ఆయన ఇచ్చాడు. ప్రబోధచంద్రోదయ రచనకు పూర్వమో, తరువాతో తెలియదు.

వెంకట కృష్ణయ్య 74 సంవత్సరాలు జీవించాడు. క్రీ.శ. 1838లో పోయాడు. ఈయనకు ఏడుగురు కొడుకులు, ఇద్దరు కూతుళ్ళూ కలిగారు. వీళ్ళలో నాలుగో కొడుకు మాత్రమే కవిగా పేరు తెచ్చుకొన్నాడు.

6. **కొటికలపూడి కోదండరామయ్య** : ఈయన వెంకటకృష్ణయ్యగారి నాలుగో కుమారుడు. ఇతడు రాయుడప్పరంగారావుగారి పెద్దకొడుకు శ్వేతా చలపతితో కలిసి చదువుకొన్నాడు. "అభ్యసించితివి బాల్యమాదిగ మాతోడ సక వేదాంతార్థ శాస్త్ర చయము" అని శ్వేతాచలపతి ఒకసారి అన్నట్టు కోదండరామయ్య చెప్పుకొన్నాడు. శంకరాచార్య శిష్యత్వమున్నా కోదండ రామయ్యకు రామానుజుల మీద రక్తి ఉంది. అన్యథా వైపరీత్య జ్ఞానాలు లేవట. సర్వ మతాలకు సముడే. ఇతడు 38 సంస్కృతాంధ్ర కావ్యాలు వ్రాశాడు. వాటిలో 14 మాత్రమే దొరుకుతున్నాయి. ఇందులో శతకాలు, రెండు గణిత శాస్త్రాలు, రెండు వేదాంతాలు. ఒకటి ఆరాశ్వాసాల కావ్యం. ఇన్ని గ్రంథాలు ఇతడివి దొరుకుతున్నా మూడే అచ్చుపడ్డాయి. ఒకటి మారుతీ శతకం, రెండోది ప్రపదన పారిజాతం. మూడోది ఆర్యభట్టీయం. వీటిలో రెండోదాంట్లో కోదండ రామయ్య తాను వేద వేదాంత బోధ నిధిననీ, కార్తాంతిక సంఘ సన్నుతుడనని చెప్పుకొన్నాడు. ఇతని గ్రంథాల జాబితాను చూడండి.

ఆర్య భటీయ సిద్ధాంత వ్యాఖ్యానం	అచ్చుపడిందిప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయం ప్రచురణ, 1956.
జానకీ రామశతకం.	ఆర్ 532 (303 సీస పద్యములు)
తారక బ్రహ్మమహాత్మ్యం.	ఆర్. 590
దేవచూడామణీ శతకం.	ఆర్. 606
నృసింహ పురాణం.	ఆర్. 555 (6 ఆశ్వాసాలు)
ప్రపదన పారిజాతం	అచ్చుపడింది.
భారతీశతకం	ఆర్. 562

మాధవ శతకం	ఆర్. 572 (బి)
మారుతీ శతకం	అచ్చుపడింది.
రాజవతంస శతకం	ఆర్. 580 (బి)
వేణుగోపాలశతకం	ఆర్ 647
శ్రీ సతీశ శతకం	ఆర్. 572 (ఎ)

ఈ గ్రంథాలలో కొన్నింటి రచనా కాలాన్ని కోదండ రామయ్య పేర్కొన్నాడు. పేరు పడ్డ జ్యోతిష్యుడు కనుక తన జనన కాలాన్ని కూడా ఇచ్చాడు. (క్రీ.శ. 1807). ఇతడు ఆర్యభటీయంలో లేని విషయాలను ఆనందపాదం అనేపేర వ్రాసినట్టు బొబ్బివాళ్ళు చెప్పారు. 4 ఆర్య భటీయంలో నాలుగే పాదాలు ఉన్నాయి. ఇది కొత్త పాదం. ఇది ఎక్కడుందో వెదకాలి.

7. గరిమెళ్ళ సుబ్బయ్య : బొబ్బిలిలో కొటికల పూడి వారిదేకాక గరిమెళ్ళ వారిదికూడా పండిత కుంటుంబమే. తర్క వ్యాకరాణాలూ వేదాంతాలూ బాగా చదువుకొన్న గరిమెళ్ళ సుబ్బయ్య రాయుడప్ప రంగారావుగారి సమకాలికుడే కాక ఆయనకు సంకల్ప సూర్యోదయంలో సహాయకుడయ్యాడు. ఈ సంగతిని గ్రంథాదినే రాయుడప్పగారు ఇలా చెప్పి తలచుకొన్నారు.

తర్క వ్యాకరణాగ మాంత ముఖ శాస్త్ర ద్రవ్య విజ్ఞాన బా
లార్కోద్భాటిత కామలోభ మదమోహక్రోధ మాత్సర్య సం
పర్కున్ శ్రీ గరిమెళ్ళ వంశయుని దివ్యత్ సుబ్బయాభిజ్ఞున్
కోర్కిన్ మత్కృతికిన్ సహాయుడగుటన్ గూర్మిన్‌దలంతున్
మహిన్. (1-14)

రాజాగారి కృతికి సహాయం చేయడమేకాక గరిమెళ్ళ సుబ్బయ్య స్వయంగా ఏ గ్రంథాలు వ్రాశాడో తెలియదు.

8. బొబ్బిలి రామయ్య : కొటికలపూడి వెంకట కృష్ణయ్య ఒక్కడేకాక మరొకరు కూడా ఈ యుగంలో బొబ్బిలిలో విజ్ఞానేశ్వరీయాన్ని తెనిగించారు. అతని పేరు రామయ్య. తండ్రి పేరు గోపాల పంతులు. ఈయన పండిత కుండలేశ్వరుడట. తండ్రి అలాంటివాడైతే కొడుకు పురాతనాధునా తన విద్వద్వరుల అనుమతిని ఆంధ్రగీర్వాణ రచన చేసివాడు. ఈయన విజ్ఞానేశ్వరీయంలోని ప్రాయశ్చిత్తకాండను తెనిగించాడు. ఇది రాయుడప్పరంగారావుగారి కాలంలోనే జరిగింది. వెంకట కృష్ణయ్యగారు వ్యవహారకాండను మాత్రమే తెనిగించడం వల్ల శేష గ్రంథంగా దీనిని రామయ్య తెనిగించాడేమో దీని అసమగ్ర ప్రతి ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉంది. (ఆర్. 710).

---

4. నా మిత్రులు కోట లక్ష్మీనారాయణగారు [illegible] తేదీన నాకు వ్రాసిన లేఖలో కోదండరామయ్యగారి ఆనందపాదం ప్రతిని వేటూరివారు మిగతా గ్రంథాలతోపాటు ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయానికి చేర్చారని తెలియచేశారు. కేటలాగులో అది కనబడదు.

9. దామెర వెంకటరాయడు : పూర్వ కవులు అనువదించిన గ్రంథాల ప్రతులు దొరకక పోవడంవల్ల వాటిని ఎవరో తెనిగించలేదనుకొనడం, మన పుణ్యం కొద్దీ వదిలిపెట్టారని భావించడం సహజమే. కవిత్రయంవారు భాగవతాన్ని వదలిపెట్టడం పుణ్యమని బమ్మెర పోతరాజుగారు అన్నారు. (భాగవతం. 1-19). ఆనాటి నుండీ ప్రతి కవీ ఇలా అనడం పరిపాటి అయింది. బొబ్బిలిలో దామెరవారనే వెలమదొరల కుటుంబం ఉంది. అందులో కవిగా పుట్టిన వెంకటరాయడు స్కాంద పురాణంలో సేతు ఖండం గురించి ఇలా భావించాడు.

> భువి సమస్త పురాణములీ పూర్వకవుల
> చేత దెనిగింపబడియెను సేతుఖండ
> మొకటి మా పుణ్యవశమున నుండె దాని
> మృదు వచో రీతి తెనిగింపు మిద్ధ చరిత
> (ఆర్. 543)

ఇలా అన్నది శ్వేతాచలపతి రంగారావుగారు. ఆయన కవిని చిన్నప్పట్నుంచి ఆదరించారు. "బాల్య మాదిగనను తన భావన యందు నిలిపి, సంపదలిచ్చి, మన్నిందారని కవి చెప్పుకొన్నాడు. ఇతడు అయిదాశ్వాసాలలో తెనిగించిన సేతు ఖండం సమగ్రప్రతి ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉంది. (ఆర్.543) ఇది అచ్చుపడలేదు.

10. బొబ్బిలి కేశవయ్య : సాహిత్య గణితాలు మాత్రమేకాక సంగీతం కూడా ఈ యుగంలోనే బొబ్బిలిలో రాణించింది. బొబ్బిలి కేశవయ్యగారు ఉన్న ఊళ్ళోనే కూర్చోనక దిగ్విజయ యాత్ర చేశాడు. ఎప్పుడూ గుర్రం మీదనే సంచారం చేసేవారు. వెళ్ళిన ప్రతి ఆస్థానం లోనూ విద్వాంసులను ఓడించి, వాళ్ళ తలపాగాలూ, తంబురాలూ, భూషణాలు తీసుకొనేవాడు. ఈయన తంజావురుకు వెళ్ళినప్పుడు బళ్ళకొద్దీ తలపాగాలూ, తంబురాలూ, శాలువలు రాగా ఓడిపోయిన విద్వాంసులు వెంటనడిచారట. శరభోజ ఆస్థానంలో బొబ్బిలి కేశవయ్యగారు జెండాకట్టిన తంబురాపట్టుకొని పాడారట. తమిళ పదాలు రచించిన ఘనం కృష్ణయ్యగారు ఈయన వద్దనే మధ్యమ కాల గానంలోని సొగసులు నేర్చుకొన్నారట. 5

జైత్ర యాత్ర చేసుకొంటూ వచ్చిన బొబ్బిలి కేశవయ్యగారిని దక్షిణాది సంగీత చరిత్రకారులు ఒక రాక్షసునిలాగ చిత్రించారు. ఈయన చేసిన సవాలును తంజావురూలో ఏ విద్వాంసుడూ ఎదుర్కోలేకపోయాడు. ఇతడు సింహానందనం అనే బహూశాక్షర ప్రమాణంగల తాళంలో పల్లవులు పాడడంలో ఘటికుడు. ఈయనను ఓడించడానికి సంగీతత్రయంలోని ఒకడైన శ్యామ శాస్త్రులు శరభ

5. Madras Ter Centenary comaemoration vol. p.p. 429-430.

నందనం అనే తాళ పల్లవిని రచించవలసి వచ్చింది. బొబ్బిలి కేశవయ్యగారి రచన కాదుగాని వారి ప్రభావంతో రచించిన ఒక సింహనందన దరువు తాళ లక్షణ గ్రంథాలలో దొరుకుతుంది. చూడండి.

కలికిగగల వలగ ధృతకవగగలప
గలలక పదముల గతులలోనా
వెలయుచు తాళములాలై మెలగెడి దేమిచెలీ।
అలివేణి చతురతాభిజ్ఞులగులవారు
తలపలపల రుక్రమమెంతయు, చోద్యములుగాగ
దలచి మదిని
దెలగి ఉత్తర రంగ శౌరి సత్కృపనం
జేసిన నగవేమిర వంగలి పురి భీమేశా।
(డి. 2538)

అభిజ్ఞులు చూడాలని ఎంచక పోయినా సింహనందనం గ్రంథాలకెక్కిం ది. బొబ్బిలి కేశవయ్యగారు ఆశువుగా ఇలాంటి సంగీత రచనలు ఎన్నో చేసి వారు. ఈయన రచించిన కీర్తనలు దక్కకపోవడం దురదృష్టమే. దక్షిణాది విద్వాంసులను గడగడ లాడించిన ఈయనకు "భూలోక చాపచుట్టి" అనే బిరుదు మాత్రం దక్కింది. ఈయన హిరణ్యాక్షుడు కాదు. హిరణ్యగర్భుడే. ఉత్తరాది సంగీత సంప్రదాయానికి ఈ యుగంలో ఆద్య బ్రహ్మ. అనుకోవచ్చు. ఇతని గురించి ఇంకా పరిశోధనలు జరగాలి.

బొబ్బిలిలో ఎందరు రాజులు పాలించినా, ఎందరు కవులు జీవించినా ఒక్క కేశవయ్య గారికే బొబ్బిలి కేశవయ్యగారనే కీర్తి దక్కింది.

8

వెంకటగిరి

అరవీటి రాజుల యుగం నుంచీ రాయ సామ్రాజ్యపు రాజకీయాలలో వెలుగోటివారు తలమునకలుగా పాల్గొన్నారు. కాకతీయులకాలం నుంచీ ప్రసిద్ధులైన పద్మనాయకులలో 77 గోత్రాల వారు ఉన్నారు. రేచర్ల గోత్రీకులలో సుప్రసిద్ధులున్నారు. మూలపురుషుడైన చెవిరెడ్డి దగ్గర్నుంచి కుంపిణీ యుగంలో కడపటివాడైన సర్వజ్ఞ కుమార యాచమనాయుడిదాకా 27 తరాలవారి చరిత్రను వాళ్ళ వందిమాగధులు గానంచేసి వ్రాతమూలంగా భద్రపరిచారు.1 15 వ తరంలోని నిర్వాణ రాయప్పగారు "వెలిగోడుగు రాయవిభుడు" అనే బిరుదుతో కర్నూలు జిల్లా నందికొట్కూరు తాలూకాలోని వెలిగోడు పాలించారని ప్రతీతి. ఈయన చనిపోయేటప్పుడు మల్లన అనే కవి "వైకుంఠారోహణం" అనే చిన్న కావ్యాన్ని వ్రాశాడు. 2 అప్పటినుంచీ ఇతని సంతతి వారికి వెలుగోటివారనే పేరు వచ్చిందని కూడా చెప్తారు. (వెలుగోడు కర్నూలుకు తూర్పున 40 మైళ్ళ దూరంలో ఉంది). నిర్వాణ రాయప్ప మునిమనమలలో ఒకడైన వెంకటాద్రి నాయుడు (19వ తరంవాడు) తన పేర ఒక కోట కట్టుకొన్నాడు. అదే వెంకటగిరిగా ప్రసిద్ధమై ఉత్తరోత్తరా వెలుగోటి వారి రాజధాని అయ్యింది.

23వ తరంలోని సర్వజ్ఞకుమార యాచమనాయడు క్రీ. శ. 1895 లో వెంకటగిరిలో పట్టం కట్టుకొన్నాడు. ఈయన సంస్కృత కవి. కాళికా భక్తుడు. జ్ఞాన ప్రసూనాంబమీద రెండు అష్టకాలు సంస్కృతంలో వ్రాసినట్టు తెలుస్తోంది. ఇతని కాలం నుంచీ రాజధాని మారలేదు. వెంకటగిరి రాజుల అందరి పేర్ల చివరా యాచమనాయడు అనేది తప్పక ఉంటుంది. బొబ్బిలిరాజుల పేర్లచివర రంగారావనీ, నూజివీడు రాజులకు అప్పారావనీ ఉంటుంది. అయితే బొబ్బిలి వాళ్ళనూ, నూజివీటి వాళ్ళనూ గుర్తుపట్టడం సులభం. రంగారావు, అప్పారావు అనే పేర్లముందు రాయుడప్ప, నారసింహ అనే పేర్లు ఏవో ఉంటాయి. వెంకటగిరి రాజులలో ఒకటే కుమార యాచమనాయళ్లూ లేక బంగారు యాచమ నాయుళ్లు ఒకరి తరువాత ఒకరు కనబడతారు. ఒకే పేరున్నవాళ్ళు వివిధ తరాలలో ఉన్నప్పుడు మొదటివారి పేరుముందు "పెద్ద" అనే విశేషణాన్ని తగిలించి తరువాత ఇమ్మడి, ముమ్మడి అంటూ రెండో, మూడో తరాలవాళ్ళని సూచించడం

---

1. ఇటీవల చచ్చిపోయిన శూరులను వర్ణించేవారు మాగధులు. ఇప్పటిరాజుల యదార్థాలుపొగడేవారు వందులు. పురాణకాలంలోనివాళ్ళను వర్ణించేవాళ్లు సూతులు.జైమినిభారతం, అశ్వమేధపర్వం,38 అధ్యాయం, శ్లో.40,41
2. వెలుగోటివారి వంశావళి మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయంవారు ప్రచురణ 218 వ నెంబరు పద్యం.

చరిత్రకారుల సంప్రదాయం. అయితే ఇప్పటి దాకా ఎవరూ వెంకటగిరి రాజా ల విషయంలో పాటించలేదు. తరం నెంబరు సూచించడమే జరుగుతోంది. ఇది సాధారణ పాఠకులకు ఇబ్బందే.

వెలుగోటివారి వంశంలో 5వ తరంనుంచీ "యాచమ" అనే పేరు కనబడుతున్న 13 వ తరంలోని యాచమ నాయుడే వెంకటగిరి వంశకర్త. అయితే 20వ తరంలోని యాచమనాయకుడే ప్రసిద్ధుడు. ఇతణ్ణే వంశావళి పద్యకర్తలు పెదయాచమ నాయుడని వ్యవహరించారు. ఇతడు సాహిత్యపోషణ కూడా చేశాడు. 3 ఇతని జ్ఞాపకార్థమే వెంకటగిరి రాజులందరూ తమబిడ్డలకు "యాచమ" అని పేరుపెట్టుకొన్నారు. కుంపిణీయుగంలో ఇద్దరు బంగారు యాచమనాయుళ్లూ పాలించారు. సాహిత్యపోషణచేశారు. వాళ్ళగురించి విడివిడిగా చెప్పుకొందాం.

1. ఇమ్మడి బంగారు యాచమనాయుడు : ఈయన క్రీ.శ. 1722లో పుట్టాడు. 1755లో పట్టం కట్టుకొన్నాడు. 1777 దాకా జీవించాడు. వెలుగోటి వారి వంశంలో ఇతడు 24 వ తరం వాడు. మొదటసారిగా 22 వ తరంలో బంగారు యాచమ అనే పేరు కనబడడంవల్ల ఇతడికి "ఇమ్మడి" అనే విశేషణాన్ని తగిలించాను. ఈయన సప్త సంతానాలలో అన్నీ స్థాపించినట్టుంది. వెంకటగిరిలో విశ్వేశ్వరాలయం కట్టించాడు. ఈయన కట్టించిన సత్రాలూ, తవ్వించిన చెరువులూ ఇప్పటికీ దొరవారి సత్రం, దొరవారి కోనేరు అనేపేర్లతో కనబడతాయి. ఈయనే నాయుడుపేట కట్టించాడు. ఇతని కాలంలో నలుగురు కవులు కనబడుతున్నారు.

2. కస్తూరి రంగప్ప : ఇమ్మడి బంగారు యాచమ నాయుడు మీద కస్తూరి రంగప్ప అనే కవి పంచరత్నాలు చెప్పాడు. పదాలు అల్లాడు. మన శృంగార పదవాఙ్మయంలో కస్తూరి రంగని పదాలు కొన్ని ఉన్నాయి. "ఇందెందు వచ్చితివిరా అలదాని యిల్లు యీవీధి కాదు పోపోరా" అనే పదంలో కస్తూరి రంగ ముద్ర ఉంది. (4) బహుశ దీనిని వెంకటగిరి కస్తూరి రంగప్ప వ్రాసి ఉండవచ్చునేమో. ఇతడు చెప్పిన పదాలు శృంగారరస యుక్తాలని చరిత్రకారులంటున్నారు (5)

3. మంచెళ్ల కృష్ణమరాజు(1848) : ఇతడు నాలుగు శతకాలు చెప్పాడు "వేంకటనగాధిపతీ; విలాస కృపామతీ!" అనే మకుటమున్న శతకంలో "సకల కళా విశేషముల జాడ లెరింగిన వాడగాను" అని చెప్పుకొన్నాడు. (సంఖ్య. 18) "ఇమ్ములనాదు కబ్బము రహిన్ రసవంతముగాక యున్న నందమ్మగు నీదు వర్ణన ఘనమ్ముగా " అని దేవునికి చెప్పి కల్ప వృక్షం కొమ్మలు వంకలైనా గుజ్జుకొరవా అని ప్రశ్నించాడు (నెం. 20). ఇతని శతకాల నిండా దైవలీల పొగడ్తలే ఉన్నాయిగాని గుజ్జుకుకొరతలేదు. "పూరుషముఖ్యుడా భువనపూజ్యుడు

3. సమగ్ర ఆంధ్ర సాహిత్యం - నాయకరాజుల యుగం
4. ఆంధ్ర వాగ్గేయకారచరిత్ర- రజనీకాంతరావు, పుట 401
5. వెలుగోటివారి వంశ చరిత్రము - వెల్లాల సదా శివ శాస్త్రులు, పుట 124

నాకు ప్రసన్నుడయ్యెడిన్" అనే మకుటంతో చెప్పిన ఉత్పలమాలా శతకంలో స్తుతి మరీ ఎక్కువ. ఈ రెండు శతకాలే కాక రంగ శతకం, రఘు పుంగవ శతకం అనేవికూడా మంచెళ్ళ కృష్ణయ్య రచించాడు. అయితే మొదటి రెండు మాత్రమే అచ్చుపడ్డాయి. (ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తువారి శతక సముచ్చయం ప్రథమ భాగంలో ఇవి ఉన్నాయి) ఇతడు బంగారు యాచమ నాయుని కాలం వాడే. ఆ ప్రభువు మీద ఈయన వ్రాసిన ఒక దండకమే కాక ఈ పద్యం కూడా వ్రాశాడు.

"కోటలు నుగ్గునుగ్గు మదకుంజర పంక్తులు పిండిపిండి చెం
డీటెలు పొట్టుపొట్టు పొగలెక్కు హయంబులు చక్కుచక్కు నీ
ధాటికి సాటి లేదు వసుధాతల నేతల నెంచి చూడవె
ల్గోటి కులాబ్ధి చంద్రనృపకుంజర ! బంగరు యాచభూపతీ !"
(చాటుపద్య రత్నాకరం నెం. 110)

ప్రభువును గొప్పగొప్పగా వర్ణించే ఈ మంచెళ్ళ కృష్ణయ్య ఇవ్వని వాళ్ళని పచ్చి పచ్చిగా తిట్టగలడు. ఇంకో పద్యం చూడండి.

"ఇయ్యక చదివించుకొనే
కొయ్యలునౌ లంజతొత్తు కొడుకులు దొరలా ?
యియ్యగ నేరుతు రర్థికి
వెయ్యారులు యాచభూప వినుత దిలీపా !
(చాటుపద్య రత్నాకరం. నెం. 108)

ఇయ్యనివాళ్ళను మంచెళ్ళ కృష్ణయ్య ఇంత ఘాటుగా తిట్టినా తాను ఇస్తానన్నది ఇవ్వక మెత్తగా ఇంకో కవిచేత తిట్లు తిన్నాడు.

3. కొమ్మలపాటి ఓబన్న : ఈయన వసుచరిత్రను అతిపిపాసతో చక్కగా చదువుకోవాలనుకొన్నాడు. ఆ కావ్యాన్ని మంచెళ్ల కృష్ణయ్య సవ్యాఖ్యానంగా పంపిస్తానని చెప్పి ఒక్కమూలాన్ని మాత్రమే పంపించాడు. అప్పుడు కోపం వచ్చి ఓబన్న ఈ పద్యం వ్రాసి పంపించాడు.

"షడ్రసోపేత భోజన మిడి యతనికి
నాపోశనము నీక యలచు కరణి
అతి పిపాసార్తున కమృత కూపము జూపి
"చేదలే" దనుచు వచించు మాడ్కి
దనర గన్యాదాన మొనరించి తరిని గ
ర్భాదాన మొనర జేయని పగిదిని
దర్పణాంతరమున ధనరాశి జూపించి___
కొనుమెంతవలసిన నను విధమున

దెలిసియును నయ్యె సవ్యాఖ్య దెచ్చియిూక
మూలమంపితి నేటికి మూలధనము
మూలధనమన్న యట్లు సమూల మొసగు
పొల్లు పుచ్చకు తృష్ణ ? మంచెల్ల కృష్ణ."
(చాటుపద్య రత్నాకరం నెం.193)

తృష్ణతో వసుచరిత్ర చదువుకోదలంచిన కొమ్మలపాటి ఓబన్న ఈ పద్యం తప్పించి ఏ గ్రంథాలు వ్రాశాడో తెలియదు.

3ముడింబి అప్పయ్య దీక్షితులు: ఇమ్మడి బంగారుయాచమనాయకుని తండ్రి పేరు కుమార యాచమనాయుడు. అతని కాలంలో (1885) ముడింబి అప్పయ దీక్షితులు అనే కవి విష్ణు పురాణం తెనిగించాడు. ఇంతకుముందు వెన్నెలకంటి సూరన్న విరచించిన విష్ణుపురాణం ప్రసిద్ధమే. అయితే "విష్ణుపురాణము భావము అవైష్ణవుడెరుగడు" అని అప్పయ్య ఉద్దేశం. భారత భాగవతాదులు కూడా అవైష్ణవుల తెనిగింపు వల్ల తేటపడలేదని అతని తాత్పర్యం. అందుకే ఇలా చెప్పుకొన్నాడు.

శ్రీ భాగవతము మహాభారతంబును
నద్వైత వేషులైనట్టి వారు
తెలిగించిరట గాన తేటపడదు హరి
పారమ్య మా విష్ణు భక్తి విధము
శ్రీ పరాశరముని శిష్టాగ్ర గణ్యుండు
విష్ణు పురాణంబు వెలయజేసె
అదియు గొందరు యతుల ద్వైతమని తమ
భాష్యముల లోపల వ్రాసికొనిరి
అదియుగాదని రామానుజాచార్యవర్యు
డెట్లు వ్యాఖ్యాన మొనరించెనట్లు నెగడ
రమణ చెలువొంద విష్ణుపురాణ మొకటి
తెలుగు గావించె నప్పయ దీక్షితుండు.
(ఆర్. 751)

రామానుజ వ్యాఖ్యను అనుసరిస్తూ తెలిగించిన ఈ విష్ణు పురాణం వెలుగు చూడలేదు. ఇందులో ఆశ్వాస విభాగం లేదు. అంశాల కింద విభజించాడు. షష్ఠాంశం చివర ఒక పద్యంలో వెంకటగిరి ప్రభువు వల్ల సన్మానం పొందినట్లు చెప్పాడు.

ఇది భూభూషణ భూత వేంకట మహాపృథ్వీభర ప్రాంత పూ
ర్వదిశా మద్యంధరాధి పాలన మహారాజాగ్రణీ సివ్య భూ
రి దయాసాంద్ర కుమార యాచ ధరణీ భృద్వంద్య శ్రీ వైష్ణవా
గ్య్రదయాధ్యాప్పయదీక్షతార్యకృతిలో రంజిల్లు షష్ఠాంశమై
(ఆర్. 751)

ఈ పద్యంలో చెప్పిన కుమార యాచమ నాయడు 23 వ తరంలోని వాడని ఇమ్మడి బంగారు యాచమ నాయుడి తండ్రి అని వంశ చరిత్ర వల్ల తెలుస్తోంది. 8 ఈ బంగారు యాచమనాయుడి కొడుకు పేరు కూడా కుమార యాచమనాయుడే. అతడు కూడా కవులను పోషిందాడు.

ఇమ్మడి కుమార యాచమ నాయుడు : ఇతనికి సర్వజ్ఞ బిరుదు లేదు. ఇతని తాతగారికే బిరుదు ఉంది. వాస్తవానికి ఇతడు వెలుగోటి వాళ్ల ఇంట్లో పుట్టినవాడు కాదు. ఇమ్మడి బంగారు యాచమ నాయుడికి బిడ్డలు లేదు. అందు చేత అలవలపాటివారి చిన్నవాడిని దత్తతచేసుకొని తనతండ్రి పేరు పెట్టుకొన్నాడు. ఈ ఇమ్మడి కుమార యాచమ నాయుడు క్రీ.శ. 1762 లో జన్మించాడు. 1777 లో రాజ్యానికి వచ్చాడు. 1805 దాకా అంటే 28 సంవత్సరాలు పాలించాడు. ఇతని కాలంలోనే హైదరాలీ వెంకటగిరిమీదకు దళాలను పంపి దోపిడీ చేయించాడు. ఇళ్లు తగులపెట్టాడు. తెల్లవాళ్లతో యుద్ధం చేయడానికి హైదరు వెంకటగిరివాళ్ళ సహాయాన్ని కోరాడు. వాళ్లు ఒప్పుకోలేదు. అందుకే పగపట్టి హైదరు పంతం తీర్చుకొన్నాడు. తెల్లవాళ్ళకు సహాయం చేయడంలో వెంకటగిరివాళ్లు కాళహస్తి వాళ్ళతో పోటీపడ్డారు. వాళ్ళకన్నా తానే ముందుగా నకారా కూచి వేసి హక్కులను తెల్లవాళ్ళ అనుగ్రహంవల్ల సంపాదించుకొన్నారు. ఈ ఇమ్మడి కుమార యాచమ నాయుడుకూడా పెంపుడు తండ్రిలాగ సాహిత్యాన్ని పెంపుదేయించాడు. ఈయన కాశీ విశ్వనాథ వరలబ్ధ భాగ్యగీర్వాణవల్లభుడనీ "కోవిద జనాధారు"డనీ అని కవులు ఇతణ్ణి పొగిడారు. పండితులకు చాలా అగ్రహారాలు ఇచ్చాడు. ఒక్క 1802లోనే 8 గ్రామాలు దానంచేశాడు.

కస్తూరి లింగప్ప : కస్తూరి వాళ్ళు వెంకటగిరి సంస్థానంలో వందిమాగధుల్లాగ కనబడుతున్నారు. ఇమ్మడి బంగారు యాచమ నాయుడి పైన పంచ రత్నాలూ, శృంగార పదాలూ చెప్పిన రంగప్పకు ఏమవుతాడోకాని కస్తూరి లింగప్ప ఆ నాయకుని కొడుకు మీద నవరత్నాలు చెప్పాడు. ఇతడు కూడా రంగప్పలాగ "గాన యోగ్యములగు" పదాలు చెప్పాడట. అయితే "ఇవీ ఇతని రచనలు" అని ప్రత్యేకంగా ఇప్పటికి వేటినీ గుర్తు పట్టలేం.

నరకూరి నారాయణ : గుర్తు పట్టలేనంతగా ఇతరుల రచనలలో కలసిపోయిన

8. వెలుగోటి వారి వంశ చరిత్రము - వెల్లాల సదాశివ శాస్త్రి - పుట. 113

కృతి నరకూరి నారాయణ వ్రాసిన పారిజాతాపహరణం అనే యక్షగానం. మన వీధి భాగవతాలలో భామాకలాపం చాలా సుప్రసిద్ధం. సిద్దేంద్రయోగి కూచిపూడి భాగవతం అశేషప్రచారంపొందాక రమారమి ప్రతిఊళ్ళోనూ ఒక భామకలాపం, పారిజాతం తయారయినట్టుంది. అయితే సిద్దేంద్రుల ప్రభావం నరకూరి నారాయణమీద ఇతని అనుకరణలు ఇతర పారిజాతాలపైనా చాలా ఉంది. నారాయణ పారిజాతంలో సవతుల కయ్యం చాలా ప్రచారమైనది. ఉత్తరోత్తరా పారిజాతం అనేపదానికి సవతుల కయ్యం అనేఅర్థం జనంలో రూఢమైంది. కొందరు యక్షగాన కవులు శివపారిజాతాలు వ్రాశారు. అయితే వాటిలో గంగా పార్వతుల కయ్యం తప్ప పారిజాత ప్రసక్తి ఏమీ లేదు. 7 ఈ యుగంలో వచ్చిన పారిజాతాలూ, భామాకలాపాలూ గొల్ల వేషాలు 16 కు తక్కువ లేవు. అసలు మన సాహిత్యంలో అన్ని యుగాలలోనూ కలిపి 19 పారిజాతాలు, 28 భామాకలాపాలు 14 గొల్ల కలాపాలు ఉన్నాయి. 8

ఈ యుగంలో వచ్చిన వాటి వివరాలు చూడండి

పారిజాతాలు

1. నరకూరి నారాయణ	1882 లోనే అచ్చుపడింది.
2. మాతృభూతయ్య	ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయ ప్రచురణ యక్షగానాలు. సంపుటి. 5
3. శేషం రంగాచార్యులు	శివ కేశవ పారిజాతం కె. నెం. 3139
4. జ్యోతి రామయ్య	అసమగ్రం కె. 1743
5. పులిజాల లక్ష్మీనారాయణ	ఆర్. 438
6. లింగమూర్తి	శివపారిజాతం (డి.1944-5; ఆర్ 1157, ఆర్ 1197)
7. కనకశెట్టి వెంకటకృష్ణశెట్టి	శివపారిజాతం (టి. 636-7)
8. తరిగొండ వెంకమ్మ	ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్యఅకాడమీ ప్రచురణ 1985 (విష్ణుపారిజాతం అనిపేరు పెట్టారు)
9. రామచంద్రపురం శీనివాసయ్య	(కె-184) సర్వాంగ సుందరమైన పారిజాతం అని పరిశోధకుల అభిప్రాయం. (యస్వీ. పుట. 88)
10. నందవరం సింగన్న	డి. 1901

గొల్లకలాపాలు :

1. ఆత్రేయపురం తమ్మయ్య	ఆర్. 485, డి. 187 (?)
2. నరకూరి నారాయణ	కె. 173

7. ఆంధ్ర యక్షగాన వాఙ్మయ చరిత్ర ద్వితీయభాగం యస్వీ జోగారావు - పుట. 85
8. అదే గ్రంథం- ప్రథమ భాగం. పురోచవ పుట. 10

3. భారతి రామరాజు డి. 1873-76
4. బొండపల్లి వెంకటదాసు ఆర్. 487
5. నక్కలపాటి సంజీవయ్య కె. 3225, కె. 3708
6. ఘట్టు రామయ్య కె. 3807

పారిజాతాలూ, గొల్లకలాపాలూ పదహారు లెక్కతేలుతున్నా భామాకలాపం మాత్రం ఒక గుడిమెట్ల రామయ్య వ్రాసినదే కనబడుతున్నది. (రాధాకృష్ణ సంవాదం; రాజమండ్రి ఆంధ్ర ఇతిహాసక పరిశోధక మంజరి. ప్రతి నెం. 13). పారిజాతాలలో కూడా కొంత భామకలాపం ఉంటుంది. నరకూరి నారాయణ ఈ రచనలలో సిద్ధ హస్తుడు. ఇతడు తన పారిజాతాన్ని ఇమ్మడి కుమార యాచమ నాయునికి అంకితం ఇచ్చాడు. ఆ రాజగారు తన్ను పిలిచి "ముక్కు తిమ్మన్న గారు చెప్పిన పద్య కావ్యంబు జూచి సమాధికంబుగ బారిజాత నాటకము క్రమమొప్ప శృంగార కావ్యంబు జేయు"మని ఆజ్ఞాపించినట్టు గ్రంథాదిని చెప్పాడు. గ్రంథాంతంలో ఇలా చెప్పాడు.

అని యిట్టు లీ కథ నాద్యంతముగను
జనమే జయునకు వైశంపాయనుడు
వినిపించె నయ్యతులిత జనాధార
ఘన వెలుగోటి బంగరు యాచన్నపతి
తనయ కుమారేచ ధరణీ తలేంద్ర
వినవయ్య విది జగద్విమత ప్రభావ
మిది పుణ్య చరిత్ర మిది బుధ స్తోత్ర
జన్మ సాఫల్యమె ——"

(డి. 1899)

ఇది వ్రాసినందుకు నిజంగా నరకూరు నారాయణ జన్మ సఫల మైందని చెప్పవచ్చు. ఇతడు నరకూరుముత్తయ్య కొడుకుననీ, కాళమ్మ కుమారుడననీ, అమిత యశుడననీ చెప్పుకొన్నాడు. ఇతనికి యశము వచ్చినా రాక పోయినా ఇతనివల్ల పారిజాత యక్షగానానికి చాలాప్రాచుర్యం లభించింది. ఇతని రచనా భాగాలు దేశమంతటా అల్లుకొన్నాయి. తంజావూరు సరస్వతీమహలు గ్రంథాలయంలోని రాధకథ (టి.487), సత్యభామ కథ (టి.488) వంటివి నారాయణ రచనలే అని పరిశోధకులు గుర్తుపట్టారు.౭ ఇతని రచన ఆటభాగవతం అనే పేర కూడా ప్రచారం అయ్యింది. (ఆర్.560ఎ) అయితే దేశంలో మరి కొన్ని కలాపాలు కూడా ఆటభాగవతాలుగా ప్రచారంలోనికి వచ్చాయి.

౭. ఆంధ్ర యక్షగాన వాఙ్మయ చరిత్ర, ద్వితీయ భాగం, పుట. ౭౪

(డి. 1880). అయితే వాటి కర్తల పేరు తెలియదు. 10

3. ముమ్మడి బంగారు యాచమనాయకుడు (జ.1781-ప.1805-మ.1848) : నరకూరి నారాయణ పారిజాతాన్ని అంకితమిచ్చిన కుమారయాచమ నాయకుడికి పిల్లలు లేరు. అందుచేత తన అన్నగారు అలవలపాటి కొండయ్యగారి కొడుకును పెంచుకొని తన పెంపుడు తండ్రి పేరు పెట్టారు. ఈ ముమ్మడి బంగారు నాయుడు క్రీ.శ. 1805 లో పట్టంకట్టుకొన్నాడు. 44 సంవత్సరాలపాటు పాలించాడు. ఈ సుదీర్ఘ పాలనలో 17 అగ్రహారాలను దానం చేశాడు. ఇతని కాలంలో వెలువడిన గ్రంథాల లెక్కగాని గ్రంథకర్తల జమగాని నికరంగా తేలలేదు.

శతఘంటం రంగన్న : ముమ్మడి బంగారు యాచమ నాయుడి కాలంలోనే ఉన్నాడని కచ్చితంగా చెప్పగలిగిన వాళ్లలో శతఘంటం రంగన్న ఒకడు. ఈయన ఆ నాయుడికి అంకితంగా హేమావతీదండకాన్ని చెప్పినట్టు తెలుస్తూంది. 11 బహుశా ఈతడే బంగారు నాయుడి పెంపుడు తండ్రి కుమారయాచమనాయుడికి అంకితంగా లీలావతి దండకాన్ని చెప్పి ఉండవచ్చు 12. రంగన్నగారి ఇతర రచనల గురించి గాని, తదితర వివరాలుగానీ తెలియవు. ఆధునిక యుగం తొలి రోజుల్లో భాగవత పురాణాన్ని వచనంగా ఆంధ్రీకరించిన శతఘంటం వెంకటరంగశాస్త్రిగారు బహుశా ఈ రంగన్నగారి మనుమడు కావచ్చు. కుమార యాచమనాయుని కాలంలోని పట్టాభిరామయ్య అనే కవి కూడా ఒక లీలావతీ దండకాన్ని వ్రాశాడు.

మోచర్ల సోదరులు : బంగారు. యాచమనాయుని కాలంలోనే నెల్లూరు మండలంలోని తెట్టు గ్రామంలో మోచర్లవారి కుటుంబం ఒకటి ఉంది. అందులో వెంకన్న, దత్తప్ప అనే ఇద్దరన్నదమ్ములు ఉండేవారు. ఇద్దరూ ఆశుకవిత్వంలోనూ, సమస్యాపూరణంలోనూ ఉద్దండులు. ఎంత అత్యాశువుగా చెప్తున్నా అంత్యప్రాసలూ, కఠిన సమాసాలు దొర్లిస్తూనే వినేవాళ్ళ వీనులకు విందులు చేసే కమనీయ కవిత్వమే కాక గడుసుదనం కూడా వీళ్ళ సొమ్మే. అయితే ఇద్దరిలో వెంకన్న మరీ గడుసువాడు. ఎత్తువేసి ఏదైనా సాధించడంలో గొప్పవాడు.

ఒకసారి వెంకన్న వేసిన ఎత్తు ఇంతా అంతా కాదు. ఆకాశమంత ఎత్తు. పాపం ఎవరో సంస్కృత వ్యాకరణ పండితుడు వెంకటగిరి సంస్థానంలో అవమానం పొందాడు. ఆ సంగతి వెంకన్నకు చెప్పుకొన్నాడు. ఆ ఆస్థానంలో తెలుగుకేగాని గీర్వాణానికి గౌరవం లేదని మొరపెట్టాడు. ఒళ్లు మండి, గుండె కరిగి ఆ పండితుణ్ణి వెంట పెట్టుకొని వెంకన్న వెంకటగిరి సంస్థానానికి వెళ్ళాడు. "తెలుగు కవుల మొద్యామని" కబురుపెట్టాడు. సభలో మొట్టమొదటే రాజుగారి నోరు కట్టేశాడు. ఆయన "మీదే ఊరు" అన్నాడు. వెంకన్న "తెట్టు" అని చెప్పాడు. రాజుగారు "తెట్టేనా" అని నిర్లక్ష్యంగా అన్నారు. కవిగారు సగర్వంగా

10. మదరాసు ఓరియంటల్ లైబ్రరీ బులిటిన్ సంపుటి 1 నెం. 2 లట భాగవతం కృష్ణకథ అచ్చుపడింది.
11. వెలుగోటి వారి వంశ చరిత్ర పుట 138
12. అందులోనే - పుట 139

ఆశువుగా తెట్టును పొగడాడు. 13

"తెట్టు కుమారయాచ జగతీవర నందనా ! రాజ్యలక్ష్మి కిం
బట్టు; ధరాంగనామణికి బాపట బొట్టు ! రిపూరగాళి వా
కట్టు; సముజ్జ్వల ధృతికి గట్టు; బుధాళికి వేల్పుబెట్టువా
గ్దిట్టల కున్కి పట్టును మదీయ వాసము యాచభూపతీ !"

ఈ పద్యం నిజంగా ఆ సభలో రిపులకు వాకట్టే. వాళ్ళ హృదయాలు కవికి తాకట్టే. రాజుగారు అడిగిన ప్రశ్నలకూ, పండితులు ఇచ్చిన సమస్యల కు తడుముకోకుండా సమాధానాలుచెప్పి వాళ్ళను విస్మయ భరితుల్ని చేశాడు. 48 సమస్యలు పూరించి తన వాగ్దిట్టతనం చూపించాడు. ఇచ్చిన సమస్యలలో "దోగ్ధ్రీ ధేనువు గర్భమందు పులి కందుల్ పుట్టెనుగ్రాకృతిన్, "వక్త్రంబుల్ పది కన్నులైదు కరముల్ వర్ణింపగా వేయగున్" వంటి కఠిన ప్రాసలూ, "చూతు లవుడాయటంచు సుందరి పలికెన్, "రండాగమనంబుదేయ రమ్యంబ యగున్" వంటి బూతులు; "కప్పను జూడంగ పాము గడగడ వడకెన్", ఎలుకలు తమ కలుగులోని కేనుగు నీడ్చెన్"వంటి అసందర్భాలు ఎన్నో ఉన్నా అన్నింటినీ అర్థవంతంగా వెంకన్న నల్లేరు మీద బండి నడకలాగ పూరించాడు. ఈ సమస్యలు ఇప్పటికీ సాహిత్య లోకంలో ప్రచారంలో వున్నాయి. 14

ఇలాంటి అసాధారణ ప్రతిభను చూసి రాజుమెచ్చుకొన్నాడు. పండితులు "అభినవ ఆంధ్ర కవితా పితామహుడనే బిరుదుతో శ్లాఘించారు. రాజు నూట పదహార్లూ, పట్టుబట్టలూ బహూకరించారు. పుచ్చుకొన్న పట్టుబట్టలు పీలికలుగా చింపి వెంకన్న అందరికీ పంచిపెట్టాడు. అందరూ ఆశ్చర్యపోయారు. దివాను గారు కొంచెం లౌక్యుడు కనుక ఈ చర్యలో కారణం తెలుసుకోదలిచాడు. అప్పుడు వెంకన్న మండిపడుతూ తిట్టిపోశాడు.

"యాచమనాయని త్యాగము
గోచులకే గాక కట్టుకోకల కౌనా
రేచర్ల గోత్రమందున
నీచుండుదయించి కులము నీరుగ జేసెన్"

(చాటుపద్య రత్నాకరం నెం. 1-254)

---

13. ఈ తెట్టు పద్యాన్ని దీపాల పిచ్చయ్యశాస్త్రి గారు తమ చాటుపద్య రత్నాకరంలో ఉదాహరించారు. దీనిలో మొదటి పాదంలో "తెట్టుకుమార జగతీనరనందన" అనే పాఠం ఉంది. అయితే వెంకటగిరి రాజులలో కుమార కృష్ణులనే వాళ్ళెవరూ ప్రాచీనులలో లేరు. వాస్తవానికి పేరులో కృష్ణ శబ్దం ఉన్న వాళ్ళంతా క్రీ.శ. 1888 తరువాతనే పుట్టారు. విశ్లేషనుమలే కుమార కృష్ణజగతీ వరనందనుండనేమాటకు అర్థులు. అంటే క్రీ.శ. 1800 ప్రాంతాలలోగాని వాళ్ళు పుట్టలేదు. అందుకే పద్యం మొదటిపాదాన్ని "తెట్టు! కుమారయాచ జగతీవర నందన! అని సవరించాను. అప్పుడు ఈ రాజు ముమ్మడి బంగారు యాచమ నాయకుడే అవడానికి ఆస్కారం ఉంది. వెంకన్నపూరించిన "ఇరుకరాదు కొరకరాదు" వగైరా దత్తపదుల పద్యం క్రీ.శ. 1882 నాటికే చాటుపద్యం గా చెలామణీ అయింది. చూ. అముద్రిత గ్రంథ చింతామణి. సంపుటి, సంచిక చాటు పద్యం వెయిx
14. ఈ సమస్యలన్నింటిని దీపాల పిచ్చయ్య శాస్త్రిగారు ప్రచురించారు. చాటు పద్యరత్నాకరం పద్యం వెంxx నుండి 213 దాకా 50 పద్యాలు।

ఇంకెవరైనా ఈ పద్యాన్ని సభలో చెప్తే తక్షణం తల కొట్టించేవారే గాని శాపానుగ్రహదక్షత ఉందనిపించే ఆశుకవితా ప్రదర్శనచేశాక వెంకన్న కోపం ధర్మకోపమే అయిఉంటుందని రాజా దివానూ గ్రహించారు. కారణం తెలుసుకొని క్షమాపణ చెప్పుకొని వ్యాకరణ పండితుణ్ణి ఘనంగా సత్కరించారు.

తానేకాక తానుమెచ్చిన వాళ్లకుకూడా సన్మానాలు చేయించే ఈ వెంకన్న ఏమైనా కావ్యాలు వ్రాశాడో లేదో తెలియదు. ఇతడు వెంకటగిరి సంస్థానంలోనే కాక వినుకొండ మల్రాజు వారివల్ల కూడా బహుమతులు పొందాడు.

3. ఊరె కవులు : మోచర్లవారేకాక ఊరెవారు కూడా వెంకటగిరితో సంబంధం ఉన్నవాళ్ళే. ఊరె నరసయ్య అనే ఆయన తిట్టుకవిత్వంలో దిట్ట. కందుకూరి రుద్రయ్య "తిట్టుదునా" అనేపద్యాలలోనూ, భట్టుమూర్తి "లొట్ట ఇదేమి మాట" అనే మాలికలోనూ తిట్టిన పద్ధతిలో ఈ నరసయ్య "అటునిసుమంత తిట్టవలెనంచు మదిం దలపోసి చూచినన్" ఏ కటువులు నిండాలో, దీవన చేస్తే కీర్తిని కోరే మానవులు ఎలా ముంగిట నిలవాలో చెప్తూ 27 పాదాల చంపకమాల వ్రాశాడు. 15 ఆఖరి పాదంలో "వేంకటగిరివాస రమేశ భక్తుడన్" అని చెప్పుకొన్నాడు. ఇతనికి ఎటువంటిబంధువో ఊరె వీరభద్రయ్య అనే ఆయన నెల్లూరు మండలంలోఉంటూ దొనకొండ గంగజాతరపై ఈ పద్యం చెప్పాడు. 16

"కోపుల వెంట వేయు జడకోపులు మూపులు మోహినీమినుల్
తోపిడిదోయు చన్గవల త్రోపులు మెండుగ ద్రాగి తూగుచున్
గైపులు చెందు నిమ్మోరటు కాపులు, నింతి యొకాని యొక్కడున్
బాపడు రాడు నీదరికి బాపురె యోదనకొండ జాతరా !'

దొనకొండ జాతరకు వెళ్ళాడో లేదో గాని ఈ బాపడు కర్నూలులో కొన్నాళ్లు ఉన్నట్టుంది. కందనూలు "ట్రెజరీలో ఉండే నరహరి కృష్ణమ్మ సెట్టి గారి" ఆజ్ఞ శిరమునందు దాల్చి కరణీకములు విప్రతతికి నిచ్చినట్టి గోపరాజు రామ ప్రధాని వృత్తాంతాన్ని వీరభద్రయ్య పద్య కావ్యంగా చెప్పాడు. ఇందులో "మృదుమధుర శబ్దగుంభన"లు ఉన్నాయని కవి చెప్పుకొన్నాడు. ఈ గ్రంథం 1909 లో అచ్చుపడింది. దీని రచనా కాలం క్రీ.శ. 1843 నాటి శుభకృత్తు కావచ్చును. ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలోని ఒక ప్రతి చివర "కరణీకోద్భక మంజరి సమాప్తం, శుభకృతు నామ సంవత్సర చైత్ర బహుళ అష్టమి బుధవారం" అని ఉంది. (డి. 2597). నెల్లూరు మండలంలో ఉండే ఈ ఊరె కవులు ఇతర గ్రంథాలు ఏమిటి రచించారో తెలియదు. వీళ్లు వెంకటగిరి ఆస్థానంలో ఉన్నారో లేదో, సన్మానాలు పొందారో లేదో తెలియదు.

15. చాటు పద్య రత్నాకరం. ప్రథమతరంగం. పద్య సంఖ్య 160
16. అదే పుస్తకంలో అదే తరంగం. ఆఖరి పద్యం

4. **ఇమ్మడి సర్వజ్ఞ కుమార యాచమనాయుడు:** వెంకటగిరి సంస్థానంలో, రెండు తరాలుగా ఔరస సంతానం లేదుగానీ ముమ్మడి బంగారు యాచమనాయునికి మాత్రం క్రీ. శ. 1831 లో ఒక కొడుకు పుట్టాడు. అతనికి సర్వజ్ఞ కుమార యాచమనాయుడు అనే పేరు పెట్టారు. ఇతడు 1848 లో రాజ్యానికి వచ్చాడు. అప్పటికి అతనికి 17 సంవత్సరాలు వయస్సు. ఈయన 1892 దాకా అంటే షష్టిపూర్తి అయ్యాకనే మరణించాడు గాని 47 వ. ఏటనే కొడుక్కి పట్టం కట్టి రిటైర్డు జీవితాన్ని పధ్నాలుగు సంవత్సరాలపాటు గడిపాడు. ఈయన సాహిత్య వ్యాసంగం కుంపిణీ యుగంలో పదేళ్లు, మిగతాది జమీందారీ యుగంలోనూ జరిగింది. ఈయన స్వయంగా అయిదు వేదాంత గ్రంథాలు వ్రాశాడు. ఉత్తరోత్తరా ఈ సర్వజ్ఞ కుమార యాచమ నాయుడు వేదాంతం వైపు మొగ్గినా ఆదిలో పచ్చి శృంగార రచనలు చేయించాడు.

లోకంలో ఎన్ని విద్యలున్నా రెండే రెండు ముఖ్యమైనవని ఈ రాజా గారి ఉద్దేశం. ఒకటి రతి విద్య. రెండోది ఆధ్యాత్మిక విద్య. మొదటిదాని రహస్యాలు తెలుసుకోవడం కోసం తమ ఆస్థాన కవీశ్వరులైన గోపీనాథం వెంకయ్య శాస్త్రుల వారిచేత బ్రహ్మానంద శతకం చెప్పించారు. "ఆ పద్యముల లో నుండెడి భావమిప్పటి జనులకు చక్కగా బోధ పరచుకొనునట్టి యోగ్యత లేకపోయినందున నాధ్యాత్మ విషయమైన యీ గీతార్థ సంగ్రహమనెడు గ్రంథమును పద్యరూపమున జేయించక నందరికి తెలియుటకు నింగిలీషు గ్రంథము రీతిగ తెలుగు మాటలతో రచియించు చున్నాడను" అని చెప్పి ఈ రాజా గారు గీతను వ్యాఖ్యానించారు.

ఆనాడు ముమ్మరంగా సాగుతున్న క్రైస్తవ మత ప్రచారాన్ని వారి వాదనను ఖండిస్తూ "హిందూమత విరోధ భాంజని" అనే క్రైస్తవ వ్యతిరేక గ్రంథాన్ని కూడా వ్రాశాడు. కేవలం మత గ్రంథాలనే గాక సంగీత నాట్యాల పోషణలో కూడా ఈయన గొప్ప కృషి చేశాడు. తన కాలంనాటి దాక్షిణాత్య ఔత్తరాహ శాస్త్రీయ సంగీత విద్వాంసుల సమావేశం ఒకటి ఏర్పాటు చేసి నాట్యకళా నిపుణుల చర్చలు కూడా పరిశీలించి "సభారంజని" అనే గ్రంథాన్ని సంగీత సాహిత్య రసికుల సహాయార్థం వాడుక భాషలో రచించాడు. మానసిక వ్యాయామమేకాక శారీరక వ్యాయామము కూడా ఈయనకు బాగా తెలుసు. సాముగరిడీలలో బాగా ఆరితేరినవాడు. అందుకే "నర్‌హనర్" అనే వ్యాయామ గ్రంథాన్ని రచించాడు. తనతరువాత ఈ సంస్థానం ఎలా నడపాలో శాసిస్తూ "మాముల్ నామా" అనే ఒక వచన రచన చేశాడు. మొత్తం మీద ఈయన రచించిన వేదాంత గ్రంథాలే ఎక్కువ సంఖ్యలో ఉన్నాయి.

ఇంగిలీషు గ్రంథంలో ఒక్క గీతార్థ సంగ్రహం మాత్రమేకాక నాస్తిక ధ్వాంత భాస్కరం, నిర్గుణ వాద నిరాకరణం, మనస్సాక్ష్యం, సారాంశ పంచకం అనే గ్రంథాలు కూడా తెలుగు మాటలలో వ్రాశాడు. ఈ గ్రంథాలన్నీ జమీందారీ యుగంలోనే ఆస్థాన పండితుల పరిష్కరణతో అచ్చుపడ్డాయి. ఈ

సర్వజ్ఞ కుమార యాచమ నాయుని పోషణలో చాలామంది పండితులూ కవులూ ఉన్నారు.

తర్క భూషణం వెంకటాచార్యులు : ఈయన అలంకార శాస్త్రంలో అందెవేసిన చేయి. "శృంగార కల్పవల్లి" అనే లక్షణ గ్రంథాన్ని రచించాడు. వెంకటగిరి రాజావారు ఈయనకు క్రీ. శ. 1851 లో ఎదురుగుంట అనే గ్రామాన్ని సర్వాగ్రహారంగా ఇచ్చాడు. ఎవరో "నవకోటి" అనే గ్రంథం వ్రాస్తే దానిని ఖండిస్తూ ఈయన "శతకోటి" అనే గ్రంథాన్ని సంస్కృతంలో వ్రాశాడు. ఈ అలంకారికుడు వ్రాసిన ఇతర గ్రంథాల వివరాలు తెలియవు.

గన్నవరం అనంతకృష్ణ శాస్త్రులు : ఈయన వెంకటగిరి ఆస్థానపండితుడే గాని ఏ శాస్త్రంలో నిష్ణాతుడో తెలియదు. రాజా గారితో పాటు ఈయన తీర్థయాత్రల కు వెళ్ళేవాడు. క్రీ. శ. 1858 లో ధనుష్కోటిలో ఉన్నప్పుడు ఈ అనంత కృష్ణశాస్త్రుల వారికి రాజావారు నెల్లూరు జిల్లా పోలూరు తాలూకాలోని కసువారెడ్డి పాలెం దానమిచ్చారు. ఈ పండితుడు గ్రంథకర్తోకాడో తెలియదు.

గరుడాచల సోమయాజులు: ఈయన కూడా వెంకటగిరి ఆస్థాన పండితుడే. ఇతడు క్రీ.శ.1860లో రాజాగారి ధనసహాయంవల్ల అతిరాత్రయాగం చేశాడు. ఈయన ఏ శాస్త్రంలో ప్రవీణుడో తెలియదు.

గోపీనాథం వెంకయ్య శాస్త్రులు : వెంకటగిరి ఆస్థానంలో కవి పండితులలో అఖిలాంధ్ర ప్రఖ్యాతిని పొందిన వాళ్ళలో గోపీనాథం వెంకయ్య శాస్త్రులు గారు ఆద్యులు. ఈయన క్రీ. శ. 1820 ప్రాంతాలలో జన్మించినట్టు ప్రతీతి. వెంకయ్య శాస్త్రులు గారు పదహారోయేటికే మంచి పాండిత్యం సంపాదించారు. ఆ నూనూగు మీసాల కొత్త యవ్వనంలో నెల్లూరు నుంచి వేదాద్రికి నరసింహ స్వామి కళ్యాణం చూడటానికి వెళ్ళారు. అక్కడ ఎవరో యోగి ఆయనను దీవించాడు. మంత్రోపదేశం చేశాడు. దాని మహిమవల్లనే తనకు కవిత్వ విద్యా విశేషాలు లభించాయని వెంకయ్య గారి విశ్వాసం. అయినా ఆయన చిన్నప్ప ట్నుంచీ కావ్యాలూ, నాటకాలు చదువుకొన్నారు. చాలా లక్షణగ్రంథాలు అభ్య సించారు. ఇంతటి పునాది లేకపోతే ఏ ప్రతిభావంతుడూ నాలుగు కాలాలపాటు నిలబడే గ్రంథాలు వ్రాసి వ్యుత్పత్తిని సంపాదించలేడు ; శబ్దార్థ శాస్త్ర సంస్కా రం లేనిదే ఉద్గ్రంథ రచనకు ఎవరూ సాహసించలేరు.

వెంకయ్య శాస్త్రులు గారు గొప్ప సాహసమే చేశారు. మన సాహిత్యంలో ని భారత భాగవత రామాయణాలలో తిక్కనగారూ, పోతరాజుగారూ, కంకంటి పాపరాజుగారు నరాంకితంగాకాక దేవునికే తమ గ్రంథాలను అంకితమిచ్చారు. భాస్కర రామాయణాన్ని "ఒక్కమర్త్యుని గృతినాథుని జేసి రచించిరి, ఇది సమీ చీనము గాదు" అని వెంకయ్యగారు భావించారు. రామాయణాన్ని సంపూర్ణంగా తెనిగించి కృష్ణునికి అంకితం చేయాలని భావించారు; అదే సమీచీనం అనుకొ న్నారు. ఆ పరిశుద్ధ కృత్యానికి ఉపక్రమించారు. "కొంచెపు విద్యలన్ కడుపు గూటికి్" అన్యుల వద్ద చేరడం ఆయనకు ఇష్టం లేదు. " నృపతుల వేడినన్

గరుణ నిచ్చిన నిత్తురు దంతి, వాజి, రత్నాపట, ధన, అగ్రహారములు" అయితే అవి అస్థిరాలు అని ఆయన గ్రహించాడు. అందుకే మాధవాంకితంగా రామాయణాన్ని పూర్తి చేశాడు.

గ్రంథం పూర్తి చేశాక ఆయనకు ఒక చిక్కు వచ్చింది. సాధారణంగా కవులకు "కృత్యాద్యవస్థ" ఏర్పడుతుంది. ఈయనకు "గ్రంథాంత్య చింత" కలిగింది. ఈ మహాకావ్యాన్ని లోకంలో ముఖ్యంగా పండిత సభలలో విస్తరింపచేసే నాథుడెవరా అన్న సందేహం పట్టుకొంది. అప్పుడప్పుడే సర్వజ్ఞ కుమారయాచమనాయుడు రాజ్యానికి వచ్చాడు. "ధృవుడో ప్రహ్లాదుడో" అని జనులు చెప్పుకొనేటంత భక్తితో ఆ బాలరాజా ఏలుతున్నాడు. ఆ సంగతి వెంకయ్యగారు విన్నారు. ఈయన రామాయణం ఆంధ్రీకరించిన విషయం ఆయన విన్నాడు. రాజాగారు కూడా రామాయణాన్ని "గీర్వాణంబున కన్యూనాతిరిక్తంబుగా భగవదంకితంబుజేసి యాంధ్రభాష రచియింప సమర్థుండగు పండితుదెవ్వడో" అని విచారించే సమయంలో ఈ సంగతి తెలిసింది. అందుకే వెంకయ్యశాస్త్రుల వారిని సత్కరించి ఆ "మహాపుణ్య కావ్యంబు జగంబునందు విస్తరిల్ల" జేశాడు. అచ్చు వేయించాడు.

రాజాగారు ఆ మాత్రమే చేసి ఊరుకోలేదు. వెంకయ్య శాస్త్రుల వారికి మారేళ్ళ తాలూకాలోని పెరుగుపల్లి అగ్రహారాన్ని ఇచ్చారు. (17) రామాయణం పూర్తికాగానే ఒక ఉగాదినాడు మొదలుకొని శ్రీరామ నవమి దాకా పది రోజులపాటు దానిని పారాయణ చేయించి, దశమినాడు సామ్రాజ్య పట్టాభిషేకం చేయించారు18. దీని తరువాత వెంకయ్య శాస్త్రుల వారి పిలిచి బ్రహ్మ వైవర్త పురాణం 19లోని కృష్ణ జన్మ ఖండాన్ని తెనిగించమన్నారు. రామ కథ కృష్ణాంకితం చేశారు కనుక కృష్ణకథ రామాంకితం చేయమన్నారు. "అన్యుడధినాయకుడగుట కర్హుడగునే ?" అని చెప్పారు. (1-18) అగ్రహారాలు పుచ్చుకొన్నా వెంకయ్యశాస్త్రుల గారిలో పోతరాజు గారి ఆశయాలు పోలేదు.

> వృజినమటంచు జిత్తమున నించుక చూడక కావ్యకన్యకన్
> కుజనులకిచ్చి నిందితపుగూడు భుజించెడు వాని కుర్విలో
> సుజనత గల్గునే బుధులు చూసి గణింతురె వాని పాండితిన్
> నిజముగ వాడు పాత్రమగునె మధువైరి ప్రసాద దృష్టికిన్"
> (కృష్ణ జన్మఖండం - 1-24)

నిందితపుకూడు తినకపోవడం వల్లనేకాక పరిగ్రహించిన కథవల్ల కూడా

---

17. తెలుగోటి వారి వంశ చరిత్ర - వెల్లాల సదాశివ శాస్త్రులు - అవధానం శేషశాస్త్రులు- పుట. 140 - ద్వాన కాలం 1860.
18. అదే పుస్తకంలో పుట. 142 - పారాయణ కాలం 1864.
19. గ్రంథంలో "కైవర్తపురాణం" అనే రూపమే సర్వత్రా కనబడుతుంది.

తన కవిత్వం చాలా పవిత్రమైనదని వెంకయ్య శాస్త్రుల వారి అభిప్రాయం. కవిత్రయం వారి కవిత్వం కన్నా తనదే కొనియాడదగినదని ఆయన ఉద్దేశం. ఆంధ్ర సాహిత్య చరిత్రను టూకీగా "కట్టె-కొట్టె-తెచ్చె" అన్నట్టు చెప్తూ స్వాతిశయాన్ని ఎలా ప్రకటించుకొన్నారో చూడండి.

"ఆంధ్ర కవిత్వ విద్య మొదల వివిధ విచిత్ర శబ్దార్థ గుణాలంకార రస బహుళ ప్రవాహ రూపంబుగా నన్నపార్యు మహాకవి వదన వినిర్గతంబై ప్రబంధ పరమేశ్వరుని కుక్షి ప్రదేశంబున విశ్రమించి యచ్చట నుండి బహు ప్రకారంబుల బహుకవి ముఖంబులందు బ్రవర్తిల్లె. నేనందులో నొక్కింత పరిగ్రహించి ప్రకారాంతరంబుగ నిమ్మహాపురాణకథ రచియించెద. మత్కవిత్వంబు నన్న పారాద్యుల కవిత్వంబు కంటె నల్పంబైనను శ్రీకృష్ణ కథా విలాస బహుళంబగుట వలన నతి పవిత్రంబై సకల జనంబుల చేత గొనియాడ దగియుండు- 20

(కృష్ణ జన్మ ఖండం. 1-25)

సకల జనాలూ కొనియాడడంమాట అలా ఉంచి రాజా గారు మాత్రం ఘన సత్కారాలు చేశారు. ఆయనకు రాధాకృష్ణులంటే వెర్రి భక్తి. శ్రీకృష్ణ జన్మ ఖండంలో ఇతర కృష్ణావతార గాథలతోపాటు రాధాకృష్ణుల ప్రణయగాథ కొంచెం ఎక్కువగానే ఉంది. కృష్ణుడు నెలబిడ్డగా ఉన్నప్పుడే బ్రహ్మదేవుడు వచ్చి రాధాకృష్ణులకు వైవాహిక కృత్యాలు చేస్తాడు. ఆదంపతులు వివిధ గతులతో క్రీడిస్తారు. క్రీడాంతంలో మళ్లా శిశువు రూపం దాల్చిన కృష్ణుని చూసి రాధ విలపిస్తుంది. ఆకాశవాణి ఊరడిస్తుంది. తరువాత రాస క్రీడలు వగైరాలు సవతుల కయ్యాలు మొదలైన వాటితోపాటు రాధ యశోదకు భక్తి జ్ఞానోపదేశాలు చేయడం, తన నామ మహిమ చెప్పడం వగైరాలతోపాటు మళ్ళా రాధాకృష్ణుల సంభోగ వర్ణన ప్రణయ కలహాలు మొదలైనవి ఈ శ్రీ కృష్ణ జన్మ ఖండంలో ఉన్నాయి.

రాధాకృష్ణుల చరిత్రను బాగా తేటపరిచే ఈ కావ్యాన్ని వ్రాసినందుకు, వ్రాశాక వెంకట గిరి రాజావారు వెంకయ్య శాస్త్రులవారికి రాధాకృష్ణపురం అనే కొత్త అగ్రహారంలో పన్నెండో భాగాన్ని ఇచ్చారు 21. ఈ అగ్రహారానికి మొదట సోమసానిగుంట అనే పేరుండేది. ఇప్పటికీ అదే పేరుతో గ్రామాల పట్టికలో ఉంది. ఈ ఊరుకు రాధాకృష్ణపురం అనిపేరు పెట్టడానికి మరో కారణం ఉంది. వెంకటగిరి రాజావారు 1882 లో అంతకు ముందు ఉత్తరదేశ యాత్రలు చేశారు. మధుర, గోకులం, గోవర్ధనం, బృందావనంలో రాధావల్లభ స్వామి వారి సన్నిధిలో బంగారు పాదుకలు చేయించి వెంకటగిరికి తెచ్చారు.

---

20. ఈ వచనంవల్ల వెంకయ్య శాస్త్రుల గారి కాలం నాటికి ఎర్రయ్యగారే తిక్కన గారికన్నా ప్రాచీనులనే పండిత సంప్రదాయం ఉన్నట్లు కనబడుతోంది.

21. శిశుపాల వధ. గోపీనాథం వారి అనువాదం 1-48.

వాటిని పవిత్రంగా ప్రతిష్ఠించారు. రాధావల్లభస్వామి సన్నిధిలో పండిత గోష్ఠులు జరిపించారు. బహుశా ఆ సభలలో వెంకయ్య శాస్త్రుల వారి శ్రీకృష్ణ జన్మఖండ పఠనం జరిగి ఉండవచ్చును.

శ్రీకృష్ణ జన్మ ఖండంలోని రాధాకృష్ణుల శృంగారం తగు మాత్రమే ఉంది కనుక రాజా గారికి తృప్తి కలిగినట్టు లేదు. అందుకే బహ్మానంద శతకాన్ని వ్రాయమని వెంకయ్యగారిని పురమాయించారు. "సురత భావానంద మరయ బ్రహ్మానంద వేశంబె గాని వేరు కాదు" అని సెలవిచ్చారు. శ్రీకృష్ణుడు గోపికలతో ఎలా క్రీడించినదీ అట్టుగుట్టు ఆనవాళ్ళతో బట్టబయలు చేయమన్నారు. గోపీనాథం వారు సిద్ధ పడ్డారు.

బ్రహ్మానంద శతకంలోని తొలి పద్యాలలోనే కృష్ణుడు సాక్షాత్కరిస్తాడు గానీ తరువాత ఎక్కడకు ఎలా అంతర్థానమయ్యాడో తెలియదు. ఈ శతకంలోని నాయకుడు "హిందూస్థానీ దిరుసు" వేసుకొంటాడు. (48) "ఫీడా మిఠాయి తింటాడు.(62) ఇతని "విజిటింగు హాలులో" వాలుసైడ్ల లస్టర్లుఉంటాయి.(78) అక్కడ అతడు ముఖ్తె సర్దాసు దర్బారు చేస్తాడు.(77) తుపాకీపట్టుకొని వేటకు వెళతాడు (74). "జోడు వెలుగురాల్ గట్టిన సారటు"లో ఎక్కి షికారు వెళతాడు (113). ఇతడు హిందూస్థానీఖ్యాలు రస్తాలు బల్‌మేలుగా"చెప్పగలడు(77) ద్వాపర యుగంలోని గోపీనాథుణ్ణికాక శుద్ధ కలికాలంలోని గోపాలకృష్ణుణ్ణే గోపీనాథం వారు ఈ శతకంలో చిత్రించారు.

ఆ చిత్రణ అక్కడతో ఆగలేదు. కామశాస్త్రంలో చెప్పిన రహస్యాలలో వివిధోచితాంశములను నీ శతకమందున మరుగుగా నింపు మెరయ" చెప్తానన్నారు. (125) కానీ ఎటొచ్చీ ఒక్క సురత వర్ణనలోనే మరుగు లేదు. దీనిని సహృదయులు సైతం మన్నించరేమో అని "సజ్జనులార ! ఈ శతకంబు గేవల శృంగారమని నిరసింప వలదు అని వెంకయ్య గారు అర్థించారు. శ్రీకృష్ణుని లీలావిహారాలు ఎలా వర్ణించినా తప్పులేదన్నారు. ఇటువంటి గ్రంథాలు చదివితే వినయం, విజయం, విత్తలాభం కలగాలని ఆశించారు. (129) బూతుపుస్తకాలు అచ్చువేసుకొని అమ్ముకొనేవాళ్ళకు మాత్రం నేడు విత్తలాభంకలుగుతోంది.

బ్రహ్మానంద శతకం చదివాక వెంకటగిరిలో పండితులు సైతం అసహ్యంచుకొని ఉంటారు. కృష్ణజన్మఖండంలో సంభోగ-శృంగారవర్ణన ఉన్నా అది రసవంతంగా ఉంది. చూడండి.

"ఏ బంధములు లేని ఈశ్వరుండప్పుడు
రమణ చౌశితి బంధముల పెనగె
నే ప్రొద్దు నే చేష్ట లెరుగని విభుడప్ప
లలిత శృంగార చేష్టల జరించె
బరికింప నే చవి యెరుగని ధన్యుండు
సతిమోవి తేనియ చవులు గొనియె
యొద్దాని నంటక యెసగు సర్వాతీతు
డంచితముగ గళలంటి మెరసె

నరయు నెందును చిక్కని యరుల మూర్తి
రాధకరములలో జిక్కి రహిమెలంగె
భక్త పరతంత్రుడగుట నాభవ్య చరితు
డిన్ని విధముల క్రీడించె నింతి తోడ"
(శ్రీకృష్ణ జన్మ ఖండం. ఆ2 పుట.75)

దేవుడిన్ని విధాలుగా భక్తపరతంత్రుడైనందువల్ల తొలిగ్రంథంలో క్రీడిస్తే వెంకయ్య శాస్త్రులు గారు రాజభక్తితో గ్రుడ్డిగా ఒళ్లూపై ఎరుగని పచ్చికామాన్ని బ్రహ్మానంద శతకంలో వ్రాశారు. సహజంగా జుగుప్స కలిగించే ఈ పద్యాలను ఒక్క రాజాగారే మెచ్చుకొని "వీటి భావమిప్పటి జనులకు చక్కగా బోధ పరచుకొనునట్టి యోగ్యత" లేదన్నారు. బూతుశతకం వ్రాయించాక రాజాగారు వేదాంతంలో పడ్డారు. "యధారాజా తథా కవి" అని వెంకయ్య శాస్త్రులు గారు కూడా గీతా పారాయణంలో పడ్డారు. రాజా గారు అందరికీ తెలిసేట్టు వచనంలో గీతా వ్యాఖ్యానంచేస్తే వెంకయ్య శాస్త్రులుగారు పద్య రూపంలో భగవద్గీతా శాస్త్రాన్ని వ్రాశారు.

ఇంతకుముందు ఈ యుగంలోనే వేముగంటి దత్తోజీ పండితుడు భగవద్గీతను తెనిగించినా అది కేవలం రామానుజ భాష్యాన్ని అనుసరించి చేసినదే. కాబట్టి ఒక్క విశిష్టాద్వైతులే "చూడదగినదిగా వున్నదని చింతించి త్రిమతస్థులు చూడందగినట్లు" మూలానుసరణంగా వెంకయ్యగారిచేత దీనిని వెంకటగిరి రాజావారే అనువదింప జేశారు. 22 దత్తోజీ పండితుని అనువాదంలో శ్రీకృష్ణ పరమాత్ముడు "వైష్ణవమంత్రోపాస్తి" చేసే వాళ్ళకే మోక్షమిస్తానంటాడు. వెంకయ్య శాస్త్రుల వారి కృష్ణుడు మాత్రం "అన్యులు గాని వింతతయోగమున" తలచుకొనే వాళ్ళనే ఉద్ధరిస్తానంటాడు. (వెం. 307)

ఈ మోక్షశాస్త్రాన్ని వ్రాశాక చాలాకాలానికిగాని వెంకయ్యశాస్త్రుల వారు గ్రంథరచన చేసినట్టు కనబడదు. సర్వజ్ఞ కుమార యాచేంద్రుల కుమారుడు గోపాల కృష్ణమ యాచేంద్రులు రాజ్యానికి వచ్చాక "మా తండ్రిని వేమారు మెప్పించారు" నన్ను మెప్పించండనికోరి గ్రంథం చెప్పించేదాక ఏదీ వ్రాసినట్టు లేదు. అయితే ఒక్కటే తేడా. కృష్ణ జన్మ ఖండం చెప్పిస్తూ పెద్దరాజాగారు "అన్యాదధినాయకుండౌట కర్తుడగునా?" అంటూ భగవదంకితం చేయించారు. ఈ చిన్న రాజాగారు మాత్రం మాఘకావ్యం "శ్రీకృష్ణనాయకంబై యున్నది కనుక మదంకితంబుగాజేసి యంధ్రకావ్యముగా రచింపు" మని పురమాయించారు. (1-25). కడుపుకూటికి నరాంకితంచేయడం వృజినమని ఆదిలో భావించిన వెంకయ్య శాస్త్రుల వారు ఇప్పుడు తప్పు లేదనుకొని శిశుపాల వధను

22. ఈ అనువాదం క్రీ. శ. 1880 నాటికే జరిగిందని తెలుస్తోంది. (చూ. భగవద్గీతా శాస్త్రము. వెస్టువార్డు లాలిలీ ముద్రాక్షరశాల ముద్రణ. క్రీ. శ. 1880 పీఠిక

నాలుగాశ్వాలలో 1155 గద్యపద్యాలుగా చెప్పారు. వృద్ధాప్యంలో చేసిన అనువాదమైనా ఎంతో ప్రౌఢంగా అనువాదం సాగింది. ఈ యుగంలోనే ఇంతకు ముందు పోచిరాజు వీరన్న మాఘాన్ని అనువదించాడు. గోపీనాథం వారిలోనే శబ్దగత ప్రౌఢిమ కనబడుతుంది. ఒకటి రెండు పద్యాలను తైపారు వేస్తే ఇద్దరి తేడా కనబడుతుంది. షష్ఠ సర్గలోని రుతువర్ణనలో ఒక శ్లోకం చూడండి (ఈ ఘట్టంలోనే శబ్దార్థ సారాలు ఘుమఘుమ లాడుతాయి).

"ప్రణయకోపభృతో అపి పరాఙ్ముఖాత్యపదివారి
ధనారవ భీరవః
ప్రణయనః పరిరాయ మనంతరం నవరిరేవలి
రేచిత మధ్యమః" (6-38)

"ప్రణయ కోపంబుబూని పరాఙ్ముఖత వహించి
యపుడభ్ర రవభీతి హృదయులైన
లేమలంతట నిగుడివళి ప్రమాత్ర మధ్యలై కౌ
గలించిరి మగల దగిలి."
(పోచరాజు -252 వ కమ్మ)

"పొలయలుకబూని పతులం
గలయక యున్న చెలులపుడు ఘనాఘన నాదా
కులితలయి కౌగలింపగ
వళి రేచిత మధ్యలగుచు వర్తించి రొగిన్"
(గోపీనాథం. 2-39)

తెలుగులో ఉన్న రెండు మాఘానువాదాలు తులనాత్మకంగా పరిశీలిస్తే చాలా విషయాలు బయట పడతాయి. (శబ్దగత ప్రౌఢిమ గల శ్లోకాలను అనువదించేటప్పుడు మూలంలాగా అనువాదం ఎప్పుడూ ఉండదన్న సంగతి మొట్ట మొదటా చిట్టచివరా జ్ఞాపకం పెట్టుకోవాలి) ఏ శ్రీనాథుడో అనువదిస్తున్నప్పుడు మూలంలో పదాలు అలాగే దిగివచ్చి జిగేలుమంటాయి. అక్కడక్కడ గోపీనాథం వారు కూడా అక్కడక్కడ అంతటి చాకచక్యం చూపించారు. ఆరో సర్గలోనే ఒక శ్లోకాన్ని చూడండి.

"నవపలాశవనం పురః స్ఫుట పరాగ పరాగతపంకజం
మృదులతాంత లతాంత మలోకయత్స సురభాం సురభిం
సుమనో భరైః (6-2)

దీన్ని గోపీనాథం వారు గొప్ప ప్రతిభతో ఇలా అనువదించారు.

నవపలాశ వనంబు మరియు
బటు పరాగ పరాగత పంకజంబు
మృదులతాంత లతాంతమై మెరయుకు
సుమ సురభి సురభిని గృష్ణుడు చూచెనపుడు

(2-3)

ఇటువంటి అనువాద శిల్పాన్ని చూసినప్పుడు గోపీనాథం వారి గొప్పతనం సాక్షాత్కరిస్తుంది. వారి వ్యుత్పన్న కౌశల్యం బోధపడుతుంది. అయితే నిత్యవ్యవహారంలో లేని సంస్కృత భాషలోని పదాలు తెలుగువాడు వాడుతున్నప్పుడు లింగవిభక్తులలో ప్రమాదాలు రాక తప్పదు. వెంకయ్యగారి తప్పులను పూండ్ల రామకృష్ణయ్య గారు పట్టారు. గోపీనాథ రామాయణంలోని సీతారాముల వివాహ ఘట్టంలోని ఈ పద్యం చూడండి.

"రమణుని ముద్దు మోముగని రాక సుధాంసుని నిండు వెన్నెలం
గొమరు వహించు కల్వలన గోమలి వాలిక చూపులా రఘూ
త్తముల రమణీయ దివ్యపద తమ రసంబుల మీద నెంతయుం
బ్రమద మొలర్ప వ్రాలెపతి పాదములం బ్రణమిల్లు కైవడిన్"

(బాల - 1291)

ఈ పద్యంలో "రాక" పద ప్రయోగం ఉంది. తెలుగు సాహిత్యంలో రమారమి అందరూ అకారాంత స్త్రీలింగం గానే రాక శబ్దాన్ని వాడారు 23. సంస్కృతంలో రాక శబ్దానికి పుంలింగ ప్రయోగాన్ని వెదకాలని చెప్తూ పూండ్ల వారు ఈ ప్రయోగాన్ని ఆక్షేపించారు. పెళ్ళి చూపులు మగని కాళ్ళపై పడడం సాధారణ ధర్మమేగాని భార్య కన్నుల "కలువలు" భర్త కాళ్ళ "తామరల" పై పడటమేమిటి? పరస్పర విరోధాలగున్ వాటికి సాధారణధర్మం ఎలాచెల్లుతుంది అని ప్రశ్నించారు. "ఈ గ్రంథమునందిట్టి సంశయాంశములు పెక్కులగుపడుచున్నవి. ఒకదాని వెంబడి యొకదానిం గ్రమముగా" చెప్తామని పూండ్లవారు వ్రాశారు 24. అయితే వెంకయ్య గారు ఈ ఆక్షేపణలు రావడానికి యాభై సంవత్సరాలకు ముందే తమ రామాయణంలో ఇలా విన్నవించుకొన్నారు.

"ఇల సర్వజ్ఞుడు దేవదేవుడు రమాధీశుండు లేడన్యుడే
నెలమిన్ నేర్చిన భంగి చెప్పితి శుభంబీరామ చరిత్రమున్
బలుమారిందుల తప్పులుండిన గణింపకన్ బోక సద్భక్తితో
దిలకింపందగు భావి సత్కవుల మందీభూత చేతస్కులై"

(పీఠిక. 15)

---

23. సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటువులో "రాక" శబ్దాన్ని అకారాంతంగా ఇచ్చారు. బహుశా అచ్చు తప్పు కావచ్చు.
24. అముద్రిత గ్రంథ చింతామణి పముఖం. సంపుటి 4, సంచిక 7, జూలై 1891

బాలామంది ఆధునికులు గోపీనాథం వారిని సద్భక్తితోనే తిలకిస్తున్నారు. శాస్త్ర పాండిత్యంతో వారి సాహిత్యం పండి పరిపక్వమైనదనీ, ప్రాచీన మహాకవుల కోవకు చెందిన వారిలో వీరు కడపటి వారు అనీ పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యుల వంటి విద్వాంసులు భావిస్తున్నారు 25. గోపీనాథం వారి కడపటి గ్రంథంగా కొందరు "రాధికా పరిణయం" అనే కావ్యాన్ని పేర్కొంటారు 26. ఇది సర్వజ్ఞకుమార యాచేంద్రుల బావమరిది వెల్లంకి సూర్యారావు గారికి అంకితం అని కొందరు పొరబడ్డారు. కాని ఆయన అల్లుడు దెలికాని వెంకట గోపాలరావుగారికి అంకితం. ఇతడు మద్రాసుదగ్గర తిరూరు ముఠా అధిపతి. ఈయన తిరువూరు జమీందారుగారు. ఈ కావ్యం "రత్నాకరం" అనే పత్రికలో అచ్చుపడిందట. గ్రంథరూపంలో వచ్చినట్టు లేదు.

వెంకయ్య శాస్త్రుల వారి జీవిత కాలంలోనే వారి ఇతర గ్రంథాలన్నీ గ్రంథరూపంలో వచ్చాయి. ఆయన క్రీ. శ. 1895 ప్రాంతాలలో కీర్తిశేషులయ్యారని ప్రతీతి. అయితే 1892 నాటికే మరణించారేమో ! ఆ సంవత్సరం నవంబరు ఒకటవ తేదీ అముద్రిత గ్రంథ చింతామణిలో వెంకటగిరి రాజా వారు పంపించిన పుస్తకాలను పత్రికాధిపతి అందుకొంటూ మండపాక పార్వతీశ్వర శాస్త్రుల గారినే ఈ కవి ఇప్పుడు సజీవుడని చెప్తారు. గోపీనాథం వారి గురించి అలా చెప్పకపోవడం వల్ల అప్పటికే ఆయన కీర్తిశేషులనుకోవచ్చును 27.

జూపల్లి ధర్మారావు : గోపీనాథంవారివల్ల రాధికాపరిణయాన్ని అంకితం పుచ్చుకొన్న దెలికానివారే కాకుండా జూపల్లివారు కూడా వెంకటగిరిరాజ బంధువులే. 23వ తరంలోని మొదటి సర్వజ్ఞకుమార యాచేంద్రులవారి కాలం దగ్గర్నుంచి జూపల్లి వారి ఆడబిడ్డలను వెంకటగిరి రాజులు చేసుకొనడం కనబడుతుంది. 27 వ తరంలోని ఇమ్మడి సర్వజ్ఞ కుమార యాచేంద్రులు తమ అక్క గారిని జూపల్లి ధర్మానాయుడు గారికిఇచ్చి 1854లో వివాహం జరిపించారు. బహుశా ఈ ధర్మానాయుడు గారి మీద చాలా చాటువులు పుట్టి ఉంటాయి. ఈయన "మెరవడి విద్య" లేని వాళ్ళను మెచ్చుకోడు. ఇతని కట్టుదిట్టాల గురించి, విద్వత్తు గురించి ఇలా చెప్పుకొంటారు.

---

25. విశ్వాసు సాహిత్య మండలి సర్వస్వం తృతీయ ఖండం, పుట. 20

26. భగవద్గీతా శాస్త్రము, వావిళ్ల ప్రచురణ, 1931, నిడుదవోలు వెంకటరావు గారి పీఠిక, పుట. 4

27. అముద్రిత గ్రంథ చింతామణి సంపుటిక సంచికలు లో ఉంది. నాదగ్గర కొన్ని సంచికలు లేవు. వాటిలో బహుశా గోపీనాథం వారి మరణ వార్తను ప్రచురించారేమో పరిశోధించాలి.

జూపల్లి ధర్మరాయం
డేపాటి ధనంబొసంగె ? నిరపరాజా !
పాపాత్ముండెవ్వరికిని
జూపనిదె చూపెనయ్య సూరపరాజా !
(చాటుపద్య రత్నాకరం

సామాన్య కవులకు మొండిచేయి చూపెట్టినా సత్కవుల
న్ని బాగా పొగిడారు. జూపల్లివారి దానధారతో ఆకాశగంగ స
ఇలా వ్రాశారు.

"నాకాశ తరంగిణిన్, ధరణిలో
నీవెవ్వరే ? వాహినీ ? "
"నా నా జూపల్లి ధర్మ భూవిభుని
పాణింబట్టు దానాపగన్; "
"నీ నా యంతర మేడ కేడ ?"
"అవునే; నీవేడ ? నేనేడ ? పో;
నేనాయాచకు పాదజాత నటవే ?
నేదాత్మ హస్తోదితన్"
(చాటుపద్య రత్నాక

విద్వాంసులకు సిరిసంపదలను ధారపోసిన ఈ జూప
గారు ఏ కృతులు చెప్పించారో తెలియదు. భావి పరిశోధన .
భావి పరిశోధన వల్ల వెంకటగిరి సంస్థానంలోని ఇత
కూడా మరికొన్ని వివరాలు దొరకవచ్చు. మాటవరసకు సూ
టగిరి సంస్థానంలో సీతారామయ్య అనే సంగ్రహం ... "హ
అనే గ్రంథాన్ని వ్రాశారు. ...

హిమవతి మాత్రం ఆస్థాన నర్తకి. వెంకటగిరిలోనే గడియారం భాస్కర శాస్త్రి గారు సంస్కృతంలో శివుని గూర్చి అష్టకాలు వ్రాశారట [28]. (ఈయన ముమ్మడి బంగారు యాచమ నాయకుని కాలం వాడు). ఆనాటి సంస్కృత కవులు కూడా తెలుగులో ఒకటీ అరా రచనలు చేసి ఉంటారు. భావి పరిశోధనల వల్ల గాని ఈ అజ్ఞాత రచనలు బయట పడవు.

---

28. విక్రమ సింహపురి మండల సర్వస్వం. తృతీయ ఖండం, పుటలు 138-139

"ఎరుగని వాని గోట చొరసీయడు; నేర్చున జొచ్చెనేనియున్
దొరసముఖమ్ము దొర్కుటది దుర్లభ; మట్లులభించెనేనియున్
మెరవడి విద్యలేక కడు మెచ్చడు; మెచ్చక యీవి యీడయా
సురగురునంత వానికిని జూపలి ధర్మని వేడబోయినన్"
(చాటుపద్య రత్నాకరం 3-181)

సురగురుడంతటి ప్రతిభావంతులకే దిక్కు లేకపోతే మామ్ములు భట్రాజల సంగతి చెప్పాలా? ఈరపరాజు సూరపరాజు అనే ఇద్దరు ఈయనగురించి ఇలాగ సంభాషించుకొన్నారట.

జూపల్లి ధర్మరాయం
డేపాటి ధనంబొసంగె ? నీరపరాజా !
పాపాత్ముండెవ్వరికిని
జూపనిదె చూపినయ్య సూరపరాజా !
(చాటుపద్య రత్నాకరం 3-160)

సామాన్య కవులకు మొండిచేయి చూపెట్టినా సత్కవులు వీరి దాన హస్తాన్ని బాగా పొగిడారు. జూపల్లివారి దానధారతో ఆకాశగంగ సంవాదాన్ని ఎవరో ఇలా వ్రాశారు.

"నేనాకాశ తరంగిణిన్, ధరణిలో
నీవెవ్వరే ? వాహినీ ? "
"నానా జూపలి ధర్మ భూవిభుని
పాణింబట్టు దానాపగన్; "
"నీనా యంతర మేడ కేడ ?"
"అవులే; నీవేడ ? నేనేడ ? పో;
నేనాయాచకు పాదజాత నటవే ?
నేదాత్మ హస్తోదితన్"
(చాటుపద్య రత్నాకరం 3-162)

విద్వాంసులకు సిరిసంపదలను ధారపోసిన ఈ జూపల్లి ధర్మరాయుడుగారు ఏ కృతులు చెప్పించారో తెలియదు. భావి పరిశోధన వల్ల తేలవచ్చును.

భావి పరిశోధన వల్ల వెంకటగిరి సంస్థానంలోని ఇతర కవుల గురించి కూడా మరికొన్ని వివరాలు దొరకవచ్చు. మాటవరసకు నూరేళ్ళకిందట వెంకటగిరి సంస్థానంలో సీతారామయ్య అనే సంస్కృత కవి "హిమవతీ తాండవం" అనే గ్రంథాన్ని వ్రాశారు. ఇది ఏభాషలోనో తెలియదు. గాని ఈకావ్యనాయిక

హిమవతి మాత్రం ఆస్థాన నర్తకి. వెంకటగిరిలోనే గడియారం భాస్కర శాస్త్రి గారు సంస్కృతంలో శివుని గూర్చి అష్టకాలు వ్రాశారట [28]. (ఈయన ముమ్మడి బంగారు యాచమ నాయకుని కాలం వాడు). ఆనాటి సంస్కృత కవులు కూడా తెలుగులో ఒకటీ అరా రచనలు చేసి ఉంటారు. భావి పరిశోధనల వల్ల గాని ఈ అజ్ఞాత రచనలు బయట పడవు.

---

28. విక్రమ సింహపురి మండల సర్వస్వం. తృతీయ ఖండం, పుటలు 138-139

9

రామాయణ రచనలు

తెలుగు వాళ్ళకు శ్రీరాముడే కన్న తండ్రి: సీతమ్మే కన్నతల్లి: సీతారాములలాగ తెలుగు గుండెలకు హత్తుకొన్న ఇతర దైవాలు లేరు. అందుకే "సీతమ్మ మాయమ్మ శ్రీరాముడు మాదుతండ్రి" అని త్యాగరాజస్వామి లలితరాగంలో ప్రపంచానికి చాటాడు. సీతారాములనూ, ఇతర రామాయణ పాత్రలనూ తెలుగు గ్రామాలలో పుట్టి పెరిగిన వ్యక్తులలాగే ఆంధ్రులు పరిగణిస్తారు. సీతమ్మకు ఒక ఆడబడుచు లేకపోతే ఎంత లోటో తెలుసు కాబట్టే తెలుగు తల్లులు శాంతను పరిపూర్ణ పాత్రగా తీర్చిదిద్దారు. వాల్మీకి విస్మరించిన ఊర్మిళకు తెలుగువాళ్ళే న్యాయంచేకూరారు. రామాయణగాథలను రసవత్తరం చేశారు.

కొత్త కల్పనలు సృష్టించి రామాయణాన్ని కమనీయంచేసినట్టే సీతారాముల పేరిటా ఇతర ప్రాత్రల పేరిటా చక్కని పలుకుబళ్ళను సృష్టించుకొని తెలుగు భాషకు మనవాళ్ళు తీయందనాలు చేకూర్చారు. ఏదేనా చూడముచ్చటగా ఉంటే అది "సీతారామ కోరుతూ"ఉందంటారు. దేనికైనా అడ్డూ అపూ, ఆలనా పాలనా లేకపోతే అది "రామందాడి"గా ఉందంటారు. ఇలాంటి పలుకుబళ్ళు మనభాషలో కనీసం పాతికైనా లెక్కతేలుతాయి. 1

లెక్కతేలనిదల్లా మన సాహిత్యంలో ఉన్న రామాయణ రచనల వైనమే. ఈ యుగంలో రామ కథలు రామందాడిగా ఉన్నాయి. అయితే వాటిలో, ఆడవాళ్ళూ జానపదులూ వ్రాసుకొన్నవే సీతారామ కోరుతూ ఉంటాయి. కొన్ని పద్య కావ్యాలలో అన్ని ఉన్నా రసానికి మాత్రమే చోటు కిష్కింధంగా ఉంటుంది. పద్యకావ్యాలూ, ద్విపదలూ, వచన కావ్యాలూ, యక్షగానాలూ, గేయాలూ మొదలైన వివిధ ప్రక్రియా భేదాలలో చాలామంది వ్రాశారు. ఇంతెందుకు? ఒక్కమాటలో చెప్పాలంటే "తెలుగునాట కలముబట్ట నేర్చిన ప్రతి మానిసియు పూర్వము రామాయణగాథను తడవెను" అన్న డాక్టరు రామరాజుగారి తీర్పు ఈ యుగంలో వర్తిస్తుంది. 2 ఆయన సంపాదించిన గేయ రామాయణాలు సుమారు వంద ఉంటాయి. అందులో సగం అచ్చుపడ్డాయి. సగం పడలేదు. తెలుగు ఇల్లాళ్ళు కట్టుకొన్న రామాయణం పాటలే 42 ఒకచోట చేరి ఇటీవల అచ్చు

---

1. రామాయణాన్ని ఆధారం చేసుకొన్న తెలుగు సామెతలను, పదబంధాలనూ శ్రీ పరాశరం గోపాలకృష్ణమూర్తిగారు ప్రకటించారు-ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్పత్రిక. సంపుట 52. సంచికలు 5-6

2. తెలుగు జానపదగేయ సాహిత్యం. పుట 81.

పడ్డాయి. 3 ఆ పుస్తకం ఉపోద్ఘాతంలో ఆడవాళ్ళ రామాయణంలోని అందాలను "కృష్ణశ్రీ" గారు చవిచూపించారు. పామరుల రామాయణాలలోని పసందులన్నీ డాక్టరు రామరాజుగారు విశదపర్చారు. 4 యక్షగానరచయితలు వ్రాసిన రామాయణాల గురించి డాక్టరు యస్వీ జోగారావుగారు క్రోడీకరించారు. 5 ఈ పరిశోధకుల దృష్టిలో ఇతరత్రా దొరికిన ఆకరాలను కనిపెట్టిన విషయాలను జోడించి సమన్వయంచేస్తే ఈ యుగంలోని రామాయణరచనల లెక్క దాదాపుగా తేలుతుంది. వీటిలో పద్యకావ్యాల గురించి ముందు చెప్పుకొందాం.

1. పరశురామపంతుల అనంతరామయ్య : సీతా రామాంజనేయ సంవాదంతో దేశమంతటా పరశురామ పంతులవారు ప్రఖ్యాతులయ్యారు. లింగమూర్తిగారూ, వారి కొడుకు రామమూర్తీ చక్కని కవులు. ఈ తాత తండ్రుల వారసత్వాన్ని అనంత రామయ్య పుచ్చుకొన్నట్టుంది. రామాయణంలోని ఏ భాగాలను తీసుకొన్నాడోగానీ హనుమద్విజయం అనే పద్య కావ్యాన్ని వ్రాశాడు. ఇది అసంపూర్ణం. అముద్రితం. ఇతని ఇతర రచనలు అలభ్యాలు. (గో.క. 349). వరంగల్లులో 1830 ప్రాంతాలలో ఇతడు ఉండేవాడు.

2. రావు అప్పలరాజు : ఏ ప్రాంతాలవాడో, ఎప్పటివాడో తెలియదుగాని రావు అప్పలరాజు అనే కవి "సీతాచరిత్రం" అనేపేరిట రామాయణాన్ని వ్రాశాడు. ఈ కావ్యం ప్రతి చాలా అతిగా శిథిలమైంది. ఒక్క సంగతి మాత్రం బాగా చెప్పాడు. చూడండి.

అతిహింస లేనివారలు
నతి భక్తులు కారు హరికి నతిరాగము నన్
మతియందు బొడమ దేరికి
నతుల బలైశ్వర్యయుతులు నాహవజేతల్ (ఆర్. 255)

అతిసాఫీగా పద్యాలు నడిచే ఈ కావ్యం అంతా దొరక్క పోవడం దురదృష్టమే. ఇది బహుశా అయిదాశ్వాసాల కావ్యం.

3. చెరుకుమూడి కృష్ణయ్య : ఒక్క రావుఅప్పలరాజు వ్రాసిన కావ్యమే కాదు ఈ యుగంలో చాలామంది రచించిన గ్రంథాలుకూడా ఎన్నిఆశ్వాసాలో చెప్పలేం. చెరుకుమూడి కృష్ణయ్య చెప్పిన "శృంగార రాఘవం" మూడు ఆశ్వాసాలు మాత్రమే దొరుకుతుంది. సీతాపహరణంలో కథఆగిపోయింది. దొరికినంత మట్టుకూ ఇది హృద్యప్రబంధమని పరిశోధకులు భావిస్తున్నారు. (డి. 847). ఇతడు ఇంతకు ముందు "వాసుదేవ చరితాది మహోత్తమ పద్యకావ్యాలు వ్రాశాడట. (ఆర్.121) ఈసంగతి శృంగార రాఘవాన్ని కృతి పుచ్చుకొన్న కాటేపల్లి నారాయణ నోటంట కవి చెప్పించాడు. "పన్నియైనను" రచించినా చెరుకుమూడి కృష్ణయ్య గ్రంథాలలో ఒక్క శృంగార రాఘవమే" అసమగ్రంగా

3. స్త్రీల రామాయణం పాటలు. ఆంధ్రసారస్వత పరిషత్తు ప్రచురణ.
4. తెలుగు జానపద గేయ సాహిత్యం. పుటలు 80 నుండి 108
5. ఆంధ్ర యక్షగాన వాఙ్మయచరిత్ర. ద్వితీయభాగంలోని వివిధ శీర్షికలు.

లభిస్తోంది. ఈ కవి తాను "శృంగార జ్ఞాన వైరాగ్య రచనా తోషితుడనని గద్యలో చెప్పుకొన్నా కావ్యానికి శృంగార రాఘవం అని పేరు పెట్టడం గమనించదగ్గ విషయం.

4. బేతపూడి కృష్ణయ్య : రామాయణంలోని శృంగార ఘట్టాలనే వర్ణించాలనే సంకల్పం మన కవులలో చాలామందికి లేక పోలేదు. సీతా కల్యాణం దాకా కావ్యాన్ని చెప్పి ఊరుకొన్నవాళ్ళు కొందరు ఉన్నారు. వాళ్ళలో బేతపూడి కృష్ణయ్య ఒకడు. ఈయన " జానకీ రాఘవం " అనే పేరిట అయిదాశ్వాసాల శృంగార కావ్యాన్ని వ్రాసి అడపానారప్పకు అంకితం ఇచ్చాడు. అడపావారు కొండపల్లి, కొండవీడు సర్కారులలో గజపతుల కాలంనుంచీ మంచి పలుకుబడి గల సర్దార్లు. బేతపూడి వారు కూడా ఆ ప్రాంతాల వాళ్ళే కావచ్చును. కృష్ణయ్య ఈ కావ్యం చెప్పడానికి ముందు అలమేలు మంగా వివాహం, పండిత మనోభిరామం అనే గ్రంథాలు వ్రాసి దైవాంకితం చేశాడు. భట్టుమూర్తి పోకడ లంటే ఇతనికి అభిమానంలాగ ఉంది. వసుచరిత్రలోని "మహిమన్ వాగనుశాసనుండు" అనే పదోనెంబరు కృత్యాది పద్యానికి ఇమిటేషనుగా కృష్ణయ్య సృష్టించిన పద్యాన్ని చూడండి:

వాగీశుండు తెనుంగు పద్యకవితా వారాశిఁ గల్పింప వి
ద్యాగణ్యుండగు కుండలీంద్రుఁడు గుణాఢ్యత్వంబునన్ మీఱన్
నాగీర్వాణ వచఃస్తుతిన్ మెలగు శ్రీనాథుండు కావ్యామృత
శ్రీగైకొంచు బుధాళికిచ్చు మహితోత్సేకంబు వర్ణించెదన్.
(డి. 517)

బేతపూడి కృష్ణయ్య వర్ణించిన మహితోత్సేకపు కవిత్వం సరసంగానే ఉందని పరిశోధకుల అంచనా. (6)

5. సురపురం కేశవయ్య: పండితులు మెచ్చుకొన్న తరవాతనే ఏ కవికైనా తన నైపుణ్యం పట్ల తృప్తి కలుగుతుంది. అయితే కేవలం పాండితీ స్ఫోరకంగానే రచనలు చేస్తే రసం లోపించవచ్చు. తమ ప్రావీణ్యాన్నంతా ప్రదర్శించడానికి మన కవులు శ్లేషకావ్యాలు, అనేకార్థకావ్యాలూ, నిరోష్ఠ్యంగా రామాయణ కథను వ్రాసిన కవులు మన వాళ్ళలో లేకపోలేదు. వాళ్ళలో సురపురంకేశవయ్య ఒకడు. ఈయన ఆత్మకూరు సంస్థానంలోని వాడు. ఈకావ్యాన్ని రాజా సోమభూపాలుడికి అంకితం ఇచ్చాడు. గ్రంథంలోని కొన్ని పద్యాలేగాని అంతా లభ్యం కాలేదట. ఇతని కవిత్వం ప్రౌఢంగా ఉంటుందని పరిశోధకుల భావం. 7

6. గండ్రేటి గురవయ్య : ఒక భాషలో ప్రౌఢంగానూ, రసవంతంగానూ ఉన్న రచనలను ఇతరభాషలలోనికి అనువాదం చేసుకోవడం సహజం. ఓఢ్రభాషలో

---

6. ఆంధ్రకవుల చరిత్ర- 3వ భాగం. పుట 234
7. గోలకొండ కవుల సంచిక-పుట 387

రచించిన కొన్ని రామాయణాలను మన ఉత్తరాది కవులు తెనిగించారు. ఎవరో బ్రాహ్మణుడు ఆ భాషలో వ్రాసిన రామాయణాన్ని బంటుపల్లి రామయ్య అనే ఆయన వచన రూపంలో అనువాదం చేశాడు. ఆ తరువాత దాన్ని గండ్రేటి గురవయ్య "రామ రసామృత సింధు రామాయణం" అనే పేరిట పద్య రూపంలో రచించాడు. యుద్ధకాండలో కొంతదాకా ఈ గ్రంథం దొరుకుతుంది. ఈ గ్రంథాన్ని రచించబట్టి "జన్మమిన్నాళ్ళకు సఫలమయ్యె" అని కవి భావించాడు." నా అదృష్టరేఖను ఎంతని పొగుడుకోను" అన్నాడు. (ఆర్. 432; ఆర్. 1021) ఈ గ్రంథం వెలుగుచూడకపోవడం దురదృష్టమే.

7. హరిహరనాథుని చెన్నకృష్ణయ్య : అదృష్టమన్నది కర్మపైన ఆధారపడి ఉంటుందని మన వాళ్ళ నమ్మకం. తగిన కారణం లేనిదే ఏ కార్యమూ జరగదని కర్మ సిద్ధాంతం ప్రధానంగా బోధిస్తుంది. భారతీయ దర్శనాలలో కార్య కారణాల చర్చను సాంఖ్యులు మొదట చేశారు. సాంఖ్య సిద్ధాంతాలకు మన ఫిలాసఫీ చాలా ఋణపడింది. ఈ దృక్పధాన్ని ప్రతిఫలించిందో లేదోగాని, చెన్నకృష్ణయ్య అనే ఆయన "సాంఖ్యరామాయణం" ఒకటి మనసాహిత్యంలో కనబడుతోంది. ఇదిఅసమగ్రం. సుందరకాండలో కొంతదాకే ఉంది. ఈ కవి వివరాలు కూడా అట్టే తెలియవు. ఇంటిపేరు హరిహర నాథుని వారనీ, తండ్రి పేరు నరసింగయ్య అనిమాత్రమే తెలుస్తూంది. ఇతని మీద బమ్మెర పోతరాజు గారి శబ్దాలంకారాల ప్రభావం కనబడుతుంది. పోతరాజుగారు కైవల్యం కోసం భాగవతాన్ని వ్రాస్తే చెన్న కృష్ణయ్య ఇహలోక ఋణ విముక్తి కోసం రామాయణాన్ని వ్రాసినట్టు ఉంది. చూడండి ఈ పద్యం-

> కాంతుడర్ధ శరీరమిచ్చె తనకై కాంక్షించి యం చాత్మలో
> చింతంబొంది యపర్ణనైఋణములో జిక్కంగరాదంచుబల్
> సంతోషంబున దేహమంతయు బరాధీనముంజేయున
> క్కాంతారత్నము నాశ్రయింతు నన్నఋణంగా జేసినన్ బ్రోవగాన్
> (ఆర్. 884)

చెన్నకృష్ణయ్య ఋణం తీరినట్టు లేదు. ఋణానుబంధరూపంలోని ఇతని కృతి కన్య ఇంకా మిగిలే ఉంది.

8. పండితా రాధ్యుల నాగలింగం : సప్తసంతానాలలో కృతి ఒకటి. అయినా ఇతర సంతానాలు శాశ్వతంగా ఉండవు గనుక శ్రీమంతులు కృతులనే ఆశిస్తారు. కట్టించిన గుళ్ళు పడిపోయినా, చెప్పించిన పుస్తకాలు చెక్కు చెదరవనే నమ్మకంతో చాలామంది కావ్యాలు అంకితం పుచ్చుకొన్నారు. కొందరు తాము నిలిపిన ఇతర సంతానాల గురించి ఆ కావ్యాలలో ఒకటి రెండు పద్యాలలో చెప్పించుకొన్నారు గాని మానూరు వెంకటరాయలు అనే ఆయన లాగా పూర్తిగా ఒక ఆశ్వాసం నిండా తాను చేసిన ప్రతిష్ఠను చెప్పించుకొన్న వాళ్ళు లేరు.

కొండవీడు దగ్గరనున్న హౌబుగణేశుపేటలో మానూరువారు కొత్తగా దేవాలయం కట్టించారు. అందులో పట్టాభిరాముణ్ణి ప్రతిష్ఠించారు. ఈ సత్కార్యాన్ని పండితారాధ్యుల నాగలింగం అనే కవి మెచ్చుకొన్నాడు. పట్టాభిరామ విలాసం అనే అయిదాశ్వాసాల కావ్యంలో ఆఖరి ఆశ్వాసంలో ఈ దేవాలయ నిర్మాణ ప్రశంస ఉన్నది. మొదటి నాలుగింటిలో రామ చరిత్ర ఉంది.

పండితారాధ్యుల వారిది విద్వాంసుల కుటుంబం. శ్రీపతి పండితుడు వీరశైవుల పండితత్రయంలోని ఒకడు. ఇతని వంశంలో ఎన్నోతరాల తరువాత శంభులింగం అనే ఆయన పుట్టాడు. ఇతనికి "విద్వత్కవి కంఠీరవ" అన్న బిరుదు ఉండేది. (ఆర్-1008 గద్య) ఈ శంభులింగంగారి మనుమడే నాగలింగం. ఈయన "భోజరాజ చరిత్రము" అనే కావ్యం వ్రాశాడని పట్టాభి రామ విలాసంలోని ఈ క్రింది పద్యంవల్ల తెలుస్తోంది.

రాజులు హెచ్చగ సత్కవి
రాజులు మెచ్చంగ భోజరాజ చరిత్రం
భోజ రచించితివన్నిట
బూజితుడవు నాగలింగ బుధజనమౌళీ.

(ఆర్-16)

తాను " ఎన్నిట " గొప్పవాడో వివరంగా నాగలింగం చెప్పుకొన్నాడు. నాటకాలంకారాలు, సరస సాహిత్యాలు, సంస్కృతాంధ్ర వ్యాకరణాలు, షడ్విధభాషలూ, బంధ చిత్ర కవిత్వాలు వగైరాలు తనకు తెలుసునని చెప్పుకొన్నాడు.అయితే ఇతని ప్రావీణ్యాలు లోకం తెలుసుకొనడానికి ఇతని తొలిగ్రంథం దొరకలేదు. రెండోది సమగ్రమైనా అచ్చుపడలేదు.

9. నండూరి బాపయ్య : కొందరి గ్రంథాలు సమగ్రమైనా అచ్చు పడకపోతే, మరికొందరివి అసమగ్రమై వెలుగుచూడలేదు. అలాంటి వాటిలో నండూరి బాపయ్య వ్రాసిన శ్రీరామ చరిత్రము ఒకటి. ఇది ఎన్ని ఆశ్వాసాలో తెలియదు. ప్రథమాశ్వాసంలో కొంత భాగమే లభిస్తోంది. (ఆర్.987) బాపయ్య రామకథ రచన అంతటితో విఘ్నమైందో అవిఘ్నంగా సాగిందో తెలియదు గాని ఇతని విఘ్నేశ్వరచరిత్ర మట్టుకు పూర్తిగా దొరుకుతూంది. స్కాంద పురాణంలోనూ భాగవతంలోనూ ఉన్న " గాథలరసి సకల జనరంజకముగా" దానిని అతడు క్రీ.శ. 1817లో వ్రాశాడు. (ఆర్ : 65). ఈ రెండు గ్రంథాలలో యడవల్లి లచ్చన్న (గురువు) దామరాజువెంకన్న (గణితవిద్యావేత్త, ఆప్తుడు) అనే వ్యక్తులప్రశంస ఒకేతీరు పద్యాలలో ఉంది. కవిత్వరీతిలో ఏదేనాతేడా ఉందో లేదో.

10. ఆవంచ భావన : స్కంద పురాణంలోని గాథలరసి నండూరి బాపయ్య విఘ్నేశ్వర చరిత్ర వ్రాస్తే స్కందపురాణంలోని రామకథ లన్నింటినీ సంగ్రహించి ఆవంచ భావన్న రఘురామవిజయం అనే ఎనిమిదాశ్వాసాల గ్రంథాన్ని

వ్రాసి మల్లెపూడిలోని రాజగోపాలస్వామికి అంకితమిచ్చాడు. వాసిష్ఠ గౌతమి పశ్చిమాన గోస్తనీ తీరాన మల్లెపూడి ఉందని భావన చెప్తాడు. తనవంశం గురించి చాలా విపులంగా చెప్పుకొన్నాడు. అయితే సాహిత్య చరిత్రకు పనికిరాదు. ఈ రఘురామ విజయం సమగ్రం. అముద్రితం. (ఆర్ 817).

11. చెన్నూరు రామన్న : అపంచభావన స్కందపురాణగాథలను తెనిగించినట్టే ఇతరులు ఇతర పురాణాలను గాలించి రామకథను అనువదించారు. ఏ పురాణాన్ని అనుసరించాడోగాని చెన్నూరు రామన్న ఒక రామాయణాన్ని ఆంధ్రీకరించాడు. ఇతడు క్రీ.శ. 1834 ప్రాంతాలవాడు. హుజూరు నగరం తాలూకాలోని యాదవాళిళ్ళ గ్రామంవాడు. రామన్న వ్రాసిన రామాయణం ప్రతి ఆపూరి కరణంగారివద్ద ఉందట. కవిత్వం రసవత్తరంఅని పరిశోధకులు చెప్తున్నారు. 8

12. ఆకొండి వెంకట కవి : సంస్కృతంలో ఉన్న వివిధ రామాయణాలలో తత్త్వ సంగ్రహరామాయణం ఒకటి. ఇది రామాయణంలోని ఒకొక్క కాండకు ఒకొక్క పఠనశ్రవణఫలం ఉందని నిరూపించింది. 9 ఈ తత్త్వ సంగ్రహ రామాయణంలోని సుందరకాండను (ఏకాశ్వాసం) ఆకొండి వెంకట కవి అనువదించాడు. (ఆర్ 415) మిగిలినకాండలు తెనిగించాడో లేదో తెలియదు. ఇది అచ్చుపడిందని మిత్రులు చెప్పారు. నేను చూడలేదు.

13. ఘట్టు వెంకట రామకృష్ణయ్య : రామాయణంలోని ఆరుకాండల కథనూ ఆరుఆశ్వాసాలుగా ఘట్టురామకృష్ణయ్య చెప్పాడు. దీనిపేరు పట్టాభిరామాయణం. ఈ అసమగ్ర గ్రంథం అముద్రితం. (ఆర్ 172). ఈ కావ్యం కృత్యాదిలో ఇతడు తన వివరాలు చెప్పుకొన్నాడు. వాటివల్ల ఈయన మాఘకావ్యాన్ని అనువదించినట్టు తెలుస్తోంది. తాళాదిరాగ సందర్భాలనుబట్టి "నాటక వేష జాతీయ విధములు" సల్పినట్టు కూడా విశదమవుతోంది. ఘట్టు రామకృష్ణయ్య రచించిన నాటకాల పేర్లు మాత్రం తెలియవు. కుచేలోపాఖ్యానం మొదలైనవి వ్రాసిన ఘట్టు ప్రభువుకు ఈయన ఏరకం బంధువో తెలియదు.

14. వారణాసి వెంకటేశ్వర్లు : రాయలసీమలోని ఘట్టువారి కుటుంబం లాగ ప్రోలునాడులో వారణాసి వారిది విద్వాంసులవంశం. వారణాసి కామయ్య మంచిలాక్షణికుడు. జ్యోతిషగ్రంథవేత్త. వివిధాంధ్ర కావ్యాలు చదువుకొన్నవాడు. ఇతని తమ్ముడు మల్లన ఉభయ భాషా కవిత్వ విశేషజ్ఞుడు. పురాణాలు చెప్పి కుండలాలు మొదలైనవి సంపాదించాడు. కామయ్య కొడుకుపేరు వెంకటేశ్వర్లు. ఇతడు తండ్రి దగ్గరే అన్నీ నేర్చుకొని కవిత్వం చెప్పాడు. శ్రీ రామచంద్రోపాఖ్యానం అనే పేరిట రామకథను ఆరాశ్వాసాల గ్రంథంగా చెప్పాడు. సమగ్రం. (ఆర్ 941).

15. బులుసు సీతారామయ్య : తెలుగులోరమారమి అన్నీ చంపూకావ్యాలే. నిర్వ

8. గోలకొండ కవుల సంచిక - పుట. 407

9. సంస్కృత వాఙ్మయ చరిత్ర. ద్వితీయ సంపుటం. పుట. 59.

చనాలు తక్కువ. సంస్కృతంలో చంపూకావ్యాలు అరుదు. రామాయణాన్ని భోజుడు సంస్కృతంలో చంపూకావ్యంగా వ్రాశాడు. దీన్ని పోయిన యుగంలో ఋగ్వేద కవి వెంకటాచలం అనువదించాడు. తెలుగులో చంపూ రామాయణం అన్నపేరు దానికే స్థిరపడింది. అయితే భోజుని చంపూరామాయణాన్ని ఇతరులు కూడా అనువదించారు. వాళ్ళలో బులుసు సీతారామయ్య ఒకడు. ఈ కృతిని ఈయన సిరిగాంపురం వీరరాఘవయ్య పంతులు, భాగన్నపంతులు అనే అన్నదమ్ములకు అంకితమిచ్చాడు. అయితే వీళ్ళు ఋగ్వేదకవి అనువాదాన్ని చూసినట్టు లేదు. కవిని పురమాయిస్తూ ఇలా చెప్పారు.

కులుకు మృదూక్తి గుంభనల గోమలతం గనుపట్టు తేనియల్
వెలువడు భోజచంపు రఘువీరుని వృత్తము జెప్పరెవ్వరున్
తెలుగున మున్‌గవీశ్వరులు నీ వదిసేవధిగా దలంచి మి
క్కిలి సరసంబుగాగ దెనిగింపుము మటంచు బహూకరింపగల్
(ఆర్. 325)

బులుసు సీతారామయ్య "మిక్కిలి సరసం"గా తెనిగించిన ఈ భోజ చంపు ఆరాశ్వాసాల కావ్యం. సమగ్రం. అయితే అముద్రితం.

18. మంత్రిప్రగడ సూర్య ప్రకాశం : రామాయణాన్ని పద్య కావ్యంగా వ్రాసిన వాళ్ళలో చాలామంది ఆరాశ్వాసాలుగా రచన చేశారు. మంత్రి ప్రగడ సూర్యప్రకాశం కూడా సీతారామ చరిత్రను ఆరాశ్వాసాల గ్రంథంగానే వ్రాశాడు. ఈయన 1808లో పుట్టాడు. 1873లో మరణించాడు. మాడుగుల సంస్థానం ఆశ్రితుడు. భీమలింగ శతకాన్ని, కృష్ణార్జున చరిత్ర అనే రెండర్థాల కావ్యాన్ని కూడా ఇతడు చెప్పాడు. ఇతని కవిత్వం మృదు మధుర పదగుంభితమై మనోరంజకంగా ఉంటుందని పరిశోధకుల అంచనా. 10

రామకథలను వ్రాసిన ఈ పదహారు మందీ సంస్కృతంలోని వివిధ రామాయణాలను అనుసరించారుగాని వాల్మీకిని యథాతథంగా అనువదించలేదు. ఇంతకు ముందు యుగాలలోని రామాయణ రచనలు యథా వాల్మీకంగా లేవనే గద్వాలలో చిన సోమభూపాలుడు తన ఆస్థాన కవులచేత వాల్మీకి రామాయణాన్ని "యథాశ్లోక తాత్పర్య రామాయణం" అనే పేరిట తర్జుమా చేయించాడు. ఒక్కొక్క కవి ఒక్కొక్క కాండ అనువదించారు. ఈ వివరాలు చూడండి.

బాలకాండ - కాణాదం పెద్దన సోమయాజి
అయోధ్యకాండ - కొత్తపల్లి రామాచార్యులు
అరణ్యకాండ - గార్గేయపురం సుబ్బాశాస్త్రి
అవతారిక, కిష్కిందకాండ- కామసముద్రం అప్పలాచార్యులు
సుందరకాండ - తిరుమల కృష్ణయాచార్యులు
యుద్ధకాండ - చోరవెల్లి శేషయ్య.

10. ఆంధ్ర కవుల చరిత్ర 3వ భాగం- పుట.321

ఈ కవులు కేవలం ఈ ఆరు కాండలే కాక ఇతర గ్రంథాలను కూడా ఈ రచనలకు ముందూ వెనకా రచించారు. వాటి నైనాలను తెలియ వచ్చినంత మట్టుకు, ఈ సంపుటంలోనే "గద్వాల" అనే ప్రకరణంలో ఉంది.

17. **గోపీనాథం వెంకయ్య శాస్త్రులు** : గద్వాలలోని పై ఆరుగురేకాక మరికొందరు వాల్మీకి రామాయణాన్ని యథాతథంగా అనువదించారు. వెంకటగిరిలో గోపీనాథం వెంకయ్య శాస్త్రులుగారు మూలానికి"అన్యూనానతిరిక్తం"గా రామాయణ రచన చేశారు. దీనిని ఆయన తన పదహారోయేట తలపెట్టారు. కొన్నేళ్ళ కృషితో పూర్తిచేశారు.

ఇలాగ యథా వాల్మీకంగా రామాయణాన్ని అనువాదం చేసినా తెలుగు ప్రజలలో వాల్మీకేతర రామాయణాలపై మక్కువ పోలేదు. అద్భుత రామాయణాలు, అహిమహి రావణచరిత్రలు, సీతావిజయాలు అంటే సామాన్య ప్రజానీకానికి ఎంత ఆదరణో సాహితీపరులకూ అంత అభిమానమే. అవాల్మీకమైన రామాయణ రచనలు చూడండి.

1. **ముడింబి కృష్ణయ్య** : ఈయన అద్భుతరామయణాన్ని తెనిగించాడు. రామాయణం శతకోటి మితమని భరద్వాజుడు విన్నాడట. వాల్మీకివద్దకువెళ్ళి "శతకోటి మిత రామచరిత్రలో నేమేమి రహస్యముల్పలికినారో మామ్మూలు చరిత్రలో కనబడవు. కాబట్టి వాటిని వివరించమన్నాడు. సీతా మహాత్మ్యాన్ని ప్రతిపాదించే అద్భుత రామాయణాన్ని వాల్మీకే చెప్పాడట. దీనిని ముడింబికృష్ణయ్య అనువదించాడు. ఇది ఎన్ని ఆశ్వాసాల కావ్యమో, కర్త వివరాలు ఏమిటో తెలియవు. ఇది అముద్రితం. (డి-11)

2. **పెనుమల్లి బాపయ్య** : సీతాదేవి శతకంఠ రావణుని చంపిన గాథను కథనం చేసి మరొక కావ్యం సీతా విజయం. దీనిని పెనుమల్లి బాపయ్య ఏ కాశ్వాసంగా రచించాడు. కౌశికీ నదీ తీరంలోని విష్ణు సంవేద్యమనే పుణ్యక్షేత్రమహిమను కూడా ప్రస్తావించాడు. గద్యలో తాను విశేషదారిత్ర్యుణ్ణని చెప్పుకొన్న కవి గురించి ఏమీ వివరాలు తెలియవు. ఈ సీతావిజయం అముద్రితం. (ఆర్.488 (ఎ); డి. 889) "ఈతని కవిత్వమందు లక్షణ విరుద్ధమైన ప్రయోగము లక్కడక్కడ కనబడుతున్నవి" అని వీరేశలింగం గారు కంఠోక్తిగా చెప్పారు. 11

3. **ముద్దు లక్ష్మీనారాయణ**: దశకంఠ రావణునితో తృప్తిలేక ప్రజలు శతకంఠుణ్ణి, సహస్ర కంఠుణ్ణి సృష్టించి వాడిని రాముని చేత చంపించారు. ఈ కథను సహస్ర కంఠ రామాయణం అనే పేర ముద్దు లక్ష్మీ నారాయణ రచించాడు. దీనికి లక్ష్మీ నారాయణ కావ్యం అనే నామాంతరం గద్యలో కనబడుతోంది. ఈయన మండపాక కామయ్యగారి శిష్యుడు. తన గురువుగారిని సమకాలికుల్ని ఇతడు కావ్యంలో నుతించాడు. వాళ్ల పేర్లు ఇవి:

---

11. ఆంధ్రకవుల చరిత్ర-3వ భాగం. పుట. 287

మండపాక కామయ్య - గురువు
మండపాక పార్వతీశం - గురుపుత్రుడు
కొల్లూరి బ్రహ్మయ్య - పినతల్లి కొడుకు
కొల్లూరి కామశాస్త్రి - పినతల్లి కొడుకు
పంతుల బ్రహ్మయ్య -
ద్వివేది నరసింహం - బావమరిది
దెళ్ళపిళ్ళ నరసింహం - మిత్రుడు
దూసి వెంకట రామయ్య - ఇంకో గురువు.

వీళ్ళందరూ సాహితీపరులే. వీళ్ళందరూ బహుశా వినిమెచ్చుకొన్న ఈ సహస్రకంఠ రామాయణం అచ్చుపడినట్టులేదు. (ఆర్ 483)

4. వేల్పూరి వెంకటేశ్వరులు : రామాయణ గాథలను విచిత్ర తరంగా చేసి చెప్పుకోడానికే వేయి తలల రావణాసురులను విడ్డూరపు ఊహలు సృష్టించాయి. ఓఢ్రభాషలో ఇటువంటి రామకథలు చాలా ఉన్నట్టున్నాయి. తుమరాడ పాపయ్య, (12) గండ్రేటి గురవయ్యలలాగ ఓఢ్ర రామాయణంనుంచే కథను సంగ్రహించి వేల్పూరి వెంకటేశ్వరులు కూడా ఒక విచిత్రరామాయణం వ్రాశాడు. ఇతనికవిత్వం మృదువై శ్రావ్యంగా ఉందని వీరేశలింగంగారి అభిప్రాయం. (13) ఈ కవి గోవ్యాఘ్ర చరిత్ర, జానకీ రామశతకం లాంటి ఇతర రచనలు కూడా చేశాడు.

5. పాలెపు సీతన్న : శత కంఠ, సహస్ర కంఠరావణుల కథలను ఎందరు రచించినా ప్రజలలో ఎక్కువగా ప్రచారంపొందిన మరోరావణుడు మైరావణుడే! రావణవధకు ముందే యుద్ధ కాండలో చొప్పించడం వల్లనే "మైరావణ కథ" అసలు రామాయణంలో అతుక్కొనిపోయింది అని చెప్పవచ్చు. ఇంతకు ముందు యుగాలలో కూడా మైరావణ చరిత్రలు రచించిన కవులు ఉన్నారు. ఈ యుగంలో పాలెపు సీతన్న ఒక మైరావణ చరిత్రను వ్రాశాడు. గ్రంథాంతంలో రచనాకాలం ఇచ్చాడు. "ప్రమాదీచ సంవత్సరం కార్తీక బహుళ సప్తమి జయ వారం" (1793 (?); 1854 (?)) ఈ గ్రంథం అచ్చుపడలేదు. కాకినాడ పరిషత్తు కార్యాలయంలో దీని ప్రతి ఒకటి ఉంది. (గ్రంథ సంఖ్య 896).

వాల్మీకి రామాయణంలోని పాత్రలనే తీసుకొని విచిత్రాలూ, విడ్డూరాలు కల్పించి శతకంఠ, సహస్రకంఠ రావణ కథలు మొదలైనవి కొందరు సామాన్యముగ సృష్టిస్తే, రావణ పాత్రలతోనే అధ్యాత్మికమైన వ్యాఖ్యానానికి అనువుగా రామాయణాన్ని రచించిన వాళ్ళు లేకపోలేదు. సంస్కృతంలో అధ్యాత్మరామాయణం సుప్రసిద్ధమే. ఇది మొదట బ్రహ్మాండపురాణంలో ప్రసక్తమైంది. శ్రీరాముడు పరబ్రహ్మ స్వరూపుడనీ, సీత అవిద్య అనీ శివుడు పార్వతికి ఉపదేశం చేస్తాడు. వాల్మీకి రామాయణంలోలాగే అధ్యాత్మరామాయణంలో

---

12. సమగ్ర ఆంధ్ర సాహిత్యం కడపటి రాజుల యుగం.
13. ఆంధ్ర కవుల చరిత్ర, 3వ భాగం, పుట. 328.

కూడా ఆరు మామూలు కాండలు, ఉత్తరకాండా ఉన్నాయి. దానిని మన తెలుగు వాళ్ళు చాలామంది అనువదించారు. ఈ యుగంలో ఎవరెవరు అనువదించినదీ చూడండి.

1. కోటమరాజు నాగయ్య : ఇతడు కృష్ణాజిల్లావాడు. మోరుతోట ముక్తీశ్వర భక్తుడు. 1850 ప్రాంతాలలో ఉండేవాడు. ఇతని అధ్యాత్మరామాయణం సంపూర్ణమే కావచ్చు గాని ఇప్పుడు అసమగ్రం గానే లభిస్తోంది. (ఆర్ 528). ఇతని కవిత్వం అంత ప్రౌఢంగా లేకపోయినా హృద్యంగానే ఉందని వీరేశలింగగారి అంచనా. 14

2. మోదుకూరి పండరి నాథం : ఇతడు అనుమకొండలోఉండేవాడు. ఆంధ్రంలోనేకాక సంస్కృతంలోకూడా రచన చేసేవాడు. అధ్యాత్మరామాయణాన్ని తెనిగించడమేకాక 2400 శ్లోకాలలో "రామకథా కల్పలత" అనే గ్రంథం వ్రాశాడు. ఈ సంస్కృత గ్రంధం చాలా జీర్ణ దశలో ఒక తరం కిందట ఉండేది. ఇప్పుడెలాగ ఉందో. పండరినాథుని అధ్యాత్మ రామాయణ ప్రతి అనుమకొండ పరిశోధక మండలిలో ఉంది. 15

3. కాణాదం పెద్దన : వాల్మీకి రామాయణంలో బాలకాండను అనువదించిన పెద్దన సోమయాజి దాని తరవాతనో, ముందో అధ్యాత్మ రామాయణాన్ని సంపూర్ణంగా తెనిగించాడు. బాలకాండ నుంచి సుందరకాండ దాకా అయిదు ఆశ్వాసాలలోనూ యుద్ధకాండ రెండు భాగాలుగానూ ఉత్తరకాండ ఒకటిగా మొత్తం 8 ఆశ్వాసాలుగా దీనిని రచించి చినసోమన్న కోరిక మీద గద్వాల ఆదికేశవులకు అంకితమిచ్చాడు. ఈ కావ్యం చాలా ప్రౌఢంగా ఉందని పండితుల అభిప్రాయం. 16 ఇది అచ్చుపడింది. ప్రాచ్య లిఖిత గ్రంథాలయంలో దీని వ్రాత ప్రతి ఒకటి ఉంది. (డి. 375).

4. అల్లమ రాజు రామకృష్ణయ్య : పిఠాపురంలో క్రీ. శ. 1835 నాటికే కవి చకోర చంద్రోదయం వంటి కావ్యాలు వ్రాసిన అల్లమరాజు రామకృష్ణయ్య కూడా ఒక అధ్యాత్మ రామాయణ రచన చేశాడు. ఈ గ్రంథాన్ని చూసినట్టు వీరేశలింగంగారు వ్రాశారు గాని దీని గురించి విమర్శాత్మకమైన సంగతులు చెప్పలేదు. ఉదాహరణలు ఇవ్వలేదు. 17 ప్రాచ్య లిఖిత గ్రంథాలయంలో వేరే అధ్యాత్మ రామయణ ప్రతులున్నా దీని ప్రతులు లేవు.

5. రామయ్య : ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలోనే ఇంకొక అధ్యాత్మ రామాయణం ప్రతి ఉంది. అది అసమగ్రం. ఆద్యంతాలు లేవు. కిష్కింధ కాండం నుంచి కొంత దాకా మాత్రమే గ్రంథం లభిస్తోంది. ఆరంభంలో వ్రాసిన ఒక కావ్యం వల్ల దీనిని ఎవరో రామయ్య వ్రాసినట్టు తెలుస్తోంది. (ఆర్. 585)

---

14. ఆంధ్రకవుల చరిత్ర-3వ భాగం, పుట 331
15. గోలకొండ కవుల సంచిక- పుట. 402
16. ఆంధ్ర కవుల చరిత్ర.
17. ఆంధ్ర కవుల చరిత్ర. 3వ భాగం. పుట 313

ఇతని ఇంటిపేరూ, ఊరిపేరూ ఇతర భోగట్టాలూ ఏమీ దొరకలేదు.
6. ముడుంబై వెంకట కృష్ణమాచార్యులు : ఈయన ఎక్కడివాడో ఎప్పటివాడో నికరంగా చెప్పవచ్చు. క్రీ.శ. 1800 ప్రాంతాలలో కార్వేటి నగరం సంస్థానాన్ని ఆశ్రయించుకొని జీవించాడు. ఇతడు అధ్యాత్మ రామాయణాన్నే కాక ఇతర రచనలు కూడా చేశాడు. "కృష్ణాదీన రక్షామణి" అనే శతకం, ద్విపదలో ఉత్తర రామాయణం, శ్రీరామస్తవ చూర్ణిక రచించాడు. పోలేరమ్మ దండకం కూడా చెప్పాడు. ఇతని అధ్యాత్మరామాయణం అచ్చుపడిందోలేదో తెలియదు.
7. **కంచెర్ల శరభన్న** : అచ్చుపడని అధ్యాత్మ రామాయణాలలో కంచెర్ల శరభన్నది ఒకటి. కంచెర్లవారిది ప్రాచీనకుటుంబాలలో ఒకటి. కంచెర్ల అయ్యన్న అనే ఆయన శబ్దనాటకాలంకార సరణులు ఒప్పేటట్లు కాశీ ఖండాన్ని ద్విపద కావ్యంగా వ్రాశాడట. ఈయన ఎప్పటివాడో తెలియదుగాని మేడూరు-ఈరంకి ప్రాంతాలవాడు. కంచెర్లవారు మేడూరి స్థల కరణాలు. కాశీఖండాన్ని ద్విపదగా వ్రాసిన అయ్యన్నగారి వంశంలోనివాడే శరభన్న. ఇతడు వ్రాసిన అధ్యాత్మరామాయణంలో తొలిరెండు కాండలే దొరుకుతున్నాయి. (డి. 313)

ఇంతమంది ఇన్ని రకాలుగా పద్య రూపంలో వ్రాసినా అశేష ప్రచారం పొందిన అధ్యాత్మ రామాయణం మాత్రం గేయరూపంలో ఉన్నదే. మునిపల్లె సుబ్రహ్మణ్యంగారు 104 కీర్తనలలో రచించిన ఈ రామ కథలోని పాటలు కొన్ని నేటికీ ఆంధ్రదేశంలో అక్కడక్కడ వినిపిస్తాయి. సంస్కృతం నుంచి దిగుమతి చేసుకొన్న వృత్తాలలో రచించిన గ్రంథాలు పండితులకూ, ఉన్నత విద్యాసంస్కారులకూ రుచిస్తాయిగాని సాధారణ సంస్కారులకూ, పామరజనానికీ గేయరూపంలో ఉన్నవే హృదయానికి హత్తుకొంటాయి. అందుకే ప్రతి యుగంలోనూ గేయానికి దగ్గరగా ఉన్న ద్విపదలలోనికి పద్య కావ్యాలు పరివర్తన పొందుతూ ఉంటాయి. ఈ యుగంలో ఏదో ఒక్కటి తప్ప మిగతా అన్ని ద్విపద రామాయణాలూ ఉత్తర కాండకు, విచిత్ర రామాయణాలకు సంబంధించినవే. ఈ సంగతివల్ల కూడా ప్రజల అభిరుచి తెలుస్తుంది. ఈ యుగంలోని ద్విపద రామకథల గురించి కొంచెం తెలుసుకొందాం.

1. **నారాయణగారి చిదంబరం** : ఎప్పటివాడో, ఎక్కడివాడో తెలియదు గానీ నారాయణగారి చిందంబరం అనే కవి ద్విపద కావ్యంగా కుశలవ కథను చెప్పాడు. ఇది మూడాశ్వాసాల గ్రంథం. కవిపెట్టిన పేరు శ్రీరామ కుమార విజయం. సంస్కృతాంధ్ర సత్కవితా రహస్య వేదిననీ, పదవాక్య నిధిననీ కవి చెప్పుకొన్నాడు. వ్రాస్తున్నది కుశలవ కథే అయినా శకుంతల కథను కూడా కథనం చేశాడు. సంస్కృత కావ్యాలు చదువుకొన్నవాడు కనుక కాళిదాసుగారి అభిజ్ఞాన శాకుంతలాన్ని ఇందులో అనుసరించాడు. ఈకావ్యం అచ్చుపడలేదు. దీని ప్రతి కాకినాడ ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు వారి కార్యాలయంలో ఒకటి ఉంది. (గ్రంథ సంఖ్య 2555)

2. పాతూరి తిరుపతయ్య : కుశలవకథ తరువాత మన ప్రజలకు బాగా నచ్చిన కథ మైరావణ చరిత్ర. దీనిని తొలియుగాలలో మారయ్య లాంటివాళ్ళు పద్య రూపంలో కథనంచేశారు. 18 ఈ యుగంలో హనుమద్విజయం అనే పేర మైరావణచరిత్రను ద్విపదగా చెప్పిన వాళ్ళలో పాతూరి తిరుపతయ్య ఒకడు. ఇతడు తిమ్మపూడి గ్రామస్థుడు. నూతక్కి కరణం. మైరావణచరిత్రను ద్విపదగా వ్రాసి దానినే యక్షగానంగా కూడా మార్చాడు. సుందరకాండను కూడా ఇతడు యక్షగానంగా వ్రాశాడు. ఇతని రచనల ప్రతులు ప్రాచ్య లిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉన్నాయి.

వాటి వివరాలు ఇవి:

1. మైరావణ చరిత్ర. ద్విపద- ఆర్.457; ఆర్.802
2. మైరావణ చరిత్ర యక్షగానం- ఆర్. 939; డి. 1928-9. కాకినాడ. 2986.
3. సుందర కాండ యక్షగానం - ఆర్: 870

పాతూరి తిరుపతయ్య రచనలో పట్టు తక్కువ, తప్పులెక్కువ అని పరిశోధకుల తీర్పు. 19 ఇతడు పూర్వరామాయణంలో సుంద్రకాండను చెప్పడం గమనించదగ్గ విషయం.

3. బేడె రాఘవ రెడ్డి : ఉత్తర రామాయణాన్నికాక పూర్వరామాయణాన్నే ద్విపదగా చెప్పిన ఈ యుగం కవులలో బేడె రాఘవ రెడ్డి ఏకాకి. ఇతడు తెలంగాణాలోని దమ్మాౖరావుపేట వాడు. క్రీ.శ. 1800 ప్రాంతాలవాడు కావచ్చు. ఇతని గ్రంధం ప్రతి ఒకటి హనుమకొండ పరిశోధక మండలిలో ఉంది. 20 ఒక తరం కిందటే అది చాలా శిధిలావస్థలో ఉంది. ఇప్పుడు ఎలా ఉందో తెలియదు.

4. లావనూరి రామయ్య : లిఖిత గ్రంథాలయాలలో ఒక మూలపడి ఉండి చితికి, చివికిపోతున్న గ్రంథాలన్నీ వెలుగు చూస్తాయన్న ఆశలు కూడా ఆ గ్రంథాలలాగే శిధిలమైనా కనీసం ఒకటి రెండు అచ్చుపడినా కొండంత ఆనందం కలుగుతుంది. తంజావూరు సరస్వతీ మహలులోనూ మదరాసు ప్రాచ్య లిఖిత గ్రంథాలయంలోనూ కుశలవోపాఖ్యానం అనే ద్విపద కావ్యానికి సుమారు ఆరు ప్రతులు ఉన్నాయి. ఈ గ్రంథాన్ని తంజావూరు వారు ప్రకటించారు. చక్కని రచన. కృత్యాది శిధిలం కావడం వల్ల గ్రంథ కర్త వివరాలు దొరకలేదు. తండ్రిపేరు ఓబళన్న అనీ, ఇంటిపేరు లావనూరివారు అనీ మాత్రమే తెలుస్తోంది. తన గురువు తిరుమలాచార్యులుగారు సంగీత సాహిత్య చతురుడని కవిచెప్పుకొన్నాడు. రామయ్య ఏప్రాంతంవాడో ఏకాలంవాడో తెలియదు కాని గోదావరీ తీరంవాడని గ్రంథంలోని కొన్ని పంక్తులవల్ల ఊహించవచ్చు.

18. సమగ్ర ఆంధ్ర సాహిత్యం-మలిరాయలయుగం.
19. ఆంధ్ర యక్షగాన వాఙ్మయ చరిత్ర-ద్వితీయ భాగం. పుట.27.
20. గోలకొండ కవుల సంచిక-పుట. 408.

లవుడు శత్రుఘ్నుని సైన్యాలతో పోరే ఘట్టంలో ఇలా చెప్పాడు.

నరుడు గోదావరి నదిలోన మునిగి
దురిత వర్గముల బోదోలు చందమున
బలుక నేయక బూన బైకొన నీక
తలచెడి పార నాదళముల బరపి
(ఉత్తరభాగం-110)

ఈ పంక్తుల వల్లనే లావనూరి రామయ్య గోదావరి ప్రాంతాల వాడేమో అని ఊహగానం చేయవచ్చు. శత్రుఘ్నుని సేనలతో కుశుడు పోరాడుతున్న ఘట్టంలో రామయ్య ఇలా వ్రాశాడు.

కన్యకా విక్రయ గతికులై బ్రతుకు
యన్యాయశీలుర యాపాపమెల్ల
యమభయంకర దండహతుల నుగ్గైన
క్రమమున రిపులెల్ల గడికండవైరి.
(ఉత్తరభాగం-365)

ఈ పంక్తుల వల్ల కన్యాశుల్కం ప్రబలుతున్న కాలంలో బహూశా లావనూరి రామయ్య ఉన్నాడని భావించవచ్చును. ఇతడు జైమినిభారతంలోని అశ్వమేధ పర్వాన్ని చాలా అనుసరించాడు. ఆ పోలికలను మిత్రులు విఠల దేవుని సుందర శర్మగారు బాగా చూపించారు. 21

5. నీలకంఠంగారి లింగాచారి : పరిష్కర్తలుసవరించి చూపిస్తేనేగాని ఈయుగంలోని చాలామందికవుల సత్తా మనకు తెలియదు. వ్రాతలో వచ్చే తప్పులు కాక రచనలో ఉండేవాటిని ఎవ్వరూ దిద్దలేరు. కడపజిల్లాలోని పైడి కాల్వ గ్రామంలో లింగాచారి అనే ఆయన శతకంఠ రామాయణాన్ని ద్విపదగా వ్రాశాడు. బహూశా ఇతడు 1845 నాటి క్రోధి సంవత్సరం ప్రాంతాలవాడు కావచ్చును. కవిత్వాన చాలా దోషాలు ఉన్నాయని పరిశోధకులు భావిస్తున్నారు ఈ గ్రంథం ప్రతి ఒకటి కాకినాడ పరిషత్తు కార్యాలయంలో ఉంది. (గ్రంథ సంఖ్య : 1320).

అధ్యాత్మ రామాయణాన్ని పద్య కావ్యంగా వ్రాసిన కృష్ణమాచార్యులు ఉత్తరకాండను ద్విపదగా వ్రాసినట్లు ఇంతకుముందు గుర్తించాం. పద్యకావ్యాలు వ్రాసేవాళ్ళు కూడా సామాన్య ప్రజానీకానికీ, పామరజనానికీ ఉపయోగించే రచనలు చేయాలంటే యక్షగానాలూ, గేయ కృతులూ రచించాలని గుర్తించడం ఈ యుగంలో ప్రారంభమైంది.

---

21. కుశలవోపాఖ్యానం- తంజావూరు సరస్వతీ మహలు ప్రచురణ. నెం.22. (1951)

ఇతర పురాణేతి హాసాలలోని ఇతివృత్తాలను తీసుకొని యక్షగానాలూ, స్త్రీల పాటలూ వ్రాసుకొన్నట్టే రామాయణ గాధలను ఈ యుగంలో చాలా మంది వ్రాశారు. కర్తల పేర్లు తెలిసిన రచనల కంటే తెలియనివే ఎక్కువ. దొరికినంత మట్టుకూ ఈయుగంలో రచయితల పేర్లుగల రామాయణ గేయాలనూ, యక్షగానాలనూ ఒకచోట క్రోడీకరిస్తున్నాను.

రచయిత	రచన	ఆకరం
1. తిరు నగరు అనంత దాసు	రామనాటకం (లక్ష్మణ మూర్ఛ)	ఆర్. 813. యస్వీ పుట. 141
2. శిరుగంబూరు అన్న పూర్ణమ్మ	కంసల్య బైకలు (పాట)	బి.రా.రా -80
3. తాటిపురం ఆదినారాయణ	సూక్ష్మ రామాయణం (పాట).	బి.రా.రా -84
4. విజయనగరం చెంగల్వ రాయడు.	రామకథ (యక్ష).	యస్వీ. 143
5. మమ్ముడిదేవుల తిరుమలయ్య	గీత రఘునందం (యక్ష)	యస్వీ. 108
6. జాలకంటినారాయణ	కొమ్మాలపాటి రామాయణం. (యక్ష)	ఆర్. 871 (ఎ). యస్వీ.
7. సూర్యనారాణయగారి పట్టాభిరామయ్య.	సుందరకాండ. (యక్ష)	యస్వీ. 438
8. ఓగిరాల పాపయ్య	రామ నాటకం.	యస్వీ. 187
9. పాలయంకరి బోడె మల్లరాజు	జానకీ పరిణయం (యక్ష)	యస్వీ. 427
10. మఠంమడికాశయ్య	శారద రామాయణం	గోలకొండకవుల సంపుటము
11. మంతెన ముద్దయ్య	మంతెనరామాయణం(యక్ష)	యస్వీ. 363
12. శోభనాద్రి రాఘవదాసు	రామయణ కీర్తనలు	ఆర్. 357
13. ఊరి రామచంద్రరాజు	కుశలాయకం	బి. రా. రా. 95
14. అగస్త్యరాజురామన	సీతాకల్యాణం(యక్ష)	డి. 1958
15. రామభక్త కవి	శారద రామాయణం	బి. రా. రా - 70
16. మరింగంటి భట్టరు రామానుజాచార్యులు	శ్రీరామనాటకం లక్ష్మణ మూర్ఛ	యస్వీ. 123

రచయిత	రచన	ఆకరం
17. వినుకొండ విజయ రామయ్య	వినుకొండ రామాయణం (ద్విపద?)	కాకినాడ. గ్రంథ సంఖ్య. 1220
18. శిర్నాడు వెంకటరావు	లేపాక్షి రామాయణం (యక్ష)	య స్వీ -117
19. మెరత్తూరు వెంకట రామశాస్త్రి	సీతా కల్యాణం (యక్ష)	య స్వీ -338
20. వేల్పూరి వెంకటేశ్వర్లు	రామలీలలు (యక్ష)	య స్వీ .101
21. లాడెసుందర నారాయణ	రామకథా సుధార్ణవం	బి. రా. రా -64
22. ధర్మపురి శేషప్ప	ధర్మపురి రామాయణం	య స్వీ . 359
23. యాముజాల శేషాచలపతి	రామాయణ యక్షగానం	య స్వీ . 383
24. రాపాక శ్రీరాములు	అధ్యాత్మ రామాయణం (యక్ష)	య స్వీ . 360

అసంఖ్యాకమైన గేయనాటకరామాయణాలలో కనీసం రెండుడజన్ల మంది రచయితల పేర్లు ఈ పట్టిక వల్ల తెలుస్తున్నది. ఈ జాబితాలోని ఆకరాలలోని కొత్త సంకేతాలలో యస్వీ. అంటే-యస్వీ జోగా రావుగారి యక్షగాన వాఙ్మయ చరిత్ర ద్వితీయభాగంలోని పుటసంఖ్య; బి. రా. రా. అంటే-డాక్టరు బిరుదు రాజు రామరాజుగారి తెలుగు జానపద గేయ వాఙ్మయంలోని పుట సంఖ్య అని అర్థం. ఈ ఇద్దరు పరిశోధక మిత్రులూ ఆ పుటలలో ఈ మధుర రచనల గురించి అవసరమైనంత విపులంగా చర్చించారు. దొరికిన ఆకరాలన్నీ ఇచ్చారు. ఆ పుటలను సూచించడం తప్ప వివరాలలోనికి వెళ్ళడం చర్వితచర్వణం అవుతుందని మానేస్తున్నాను.

అయితే ఒక్క సంగతిచెప్పడం మానెయ్యకూడదు. ఈ గేయనాటక రచయితలలో కొందరు చాలా ప్రతిభావంతులు రసవంతమైన రచన ఎలా చేయాలో తెలిసిన వాళ్ళు పాండిత్య ప్రకర్షకన్నా రసపట్టు ముఖ్యమని తెలిసినవాళ్ళు. అందుకే ఈ రచనలలో చాలా మట్టుకు నేటికీ ప్రజలలో సజీవంగా ఉన్నాయి. పల్లె ప్రాంతాలలో ఇవి ఇంకా ఊపిరి పీలుస్తున్నాయంటే వీటిలో ఎంత జీవం

ఉందో తెలుస్తుంది.

జీవితం నాగరికమైన కొలదీ గేయకావ్యాలు, దృశ్యకావ్యాలు తగ్గి వచన కావ్యాలు ఎక్కువ అవుతాయి. కుంఫిణీయుగంలో మన బస్తీ జీవితాలలో మార్పులు ప్రవేశించాయి. అచ్చుయంత్రాలు రాగానే వచన కావ్యాలు ముమ్మరం అయ్యాయి. ఇతర వచన గ్రంథాలతోబాటు రామాయణం కూడా వచన రూపంలో అచ్చుపడింది. ఈ యుగంలో మొదట చెప్పవలసినది దేవకి వెంకటసుబ్బయ్య వ్రాసిన వచన రామాయణం. ఇది అరణ్యకాండ నుండి మాత్రమే దొరుకుతుంది. సంస్కృత రామాయణంలో అధ్యాయ సంఖ్యలతో సైతం రచయిత దీనిని అనువదించాడు. దీని ప్రతి ఒకటి కాకినాడ ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు వారి కార్యాలయంలో ఉంది. 22

ఈ వెంకట సుబ్బయ్య రామాయణం తరువాత చెప్పవలసినది సింగరాజు దత్తాత్రేయులు, సింగరాజు వెంకట సుబ్బయ్య రచించిన వచన రామాయణం. వీళ్ళు 1840 ప్రాంతాల వాళ్ళు. గ్రంథమంతా ఇప్పుడు దొరకదు. దత్తాత్రేయులు వ్రాసిన అరణ్య, కిష్కింధాకాండలు; వెంకటసుబ్బయ్య రచించిన యుద్ధకాండ మాత్రమే లభిస్తున్నాయి. ఇది గ్రాంథిక రచన అని పరిశోధకులు చెప్తున్నారు. (23)

ఈ యుగంలోనే పైడి పాటి పాపయ్య రంగనాథ రామాయణాన్ని వచనంలో వ్రాశాడు. ఇతడు పూర్వరామాయణాన్ని గద్యరూపంలో చెప్తే పాటూరి నరసింహశాస్త్రి రంగనాథ రామాయణంలోని ఉత్తరకాండను వచనంలో రచించాడు. ఈ ఇద్దరి రచనలవల్లా రంగనాథ రామాయణం గద్యరూపంలో సంపూర్ణమైంది.

ఈ యుగంలో ఇలాగ వచన కావ్యాలు వికసిస్తూ ఉంటే నిర్వచనంగా కావ్యం వ్రాయడం ఇంకా గొప్ప అనుకొనేవాళ్ళు లేకపోలేదు. జయంతి రామభట్టు అనే ఆయన నిర్వచనంగా ఉత్తరరామాయణాన్ని రచించారు. దీని ప్రతి ఒకటి ప్రాచ్య లిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉంది. (ఆర్. 771 ఎ)

ఈయుగంలో ఇన్ని రామాయణకావ్యాలు పుట్టినా కొన్నే వెలుగు చూశాయి. ఏ కొద్దిగానో ప్రచారం పొందాయి. రామునివంటి రాజుంటే హనుమంతునివంటి బంటూ ఉంటాడని సామెత చెప్పినట్టు రసవంతమైన కావ్యాలు ఉంటే వాటిని బతికించే రసజ్ఞులూ ఉంటారు. మిగతా రచనలన్నీ పరిశోధనా ధేనువులను ధేపి చేట పెయ్యాలే!

22. ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్పత్రిక. సంచిక4 పుట 23
23. ఆంధ్ర వచన వాఙ్మయం. నిడదవోలు వెంకటరావుగారు పుట. 73

10

పరి పరి పరిణయాలు

దేశం సుభిక్షంగా, నిత్య కళ్యాణం, పచ్చతోరణం అన్నట్టున్నా లేకపోయినా, ఈ యుగంలో సాహిత్యంలోని కల్యాణాలకు కరువు లేదు. సర్వ సాధారణంగా ప్రతి ప్రబంధం చివరా నాయికా నాయకులు పెళ్ళిచేసుకొని ఆ పిమ్మట సుఖంగా జీవిస్తూనే ఉంటారు. ప్రత్యేకంగా ఫలానా పరిణయం అని పేరు పెట్టి వ్రాసిన ప్రబంధాలలో విధిగా నాయికా నాయకుల కల్యాణంతోనే కథ కంచికివెళ్లడానికి శోభనంగదిలో నిర్గమనం పెడుతుంది. గ్రంథనామంలో పరిణయంకల్యాణంవివాహం అనేపదాలున్న కావ్యాలను వ్రాసినవాళ్లు ఈయుగంలో 50మందికి తక్కువలేరు. వాళ్ళందరూ ఏయే పరిణయాలు వ్రాశారో చూద్దాం.

మన పురాణ పురుషులలో ఎక్కువ పెళ్లిళ్లు చేసుకోవడానికి ఓపికా, తీరుబాటూ ఉన్న మహానుభావుడు శ్రీకృష్ణుడే. కాబట్టి ఏ తెలుగు కవైనా కల్యాణ కావ్యాన్ని వ్రాద్దామనుకొంటే ఆ ముచ్చట తీర్చటానికి ముందుగా సిద్ధమయ్యే దైవం కృష్ణుడే. అందుచేత ఈ యుగంలో పదహారుమంది రచయితలు శ్రీకృష్ణుని పెళ్ళిళ్లు చేశారు. అష్ట మహిషుల్లో ఏ ఒక్కర్నీ విడిచిపెట్టకుండా అందరికీ మంగళ సూత్రాలు మళ్లా కట్టించారు. రాధ ఏ పాపం చేసుకొందని గోపీనాథం వెంకయ్య శాస్త్రుర్లు గారు రాధికా పరిణయం కూడా చేయించారు. కృష్ణుని సోదరుడు మాత్రం తీసిపోయాడా అని వద్దపర్తి కోనమరాజు రేవతీ పరిణయం జరిపించి బలరాముణ్ణి ఒక ఇంటి వాణ్ణి చేశాడు. అనిరుద్ధుడూ అభిమన్యుడూ యథాశక్తి మళ్లా పెళ్ళికి తయారయ్యారు. కాళిదాసుగారి రఘువంశంలో ప్రత్యేక స్థానాన్ని ఏర్పరుచుకొన్న పుణ్యంకొద్దీ అజమహారాజూ, ఇందుమతీ ఈ యుగంలో మళ్లా అయిదారుసార్లు పెళ్ళి పీటల మీద కూర్చోవలసి వచ్చింది. లక్ష్మీ పార్వతులు కూడా పెళ్లి నడకలు నడిచారు. సీతకే కాక ఆవిడ అత్తగారు కౌసల్యకు కూడా ఈ యుగంలో పెళ్ళి ముచ్చట తీరింది.

ఈ కల్యాణాలన్నీ చూస్తే వైభోగంగానే ఉంటాయిగాని కొన్ని గ్రంథాలు చదివితే "పెళ్ళే బాగుంది, పప్పు వండితే మరీ బాగుంటుంది " అనే సామెత జ్ఞాపకంవస్తుంది. రొటీను కల్పనలు, రొటీను శిల్పాలు, పాత వర్ణనలు చూస్తూ ఉంటే కొందరు కవులు బాసికం మొదలు భజంత్రీల దాకా బదులుతోనే పెళ్లిళ్లు జరుపుతున్నారన్నది విదితమౌతుంది. అయినా సాహిత్య జమకట్టుకోవలసిన వాళ్లుకూడా ఉన్నారు. కనుక ఈ పెళ్లి భోజనాలన్నీ మనం చేయక తప్పదు.

ఈ పరిణయకర్తల భోగట్టాలు అకారాదిగా తగినన్ని వివరాలతో

చెప్పుకొందాం.

1. దొంతిరాజు అచ్చన్న : ఇతడు కాళిందీ పరిణయం వ్రాశాడు. ఇది ఎన్ని ఆశ్వాసాల కావ్యమో తెలియదు. తేటగుంటలోని పేరూరి వెంకయ్యసెట్టికి అంకితం ఇచ్చాడు. మూడో ఆశ్వాసంతో ఆగిపోయిన ఈ కావ్యం ప్రతి ప్రాచ్య లిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉంది. ఆర్. 340

2. అకలంకం కృష్ణమాచార్యులు : ఇతడు మూడాశ్వాసాలలో శకుంతలా పరిణయం వ్రాశాడు. చిరుమామిళ్ల పాపయ్య గారి ప్రేరేపణవల్ల దీనిని వెంకటేశ్వరునికి అంకితమిచ్చాడు. చిరుమామిళ్లవారు తరతరాలు వాసిరెడ్డి వారి వియ్యంకులు. కొందరు సాహితీపరులే. ఈ కృతిని ప్రోత్సహించిన పాపయ్య గారి చిన్న తాత గారి కొడుకుల్లో ఒకరైన వెంకయ్య "కావ్యనాటక గుణాలంకార పారీణతా ప్రావీణ్యంలో" నూ, వాక్పటుత్వంలోనూ గొప్పవాడని కవి ఒక పద్యంలో చెప్పాడు. (శకు 1-48). ఇతరులు కదన పాండిత్యం గల వాళ్లు. పాపయ్య గారి అన్న గారి శౌర్యాన్ని ఇలా వర్ణించాడు.

> మత్తగజంబు లీల జిరు మామిళ వెంకటరామ శౌరిపు
> త్త్రోత్తముడైన రామవిభుడో హరి సాహరి శత్రుకోటి పై
> గత్తి జరీదూసి యెసకన్ బెసకన్ జళిపింప నింపు పై
> గుత్తపు దాపితా రవికకుట్టు పటుక్కున విచ్చె రంభకున్
> (శకుం. 1-80)

రంభ రవికకుట్టు తెంపిన ఈ కవికి ప్రాచీన చమత్కారాలన్నీ కరతలామలకాలు. ఈ కృష్ణమాచార్యులు చిరుమామిళ్లవారి ఆస్థానకవి. వాళ్ల పోషణలో ఇంకే గ్రంథాలు వ్రాశాడో తెలియదు. ఇతని శకుంతలా పరిణయం అచ్చుపడింది. (వావిళ్ల - 1927) ఇది పిల్ల వసుచరిత్రల జాబితాలో చేరింది. ఇది వ్రాశాక ఇతడు కృష్ణానేని వారి ఆస్థానంలోనికి వెళ్ళి స్థిరపడ్డాడేమో. కృష్ణానేని తిరుపతిరావు అనతిని ధనుర్విద్యావిలాసం అనే శాస్త్ర గ్రంథాన్ని పద్య రూపంలో చెప్పాడు. విల్లునిర్మించడం మొదలు శరప్రయోగందాకా సకల విషయాలూ వివరించాడు. ఈ గ్రంథాన్ని విపులమైన పీఠికతో వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారు ప్రచురించారు 1. గ్రంథకర్త గురించి దొరికినన్ని వివరాలు తెలియచేశారు.

వేటూరివారికి "ఆకాశ రావణసంహారం" అనే మరో గ్రంథం దొరికింది. (ఆర్ 883) దానిలో ఈ ధనుర్విద్యా విలాసంలోని పద్యాలే కొన్ని ఉన్నాయట. ఒకవేళ ఆకాశరావణ సంహారాన్ని కూడా ఇతడే వ్రాస్తే ఇతని ఇంటి పేరు "ఉరుటూరు" వారని చెప్పవచ్చు. అయితే కాకినాడ ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు కార్యాలయంలో ఉన్న కుమ్మాలపాటి దండకం, జలక్రీడా విలాసం

---

1. మదరాసు ప్రభుత్వం ఓరియంటల్ లైబ్రరీ ప్రచురణ. 1950.

అనే యక్షగానం ఇతని రచనలే అని పరిశోధకులు నిర్ణయించారు. (2) ఇంటి పేరు అకలంకం వారని తేల్చారు. కొమ్మలపాటి దండకాన్ని ఇతడు వాసిరెడ్డి వెంకటాద్రి గారి ప్రేరణవల్ల వ్రాశాడట. మొత్తం మీద ఇతడు చాలా సంస్థానాలలో ఉన్నాడు.

3. శిష్టు కృష్ణమూర్తి : ఒక అస్థానంనుంచి మరొక అస్థానానికి మారుతూఉండడం ఈ యుగంలో రివాజే. నరసింహంగారి కృష్ణమాచార్యులలాగ శిష్టు కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి కూడా అనేక సంస్థానాలు సందర్శించాడు. ఇతడు ఆశ్రయించిన వాళ్ల పట్టిక ఇది.

1. రామచంద్రపురం	కాకర్లపూడి రామచంద్ర రాజగారు. వారి తమ్ములు జగన్నాధరాజు గారు.	కవి తన 45వ సంవత్సరందాకా వీళ్ళప్రాపకంలో ఉన్నాడు.
2. కాళహస్తి	దామెర వెంకటపతి రాయనింగారు.	ఇక్కడ పదహారు సంవత్సరాలు కవి ఉన్నాడు.
3. పిఠాపురం	రావుగంగాధర రామారావు	కవిని సత్కరించాడు.
4. జగ్గయ పేట	రాజా వెంకటరాయడు. పిఠాపురంవారి భోగపత్ని కొడుకు).	కవిని సత్కరించాడు.
5. మాడుగులు	కృష్ణ భూపతి	రెండువేల రూపాయలు వచ్చుభూములుఇచ్చి ఆస్థానంలో ఉంచుకొన్నాడు.

ఒక రకంగా శిష్టు కృష్ణమూర్తి గారితో సాహితీపరులు ఉదర పోషణార్థం సంచారంచేయడం మొదలైనదని చెప్పవచ్చు. ఈయన గోదావరి మండలంలోని రామచంద్రపుర ప్రాంతాలలో పుట్టి పెరిగాడు. అక్కడి స్థానికప్రభువులు కాకర్లపూడి వారి దృష్టిలో పడ్డాడు. ఆశుకవిత్వంలోనూ, పురాణ పఠనంలోనూ మంచి ప్రావీణ్యం గలవాడు. సాహిత్య స్పర్థల వల్ల పుట్టి పెరిగిన గడ్డను విడిచి పెట్టి దూరంగా ఉన్న కాళహస్తి సంస్థానానికి చేరాడు. (ఆ సంస్థానాధిపతి గోదావరి మండలానికి దత్తు వెళ్ళాడు) అక్కడ కొన్నేళ్ళుఉండి మళ్లా స్వీయమండలానికి వెళ్ళాడు. పలువురిని ఆశ్రయించాడు. దక్షిణాన రామేశ్వరం నుంచి ఉత్తరాన జగన్నాథం దాకా సంచరించాడు. సంస్కృతాంధ్రాలలో చాలా గ్రంథాలు వ్రాశాడు. చివరన దాని లిస్టు చెప్పుకొందాం.

మొదట ఈ కవి గురించి చెప్పుకోవలసినది ఇతడు పేచీకోరు మనిషి.

2 ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు వారి పత్రిక సంచిక 4, పుట. [illegible]

కాకర్లపూడివారి ఆశ్రయంలో ఉన్నప్పుడు పిండిప్రోలు లచ్చన్నగారితో తగాదా పడ్డాడు. లచ్చన్నగారు ఇతని సర్వ కామదా పరిణయంలో తప్పులు పట్టారు. బహుశా మొఖంచెల్లక కృష్ణమూర్తి దూర సీమలకు వెళ్లిపోయాడు. యౌవనంలో లచ్చన్నగారితో పేచీపెట్టుకొంటే వృద్ధాప్యంలో పరవస్తు చిన్నయ సూరిని చూసి అసూయపడ్డాడు. సూరిగారి బాలవ్యాకరణాన్ని అమాంతంగా సంస్కృతంలోనికి మార్చేసి ఈ గ్రంథం పూర్వం ఉన్నదే అని దబాయించి కర్తృత్వాన్ని హరిథ ట్టుకు అంటగట్టాడు. ఈ అలీకాన్ని అనంతర పరిశోధకులు బయట పెట్టారు. ఇలాంటి ఫోర్జరీ రచనలు శిష్టు కృష్ణమూర్తికి పిలపిండి. ఒక రాత్రికి రాత్రి ఈయన సంస్కృతంలో ఒక అశ్వశాస్త్రగ్రంథాన్ని వ్రాసేసి అది ప్రాచీనమన్నా డు. పంతమొస్తే మన పాతవాళ్ళది ఖిల్లూకపు పట్టు.

శిష్టు కృష్ణమూర్తి రచనల వివరాలు :

1. సంస్కృతం : యక్షోల్లాసం (కావ్యం) పల్లవి పల్లకోల్లాసం, మదనాభ్యుదయం (భాణాలు); రామాయణం (బంధం), హరికారికలు (వ్యాకరణం); నీలశైలానాథీయం (యాత్రాచరిత్ర), అశ్వశాస్త్రం (కల్పితం)

2. తెలుగు : సర్వకామదా పరిణయం (ప్రబంధం కాకర్లపూడి జగన్నాథరాజు గారికి అంకితం. దీని కృతి సమర్పణ సమయంలోనే పిండిప్రోలు లచ్చన్న తప్పులు పట్టాడు.) 2. వెంకటాచలమహాత్మ్యం (రచన శ్రేష్ఠంగా లేదని వీరేశలింగంగారి అభిప్రాయం - ఆం.క.చ. పుట 320) 3. స్త్రీ నీతి శాస్త్రం (రాజమండ్రి జిల్లా కలక్టరు కచేరీలో శిరస్తాదారుగా ఉన్న తుళసింగ సెట్టి గారి ప్రోత్సాహం వల్ల వ్రాసినది). 4. వీక్షారణ్యమహాత్మ్యం (కాళహస్తి చేరాక వ్రాసినా తుళసింగ సెట్టికి అంకితం) 5. వాయుపుత్ర శతకం (వారి మహాబంధు సుమిత్ర - వాయుపుత్ర అని మకుటం సీస శతకం) 6. పంచతంత్రం (వివరాలు తెలియవు) 7. వసుచరిత్ర వ్యాఖ్యానం (కృష్ణమూర్తికి అభినవభట్టు మూర్తిఅనే బిరుదు ఉన్నట్టు నిడుదవోలు వెంకటరావు గారు వ్రాశారు. శతక కవుల చరిత్ర- అనుబంధం-పుట 784)

శిష్టుకృష్ణమూర్తి ఇన్ని రచనలు చేసినా తగాదా వ్యక్తిగానే కీర్తి గడించాడు. తొలితగాదాలకు మూల కారణం ఇతని సర్వకామదా పరిణయం అన్న సంగతి గమనించ తగ్గది.

4. కాకరపర్తి కృష్ణయ్య : జీవనోపాధికోసం శిష్టు కృష్ణమూర్తి దేశాటనం చేసి పదిమందిని ఆశ్రయించినా ఈ కాలంలో చాలా మంది ఉన్నచోటే ఉంటూ ఒక్కరినే నమ్ముకొన్నారు. కాకరపర్తివారు విశాఖ మండలంలో గొడేవారి ఆశ్రితులు. కాకరపర్తి కృష్ణయ్య సత్యభామా కృష్ణ సంవాదం అనే గ్రంథం వ్రాసి గొడే జగ్గారావు గారి వల్ల మాన్యం అందుకొన్నాడు. ఇతడు వ్రాసిన శశిరేఖా పరిణయం దోషరహితంగా హృదయంగమంగా ఉంటుందని వీరేశలింగం గారు

సర్టిఫికేటు ఇచ్చారు 3. ఇతడు ముఖలింగక్షేత్ర మాహాత్మ్యం కూడా వ్రాశాడు.

5. కామనూరి కృష్ణయ్య : మనకవులు అధికంగా వ్రాసిన పరిణయ కావ్యాల లో ఇందుమతీ పరిణయం ఒకటి. మునుపటి యుగాల్లో తెనాలి రామభద్రయ్య, చిత్రకవి అనంతయ్య, కుమారధూర్జటి మొదలైనవాళ్లు ఈ కథనే చెప్పారు 4. రఘువంశం చదువుకొన్న ఏ తెలుగు సాహితీపరునికైనా ఈ కథ బాగా నచ్చు తుంది. రచన చేయబోయినప్పుడు రడీమేడ్ కథా ప్రణాళిక దొరుకుతుంది. కామనూరి కృష్ణయ్య స్పష్టంగా ఇలా చెప్పాడు.

"కాళిదాసకవి శ్రేష్ఠ కల్పితంబు
భవ్య చరితంబు రఘువంశ కావ్యమందు
నజాని కథ యాంధ్ర భాషదే నలఘుమతిని
గృతి రచింపబూనితి నలంకృతులు చెలంగ"
(డి. 224)

అలఘుమతితో అలంకృతులు చెలంగగా కామనూరికృష్ణయ్య వ్రాస్తానని శపథంచేసిన ఈ అయిదాశ్వాసాల కావ్యం అముద్రితం గద్యంలో తాను సాహిత్య కళా నిధానుణ్ణని, తనపేరు కృష్ణావధాని అని కవి చెప్పుకొన్నాడు. ప్రజలు ఈయన్ని కిచ్చన్న గారని పిలిచేవారు.

6. కమలాపురం కృష్ణయ్య : కాళిదాసుగారి రఘువంశం ఎలా తెలుగు కావ్య రచనకు ఆధారభూతమో అలాగే కుమార సంభవం చదువుకొన్నాక చాలామంది పార్వతీ పరిణయాలు వ్రాశారు. వాళ్ళలో కమలాపురం కృష్ణయ్య ఒకడు. ఈ యన పినాకినీతీరాన ఉన్న కమలాపురం గ్రామస్థుడు. ఇతని కాలం ఇదమిత్థం గా చెప్పలేం. బహుశా ఈయుగంవాడే. ఇతని కవిత్వం కొంతవరకు శ్లాఘ్యం గానే ఉందని వీరేశలింగం గారు మెచ్చుకొన్నారు 5. ఈ పుస్తకం అచ్చుపడి నట్టు లేదు.

7. ఆలూరి కుప్పన : మన ప్రాచీన కవులలో చాలా మంది విద్యాభ్యాసం లో కాళిదాసు కృతులన్నీ చెప్పుకొంటారు. వాళ్ళకి అవి వాచోవిధేయంగా ఉం టాయి. అయితే కాళిదాసును చదువుకొన్న ప్రతిఒక్కడూ కాళిదాసుగారంత ప్ర తిభావంతుడు కాలేడు. తెలుగులో ఆలూరి కుప్పనఅన్న కవికిమాత్రం ఆంధ్ర కాళిదాసు అనే బిరుదుఉంది. ఇతడు క్రీ.శ. 1782-1787 దాకా తంజావూరు ను పాలించిన రెండవ తులజాజీ కాలంవాడు కావడానికి ఆస్కారాలు ఉన్నాయి. ఆనంద రంగరాట్ఛందం వ్రాసిన కస్తూరి రంగయ్యకు ఈయన శిష్యుడు.

---

3. ఆంధ్ర కవుల చరిత్ర 3 వ భాగం. పుట 288
4. ఈ పేర్లకు వరుసగా సమగ్ర ఆంధ్ర సాహిత్యం - నవాబుల యుగం, ఆరవీటిరాజుల యుగం, నాయక రాజుల యుగం సంపుటాలు చూడండి
5. ఆంధ్ర కవుల చరిత్ర 3 వ భాగం పుట 301

ఇందుమతీ పరిణయం వ్రాయబట్టే ఇతనికి ఆంధ్రకాళిదాసు అనే పేరు వచ్చిందేమో. అయినా ఆకావ్యం నేడు అలభ్యం. ఇతడు వ్రాసిన ఆచార్య విజయం సంస్కృతంలో ప్రసిద్ధం. అది శంకరాచార్యుల చరిత్రను చెప్తుంది. మాతృక ఆనందగిరి వ్రాశాడు. తెలుగుగ్రంథాన్ని చెన్నపట్నంలోని ఉద్యోగి శిఖామణులు ప్రోత్సహించి చెప్పించారు. (ఆర్. 138) కుప్పన చాలా గ్రంథాలు వ్రాశాడు. వాటి వివరాలు ఇవి.

1. పంచనదీ స్థల పురాణం, 2. రామాయణ యక్షగానం, 3. భాగవత యక్షగానం (పార్థసారథి విజయం అని నామాంతరం డి. 1907; ఆర్. 758), 4. పరమ భాగవత చరిత్ర, 5. ఇందుమతీ పరిణయం, 6. హరికథా సుధారసం, 7. ఆచార్య విజయం (ఆర్. 138). ఇందులో కొన్ని కాలగర్భంలో కలసిపోయాయి కాబోలు. మూడోదీ ఆఖరుదీ మాత్రమే దొరుకుతున్నాయి.

8. చక్రప్పగారి కోటయ్య : నేడు దొరుకుతున్న అముద్రిత కావ్యాలలో చక్రప్పగారి కోటయ్య వ్రాసిన రుక్మిణీ కల్యాణం ఒకటి. దీనికి కవి "భోజసుతా పరిణయం" అని పేరు పెట్టాడు. ఈ అయిదాశ్వాసాల కావ్యంలో కవిత రసవంతమేగాని వ్యాకరణదోషాలు ఉన్నాయి అని వీరేశలింగంగారుచెప్పారు6. ఇతని దేశకాలాల గురించి తెలియదు. ఈ కావ్యం ప్రతి ఒకటి ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉంది. (డి. 615).

9. వద్దిపర్తి కోనమరాజు : (జ. 1754- మ. 1834) సాధారణంగా ఏ గృహస్థుకైనా ఒక్క పెళ్ళిచేస్తేనే నడుం విరిగినంత అవుతుంది. రెండు మూడు పెళ్లిళ్లు చేయాలంటే సమృద్ధిగా డబ్బు ఉండాలి. మన కవులలో కవితా సంపద ఎంత ఉన్నా జన్మతః సిరి సంపదలున్న వాళ్లు అరుదు. వాళ్లలో వద్దిపర్తి కోనమరాజు ఒకడు. ఈయన విశాఖపట్నం జిల్లాలోని సర్వసిద్ధివాడు. ఆ గ్రామానికి కరణీకమేకాక ఇనాంభూములు కూడా ఉన్నవాడు. ఈయన రేవతీ పరిణయం, మహలక్ష్మీ పరిణయం అనే రెండు వివాహ ప్రబంధాలు వ్రాశాడు. వీటిలో రెండోది అచ్చుపడింది 7. అయిదాశ్వాసాల శృంగార కావ్యం. కవిత్వం మూడు పాళ్లు సంస్కృతం, ఒకపాలు తెలుగు అనీ, కర్ణపేయం అనీ పరిశోధకులు చెప్తున్నారు. (8) ఈ రెండు పరిణయ గాథలేకాక వెంకటేశ్వరోపాఖ్యానం, జానకీరామ శతకం అనే గ్రంథాలు కూడా ఈయన చెప్పాడు. (ఈ కవి గురించి మరి కొన్ని వివరాలు ఇదే సంపుటంలోని "విజయనగరం" అనే ప్రకరణంలో ఉన్నాయి.

10. తిమ్మయ్య గారి తిమ్మయ్య : ఈ యుగంలో దొరికే అముద్రిత గ్రంథాలు చాలా మట్టుకు సమగ్రంగా లేవు. అసంపూర్ణంగా దొరుకుతున్న వాటిలో

---

6. ఆంధ్ర కవుల చరిత్ర - 3 వ భాగం, పుట. 280

7. కోనమరాజు గారి మునిమనుమలు వద్దిపర్తి వీరరాఘవస్వామి ప్రచురించారు. కోనమరాజుగారి మరికొన్ని వివరాలు ఈ సంపుటంలోని విజయనగరం అనే ప్రకరణంలో ఉన్నాయి.

8. విస్మృతాంధ్ర కళింగ కవులు - ప్రథమ భాగం అడిదం రామారావు గారు. పుట 400

తిమ్మయ్యగారి తిమ్మయ్య వ్రాసిన ఇందుమతీ పరిణయం ఒకటి. కవి తాను విద్వజ్జన సార్వభౌముడనని చెప్పుకొన్నాడు. రస సాహిత్యపోషణ అనే విశేష ణాన్ని వాడుకొన్నాడు. ఇంతకుమించి ఇతని గురించి వివరాలు తెలియదు. ఇతని అసమగ్రకావ్యం ప్రతి ఒకటి తంజావూరు సరస్వతీమహలు గ్రంథాల యంలో ఉంది. (తం. డి.13౧) ఈ తాళ పత్రాలు బాగా దెబ్బతిన్నాయి.

11. కొప్పర్తి నరసన్న : కవిగా పేరుతెచ్చుకోవాలనే ఉబలాటం చాలా మందికి ఉంటుంది. అయితే శక్తి చాలనప్పుడు కొందరు డబ్బిచ్చి పుస్తకాలు తమ పేర చెప్పించుకొంటారు. కొందరు ఇతరుల సహాయంతో గ్రంథాలు రచిస్తారు. రావూరు సంజీవరాయుడనే కవి సహాయంతో కొప్పర్తి నరసన్న ఒక కావ్యం వ్రాశాడు. మదనగోపాల చరిత్రం అనే నామాంతరంతో రుక్మిణీ కల్యాణాన్ని కథనం చేశాడు. ఈ కృత్యాదిని మరో వింతకథ చెప్పాడు. కొండపల్లి సర్కా రులో కోడూరు దగ్గర ఉన్న ఆంజనేయ స్వామి కలలో కనబడి ఆ ప్రాంతాల లో మదన గోపాలపురమనే గ్రామం కట్టించి ఆలయ ప్రతిష్ఠ చేయించి ఎవరైనా కవి సహాయంతో కావ్యం వ్రాయమని ఆదేశించాడట. అందుకే ఈ రుక్మిణీ కల్యాణాన్ని నరసన్న క్రీ. శ. 1787 లో వ్రాశాడు.

గ్రంథరచనకు కావలసిన సాహిత్యస్తోమత ఉన్నా లేకపోయినా కొప్పర్తి నరసన్నకు కోవెల కట్టించేటంత ధనం ఉంది. వాస్తవానికి ఇతని పూర్వీకులు అంతర్వేదిలోనూ, సర్పవరంలోనూ కోవెలలు కట్టించారు. అగ్రహారాలు ఇచ్చారు. ఆ వారసత్వం నరసన్నకు బాగా సంక్రమించింది. ఇతడు కట్టించి న గుడిలో అంగరంగ వైభోగాలు ఎలాగున్నాగాని ఇతని కావ్యం ప్రతులు కొద్దిగా దెబ్బతిన్నా రెండు ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉన్నాయి. (ఆర్ 358; ఆర్ 791) కాకినాడ ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు కార్యాలయంలో కూడా ఒక ప్రతి ఉంది [2].

12. వల్లూరి నరసింహం: వీరేశలింగంగారు "రసికజన హృదయాహ్లాదంగా ఉందని మెచ్చుకొన్న కవిత్వం చెప్పిన వాళ్లలో వల్లూరి నరసింహం ఒకడు. ఇతడు నాగ్నజితీ పరిణయం వ్రాశాడు. (డి. 548) ఇది మూడాశ్వాసాల కావ్యం. అచ్చుపడినట్టు లేదు. వల్లూరివాళ్లు నూజివీడు జమీందారీ గ్రామాలలో ఉన్నవాళ్లు. నూజివీడు సంస్థానాధిపతులు నరసింహప్పారావు గారు వల్లూరి నర సింహంగారి తండ్రి హనుమంతుగారికి తుంగబాడు మాన్యం ఇచ్చారు. ఈ హనుమంతులు గారు కవి. కపోత వాక్యం, సీతావిజయం, త్రిపురాంతి విజయం అనే కావ్యాలు వ్రాశాడు. కలిదిండి రామరాజుగారివల్ల కొన్ని మాన్యాలు పొం దాడు. వల్లూరి నరసింహం గారి కొడుకు సూరన్న కూడా కవే. "పద శబ్దార్థ శ్లేషల బొదువ" కవిత చెప్పాడట. ఇతడు పోడూరి రామన్నగారి అల్లుడు. వల్లూరివారు పండిత కుటుంబాలతో వియ్యమందినట్లుంది. వల్లూరి నరసింహం

2. ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్పత్రిక - సంపుటి 3 - పుట. 444

గారి తమ్ముడు తురగా రామన్న గారి అల్లుడట ! ఇట్టు కవిగా పేరు మోసిన తురగా రామకవి గారికీ ఈ రామన్న గారికీ ఏమేనా సంబంధం ఉందేమో.

నాగ్నజిత్తీ పరిణయంలో వల్లూరి నరసింహం కొన్ని గడుసుతనాలు చూపించదలచినట్లుంది. అప్పకవి అడుగుజాడలలో నడుస్తూ అయ్యలరాజు రామభద్రుణ్ణి నుతించాడు. అప్ప కవి దృష్టిలో నాన్‌బ్రాహ్మిన్సు కవులు కారు. అయినా భట్టుమూర్తిని ఎవరూ కాదనలేరు. చూస్తూ చూస్తూ పొగడలేడు. అందు చేత "రామరాజ విభూషణ రత్న ఖచిత చారుమస్త కలాపాది హారి వాక్యగౌరవ ము పెక్కు భంగుల గణనచేసి" అని అప్పకవి భట్టుమూర్తి పేరు ఇరికించి, ఘనత తగ్గించి, అయ్యలరాజు రామభద్రుణ్ణి పొగడాడు. (అప్ప 1-27) ఆ ధోరణిలోనే వల్లూరి నరసింహం ఇలా చెప్పాడు.

"గట్టిగ భట్టుమూర్తి పగగట్టి ప్రబంధములెన్ని చెప్పినన్
గిట్టక యొగ్గులెన్ని యుడికించిన రాము గురించి నెమ్మదిం
బుట్టిన చింత దత్కథన పూర్వముగా రచియించి గెల్పు చే
పట్టిన రామభద్ర కవి బ్రస్తుతి చేసిన పున్నెమబ్బదే"
(ఉ. 548)

పూర్వ కవులను ప్రస్తుతిచేస్తే పుణ్యమబ్బుతుందనుకొనే వాళ్లు కొందరిని ఊరికే ఆడిపోసుకొంటే పాపం చుట్టుకొంటుందని ఆలోచించరేం? ఒక పక్క భట్టుమూర్తిని ఇలా ఈసడిస్తూనే అతని పరవళ్లు దిద్దే ఈ కవులంతా హిపోక్రసీలో ఉద్దండులు.

13.వానపాల నరసింహరాజు : శ్రీకృష్ణుని అష్ట భార్యలలో ఒకరైన నాగ్నజిత్తి పెళ్ళి కథను వల్లూరి నరసింహంచెప్తే లక్షణాకల్యాణాన్ని వానపాల నరసింహం వ్రాశాడు. ఈయన సాహితీ తంత్ర స్వతంత్రుణ్ణని గద్యలో చెప్పుకొన్నాడు. నెల్లూరి జిల్లాలో ఉన్న మారెకొండ నరసింహస్వామికి అంకితమిచ్చాడు. ఈ కావ్యం శృంగార నైషధాన్ని పోలుతుందనే రసోత్తరమైన రచనమని పండితులు భావిస్తున్నారు. ఇది అముద్రితం. దీని ప్రతులు రెండు ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉన్నాయి. ఆర్. 650, ఆర్. 884.

14. మాడభూషి నరసింహాచార్యులు : శ్రీకృష్ణుని రొమాన్సుతో వర్ణించడానికి వెయ్యి నాలుకలు చాలవు గాని మాడభూషి నరసింహాచార్యులు అనే ఆయన కృష్ణుని రెండు పెళ్లిళ్లను రెండు వివాహ ప్రబంధాలుగా చెప్పాడు. వల్లవీపల్లమోల్లాసం అనే పేరిట నాగ్నజిత్తీ పరిణయాన్ని, మారుపేరు పెట్టకుండా సీదాగా రుక్మిణీ కల్యాణాన్నీ రచించాడు. వీటిలో మొదటిది వైజయంతి పత్రికలో ధారావాహికంగా మొదట అచ్చుపడింది. తరువాత పుస్తక రూపంలో వచ్చింది. ఈయన నూజివీటిసంస్థానం ఆశ్రితుడు. శోభనాద్రి అప్పారావుగారి ప్రేరణవల్ల వల్లవీపల్లవోల్లాసం రచించాడు. ఈ నరసింహాచార్యులుగారే నీలానిందానివారణ

మనే కావ్యం ఒకటి వ్రాశాడు. బహుశా అందులో సత్యభామ పెళ్లి ముచ్చట చెప్పారేమో. "అభినవ పండిత రాయల"ని బిరుదు పొందిన మాడభూషి వెంకటాచార్యులు గారికి ఈయన తండ్రిగారు. రసికత్వంలో కూడా కాబోలు. "మగువ తన కేళికా మందిరము వెడలెన్" అని క్షేత్రయ్య నాయికను వర్ణించినట్టే నరసింహాచార్యులు గారు మొదట నాయకుణ్ణి ఇలా వర్ణించారు.

అతివ చన్నంతుల నలరారు కస్తూరి
　　యురము పై శ్రీవత్స సరణి మెరయ
సురత జాగరముచే సొక్కిన కన్దోయి
　　వారి జాకృతి నొంది వన్నె కెక్క
గల్కి పల్మోనలచే గందిన కెమ్మోవి
　　బింబ ఫలస్ఫూర్తి డంబు మీర
గాంత కస్తురి తిలకంబంటి యాననం
　　బేణాంక తురితమై యింపు మీర
నెలత మణి హారముల నొక్కు లెలమి మేన
లలిత వనమాలికా చిహ్నముల వెలయ
గాంతపై మోహ సంభృత స్వాంతుడగుచు
గేళి సదనంబు వెడలె గోపాల మౌళి.
(వల్లవీ. 3-217)

చాలామంది కేళీ సదనం లోపల క్రీడలను వర్ణించగల వాళ్ళేగాని ఇలా బయట కొస్తున్నప్పుడు ఆ రూపాన్ని వర్ణించేటప్పుడే వాళ్ళ సత్తా బయట పడుతుంది.

15. సింగరాజు నాగభూషణం : వ్రాసిన పుస్తకాలు అసలు బయట పడితే కొందరి వైదుష్యమేమిటో తూకానికి తెలుస్తుంది. అజ్ఞాతంగాఉన్న ఈ యుగం కవులలో సింగరాజు నాగభూషణం ఒకడు. ఈయన మూడాశ్వాసాల గౌరీ కల్యాణాన్ని ప్రబంధంగా చెప్పాడు. ఈ కథను వాయుదేవుడు మహామునులకు చెప్పాడట. శివుడు శృంగారచేష్టాయుక్తుడై ప్రమథ గణాల "నొకరినొకరి ననేక నాటక సూత్ర వేషంబుల నాడుట కనుజ్ఞ" ఇచ్చి ఉమాసమేతుడై చూశాడట. వాయుదేవుని ముఖతః గౌరీ కల్యాణం నుంచి కుమారసంభవం, తారకవధ దాకా కథనం చేసిన ఈ కావ్యంలో ఎంత ప్రాణ వాయువు ఉందో చూడాలి. దీని ప్రతి ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉంది. (డి. 487)

16. బైరునారాయణ : తంజావూరు సరస్వతీ మహలు గ్రంథాలయంలో "సత్యభామా కల్యాణం" అనే ఒక ప్రబంధం ఉంది. (తం. డి. 276). దీనిని బైరునారాయణ వ్రాశాడు. ఇతని తండ్రి పేరు జంగమనాయుడు. సోదరుడు వెంకటాద్రి(ఈయనే కృతిచెప్పించాడు) గురువు గుండ్లపూడి రామచంద్రయ్య

గ్రంథం శిథిలం కావడంచేత ఇంతకన్నా వివరాలు తెలియవు. ఈ గ్రంథం సమగ్రప్రతి దొరికితేనేగాని కవిత్వం అంచనా కట్టడం సాధ్యం కాదు; జీవిత వివరాలు తెలుసుకోలేం.

17. పెద్దాడ నాగరాజు : (జ.1780 - మ.1825). ఈయుగంలో జీవిత వివరాలు తెలిసే కవులలో పెద్దాడ నాగరాజు ఒకడు. ఈయన మొదట సంపన్నుల ఆశ్రితునిగా ఉండి క్రమేణా స్వతంత్రవృత్తిని అలవర్చుకొన్నాడు. రాజమండ్రి "అదాలత్కోర్టు" లోనూ, కుంపిణీ వారి "ప్రావెన్షియల్ కోర్టు" లోనూ వకీలుగా ఉంటూ క్రీ. శ. 1802 నుండి చాలా సంపన్నుడయ్యాడు. అంతకు ముందు మొగలి తుర్కులో కలిదిండి వారి పోషణలో విద్వత్కవిగా ఉండేవాడు. వకీలు వృత్తిని చేపట్టాక కూడా చాలామంది జమీందారుల సత్కారాలను పొందుతూ ఉండేవాడు. తాను స్వయంగా కొన్ని దేవాలయ ప్రతిష్ఠలు చేశాడు. తమ్ముడు గంటల రాయడుచేత తటాకాలు నిర్మింపచేశాడు. (ఈ గంటల రాయుడు గారే కవుల చరిత్రను వ్రాసిన గురజాడ శ్రీరామమూర్తి తాతగారు)

సప్త సంతానాలలో ఇతరాలను ప్రతిష్ఠించిన నాగరాజు స్వయంగా కృతి చెప్పాడు. శకుంతలా పరిణయం అనే మూడాశ్వాసాల కావ్యం చెప్పాడు. (దీనిని ఇతని ముని మనుమడు కొచ్చెర్ల కోట రామచంద్ర వెంకట కృష్ణారావు 1900లో ప్రకటించాడు.) ఈయన కవిత్వంలో మూడు వంతులకంటె ఎక్కువగానే సంస్కృతముంటుందని ఇతని సంతతివారే చెప్తున్నారు. అయినా రచనలో కమ్మదనం లేకపోలేదు. ఎక్కడ ఏమాటవాడాలో ఇతనికి తెలుసు. విశ్వామిత్రుని వశపర్చుకోవడానికి మేనక వీణ మీటుతూ పాడిన పాటను ఈయన ఇలా వర్ణించాడు.

> అతి మాధుర్యరసైకమై శ్రవణ యోగ్యంబై ప్రతి ధ్వానఘూ
> ర్ణిత దిక్కందరమై విచేష్టిత శకుంతీ బృందమై పల్లవ
> ప్రతత స్థాణు కదంబమై నవరసార్ద్రంబై ద్రవీభూత సా
> రతరాశ్మ వజ్రమై చెలంగె మృదులారావంబు తోరంబుగన్
> (శకుంతల 2-65)

ఆ పద్యంలో వాడిన మాటలకు చాలా ప్రయోజనాలు ఉన్నాయి. పుట్టపోయే బిడ్డను పెంచబోతున్న శకుంతీ బృందాన్నీ, వజ్రసమానమైన ముని నిష్ఠ నీళ్లు కారబోతోంది కాబట్టి ద్రవీభూత వజ్రాన్నీ" కవి చాలానేర్పుగా పద్యంలో పెట్టినట్టు కనబడకుండా పెట్టాడు. తీరుబాటుగా గమనిస్తే ఇతని కవిత్వంలో సొగసులు కనబడతాయి.

18. నల్లాని నరసింహాచార్యులు : పెద్దాడనాగరాజులాగ వివిధ శ్రీమంతుల చేత సత్కారాలను పొందిన కవులలో నల్లాని నరసింహాచార్యులు ఒకడు. ఎవరో చంద్రధరాధిపుడు ఇచ్చిన "రూపికా సహస్రార్ఘ్యమణి ప్రభూషణాలు" ఈయన

పుచ్చుకొన్నాడు. రాగవరుసను చక్కగా పురాణాలు చెప్పి చాలా బహుమానాలు పొందాడు. కాకర్లపూడి వారి వంశంలోని మర్లపాటి గోపాల రాజుగారుఒక అగ్ర హారం ఇస్తే "పద్మినీ పరిణయం" అనే నాలుగాశ్వాసాల కావ్యాన్ని వ్రాశాడు. ఆయనకే అంకితమిచ్చాడు. అయితే ఈ కావ్యం దేవుడు పురమాయించాడు. కలలో కవికి ఇలా చెప్పాడట.

"వినుమాకుమార తొల్లిటి కవి వ్రజనాథులు నేను విష్ణుచి
త్తుని సుత బెండ్లియాడుట మృదుస్థితి నీళబరి గ్రహించుటల్
వినుతి యొనర్చి రగ్రసతి నిర్మల సద్గుణ పద్మినీ కుమా
రిని గొనుటన్ రచింపరు ధురీణత నక్కథ విస్తరింపుమా
(ఆర్. 177)

పూర్వులు చేయని పనిచేయమని దేవుడు పురమాయించినా ఎంతటి ధురీ ణతతో అది నరసింహాచార్యులు నిర్వహించాడో తెలియదు. అయితే నెగ్గుకు రాగల సమర్థుడే. కాకర్లపూడి వారి నోటంట ఇలా చెప్పించాడు.

"మునుపటి వారి కంటెనొక బుద్ధి సమేతుడు గల్గ బోవునే
యని మదినూహ సేయదగదందురు పెద్దలొనర్చినట్టి వ
స్తునికరముల్ త్యజించి కడు సుందర భంగి నపూర్వ వృత్తినా
ధునికులు సేయలేదె యతి దుర్లభ వాహన దేహజాలమున్"
(ఆర్. 177)

నల్లాని నరసింహాచార్యులు అపూర్వ వృత్తితో ఆధునికంగా చేసిన కల్ప నలు ఎంత సుందర భంగిగా ఉన్నాయో తెలియవు. ఇతని కావ్యం అచ్చుపడ లేదు.

19. మండపాక పేరయ్య : కొందరికావ్యాలు అచ్చుపడక మూలుగుతూ ఉంటే కొందరి కావ్యాలు పూర్తిగా నష్టమయ్యాయి. మండపాక పేరయ్య వ్రాసిన కుము ద్వతీ పరిణయం, ఇందుమతీ పరిణయం అనే రెండు వివాహ ప్రబంధాల పేర్లు తెలుస్తున్నాయేగానీ గ్రంథాలు ఎక్కడా దొరకవు. ఈయన నిరోష్ఠ్య దాశర థీ శతకాన్ని, లక్ష్మీ నరసింహస్తుతీ వ్రాశాడట. అవికూడా అంతరించి పోయా యి. ఈయన జమీందారీ యుగంలో ప్రఖ్యాతుడైన మండపాక పారతీశ్వరశాస్త్రి గారి తాత. కామయ్య గారి తండ్రి. ఈ ముగ్గురూ కవులే.

20. పోడూరి పెద రామయ్య : మండపాక వారి కుటుంబంలో లాగే పోడూరి వారి ఇంట్లో కూడా చాలా మంది కవులు ఉండేవారు. అన్నదమ్ములు ముగ్గురు పరిణయ కావ్యాలు చెప్పడం గమనించదగ్గ విషయం. పోడూరి బాపన్న ఉషా పరిణయం రచించాడు. అతని తమ్ముడు పెదరామయ్య కౌసల్యా పరిణయం

చెప్పాడు. వీళ్ళ తమ్ముడు చినరామయ్య నిరోష్ఠ్య జానకీ కల్యాణం వ్రాశాడు. ఈ మూడూ నష్టమయ్యాయి. పెదరామయ్య వ్రాసిన శివరామాభ్యుదయం అనే ద్వర్థికావ్యంలో ఈ వివరాలు ఉన్నాయి. నాగ్నజిత్తి పరిణయం చెప్పిన వల్లూరి సూరన్నకు పోడూరి రామన్నగారి కూతురును ఇచ్చారు. బహుశా చినరామన్న గారి అమ్మాయి కావచ్చును.

పెదరామయ్య "చిత్రయమకాంధ్ర సంస్కృత శ్లేష కవిత" చెప్పగల వాడు. గురజాల పేరయ్యగారి ప్రోత్సాహం వల్ల శివరామాభ్యుదయం చెప్పాడు. గురజాలవారి కుటుంబంలో చాలామంది కృతి భర్తలు ఉన్నారు. వాళ్ల వివరాలు చూడండి.

1. గురజాల పేరయ్య	-	శివరామాభ్యుదయం
2. పార్వతీశ్వం	తండ్రి	పద్యగద్యాలు చాలా కృతి పొందాడు.
3. యజ్ఞయ్య	తాత	సప్త సంతానాలు పుచ్చుకొన్నాడు.
4. మల్లప్పసోమయాజి	ముత్తాత	దాక్షాయణీ పరిణయం కృతి భర్త
5. శ్రీరంగరాజు	కులపూర్వుడు	చమత్కార భారతం కృతి పతి.

గురజాలవాళ్లు అందుకొన్న కృతుల రచయితల పేర్లుగానీ, పోడూరివాళ్లు చెప్పిన పుస్తకాల ప్రతులుగానీ నేడు లభించవు.

21. కాణాదం పెద్దన : కల్యాణ కావ్యాలు వ్రాసిన కవులలో చాలామంది ఆ పుస్తకాల పేర్లలో పరిణయం అనే పేరు తగిలించలేదు. కాణాదం పెద్దన భద్రా కల్యాణాన్ని వ్రాసి "ముకుందవిలాసం" అని పేరు పెట్టాడు. ఈయన గద్వాల కవి. ఆధ్యాత్మ రామాయణాన్ని పూర్తిగానూ, యథాశ్లోక తాత్పర్య రామాయణం లో బాలకాండ రచించాడు. ఇతని ఇతర కృతుల గురించి, ఇతని ప్రతిభ గురించి ఇంతకు ముందు రామాయణ రచనల్లో చెప్పుకొన్నాం.

22. కాకరపర్తి బుచ్చిపాత్రయ్య : కాకరపర్తివారి గురించి కూడా ఈ వ్యాసం లోనే ఇంతకుముందు ముచ్చటించుకొన్నాం. శశిరేఖాపరిణయం వ్రాసిన కాక రపర్తి కృష్ణయ్య గారికి బుచ్చిపాత్రయ్య అనే కుమారుడున్నాడు. ఈయన సత్యవతీ పరిణయం అనే అయిదాశ్వాసాల కావ్యం వ్రాశాడు. గొడేవారికి అంకితం ఈయదలిచాడు. అయితే ఆ కోరిక తీరేలోగా మరణించాడు. ఇతని సోదరపుత్రుడూ, మనుమడూ కృత్యాది పద్యాలువ్రాసి గొడే నారాయణగజపతి గారికి అంకితమిచ్చాడు. బుచ్చిపాత్రయ్య కవిత్వం నిర్దుష్టమై హృద్యంగా ఉందని వీరేశలింగం గారు చెప్పారు 10.

23. పంతుల బ్రహ్మదేవయ్య : ఇతని కవిత్వం హృద్యంగా ఉంటుందని ఇతరులు చెప్తే అందంగా ఉంటుంది. ఎవరికివారే వేమ "ప్రతి పద్య హృద్య

10. ఆంధ్ర కవుల చరిత్ర- 3 వ భాగం. పుట 108

ప్రబంధాను సంధాన చాతుర్యంగలవాణ్ణి", అని చెప్పుకొంటే అన్నమాట నిల బెట్టుకోవాలి. మన కవులలో చాలామంది గద్యలో చాలా బిరుదులు వేసుకొంటారు. కొందరే నిజంగా వాటికి అర్హులు. అయితే మన ప్రాచీనులు చాలామంది స్వయంగా బిరుదులు పెట్టుకోరు. ఏ రాజో ఇచ్చేవాడు. గండపెండేరాలు మకర కుండలాలు ఇచ్చేవారు. పంతుల బ్రహ్మదేవయ్య అనే కవికి పార్వతీపురం జమీందార్లు వారు చాలా "బిరుదాంకిత వలయాలు"ఇచ్చారు. శివనారాయణధాట్రాజు గారిపై బ్రహ్మదేవయ్య చాలా కృతులు చెప్పాడు. వారి కుమారుడు ధనుంజయ ధాట్రాజు గారిపై బ్రహ్మదేవయ్య చాలా కృతులు చెప్పాడు. వారి కుమారుడు ధనంజయ ధాట్రాజు గారి మీద పాటలు, పద్యాలు రచించాడు. ఆయన ప్రేరణవల్ల ఇందుమతీ పరిణయాన్ని కూడా మూడాశ్వాసాల కావ్యంగా చెప్పాడు. ఆ రాజుమీద ఒక శతకం కూడా రచించాడు. పార్వతీపురం జమీందార్లేకాక ఉర్లాం జమీందారు బసవరాజగారు కూడా ఈ బ్రహ్మన్నగారిని సత్కరించి "పంతుల బ్రహ్మన్న సాటి పండితుడేడీ" అని ప్రశంసించారు. అయితే ఇతర జమీందార్ల ఈవి బ్రహ్మన్నకు సరిపోలేదు కాబోలు ఇందుమతీ పరిణయంలో ఇలా చెప్పాడు.

> రాణన్ మించు విశాఖపట్టణపు జిల్లాలో జమీందారుల
> క్షీణౌదార్యమునన్ రసజ్ఞ గుణశ్రీ దాదృశుల్ గామి దా
> ర్మాబైయుండుట జేత మత్సుకవితా కన్యాలలామంబు వి
> న్మాణంబొప్పగ శ్రీ ధనంజయ ధరానాథున్ వరించెన్ దమిన్
>
> (ఆర్. 569)

ఈ ధనంజయ ధాట్రాజు విద్యారసికశేఖరుడని కూడా పంతుల బ్రహ్మన్న పొగడాడు. ఈ కవి ఇతర బిరుదులేకాక కవిసార్వభౌమ బిరుదుకూడా తన గద్యలో చెప్పుకొన్నాడు. ఇంతటి కవి సార్వభౌముడు ఈ ఇందుమతీ పరిణయాన్ని ముద్దు సీతారామస్వామి సహాయంతో చెప్పవలసి వచ్చింది. కారణం తెలియదు. అయితే కృతి సహాయకుని గురించి గద్యలోనూ గ్రంథంలోనూ చెప్పుకొనడంలోనే కవి యొక్క మంచితనం తెల్లమవుతోంది. ఈ కావ్యం అచ్చుపడలేదు.

24. కైపమాయన్న : ఈ యుగంలో చాలా మంది కవులు శబ్దాలంకారాల వైపు మొగ్గారు. వాళ్ళలో కైపమాయన్న ఒకడు. ఈయన ఉషాకల్యాణంఅనే అయిదాశ్వాసాల శృంగార ప్రబంధాన్ని రచించాడు. ఇతని తండ్రి మహాదేవ శాస్త్రి సర్వజ్ఞుడట. ఇతని తాత లింగన కవీంద్రుడట. అయితే ఆయన వ్రాసిన గ్రంథాలేమిటో తెలియవు. ఉషా కల్యాణం కొంత వరకు రసపుష్టి కలదిగానే

ఉన్నదంటూ వీరేశలింగంగారు చెప్పారు 11. ఆయన ఉదహరించిన పద్యాల లో ఒకటి కూర్మపురాణం వ్రాసిన రాజలింగ కవిని అనుసరిస్తూ ఉంది 12.

"భంబులు గోళ్లు పల్లవ నిభంబులు కాళ్లు మనోజ కాహళా
భంబులు జంఘకార కరభంబులు సక్థులు శతకుంభ కుం
భంబులు రోజముల్ దవనభంబులు కంఠవలగ్నముల్ ద్విరే
భంబులు కుంతలంబులు శుభంబు లుషాసతి లక్షణంబుల్"

ఉషాసతి లక్షణాలు ఎలాగున్నా ఈ ఉషా కల్యాణంలో లక్షణ విరుద్ధమైన ప్రయోగాలున్నాయని రొటీను కంప్లయింటు వీరేశలింగం గారు చేశారు. ఈ పుస్తకం ఒకసారి అచ్చుపడింది. ఎవరు వేశారో, ఎప్పుడు వేశారో ఆంధ్ర గ్రంథమాల వారి ఆంధ్రవాఙ్మయ సూచికలో లేదు.

25. ఉన్నవయోగానందం : ఈ యుగంలో కొన్ని కావ్యాలను ఆ కర్తల సంత తివాళ్లో, మిత్రులో ఇటీవల ప్రచురించారు. ఉన్నవ యోగానందం రచించిన ఈ పద్మినీ పరిణయం అనే కావ్యాన్ని 1916 లో ఎవరో అచ్చు వేశారు 13. ఈయన ఉన్నవ రాజగోపాల శతకం, సభాపతి లక్షణాలు వ్రాశాడు. "అస్మన్మహాభాగధేయ సారస్వతదివిజ తరువునందు సత్ఫల ముదయంబు నొం దు కొరకు" రాజగోపాలశతకాన్ని వ్రాస్తున్నానని చెప్పాడు. పద్మినీ పరిణయం దీని తరువాత కాచిన కాయో, ముందు మగ్గిన పండో తెలియదు. ఇతడు గుంటూరు దగ్గరనున్న ఉన్నవ గ్రామం వాడు.

26. అల్లమరాజు రామకృష్ణయ్య : పిఠాపురం సమీపాన ఉన్న చేబ్రోలు గ్రామంలో అల్లమరాజు వారి పండిత కుటుంబం ఉంది. ఆ వంశంలోని రామ కృష్ణయ్య చాలాగ్రంథాలు వ్రాశాడు. (అందులో మూడు పరిణయ కావ్యాలు). చిత్రకవిత్వంలో గట్టివాడు. ఓష్ఠ్య నిరోష్ఠ్యాలూ ముక్తపద గ్రస్తాలూ, సింహావ లోకనా పదాలూ మొదలైనవి శబ్దాలంకార గారడీలు చేయగలడు. "ఏకైకాహోరా త్ర శతగ్రంథ కల్పనాభి చిత్ర" అనే బిరుదును గద్యలో చెప్పుకొన్నాడు. ఈయన వ్రాసిన 13 గ్రంథాల వివరాలు మాత్రం తెలుస్తున్నాయి. వాటిని అకా రాదిగా చూడండి.

1. అచ్చ తెలుగు భాగవతం
2. అధ్యాత్మ రామాయణం
3. కవి చకోర చంద్రోదయం. (రచన 1835)
4. గౌతమీ మాహాత్మ్యం

---

11. ఆంధ్ర కవుల చరిత్ర - 3 వ భాగం పుట 101
12. సమగ్ర ఆంధ్ర సాహిత్యం - ఆరవీటి రాజుల యుగం
13. ఇది పచన కావ్యమని కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు గారి ఆంధ్రవాఙ్మయ సూచిక చెప్తోంది. పుట 1080

5. ద్రౌపదీ పరిణయం
6. మదాలసా పరిణయం (డొంకిన సోమయ్య ప్రేరణ వల్ల కుంతి మాధవ స్వామికి అంకితం ఇచ్చాడు. అముద్రితం ఆర్. 2881)
7. రామకృష్ణీయం (ఆంధ్ర శబ్ద చింతామణికి వ్యాఖ్యానం. సకల జనులకు దెలిసెడి సరణీగాగ, బాల బోధముగువట్లు వ్రాస్తానని కవి చెప్పాడు.)
8. వైన తేయవిజయం
9. శంతను విలాసం (రచన. 1841 ఇందులో శంతనుడు గంగా సత్యవతుల ను పెళ్లాడిన కథ చెప్పాడు. అముద్రితం ఆర్. 1082)
10. సత్యభామా విలాసం
11. సుకవి మనోరంజనం
12. సుశోభా వివాహం
13. హనుమదాఖ్యానం

అల్లమరాజు రామ కృష్ణయ్య ఇన్ని గ్రంథాలు వ్రాసినా వీటిలో అన్నీ ప్రచారంలోనికి రాలేదు. "కవి చకోర చంద్రోదయం" పేరు మాత్రం చెప్పు కొంటారు. ఇతని కవిత్వం నిర్దుష్టం కాకపోయినా ప్రౌఢమయి, హృదయాహ్లాద కరంగా ఉందని వీరేశలింగంగారు చెప్పారు 14. ఈకవి సోదరుడూ, కుమారు లూ కవులే. పిఠాపురం సంస్థానంలో ఉన్నారు.

27. తూము రామచంద్రారెడ్డి : కొంతమంది కవులు సంస్థానాల నాశ్రయించు కొని ఉంటే కొందరు సంస్థానాధీశ్వరులు, దేశముఖులూ స్వయంగా కవిత్వం చెప్పారు. మహబూబునగరు జిల్లాలో మానాజీపేటకు తూమువారు దేశముఖులు. ఈ వంశంలో రామచంద్రారెడ్డి సాహిత్యపరుడు ఉత్కల రంగాచార్యుల గారి శిష్యుడు. ఆయన సహాయం చేస్తే "అలమేలు మంగా పరిణయం" అనే నాలు గాశ్వాసాల కావ్యం వ్రాశాడు. ఒకనాడు వైకుంఠంలో లక్ష్మీ నారాయణులకు వాగ్వివాదం వచ్చింది. స్వామివారు అలిగి తూము వారి సీమలోనే ఒక కొండ గుహలో దాక్కొన్నారు. తూము రామారెడ్డిగారు చూడడానికి వెళితే "ఆలిఎడబా టు" భరించలేనని స్వామిగారు గోడు పెట్టుకొన్నారు. ఈ పుక్కిటి పురాణాలను ఈ కవి సగర్వంగా వ్రాశాడు. ఈ పుస్తకం 1949 లో ఇప్పటి తూమువారు అచ్చు వేశారు. ఈ కవి ప్రతిష్ఠించిన ఒక దేవాలయానికి దివాన్ చందూలాల్ ఒక గ్రామాన్ని ఇచ్చాడు. రామచంద్రారెడ్డికి పరశురామారెడ్డి అనే కుమారుడు ఉన్నాడు. ఇతడే అలమేలు మంగా పరిణయం వ్రాశాడని పరిశోధకులు భ్రమపడినట్లు ఉంది 15.

28. రాయరఘునాథ తొండమాన : మహబూబు నగరం జిల్లాలో దేశముఖులు గ్రంథరచన చేస్తే, పుదుక్కోటలో సంస్థానాధిపతి చక్కని కావ్యరచనలు చేశాడు.

14. ఆంధ్ర కవుల చరిత్ర - 3 వ భాగం. పుట 332
15. గోలకొండ కవుల సంచిక, పుట 402.

ఈయన 1769 నుంచి 1789 దాకా పుదుక్కోటను పాలించాడు. ఇతనికి రాజ్యానికి వచ్చినప్పుడు 31 సంవత్సరాల వయస్సు. పదకొండు మంది భార్యలు. వీళ్లలో ఒక్కరే సంతానవతి అయింది. ఆ పుట్టినబిడ్డ కూడా ఆడపిల్ల. రాయరఘునాథునికి కావ్య కన్యకలు కూడా ఉన్నారు. పార్వతీ పరిణయం అనే చక్కని ప్రబంధాన్ని వ్రాశాడు. పవరం చివవారాయణ, రఘునాథ నాయకుడు మొదలైన ఘటికులు ఎంత సరసంగా జాతి వార్తాచమత్కారాలతో రచన చేశారో అంతటి గడుసు పోకడలతో, చమత్కారాలతో ఈ పార్వతీ పరిణయాన్ని రాయరఘునాథుడు రచించాడు. తన ఆస్థాన కవి మదురుపాటి వెంకన్నచేత గడ్డు సమస్యలు ఇప్పించుకొని వాటిని చాకచక్యంగా పూరించేవాడు. ఇతని సమస్యలన్నింటినీ "కవి జనోజ్జీవిని" అనే పేరుతో కాకినాడ ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తువారు పుస్తకరూపంలో వేశారు. ఈ సమస్యా పూరణంలో రాయరఘునాథుని చాకచక్యం తెలుస్తున్నా నిజంగా అతని రసహృదయం పార్వతీ పరిణయంలో ప్రత్యక్షమవుతోంది. ఇంత ప్రతిభావంతమైన కావ్యం ఈ యుగంలో అరుదు. (ఇది అచ్చుపడింది.)

28. పిండిప్రోలు లక్ష్మన్న : ఈయుగంలో పాండిత్యం ఏపాటిదైనా నోరుపెట్టుకొని నెగ్గుకొచ్చిన వాళ్లలో పిండిప్రోలు లక్ష్మన్నగారు మహా ఉద్దండ పిండం. పెళ్ళిళ్లలో సంభావనల దగ్గరనుంచి పెద్దపెద్ద దావాల దాకా అందరితో జగడాలు పెట్టుకొన్నవాడే. రావు ధర్మారావు అనే గుత్త దారుడు. ఇతని లంకపాలాన్ని ఆక్రమించుకొంటే కోపంతో "రావణదమ్మీయం" అనే రెండర్థాల తిట్టు కావ్యాన్ని లచ్చన్న వ్రాశాడు. తన మేనల్లుడు చింతలూరి నంగన్నకు విరోధంగా తీర్పు ఇచ్చినందుకు పండిత సదస్యుడు అయిన శంకరమంచి అనంత శాస్త్రిని శ్లేషార్థాలతో తిట్టాడు. అయితే తిట్టు కవిత్వం చెడిపికొట్టినందువల్ల అప్పట్లో రాజమండ్రిలో జడ్జీగా ఉన్న బ్రౌను దొరగారిని మాత్రం పొగుడుతూ లచ్చన్న అర్జీలు పెట్టుకొన్నాడు.

ఒక్క "రావణదమ్మీయం" తప్ప ఇంకే గ్రంథాన్నీ పిండిప్రోలు లచ్చన్న వ్రాయలేదని వీరేశలింగం పంతులు గారు అభిప్రాయపడ్డారు. చెల్లపిళ్ల వెంకటశాస్త్రిగారు కూడా "లక్ష్మణ కవిగారిచి మరో గ్రంథం యేదిన్నీ వేలు మడచి పేర్కొదగ్గది కనబడడమేలేదు" అన్నారు 16. అయితే పెద్దాడ నాగరాజు వ్రాసిన శకుంతలా పరిణయానికి పీఠికవ్రాస్తూ పోలవరం జమీందారు గారు "గోదావరీ మండలమున గుయ్యేటి గ్రామవాసియగు పిండిప్రోలు లక్ష్మణకవి" ఒక శకుంతలా పరిణయం వ్రాశాడని చెప్పారు 17. దీనివల్ల లచ్చన్న రచనలలో వేలు మడచి చెప్పడానికి మరో గ్రంథం కనబడుతోంది. అయితే ఈ శకుంతలాపరిణయం నష్టమైనట్టుంది. దొరికితే "పిండిప్రోలువారి దండితనం" విశదమయ్యేది.

---

16. కథలు, గాథలు : పిండిప్రోలు వారి దండితనము, పుట - 4
17. శకుంతలా పరిణయం - ఆనంద ముద్రాక్షరశాల, 1911. పీఠికతో ప్రకటించిన రామచంద్ర వెంకటకృష్ణారావు పుట. 4

30. **పిణం లక్ష్మీపతి** : కొందరి గ్రంథాలు దొరికితే వాళ్ళ తప్పులుమాత్రమే బయటపడతాయి. పిణం లక్ష్మీపతి అనే అతడు అభిమన్యు పరిణయం అనే గ్రంథం వ్రాశాడు. "ఇతని కవిత్వమంత మంచిదికాదు. అందు ఛందో వ్యాకరణ దోషములనేకములు కనబడుచున్నవి" అని వీరేశలింగం గారు తీర్పు చెప్పారు 18. ఈ గ్రంథానికి మూడు ప్రతులు ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉన్నాయి. (ఆర్. 675, డి. 381, డి. 382). ఈ కవి తిరుపతి వెంకటేశ్వరుల దయవల్ల కవిత్వం చెప్పగలిగాడట. తప్పులులేని కవిత్వాన్ని ప్రసాదించక పోవడం దేవుని తప్పే అని సరిపెట్టుకోవాలి.

31. **కాళ్ళకూరి లక్ష్మీపతి** : విశాఖపట్టణం జిల్లాలో కాళ్ళకూరి వారిది మంచి విద్వాంసుల కుటుంబం. ఆరేడు తరాలుగా ఆ కుటుంబంలో కవులు కనబడుతున్నారు. కాళ్లకూరి నాగయ్య అనే ఆయన కృష్ణార్జున సంవాదం అనే ప్రౌఢ కావ్యం వ్రాశాడు. ఇతని కుమారుడు లక్ష్మీపతి భద్రాకల్యాణం అనే ప్రబంధం చెప్పాడు. వీళ్లు వంశకర్తలుగా ఉన్న ఈ కుటుంబంలో ఎన్నో తరంవాడో కాని కాళ్ళకూరి పేరయ్య "రసవినోదం" అనే కావ్యం చెప్పాడు. అతని తమ్ముడు సూర్యసీతారామ చరిత్ర అనేగ్రంథం వ్రాశాడు. ఇతనికొడుకు కాళ్ళకూరి గౌరీకాంతం ధర్మ నందనవిలాసం అనే శృంగార ప్రబంధం వ్రాశాడు. గౌరీ కాంతం క్రీ.శ. 1815 ప్రాంతాలవాడు. లక్ష్మీపతి తన వంశకర్త అని చెప్పుకొన్నా ఎన్నితరాల పూర్వుడో సరిగ్గా గౌరీ కాంతం చెప్పలేదు. ముత్తాత కావచ్చునేమో.

కాళ్ళకూరి లక్ష్మీపతి తన భద్రాకల్యాణాన్ని కాశీ విశ్వేశ్వరునికి అంకితమిచ్చాడు. సమకాలిక వ్యక్తులను ఎవరినీ పేర్కొనలేదు. ఒక్క గురువును తప్ప. ఈ కవి దెందులూరి తెలగన్నగారి శిష్యుడు. ఈయన ఎప్పటివాడో తెలియదు. భద్రాకల్యాణం సమగ్రమేకాని అముద్రితం. దీని ప్రతి ఒకటి ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉంది. (ఆర్. 584).

32. **తక్కెళ్ళపాటి లింగన్న** : ఏ కాలంవాడో సరిగ్గా నిర్ణయించని కవులలో తక్కెళ్ళపాటి లింగన్న ఒకడు. ఇతడు యౌవనంలో మోహినీ విలాసం, ప్రౌఢ వయస్సులో సూర్యతనయా పరిణయం, ఆతరువాత విద్యుత్ప్రభావిలాసం అనే యక్షగానం, అరవై యేళ్లు వద్దాక ఉత్తర హరిశ్చంద్ర కథా చెప్పాడు. వీటిలో ఒక్క యక్షగానం తప్ప తక్కిన మూడు గ్రంధాలు దొరుకుతున్నాయి. వాటి ప్రతులు ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉన్నాయి. మదన మోహినీ విలాసాన్ని దేవునికి అంకితమిస్తూ ఈ పద్యాన్ని లింగన చెప్పాడు.

18. ఆంధ్ర కవుల చరిత్ర- 3 వ భాగం, పుట. 241.

"మెచ్చుట లేదు పొచ్చెములు మిక్కిలి యెంతురు, కాని మెచ్చిరే
నిచ్చుట లేద యిచ్చిన నొకించుకగాని ఘనం బెరుంగరీ
యిచ్చునరేశులందు ఫలమేమియటంచును భక్తిముక్తి దా
నిచ్చు రమాధినాథునకు నిచ్చెను లింగన మంత్రి యీకృతిన్"
(ఆర్. 592)

మదన మోహినీ విలాసంలో నలకూబరుని ప్రణయం వర్ణించాడు. దీని తరువాత చెప్పిన సూర్యతనయా పరిణయంలో దేవుని చేత తొలి కృతిని ఇలా లింగన పొగిడించుకొన్నాడు.

"ఉన్నవి యె శబ్దచిత్రముల్ మిన్నగాగ
ఘనత నీవలె శృంగార కవిత జెప్ప
నేర్తురయ్య మదన మోహినీ విలాస
కథ రచించిన జాణవు కావె నీవు."
(డి. 910)

శృంగార కవిత చెప్పడంలో జాణనను కొనే లింగన్న సూర్య తనయా పరిణయం అనే పేర కాళిందీ కల్యాణాన్ని చెప్పాడు. ఈ కావ్యం అసమగ్రంగా లభిస్తోంది. పంచమాశ్వాసంలో కొంతదాకే దొరికింది. దీనితరువాత చెప్పిన ఉత్తర హరిశ్చంద్ర మాత్రం సమగ్రమే. (డి. 425) లింగన్న తాను జాణనని చెప్పుకొన్నా పరిశోధకులు అలా భావించడంలేదు. "ఇతనిది రసవంతమైన ప్రౌఢ కవిత్వము కాదు" అని ఒక్క మాటలో వీరేశలింగం గారు తేల్చేశారు 19. ఇతని కాలం ఎప్పుడో నిశ్చయంగాచెప్పలేమని వీరేశలింగం గారు అన్నారు గాని సూర్యతనయా పరిణయంలో ఆధారాలు కనబడుతున్నాయి. దానిలో తన తండ్రి గురించి ఇలా చెప్పుకొన్నాడు.

"ప్రబలె వెల్గోటి కొండలరాయనృపతి
మన్నన జెలంగి యమిత సంపన్ను డగుచు
మహిత సత్కీర్తి చిట్టయా మాత్య సుతుడు
ఘనుడు తక్కెళ్ళపాటి వేంకట విభుండు"
(డి. 910)

ఈ పద్యంలోని వెలుగోటికొండలరావు గారి కాలం తెలిస్తే తక్కెళ్ళపాటి లింగన్నకాలం తెలినట్టే.

33. దాగంటి వెంకట కృష్ణయ్య : ఏకవైనా తనకావ్యంలో సమకాలిక కవులను పేర్కొంటే అతనికాలనిర్ణయం సులభమవుతుంది. దాగంటి వెంకటకృష్ణయ్య అనే ఆయన హైమావతి పరిణయం వ్రాశాడు. అందులో శిష్టు కృష్ణమూర్తిని

19. ఆంధ్ర కవుల చరిత్ర, 3 వ భాగం, పుట 188

ఇష్టునిగా ప్రశంసించాడు. అంటే గ్రంథకర్త క్రీ.శ. 1850 లోపువాడు. ఈ కాలంలోని చాలామందిలాగే పార్వతీ పరిణయ కథను వ్రాశాడు. హిమవంతుని ఇంట్లో పార్వతి పుట్టడం దగ్గర్నుంచి, పరమేశ్వరుని చేపట్టడం దాకా మూడాశ్వాసాలలో వర్ణించాడు. ఈ కవి కర్రా అప్పయ్య శాస్త్రిగారి శిష్యుడు. తన గురువుగారు రసికాధీమణి, ఎప్పుడూ ఎందరో శిష్యులకు నాటకాది శాస్త్రాలలోని నానార్థ భావాలను బోధించే విద్యాపూర్ణుడని ధాగంటి కృష్ణయ్య నుతించాడు. గురువుగారి దగ్గర నేర్చుకొన్న నాటకీయత ఈ గ్రంథంలో ఎంత ఉందో తెలియదు. ఇది అచ్చుపడలేదు. దీని ప్రతులు ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉన్నాయి. (ఆర్. 77, ఆర్. 554)

34. **పులఖండం వెంకటకృష్ణయ్య** : శ్రీకృష్ణుని అష్ట భార్యలలో జాంబవతి ఒకర్తె. ఈమె వివాహ కథను పులఖండం వెంకటకృష్ణయ్య అనే కవి అయిదాశ్వాసాలలో చెప్పాడు. ఇతని జాంబవతీపరిణయం సమగ్రమేకాని అముద్రితం. ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలో ఒక కాగితం ప్రతి ఉంది. (ఆర్. 558). ఎప్పటివాడో, ఏ ప్రాంతాలవాడో తెలియదు. ఇతర రచనలు ఏం చేశాడో తెలియదు. "వర్ధనకెక్కి జగంబునందు బెంపారయ సాధు బాంధవ సుధావళి మిత్రుడ"నని కవి చెప్పుకొన్నాడు. బంధుకోటిలో పేరువచ్చినా సాహిత్య లోకంలో చోటు చేసుకొన్నట్టు లేదు.

35. **గోపీనాథం వెంకయ్య శాస్త్రులు** : ఈయుగంలో సాహిత్య లోకంలో బాగా పేరు పొందినవాడు గోపీనాథం వెంకయ్య శాస్త్రులు వాల్మీకి రామాయణాన్ని ఎక్కువ తక్కువలు లేకుండా ఆంధ్రీకరిస్తానన్ని పంతంపట్టి రచన చేసిన ఈయన ఇతర కృతులు చాలా చెప్పాడు. అందులో రాధికాపరిణయం ఒకటి. ఇది వెలుగు చూసినట్టు లేదు.

36. **కోనపల్లి వెంకట రంగయ్య** : ప్రసిద్ధుల కావ్యాలే కొన్ని వెలుగు చూడకపోతే ఇక ఇతరుల మాట చెప్పక్కర్లేదు. కొన్ని గ్రంథాలు లభిస్తున్నా వాటిలో అవతారికలు లేకపోతే కవి గురించి ఏమీ తెలియదు. కోనపల్లి వెంకట రంగయ్య అనే అతడు శశిరేఖా పరిణయాన్ని మూడాశ్వాసాలలో వ్రాశాడు. (ఆర్ 588) దీనికి తాడిచర్ల శేషయ్య సహాయం చేశాడు. (ఈ సంగతి కవి గద్యలో చెప్పాడు) ఈగ్రంథాన్ని కోనపల్లి తిరుమలేశ్వరునికి కవి అంకితం ఇచ్చాడు. ఇంతకన్నా వివరాలేం తెలియవు.

37. **మరింగంటి వెంకట నరసింహాచార్యులు** : ఈయుగంలో శశిరేఖా పరిణయాన్ని వ్రాసిన ఇంకొక కవి మరిగంటి నరసింహాచార్యులు. అయితే తన గ్రంథాన్ని ఈయన తాళాంక నందినీ పరిణయం అని చెప్పాడు. బలరాముని కేతనంపై తాటిచెట్టు ఉంటుంది. అందుచేత అతడు తాళాంకుడు. మరింగంటి కవులు తమ కావ్యాలకు ఇలాంటి పేర్లు పెట్టడంలో ఘనులు. ఒక నరసింహాచార్యులు దుర్యోధనుడి పెళ్ళి కథ వ్రాసి "చిలువ పడగ రేని పేరణం" అని

పేరుపెట్టాడు. దుర్యోధనుడు నాగకేతనుడు. అచ్చ తెనుగుకావ్యం కనుక సర్ప కేతనాన్ని కవి "చిలువపడిగె"ను చేశాడు. ఈయన మరింగంటి కవులలో పెద నరసింహాచార్యులు 20. ఇతనికి రెండుతరాల తరువాత ఇంకో నరసింహాచార్యులు కూడా గ్రంథరచన చేశాడు. రెండో నరసింహాచార్యులు తారాంక నందినీపరిణయమేకాక ఇందిరాల భాగవతం అనే యక్షగానం వ్రాశాడు. మొదటి దానిలాగే ఇదికూడా అముద్రితం. అయితే మొదటి గ్రంథం తాలూకు ప్రతులు దేశంలో కొన్ని ఉన్నాయి. రెండోదానిని మరింగంటి వారి వంశంలోని వాళ్ళే ఇంకా చూడలేదు. తారాంకనందినీ పరిణయం గూర్చి ఇటీవలనే పరిశోధనలు వస్తున్నాయి 21. కవి దీనిని 1842 లో రచించాడు. ఇతని అన్నగారు కేశవ స్వామి శతకం వ్రాశారు.

38. రేమెల వెంకటరావు: తెలంగాణాలో మరింగంటి నరసింహాచార్యులు అభిమన్యుడికి శశిరేఖతో పెళ్ళిని వర్ణిస్తే పిఠాపురం పరిసరాల్లో రేమెల వెంకటరావు అభిమన్యుడికి ఇంకో పెళ్ళి చేశాడు. ఈయన ఉత్తరా పరిణయం అనే మూడాశ్వాసాల కావ్యాన్ని వ్రాశాడు. మనిషి మంచిమాటకారి. ఇతనిదీ, పిండిప్రోలు లక్ష్మణ కవిదీ ఒకే ఊరు. కుయ్యేరు. రేమెల వారు పద్మనాయకులైన ఇద్దరిదీ జావమరదులవరస. ఒకసారి ఏదో సభలో ఆలస్యంగా వచ్చిన వెంకటరావుకు చోటు ఇస్తూ లక్ష్మణ కవి "దొరలకు చోటు చాలా" అని అడిగాడు. ఈయన "దొరలకు - చోటు చాలు !" అని యమకంలో జవాబు చెప్పాడు. ఈయన దొరలకు అంటే ఒత్తిగిల్లకు అనే అర్థం ఉద్దేశించాడు. ఇలాంటి సంభాషణా చాతుర్యం గల వెంకటరావు చాలా కొద్ది కాలమే జీవించాడు. క్రీ. శ. 1820 ప్రాంతాలలో పుట్టి 1847 లోనే పోయాడు. ఆయుష్షు ఉంటే ఇంకా ఎన్ని గ్రంథాలు వ్రాసేవాడో అని చింతించక తప్పదు. ఉత్తరా పరిణయం చక్కని కావ్యం అని పరిశోధకుల అభిప్రాయం 22. ఇది అచ్చుపడింది. వెళ్ళపిళ్ల వెంకటశాస్త్రిగారు పీఠిక వ్రాశారు. రేమెల వెంకటరావుని పిఠాపురం మహరాజు నీలాద్రి రాయనింగారు ఆదరించి పోషించారు.

39. నుదురుపాటి వెంకన్న: నల్లగొండ జిల్లాలో మరింగంటి కవులది ఎంతటి ప్రసిద్ధ పండిత కుటుంబమో పుదుక్కోట సంస్థానంలో నుదురుపాటివారు అంత కీర్తిని పొందారు. ఈప్రముఖులలో వెంకన్న ఆద్యుడు. రాయరఘునాథ తొండమానుకు ఆశ్రితుడు. ఎన్నో గడ్డు సమస్యలు కల్పించి తన ప్రభువుకు ఇచ్చేవాడు. రాయ రఘునాథుడు ఒక పార్వతీ పరిణయాన్ని వ్రాశాడు. నుదురుపాటి వెంకన్న ఈ ఆరాశ్వాసాల గ్రంథాన్ని వ్రాసి తన పోషకునికి కర్తృత్వాన్ని ధారపోసినట్టు చెప్పుకొంటారు 23. నిజం ఇంకా విలకడగా తేలలేదు.

---

20. మరింగంటి పెదనరసింహాచార్యుల గురించి సమగ్ర ఆంధ్ర సాహిత్యం-కడపటి రాజుల యుగంలో వ్రాశాను.
21. భారతి - [illegible] నవంబరు, డిసెంబరు సంచికలు.
22. ఆంధ్ర రచయితలు - మధునాపంతుల సత్యనారాయణ శాస్త్రి - పుట. 41
23. ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్ పత్రిక సంపుటి. 3, పుట. 312

అయితే నుదురుపాటి వెంకన్న పార్వతీపరిణయాన్ని యక్షగానంగా రచించాడు. దాని ప్రతి కాకినాడ ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు కార్యాలయంలో ఉంది.(24) ఇతడు ఇంకా చాలా ఇతర కృతులు చెప్పాడు. వాటి వివరాలు.

1. ఆంధ్ర భాషావర్ణవం	(పద్యరూపంలో నిఘంటువు అచ్చుపడింది)
2. దేవమల్ల చరిత్ర	(మల్లుల కుల పురాణం డి.532)
3. రఘునాథీయం	(రాయరఘునాథునికిఅంకితం. అలంకారగ్రంథం. కాకినాడలో ప్రతి ఉంది. చూ. పరిషత్పత్రిక సంపుటి.3. పుట.311 నరసభూపాలీయంలాగా మనోహరంగా ఉందని పరిశోధకుల అంచనా)
4. పార్వతీ కల్యాణం	(యక్షగానం. దీనిప్రతికూడా కాకినాడలో ఉంది.
5. బృహన్నాయక దండకం	(పుదుక్కోట అధిపతుల ఇలవేల్పు పైన చెప్పిన డి. డి. 1890)

నుదురుపాటి వెంకన్న తన దేవమల్ల చరిత్రలో తాను "ఆసేతు హిమాచ లఖ్యాతుడ"నని చెప్పుకొన్నాడు. ఇతనికి మహోద్దండకవి అనే బిరుదు ఉంది. ఇతని కీర్తి హిమాచలందాకా వ్యాపించిందో లేదో గాని రెండు తరాల కిందట ఇతడు పరిశోధకుల దృష్టిలో పడ్డాడు.

40. శృంగార కవి తిరుమలనాథం: దక్షిణాదిని ఉన్న కవులలో చాలామంది ఇటీవలనే పరిశోధకుల దృష్టిలోకి వచ్చారు. వాళ్లలో శృంగార కవి తిరుమల నాథం ఒకడు. ఈయన కూడా నుదురుపాటి వెంకన్న లాగా మల్లుల కుల పురాణాన్ని వ్రాశాడు. పరమ భాగవత చరిత్ర, పరమార్థదీపిక, పద్మినీ పరిణయం అనే మూడు కావ్యాలు కూడా చెప్పాడు. అయితే ఇవన్నీ నష్టమయ్యాయి. ఇతడు వ్రాసిన నాచికేతోపాఖ్యానం అనే ద్విపద కావ్యం ఒక్కటే బయటపడింది 25. దీనిని తంజావూరులోని మల్లుల ప్రోత్సాహంతో తిరుమలనాథం వ్రాశాడు. పద్మినీపరిణయం దీనిలాగే ద్విపదకావ్యమో, పద్యకావ్యమో తెలియదు.

41. చామర్తి సుందర శేషగిరిరావు: ఈయుగంలో కాళిందీపరిణయాన్ని చెప్పిన వాళ్లలో చామర్తి శేషగిరిరావు మూడోవాడు. ఈయన మంచి లౌకికుడు కాబోలు. అఘటన చాతురీసామర్థ్యాలు సమారంభిత యుక్త కార్యనిర్వాహకత్వం తనకు ఉన్నట్టు గద్యలో చెప్పుకొన్నాడు. అయినా గ్రంథంలో "భూభాగము నందు స్వస్తవము భావ్యముగాదని" తనగొప్పలు "పల్కజాలన"న్నాడు. ఇతనికి చాలా మంది ధీరశిష్యులున్నారట. ఇతని కాళిందీ పరిణయం అయిదాశ్వాసాల శృంగార ప్రబంధం. సమగ్రమేగాని అముద్రితం. ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలో ఒక ప్రతి ఉంది. (ఆర్ 488)

---

24. ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్ పత్రిక. సంపుటి. 3, పుట. 312.
25. అదే పత్రిక - అదే పుట.
26. దక్షిణ దేశీయాంధ్ర వాఙ్మయం - నిడదవోలు వెంకటరావు గారు పుట. 288.

42. వాడాల శేషాచార్యులు : గద్వాలసంస్థానంలో వాడాల శేషాచార్యులు అనే ఆయన కూడా ఆస్థాన కవిగా ఉండేవాడు. ఈయన "మైథిలీ పరిణయం" అనే పద్య కావ్యాన్ని రచించాడు. ఇది అచ్చుపడలేదు గాని తెలంగాణాలో ఒకరి వద్ద ఈ కావ్యం ప్రతులు ఉన్నాయట 28. ఈ కవి 1830 ప్రాంతాలవాడు. అంటే సీతారామ భూపాలుని కాలంలోని వాడన్నమాట.

43. తిరుమలరాజు సూరపరాజు : ఈయుగంలో ఇప్పటికి రమారమీ ప్రాచీన పురాణమహిళల పెళ్ళిళ్లన్నీ జరిగినట్టే. ఒక్క ద్రౌపదికి తప్పించి. ఆమె వివాహ ప్రబంధాన్ని తిరుమలరాజు సూరపరాజు చెప్పాడు. ఇతడు కాండూరి వెంకటాచార్యులు గారి శిష్యుడు. ఈ గ్రంథాన్ని గురువుగారికే అంకితమిచ్చాడు. ఈ గ్రంథకర్త గంగరాజు పట్టణం ఏలిక. ఇతని పెద తండ్రి కుమారుడు తిమ్మరాజు "అనుపమ కవిత్వ విద్యాఘనత"గలవాడట. అయితే ఏ గ్రంథాలు వ్రాశాడో చెప్పలేదు. సూరపరాజుకూడా ఇతర గ్రంథాలు వేటిని రచించాడో తెలియదు. ఈ ద్రౌపదీ పరిణయం మూడాశ్వాల గ్రంథం సమగ్రమే. అచ్చుపడలేదు. ప్రాచ్య లిఖిత గ్రంధాలయంలో దీని ప్రతులు రెండు ఉన్నాయి. (ఆర్. 3031 సి మాతృక; ఆర్. 958 ప్రతికి)

44. మంగళపల్లి సూర్యనారాయణ : ప్రాచ్య లిఖిత గ్రంథాలయంలో చాలా అసమగ్ర కావ్యాలు ఉన్నాయి. అవతారికలు లేకపోయినా గద్యల వల్ల వాటి కర్తల పేర్లు తెలుస్తున్నాయి. ఆ కవుల శైలి తెలియడానికి సాంపిల్సుగా కొన్ని ఘట్టాలు ఉంటున్నాయి. ఎక్కువ శిథిలమైన గౌరీ కల్యాణం ఒకటి ఆ గ్రంథాలయంలో ఉంది. ఇది మూడాశ్వాసాల ప్రబంధం. దీనిని మంగళపల్లి సూర్యనారాయణవ్రాశాడు. ఇతడు వెంకటేశ్వర్లుగారి కుమారుడు. ఇంతకన్నా ఇతని వివరాలు తెలియవు.

కొద్దిగానో గొప్పగానో వివరాలు తెలుస్తున్న ఈ 44 మంది కవులే కాక మరికొందరు వివాహ కావ్యాలు ఈ యుగంలో వ్రాశారు. అయితే వాళ్లు పద్య రూపంలో వ్రాయలేదు. కొందరు ద్విపదలలోనూ కొందరు యక్షగానాలుగానూ రచించారు. ఆ వివరాలు చూడండి.

ద్విపదలలో పరిణయాలు

1. చిత్తూరు గంగాధరుడు : ఈయన గంగా వివాహాన్ని చెప్పాడు. (డి.1049) ఇతడు భల్లాణ చరిత్రను కూడా రచించాడు. అది కూడా ద్విపద కావ్యమే. (డి.1165 నుండి 1175 దాకా పదకొండు ప్రతులు ఉన్నాయి.) ఈ గ్రంథాలు కాక ఇతడు కొలిపాక మహాత్మ్యం (ద్విపద) శృంగార సిరియాళ చరిత్ర, శుకసప్తతి (వచనం), మొదలైన రచనలు చేశాడు. ఇతడు నల్లగొండ జిల్లా

28. గోలకొండ కవుల సంచిక , పుట 413

చర్లపల్లి వాసుడు. ఇతని కాలంనుంచి ఈకవి వంశం వాళ్లకు సరసకవి అనే బిరుదు ఉంది. (చూ. గోలకొండ కవుల సంచిక పుట397) ఇతని భల్లాణచరిత్ర అచ్చుపడింది. ఇతడు గంగావివాహాన్ని ఆర్యవేదోక్తమైన పద్ధతిలో వ్రాశాడు. అయితే కథావిషయం కొంతపౌరాణికంగానూ, కొంత విదేశీయంగామూ ఉందని పరిశోధకుల అభిప్రాయం. (27) భల్లాణచరిత్ర వ్రాత ప్రతిపై బ్రౌను దొరగారు ఇలా తీర్పు ఇచ్చారు. "ఈ కావ్యము జబ్బుగా వున్నది. యతులు ప్రాసలను గురించి సూత్రం తెలియని కవి చెప్పినది, పనికిరాదు. (డి. 1185) ఈ రిమార్కు గంగా వివాహానికీ వర్తిస్తుంది.

2. కంచెర్ల చంద్రశేఖరుడు : పురాణ పురుషులలో ఎందరెందరో వ్యక్తులను నాయకులను చేసి మన కవులు పెళ్ళిళ్లు చేశారుగాని సూర్యుని పెళ్లి ముచ్చట చెప్పినవాళ్లు ఎవరూలేరు. కంచర్ల అయ్యవారి కొడుకు చంద్రశేఖరం ఆలోటు తీర్చాడు. బ్రహ్మపుత్రిక అయిన సంజ్ఞా దేవిని, సూర్యుడు కట్టుకొన్న కథను "భాను కల్యాణం" అనే ద్విపద కావ్యంగా ఇతడు చెప్పాడు. ఇతని తాత ప్రమథయ్యా వారు "సరససాహిత్య లక్షణ కవీంద్రుడు. ఆయన ఏ గ్రంథాలు చెప్పాడో తెలియదు. ఈ కంచర్ల వారు ఆదిమ వీరశైవ భక్తులలో ఒకడైన కిన్నెర బ్రహ్మయ్య వంశంలోనివాళ్లట. పాల్కురికి సోమనాథుని బసవపురాణం పంచమాశ్వాసంలో కిన్నెర బ్రహ్మయ్య కథ ఉంది. కంచర్ల చంద్రశేఖరం వ్రాసిన ఈ భానుకల్యాణం అచ్చుపడలేదు. దీని ప్రతి ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉంది. (డి. 1178)

3. పాటూరి చిన్నయ్య : మన ద్విపద కవులు చాలా మంది పద్యకావ్యాలకు అనువరణలు వ్రాస్తారు. బమ్మెర పోతరాజు గారి రుక్మిణీ కల్యాణ ఘట్టాన్ని పాటూరి చిన్నయ్య ద్విపదగా చెప్పాడు. "వరుస బొమ్మలపెండ్లి వనిత చేయించు-కొమరొప్ప గుజ్జన గూళ్లు వండించు" అంటూ అనుసరించాడు. ఈ చిన్నయ్య కపిల చరిత్ర అనే ద్విపదకావ్యం కూడా వ్రాశాడు. ఈ గ్రంథాలు రెండూ కాకినాడ ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు కార్యాలయంలో ఉన్నాయి 28. ఇవి చాలా చిన్న కావ్యాలు.

4. శేషం చెన్నుభట్టు: 3,250 ద్విపదలలో అయిదాశ్వాసాలుగా విభజించి సుదీర్ఘంగా అభిమన్యు కల్యాణాన్ని శేషం చెన్నుభట్టు చెప్పాడు. ఈయనకు చిన్నప్పుడే కవితాలలామ కలిగిందట. ఇతనికవిత్వం సంగ్రహంగా, ధారాళంగా, స్వచ్ఛమైన రీతిలో ఉందని బ్రౌను దొర గారు మెచ్చుకొన్నారు. భారతగాథను కవి ఏ మాత్రం అతిక్రమించలేదు. ఈ గ్రంథం అచ్చు పడలేదు. ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలో దీనికి 8 ప్రతులున్నాయి. (డి.1022 నుండి 1027). కాకివాడ పరిషత్తు కార్యాలయంలో కూడా ఒక ప్రతి ఉంది. (గ్రంథ

27. మద్రాసు ఓరియంటల్ లైబ్రరీ వారి తెలుగు పుస్తకాల కేటలాగు. సంపుటి4: పుట 1381
28. ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్ పత్రిక సంపుటి. 4: పుట 108

సంఖ్య 2831) శకుంతల విజయాన్ని పద్యకావ్యంగా చెప్పిన సుప్రసిద్ధుడు శేషం వెంకటపతికి ఈ చెన్నుభట్టుకు ఎలాంటి సంబంధం ఉందో తెలియదు.

ఈ నలుగురే తప్ప ఈ యుగంలో ద్విపద కావ్యంగా పరిణయ కథలు ఇంకెవరూ చెప్పలేదు. యక్షగానాలు చాలా మంది వ్రాశారు. వీటిలో చాలా మట్టుకు నీరస రచనలు. చదువుతూ ఉంటే బాగుండవు. ఆటగాళ్లూ పాటగాళ్లూ రక్తి కట్టించాలి. ఏ సుదురుపాటి వెంకన్న వ్రాసిందో చదువుతున్నా రక్తి కడుతుంది. సాహిత్య చరిత్రలో జమకట్టుకోదగినవి తప్ప మరెందుకూ పనికిరానివి కొన్ని ఉన్నాయి. వీటి గుణదోషాలనూ, ఇతర వివరాలనూ మిత్రులు యస్వీ జోగారావు గారు, తమ యక్షగాన వాఙ్మయ చరిత్రలో చర్చించారు. ఈయుగంలోని యక్షగాన పరిణయాలు 17 ఉన్నాయి. వాటి వివరాలు చూడండి.

1. కూరపాటి అమరలింగం	పార్వతీ కల్యాణం	డి. 1909
2. ఇలపరచి చెన్నయ్య	ఉషా పరిణయం	డి. 753 (ఎ). ఇతడు యయాతి చరిత్రం డి. 753సి. మురికొపా కీర్తనలు కూడా చెప్పాడు.
3. రాయపూరి చెన్నయ్య	మల్లికా కల్యాణం	దీని ప్రతి కాకినాడ ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు కార్యాలయంలో ఉంది. గ్రంథ సంఖ్య 2043.
4. వీరెపాటి నరసింహరాజు	ఉషా పరిణయం	డి. 1838
5. వెలువరి పెద్దయ్య	[illegible] కల్యాణం	డి.1913 (రచన పేలవం అని యస్వీ తీర్పు)
6. వావిలపాడు మూళగిరి	ఉషా పరిణయం	ప్రతి కాకినాడలో ఉంది. సంఖ్య. 1319
7. చౌదరి రామదాసు	రుక్మిణీ పరిణయం	ఆర్. 458
8. అగస్త్యరాజరామన	సీతా కల్యాణం	డి. 1958
9. పోడూరి వెంటదాసు	సుకుమాం పరిణయం	ఆర్. 440
10. వెంకటనంబిగారి వెంకటపతి	పద్మినీ పరిణయం	డి. 1897
11. మెరత్తూరు వెంకటరామశాస్త్రి	1. ఉషా పరిణయం 2. రుక్మిణీ కల్యాణం 3. సీతా కల్యాణం	పన్నెండు యక్షగానాలు వ్రాశాడు. చూ. యస్వీ పుట. 336

12. తిమ్మాజీ గారి వెంకటాద్రి	సుభద్రా వివాహం	డి. 1967
13. నుదురుపాటి వెంకన్న	పార్వతీ కల్యాణం	కాకినాడ. గ్రంధ సంఖ్య. 188
14. భోసల శివాజీ	అన్నపూర్ణా పరిణయం	తంజావూరులో ఉంది. తం. డి. 499
15. శ్రీనివాసుడు	ఉషా పరిణయం	డి. 1988 (నీరసం)
16, అనుమోద సన్యాసి	బసవ కల్యాణం	ఆర్. 464
17. నూర్వీటిహరియప్ప	ఉలూచీ పరిణయం	(డి. 843 వల్ల తెలుస్తుంది కావ్యం నష్టం.

పద్య కావ్యాలూ, ద్విపదలూ, యక్షగానాలూ కలుపుకొని ఈ యుగంలో 65 మంది వివాహ ప్రబంధాల రచయితలు లెక్క తేలుతున్నారు. ఇంతమంది దేయించిన ఈ పెళ్లిళ్లలో ఒకటి రెండు కనువిందుచేస్తాయి. మిగతా కావ్యాలలో రసం లోపించి "పెళ్లి సందట్లో పుస్తికట్టడం మరచి పోయారు" అన్న సామెతను జ్ఞాపకం చేస్తాయి.

11

అభ్యుదయాలూ విలాసాలూ చరిత్రలూ ఉపాఖ్యానాలు

ఎవరే కావ్యం వ్రాసినా దానికో పేరు పెట్టక తప్పదు. పెట్టిన పేరు విన గానే గ్రంథ విషయం తెలిసిపోయేటట్టు అతికితే చాలా బాగుంటుంది. మన కవులు తమ గ్రంథాలకు పెట్టిన పేర్లు చూసి వాళ్ళ స్వభావాలను ఊహించుకో వచ్చు. ఆడంబరం కావలసినవాళ్ళే, "ప్రబంధరాజ వెంకటేశ్వర విజయ వి లాసం" అనీ, ప్రబంధరాజ శిరోభూషణ ప్రకృష్ట బలరామ చరిత్రము" అనీ పొడుగాటి టైటిల్సు పెడతారు. ఏ కథ వ్రాసినా ఎలా వ్రాశాడో చెప్పడానికి "నిర్వచన ఫలానా" అనీ "నిరోష్ఠ్య ఫలానా" అనీ పేర్లు పెట్టడం సహజమే. సంకుసాల నరసయ్య ధర్మమా అని " కవి కర్ణ రసాయనం" దగ్గర్నుంచి కవిజన రంజనాలు, కవిరాజ మనోరాజనాలు వగైరా వగైరాలు వెలశాయి.
కృత్యాద్యవస్థ ఎంతగడ్డుదో పుస్తకానికి పేరు పెట్టడం కూడా అంత పెద్ద సమ స్య. పెద్దనగారు " స్వారోచిషమనుసంభవం" అనే పేరు పెడితే లోకులు మను చరిత్ర అని పిలవడం మొదలు పెట్టారు. ప్రజలనోళ్ళలో పడితే సరే. గులాబీ ని ఏపేరుపెట్టిపిలిచినా, ఉంటే వాసన తగ్గదు. తమ కావ్యనామాలు పరిమళించా లని కవులు తమగ్రంథాలకు చక్కనిపేర్లనే వెతుక్కుంటారు. అయితే నాయికానా యకులనుబట్టి గ్రంథనామంలోని తొలిపదం ముందే ఫిక్సు అయిపోతుంది.ఇం క చివర ఏదో కలపాలి. చాలామంది ఫలానా పరిణయం అనిగానీ, ఫలానాక ళ్యాణం అనిగానీ చేర్చుతారు. కొందరు "చరిత్ర" అనో "ఉపాఖ్యానం" అనో చివరన పెట్టి ఊరుకొంటారు. మరికొందరు "అభ్యుదయమనీ "విలాసమ నీ" హీరో పేరుచివరో, హీరోయిన్ పేరు చివరో చేరుస్తారు.

ఈ యుగంలో కావ్యాలు వ్రాసిన వాళ్ళు చాలామంది ఈ సూత్రాలనే అనుసరించారు. వీళ్ళ గురించి మూకుమ్మడిగా చెప్పుకొనేటప్పుడు గ్రంథ నామాలలోని సామ్యాలనుబట్టి వర్గీకరణచేసుకొనడంలో కొంతసౌకర్యం ఉంది. ముందు అభ్యుదయం గురించి చూద్దాం.

1. ఔ దూరి కిచ్చన్న : ఇతడు మాధవాభ్యుదయం అనేపేరుతో దశావతారచరి త్రను " శబ్దార్థవైభవభవ్యంబు"గా వ్రాయదలిచాడు. ఇతని అల్లుడిఅన్న నూ ర్పటినాగయ్య ఈగ్రంథాన్ని తిరుపతివెంకటేశ్వరునికి అంకితం ఇమ్మన్నా

అలా పూరమాయించే ముందుచెప్పినపద్యంలో కిచ్చన్న అంతకుముందు హంసవింశతినీ కాళిదాసు రఘువంశాన్నీ కూడా కిచ్చయ్య తెలుగులో వ్రాసినట్టు తెలుస్తుంది. ఇతని రఘు వంశం దొరుకుతుంది. (డి.883) అయితే ఏం బాగున్నట్టులేదు. బ్రౌను దొరగారి దగ్గర ఉండే పండితులు " మూలం ఎంత సరళంగా, స్పష్టంగా ఉందో అనువాదం అంత వక్రంగా, క్లిష్టంగా ఉంది" అన్నారు. ఈ గ్రంథం ప్రతి మీద బ్రౌను దొరగారు "It is as stupid as need be" అని వ్రాశారు. ఎంత అవలక్షణంగా ఉండాలో అంతా ఉందని దొరగారు రిమార్కు వ్రాస్తే దానికి అపీలు లేదు. బాగోఓగో రఘువంశాన్ని తెనిగించి కట్టికోల నరసన్న యిచ్చిన ప్రోత్సాహంపైన కిచ్చయ్య దేవునికే అంకితం ఇచ్చాడు. ఇతని హంస వింశతి ప్రతి దొరకదు. మాధవాభ్యుదయం అయిదాశ్వాసాల కావ్యం. అచ్చు పడలేదు. (డి. 843). ఈ కవి 1760 ప్రాంతాలలో ఉన్నాడు.

2. నరసింహసోమయాజిగారి పోచన : ఈ యుగంలో ఇంకో "అభ్యుదయ" రచయిత పోచన. ఇతని ఇంటి పేరు ఏమిటో తెలియదు. తండ్రి పేరు నరసింహసోమయాజి. ఇతని ఇతర వివరాలు కూడా తెలియవు. పోచన చంద్రాభ్యుదయం అనే కావ్యం వ్రాశాడు. "ఈ ప్రబంధము శబ్దాలంకారములతో నిండి శ్రావ్యముగా నున్నది." అని వీరేశలింగంగారు మెచ్చుకొన్నారు.[1] దీని ప్రతి ఒకటి ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉంది. (ఆర్.125 డి)

3. కాశీనాథుని వీరయ్య : వీరశైవ ఆరాధ్యుల పండిత త్రయంలో శ్రీపతి పండితుడు ఒకడు. ఇతని వంశంవారే ఈ యుగం నాటికి కాశీనాథునివారు అయ్యారు. కాశీనాథుని వీరయ్య అనే కవి "ధర్మగుప్తాభ్యుదయం" అనే ప్రబంధంవ్రాశాడు. ధర్మగుప్తునికథ స్కందపురాణం బ్రహ్మోత్తరఖండంలో ఉంది. వీరయ్య ఈ గాథను ఎన్ని ఆశ్వాసాల కావ్యంగా వ్రాశాడో తెలియదు. రెండో ఆశ్వాసం కూడా పూర్తిగాలేని ప్రతి ఒకటి ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉంది. (ఆర్.399 ఎ)

4. ముప్పిరాల సుబ్బారాయడు : భాగవతంలోని కృష్ణావతారగాథను ఔదూరి కిచ్చన్న మాధవాభ్యుదయంగా వ్రాస్తే అదే కథను కృష్ణాభ్యుదయం అనే పేరుతో ముప్పిరాల సుబ్బారాయడు అనేకవి రచించాడు. దీనిని చక్కిరాల శేషయ్యకు "భ్రాతృ వాత్సల్యం"తో అంకితమిచ్చాడు. సాధారణంగా ముప్పిరాల సుబ్బారావు నరస్తుతులు చేయడు. తన ఇతర గ్రంథాలను దేవునికే అంకితమిచ్చాడు. ప్రద్యుమ్న చరిత్ర, సావిత్రి చరిత్ర, భద్రాద్రి రామశతకం మొదలైనవి ఇతని ఇతర కృతులు. అయితే రెండు మాత్రమే దొరుకుతున్నాయి. కృష్ణాభ్యుదయం ప్రతికి నకలు క్రీ.శ. 1841లో కవి స్వయంగా వ్రాయించాడు. ఇతని ప్రద్యుమ్న చరిత్ర ప్రతి కూడా దొరుకుతుంది. (డి. 5711. కవి తన కవిత్వం అమృతోపమానమని ఇలాచాటు కొన్నాడు.

---

1 ఆంధ్రకవుల చరిత్ర, 3వ భాగం, పుట 288.

శ్రీకరముప్పిరాల కులపింధు సుధాకర మిత్రపాక హ
నోకహ సుబ్బరాయ కృత సూత్న సుపద్యబిసప్రసూన జా
స్తోకమరంద బిందువుల సూరి జనాళులు తృప్తి మీరగా
నాకలి దీర గ్రోలుడు సురాళమున్ సుధగొన్న కైవడిన్
(డి.474)

ఇతని కవిత్వం ఆకలి తీరుస్తుందో లేదోగానీ వీరేశలింగంగారి సిఫార్సు ప్రకారం మధురంగానే ఉంటుంది. 2

5. గోటేటి సూరన్న : ముప్పిరాల సుబ్బారాయుడే కాక గోటేటి సూరన్న అనేఆయన కూడా ఒక కృష్ణాభ్యుదయం రచించాడు. ఇది బొల్లాప్రగడ కామయ్యకు అంకితం. కృతిభర్త ఈ కావ్యాన్ని "జగద్గేయ ప్రమేయంబుగా" చెప్పమని"అక్కజమైన ఈ సత్కవి"తో అన్నాడు. అయితే జగత్తులో ఎవరూ దీని ని కీర్తిస్తున్నట్టు కనబడదు. "ఈతని కవిత్వమంత శ్రేష్ఠమయినదని చెప్పదగిన దికాదు"అని వీరేశలింగంగారు తీర్పు చెప్పారు. 3 కవి తన ఇంటి పేరు గోటేటివారు అని వ్రాసుకున్నా తాము చూసిన ప్రతిలో "గొంతెటి"వారు అని ఉంది కాబోలు కవిని గొంతేటి సూరన్న అని వీరేశలింగంగారు పేర్కొన్నారు. కవి ఇంటి పేరు ఏదైనా ఈ కావ్యానికి మంచి పేరు రాలేదు.

ఈ అయిదుగురే ఈయుగంలో " అభ్యుదయ " కావ్యాలను వ్రాశారు. మన సాహిత్యంలో ఇతర యుగాలలో జాస్తిగానే నాయకాభ్యుదయ కావ్యాలు కనబడతాయి. తంజావూరులో ప్రత్యేకంగా "అభ్యుదయ" రచనలు సాగాయని కొందరు పరిశోధకులు భావిస్తున్నారు. నాయకరాజుల యుగలక్షణాలలో అభ్యుదయ రచనలు, విలాస కృతులూ బయల్దేరడం ఒకటని చెప్తున్నారు. 4 ఇవి ప్రత్యేక కావ్య ప్రక్రియలు కావు. అన్ని "అభ్యుదయ" రచనలూ, విలాస కృతులూ ఉదాహరణలలో ఒకే నిర్మాణ క్రమంలో, ఒకే నిర్ణీత ఛందస్సులో ఉండవు. పేరులో చివర విలాసం, అభ్యుదయం అని ఉన్న గ్రంథాలను ఒక చోటచేర్చినంత మాత్రాన వర్గీకరణకు ఉపయోగించడంతప్ప, ఇంకే ప్రత్యేకతలు ఉండవు. ఈయుగంలోని "అభ్యుదయ" రచనలను చూశాక ఇంకా విలాస కృతులను చూద్దాం. ఇవి కూడా పద్యాలు, ద్విపదలు, యక్షగానాలు మొదలైన విభిన్న ప్రక్రియా భేదాలలో ఉన్నాయి.

1. అయ్యమాచార్యులు : విష్ణుమూర్తికి సహస్రనామాలున్నా సంధ్యావందనంలోఇరవైనాలుగు మాత్రమే సదాచారులు జపిస్తారు. వాటిలో కేశవుని పేరు మొదటిది. దక్షిణాదిని ఈ కేశవునికి ఒక విశేషం కూడా మనవాళ్ళు చేర్చారు. చిన్నకేశవుడనే పేరు సుప్రసిద్ధం. వనపర్తిలో క్రీ.శ. 1834 ప్రాంతాల్లో ఉండే అయ్యమాచార్యులుగారు ఒక చెన్న కేశవ విలాసం వ్రాశారు.

2. ఆంధ్రకవుల చరిత్ర 3వ భాగం. పుట 287
3. అదే పుస్తకంలో - పుట. 253.
4. దక్షిణ దేశీయాంధ్ర వాఙ్మయం. నిడదవోలు వెంకటరావుగారి పీఠిక-పుటలు 81 నుండి 85 వరకు.

దీని ప్రతి వనపర్తిలో పెద్దమండది కృష్ణకవిగారి దగ్గర ఉందని పరిశోధకులు చెప్పారు.[5] అయ్యమాచార్యులుగారు రామేశ్వరవిజయం అనే ఇంకో కావ్యం కూడా చెప్పారట. దీని ప్రతి వనపర్తిరాజాగారి లైబ్రరీలో ఉండవచ్చునని ఆ పరిశోధకులే అనుమానించారు. ఈ గ్రంథాలు వెలుగుచూడనందున వివరాలు ఇంతకన్నా తెలియవు.

2. కృష్ణదాస కృష్ణదాసు : సంస్కృతంలోని నాటకాలను అనువదిస్తున్నప్పుడు మనవాళ్ళు వాటిని పద్యకావ్యాలుగా మార్చడంఉందిగాని పాటనుసైతం పద్యాలుగా మార్చడం విడ్డూరమే. జయదేవుని గీతగోవిందం గేయకావ్యంగా ప్రఖ్యాతమైంది. దీన్ని అనుసరిస్తూ కృష్ణదాస కృష్ణదాసు వ్రాసిన "రాధాకృష్ణవిలాసం" కేవలం పద్యమయం. ఇతడు "వివిధ భాషా సంగీత సాహిత్య కవిత్వ శారదా విలాసు"ణ్ణి అని చెప్పుకొన్నాడు. పాటలేంవ్రాశాడో తెలియదు. రాధాకృష్ణ విలాసం అముద్రితం. (డి. 895).

3. చిగుళ్ళపు కృష్ణమాచార్యులు : కృష్ణావతారంలో ఎందరి మానధనాలనైనా కొల్ల గొట్టడానికి దేవుడికి లైసెన్సు ఉంది. కాని ఇతర అవతారాలలో ఇతర మతాల స్త్రీలను ధన్యం చేయడం కాణా తనమే. అందుకే బీబీ నాంచారు కథ విన్మాణంగా ఉంటుంది. ఒర యూరి నాంచారిని రంగనాథుడు పెర్మాడే కథను చిగుళ్ళపు కృష్ణమాచార్యులు యక్షగానంగా వ్రాశాడు. "రచన ఒక మోస్తరు" అని పరిశోధకుల భావం.[6] ఇది అచ్చుపడలేదు. (ఆర్ 300 (ఎ)).

4. పాకనాటి గణపతిరెడ్డి : కృష్ణమాచార్యులలాగే యక్షగాన రూపంలో విలాసాలు వ్రాసినవాళ్ళు ఇంకా ఉన్నారు. కృష్ణవిలాసం లేక గోపాల విలాసం అనే పేరుతో శ్రీకృష్ణజననం, బాల్యక్రీడలు వగైరాలు పాకనాటి గణపతి రెడ్డి వర్ణించాడు. ఈ కమ్మని దేశిరచనలో మధురకవితలు ఉన్నాయి. ఇది అచ్చు పడింది. అయితే వ్రాత ప్రతిలో ఇతని పేరు "వెన్నముద్ద గణపతి పెద్ద" అని ఉంది. (డి. 1883). యస్వీ జోగారావుగారు ఈకవి పేరును సరిగ్గా గుర్తించి పొందుపరిచారు. (యస్వీ. పుట 94).

5. కాశ్మకూరి గౌరీ కాంతం : పరిశోధకుల కృషివల్ల ఈ యుగంలోని కవుల ఊర్లూ, పేర్లూ తారీఖులు సరిగ్గా నిర్ణయమవుతున్నాయి. విశాఖ జిల్లా చీపురుపల్లి తాలూకాలో కాశ్మకూరి గౌరీకాంతం అనే కవి " ధర్మనందన విలాసం " అనే కావ్యం వ్రాశాడు. ఇతని కాలం క్రీ.శ. 1780 నుండి 1860 అని చరిత్రకారులు గుర్తించారు.[7] కాశ్మకూరి వారి కుటుంబంలో చాలా మంది కవులు వ్రాసిన పుస్తకాల పేర్లు తెలుస్తున్నాయి. గౌరీకాంతం తన తాత తండ్రుల పేర్లు, వాళ్ళ గ్రంథాలూ పేర్కొన్నాడు.

---

5. గోలకొండకవుల సంచిక. పుట.330
6. ఆంధ్ర యక్షగాన చరిత్ర- యస్వీ జోగారావుగారు. పుట 422
7. విస్మృత కళింగాంధ్రకవులు -అడిదం రామారావు పుట.120

1. లక్ష్మీపతి	వంశకర్త	భద్రాపరిణయం
2. పేరయ్య	పెదతండ్రి	రసవినోదం
3. సూరయ్య	తండ్రి	సీతారామ చరిత్ర

ఇలా పెద్దలు గ్రంథకర్తలవడంచేత "వాణీ కటాక్ష వీక్షణము చేత కవన మెప్పుడు మీ యింట కలిగి" ఉందని లోకులుకవిని పొగడేవారు. గౌరీ కాంతం ఆ "రచనా విభూతి"తోనే ధర్మనందనవిలాసం వ్రాశాడు. పంచపాండవులలోని ధర్మరాజుకు తమ్ముళ్ళతో పెళ్ళాడిన ఉమ్మడి భార్యేకాక కళావతి అనే ప్రైవేటు భార్య కూడా ఉంది. ఈ పెళ్ళి ముచ్చటను పాత ప్రబంధాల ధోరణిలో పాత పద్యాలను అనుకరిస్తూ మూడాశ్వాసాల ప్రబంధంగా గౌరీకాంతం వ్రాశాడు. పూసపాటి నారాయణ గజపతిగారి కొలువులోఉన్న వెలిచేటి గురురాయడికి అంకితమిచ్చాడు. ఈ గ్రంథంలో కవి చాలా చోట్ల చర్వితచర్వణంగా చెప్పిన దాన్నే మళ్ళీచెప్పి పద్యాల సంఖ్య హెచ్చించాడని, కొన్నిచోట్ల పద్యాల సంఖ్య విసుగు పుట్టించునంత హెచ్చుగానున్నది" అని పరిశోధకులు అంటున్నారు. 8 (ఈ కవి గురించిన మరికొన్ని వివరాలు ఇదే సంపుటంలో "విజయనగరం అనే ప్రకరణంలో ఉన్నాయి)

6. మారుపెద్ది చెంగల్వరాయడు: చెప్పిందే చెప్పినా విసుగు పుట్టకుండా ఉండడానికి రొటీను వివాహ కావ్యాలలో కొన్ని శాస్త్ర విషయాలను మన కవులు జొరబెడతారు. "దారువీలా విలాసం" అనే ద్విపద కావ్యంలో మారుపెద్ది చెంగల్వరాయడు నాట్య శాస్త్రం ఇరికించాడు. కథప్రకారం దారువీల అనే రాజకుమార్తె సారసధ్వజుడనే రాజకుమారుణ్ణి పెళ్ళాడుతుంది. ఇందులో నాట్య శాస్త్ర ప్రసక్తి ఎలాగోవచ్చి "హస్తాధ్యాయి" భాగాన్ని పూర్తిగా కవి వివరించాడు. ఈ ద్విపద కావ్యం అముద్రితం. (ఆర్ 1052).

7. దళవాయి తిమ్మరాజు: మనకవులలో చాలా మందికి సంగీత నాట్య శాస్త్రాలు బాగా తెలుసు. వాటిలో ప్రవేశం లేకపోతే మంచి యక్షగానాలు వ్రాయడం కష్టం. మన యక్షగాన రచయితలలో దళవాయితిమ్మరాజు ఒకడు. ఇతడు "ప్రసన్న వెంకటేశ్వర విలాసం" అనే కృతి రచించాడు. దక్షిణాది యక్షగానాలతోనూ, దండకాలతోనూ రాజులు ఊరేగుతున్నప్పుడు సానిపాపలు చూడడం, మోహించడం వాళ్ళను తెమ్మనడం పరిపాటి. రాయదుర్గంలోని వెంకటేశ్వరస్వామి ఊరేగుతున్నప్పుడు కళావతి అనే వేశ్య చూసి మరులుగొంది. ఈ కథనుదళవాయి తిమ్మరాజు వ్రాశాడు. ఇతడు క్రీ.శ. 1732 లో చనిపోయాడని పరిశోధకులు భావిస్తున్నారు. 9

8. చెళ్లపిళ్ల నరసయ్య: దళవాయి తిమ్మరాజు ప్రసన్న వెంకటేశ్వర విలాసం

---

8. అదే పుస్తకంలో పుట131.
9. ఆంధ్రయక్షగాన వాఙ్మయ చరిత్రపుట 42

వ్రాస్తే ఈ యుగంలోనే చెళ్లపిళ్ల నరసయ్యగారు విశేషణం ఏమీ లేకుండా ఉత్త వెంకటేశ్వర విలాసం వ్రాశారు. ఇది 483 గద్య పద్యాలున్న మూడాశ్వాసాల ప్రబంధం. వెంకటేశ్వరుడు చెంచితను పెళ్ళాడేకథను నరసయ్యగారు రసవంతంగా చెప్పారు. ఈయన ప్రఖ్యాతులైన తిరుపతి వెంకటకవులలో చెళ్లపిళ్ల వెంకటశాస్త్రిగారి ముత్తాత తమ్ముడు. వెంకటశాస్త్రిగారు చెప్పినట్టు నరసయ్యగారు రసం ఎక్కడా చెడగొట్టరు. "సంస్కృతము చూచిన అతడఖండ సంస్కృత పండితుడనియు, తెలుగు చూచిన నితడఖండాంధ్ర పండితుడనియు నెల్లరికి విస్పష్టమగును. ఇకనౌచిత్యమును గూర్చి చర్చించినచో చాలావరకు దానిని భూషించుచునే యుండునుగాని యేమైనను దాని విషయములో దొరకుపడుట తప్పదు" అని వెంకటశాస్త్రిగారు వేసిన అంచనా కరక్టు. వెంకటేశ్వర విలాసంలో ఆదినుంచీ జాతీయాలూ, పలుకుబళ్లూ కోకొల్లలుగా ఉండి కావ్యమంతటా తెలుగుతనం చల్లగాలిలా ప్రసరిస్తుంది. పాత్రోచిత భాషను పద్యాలలో సైతం వాడడంలోనే కవికి గల నాటకీయ రసదృష్టి కనబడుతుంది. నరసయ్యగారు యక్షగానాలు స్వయంగా వ్రాసిన వారు గనుక ఈ వెంకటేశ్వర విలాసంలో భామాకలాపంలో మాధవి లాగ ఒక మాధవి అనే చెలికత్తెను ప్రవేశపెట్టారు. ఈయన అహల్యా సంక్రందన విలాసం, ఏకాంత సేవా కలాపం అనే యక్షగాన కృతులు చెప్పినా వాటి ప్రతులు నష్టమయ్యాయి. వెంకటేశ్వర విలాసంకన్నా వారికి పేరు తెచ్చిన కావ్యం యామినీ పూర్ణ తిలక విలాసం". ఇది 972 గద్య పద్యాలతో, ఆరు ఆశ్వాసాలలో చెప్పిన శృంగారప్రబంధం. బిల్హణకవి యామినీ పూర్ణ తిలకల ప్రణయాన్ని చాలా గడుసుగా చెప్పాడు. శ్లేషలు, యమకాలు పనిగట్టుకొని వాడారు. వెంకటశాస్త్రిగారు చెప్పినట్టు వసుచరిత్రలోలేని చిత్రకవిత్వము కూడ ఈయన కవిత్వంలో కనబడుతుంది. నరసయ్యగారి విలాసకృతులు రెండు అచ్చుపడ్డాయి. మునిమనుమడి ధర్మమా అని కొన్ని జీవిత విశేషాలు బయట పడ్డాయి. నరసయ్యగారి శిష్యులలో పిఠాపురం రాజబంధువులు ఉన్నారు. నీలాద్రి రాయనింగారి మేనమామలయిన చింతపట్ల వెంకటరావుగారూ, వారి సోదరులు మాధవరావుగారూ నరసయ్యగారి శిష్యులు. తమ గురువుగారికి రాజ దర్శనం తోపాటు సత్కారాలు చేయించారు. అందుకే "రావువెంకటనీలాద్రి రాయనృపతి చేత సత్కృతి బొంది ప్రసిద్ధినొంది నట్టి నరసయ నామ విఖ్యాతయశుడ"నని ఈయన చెప్పుకొన్నారు. (యామిని1-20). అయితే రాజదర్శనానికి ముందే ఈయనకు ప్రసిద్ధి వచ్చింది. పాండితీస్ఫోరకమైన యామినీపూర్ణ తిలక విలాసం ఆపేరు తెచ్చిపెట్టింది. పూర్వ కవుల సొగసులకు ఇందులో నరసయ్యగారు ఎన్నో మెరుగులు పెట్టారు. మాటవరసకు కవికర్ణ రసాయనంలో సంకుసాల నరసయ్యగారు "ఉద్ధతుల మధ్య పేదల కుండతరమె" అని చక్కని పద్యం చెప్తే ఈ నరసయ్యగారు దానికి వ్యతిరేకంగా

మందారమాల గర్భవతి అయిన సందర్భంలో ఇలా చెప్పారు.

"కలిమిగల చెలియ కటికుచ
ములమధ్యను నడుము వృద్ధి పొందెను ధరలో
గలిమి గలవారి తోడను
జెలిమి గావించు పేదసిరి గనుటరుదే"
(యామిని. 1-87)

ఇలాగ చూసుకొంటూపోతే ఎన్నో మెరుగులు చెళ్లపిళ్ల నరసయ్యగారి యామినిలో కనబడతాయి. ఈయన స్వహస్తాలతో వ్రాసుకొన్న పూర్వ కవుల గ్రంథాలు పన్నెండు పెద్ద తాటాకు పెట్టెల్లో ఉండేవట. గ్రంథాలయం అంటే ఈయనకు చాలా ఇష్టం. వెంకటేశ్వర విలాసంలో లంచం ఇవ్వవలసిన చోట ఈయన గ్రంథాలనే పేర్కొన్నారు. (2-141). పర్వత మునీంద్రుడు హరిదినిచూపించమంటూ తన శిష్యుడు ఉపలారు భట్టును అడుగుతూ ప్రాధేయపడ్డాడు. "మెండయిన పుస్తక భండారమయిననను దోరంపు జెంగావి ధోవతైన జారి చెంబైన నిస్తానుషుమీ" అని పర్వతుడు పుస్తక భాండారాన్ని ఆశపెట్టడం నరసయ్యగారిలాంటి పుస్తకాల ప్రియుడు మాత్రమే వ్రాయగలడు. గ్రంథాలు వ్రాసుకొనడానికి ముందు తరాల వాళ్లకు పనికొస్తాయని ఈయన చక్కని ఆకులుగల తాటిచెట్ల విత్తనాలను విశేషించి తన పొలంలో నాటించారట. అయితే ఆ చెట్లు ఎదిగి ఆకులు పనికొచ్చేసరికి కాగితాల పుస్తకాలు ప్రచారంలోనికి వచ్చాయి. చెళ్లపిళ్ల నరసయ్యగారు వేయించిన తాటితోటలాగే ఆయన పుస్తకాలు కూడా నేడు అట్టే ఉపయోగానికి రాలేదు. ఈయన 1835 ప్రాంతాలలో మరణించినా ఈయన కవిత్వం కొన్ని పద్యాలలో జీవిస్తూనే ఉంది.

9. బసవరాజు నాగేంద్రుం: వింతకథల కోసం మన కవులు ఉవ్విళ్ళూరకపోలేదు. బసవరాజు నాగేంద్రుం అనే ఆయన "అభినవప్రబంధ రచనా కుతూహలపరు"డయ్యాడు. తన "విద్యాతిశయంబు పరీక్షించి నాకు జీవనంబు గల్పింపనర్హుడైన మహాపురుషుండు" కృతినాథుడుగా ఉంటేబాగుంటుందని అన్వేషించి పడమటి సీమలో ఉండే రాజేశ్వరరావుకు అంకితంగా "ఆనంద సుందరీ చాతుర్య లీలా విలాసం" అనే మూడాశ్వాసాల శృంగార ప్రబంధాన్ని వ్రాశాడు. ఇందులో జారిణీ చేష్టలను వర్ణించాడు. పుస్తకంలోని విషయానికి తగ్గట్టుగానే ఆదిలో శ్రీకారం చుట్టి బ్రహ్మకు "భోగాయతకామకేళిసుఖం" ఇచ్చిన సరస్వతిని కవి ప్రార్థించాడు. స్త్రీచాతుర్య శ్రవణ కుతూహలపరుడైన ఇంద్రునికి బృహస్పతి ఈకథ చెప్పాడట. ఈ "ఆనంద సుందరీ చాతుర్యలీలావిలాసం" అచ్చుపడలేదు. ప్రతి ప్రాచ్య లిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉంది. (డి. 3901)

10 తునగాల నీలకంఠం: కొంచెం గొప్ప తనమున్న కథలలో నీలకుంతలా విలాసం ఒకటి (ఆర్. 514) ఇది మూడాశ్వాసాల శృంగార ప్రబంధం. నీలకుంతల అనే రాజకుమారిని రామరాజు పెళ్ళి చేసుకున్నాడు. ఇతడిని తలారి రామయ్య అని పిలిచేవారు. ఇతడు తన పెళ్ళాం దుష్ప్రవర్తనా, చిక్కయ్య

అనే శివభక్తుడి మంచితనం తెలుసుకొన్నాడు. చిట్ట చివర అంతా శివలోకానికి పోయారు. ఈ గ్రంథం అచ్చు పడలేదు.

11. గిరిరాజుగారి పాపయ్య : శివభక్తుల కథలు ఈ యుగంలో చాలామంది వ్రాశారు. గిరిరాజుగారి పాపయ్య "అరువత్తు మూవుర" చరిత్రను హరభక్త విలాసం అనే పేర వ్రాశాడు. (డి. 2273). రెండాశ్వాసాల దాకా గ్రంథం దొరుకుతోంది. ఈ పాపయ్యగారి మేనల్లుడి పేరు మల్లంపల్లి బుచ్చయ్య. అతడు సత్కవీంద్రుడని పాపయ్య చెప్పాడు. మేనల్లుడి సాయంతో ఈ గ్రంథం రచించాడు.

12. అక్కిన ప్రగడ పిచ్చయ్య : కొంతమందికి ఇతరులు సహాయంలేనిదే కవిత్వం సాగదు. కొందరికి చిన్నప్పటినుంచీ ఇది అబ్బుతుంది. అక్కిన పల్లి పిచ్చయ్యకు దేవుడు "బాల్యము నుండి తన దివ్యపద సరోజ భక్తి ధనము కవిత్వ సంపద" ఇచ్చాడట. (ఆర్. 110). ఈ కవిత్వ సంపన్నుడు రొటీను కథను తీసుకోలేదు. శ్రీకృష్ణుడు పదహారువేల అందగత్తెల సొగసులను కొల్లగొట్టడంలో వింతేమీలేదుగాని కుబ్జను మన్నించి ఆమె వలపును పండించడం ప్రత్యేకంగా నిలచిపోయే కృష్ణలీల అని భావించి "కుబ్జకృష్ణ విలాసము"నే కావ్యం నాలుగాశ్వాసాలలో వ్రాశాడు. దీని రచనాకాలం క్రీ.శ. 1841. ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలోనేగాక కాకినాడ పరిషత్తు కార్యాలయంలో కూడా దీని ప్రతి ఒకటిఉంది. కవికి తల్లిదండ్రులు పిచ్చయ్య అనేపేరుపెట్టినా జనం ఇతణ్ణి "హరిదాసు" అని పిలిచేవారు. అది రూఢమయింది.

13. శేషం రంగాచార్యుడు: అక్కిన ప్రగడహరిదాసు ఒక గూనిదానికథ వ్రాస్తే శేషం రంగాచార్యులు గూనివాడిని దేవుడు కరుణించే కథను వర్ణించాడు. గుంటూరు జిల్లాలోని పొన్నూరులో వెలసిన భావనారాయణస్వామి గూనిగోవిందుడనే భక్తుని కరుణించిన కథను భావనారాయణ విలాసం అనే పేరుతో శేషం రంగాచార్యులు వ్రాశారు. (ఇతడు అభిమన్యుకల్యాణాన్ని ద్విపదగా వ్రాసిన చెన్నుభట్టు కుమారుడు.) ఈ విలాసం యక్షగాన కృతి. శేషం రంగాచార్యులు రతీ మన్మథ విలాసం (కాకినాడ 3120) అనే మరో విలాసకృతి వ్రాశాడు. అదీ యక్షగానమే. ఇతని మరొక యక్షగానకృతి శివకేశవ పారిజాతం (కాకినాడ.3139). ఈరచనలవివరాలను యస్వీ జోగారావుగారు ఇచ్చారు. (యస్వీ. పుట 89). ఇతర రచనలు ఎలా ఉన్నా గూని గోవిందుని కథ చెప్పే భావనారాయణ విలాసం మాత్రం చక్కని తెలుగు దేశీయ రచన వీనులకు విందుచేస్తుంది. ముద్రించ తగ్గది.

14. పండితారాధ్యుల వీరన: "సత్కవికర్ణ రసాయనం" గా కావ్యాన్ని రచించానన్న ధైర్యం కొందరికే ఉంటుంది. ఆ సంగతిని నిర్మొహమాటంగా చెప్పుకొన్న వాళ్ళలో పండితారాధ్యుల వీరయ్య ఒకడు. ఈయన కొన్ని శివలీలలను గంగా గిరీశ విలాసమనే పేరుతో వ్రాశారు. అయిదాశ్వాసాల కావ్యంగా దీనిని ప్రశస్త ప్రబంధమని పరిశోధకులు పేర్కొన్నారు. (ఆర్ 993).

ఇది అచ్చు పడలేదు.

15. కృష్ణపాటి వీరరాఘవయ్య: శివుడు జాలారిపిల్ల గంగను పెళ్ళాడినట్టే విష్ణువు దెంచువాళ్ళ అమ్మాయి లచ్చిని చేసుకొన్నాడు. ఈ కథను నరసింహవిలాసం అనే ప్రబంధంగా కృష్ణపాటి వీరరాఘవయ్య వ్రాశాడు. ఇది మూడాశ్వాసాల కావ్యం. దీని ప్రతి ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తులో ఉంది. (గ్రంథసంఖ్య. 2816)

16. ఎరగుడిపాటి వెంకట కవి: విష్ణువు మోహినీ అవతారంతో శివుడంతటివాడినే భ్రమింప చేశాడట. ఈ విష్ణుమాయావిలాసాన్ని ఇంతకుముందు నలుగురు రచించారు. ఎరగుడిపాటివెంకటకవి అయిదోవాడు. అయిదాశ్వాసాల ప్రబంధ రూపంలో దీనిని చెప్పి బిట్రగుంట వెంకటేశ్వర స్వామికి అంకితమిచ్చారు. కవి ఆ ఊరువాడే. రచన రసవంతమని పరిశోధకుల అభిప్రాయం. (డి. 789)

17. పెనుమర్తి వెంకట కవి: ఎవరేనా తన గ్రంథానికి విలాసమని పేరుపెట్టినంత మాత్రాన అది కథాకావ్యం కానక్కరలేదు. పెనుమర్తి వెంకట కవి ఈ యుగంలో ఒక ఛందోగ్రంథం వ్రాసి దానికి లక్షణ విలాసం అని పేరు పెట్టాడు. (డి.1315) ఇందులో విశేష విషయాలు అంతగా లేకపోయినా కొన్ని అపూర్వమైన ప్రాచీన గ్రంథాలనుంచి ప్రయోగాలను చూపించాడు. ఆ పుస్తకాలు ఏమంటే 1. ఆది నారాయణ విలాసం 2. ఆది పురాణం. 3. కవి కంఠాభరణం 4. నీతి భూషణం 5. మర్రి కంటివారి ప్రయోగం 6. విజయసేన. ఇలాంటి ప్రయోగాలను సేకరించి ఒక కొత్త లక్షణ సర్వస్వాన్ని తయారు చేయడం మన లాక్షణికుల విధి.

18. సరసకవి వెంకట కృష్ణమాచార్యులు: కొత్త బాణీలు చేపట్టడానికి వీలులేని యుగంలో కవులు కొత్త కథా సూత్రాల కోసం వెతుకుతారు. గ్రంథ ప్రచారం విస్తారంగా లేని రోజులలో ఎవరికివారు ఆ కథను మొట్టమొదట మేమే వ్రాస్తున్నామనుకుంటారు. సరసకవి వెంకట కృష్ణమాచార్యులు అనే ఆయన వైష్ణవ దివ్య సూరులలో ఒకడైన ఆళవందారు చరిత్రను "యామునా విజయ విలాసం" అనే పేర అయిదాశ్వాసాల పద్య కావ్యంగా వ్రాశాడు. "కలలో వచ్చినవాడు రాఘవుడు తత్కావ్యంబు నవ్యంబు నా పలుకంత సార్ధకమయ్యె నేడు" అనికవి చెప్పుకొన్నాడు. (ఆర్ 589) ఈ సరసకవి రచన వెలుగు చూస్తే మరింత సార్ధకమవుతుంది.

19. పోడూరి వెంకటరాజు: కొందరు కవులు తమ జీవితాలను స్వామికార్యంతోనూ, స్వకార్యంతోనూ సార్ధకం చేసుకోవాలనుకొంటారు. పోడూరి వెంకటరాజు అనే ఆయన విజయనగరసంస్థానంలో ఏనుగువలసలో ఉండేవాడు. 1848లో విజయరామరాజుగారు పట్టాభిషేకం చేసుకొన్నప్పుడు ఆవిలాసాన్ని రామాయణంతో కలిపి వర్ణించాలని కవి భావించాడు. రామలీలా విలాసం అనే మూడాశ్వాసాల కావ్యం వ్రాశాడు. ఇతనిది సహజపాండిత్యం. పోడూరివారికుటుంబంలో

ఇంతకుముందు చాలా కవులు ఉన్నారు. ఈ యుగారంభంలో "శివరామాభ్యుదయం" అనే కావ్యం చెప్పిన పోడూరి పెదరామయ్యగారు ఈ వెంకటరాజు తాతగారికి తాత అవుతాడు. పోడూరివారు ఆదిలో గోదావరి ప్రాంతంలో ఉండేవారు. ఉత్తరోత్తరా విశాఖ పట్నం జిల్లాకు వచ్చారు. పూసపాటివారి "లీలాగుణ వర్ణన"లు చేసి అగ్రహారాలు సంపాదించినట్టు కనబడుతోంది. పోడూరి వెంకట రాజు వ్రాసిన "రామలీలావిలాసం"లో పూసపాటి గజపతి రాజుల చరిత్ర దొరకవచ్చు. ఈ "శృంగారప్రబంధం" వెలుగుచూసినట్టు కనబడదు. దీని అముద్రిత ప్రతి ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉంది. (ఆర్. 812)

20. బండి వెంకటస్వామి: రామాయణాన్నిసైతం శృంగార ప్రబంధంగా వ్రాసే కవులున్నప్పుడు రంభానలకూబరల కథను ప్రౌఢ శృంగారం"గా వ్రాసేవాళ్ళు ఉండకపోతారా? బండి వెంకటస్వామి అనే "ప్రబంధ రచనా చాతుర్య ధుర్యుడు" అయిదాశ్వాసాలలో రంభానలకూబర విలాసాన్ని వ్రాశాడు. (ఆర్ 531) ఇతడు "సుందోపసుందోపాఖ్యానం" అనే ప్రబంధాన్ని దీనికి ముందువ్రాసినట్టు తెలుస్తోంది. అది నష్టమయినట్టుంది.

31. శ్రేష్ఠలూరి వెంకటాచార్యులు: వివిధపురాణాలను గాలించి ఒకే కథ ఎన్నిరకాలుగా ఉందో చూసి పునరుక్తిలేకుండా కావ్యం వ్రాయడానికి మంచి కృషి చేయాలి. తిరుపతిలో ఉన్న వెంకటేశ్వరుని మాహాత్మ్యాన్ని "వారాహ, వామన బ్రహ్మాండ, పద్మ, గరుడు, స్కాంద, మార్కండేయాది ముఖ్యపురాణాలు చెప్తాయి. వీటన్నిటినీ శోధించి "కసటు దేల్చి ప్రసిద్ధ కథ సంగ్రహించి" శ్రేష్ఠలూరి వెంకటాచార్యులు "శ్రీనివాసవిలాసం" అనే ద్విపద కావ్యాన్ని వ్రాశాడు. ఇతడు ద్విపదలో రచన చేసినా ఘటికుడే. అష్టభాషలు తెలిసిన వాడు. అష్టావధాని బిరుదు పొందిన వాడు. ఇతడు క్రీ.శ. 1800 ప్రాంతాలలో ఉండి ఉంటాడని కోరాడ రామకృష్ణయ్యగారు భావించారు. 10 అయితు బ్రౌను దొరగారు చెప్పినట్టు కావ్యంలో హిందూస్థానీ పదాలు కొల్లలుగా ఉండడం వల్ల కవి అంత పాతవాడు కాడేమో అని అనుమానం. క్రీ.శ. 1750 వాడుకావచ్చు. ఈ కావ్యం ఏమంత ఘనంగా లేని ఆధునిక రచన అని బ్రౌనుదొరగారి అభిప్రాయం "రాజును చూచిన కళ్ళతో మొగుణ్ణి చూస్తే మొత్తబుద్ధి" అనే సామెత ఈఅభిప్రాయానికి వర్తిస్తుందని "కోరాడ వారు భావించినట్టుంది. "ఆంధ్రభారతమును మన వసుచరిత్రాది ప్రబంధములను పండితుల సహాయముచే వ్రాయించి సంపాదించిన బ్రౌను దొరగారికి వైష్ణవ కథా రూపముగు నీ ద్విపద కావ్యమంతగా రుచింపలేదనుటలో నాశ్చర్యము లేదు" అని కోరాడవారు అన్నందుకు నేను ఆశ్చర్యపడుతున్నాను. నవనాథ చరిత్ర, హరిశ్చంద్ర, నలచరిత్రవంటి ప్రశస్త ద్విపద కావ్యాలను దొరగారు మెచ్చుకోడ

10. శ్రీనివాస విలాస సేవధి-పీఠిక. పుట.౨ (తిరుపతి దేవస్థానం ప్రచురణ)

మేకాక అచ్చువేయించారు. "పురాణ మిత్యేవ నసాధుసర్వం" అన్న సూక్తిని దొరగారు వాడవలసినచోట వాడుతారు.

22. ధర్మపురి విశ్వేశ్వరుడు: పాతదైనంత మాత్రాన జోత అనకపోయినా కొత్తవన్నీ వింతగానే మొదట ఉంటాయి. శాలివాహనుడి కూతురు చంద్రలేఖ పెళ్ళి కథను విశ్వేశ్వరుడు అనే కవి "ధర్మపురి మాహాత్మ్యం" అనే పేర వ్రాశాడు. అయితే ఇందులోని హీరో చేసిన సాహసకృత్యాలు హీరోయిన్ చంద్రలేఖ కోసం "కలియుగపాన్నపూలు"తేవడం మొదలైన ఘట్టాలు చదివి ఆనందించిన లేఖకుడు ఈ యక్షగానానికి చంద్రలేఖా విలాసం అని పేరు పెట్టాడు. బహుశా ఈ కవిపేరు రాఘవయ్య కావచ్చునుఅని పరిశోధకులు భావిస్తున్నారు. (యస్వీ. పుట.73) ఈ యక్షగానం ప్రతి ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తు కార్యాలయంలో ఉంది. (కాకినాడ నెం. 863).

23. చదువుల సోమలింగం: గానానికి నారద తుంబురులు ప్రసిద్ధులు. తుంబురుడి కూతురిపేరు మదనసాయక. ఈ చిన్నది ఋతుధ్వజమహారాజును ప్రేమించి పెళ్ళిచేసుకొంది. ఈకథను "మదన సాయకా విలాసం" అనే పేరుతో చదువులసోమలింగయ్య రచించాడు. ఈకృతే కాకుండా ఇతడు శ్రీశైల మల్లికార్జునుడి పేర "నూరుకందముల్ పొందుగ పుష్పమాల వలె బూన్చి" చెప్పాడు. ఈ శతకం దొరకలేదు. ఇతడు శతకకవుల చరిత్రకు (అనుబంధంలోనికి కూడా) ఎక్కలేదు. మదన సాయకావిలాసం అముద్రితం. ప్రాచ్య లిఖిత గ్రంథాలయంలో అసమగ్ర ప్రతి ఒకటి ఉంది. (ఆర్. 471) ఈ యుగంలోనే కుమారీ శతకం వ్రాసిన పక్కి వెంకట నరసయ్య ఒక మదన సాయకా పరిణయాన్ని చెప్పాడు.

ఈ ఇరవై మూడు మందేకాక అకలంకం కృష్ణమాచార్యులు, కాణాదం పెద్దన, కొత్తపల్లి లచ్చన్న, అల్లమరాజురామకృష్ణయ్య మొదలైనవాళ్ళు కూడా తమ గ్రంథాలకు విలాసమనే పేర్లు పెట్టారు. వాళ్ళ గురించి ఇతర వ్యాసాలలో చెప్పుకొన్నాం. విలాసాలని పేరుపెట్టినా ఈ కావ్యాలన్నీ, నిజంగా నాయికానాయకుల చరిత్రలే. అయితే తమ గ్రంథాలకు చరిత్రలని పేరు పెట్టిన వాళ్ళు లేకపోలేదు. వాళ్ళగురించి కూడా అకారాదిగా చెప్పుకొందాం.

1. వల్లందిఘుకు అప్పలాచార్యులు: ఏ కథను తీసుకొని చెప్పాడోగాని ఈయన "ధరాసాగరేశ చరిత్ర" అనే కావ్యం వ్రాశాడు. దీనిని ఎనూళ్ళ పరాంకుశ రాజుకు అంకిత మిచ్చాడు. కృతికర్త తండ్రి పేరు వెంకటాచార్యులు. వీళ్ళు హుజూరునగరం తాలూకాలోని శుభ్రవీడు వాసులు. 1834 ప్రాంతాలలో ఉన్నారు. ఇంతకన్నా వివరాలు తెలియవు. 11

2. మేడూరి అప్పన్న: ఈ యుగంలో ప్రజలను బాగా ఆకర్షించిన శైవగాథలలో సురాభాండేశ్వరం కథ ఒకటి. దీనిని చాలామంది చాలా రూపాలలో

---

11. గోలకొండ కవుల సంచిక-పుట 395

చెప్పారు. మేడూరి అప్పన్న అనే ఆయన "వరుణాత్మజాకుంభేశ్వర చరిత్రము" అనే పేరుతో అదే కథను రెండాశ్వాసాలలో చెప్పాడు. గణుతూరి నరసరాజుకు అంకితమిచ్చాడు. ఈనరసరాజుగారి సవతి తల్లి సింగమ్మ "కవిజనంబుల రక్షింపగల్పశాఖివలెను చెన్నారు"చుండేదట. ఆడవాళ్ళు సైతం కవులను పోషించే గణుతూరి వారి కుటుంబం ప్రశంసనీయమే. మేడూరి అప్పన్న తండ్రి జగ్గయ్య. జాతకసిద్ధాంతాది శాస్త్రాలలో ధురంధరుడు. అప్పన్న ఈ గ్రంథాన్ని "మృదుల పద కల్పనా రీతి"తో రచించదలిచాడు. ఎంత వరకు కృతకృత్యుడయ్యాడో తెలియదు. పుస్తకం అచ్చుపడలేదు. దీని ప్రతి ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉంది. (ఆర్ 800)

3. మాచిరాజు కామరాజు: మేడూరి అప్పన్నలాగే రెండు అశ్వాసాలలోనే కావ్యాన్ని మాచిరాజు కామరాజు ముగించాడు. ఈయన హరిహర దాసుడు. అయితే పక్షపాతం లేకుండా లక్ష్మీ నారాయణులకు ఒక పుస్తకం. పార్వతీ పరమేశ్వరులకు ఒక పుస్తకం అంకితమిచ్చి హరిహరులపేర ఈ గోవ్యాఘ్ర చరిత్ర రచించాడు. ఈ పుస్తకం కూడా వెలుగు చూడలేదు. (ఆర్. 44)

4. కుమార శరణయ్య: పురాతన చరిత్రలను మాత్రమేకాక సమకాలిక విషయాలను కూడా ఈ యుగంలో కవులు వర్ణించుతూ కావ్యాలు చెప్పారు. పోడూరి వెంకటరాజు రామలీలా విలాసంలో విజయరామ గజపతి పట్టాభిషేకాన్ని వర్ణించడం గమనించాం. కుమార శరణయ్య అనే కవి తరిగొండ రమణయ్యగారు జరిపించిన శరన్నవరాత్రుల ఉత్సవాలను "నవరాత్ర చరిత్ర" అనే పేర ప్రశంసించాడు. ఇది ఏకాశ్వాస చాటు ప్రబంధం. తరిగొండ రమణయ్య ఎవరో తెలియదు. కవి గురించికూడా వివరాలు బయటపడలేదు. ఆర్.498)

5. వెనవెళ్ళ గంగాధరం: శివభక్తులలో చిరుతొండడు ప్రసిద్ధుడు. అతని కథను సిరియాళ చరిత్ర అనే పేరుతో వెనవెళ్ళ గంగాధరం ద్విపదగా చెప్పాడు. దీనిని రాచవీటి వీరభద్ర స్వామికి అంకిత మిచ్చాడు. (ఆర్. 278) రచన పాటలాగ మాత్రాధిక్యాలతో ఉంది.

6. శ్రీనివాసాచారిగారి చినవెంకటాచార్యులు: కేవలం కల్పనాకథలు. కృత్రిమ రత్నాలని భట్టుమూర్తి నిరసించినా కొందరు ప్రతిభావంతులు స్వకపోల కల్పితాలను జాతిరత్నాలను చేయగలరు. పింగళి సూరపరాజుగారు అలాంటి ప్రతిభావంతులు. ఆయన తీసిన బాటలో ప్రయాణం చేయడానికి ధైర్యం కావాలి. ఈ యుగంలో చినవెంకటాచార్యులు అనే కవి కళాపూర్ణోదయం బాణీలో "భద్రరాజపురచరిత్ర" అనే అయిదాశ్వాసాల ప్రబంధం వ్రాశాడు. కళాపూర్ణోదయంలోలాగే ఇందులో కూడా కృష్ణుడు కనబడతాడు. కవిత్వమంత ప్రౌఢమయినదీ కాదని వీరేశలింగారు ప్యాసుమార్కులు వేయలేదు. ఈ గ్రంథం అచ్చుపడలేదు. (డి. 598).

7. గరికిపాటి తమ్మయ్య: ఇంతకుముందే వెనవెళ్ళగంగాధరం ఒక సిరియాళ

చరిత్ర వ్రాసినట్టు గమనించాం. గరికిపాటి కృష్ణయ్య కూడా ఒకసిరియాళచరిత్ర వ్రాశాడు. అయితే ఇది పద్యకావ్యం. మూడాశ్వాసాలు. కవితామకవితాసామ్రాజ్య ధురంధరుణ్ణి అని గద్యలో చెప్పుకొన్నా ఇదిచాలా నీరసకావ్యం అని పరిశోధకుల అభిప్రాయం.

8. రుద్రరాజు తిరుమల రాజు: నీరసకావ్యమో సారసకావ్యమో ఎవరైనా స్వయంగా గ్రంథంవ్రాస్తే కొంత గౌరవంఉంటుంది. కూలికి పుస్తకం చెప్పించి ఇతరులు వ్రాసినది తనపేర చెలామణీ చేయించుకోవడం ఒక రకమైన చాపల్యంకాయుగంలో తిరుమలరామరుద్రరాజు అనే పెద్దమనిషి "నిరర్గళ కవితావిలాస సంతోషి తానేక విద్వత్కవిరాజు"ననిపించుకొన్నాడు. కవిరాజు ననిపించుకోడానికికొత్తలంక మృత్యుంజయుడనే కవిచేత చెప్పించిన నలరాజుచరితం అనే పుస్తకంలో తనగద్యను వేసుకొన్నాడు. మృత్యుంజయుడు "సకల సుకవిజనానుగ్రహ సహాయుడ"నని తనగద్యలో చెప్పుకొంటూ ఈనలచరిత్ర ఇతర ప్రతులలోతనపేరే వ్రాసుకొన్నాడు. అందుచేత నిజమైన రచయిత ఎవరో తెలుసుంది. అయినా రుద్రరాజు తిరుమలరాజు కవిపోషకుడు కాబట్టే గుడ్డిలో మెల్ల అని సంతోషించాలి. అందుకే దీనిని గ్రంథ చౌర్యం అనకుండా ఒకరుకన్న బిడ్డలను ఇంకొకరు పెంచుకొన్నట్టు ఒకరి కావ్య కన్యకను ఇంకొకరు దత్తతగా స్వీకరించాలని ఈ సందర్భంలో పండితులు మృదువుగా వ్యాఖ్యానిస్తున్నారు. (డి. 541)

9. కోవెల తిరువెంగళరాజు : గ్రంథాలు తస్కరించడంకన్నా డబ్బిచ్చి కొనుక్కోడం గుడ్డిలో మెల్ల అనుకొన్నా మంచికావ్యం కోసం దొంగతనం చేసినా తప్పులేదనే తప్పుడు సిద్ధాంతం మనదేశంలో ప్రచారంలో ఉంది. "వైష్ణవార్థము గదొడరి దొంగిలిననే దోషంబు లేదు" అనే తత్త్వంలో దొంగతనం చేసిన భక్తులను మనం పరమయోగులను చేసేస్తాం. 12 పన్నిద్దరాళ్వార్లలో పరకాలుడు ఒకడు. ఈయన వైష్ణవులకు నిత్య సంతర్పణలు చేయడానికి దారి దోపిడీలు చేశాడు. 13 ఆయననే అరవంలో తిరుమంగయాళ్వారు అంటారు. ఇతడి చరిత్రను ద్విపదగా కోవెల తిరువెంగళదాసు శృంగార నాటక గేయప్రబంధంగా వ్రాశాడు. ఇతడు నూజివీడు ప్రాంతంవాడు కావచ్చును. శోభనా చలపతికి ఇది అంకితమిచ్చాడు. ఈ తిరుమంగయాళ్వారు చరిత్ర ప్రతి ప్రాచ్య లిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉంది. (ఆర్. 345).

10. బొమ్మకంటి నరసింహం: తెలుగుదేశపు జానపదులను బాగా ఆకర్షించిన కథలలో ధర్మాంగద కథ ఒకటి. కాశ్మీరాన్ని పాలించే ధర్మాంగద మహారాజుకు పిల్లలులేరు. లేకలేక ఆరాజుకు సంతాన ప్రాప్తి కలిగింది. అయితే పుట్టిన బిడ్డ పామురూపంలోఉన్నాడు. గుట్టుచప్పుడు కాకుండా కొడుకుపుట్టినట్టే పెంచి, సాటిరాచవారింటి చిన్నదానినితెచ్చి పెళ్ళిచేశారు. ఆవచ్చిన కోడలుత్తమురాలు

12. పరమయోగి విలాసం-తాళ్ళపాక చిన్నన్న. ఆరవ ఆశ్వా సం-పుట 485.
13. సమగ్ర ఆంధ్ర సాహిత్యం-నాయకరాజుల యుగం..

కనుక తన పాతివ్రత్య మహిమనూ, తెలంగాణాలోని ధర్మపురి మహిమను చాటడానికి నానా కష్టాలుపడి భర్తకు మానవ రూపాన్ని సంపాదించింది. ఈ కథ "పాముపాట"గా ఆంధ్రదేశంలో ప్రసిద్ధమైంది. ఈ యుగంలో ముగ్గురు దీనిని రచించారు. ఒకదాని కర్త ఎవరో తెలియదు. స్త్రీలపాటగా చెలామణి అయింది. రెండోది ద్విపద. దీనిని బొమ్మకంటి నరసింహం వ్రాశాడు. ఇతడు బహుశా ధర్మపురి ప్రాంతాలవాడు. మూడవది జానపదగేయం. కర్త ఈపూరి నారాయణరాజు. విజయనగరం ప్రాంతాలవాడు విజయరామ గజపతికాలంవాడు. ఈ మూడు రచనలనూ మిత్రులు బిరుదు రాజు రామరాజుగారు చక్కగా విమర్శించారు.[14] బొమ్మకంటి నరసింహం వ్రాసిన ధర్మాంగద చరిత్ర "సరళభాషలో ఔచితీ శోభితమై మనోహరం"గాఉందని రామరాజుగారుచెప్తున్నారు. ఈ ద్విపదకావ్యం అముద్రితం. ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలో 10 ప్రతులు ఉన్నాయి. (డి. 1054 నుండి 1083).

11. **కొత్తలంక మృత్యుంజయుడు:** తాను రచించిన గ్రంథాలను ఇతరుల పేరిట చెలామణి చేయనివ్వడానికి మమకారంతెంచుకోవాలి. డబ్బుకోసమో మరెందుకో ఇతరుల గద్యలతో గ్రంథాలు వెల్వరించి మనసుఉండబట్టలేక మళ్ళా గద్యలో అవేగ్రంథాలప్రతులను జాగ్రత్తచేయడం మానవసహజమైన స్వార్థాన్ని ప్రకటిస్తుంది. రుద్రరాజు తిరుమలరాజు పేరిట నలచరిత్రను ప్రకటించిన కొత్తలంకమృత్యుంజయుడు మళ్ళా తనగద్యతో కొన్నిప్రతులను ప్రచారంచేయడం గమనించాం. ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉన్న 5 ప్రతులలో మూడు మృత్యుంజయుని గద్యతో, రెండు తిరుమలరాజు పేరుతోఉన్నాయి. ఇంకొకరి పేరుతో తనగ్రంథాలను ప్రచారంలోనికివెళ్ళనిచ్చి మళ్ళా తనపేరు చెప్పుకొవడం మృత్యుంజయునికిఅలవాటే. ధర్మాత్మజాపరిణయం అనేకావ్యాన్ని అల్లూరి అప్పలరాజుగారురచించినట్టు అవతారికలోవ్రాశాడు. చివరతనగద్య వ్రాసుకొన్నాడు. "సొడ్డు సొడ్డంటే ఊరంతా సొడ్డు పెట్టాడన్న సామెతచెప్పినట్టు రెండు గ్రంథాలు ఇలా ఇంకొకరిపేర రచించగానే చాలాగ్రంథాలు మృత్యుంజయుడేవ్రాసి ఇతరపేర్లు పెట్టాడని కొందరు జాబితా వ్రాశారు[15] చూడండి.

గ్రంథనామం	ప్రణీత కృతికర్తలు
1. శ్రీకృష్ణవిజయం (?)	-విజయనగర మహారాజగారికి
2. మూర్తిత్రయోపాఖ్యానం	- ఉప్పాంగల దంతులూరి వారికి
3. షట్చక్రవర్తి చరిత (?)	-చిక్కవోలు మల్లారెడ్డికి
4. ధర్మాత్మజాపరిణయం	- అల్లూరి అప్పలరాజుకు
5. నిరోష్ఠ్యనల చరిత్ర	- బోడిపాకల రాజులకు
6. బృహన్నారదీయం -	—

14. తెలుగు జానపద గేయసాహిత్యం. పుట 580 నుండి.
15. ధర్మాత్మజా పరిణయం-పీఠిక-పుట2. పీఠికాకారులు ఎవరో టి.వి. అచ్చుపడ్డపుస్తకం ముఖపత్రం నేను చూడలేదు. వివరాలు నాకు దొరకలేదు.

ఈ జాబితా ఇచ్చినవారు ఇంకొక సవాలు చేస్తున్నారు. "ప్రతీత కృతికర్తలే ఈ గ్రంథాలకు నిజమైన కృతి కర్తలన్నచో నిన్ని పాత్రముల శైలియు వర్ణనలు నొక్కరీతిగానేలయుండును? ఇది అన్ని గ్రంథాలనూ తైపారువేసి ఉదాహరణలిస్తూ వేయవలసిన ప్రశ్న. శ్రీకృష్ణవిజయం, షట్చక్రవర్తి చరిత్రలు కొంచెం ప్రాచీనుల రచనలుగా ప్రసిద్ధమయ్యాయి. దంతులూరి బాపిరాజు పేర ప్రచురమయిన మూర్తిత్రయోపాఖ్యానం వ్రాత ప్రతుల చివర కొత్తలంక మృత్యుంజయుని గద్యలేకపోయినా ఈ పద్యం ఉంది.

శ్రీలీల మదనగోపాల మూర్తిగ్రతిందు
గాదంతులూరి బాపయేది నీకు
గవిగా నొనర్చి సత్కవిరాజు మృత్యుంజ
యాఖ్యుడు విరచించినట్టి దైన
మూర్తిత్రయ చరిత్ర ముదమొప్పశాలివా
హనశక వర్షంబు లజగుణాద్రి
చరిత్ర సంఖ్యానెసంగ జరగునీశ్వర
శరత్సహితాది మాసశుద్ధ హరిదివస
భృగుదినంబున లిఖియించి పేర్మిమీర
దంతులూరి పద్మరాజ భూకాంతమణికి
నొసగినల్లమరాజ వంశోద్భవుండు
రంగధాముడు ముదితాంత రంగుడగుచు"

(కాకినాడ గ్రంథ సంఖ్య. 1980)

ఇందులో అల్లమరాజు రంగధామంగారి నిజాయితీ కనబడుతోంది. క్రీ.శ. 1818 నాటి ఈశ్వరకే మూర్తిత్రయ చరిత్ర రచన జరిగినట్టు తెలుస్తోంది. కవికాలం రమారమి ఇదే ఈసాక్ష్యంవల్ల ఇతరుల పేరిట పుస్తకాలు రచించడంలో మృత్యుంజయుడు స్పెషలిష్టు అనిచెప్పాలి. ఒక్క బృహన్నారదీయం మాత్రమే ఇంకెవరి పేరు అవతారికలో కృతికర్తగా చెప్పకుండా తనపేర ప్రకటించాడు. (అర్ 88)

వాస్తవానికి మృత్యుంజయుడు చాలా చెయ్యితిరిగిన కవి. నల చరిత్రను నిరోష్ఠ్యంగా వ్రాసినా ఎక్కడా ధారఆగదు. పద్యంకుంటదు. ఓష్ఠ్యాలపైన దృష్టి పడదు. ధర్మాత్మజాపరిణయం చక్కని ద్వ్యర్థికావ్యం. లక్ష్మీపార్వతుల పెళ్ళి కథలను ఏకకాలంలో చెపుతుంది. మూర్తిత్రయ చరిత్రలో "పరబ్రహ్మమునకు సత్త్వరజస్తమోగుణ సంసర్గము చేగల్గిన మూర్తిభేదములగు బ్రహ్మవిష్ణుశివుల చరిత్రమును ఆరాశ్వాసాల ప్రబంధంగాచెప్పాడు. ఇన్ని చరిత్రలు కావ్యాలుగావ్రాసిన మృత్యుంజయుని కావ్యజీవితాన్ని కూడా ఒకచరిత్రగా చెప్పుకోవచ్చును.

12. బాపన్నగారి యాదవయ్య: మనకథాసాహిత్యంలో విక్రమార్కచరిత్ర, చంద్రహాస చరిత్రవంటివి చాలా ప్రాచీనాలు. ఈ రెండు కథలనూ బాపన్నగారి

యాదవయ్యా ఈయుగంలో రచించాడు. అయితే ఇందులో ఒకచోద్యం ఉంది. విక్రమార్కచరిత్రను వచనంలో వ్రాశాడు. చంద్రహాసవిలాసాన్ని "వచనములీ చెప్పకే పద్యములీ సేయనొప్పు" అని నిర్వచనంగారచించాడు. చంద్రహాసుడ ను భూపోత్తంసకాధీశ్వరాభ్యుదయంబందు" చిట్టచివరగద్యకూడా వ్రాసుకోక పద్యాలలోనే తనసంగతి, ఆశ్వాస సంఖ్యా చెప్పాడు. ఒక్కసుగుణం. విక్రమా ర్క చరిత్రలో వచనం వ్రాస్తున్నందుకు పద్యాలను దూరం చేయలేదు. ప్రతికథకూ మొదట దాని కథా సంగ్రహాన్ని ఒక సీసంలో వ్రాశాడు. ఈ గ్రంథాలు రెండూ అముద్రితాలు అనుకొంటాను. విక్రమార్క చరిత్ర (ఆర్. 344) చంద్రహాసవిలాసం (డి. 498) ప్రతులు ప్రాచ్య లిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉన్నాయి. రచయిత వివరాలు అట్టే తెలియవు.

13. **బంగారు రంగప్ప:** విక్రమార్కుని కథలలో బేతాళుడు చెప్పినవి చాలా ఉన్నాయి. ఎవరైనా కవి బేతాళ చరిత్ర వ్రాస్తే అది విక్రమార్కుని కథకు సంబంధించినదేఅని పొరబడడానికి వీలుంది. అయితే తెలుగువాళ్ళ చరిత్రలోకూడా ఒక బేతాళుడు ఉన్నాడు. పద్మనాయకులలో రేచర్ల గోత్రానికి ఆద్యుడైన బేతాళరెడ్డి చాలా ప్రసిద్ధుడు. అతని పరాక్రమ పౌరుషాలు, ఆలయ నిర్మాణాలు మొదలైన వాటిని అన్న సముద్రం చిన్నవీరయ్య అనే ఆయన సంస్కృతంలోకి త్రించాడు. ఆ గ్రంథాన్ని ఆధారం చేసుకొని బంగారు రంగప్ప అనే ఆయన ద్విపద కావ్యంగా బేతాళ చరిత్రను వ్రాశాడు. ఇతడు క్రీ.శ. 1770 లో పిల్లలమర్రి ప్రాంతాలలో జీవించేవాడు. ఈ ద్విపదకావ్యం ప్రతులు అనుమకొండ పరిశోధక మండలిలోనూ హైదరాబాదు లక్ష్మణ రాయ పరిశోధక మండలిలోనూ ఉన్నాయి.

14. **హర్యపరాజు రంగశాయి:** ఈ యుగంలోని ఇతరకవులలాగే ఒక చరిత్రనూ, ఒకవిలాసాన్నీ హర్యపరాజు రంగశాయి కూడా రచించాడు. ఇతడు వ్రాసిన అంబరీష చరిత్ర అయిదాశ్వాసాల ప్రబంధం. ద్వాదశీవ్రత మహాత్మ్యాన్ని చెప్తుంది. కవితాను శృంగార కవితాభిరాముడనని గద్యలో చెప్పుకొన్నాడు. ఈ గ్రంథంలో ఎంత శృంగారం ఉందో తెలియదు. (డి.370) కాని ఇతడు చెప్పిన "శివమ్మగయా విలాసం"లో శృంగారం వ్రాయడానికి ఆస్కారం ఉంది. అందులో శివుని దారుకావనవిహారం, గౌరీదేవిఈర్ష్య మొదలైనవి వర్ణించాడు. ఇది ఏకాశ్వాస గ్రంథం. (డి.825). ఈ కావ్యాలు రెండూ అచ్చుపడలేదు. ఈ కవి చరిత్ర బయట పడలేదు.

15. **శేషం రఘునాథాచార్యులు:** ఈయుగంలో శేషం వారి కుంటుబంలో చాలా మంది రచయితలు కనబడుతున్నారు. శేషం రఘునాథాచార్యులు, మిగతావాళ్ళకు ఎలాంటిబంధువో పరిశోధించాలి. ఇతడు "కుల శేఖర మహీపాల చరిత్రము" అనే పేరిట కులశేఖర ఆళ్వార్ల కథను "ఆంధ్రగీర్వాణ మిశ్ర పద్యాంతరముల"లో చెప్పాడు. ఇది మూడాశ్వాసాలగ్రంథం. ప్రశస్త రచనమని పరిశోధకుల అంచనా. (డి.2077)

16. ముకుందపురి రామకవి: మనకవులు వివాహ కథలకు పరిణయ కావ్యాలు అనక చరిత్రఅనే పేరునుకూడా పెడతారు. ముకుందపురి రామయ్య అనే ఆయన కృష్ణుని కుమారుడు సాంబుడు దుర్యోధనుడి కూతురు లక్షణను పెళ్ళాడే కథను సాంబచరిత్ర అనేపేర పద్యకావ్యంగా వ్రాశాడు. ఇది మూడాశ్వాసాలు. అముద్రితం (ఆర్ 337). కవి తాను "సరసకవి"నని గద్యలోచెప్పుకొన్నాడు.

17. నాగులరామకవి: రామాయణంలోని ఋష్యశృంగుని కథ చాలామందిని ఆకర్షించుతుంది. ఎందరో దీనిని కావ్యరూపంలో చెప్పారు. ఈ యుగంలో నాగుల రామయ్య అనే ఆయన భారతంలోని కథను తీసుకొని నాలుగాశ్వాసాల శృంగారకావ్యంగా వ్రాశాడు. దేవుడే కలలో కనబడి నన్నయగారు సంక్షేపరూపంగా చెప్పిన కథను "ఆంధ్రంబును సంస్కృతంబునను నిరుతెరంగుల మాటలకూటమిన్ వాటమగునటుల సమగ్రంబుగ" రచించమని ఆర్డరువేశారట. ఈ ఋష్యశృంగచరిత్ర అచ్చు పడలేదు. కాకినాడ ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తు కార్యాలయంలో దీని ప్రతి ఉంది. (గ్రంథ సంఖ్య 2401)

18. బెహరారామకృష్ణయ్య: ఋష్యశృంగుని చరిత్రలాగే నలచరిత్ర కూడా మనసాహిత్యంలో చాలామంది వ్రాశారు. ఈ యుగంలో వ్రాసిన వాళ్ళలో బెహరా రామకృష్ణయ్య ఒకడు. ఇది పద్యకావ్యం. రెండు భాగాలలో వ్రాశాడు. దీనిని రచించడానికి ఇతడు కుప్పిలి కృష్ణయ్య అనే కవిగారి అనుజ్ఞ తీసుకున్నాడట. ఆ కృష్ణయ్యగారు" అఖిల శాస్త్రపురాణేతి హాస భాసమాన మానవజన ముఖ్యమాననీయుడట. (ఆర్ 548) ఇంత మహనీయుడేకాక ఈ కృష్ణయ్యగారు బెహరా రామకృష్ణయ్యకు మేనమామ. ఇతని అన్నదమ్ములు అందరూ మనీషి వరేణ్యులట. ఈ మేనమామలకు, మొక్కి బెహరా రామకృష్ణయ్య "లక్షణ విజయం" అనే మరొక పెద్ద ప్రబంధం చెప్పాడు. అది ఎనిమిది ఆశ్వాసాల కావ్యం. రామాయణ కథనే ఇంకొకలాగ చెప్పాడు. ఇది కూడా ఇతని నల చరిత్రలాగే అచ్చుపడలేదు. (ఆర్ 435)

19. కోదండరామయ్యగారి రామచంద్రయ్య: నలుడు షట్చక్రవర్తులలో ఒకడు. ఇతర చక్రవర్తుల కథలను విడివిడిగా కావ్యరూపంలో చెప్పినవాళ్ళు ఉన్నారుగాని ఆరుగురి కథలనూ ఒకే కావ్యంలో చెప్పిన వాళ్ళు కొద్దిమందే. వాళ్ళలో రామచంద్రయ్య అనే కవి ఒకడు. ఇతని తండ్రిపేరు కోదండ రామయ్య అ ఒక్క సంగతి తప్ప మరేవివరాలూ తెలియవు. ఈయన షట్చక్రవర్తి చరిత్రలో హరిశ్చంద్రుని కథతప్ప మిగతావాళ్ళవి మాత్రమే గ్రంథంలో ఉన్నాయి. అవతారిక కూడా లేనందువల్ల ఇతని చరిత్ర తెలియదని పరిశోధకులు చెప్తున్నారు. (డి.351)

20. కవిరాయుని రామభద్రయ్య: షట్చక్రవర్తులంత కీర్తిప్రతిష్ఠలు గల రాజులలో రఘు మహారాజు ఒకడు. ఇతని చరిత్రను కాళిదాసు రఘువంశంలో కీర్తించాడు. తెలుగులో చాలా మంది రఘువంశగాథ అయిన ఇందుమతీ పరిణయాన్ని వ్రాశారు. కాని రఘు మహారాజు వృత్తాంతాన్ని చెప్పే గ్రంథం కొందరే

వ్రాశారు. వాళ్ళలో కవిరాయని రామభద్రయ్య ప్రౌఢ కవి అని చెప్పవచ్చు. ఇతని రాఘవ చరిత్ర మూడు ఆశ్వాసాల గ్రంథం. అచ్చుపడలేదు. (ఆర్.421) కవి గురించి ఇతర వివరాలు దొరకలేదు.

21. పోచిరాజు వీరన: రఘువంశం సంస్కృత పంచకావ్యాలలో ఒకటి. ఈ యుగంలో ఆ కావ్య పంచకంలో ఏదో ఒకటి ఎవరో ఒకరు అనువదిస్తున్నా అన్నీ ఒక్క చేతి మీదుగా తెనిగించడం అరుదే. ఒక్క పోచిరాజు వీరన్న ఈ పంచ "కావ్యాలు" తర్జుమా చేశాడు. కాని వీటిలో ఒక్క మాఘకావ్యం (శిశుపాలవధ) మాత్రమే లభిస్తోంది. మిగతావి నష్టమయ్యాయి. ఈ అనువాదాలు ఆతడు 18వ ఏటనే చేశాడు. అయితే 14వ సంవత్సరంలోనే రచన మొదలు పెట్టాడు. ఆ వయస్సులో అతడు కృష్ణార్జున సంవాదం అనే ప్రబంధం వ్రాశాడు. ఏయే వయస్సులలో ఏ రచనలు చేసినదీ అతడు ఒక పద్యంలో చెప్పుకొన్నాడు. వాటి వివరాలు చూడండి.

14 వయేట	కృష్ణార్జున సంవాదం	ప్రబంధం
18 వయేట	పంచకావ్యాలకు అనువాదాలు	పద్యకావ్యాలు
22 వయేట	విభూతి మహాత్మ్యం	ద్విపద (ఆర్. 835)
26 వయేట	మార్కండేయ చరిత్ర	పద్యకావ్యం
30 వయేట	మనువంశపురాణం	పద్యకావ్యం
38 వయేట	ముక్తదేవు చరిత్ర	పద్యకావ్యం
తరువాత	సౌందర్యలహరి అనువాదం	పద్యాలు
	ఆనందలహరి అనువాదం	పద్యాలు
	భర్తృహరి సుభాషితాలు	పద్యాలు
ఇవిఅయ్యాక	భల్లాణచరిత్ర	ప్రబంధం (డి. 600)

వీరన్న ఇన్ని కావ్యాలువ్రాసినా ఇతని భల్లాణచరిత్ర మాత్రమే అచ్చు పడింది. ఇతడు గ్రంథరచయితేకాక పరిశోధకుడు. ప్రతి విలేఖకుడు. చాలా కావ్యాలను వ్రాసిపెట్టి ఇతరులకు ఇచ్చాడు. మామిడి వెంకయ్యగారికి బహుశా బ్రౌను దొరగానిరికి ఇతడుచాలా కావ్యాల ప్రతులను వ్రాసి ఇచ్చాడు. తను కాపీచేసిపెట్టి కావ్యాల చివర ఇతడు ఆ సంగతి పద్యాలలో చెప్పేవాడు(ఆర్ 189). ఇతడు బందరులో ఉండేవాడు. పరగణాలోని జనసామాన్యం కోరిక పైన మనువంశ పురాణంలాంటి కులపురాణాలు చెప్పాడు. ఇతచరిత్ర ఇటీవల పరిశోధకుల దృష్టిని ఆకర్షించుతోంది. 18

22. పుల్లెల వీరభద్రసోమయాజులు: మనదేవాలయాలలో సంకీర్తనాచార్యులుగా ఉంటూ చాలామంది కవులు నిత్యమహోత్సవాలలో సేవాప్రబంధాలు వ్రాశారు. అయితే వాటిని ఎవరూ చరిత్ర అనరు. పుల్లెల వీరభద్రసోమయాజులు అనే ఆయనఇందుపల్లి గ్రామంలోని కేశవరాయస్వామివారిపై ధూపాదిఉపచారాల సందర్భంలో చెప్పిన సంస్కృతాంధ్ర గీతాలకు మాత్రం "కేశవరాయచరిత్ర"

అనే పేరు స్థానికులు పెట్టుకొన్నారు. ఈ పాటలు అచ్చుపడలేదు. (ఆర్ 331)

23. ఎడవల్లి వెంకట కవి: ఈయుగంలో కొత్త కథలు వ్రాద్దామనే సంకల్పం కొంతమంది కవులకు కలిగింది. ఎడవల్లి వెంకటయ్యా అనే ఆయనీఅ కూడా పాతదారికాక ఏదేనా నవీనంగా చెప్పాలనుకొన్నాడు. ఎలాగ కావ్యంచెప్తే లోకులకు రుచిస్తుందో ఎనలైజు చేశాడు. ఆ సంగతి ఇలా చెప్పాడు.

అత్యంతగూఢమై అర్థంబుగాని సం
  దర్భంబు కవిత కొందరకు బ్రియము
సరవినశ్రుత పూర్వ శబ్ద ప్రయోగముల్
  చెరగిన కవిత కొందరకు బ్రియము
పొడిమి రెట్టింప వాడిక మాటలు
  తరదైన కవిత కొందరకు బ్రియము
సెలయేళ్ళుదుమికిన సరటి జంయూళి
  తంబైన కవిత కొందరకు బ్రియము
భూమిని నందర మనసురా గవితసెప్పి
మెప్పుగైకొనగనశక్యమప్పుసమున
దాచనేటికి బుద్ధికి తోచినటుల
రచన చేసెద వినరయ్యా రసికులార!
(ఆర్. 118)

నూతన చరిత్ర ఏదేనా చెప్పాలని అతని బుద్ధికి తోచింది. "కావున నొక్క క్రొత్తకథ కావ్యము చేసెదనంచు నెమ్మదిన్ భావన సేయుచు పతిత పావన నామ చరిత్ర పాత్రమైవావిరి" దోచిందట. పతితుడైన బ్రాహ్మణుడు ఒకడు రామ మంత్ర ప్రభావం చేత పవిత్రుడైన కథను మూడాశ్వాసాలలో కవి చెప్పాడు. ఇతని పూర్వులు మట్లవారి కొలువులో కవులు." పల్లకీ పదస్థులు"గా అలరారిన వాళ్ళు. ఎడవల్లి వెంకటయ్యా కవిత్వంలో అందాలు అందలాలు ఎక్కాయో లేదో తెలియదు. ఇతని గ్రంథం అముద్రితం.

24. పిడుగు వెంకటకవి: ఎడవల్లి వెంకటయ్యలాగ కొత్త కథల కోసం తాపత్రయపడక కొందరు కొట్టిన పిండితోనే రొట్టెలు చేస్తారు. పిడుగు వెంకటయ్యా "విప్రనారాయణ చరిత్ర"లోనే తన "అతులిత రసకవిత"ను ప్రకటించదలచుకొన్నాడు. మూడాశ్వాసాలలో ఆ పద్య కావ్యాన్ని వ్రాసి రంగనాథ స్వామికి అంకితమిచ్చాడు. ఇతడు ఎక్కడివాడో, ఎమిటో వివరాలు తెలియవు. ఇతని కావ్యానికి అసమగ్ర పర్ప్రతి ఒకతంజావూరు సరస్వతీ మహలు గ్రంథాలయంలో ఉంది. (తం.డి.258) బహుశా పిడుగువారు తంజావూరు ప్రాంతాల వాళ్ళే కావచ్చును.

25. గూడూరు వెంకటదాసు: "అత్యంత గూఢమై అర్థంబుగాని సందర్భాలూ, అశ్రుత పూర్వ శబ్ద ప్రయోగాలూ" కొందరికిఇష్టం అని ఎడవల్లి వెంకటయ్యా

చెప్పిన మాటలు అక్షరాలా నిజం. గూడూరు వెంకటదాసు అనే కవికి "దురవగాహార్థ విస్తర నిగూఢ ఘటికాప్రబంధాలు" చెప్పడం చాలా ఇష్టం. పాదార్థగుప్తమైన అనులోమ విలోమాలు, అచలోష్ఠ జిహ్వాల రచనలు, దుష్ప్రాసలూ, దుష్కరబంధాలు మొదలైన సాము గరిడీలూ, సర్కసు ఫీట్లూ అంటే చెవికోసుకొంటాడు. ఈయన అష్టభాషాకవి; అష్టావధాని. సమస్యాపూరణంలో చతురుడు. విచిత్రబంధ కవితా వైదుష్యం కలవాడు. ఈ వెంకటదాసు తన ప్రజ్ఞలన్నీ చూపిస్తూ "ప్రబంధ రాజ శిరోభూషణ ప్రకృష్ట బలరామ చరిత్ర" అనే ఆరాశ్వాసాల కావ్యం వ్రాద్దామనుకొన్నాడు. ఈ సంగతి దేవునికి తెలిసింది. కలలో కనిపించి "ఏరా డింభక నీ వొనర్పు కృతి మాకిష్టంబగున్" అని అడిగాడట. నిజంగా గుజారు వెంకటదాసు డింభకుడే. మనస్సుకు మైనారిటీ తీరిన వాడు ఎవడూ మాటలతో డప్పుకొట్టి మెప్పులు పొందుదామనుకోడు. ఈ డింభకుడు ఎక్కడివాడో, ఎప్పటివాడో తెలియదు. ఈకావ్యానికి ఏడుప్రతులు ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంధాలయంలో ఉన్నాయి. ఒక తాళపత్రప్రతి లేఖనకాలం క్రోధి అని ఉంది. అంటే క్రీ.శ. 1845 (డి. 588). కవి చిల్లూత్తూరు ప్రాంతాలవాడు కావచ్చును. ఇతని తండ్రి పేరు గురవప్పనాయుడు. తాత తండ్రుల పేర్లను చెప్పినా వాటిని బట్టి ఏమీ కవి చరిత్ర విశదం కాదు.

28. మరింగంటి వెంకటాచార్యులు: స్వస్థాన వేషభాషలమీద అభిమానం పండితులకే కాదు సాధారణ ప్రజలకు కూడా ఉంటుంది. కులాభిమానం వాళ్ళవిషయంలోనే మరీ ఎక్కువ. తమ తాత ముత్తాతల చరిత్రలూ, పూర్వీకుల గురించి అనుశ్రుతంగా చెప్పుకొనే కథలూ కొంచెం రచన .చేయగలిగిన వాళ్ళకు చెప్పి, వాళ్ళ చేత కులపురాణాలు వ్రాయించుకొనడం మన సాహిత్యంలో పరిపాటి. అయితే కొన్ని కుటుంబాల వాళ్ళు తమకునచ్చని విషయాలను అకుల పురాణాలల్లోంచి తప్పించి సవరణలు చేస్తారు. అలాగ ప్రక్షిప్తాలను ఈయుగం "నోచుకున్న" రచన "మల్లారి చరిత్ర" చెప్తుంది. దీనిని ఒరిజినల్‌గా రచించినది మరిగంటి వెంకటటాచార్యులు. (తెలంగాణాలోని మరింగంటి వారి బంధువా? పరిశోధించాలి) ఇతడు చెప్పిందాంట్లో తప్పులున్నాయని తనపోషకులు (విశాఖఅపట్నంలో గొడేవారు) పురమాయిస్తే ఎర్రమిల్లి పేర్రాజు అనే ఆయన సవరణలు చేశాడు. వెంకటాచార్యులు ద్రావిడ గీర్వాణ భాషలు తెలిసినవాడు. పారస సంగిగీత సాహిత్య గరిమతో మల్లా చరిత్రను వ్రాసినట్టు చెప్పుకొన్నాడు. ఈ ద్విపదకావ్యంలో ఎన్ని ఆశ్వాసాలు ఉన్నాయోగాని నాలుగుమాత్రమే లభిస్తున్నాయి. (ఆర్.388 (బి)) దీని సవరణలు క్రీ.శ. 1858లో వచ్చాయి కాబట్టి వెంకటాచార్యులు ఒకటిరెండుతరాల పూర్వీకుడు కావచ్చును. ఈకావ్యానికి పద్యపరివర్తనో కాదో తెలియదు. కాని ఒక మల్లాదిచరిత్ర పద్యరూపంలో కూడాఉంది. (ఆర్.388 (ఎ) ఇది శృంగారప్రబంధమట. తుదిమొదలూలేని ఈగ్రంధాన్ని ఎవరువ్రాశారోతెలియదు. బహుశా వెంకటాచార్యులే వ్రాసిఉండవచ్చు. ఈ పద్యకావ్యాన్ని గొడేవారు మార్పించినట్టు కనబడదు.

27. జగన్నాథుల శ్రీనివాసుడు: విశాఖపట్నం జిల్లాలో గోదేవారి కుటుంబంలో మల్లారి చరిత్ర పట్ల శ్రద్ధ కలిగితే కార్వేటినగరంలో ఎవరికో, తమరాజవంశ చరిత్ర వినాలనిపించింది. పద్యరూపంలో ఉండే ఈ గ్రంథానికి వచనరూపం లో వ్యాఖ్యానం వినాలని కోరిక కలిగింది. రాజు తలచుకొంటే దెబ్బలకు కొదువా? దండాన్వయ రూపంలో చక్కనివచనంలో "మహారాజ చరిత్రవ్యాఖ్య" వెలువడింది. రాజరాజు దగ్గర్నుంచి మాకరాజకుమార రామభద్రరాజుదాకా వంశ చరిత్ర వచనరూపంలో వచ్చింది. ఇది మనకైఫీయత్తుల సాహిత్యంలో చేర దగ్గది. దీనికి కవిసార్వభౌమ, వాదిగజకేసరి మొదలైన బిరుదులు గల శ్రీనివాసుడు వ్రాశాడు. ఇతడు జగన్నాథ గురువుల వంశంలోని వాడు. ఈ కావ్యం అచ్చుపడలేదు. దీనిప్రతి ప్రాచ్యలిఖితగ్రంథాలయంలో ఉంది. (డి2837)

28. మాజేటి సర్వేశలింగం: ఇవాళ ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉండే చాలా గ్రంధాల ప్రతులను మాజేటి సర్వేశలింగం అనే సాహితీపరుడు లిఖించాడు. నేను లెక్కపెట్టగలిగిన పుస్తకాల సంఖ్య 40 దాటింది. ఇంకా ఎన్ని ప్రతులు వ్రాశాడో తెలియదు. క్రీ.శ. 1840 నాటికి ఇతడు చాలా వృద్ధుడు. గోదావరీ మండలంవాడు. ఆదిలో ఫ్రెంచివాళ్ళ కొలువులో ఉండి పుదుచ్చేరిలో నివసించాడు. అచుట్టుపక్కల దొరికిన తెలుగు గ్రంధాలు చాలామట్టుకు ఖాసాకు కాపీ చేసుకొన్నాడు. తన పుస్తకాలు చాలా మట్టుకు బ్రౌనుదొరగారికి ఇచ్చేశాడు. ఇతని కుమారులు దొరగారికి కొన్ని ఉత్తరాలు వ్రాసుకొన్నారు. గ్రంధవిలేఖనమేకాక సర్వేశలింగం స్వయంగా కవిత్వం కూడా చెప్పగలడు. తనతో తగువు పెట్టుకొన్న ఎవరినో దూషిస్తూ మూర్ఖ చరిత్ర అనే పేరుతో ఒక పపద్యకావ్యం వ్రాశాడు.

పొంగి మాజేటి సర్వేశలింగవర్యు
తోడను, విరోధ మిటుసేయగూడనట్టి
కార్యమున పరువు పోవుటగాని యిందు
వచ్చు లాభంబు లేదు భావమున దెలియ
(ఆర్. 649)

మాజేటివారితో తగువుపెట్టుకొంటే వచ్చేలాభంలేదని కవి అనుకోవచ్చుగాని సాహిత్యచరిత్రకు కొంతలాభించింది. అసంఖ్యాకమైన గ్రంధప్రతులు వ్రాసిన సర్వేశలింగంస్వయంగా ఒకతిట్టుకావ్యంవ్రాశాడని తెలియడంలాభమే.

29. సింగరాచారిగారి సింగరాచారి: ఈయుగంలోనే సరసకవి వెంకట కృష్ణమాచార్యులు "యామున విజయ విలాసం" వ్రాశాడు. అదే కథను "యామున చరిత్రం" అనేపేరుతో ఎవరోసింగరాచార్యులు బహుశా ఏకాశ్వాస ప్రబంధంగా రచించాడు. ఇతని తండ్రిపేరుకూడా సింగరాచార్యులే. ఇంతకు తప్పించి ఇతర వివరాలు తెలియవు. ఈగ్రంథం ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉంది. (ఆర్. 220)

30. ఎగంటిసోమన: మనసాహిత్యంలో వైష్ణవ గ్రంథాలు ఎన్నున్నాయో శైవ గ్రంథాలు కూడా రమారమి ఆ సంఖ్యలోనే ఉంటాయి. మన పరిశోధకులు ప్రత్యేకంగా వీరశైవ వాఙ్మయంమీద కృషిచేయడంలో ఈశాఖ మూడు పువ్వులు ఆరుకాయలుగా కనబడుతుంది. శైవవాఙ్మయంలో చొక్కనాథ చరిత్రలు హాలాస్యమహాత్మ్యాలు అరడజను పైచిలుకేఉంటాయి. ఈయుగంలో ఎగంటిసోమన్న అనే ఆరాధ్య కులశేఖరుడు పచ్చ కర్పూరపు తిరువేంగళనాథుని చొక్కనాథ చరిత్రను కాపీచేశాడు. చిట్టచివర తనగద్యనుకూడా వ్రాసుకొని "శరభేశు కృపగల సత్కవీంద్రుండ"నని చెప్పుకొన్నాడు. చొక్కనాథచరిత్ర కాపీచేసిన ఈ కవి ఏదైనాచరిత్రలు వ్రాశాడోలేదో; అసలు ఇతనిచరిత్రఏమిటో తెలియదు.

ఈ యుగంలో చాలామంది కవులు పాత కావ్యాలు నష్టంకాకుండా మాతృకను దిద్దకుండా ప్రతికలు వ్రాసి సాహిత్యానికి ఎంతో సేవచేశారు. పోచిరాజు వీరన, ఎగంటిసోమన, మాజేటి సర్వేశలింగంలాంటివాళ్ళు అటువంటి సాహిత్య సేవను చేయడం గమనించాం. ఈ కోవకు చెందిన వాళ్ళ పుణ్యమా అని ఇవాళ విపులంగా మనం సాహిత్య చరిత్రను చెప్పుకోగలుగుతున్నాం.

ఇంతమంది కవులు తమ కావ్యాల పేర్లలో "చరిత్ర" పదాన్ని వాడినా ఏ ఒకరిద్దరో సమకాలిక విషయాలను ఆ పుస్తకాలలో తడిమారు. నిజంగా తమ కాలమందు జరిగిన చరిత్రను పద్యకావ్య రూపంలో వర్ణించిన వాళ్ళు ఇద్దరే ప్రముఖులు ఈయుగంలో ఉన్నారు. ఒకరు బొబ్బిలి వారి పౌరుషాన్ని ఇంకొకరు విజయనగరంవారిరోషాన్నికీర్తించారు. ఆకవుల గురించి తెలుసుకొందాం.

1. దిట్టకవి నారాయణ: దిట్టకవివారిది కవితాకుటుంబం. తరతరాలుగా వీళ్ళింట కవులు సాహిత్య జీవనం గడుపుతున్నారు. పూర్వకవుల సంగతి అలాఉంచితే ఈయుగంలో దిట్టకవిపాపరాజు రామకథ సారం, శకుంతలా పరిణయం, సేతుమాహాత్మ్యం అనేమూడు కావ్యాలు వ్రాశాడు.[17] అయితే ఇవి ఇప్పటిదాకా వెలుగు చూస్తున్నట్టులేదు. ఈ పాపరాజు కుమారుడే నారాయణ. ఇతడు చాలామంది జమిందార్ల సభలలో సన్మానాలు పొందాడు. విద్వత్కవులకు తలలో నాలుకలాగ ఉండేవాడు. నరసారావు పేట జమిందారులయిన మల్రాజు రామారావుగారి ఆశ్రితుడయ్యాడు. ఆయన బొబ్బిలివారి చుట్టం. తమ బంధువులు మూసా బుస్సీతో అఘోరంగా యుద్ధంచేసి వీరస్వర్గం పొందిన విషయాన్ని ప్రబంధంగా చెప్పించాలని మల్రాజు రామమారావుగారు భావించారు. నారాయణతో ఇలాచెప్పారు.

"భారత యుద్ధ మట్టులతి భాసురతంగనుఁపట్టుచున్ మహా
వీర రసప్రధానమయి వేడుక నింపెడు రావువారి దు
ర్వార రణ ప్రసంగ మతి రమ్యతరం బదిగద్యపద్య సం
భారయుతంబుగా నొక ప్రబంధ మొనర్పు మదంకితంబుగన్"

17. చూ. భక్తిరస శతక సంపుటం- మహిషాసురమర్దిని శతక పీఠిక-పు.115-వావిళ్ళవారిది.

మల్రాజువారు ఇలా అడగడానికి ముందే"ఇదానీంతన మహావీర పురుష రనాను బంధ బంధురం" బగు ఒక ప్రబంధం వ్రాయాలని దిట్టకవి నారాయణ సంకల్పించుకొన్నాడు. బొబ్బిలి యుద్ధం కథను రంగరాయ చరిత్రము అనే పేరుతో మూడాశ్వాసాల వీరకావ్యంగా చెప్పాడు. సమకాలిక చరిత్రను చక్కగా తెలుసుకొని ఆవేశంతో రసబంధురంగా దానిని మలచాడు. రావువారి చుట్టాల ఆశ్రితుడు కనుక బొబ్బిలి వారిని పొగడడంతో పూసపాటివారి సామ్రాజ్య వైభవం గాజు పూసపాటిది చేశాడు. (1-134). పెద్దాడమల్లేశంఅనే గేయరచయిత బొబ్బిలియుద్ధం పాటలో ఎంత పక్షపాతంగా ఎంత వీరావేశంతో కథను చెప్పాడో అంత అభినివేశంతో దిట్టకవి నారాయణ ఈ రంగరాయ చరిత్రను రచించాడు. సమకాలిక జీవద్భాషను తు.చ. తప్పకుండా అవసరమైన ఘట్టాల్లో వాడాడు. అన్యదేశ్యాలను యధేచ్ఛగా వాడాడు. ఫ్రెంచి ఉచ్చారణలకు అనువైన వర్ణక్రమంలోనే పరంగీ మాటలను ఇతడు ఉపయోగించాడు. సోలుదాదులు, సార్జంతులు, మయాదులు, కుముందానులు మొదలైన రూపాలలో సోల్జర్లు, సార్జంటులు, మేజరులు, కమాండెంటులు ఈ కావ్యంలో కనబడుతారు. అన్నిటికన్నా స్పష్టంగా కనబడేవి కవి చిత్తశుద్ధి, ఉద్వేగాలతోపాటు నిజంగా ఒక మహాప్రబంధం వ్రాస్తున్నామనే ప్రగాఢ విశ్వాసం. అందుకే ఈ రంగరాయ చరిత్ర పిల్లభారతమనే పేరప్రఖ్యాతమయింది. ఉత్తరోత్తరా స్టేజినాటకాలకు ఇందులోని పాత్ర చిత్రణే వరవడి అయింది.

దిట్టకవి వ్రాసిన ఇతర గ్రంథాలు ఏమిటో తెలియవు. ఇతని కొడుకు రామచంద్రయ్య శతక కవి. చాలా శతకాలు వ్రాశాడు. (128) తిట్లూ, దీవనలూ సమంగా ఇవ్వగలడనే కీర్తిని పొందాడు. ఈ రామచంద్రయ్య గురించి ఈ పద్యంలో ప్రచారంలో ఉంది.

> దిట్టకవి రామచంద్రుడు
> దిట్టిన రాయైన బగులు దీవించిన యా
> బెట్టిన చెట్టు చిగురగు
> గట్టిగ దొల్లింటి భీమకవి కాబోలున్

ఈ రెండో భీమకవిగారి చిన్నాన సంతతిలో కూడా కవులు ఉన్నారు. రామచంద్రుడు నూజివీటి వారి కొలువులో ఉన్నాడు. కొంత కాలం వాసిరెడ్డి వారి పోషణలో కూడా ఉన్నాడు. ఏదో ప్రబంధం అవతారికలో వాసిరెడ్డి వారి వంశచరిత్రను రామచంద్రుడు వ్రాశాడట. ఏమైనా తండ్రికున్న చారిత్రక అభినివేశం కొడుకుకు వచ్చినట్టు లేదు. అలారావాలంటే అభిమానాలూ, రాజభక్తీ చాలా స్ట్రాంగుగా ఉండాలి.

---

128. వీటిని వావిళ్లవారు తమశతకసంపుటాలలో అచ్చువేశారు. దిట్టకవివారి వంశ చరిత్రను విపులంగా చెప్పారు.

2. దాట్రాతి లక్ష్మీనరసు: రంగరాయ చరిత్ర వ్రాస్తున్నప్పుడు దిట్టకవి నారాయణ ఎంత వేడిగా కవిత చెప్పాడో అంత ఫోర్సుగా దాట్రాతి లక్ష్మీనరసు విజయనగరం వాళ్ళ కీర్తిని శ్లాఘించాడు. బొబ్బిలి యుద్ధం పర్యవసానంగా పెద విజయ రామరాజుగారు తాండ్ర పాపయ్య చేతిలో మరణించాక పూసపాటి వారికి ఫ్రెంచి వాళ్ళంటే మనసు విరిగిపోయింది. వీళ్ళను వెళ్ళగొట్టాలంటే ఇంకో తెల్లవాడే రావాలి అని పొరపడి పూసపాటి ఆనంద రాజుగారు ఇంగ్లీషు వాళ్ళను కళింగ సీమకు ఆహ్వానించారు. ఈ వచ్చినవాళ్ళు ఏకుమేకై క్రమేణా విజయనగర సంస్థానాన్ని కబళించచూశారు. తాతతండ్రులు కట్టిన కోటను విడిచిపెట్టి వెళ్ళమంటే బొబ్బిలి వాళ్ళు ఎలాగ మూసా బుస్సీ తో పోరాడేరో, అలాగే విజయనగరం వాళ్ళుకూడా రాజును కోట వదలిపొమ్మంటే రోషమొచ్చి యుద్ధం చేశారు. రకరకాల చారిత్రక పరిణామాల వల్ల విజయనగరం రాచవారికీ, తూర్పు ఇండియా కుంపిణీ వారికీ, విశాఖపట్నం జిల్లాలోని పద్మనాభం అనే గ్రామం దగ్గర యుద్ధం జరిగింది. పూసపాటి చిన విజయరామరాజుగారు కళింగ దేశపు ముల్కు నిలపడానికి ఆ యుద్ధంలో ఇతర రాచవారితోపాటు మరణించారు. ఈ వీరోచిత కృత్యాన్ని దాట్రాతి లక్ష్మీనరసు ఉత్తేజకరమైన కావ్యంగా చెప్పాడు. కవి ఈ గ్రంథానికి "విజయరామ చరిత్రం" అని పేరు పెట్టాడు కాబోలు. అయినా పద్మనాభయుద్ధం అనే పేరుతో దొరికినంత భాగం అచ్చుపడింది. 19

దిట్టకవి నారాయణలాగే లక్ష్మీనరసు కూడా సమకాలిక జీవద్భాషను గ్రంథంలో వాడాడు. ఉరుదూ, పాశిక, ఆంగ్లపదాలను యథేచ్ఛగా ఉపయోగించాడు. అక్కడ ఆ మాట వాడకపోతే ఫోర్సురాదు అన్నప్పుడు ఏకవి అయినా ప్రచారంలో ఉన్న అన్యదేశ్యాన్ని వాడకమానడు. తెల్లవాళ్ళ పటాలంలో ఉండే సైనికోద్యోగులకు "అప్సరులు" అంటేనే అందంగాని పడవాళ్ళు అంటే ఏం సొగసు. వాళ్ళు "లయను" దిద్దుతారేగాని ఈసైనికుల వరుస సరిచేయరు. తుపాకులను "ఫైరు" చేస్తే గుండు తగులుతుందిగాని ఆంధ్రంలో "ప్రయోగిస్తే" పాఠకుని మనస్సులో గుండు దొచ్చుకోదు. మూడు పద్యాలను చూడండి.

త్వరపడకుడనుచు ధరణీ
శ్వరు డానతి యిచ్చునంత జాతిపటాలం
బరుదెంచి నిలిచె తంబుర
మొరయింపుచు లయను దీర్చి ముంగలనంతన్

కాంచిమరి యూరుకుండట కానిమాట
గుండు మోమీనుగా వచ్చె కుంపిణీలు
తొలిఫయరువారు జేసిన గెలువయంచు
నూహసేయుచు జాగ్రత్త నున్నయంత

19. ప్రకాశకులు: వత్సవాయి రాయజగపతివర్మగారు. [illegible] నాలుగవ ముద్రణ

కడకడ కొన్ని తుపాకులు
పిడపిడమని పేలదొడిగె పిరుద పటాలం
బుడుగక ఫయరులు జేసిరి
పిడుగులతో గూడు రాళ్ళ వృష్టి యనంగన్
(పద్మనాభ. 206-208)

ఇంత చక్కగా సమకాలిక భాషలో వ్రాసిన వాళ్ళు అరుదు. 20 వర్త మానచరిత్రను పద్యంలో కాక వచనంలో చెప్తే మంచిదని ఈ యుగంలోనే చాలామందికి తట్టింది.

3. **అట్లూరి లక్ష్మీ నరసింహం:** దాట్రాతి లక్ష్మీనరసు సమకాలిక రాజవంశాల లోని వీరుల యుద్ధాన్ని చరిత్రగా వర్ణిస్తే అట్లూరి లక్ష్మీనరసు అనే కవి సామాన్య సంసారులలో ఒకడి జీవితాన్ని చరిత్రగా వచనంలో రచించాడు. ఈ యుగంలోనే ఇసుకపల్లి అనే గ్రామంలో పమిడిపాటి పట్టాభిరామయ్యగారికి పురుషోత్తం అనే కుమారుడున్నాడు. ఇతడు గారడీ విద్యలో మాయలూ, మంత్రాలూ, తంత్రాలూ నేర్చుకొని మహామాంత్రికుడయ్యాడు. నానాదేశాలు తిరిగి తన విద్య చూపించి కీర్తి తెచ్చుకొన్నాడు. "సహధర్మిణీ సహితుడై యతి విచిత్ర మహిమ పురజనుల నానందితుల" చేస్తూ చాలాకాలం జీవించాడు. ఈ మాంత్రికుని జీవిత కథను పురుషోత్తమ చరిత్ర అనే పేరుతో అట్లూరి లక్ష్మీనరసింహం ఏకాశ్వాస పద్య ప్రబంధంగా వ్రాశాడు. (ఆర్.474.(ఎ)) ఇది అముద్రితం.

ఈవిధంగా సమకాలిక వ్యక్తుల జీవితకథలను, వీరోచిత కృత్యాలను మనకావ్య కవులు తొలి యుగాల నుంచీ శ్రద్ధగా రచించి ఉంటే మనకు ఎంతో చరిత్ర దక్కేది. అయితే కావ్యకవులకు ఇలాంటివిషయాలపై మక్కువ ఉండదు. సాధారణ ప్రజలకే వీటిమీద అభిమానం ఉంటుంది.

జానపదులు ఈ యుగంలోని యుద్ధాలను, పితూరీలను, కడగళ్ళనూ అన్నింటినీ కథలుగా కట్టుకొన్నారు. అన్నాళ్ళుగా ఎవరిఉప్పుతిన్నారో ఆ రాజులు యుద్ధాలలో ఓడిపోయి క్రమేణా అధికార రహితులు అయిపోతూ ఉంటే సాధారణ ప్రజానీకం ఊరుకోలేదు. తన ఆశయాన్ని ఉమ్మడి భావప్రకటనగా గేయంలో వెలువరిస్తుంది. వాస్తవ జీవితంలో ఎంత హీనంగా ఉన్నా ఊహాలోకంలో తనరాజులకు మనజాతి రత్న సింహాసనాలను వేస్తుంది. ఆధునికయుగంలో జమిందారీలురద్దయి ఇప్పటికి ఒకతరం అయినా ఇంకా మనసినిమా చిత్రాలలో అంతస్తు కావలసిన ఘట్టాల్లో జమిందారులే గౌరవనీయమైన శ్రీమంతులుగా ఇంకో కథమీద అధికారం నెరపడంలోనే జాతీయమనస్తత్త్వం బోధపడుతుంది.

అందుకే ఇప్పటికీ పురాతన ఉపాఖ్యానాలే ప్రజల గుండెలకు దగ్గరలో

---

౫. దాట్రాతి లక్ష్మీనరసు ఇతర రచనల గురించి ఇదే సంపుటంలో శతకాలప్రకరణంలోనూ, విజయనగరం ప్రకరణంలోనూ మరికొన్ని వివరాలు ఉన్నాయి.

ఉంటాయి. ఈ యుగంలో విలాసాలు, చరిత్రలు అనే పదాలతోపాటు ఉపాఖ్యానాలు అ పదాన్ని కూడా వాడుతూ కొందరు కవులు గ్రంథరచన చేశారు. అలా కావ్యాలు వ్రాసిన కవుల గురించి చెప్పుకొందాం.

1. శేషం తిరుమలయ్య: దేవుని గురించి చెప్పుకొన్నట్టే దైవ భక్తుల గురించి చెప్పుకొన్నా పుణ్యమూ పురుషార్థమూ ఉంటుందని మనవాళ్ళ నమ్మకం. హరి భక్తులలో ప్రముఖుడు అంబరీషుడు. అతనికథను "అంబరీషోపాఖ్యానం" అనే పేరుతో అయిదాశ్వాసాలప్రబంధంగా శేషం తిరుమలయ్య చెప్పాడు. ఇతడు "నానావిధ కవిత్వ నిర్వహణ సర్వంకషమనీషాధుర్యుడు. అందుకే ఒక నిరోష్ఠ్య రచన చేసి దేవునికి అంకితం ఇచ్చాడు. (దానిపేరు తెలియదు.) అయినా ఈ అంబరీషోపాఖ్యానాన్ని మాత్రం సుంకరపల్లి కోదండయ్య అనే సంపన్నుడికే అంకితమిచ్చాడు. కృతిభర్తగానీ, కర్తగానీ ఏ ప్రాంతాల వాళ్ళో, ఏకులం వాళ్ళో తెలియదు. ఈ అంబరీషోపాఖ్యానం ప్రతి తంజావూరులో వుంది సి. తండిప

2. దంతులూరి బాపిరాజు: శాశ్వతమైన కీర్తి కావాలనుకొనేవాళ్ళు సుంకరపల్లి కోదండయ్య లాగ పుస్తకాలు అడిగి అంకితం పుచ్చుకొంటారు. అయితే కవిగా కీర్తికావాలనుకొని తమపేరుపెట్టించుకోవాలి. కొత్తలంకమ్మృత్యుంజయుడు రచించిన మూర్తిత్రయోపాఖ్యానాన్ని వెలపెట్టికొని దంతులూరి బాపిరాజు స్వంతం చేసుకొన్నాడని అల్లమరాజు రంగశాయి సాక్ష్యమిచ్చినట్టు ఇంతకు ముందు గమనించాం. దంతులూరివారి వంశంలో చిరకాలం నుంచీ సాహిత్య పోషణ ఉంటున్నదని మాత్రం ఈ కృతి అవతారిక వల్ల తెలుస్తుంది. దంతులూరి బాపిరాజు గారి మూలపురుషులలో ఒకడైన గన్నరాజుగారు శ్రీనాథుని ధనంజయ విజయాన్ని అంకితం పుచ్చుకొన్నాడట. ఈ కావ్యం ఇప్పటికీ బయటపడలేదు. అలాగే దంతులూరిబాపిరాజు నిజంగా మూర్తి త్రయోపాఖ్యానం వ్రాశాడన్న సంగతిని కూడా రుజువు చేసే ఆధారాలు బయట పడలేదు.

3. అతుకూరి పాపయ్య: త్రిమూర్తులకన్నా శక్తిగొప్పది అని దేవీభక్తుల నమ్మకం. మన అష్టాదశ పురాణాలలో రెండు దేవీ మహాత్మ్యాన్ని చెప్తాయి. అతుకూరి పాపయ్య అనే కవి ఈ సంగతి ఇలా ప్రకటించాడు.

> శైవ పురాణంబులు పది
> భావింపగ రెండు శక్తి ప్రతి పాదించున్
> గోవిందు నాల్గు పేర్కొను
> భావక సూర్యులను రెండు ప్రస్తుతిచేయున్.
>
> (1-18)

శక్తి పారమ్యాలయిన పురాణాలలో మార్కండేయం ఒకటి. దానిలోని కథను తీసుకొని అతుకూరి పాపయ్య లలితోపాఖ్యానం చెప్పాడు. కామదహనం జరిగాక ఆ చితాభస్మం నుండి భండాసురుడు పుట్టాడు. వాణ్ణి చంపడానికి

చిదగ్నిలోంచి లలితాంబ ఆవిర్భవించింది. రాక్షసుణ్ణి చంపింది. ఈ కథకు ముందు దక్షయజ్ఞాన్ని, చివర కుమార సంభవాన్ని కలిపి పాపయ్య ఎనిమిదీ ఆశ్వాసాల రచన చేశాడు. ఇతని కాలం తెలియదు. అయినా ఈ పుస్తకానికి పీఠిక వ్రాసినవారు ఇతడు 18వశతాబ్ది మధ్య ఉండిఉంటాడని ఊహించారు.(21) ఈ ఉపాఖ్యానాన్ని ఇతడు "సకలాంధ్ర జన హృద్యంబు"గా చెప్పాలనిసంకల్పించాడు.

4. మిక్కిలి మల్లికార్జునుడు: ప్రతికవీ తనది "మనోజ్ఞమంజువాగ్రస" మనుకొంటాడు. తన వచః ప్రావీణ్యం ప్రతి పద్యంలోనూ తేజరిల్లాలని భావిస్తాడు. మిక్కిలి మల్లికార్జునుడనే కవిని అతని స్నేహితులు అలాగే కృతులు రచించమని ప్రోత్సహించారు. ఉడతల పాపయ్య అనే సంపన్నుడు తమ ఊళ్ళో ఒక రామాలయం కట్టించాడు. ఆ దేవునికి ఒక కృతి అంకితం ఇప్పించాలని మిక్కిలి మల్లికార్జునుడి చేత రామచంద్రోపాఖ్యానం అనే గ్రంథం చెప్పించాడు. భూదానం చేసి, కవిని తృప్తి పరచి దేవునికి పుస్తకం ఇప్పించాడు. ఈ రామచంద్రోపాఖ్యానం అసమగ్రం, అముద్రితం (ఆర్.833). లింగమపర్తిలో ఉండే ఆ ఉడతల పాపయ్యగారికి ఇలాగ పుస్తకాలు దైవాంకితాలు చేయించడం అంటే ఇష్టం. భామిడిపల్లి వెంకటయ్య అనేకవి చేత శేషధర్మాలు అనువాదం చేయించి తాను ప్రతిష్ఠించిన దేవునికి ఇప్పించాడు. మళ్ళా మిక్కిలి మల్లికార్జునుణ్ణే పిలిచి భగవద్గీతను ఎవరూతెనిగించలేదు కనుక మీరు అనువదిస్తే బాగుంటుందని నియోగించాడు. కృష్ణార్జునీయం అనే పేరిట గీతను మల్లికార్జునుడు అనువదించాడు. సంస్కృతమూలం కింద తెనుగు పద్యాలు వ్రాస్తూ రచన సాగించాడు. (ఆర్. 775). ఇతడు గీతానువాదమేకాక ఇతర రచనలను చేశాడు. గోదావరి మండలంలోని ప్రసిద్ధులకు అంకితమిచ్చాడు. ఆవివరాలు చూడండి.

విక్రమార్క చరిత్రం: నంజూరి కామయ్యగారికి. 1858 లో
నాచికేతోపాఖ్యానం: పిఠాపురందివాను వ్రాద్రేవు చలమయ్యగారికి
రాఘవ శతకం : పోతప్రగడ శ్రీరాములు గారికి.

ఈ గ్రంథాలేకాక మిక్కిలి మల్లికార్జునుడు బేతాళ పంచశతిని కూడా వ్రాశాడు. అది ఎవరికి అంకితం ఇచ్చాడో తెలియదు. ఈ కవి 1875 లో తన 70వ సంవత్సరంలో పోయాడు. ఇతని స్వగ్రామం పెద్దాడ.

5. తెరికపల్లి రామలింగభట్టు: పాప విముక్తి కోసం మన పూర్వులు సత్కావ్య పఠనం చేసేవారు. నరక బాధను చాలా భయంకరంగా వర్ణించి దాన్ని తప్పించుకోవాలంటే భూమ్మీద మంచిపనులు చేయమన్నారు. భూలోకంలో ఉండే ఒక మంచివాడు నరకంలో పాపులుపడే కష్టాలు వినిజాలిపడ్డాడు. యకాయకిని

21. లలితోపాఖ్యానంచుముక్కాల ప్రచురణ, [illegible]. పీఠికా కర్త చల్లా సూర్య నారాయణగారు.

నరకానికి వెళ్ళి అక్కడి పాపులకు పంచాక్షరీ మంత్రాన్ని ఉపదేశించి వాళ్ళను తరింపచేసి తాను గణపతిగా వెలశాడు. ఈ మంచివాడిపేరు సానందుడు. ఇతని కథ స్కందపురాణంలో ఉంది. ఈ సానందోపాఖ్యానాన్ని చాలామంది ఈ యుగంలో తెనిగించారు వాళ్ళలో అకారాదిగా చెప్పుకోడానికి మొదటివాడు తెలకపల్లిరామలింగభట్టు. ఈయనకవే కాక తత్త్వమార్గ సంచార విలోలుడు. గణిత శాస్త్ర విధిజ్ఞుడు. రచన సాఫీగా సాగింది. ఇతని పుస్తకం అచ్చుపడలేదు. (డి.872).

6. ఎక్కిరేల చిత్రకవి రామాచార్యులు: పుస్తకంలో వ్రాసినది ఒకటీ, దానికి పెట్టేపేరు ఇంకొకటీ అయితే పొరపాట్లకు దారితీయవచ్చు. (ఇంతకు ముందుమనం గమనించిన బేతాళ చరిత్రలాగ) ఎక్కిరేల రామాచార్యులు "భోజభూపాలీయోపాఖ్యానం" అనే కావ్యం ఒకటి వ్రాశాడు. ఈ పేరు చూడగానే ఎవరైనా ఇవి భోజకాళిదాసు కథలు అనుకోవచ్చును. అయితే ఇది రామాయణ కావ్యం. సంస్కృతంలో భోజరాజు, లక్ష్మణ సూరితో కలిసి చంపూరామాయణాన్ని వ్రాశాడు. యథాశ్రుత గద్యపద్య తాత్పర్య ప్రోక్తంగా ఆకావ్యాన్ని ఈపేరుతో రామాచార్లు తెనిగించారు. దానికి ఉన్న పేర్లు చాలక రఘునందన విలాసం అనే నామాంతరం కూడా పెట్టాడు. ఇన్ని పేర్లు పెట్టినా అనువాదానికి పేరువచ్చినట్టు లేదు. ఈ ఆరాశ్వాసాల గ్రంథం అముద్రితం. (ఆర్.815)

7. సముద్రాల రామానుజాచార్యులు: అముద్రితంగానే ఉన్న మరొక ఉపాఖ్యానాన్ని కరీంనగరు జిల్లాకోరుట్ల గ్రామంలోని సముద్రాల రామానుజాచార్యులు వ్రాశాడు. దీనిపేరు సుశీలోపాఖ్యానం. ఇతివృత్తం ఏమిటో తెలియదు. గాని ఈ గ్రంథం ప్రతి ఒకటి కవి నివాస గ్రామమైన కోరుట్ల గ్రంథాలయంలో ఉంది. ఇతడు 1780 ప్రాంతాలవాడు. 22

8. కంచి వీరశరభ కవి: ఒక కావ్యానికి పేరు రావాలంటే చాలా కలిసి రావాలి. గ్రంథంలో రసముంటే, సహృదయులు ప్రచారంచేస్తే జనంలో ఆకావ్యం అల్లుకుపోతుంది. మనసాహిత్యంలో హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానాలకు కొరతలేదు. అయినా శంకర కవి కావ్యానికి వచ్చినంత ప్రచారం మరి దేనికీ లేదు. అయితే వీర శరభయ్య రచించిన హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానం ఒకటి ఉందని ఈ యుగంలో బ్రౌను దొరగారు గుర్తించి, దానికి "కంచి కావ్యం" అని ఉపనామధేయం పెట్టి టీకా తాత్పర్యాలు వ్రాయించారు. అయినా ఇది లోకుల దృష్టిలో పడలేదు. కంచివీర శరభయ్య మంచికవే. అతులిత మధుర వచస్థితిచే కృతి చేయగలవాడు శ్రీపతి పండితుని కుటుంబంలోనివాళ్ళు తల్లి వంక చుట్టాలు. (మాతామహుడు వీరన్న బహుశా ధర్మగుప్తాభ్యుదయం వ్రాసిన వీరన్న కావచ్చు.) ఇతని కావ్యం సమగ్రమైనా వెలుగు చూడలేదు. (ఆర్.932)

9. శ్రీపాద వెంకటాచలం: బ్రౌనుదొరగారి వంటి భాషాసేవకులు బాగున్న

---

22. గోలుకొండ కవుల సంచిక-పుట 407

కావ్యాలకు వ్యాఖ్యానాలు వ్రాయిస్తారు గాని కొందరు కవులు తమ కృతులకు తామే అర్థం చెప్పవలసిన స్థితి మన సాహిత్య చరిత్రలో లేకపోలేదు. శ్రీపాద వెంకటాచలం అనే ఆయన "రామకృష్ణోపాఖ్యానం" అనే రెండర్థాల రచన చేశాడు. దీనికి తన మేనమామ వారణాసి లక్ష్మీపతితో కలసి తానే వ్యాఖ్యానం వ్రాశాడు. ఈ లక్ష్మీపతి వాల్మీకి రామాయణాన్ని తెనిగించాడట. రామ కృష్ణోపాఖ్యానం రచనలో కూడా మేనల్లుడికి తోడ్పడ్డాడట. ఈ మామా అల్లుళ్ళు విజయనగరంలో విజయ రామ గజపతికాలంలో ఉన్నవాళ్ళు. ఈ రెండర్థాల కావ్యం అచ్చుపడలేదు. (ఆర్. 308 (ఎ); (బి)).

10. **కోట శివరామయ్య**: ఇంతకు ముందే తెలికపల్లి రామలింగభట్టు సానందోపాఖ్యానం రచించినట్టు చెప్పుకొన్నాం. అదే కథను కోట శివరామయ్య వ్రాశాడు. కాళహస్తీశ్వరుడికి అంకితం ఇచ్చాడు. సానందోపాఖ్యానం అచ్చుపడలేదు. (డి.2088).

శివరామయ్య కవిత్వం వ్రాయడంలో గట్టివాడైతే, ఇతని అన్న పాపయ్య "ఉద్దామ మేధాశక్తి వరుస లెక్కలు గూడి వ్రాయడం"లో మేటి. కోటవారి ఇంట్లో తరతరాలుగా గణకులు ఉన్నారట. ఇంతమంది గణకుల కుటుంబంలో పుట్టిన వాడికవిత్వం గణనకు రావాలిమరి.

ఈ యుగంలో చాలామంది రచనలు గణన కెక్కుతాయేగాని అన్నీ గణికు లొప్ప గవ్వలు కావు.

12

పంచకావ్యాలూ పంచదబ్బులూ వగైరాలు

ఏ భాషా సాహిత్యంలోనైనా, వేలకొద్దీ పుస్తకాలు వెలువడుతాయిగానీ మరీ గొప్ప గ్రంథాలను మాత్రం వేళ్లమీదే లెక్కపెట్టవచ్చు. సంస్కృతంలో మొట్ట మొదట చదవవలసినది పంచకావ్యాలే. నిన్నటి దాకా భారతదేశంలోని విద్యా వంతులందరూ సంస్కృతం చదువుకొన్నవాళ్ళే. పంచకావ్యాలను చెప్పుకొన్న వాళ్లే. మన ఆంధ్రదేశంలో కూడా పూర్వకవులందరూ పంచకావ్యాలను పఠిం చారు. కనీసం కాళిదాసత్రయాన్ని కూడా చెప్పుకోని వాళ్లు లేరేమో.

సంస్కృత పంచకావ్యాలలో మొదటి మూడూ కాళిదాసు వ్రాసినవే. అవి రఘువంశం, కుమారసంభవం, మేఘసందేశాలు. మిగతా రెండింటిలో మొదటి ది భారవి చెప్పిన కిరాతార్జునీయం, రెండోది మాఘుడు నిర్మించిన శిశుపాలవ ధ. విద్యార్థులకు ఈ అయిదు కావ్యాలూ కరతలామలకమైతే ఇంకే కావ్యమైనా చదివి అర్థం చేసుకోగలరనీ, అర్థం చెప్పగలరని పెద్దల అభిప్రాయం. అయితే పంచ కావ్యాలను అర్థం చేసుకొనడం సామాన్యంకాదు. ద్రాక్షాపాకంలో ఉన్న రఘువంశం మొదలుకొని మహా మహోపాధ్యాయులకు సైతం కొరుకుడుపడని మాఘకావ్యందాకా అధ్యయనం చేయాలంటే సమర్థుల వ్యాఖ్యానం అవసరం. ఈ కావ్యపంచకానికి కొలచల మల్లినాథసూరి గొప్ప వ్యాఖ్యానాలు వ్రాశాడు. కాళిదాస త్రయానికి చేసిన వ్యాఖ్యలకు సంజీవినీ వ్యాఖ్యలని పేరు పెట్టాడు. భారవికి ఘంటాపథ సమాఖ్యనూ, మాఘకావ్యానికి సర్వంకషను ఆయన వ్రా శాడు. మన తెలంగాణాలోని మెదకు జిల్లాలో ఈ వ్యాఖ్యానాలు వెలువడ్డాక భా రతదేశం అంతటా మరే వ్యాఖ్యానాలూ వీటిముందు నిలబడలేకపోయాయి.

మల్లినాథ సూరి గారి వ్యాఖ్యానాలతో పంచకావ్యాలను చదువుకొన్నాక కవి హృదయాన్ని అర్థంచేసుకొనడానికి ఆస్కారం కలుగుతుంది. ఈ వ్యాఖ్యా నాలు వెలువడ్డాకనే పంచకావ్యాలకు అధిక ప్రచారం వచ్చిందని లోకులు భా విస్తారు. సూరిగారికాలం క్రీ.శ. 14 వ శతాబ్ది అని కొందరూ, 15 వ శతాబ్ది అని కొందరూ అనుకొంటారు. అయితే మన తెలుగు సాహిత్యంలో తొలియుగా ల నుంచీ పంచకావ్యాల ప్రభావం కనబడుతుంది. కుంపిటీ యుగం నాటికి అయిదింటినీ తెనిగించడం పూర్తయింది. వీటి గురించి కొంచెం విపులంగా చెప్పుకొందాం.

రఘువంశం : కాళిదాస త్రయంలో ఇది మొదటిది. కొందరు ఇది కాళిదాసు రచనలలో కూడా మొదటిదే అని భావిస్తారు1. తన ఇతర గ్రంథాలలో చేయని దైవప్రార్థన కాళిదాసు ఈగ్రంథంలోనే చేశాడు. వాగర్థరూపంలో కలిసి ఉన్న పార్వతీ పరమేశ్వరులను స్తుతించాడు. కవిగా పేరు తెచ్చుకొందామని అందని మ్రానుకు అర్రులు చాస్తున్నానని ఇలా చెప్పాడు.

మంధః కవి యశ ప్రార్థీ గమిష్యామప హాస్యతాం
ప్రాంశులభ్యే ఫలే లోభా దుర్బాహురివవామనః
(రఘు 1-3)

దీని భావాన్ని ఒక తెలుగు కవి ఇలా అనువదించాడు2.

మందునుడ నేను కవి యశ మందగోరి
పరమ పరిహాసమున కిల పాత్రుడగుదు
బొడుగు వానికి నందంగ బోలు ఫలము
బడయ గేలెత్తున పొట్టి వాని పగిది.

రఘువంశం రాస్తున్నప్పుడు తాను పొట్టి వాడినని భావించినా కాళిదాసు ఉత్తరోత్తరా ఆజానుబాహుడయ్యాడు. మనన్నెచోడుడు చేసినప్రశంస అక్షరాలా నిజం చూడండి :

భాసురమతి వాల్మీకి
వ్యాసాదులు చనిన జగతి వర కవితా సిం
హాసన మెక్క కవీంద్రుల
దాసులగానేలే గాళిదాసుడు పేర్మిన్
(కుమార1-19)

నిజంగా కాళిదాసు భాసురతులే. అతని ఏలుబడి నిరుపమానం. ఉపమానాలకు పెట్టినపేరైన కాళిదాసు కవితాభవనంలోనికి రఘువంశమేప్రవేశద్వారం. ఇది పందొమ్మిది సర్గల కావ్యం. తొలితొమ్మిది సర్గలలో శ్రీరాముని పూర్వుల వృత్తాంతం ఉంది. పది నుంచి పదిహేనో సర్గదాకా రామకథ. పదహారో సర్గ నుంచి చివరదాకా రామునితరువాత ఏలినరాజుల సంగతిఉంది. మొత్తం ఇరవై తొమ్మండుగురు సూర్యవంశ రాజుల చరిత్ర ఇందులో ఉంది.

---

1 సంస్కృత వాఙ్మయ చరిత్ర - ద్వితీయ భాగము మల్లాది సూర్యనారాయణ శాస్త్రి గారు - పుట 270.
2 ఆదిపూడి సోమనాథరావు గారి అనువాదం - " ఆంధ్ర రఘువంశం " - కాకినాడ, 1913

రఘువంశాన్ని సంపూర్ణంగా ఆంధ్రీకరించడం ఈ యుగందాకా జరుగకపోయినా అయిదు, ఆరు, ఏడు సర్గలలోని అజచరిత్ర ఆధారంగా మన సాహిత్యంలో వచ్చిన ఇందుమతీపరిణయాలకు లెక్కలేదు. ఈయుగంలో ఆ వివాహకథను చెప్పినవాళ్ళ గురించి "పరిపరి పరిణయాలు" అనే వ్యాసం చూడండి. ప్రథమ సర్గలోని దిలీప మహారాజు యితివృత్తాన్ని తీసుకొని కొటికలపూడి వెంకట కృష్ణయ్య "దిలీపచరిత్ర" అనే కావ్యాన్ని వ్రాశాడు. (ఇతడు పంచకావ్యాలలో ఇంకొకటి కూడా అనువదించాడు) ఇకపోతే రఘువంశాన్ని పూర్తిగా ఈ యుగంలో అనువదించినవాళ్లలో పోచిరాజు వీరన్నను ముందు చెప్పాలి అయితే ఇతని కావ్యం నష్టమైంది. (ఇతడు పంచ కావ్యాలయిదింటినీ తెనిగించాడు. ఒక్కటేమిగిలింది) ఇక ఔడూరి కిచ్చనదేసిన అనువాదం అపలక్షణంగా ఉందని బ్రౌను దొరగారు కొట్టిపారవేశారు. (ఇతని గురించి అభ్యుదయాలవ్యాసం చూడండి). కవి రాయని రామచంద్రయ్య రాఘవచరిత్ర అనే పేరుతోరఘువంశాన్ని తెనిగించాడు. (ఇతని గురించి కూడా అభ్యుదయాల వ్యాసంలోవివరించాను.) ఈ యుగంలో ముగ్గురు రఘువంశాన్ని తెనిగించినా ఏఒక్కటీలోకంలో ప్రసిద్ధం కాలేదు. పండిత లోకం ఆమోదించలేదు.

కుమార సంభవం : కాళిదాస త్రయంలో రెండోది కుమార సంభవం. పేరు కుమార సంభవమైనా పార్వతి జననం నుంచి తారకాసుర సంహారం దాకా 17 సర్గలలో కథనం చేశాడు. ఇది కాళిదాసు నవ యౌవనంలో వ్రాయడం వల్ల సంభోగ శృంగార వర్ణనలు పచ్చిగా ఉన్నాయని విజ్ఞుల భావం3. అనౌచిత్యాలకు ఉదాహరణలుగా ఈ పచ్చి శృంగార శ్లోకాలనే అలంకారికులు చూపిస్తారు. చంద్రుడిలో మచ్చ బింబమంతటా ఉండదు. ఒక సర్గలోని ఈ శ్లోకాలు కాళిదాసు కవితా కన్యకు దిష్టి చుక్కలు.

కుమారసంభవాన్ని అనువదించే ప్రయత్నాలుకాకపోయినా అనుసరించిన జాడలు మన సాహిత్యంలో తొలియుగం నుంచీ కనబడుతుంది. నన్నెచోడుడు ఉద్భటుని కుమార సంభవాన్ని పేర్కొన్నా కాళిదాసు శ్లోకాలను అనువదించకపోలేదు 4. శ్రీనాథుని హరవిలాసంలో కూడా కామ దహనం ఘట్టంలో కాళిదాసు శ్లోకాలకు అనుకరణలు చాలా కనబడతాయి. శ్రీనాథుని తరువాత ఈ యుగం దాకా పార్వతీ పరిణయాలు వ్రాసిన వాళ్ళు అనేకులు కాళిదాసు పాతరలోంచి కొలుచుకొనివెళ్లినవాళ్లే. గాదెలు నింపుకొన్నవాళ్లు తక్కువ. కుంచెడో, మానెడో తమ పాత్రత ననుసరించి పట్టుకెళ్లిన వాళ్లు ఎక్కువ. ఈ యుగంలో ఒక్కపోచిరాజు వీరన్న మాత్రమే కుమారసంభవాన్ని పేరు చెప్పి తెనిగించాడు. అతని అనువాదం నష్టమవడం దురదృష్టం.

మేఘసందేశం: ఆకాశంలో మేఘం ఎంతఎత్తున ఉంటుందో విశ్వసాహిత్యంలో

---

3. సంస్కృత వాఙ్మయ చరిత్ర ద్వితీయ భాగం - మల్లాది సూర్యనారాయణ శాస్త్రి గారు, పుట 272

4. నన్నిచోడదేవ కుమార సంభవ విమర్శ - శ్రీ పాద లక్ష్మీపతి శాస్త్రి, విశ్వ విద్యాలయ ప్రచురణ, మద్రాసు, 1937. ద్వితీయ ప్రకరణం. పుట 45 నుండి పోలికల పరిశీలన ఉంది.

మేఘసందేశం అంత ఉన్నతమైనకావ్యం. నీటిమబ్బు ఎంతచల్లగా ఉంటుందో ఇది అంత రసజల్లు కురిపిస్తుంది. కోరమబ్బులు, కోట బొమ్మంచులూ ఎంత త్వరత్వరగా చూస్తూఉండగా ఆకారాలను మార్చుకొంటాయో అంతజడివేగంతో శ్లోక శ్లోకానికీ భావ చిత్రాలను మార్చు జగదేక కావ్యం మేఘ సందేశం.

ఏడాదిపాటు ప్రియురాలిని ఎడబాయవలసిన యక్షుడు ఎనిమిది నెలలు ఎలాగో ఓర్చుకొని ఆషాడమాసంలోని మొదటిరోజున కనబడ్డ ఆగడపను చూశాడు. ఆకారు మబ్బుతో తన కథను చెప్పుకొన్నాడు. తన ఊరు వెళ్ళే దారిని విపులంగా వర్ణించాడు. తన ఊరిని వర్ణించాడు. తన ఇల్లాలి స్థితిని జాలిగా చెప్పాడు. తనసందేశాన్ని అందచేయమన్నాడు. ఇంత చిన్న అంశాన్ని తీసుకొని నిత్యసుధలూరే రసకలశాన్ని కాళిదాసు సృష్టించాడు. 115 శ్లోకాలలో కోటి అనుభవాలను పొందు పర్చాడు. పట్టుకెళ్ళిన పాత్ర ఎంతో అంతే నీరు దక్కే కోనేరులాగ ఇది చదివే వాడి అనుభవాలకు తగినంత రసానందాన్ని ఇస్తుంది. అందుకే మల్లాది సూర్యనారాయణ శాస్త్రి గారు ఇలా అన్నారు[5].

"ఉపాధ్యాయులు దీని సారస్యమునకు మరగి
దీనిని పంచకావ్యములలో జేర్చి బాల్యము
నందే విద్యార్థులకు పాఠము చెప్పుచు
వచ్చుట యొక విధముగా మేలేయైనది
గాని నిజమునకిది కావ్య జ్ఞానముతో
బ్రాపంచిక జ్ఞానము గూడ గొంత యల
వడిన పిదపనే పాఠము చెప్పవలసిన
గ్రంథమని మాత్రము చెప్పక తప్పదు."

నిజంగా మేఘ సందేశంలోని సారస్యాన్ని మరగబట్టే అనంతర కవులు వందలకొద్దీ సందేశకావ్యాలను సంస్కృతంలో వ్రాశారు. మన తెలుగు కవులు కూడా నన్నయగారి దగ్గరనుంచి ఎందరెందరో దీన్ని పదేపదే చదివే వుంటారు. నాటినుంచి కుంపిణీయుగం దాకా రసహృదయాలకు తెలుగుదేశం గొడ్డుపోలేదే. మరి ఏఒక్క రససిద్ధుడూ, సిద్ధహస్తుడూ ఈ కావ్యాన్ని ఎందుకు తెనిగించలేదో తెలియదు.

కుంపిణీ యుగంలోనే మేఘ సందేశానువాదాలు తెలుగులో ప్రారంభమయ్యాయి. ఈ యుగంలో ముగ్గురు తెనిగించారు. పోచిరాజు వీరన్న చేసిన ఈ కావ్యానువాదం కూడా నష్టమైంది. మిగతా ఇద్దరి గురించి చెప్పుకొందాం.

1. మతుకుపల్లి నరసింహ శాస్త్రి : మతుకుపల్లివారిది పండితకుటుంబం. నర్సారావుపేట జమీందారుల ఆస్థాన పండితునిగా మతుకుపల్లి కనకాద్రిశాస్త్రి గారు .

---

5. సంస్కృత వాఙ్మయ చరిత్ర ద్వితీయ భాగం. - పుట. 121

ఉండేవారు. ఆయనకు ఇద్దరుకొడుకులు. ఒకాయన నరసింహశాస్త్రిగారు. రెండో అతడు కృష్ణశాస్త్రి. ఇద్దరూ బాగా చదువుకొన్నవాళ్ళే. నరసింహశాస్త్రిగారు అటు సంస్కృతంలోనూ ఇటు తెలుగులోనూ గ్రంథరచన చేశాడు. కాళిదాస త్రయం లోని రెండు కావ్యాలను తెనిగించాడు. రఘువంశంలో అయిదో సర్గనుంచీ ఉండే కథను అజ చరిత్ర అనే పేరుతో వ్రాశారు. (ఇందులో కొన్ని భాగాలు నష్టమయ్యాయి. వాటిని మాత్రం తమ్ముడు కృష్ణ శాస్త్రి పూరించాడు) మేఘదూతను ఆంధ్ర మేఘ సందేశం అనే పేరున అనువదించాడు. దురదృష్టవశాత్తూ ఇది అచ్చుపడలేదు. అజచరిత్ర ముద్రితమైంది. ఇదేకాక నరసింహశాస్త్రిగారు తోట్లవల్లూరు నగరంలో నానా రకాల వింతలను చెన్నపురి విలాసం అనే పేరున వర్ణించారు. ఈ పుస్తకం కూడా అచ్చుపడింది.

క్రీ.శ. 1861 లో తోట్లవల్లూరు రాజా బొమ్మదేవర నాగన్న గారు పోయిన జమీందారీని రాబట్టుకొందికి చెన్నపట్నం వెళ్ళారు. ఆయనతో పాటు మతుకుపల్లి నరసింహంగారుకూడా వెళ్ళారు. ఆయన "యత్కించిదభినవ ప్రబంధం" వ్రాయాలనుకొన్నారు. రాజాగారు చెన్నపట్టణాన్ని వర్ణించమన్నారు. ప్రాచీన ప్రబంధాలలోని పురవర్ణనల బాణీలో చెన్నపురిని నరసింహంగారు వర్ణించారు. ఆ పద్ధతులలో 84 ప్రకరణాలలో నగరాన్ని వర్ణించారు. అయితే పుస్తకం మాత్రం చిన్నదే. మొత్తం 232 గద్య పద్యాలు ఉన్నాయి. వర్ణించేది ఆధునిక నగరం కాబట్టి సమకాలిక పదజాలం ఉంది. గౌర్నరు, కలెక్టరు, జడ్జి, కర్నలు, సుప్రీముకోర్టు, కమిస్సరి, ఇలెక్ట్రో, గేల్వానిక్మిషన్ మొదలైన మాటలకు ఛాందసులు తెలుగు పదాలను సృష్టించలేదు కాబట్టి మాటలను యథాతథంగా కవి ఇందులో వాడాడు. పొగవోడలు, ఫొటోగ్రాపులు, సారట్లు, రైలు బళ్లు, గ్రంథాలయాలు, అచ్చుకూటాలు ఒకటేమిటి ఆనాటి చెన్నపట్నంలో చూడవలసినవన్నీ చూసి చెప్పవలసిన కొంచెం ఈ కావ్యంలో కవి చెప్పాడు.

చెన్నపురీ విలాసాన్ని మృదుపాకంగా "పండితకోటికిన్ మిగుల పామర మండలికిన్" "మనంబులం పండువు సేయునట్లు" రచించానని కవి వుద్దేశం. ఇందులోనిది మృదుపాకంకాదు; జీళ్లపాకమే. తత్సమ పదచాపల్యం ఎక్కువ. అనవసరంగా గొట్టుసమాసాలు సృష్టిస్తేనేగాని ఈయనకు తృప్తి కలుగదు. గ్రంథం అంతా కఠిన పాకంలో వ్రాసినా సంతోషం కలగక చివర దశావతార ప్రకరణం అని కృతిస్వామిని దీవిస్తూ పద్యాలు వ్రాశారు. అవి నిజంగా రుద్రాక్షపాకంలో ఉన్నాయి. భాష విషయంలో కవికి గల ప్రాచీన ప్రియత్వం వల్ల ఈ కావ్యం నిజంగా యత్కించిత్తు మాత్రమే అభినవ ప్రబంధం అయింది. సరళ భాష వాడి వుంటే సంపూర్ణంగా "అభినవం" అయ్యేది.

అయితే కొన్ని చారిత్రక కారణాలవల్ల అప్పటి పండితులకు ఈ పాండిత్యప్రకటన అవసరం. పొట్టకూటికోసం ఏ ప్రభువునో వీళ్లు ఆశ్రయించాలి. అవకాశం దొరికితేచాలు వచ్చినదంతా వెళ్లబోసుకొని మెప్పించాలి. అవతలవాడు సులభంగా అర్థంచెప్పలేని పద్యాలువ్రాయడం ఆరోజుల్లో ఒక ఫ్యాషను.

ముత్తుకుపల్లి నరసింహం గారు వారిని అతిక్రమించలేకపోయాడు. తన పాండిత్యాన్ని పరీక్షకు పెట్టాడు.

నరసింహశాస్త్రిగారు తోట్లవల్లూరు సంస్థానంలో పండితుడుగా పరీక్షాధికారిగా ఉండేవారు. వార్షికాలకు వచ్చే మహాపండితులను ఈయన వాళ్ళ తాహతులు నిర్ణయించేవాడు. ఈయన వ్రాసిన పుస్తకాల పేర్లు చూడండి

1. అజ చరిత్ర (ముద్రితం. 1912)
2. ఆంధ్ర మేఘసందేశం
3. ఆంధ్ర సిద్ధాంత కౌముది
4. చెన్నపురీ విలాసం (ముద్రితం. 1920)
5. నృసింహ సహస్ర నామావళి (సంస్కృతం)
6. పుండ్ర కళానిధి (సంస్కృతం)
7. భరతశాస్త్ర సర్వస్వం
8. వెంకటాచల యాత్ర చరిత్రం
9. శ్రీకృష్ణ జలక్రీడా విలాసం
10. సంగీత సార సంగ్రహం

"అద్భుత ప్రసిద్ధ సారస్వతుడు" అని పేరు పొందిన నరసింహశాస్త్రి గ్రంథాలు, కనీసం మేఘసందేశం దొరికి, అచ్చుపడితే బాగుండును. (ఈయన క్రీ. శ. 1816 లో పుట్టి 1873 దాకా జీవించారు)

2. కొటికలపూడి వెంకట కృష్ణయ్య : ముత్తుకుపల్లి వారిలాగే జమీందారులనాశ్రయించుకొన్న కుటుంబాలలో కొటికలపూడి వారిది ఒకటి. వీళ్లు బొబ్బిలివారి పురోహితులు. ఈ వంశంలో వెంకటకృష్ణయ్య బహు గ్రంథకర్త. మేఘసందేశాన్ని తెనిగించాడు. దీని ప్రతి అసమగ్రంగానైనా దొరుకుతుంది. (ఆర్. 480) ఇందులో ద్వితీయ సర్గ పద్యాలే ఉన్నాయి. ఈ సందేశ కావ్యమే కాక ఇతడు రచించిన ఇతర గ్రంథాలు దొరుకుతున్నాయి. ఇతని గురించి ఈ సంపుటంలోనే వేరేచోట ఉంది.

కిరాతార్జునీయం : సంస్కృత పంచకావ్యాలలో మూడూ కాళిదాసు రచించినవే. నాలుగోది భారవికృతి. కిరాతార్జునీయం "భారవే రర్థ గౌరవం" అన్నపేరుపొందిన మంచి భావ విస్ఫూర్తి గల కావ్యం. నారికేళ పాకంలో ఉంటుంది. దీని మొదటి మూడు సర్గలూ పాషాణత్రయంఅంటారు. పాండవుల అరణ్యవాసకాలంతో కథ ప్రారంభమవుతుంది. చారుల వల్ల దుర్యోధనుడి మైనాలు పాండవులు వినడం దగ్గర్నుంచి అర్జునుడు పాశుపతం సంపాదించేదాకా సాగిన చిన్న కథను భారవి 18 సర్గలలో చెప్పాడు. మల్లినాథ సూరి తన వ్యాఖ్యతో "ఘంటాపథం" వేసేదాకా ఈ అరణ్యంలో జొరబడ్డవాళ్లు అరుదు. దీనిని అనువదించి పిఠాపురం పాలించిన సార్వభౌమ తిమ్మరాజు గారి తమ్ముడు బలభద్రరాజుకు

ఎవరో కిందటి యుగంలో అంకితమిద్చారు. బహుశా ఇది వెణుతురుపల్లి వెంకటకవి రచించినది కావచ్చును. దీని అసమగ్రప్రతి ఒకటిలభిస్తోంది. (ఆర్. 808) మొదలూ తుదీ లేదు. అయినా దీనిని ఈ యుగంలో ఇద్దరు ఆంధ్రీకరించారు. పోచిరాజు వీరన్న అనువాదం నష్టమైంది. మిగిలిన వారి గురించి వినండి.

గోపాలుని సింగయ్య : మన సాహిత్యంలో చాలామంది "లొడితెడు పొట్ట" కోసం పరులనుయాచించి కావ్యాలు చెప్పారు. కొంద్రరు నరస్తుతిచేయలేక దేవునికే అంకితమిద్చారు. గోపాలుని సింగయ్య "లొడితెడు పొట్టకై యొరుల లుబ్దత నెప్పుడు గూర్చియున్న యీ జడమతి యెంతయుందొలగ" "కిరాతార్జునీయం" తెనిగించి అహోబల నరసింహస్వామికి అంకితమిద్చారు. ఇది అయిదాశ్వాసాల కావ్యం. అచ్చుపడింది. ఇందులో తొలి శ్లోకాలకు సరియైన అనువాదం లేదని, న్యూనాతిరిక్తంగా ఉందని పరిశోధకులు భావిస్తున్నారు 6. ఇతని కవిత్వం రసవంతమై సలక్షణంగా ఉందని వీరేశలింగం గారు హర్షించారు7.

"భారవిభట్టు రచించిన భారవియను కావ్యమవని ప్రఖ్యాతిగనే నారూడిని తెనిగించెద" అని గోపాలుని సింగయ్యలాగ చెప్పకపోయినా ఈ యుగంలో మరి కొందరు కిరాతార్జునీయ కథను వ్రాశారు. వాళ్ళ వివరాలు చూడండి.

కోట చింతల కృష్ణయ్య : గోపాలుని సింగయ్య కడప మండలం వాడు. క్రీ.శ. 1800 ప్రాంతాలవాడు. కోటిచింతల కృష్ణయ్య ఎక్కడివాడో ఎప్పటివాడో తెలియదు. "సరవిజెప్పిద బరమేశు వరము వలన చెలగి త్రిశంభు కథలెల్ల శేఖరముగ నెలమి చెప్పెద నామది నేర్చినంత నెయ్యముగనే గిరాతార్జునియ్యమిపుడు" అని ఒక ఎత్తు గీతిలో రెండుసార్లు సరివిగా, ఎలమిగా చెప్తానన్న ఈ కృష్ణయ్య నేర్చినది తక్కువే.' ఇది నీరస ప్రబంధమని పండితులు కొట్టి పారేస్తారు. (ఆర్. 689).

బొమ్మలాట సాంబయ్య : అనంతపురం జిల్లా హిందూపురం తాలూకాలోని తెపాక్షి యక్షగానాలకు ప్రసిద్ధమైంది. ఆ ఊళ్లో "బొమ్మలాట" వాళ్ళనే ఒక కుటుంబం ఉంది. అందులో సిద్ధయ్య అనే ఆసామి కొడుకుల్లో సాంబయ్య, శంబరధరుడు, శంభువీరుడు అనే వాళ్లున్నారు. వీళ్ళందరూ కిరాతార్జునీయాన్ని యక్షగానంగా రచించి దేవునికి అంకితమిచ్చారు. అందరూ ఒకటే కృతి వ్రాసినట్టు కనబడుతోంది. మూడు తాళపత్ర గ్రంథాలయాలలో ఉన్న ప్రతులలో ముగ్గురి పేర్లు గద్యలో కనబడతాయి.

...టి వివరాలు ఇవి :

1. ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయం :

సిద్ధయ్య కొడుకు, సిద్ధయ్య తమ్ముడూ
అయిన సాంబయ్య కర్త. డి. 1849

6. డి. 430 వివరణలో
7. ఆంధ్ర కవుల చరిత్ర 3 వ భాగం - పుట 247

2. తంజావూరు సరస్వతీ మహలు:
సాంబయ్య తమ్ముడు శంభరధరుడు
రచించినది. (తం. డి. 478)
3. అడయారు గ్రంథాలయం :
శంభయ్య తమ్ముడు శంభువీరుడు
రచించినది. (32-ఇ-11)

ముగ్గురు అన్నదమ్ములూ ఒకే యక్షగానాన్ని తమ పేర్లతో అంకితం ఇవ్వడం వింతగానే ఉంది. ఈ యక్షగానంలో సంభాషణలెక్కువగా ఉన్నాయని తెలుగుదనం ఉట్టి పడుతూ ఉందని పరిశోధకులు చెప్తున్నారు 8.

శిశుపాలవధ : పంచకావ్యాలలో ఆఖరిది మాఘుడు రచించిన శిశుపాలవధ. ఇందులో 20 సర్గలున్నాయి. సంస్కృత భాషలోని పదాలన్నింటినీ ఈ కావ్యం తనలో ఇముడ్చుకొంది. "నవసర్గ గతే మాఘే నవశబ్దో నవిద్యతే" అనే నానుడి పుట్టింది. ధర్మార్థ కామాలు మూడింటిని ఇది వివరిస్తుంది. చాలా గడ్డు కావ్యం. ఏకాక్షర ద్వ్యక్షర శ్లోకాలు వగైరా గారడీలున్న రచన. మేఘసందేశాన్ని ఆస్వాదించడానికి ఒక జీవితకాలం ఎలా చాలదో దీన్ని అర్థంచేసుకోవడానికి, అర్థం చెప్పడానికి తాతలు దిగి రావాలి. అందుకే మల్లినాథుడు " మాఘేమేఘగతం వయః " అని చెప్పుకొన్నాడు. ఇటువంటి కావ్యాన్ని అనువదించాలన్నఉద్దేశం కలగడానికే చాలా ధైర్యం కావాలి. సార్థకంగా, సొంతంగాతెనిగించిన వాళ్ళను అభినందించక తప్పదు. వాళ్ళ గురించి చెప్పుకొందాం.

పోచిరాజు వీరన్న : పంచకావ్యాలలో మిగిలిన నాలుగింటినీ అనువదించాక పోచిరాజు వీరన్న మాఘాన్ని తెనిగించాడు. మిగతా నాలుగూ నష్టమైనా ఇదొక్కటైనా దక్కినందుకు సంతోషించాలి. దీని ప్రతి అడయారు దివ్యజ్ఞాన సమాజం వారి లైబ్రరీలో ఉంది.

గోపీనాథం వెంకయ్య శాస్త్రులు : వెంకటగిరి సంస్థానంలో ఉంటూ రామాయణమంత ఉద్గ్రంథాన్ని ఎక్కువ తక్కువలు లేకుండా ఆంధ్రీకరించిన గోపీనాథం వారు మాఘ కావ్యాన్ని కూడా తెనిగించారు.

సంస్కృతంలో పంచకావ్యాల సంప్రదాయం ఏర్పడినట్టే తెలుగులో కూడా అయిదు ప్రౌఢ ప్రబంధాలను పంచకావ్యాలని వ్యవహరిస్తారు.

అవి : 1. మనుచరిత్ర 2. వసు చరిత్ర 3. రాఘవ పాండవీయం
4. శృంగార నైషధం 5. ఆముక్త మాల్యద.

ఈ కావ్య పంచకం కాకుండా పంచ సంఖ్యలో మరికొన్ని కథలు చేరుకున్నాయి. వీటిని పంచదబ్బులంటారు. ఇందులో ప్రత్యేకంగా ఒక కవి వ్రాసిన గ్రంథాలు కాక ఒక తరహా కథలనే చేర్చారు. బ్రౌను దొర గారికి వారి

8. ఆంధ్ర యక్షగాన వాఙ్మయం - ద్వితీయ భాగం. డా. యస్వీ జోగారావు గారు - పుట 48

వారి పండితులు 5 గ్రంథ నామాలను పంచ డబ్బులుగా పేర్కొని చెప్పారు. అవి :
1) మైరావణ చరిత్ర 2) శతకంఠ రామాయణం 3) కృష్ణార్జున సంవాదం 4) గంగాగౌరీ సంవాదం, 5) జైమినీ భారతం.

తమ పండితుల కథనాన్ని బట్టి బ్రౌను దొరగారు పంచడబ్బులకు అర్థం చెప్పారు. ప్రామాణిక పురాణాలలోని ప్రక్షిప్త భాగాలను ఆధారం చేసుకొని ఆ పురాణ పురుషులకు అంటగట్టి వ్రాసే కేవల కల్పనా కథలను పండితులు పంచడబ్బుల కింద వ్యవహరిస్తున్నారు9. ఏవి పంచడబ్బులో ఎవరూ ఖచ్చితంగా చెప్పలేకపోయారు. మొదట విన్న తప్పు సమాచారాన్ని సవరించుకొంటూ పైన చెప్పిన అయిదు పుస్తకాల పేర్లలో జైమినీ భారతాన్ని తొలగించి కుశలవ కథను పంచడబ్బులలో బ్రౌను దొరగారు పొందు పరిచారు. (డి. 14-ఫోలియో 348 (బి))

ఈ యుగంలో ఒక్క జైమినీభారతం తప్పితే పంచడబ్బుల పద్దులోపడే రచనలు చాలా మంది చేశారు. మైరావణ చరిత్రలూ, శతకంఠ రామాయణాలు వ్రాసిన వాళ్ల గురించి రామాయణ రచనలు అనే వ్యాసంలో వివరించాను. అయినా మీ సౌకర్యం కోసం ఇక్కడ వాళ్ల పేర్లు పొందుపర్చుతాను.

మైరావణ చరిత్ర : 1. పాతూరి తిరుపతయ్య (ద్విపద)
2. పాలెపు సీతన్న (దృశ్యకావ్యం)

శతకంఠ రామాయణం: 1. ముడింబి కృష్ణయ్య
(అద్భుత రామాయణం)
2. పెనుమల్లి బాపయ్య
(సీతా విజయం)
3. ముద్దుల లక్ష్మీ నారాయణ
(సహస్ర కంఠ రామాయణం)
4. వేల్పూరి వెంకటేశ్వర్లు
(విచిత్ర రామాయణం)

పంచడబ్బులలో ఇక మిగతా రెండూ సంవాదాలు. కృష్ణార్జున సంవాదాలూ, గంగా గౌరీ సంవాదాలు మాత్రమే కాక ఇతర సంవాదాలు కూడా ఈ యుగంలో ఉన్నాయి. సంవాదమన్నది వచ్చిన ఎవరికో ఒకరికి విజయం కూడా తప్పదు. (రాజీకాకపోతే) అందుచేత మూకుమ్మడిగా ఈ యుగంలోని సంవాదాలనూ, విజయాలనూ పరిశీలిద్దాం.

9. బ్రౌన్యం. (ఇ. టి. డి.) 1852 ముద్రణ. పుట 551

సంవాదాలూ, విజయాలు : ఈ యుగంలో 5 కృష్ణార్జున సంవాదాలు పుట్టాయి. ఇందులో కొన్ని గయోపాఖ్యాన కథను చెప్పాయి, కొన్ని భగవద్గీతను బోధించాయి. సంవాదాలని గ్రంథనామం చివర కనబడే కావ్యాలు ఒక డజనుకు తక్కువ లేవు. ఇద్దరి మధ్య వివాదంవస్తే ఆ గ్రంథానికి సంవాదం అని పెట్టడం సబబే. యుద్ధంలో హీరో గెలుస్తాడు కనుక కొన్ని వివాద కావ్యాలకు విజయాలు అని పేరు పెట్టడం కూడా సహజమే. ఈ యుగంలో 8 విజయాలే కనబడుతున్నాయి. పేచీ ప్రబంధాల రచయితల గురించి చెప్పుకొందాం. మొదట సంవాదకర్తల విషయం అకారాదిగా తెలుసుకొందాం.

1. పట్టపాక ఓబన్న : సరస సాహిత్యవంతుడనని చెప్పుకొనే ఈ కవి మూడాశ్వాసాలలో గయోపాఖ్యానాన్ని చెప్పాడు. ఇది అహోబల నరసింహ స్వామికి అంకితంఇచ్చాడు. ఇతని గురువు మధ్య మతోద్ధారుడైన రాఘవేంద్రుడు. కవి కాల నిర్ణయానికి పనికొచ్చే ఆకరాలు తక్కువ. ఈ గ్రంథప్రతిని ఎవరో రుధిరోద్గారిలో వ్రాసుకొన్నారు. బహుశా ఇది 1804 లోనో, 64 లోనో వచ్చిన రుధిరోద్గారి కావచ్చును. ఈ కావ్యం అముద్రితం. (డి. 471).

2. రామావజ్ఝల కొండుభట్టు : పట్టపాక ఓబన్నలాగే అహోబల నరసింహస్వామికే తన సంవాద గ్రంథాన్ని అంకితమిచ్చిన ఇంకో కవి రామావజ్ఝల కొండుభట్టు. ఇతడు "కపిల గోసంవాదం" అనే మూడాశ్వాసాల వేదాంత గ్రంథాన్ని, "బ్రహ్మవిద్య తెలుంగున విస్తరింపజేయదలచి" వ్రాశాడు. ఇతని తండ్రి సరస కావ్య కవిత్వ విశారదుడట. కాబట్టి ఒకటి రెండు గ్రంథాలు రచించి ఉండాలి. అయితే పుస్తకాల పేర్లయినా తెలియవు. కొడుకు సరస కావ్య కవిత్వ చాతుర్య కల్పనా కలితుడననీ జన లోక విశ్రుతుడననీ చెప్పుకొన్నాడు. అంత పేరు రావడానికి కొండుభట్టు వ్రాసిన ఇతర గ్రంథాలు ఏమిటో తెలియవు. ఈ పుస్తకంలో ఆరాశ్వాసాలున్నాయి. గోదేహంలో ప్రవేశించిన సోమశర్మ అనే బ్రాహ్మణుడు కపిలునితో చేసిన సంవాదాన్ని ఆధ్యాత్మిక ప్రతిపాదితంగా కొండుభట్టు చెప్పాడు. (ఆర్ 3091). ఇతని కవిత్వం మృదువుగానూ, నాతి కఠినంగానూ శ్రావ్యంగానూ ఉంటుందని వీరేశలింగంగారు మెచ్చుకొన్నారు[10].

3. కాకరపర్తి తిరుపతి పాత్ర కవి: యుద్ధ గాథలూ, ఆధ్యాత్మిక వాదాలూ మాత్రమేకాక ప్రణయ కలహాలను కూడా సంవాద రూపంలో వ్రాసిన కవులు కూడా ఉన్నారు. విశాఖపట్టణంలోని కాకరపర్తి తిరుపతి పాత్రయ్య అసాధారణ మేధా విశేషంతో "సత్యభామాకృష్ణ సంవాదం" రచించి గొడే జగ్గారావు గారికి అంకితమిచ్చాడు. తన గొప్పతనాన్ని గొడేవారు ఇలా పొగిడినట్టు కవి చెప్పుకొన్నాడు.

---

10. ఆంధ్ర కవుల చరిత్ర - 3 వ భాగం - పుట 278.

మృదుపద వైఖరుల్ బొదవించునప్పుడు
నంది తిమ్మామాత్య నైపుణంబు
సలలితాలంక్రియల్ సమకూర్చునప్పుడు
కవిరామ భద్రుని కౌశలంబు
నర్థగుంభన రీతులలరించునపుడల
సాని పెద్దన ప్రతిభా నిరూఢి
ఘనతర శ్లేష కల్పన సేయునపుడు పిం
గళ సూరకవి నిరాఘాట పటిమ
నీకు గల్గుట జేసి నాళీక భవ వ
ధూనటి యనారతము తావకీన మృదుల
జిహ్వా రంగమున ప్రీతిచే నటించు
పాత్ర కవి వర్య సద్గుణ ప్రకట ధుర్య.
సత్యభామా కృష్ణ సంవాదం. 1-14)

అష్టదిగ్గజాలలో నలుగురి నైపుణ్యాలు తనలో ఉన్నాయని చెప్పుకొనడానికి ఏనుగు గుండె కాయ ఉండాలి. ఈ సత్యభామా కృష్ణ సంవాదం క్రీ.శ. 1893 లో తిరుపతి పాత్రయ్యకు అయిదో పురుషుడైన సీతారామశాస్త్రి పరిష్కరణలో అచ్చుపడింది.

4. **వేముగంటి దత్తోజీ** : భగవద్గీతను కృష్ణార్జున సంవాదం అనేపేరుతో అనువదించినవాళ్ళలో వేముగంటి దత్తోజీపండితుడు ఒకడు. ఇతణ్ణిగురించి ఈసంపుటంలోనే "భగవద్గీతలూ - బ్రహ్మవిద్యలు" అనే వ్యాసంలో వివరించాను. చూడండి.

5. **సాంతమహంతి రాయచంద్రయ్య** : సంవాదం అన్నపేరు వినగానే సవతుల కయ్యం-అందులోనూ గంగాగౌరుల కీచులాట జ్ఞాపకానికివస్తుంది. ఈ యుగంలో జానపదులు ఈకయ్యాన్ని పాటగాకట్టుకొన్నారు. పసగాడ సన్యాసి పెద్ద పాటలో వ్రాసినదాన్ని ఇంకో ఇద్దరు చిన్న పాటలో చెప్పారు 11. అయితే శిష్ట కవులు పద్యకావ్యంగా చెప్పిన శంఖున పోస్తేనేగాని ఇటువంటివి పూర్వం సాహిత్య చరిత్రకు ఎక్కేవికావు. విశాఖపట్నం జిల్లా సింహాచలంలోని నరసింహస్వామి భక్తుడై "తత్ప్రసాద ప్రభావమాన గవిత్వంబు రచియింపబూనిన" సాంతమహంతి రామచంద్రయ్య అనే ఆసామి గంగా గౌరీ సంవాదాన్ని వ్రాశాడు. (ఆర్. 479). ఏకాశ్వాసంలోనే భూరి చరిత్రగా చెప్పిన గౌరీ సంవాదం అచ్చుపడలేదు.

6. **రామనామాత్యుడు**: గయోపాఖ్యానాన్ని కృష్ణార్జున సంవాదం అనే పేరుతో వ్రాసి అహోబల నరసింహస్వామికి పట్టపాక ఓబన్నకాక ఎవరో రామన్నకూడా

11. తెలుగు జానపద గేయ సాహిత్యం - బి. రామరాజు గారు. పుటలు 297, 299, 301.

అంకితమిచ్చాడు. ఇతడు కూడా ఓబన్నలాగే ఎవరో తిమ్మన్న గారి కొడుకు. మొత్తము మీద కవిత్వము సరసముగానే ఉన్నది అని ఇతని గురించి వీరేశలింగం గారు చెప్పారు 12. ఒకే యుగంలో, ఒకే ఊరి దేవుడికి ఒకే పేరు గల తండ్రుల కొడుకులు ఒకే పేరున్న కావ్యాన్ని అంకితం ఇవ్వడం చూస్తే బహుశా ఇద్దరూ ఒకరేనేమో పేరు విషయంలో వీరేశలింగంగారు పొరపడ్డారేమో అని అనుకోవలసివస్తుంది. ఆయన ఓబన్న గురించి చెప్పలేదు.

7. గోవర్ధనం రామయ్య : ఎవరు ఏకావ్యం వ్రాసినా దానిని నైమిశారణ్యంలో శౌనకాది మహామునులకు సూతుడు గొంతు చించుకొని చెప్పవలసిందే. మన కవులు సూతుని చేత ఓవర్ వర్క్ చేయిస్తున్నారని ఎవరైనా దయతలచక తప్పదు. సూతుడు కాక ఇంకెవరు కథ చెప్పినా " పోనీలే ఆ పురాణం కథకుడికి రెస్టు దొరికింద"నుకోవచ్చు. గోవర్ధనం రామయ్య అనే పెద్ద మనిషి "అర్థిలోభి సంవాదం" అనే గ్రంథం వ్రాశాడు. దీనిని విశ్వాదారి అనే బ్రాహ్మణుడు లోకాదారి అనే శిష్యుడికి చెప్పాడు. "నక్షత్రపురాన్ని హాటకుడనే రాజు ఏలుతున్నాడట. అతణ్ణి చూడాలని దీర్ఘకేశుడనే బ్రాహ్మణుడు బయలుదేరాడు. దారిలో ఒక మందిరం కనబడింది. ఇలాంటిది నేను చూడలేదని "చోద్యమంది" అతడు లోపలకు అడుగుపెట్టాడు. కుతూహలాన్ని కలిగించే ఈ కథను వ్యవహారిక భాషలో రామయ్య వ్రాశాడు. చివర ఇలాగ మనల్ని బెదిరిస్తున్నాడు.

గోవర్ధన రామయ్య యు
గావించిన యర్థిలోభ ఘుర్షము విని సం
భావన యివ్వని వాడే
కేవల హీనుండు వాడు కీర్తి రహితుడున్
(ఆర్. 943)

ఈ కథ అతడు చెప్పాక ఎవరు సంభావన ఇవ్వలేదో మనకు తెలియదు. మనకెందుకు దొడ్డి సంభావన ఇచ్చి పంపిద్దాం.

8. పోచిరాజు వీరన్న : భగవద్గీతను కృష్ణార్జునసంవాదం అనే పేరుతో అనువదించిన ప్రసిద్ధులలో పోచిరాజు వీరన్న ఒకడు. ఇతనిగురించి ఈసంపుటంలోనే "అభ్యుదయాలు విలాసాలు" అనే వ్యాసంలో విపులంగావ్రాశాను. చూడండి.

9. వేల్పూరు వెంకటరామయ్య : ఈ యుగంలో కృష్ణార్జున సంవాదాలను రచించిన ఇతరులు ఎవరూ చెప్పుకోని గొప్పతనాన్ని వేల్పూరు వెంకట రామయ్య చాటుకొన్నారు. తన "సవ్యసాచి కృష్ణ సంవాదం" "మహోత్కృష్ట కావ్యం" అని అతని ఉద్దేశం. తనలాంటి "కవితాచమత్కార పారావార గంభీరుడు "లోక ప్రశస్తిగా" మహాప్రబంధాలే చెప్తారని అతని విశ్వాసం. ఇది మూడాశ్వాసాల

12. ఆంధ్ర కవుల చరిత్ర - 3 వ భాగం. పుట 288.

గ్రంథం. దీని సమగ్ర ప్రతి ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉంది. (ఆర్. 230). ఈ కావ్యమే కాకుండా "మృదువుగా", "ఒప్పుగా", వినయంతో" భామరమతిని ఈ నరముడు వేరే కృతులు రచించాడు. వాటి పేర్లు మాత్రం తెలుస్తున్నాయి. అవి. 1. విజయలక్ష్మీనరసింహ విలాసం, 2. వియన్నదీపరిణయం, 3. ఇరవై అయిదు శతకాలు, 4. బాణాసురయుద్ధ నాటకం, 5. ఇంకా కొన్ని నాటకాలు. ఇవన్నీ అలభ్యాలు.

10. వేల్పూరి వెంకటేశ్వరులు: మానవులసంవాదాలు, మానవులతో సంవాదాలు కాక జంతువుల సంవాదాన్ని వ్రాసిన వాళ్లలో వేల్పూరి వెంకటేశ్వర్లు ఒకడు. ఇతడు గోవ్యాఘ్ర సంవాదాన్ని వ్రాశాడు. దీనిని గోవ్యాఘ్రచరిత్ర అని కూడా అంటారు. ఇతడు పంచదబ్బులలో చేరే విచిత్ర రామాయణాన్ని కూడా వ్రాశాడు. ఈ సంపుటిలోనే రామాయణ రచనలపైన వ్రాసిన వ్యాసంలో ఇతని గురించి ఉంది. వేల్పూరి వెంకటేశ్వర్లే కాక మరి కొందరు గోవ్యాఘ్ర చరిత్రలు వ్రాశారు. ఒకరి పేరు కనకయ్య గారి కామరాజు. (ఆర్. 44) ఇతనిది రెండాశ్వాసాల పురాణం : పద్య కావ్యం. ఇంకొక పేరు తెలియని కర్త వచన రూపంలో గోవ్యాఘ్రచరిత్ర వ్రాశాడు. (ఆర్ 58 ఎఫ్) 1. నలుగురు వ్రాసిన గోవ్యాఘ్ర చరిత్రలు అచ్చుపడ్డాయి. ఒకటి వెంకట కవిది. ఇంకొకటి తిరునగరు రామానుజ దాసుడిది. తక్కిన ముద్రిత గ్రంథాల కర్తల పేర్లు తెలియదు.

11. యామజాల శేషాచలపతి : ఇతడు వసిష్ఠ జనక సంవాదాన్ని వ్రాశాడు. అచ్చుపడింది. వావిళ్ల వారు ప్రకటించారు. వేదాంతం. ఇతడి గురించి "భగవద్గీతలు బ్రహ్మ విద్యలు" అనే వ్యాసంలో చూడండి.

12. కొమరగిరి సంజీవి : గంటకు నూరుపద్యాలు చెప్పే ఘటికులు మన కవులలో చాలామంది ఉన్నారు. కొమరగిరి సంజీవి అనే కవి ఏదో ఆవేశం వచ్చి "ఆశుకవిత్వ తాండవో దంచిత మండితార్భటి" తో శశాంక శేఖర శతకాన్ని రెండు గడియలలో వ్రాశాడు. ఇతడే ఇంకో రెండు గడియలలో హరిహర సంవాదమనే రచన చేశాడు. ఈ రెండు గ్రంథాలూ బహుశా ఒకటే కావచ్చునని ఒకదానికొకటి మారుపేర్లని పరిశోధకులు భావిస్తున్నారు 13. శతకాన్ని ఎవరితోనో జగడంవచ్చి చెప్పినట్టుంది " మద్రిపు ప్రకర కంజ శశాంక శశాంక శేఖరా ! " అని దేవుణ్ణి సంభోదించాడు. "మదీయ శాత్రవుల దండన సేయగ" దేవుని ఘటనా ఘటనా సమర్థలీల కనబడుతుందట. ఈ సంవాదంలో కవే గెలిచాడు. తాను సమ్మతాస్తోక విలాసు డయ్యాడట. (నెం. 34)

సంవాదాలలో గెలిచిన వాళ్ల విజయాలను కీర్తించేవాళ్లు చాలామంది ఉంటారు. సమాన ఉజ్జీలయినప్పుడు గ్రంథనామాన్ని సంవాద పదయుక్తంగా చెప్పవచ్చు. కొంచెం మహిమ ఎక్కువ వాడు గెలిస్తే ఆ కావ్యానికి విజయమనే పేరు పెట్టడం రివాజు. ఈ యుగంలో వచ్చిన విజయ కావ్యాలు చూడండి.

---

13. శతక కవుల చరిత్ర - వంగూరి సుబ్బారావు గారు. పుట 473.

1. **అయ్యమాచార్యులు** : ఇతడు రామేశ్వర విజయం వ్రాశాడు. ఇతివృత్తం ఏమిటో తెలియదు. చెన్నకేశవ విలాసం కూడా రచించారు. ఈ సంపుటిలోనే "అభ్యుదయాలు-విలాసాలు " వగైరాలపైన వ్రాసిన వ్యాసంలో ఇతని గురించి తెలిసిన కొద్ది విషయాలు చెప్పాను.

2. **పరశురామ పంతుల అనంతరామయ్య** : ఇతడు హనుమద్విజయం రచించాడు. రామాయణగాథ - రామాయణాలపై వ్రాసిన వ్యాసంలో ఇతని గురించి ఉంది.

3. **ఆలూరి కుప్పన** : ఆచార్య విజయం వ్రాశాడు. ఇతని గురించి పరిపరి పరిణయాల వ్యాసంలో చెప్పాను.

4. **త్యాగరాజ మొదలి** : ఆలూరి కుప్పనవంటి తమిళదేశంలో స్థిరపడిన తెలుగు వాళ్లు తమిళ గ్రంథాలు వ్రాశారో లేదో గాని త్యాగరాజ మొదలి అనే తమిళుడు తెలుగు గ్రంథాలు వ్రాశాడు. ఇతడు చిన్న చిన్న పుస్తకాలు వ్రాసి పెద్ద పెద్ద పేర్లు పెట్టాడు. సుబ్రహ్మణ్య విజయం అనే అయిదాశ్వాసాల కావ్యానికి "విద్వత్కర్ణామృతం" అనే మారు పేరు పెట్టాడు. ఇతడు "ఛందో రత్నాకరం" అనే చంధో గ్రంథం కూడా వ్రాశాడు. అది చిన్న పుస్తకం. ఈయన 1830 ప్రాంతాలలో పుట్టి 1870 ప్రాంతాలలో పోయాడు. ఇంజనీరింగు శాఖలో అసిస్టెంటెంటు ఓవరు సీరుగా పనిచేశాడు. ఇతని కవిత్వం సలక్షణమని వీరేశలింగం గారు సంతోషించారు 14.

5. **అనుమకొండ పురుషోత్తం** : సలక్షణంగా ఉన్నా లేకపోయినా యక్షగానాలు మన సాహిత్యంలో ఒక ప్రత్యేక స్థానాన్ని ఏర్పరచుకొన్నాయి. అనుమకొండ పురుషోత్తం అనేఆయన అంగరవిజయాన్ని యక్షగానంగా రచించాడు. ఇందులో కవి సృష్టికాండలో మన్మథుని ప్రభావాన్ని చెప్పాడు అని కొందరూ 18, కామదహనం గురించి చెప్పాడని కొందరూ 18 అంటున్నారు. రచన ఒక మోస్తరు అని మొదటి వారి అభిప్రాయం. కాకినాడ ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తులో ఈ యక్షగాన ప్రతి ఉంది. (గ్రంథ సంఖ్య 34) కవి కర్నూలు జిల్లావాడు.

6. **అల్లమరాజు రామకృష్ణయ్య** : ఈ యుగంలో కవి చకోర చంద్రోదయం వంటి కావ్యాలు వ్రాసిన అల్లమరాజు రామకృష్ణయ్య వైనతేయ విజయం కూడా వ్రాశాడు. ఇతని గురించి పరిపరి పరిణయాలు వ్యాసంలో చూడండి.

7. **పిండిప్రోలు లక్ష్మణకవి** : లంకావిజయం అనే పేరుతో, రావణ దమ్మీయం అనే నామాంతరంతో పిండిప్రోలు లక్ష్మణకవి ఒక ద్వ్యర్థి కావ్యం వ్రాశాడు. ఇతని గురించి కూడా ఇతర వ్యాసాలలో వివరించాను.

ఈ ఏడుగురే విజయాలను వ్రాసినట్టు తెలుతున్నాయి.

---

14. ఆంధ్ర కవుల చరిత్ర - 3 వ భాగం, పుట [illegible]
15. ఆంధ్ర యక్షగాన వాఙ్మయ చరిత్ర - యస్వీ జోగారావు గారు. పుట [illegible]
16. ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్ పత్రిక - సంపుటి 4 పుట [illegible]

13

నూటయాభైమంది శతక కవులు

ఒక రకంగా ఇది శతక కవుల యుగమని చెప్పవచ్చు. ఈ కాలంలో లెక్క తేలినంత మంది శతకకవులు మరే యుగంలోనూ కనబడరు. అంతేకాదు ఈ యుగంలోని శతకాలలో ఉన్నంత వైవిధ్యం కూడా పూర్వయుగాలలో కనబడదు. భక్తిశతకాలు, ముక్తి శతకాలు, రక్తి శతకాలు, విరక్తిశతకాలు, స్వయం ఘోషణ, సమాజదూషణ, ఇచ్చిన వాళ్ళను పట్టుకుని పొగిడి పారెయ్యడం, ఇవ్వని వాళ్ళను నిలబెట్టి తిట్టిపోసెయ్యడం ఒకటేమిటి ఈ యుగంలోని శతకకాననంలో కా అంటే కావలసినన్ని ననలు కనబడతాయి. అయితే అన్నీ పారిజాత పుష్పాలేకావు. కొన్ని ఉమ్మెత్త పువ్వులు,కొన్ని కాగితం పువ్వులు, మరికొన్ని ఏ సాహిత్య భ్రమరాలూ వాలని సంపెంగమొగ్గలు. ఈ శతక ప్రసూనాల గురించి వాటిని దండగుచ్చిన వాళ్ళగురించి అవసరమైనంత చెప్పుకొందాం.

అన్నిటికన్నా మొట్ట మొదట అవసరం ఈ కవులంతా శతక లక్షణాలు పాటించారా అన్న విషయం. శతకమనగానే సంఖ్యానియమం ముఖ్యం. అష్టోత్తర శత సంఖ్యకు మన పూర్వులు మంత్ర మహిమ ప్రసాదించారు. దేవుని పేరుగాని, స్తోత్రాన్ని గాని నూట ఎనిమిదిమార్లు జపించమన్నారు. శతకాలు కూడా ఆదిలో స్తుతులే. అందుచేత ప్రతిశతకంలో నూట ఎనిమిది పద్యాలు ఉండడం రివాజు. అయితే కొందరు బొటాబొటిగా నూరు పద్యాలతో శతకాన్ని పూర్తి చేసినవాళ్ళు ఉన్నారు. నూరు నుంచి నూట ఎనిమిది లోపున ఎన్నో కొన్ని పద్యాలు వ్రాసిన వాళ్ళు ఉన్నారు. ఒక్క శతకంతో తృప్తి పడక అదే మకుటంతో శతకద్వయాలూ, త్రిశతులు చెప్పిన వాళ్ళు ఉన్నారు.

కొందరు శతకం వ్రాద్దామనుకొని మొదలెట్టినా నూరు పద్యాలు పూర్తి చేయకుండానే సగమో, ముప్పాతికో చెప్పి ఊరుకొన్నారు. ఇలాంటి అసంపూర్ణ శతకాలను పూరించిన వాళ్ళు కూడా మరికొందరు ఉన్నారు. ఉదాహరణకు రాయభట్టు వీర రాఘవయ్య 75 పద్యాలతో ఆపేసిన కస్తూరిరంగ శతకాన్ని వాద్రేవు కామరాజు పూర్తి చేశాడు. కిందటి యుగంలో వేల్పూరి విస్సన్న 73వ పద్యంతో అసంపూర్ణంగా వదిలివేసిన విశ్వేశ్వర శతకాన్ని అతని మనుమడు పూరించాడు.

అయితే చాలా శతకాలు ఈ యుగంలో అసంపూర్ణంగానే ఉండిపోయాయి. కొన్ని కొన్ని శతకాలలో నాలుగైదు, మరి కొన్నింటిలో పది పన్నెండు పద్యాలు మాత్రమే దొరికాయి. ఉదాహరణకు చట్రా లక్ష్మీనరసు చెప్పిన

కోదండరామశతకంలో 13 పద్యాలే లభించాయి. వీటిని ఈ కుంపిణీ యుగం లోనే అచ్చువేయిస్తూ ఇలా ప్రకటించాలని వ్రాతప్రతిలో ఉంది.

"ఇది ఛాపా చేసేటప్పుడు షరా వ్రాయవలశినది యేమంటే మా దగ్గెర కలిగి పద్యములు యిన్నే గనుక యీ శతకమునకు నిండు ప్రతియే పెద్ద మ నిష్యి దగ్గెర వుండినా మేము ఛాపా చేయిస్తున్నాము గనుక అందులో పదిప్రతు లుఅతన్కి యిస్తున్నాము" (డి. 1537).

అయితే ఇప్పటి దాకా ఎవరూ నిండు ప్రతిని ఎవరూ ఛాపా చేయిం చినట్టు లేదు. 1 కోదండరామ శతకంలో దొరికిన పదమూడు పద్యాలైనా అ చ్చుపడ్డాయి. కొన్ని అసమగ్ర శతకాల పద్యాలు వెలుగు చూడలేదు. నూరుకు తక్కువైనా ఈ పద్యాలను శతకాల కిందనే మన చరిత్రకారులు జమకట్టుకొం టున్నారు. ఏమంటే శతకాలేకాక మరికొన్ని సంఖ్యానియమంగల రచనలు కూ డా మన సాహిత్యంలో లేకపోలేదు. ఒకటి నుంచి వేయిదాకా ఏ సంఖ్యలోనైనా కొన్ని నియమాలు పాటించి ఒకే మోస్తరు రచన చేస్తే ఆ రచనకు ఒక ప్రత్యే కమైన పేరు మనలాక్షణికులు ప్రసాదించారు.

సంఖ్యానియమంగల ఏ రచన చేసిన కవినైనా మన చరిత్రకారులు శతక కవి కింద పరిగణించారు. వంగూరి సుబ్బారావుగారి శతక కవుల చరి త్రలో తారావళులు మొదలైన రచనలు చేసిన రచయితల జీవితవివరాలు ఉన్నా యి. అందుకే ఈ ప్రకరణంలో అటువంటి వాళ్ళ గురించి కూడా ముచ్చటిం చుకొందాం. వాస్తవానికి తారావళి, పంచాశత్తులు మొదలైన రచనలలో కూడా మకుట నియమం ఉంటుంది కనుక అవి శతకాలకు దగ్గర చుట్టాలే.

ఏ ఏ సంఖ్యానియమాలకు ఏ ఏ పేర్లున్నాయో ఈ యుగంలో ఎవరెవ రు ఆరచనలు చేశారో ముందు పరిశీలిద్దాం. ఒక్కటే పద్యం చెప్తే దాన్ని ము క్తకం అంటారు. రెండు పద్యాలు చెప్తే కుళకం అంటారు. మూడు పద్యాల ర చనను త్రికం అంటారు. ఈ మూడు రకాల పేర్లతో చేసిన రచనలకు ఉదాహ రణలేవీ ఈ యుగంలో లేవు. ఆ పైబడిన సంఖ్యా నిమయ రచనలు చాలా ఉ న్నాయి.

1. పంచకం లేక పంచ రత్నాలు: అయిదు ఒకే మోస్తరు పద్యాలను ఒకే మ కుటంలో చెప్తే దాన్ని పంచకం అంటారు. పెళ్ళి సదస్యాలలోనూ, సన్మాన స భలలోనూ పంచ రత్నాలు సాధారణమే. వీటిలో మకుటం ఉండక్కర్లేదు. మిగ తా వాటిలో ఉంటుంది. ఈ యుగంలో మూడు పంచకాలు లభిస్తున్నాయి.

1. మోదుకూరి అమరయ్య: వేణుగోపాల పంచ రత్నాలు
   ఆర్. 892 (బి)
2. కర్త తెలియదు : బ్రహ్మబిల పంచరత్నాలు
   "శోభిల్లు బ్రహ్మ బిలము"

1. కోదండరామ శతకం సమగ్రంగా దొరుకుతున్నా అముద్రితమే. చూ. విస్మృత కళింగాంధ్ర కవులు-అడిదము రామారావుగారు, పుట 88. (ఈ కవివివరాలు ఇదేసంపుటంలో "విజయనగరం" అనే ప్రకరణంలో ఉన్నాయి.

అవే మకుటంతో చెప్పిన సీస పద్యాలు
(చాటు పద్య మణి మంజరి-2 పుట31)

3. ఒక అజ్ఞాత కవి : యోగపంచ రత్నాలు "యోగ వలసాంద్ర శ్రీగురు యోగిచంద్ర" అవే మకుటంలో ఉన్న సీస పద్యాలు. (చాటు పద్య మణి మంజరి-2 పుట31)

2. అష్టకాలు: పంచరత్నాల తరువాత చెప్పుకోదగ్గవి అష్టకాలే. వీటిని "వారణ మాల"లూ అని కూడా పిలుస్తారు. ఆరు, ఏడు, సంఖ్యలుగల రచనలు ఎవరూ చేపినట్లు లేదు. అష్టకాలు చాలా ప్రసిద్ధాలు. ఏ ఛందస్సులోనైనా వీటినిరచించ వచ్చు. అయితే మత్తకోకిల విహార రచనలే వీటిలో ఎక్కువ.

1. (బళ్ళారి) గురురాజయ్య : రాఘవేంద్రాష్టకం.
(చూ. శతక కవుల చరిత్ర పుట388)

2. బాణాల వీరశరభయ్య : గోరంట్ల మాధవాష్టకం. (ఇతడు గోరంట్ల మాధవ శతకం చెప్పాడు. ఈ పేరుతో అష్టకం కూడా ఇతడు వ్రాశాడేమో. (ఆర్. 128)

3. పేరుతెలియని ఇంకో ఏడుగురు కవులు : పై మాధవాష్టకంతో బాటే మరో ఏడు అష్టకాలు ప్రాచ్య లిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉన్నాయి. వాటి పేర్లూ, నెంబర్లూ చూడండి.
1. మాధవాష్టకం. 128 (ఇ)
2. వెంకటేశ్వరాష్టకం. 128 (ఎఫ్)
3. రఘురామాష్టకం. 128 (జి)
4. రఘువాష్టకం. 128 (హెచ్)
5. కడపవాయుజాష్టకం. 128 (ఐ)
6. కోవేటిరాయాష్టకం. 128 (జె)
7. పపవితచోరాష్టకం. 128 (ఎల్)

ఈ యుగంలో మదివ సుభద్రాయమ్మగారనే జమీందారుల ఆడబిడ్డ కూడా ఒక అష్టకం వ్రాసిఉంటారని అనుమానించవచ్చు. ఆమె వ్రాసిన రెండు శతక సంపుటాలలో రెండు మత్తకోకిలలు దొరికాయి. రచనా విధానం అష్టకాన్ని స్ఫురింపచేస్తోంది. 2 ఒకటి చూడండి.

---

2. మదివ సుభద్రాయమ్మగారిచేత రచియబడిన తెలుగు కావ్యములు. ప్రథమభాగము. ముద్రణ 1881. పుట 62

మేలురా బ్రతిమాలరా జలమేలరా వెతజాలురా
జాలివొందగలేనురా నిను నమ్మితింపగ జాలరా
యేల నీదయ రాదురా నమవేలరా నగబాహరా
జాలమేల విశాఖ పట్టణ జానకీ పరమేశ్వరా.

ఇది నిస్పందేహంగా అష్టకాల బాణీయే. పల్లిపార్వతీశం అనే కవి కొన్ని అష్టకాలు వ్రాశాడట. ఏవీ లభించలేదు. 3

3. నవరత్నాలు: అష్టకాల తరువాత నవరత్నాలు వస్తాయి. పంచ రత్నాలలాగే నవరత్నాలను కూడా సభలలో చదవడం ఇప్పుడు కద్దు. అయితే పూర్వం ఈ రచనలు చేసిన వాళ్ళు అరుదుగానే కనబడతారు. "కృష్ణ నవరత్నాలు" అనే పద్యాలను శ్రీ వేటూరి ప్రభాకర శాస్త్రిగారు ప్రచురించారు. 4 వీటిలో మకుట నియమం ఏమీ లేదు. మరెవరో కవి "రామ నవరత్నాలు" వ్రాశాడు. అక్కడక్కడ పురుగులు కొట్టేశాయి. (ఆర్ 853 (బి) 1. వీటిని నగతగాని మాధయ్య వ్రాశాడని విడుదవోలు వెంకటరావుగారు భావిస్తున్నారు. 5

4. దశకాలు: నవరత్నాల తరువాత వచ్చే సంఖ్యానియమ రచన దశకం. ఒకరకంగా ఇది శతకంలోని భాగమే. మనకవులు తమ శతకాలను పది దశకాల కింద విభజించి ఒక్కొక్క దానికి ఒకొకపేరు పెట్టడం రివాజే. చాలా శతకాలలో దశావతార దశకం తప్పని సరిగా కనబడుతోంది. శతక విభాగంగాకాక ప్రత్యేకంగా దశకాలను కూడా వ్రాసిన వాళ్ళు కొందరున్నారేమో. ఉదాహరించడానికి రెండు దొరికాయి.

1. కర్తపేరు తెలియదు. "శ్రీమనోనాథ" దశకం. దీనిని దశ సీసాలు అనే పేర వేటూరి ప్రభాకర శాస్త్రిగారు ప్రచురించారు. "శ్రీమనోనాథ! మాధవ! శ్రీయనంత పద్మనాభ! దయానిధీ! పరమపురుష! అనే మకుటంతో ఎవరో పది సీసాలు వ్రాశారు. (చాటు పద్య మణి మంజరి-2 పుట 451)

2. అజ్ఞాత కవి : "కలగంటి" దశకం. ఇవి కూడా సీసాలే. మొల తకలగంటి ఆంతట మేలుకొంటి" అన్న మకుటం. వీటినికూడా వేటూరి వారే ప్రచురించారు. (చాటు పద్య మణి మంజరి-2 పుట 51) "కలగంటి" శతకం వేరే ఉందేమో. ఈ దశకం అందులోని ఒక భాగమేమో!

3. చూ. శతక కవుల చరిత్ర పుట [illegible].
4. చాటు పద్యమణి మంజరి-2. పుట [illegible]
5. శతక కవుల చరిత్ర- అనుబంధము. పుట [illegible]

5. **భాస్కరమాల:** పదకొండు సంఖ్యతో పద్య రచన ఏదీ జరిగినట్టు లేదు. పన్నెండు పద్యాల దండను భాస్కరమాల అంటారు. మనకు ఆదిత్యులు పన్నెండు మంది కనుక ఈ రచనకు ఇలా పేరు పెట్టారు. ఒక్క మోదుకూరు అమరయ్య వ్రాసిన "కోదండరామ భాస్కరమాల" తప్ప ఇంకొకటి నాకు కనబడలేదు. ఇది అముద్రితం. (ఆర్. 892)

6. **వింశతులు:** భాస్కరమాల తరువాత "శశికళ" అనే రచనా విభేదం ఒకటి ఉంది. పదహారు పద్యాలగుచ్ఛానికి ఈ పేరు ఉంటుంది. అయితే ఈ యుగంలో "శశికళ"ను వ్రాసిన వాళ్ళెవరూ అగుపించరు. భాస్కరమాల తరువాత వింశతులు చెప్పినవాళ్ళే కనబడ్డారు. వింశతి అంటే ఇరవై.

1. పోలవరపు రాయుడు : జేసువింశతి. "జేసు శ్రీనామం" అనే పేరిట ఇరవై పద్యాలను వ్రాశాడు. నెల్లూరు సంత జాన్ ప్రిస్‌వారు వేసిన గేయ సంపుటిలో ఇవి ఉన్నాయి.

2. మరింగంటి వెంకట: క్షమా వింశతి.
   రాఘవాచార్యులు

7. **పంచవింశతులు:** ఇరవై పద్యాల తరువాత ఇరవై అయిదు పద్యాల విభాగమే గణనకు వస్తూంది. దీనిని పంచవింశతి అంటారు. గరుగులాల్ అనే అతడు "రసజ్ఞ నృసింహ పంచవింశతి" వ్రాశాడు. ఇది క్రైస్తవ మత విద్వేష రచన. తిన్నసూరి గోపాలం అనే కవి హనుమత్పంచ వింశతి వ్రాశాడు. (రెంటాల వారి శతక సంపుటి.

8. **తారావళులు:** తరువాత వచ్చేవి తారావళులు. వీటిని నక్షత్రమాలలు అని కూడా పిలుస్తారు. ఇందులో ఇరవై ఏడు పద్యాలు ఉంటాయి. ఈ యుగంలో ఇవి వ్రాసిన వాళ్ళు అధికంగానే ఉన్నారు.

1. జూలూరి అప్పయ్య : శ్రీనివాస తారావళి
2. మోదుకూరి అమరయ్య : కేశవ తారావళి. ఆర్. 892 (సి)
3. లోకారెడ్డి కృష్ణమాచార్యులు : యోగ తారావళి. డి.2171
4. శిష్టు కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి : అచ్చిగాని తారావళి
5. అడిదం బాల భాస్కరం : శ్రీకృష్ణ భూపతి తారావళి
6. రాచవేటి కవి : గణికాగుణ ప్రవర్తన తారావళి
7. పండితారాధ్యుల వీరేశలింగం: శనైశ్చర నక్షత్రమాల
8. ఎవరో అజ్ఞాత కవి : సరస్వతీ తారావళి. ఆర్. 128 (సి)

(వెండి గంటం గురునాథం అనే కవి సరస్వతీ శతకం వ్రాశాడు. ఇదికూడా

అతడే చెప్పాడేమో. పరిశోధించాలి.
8. వేల్పూరి వెంకన్న : కంద తారావళి వ్రాశాడు. (చూ. శతక కవుల చరిత్ర. పుట 584)

9పంచాశత్తులు: తారావళుల తరువాత "రాగమాల" అనే రచనా భేదం ఉంది. ఇందులో 32 పద్యాలు ఉంటాయి. అయితే రాగమాలకు ఈయుగంలో ఉదాహరణ నాకు దొరకలేదు. అందుచేత "నక్షత్రమాల" తరువాత పంచాశత్తులనే చెప్పుకొందాం. పంచాశత్తులంటే ఏభైపద్యాలు. ఇవి అర్థ శతకాల కింద లెక్క.

1. జూలూరి అప్పయ్య: రామపంచాశత్తు కందాలు
2. తోట విజయ రాఘవయ్య: శృంగార పంచాశత్తులు
   నాయకీనాయక వాక్యాలు

పంచాశత్తుల తరువాత శతకాలే వస్తాయి. వాటి తరువాత ద్విశతులు, త్రిశతులు, పంచశతులు, సప్త శతులు, సహస్రాలు యథాశక్తి వ్రాయవచ్చు. ఈ యుగంలో త్రిశతులు దాకా వ్రాసిన వాళ్ళు కనబడతారు.

సంఖ్యానియమం తరువాత శతకాలలో ఉండవలసినది మకుట నియమం. పద్యం చివర ఒక పదంతోనో లేక కొన్ని పదాల కలగలుపుగానో మకుటం ఉంటుంది. అయితే కొన్ని శతకాలలో ఒక పాదం పాదమంతా మకుటమేఆవరిస్తుంది. కొన్ని వృత్తాలలో ఒకటిన్నర పాదాలుకూడా మకుటమే కనబడుతుంది. కొన్ని సీసశతకాలలో ఎత్తుగీతి చివరి రెండు పాదాలూ మకుటమే. కొన్నింటిలో మూడుపాదాలు కూడా ఆక్రమించకపోలేదు. ఈ యుగంలోని శతక కవుల మకుటాలను పరిశీలిస్తే అవి రక రకాల సైజుల్లో ఉన్న సంగతి స్పష్టమవుతోంది.

సైజు ఏదైనా సరే, సాధారణంగా మకుటం సంబోధనా రూపంలోనే ఉంటుంది. అయితే కొన్ని శతకాలలో అందుకు విరుద్ధంగా ఏదో ఒక ప్రకటన మాత్రమే మకుటాయమానంగా ప్రకాశిస్తుంది. మచ్చుకు మాత్తూరు అప్పావు మొదలి చెప్పిన మాతృ శతకంలో "తల్లిని బోల రెవ్వరున్" అన్న సత్యమే చివరంటా కనబడుతోంది. గోపీనాథం వెంకయ్య శాస్త్రులు చెప్పిన శతకంలో "బ్రహ్మానందమదియె కాదే? అనే ప్రశ్నే మకుటం. మంచెళ్ళ వాసుదేవయ్య వ్రాసిన రెండు శతకాలలోనూ సంబోధన లేదు. గోపాలుడు రంగశాయి మనపాలగలండు విచారమేటికిన్" అనే ధైర్యవచనం "రంగశాయి శతకం"లోనూ పూరుష ముఖ్యశతకంలో "పూరుష ముఖ్యుడా భువనపూజ్యుడు మాకు ప్రసన్నుడయ్యె డిన్" అనే ప్రార్థన కనబడతాయి. 8 శంకర శంకరయ్య రచించిన

---

8. నన్నయ్యగారు ఆదిలోని ఆదిపర్వం మొదటి అశ్వాసంలోని "అనంతుడు మాకు ప్రసన్నుడయ్యెడున్" అనే మకుటంతో నాలుగు పద్యాలు చెప్పారు. చూ. ఆది-1-100 నుండి 104.

రాచబిడ్డ శతకంలో "రాచబిడ్డడింక బ్రోచుమమ్ము" అనే భరోసాయే మకుటం.

కొన్ని శతకాల మకుటాలు చక్కగా నోటపట్టు బడతాయి. కొన్ని ఇనుప గుగ్గిళ్ళు. పిచ్చి పాండిత్యాన్ని ఒలకబోస్తూ కూడా "నేను ఎంత చదువుకున్నానో చూడు" అని దేవుణ్ణి సవాలు చేస్తాయి. మోదుకూరి శంకరయ్య ధీరధీ శతకం వ్రాశాడు. "ధరశరాధీర ధీశనుత దాశరధీ ధరధీర ధీరధీ" అనే ఈ మకుటం ఒకపాదం ఆక్రమించినా పొదుపుగా అదే అక్షరాలు వాడానని కవి భావించినట్టుంది.

ఆ మకుటం పరవాలేదు. విరుపులు తెలిస్తే నోట పడుతోంది. తిందుకఆశ్వాను అనే పెద్దమనిషి నరసింహస్వామి వారిమీద శతకం చెప్పాడు. దీని మకుటం నిజంగా ఒక అచ్చాటీ. ఎంత స్పీడుగా మాట్లాడే నోటికైనా ఇది బ్రేకు వేస్తుంది. ప్రతి పద్యం చివరా "శ్వేతకు భృన్నృకేసరీ" అని నూరుసార్లు అనాలంటే చెడ్డచిక్కే. ఎంత దేవుని పేరైనా ఇది ఇబ్బందికరమైన పుణ్యాన్నే ఇస్తుంది.

అతని కంటె ఘనుడు అచంట మల్లన్న! మల్లంపల్లి మల్లికార్జునయ్య అనే కవి పెడనలో ఉండే ఈశ్వరుని మీద ఒక శతకం వ్రాశాడు. ఈ స్వామి వారిని ఆదిలో అగస్త్యుడు ప్రతిష్ఠించాడు కనుక ఆయనకు అగస్త్యేశ్వరుడనే పేరు వచ్చింది. ఈ దైవాన్ని స్తుతించుతూ మల్లంపల్లి మల్లయ్య నోరు తిరగని మకుటం వ్రాశాడు. చూడండి: "పెడనాభిధాన శివపూర్వస్వాదిగస్త్యేశ్వరా!" అని 105 సార్లు అనాలంటే దేవుడు దిగిరావాలి. ఇటువంటి మకుటాలు ముళ్ళ కిరీటాలు.

మకుటాల్లో ముళ్ళున్నా లలితంగా పువ్వులాంటిపదాలతో శతకాన్నివ్రాసిన వాళ్ళు కొందరు లేకపోలేదు. మకుట నియమంలో మరికొన్ని వింతపోకడలు పోయిన వాళ్ళు కొందరున్నారు. తిరువాయి పాటి రామానుజయ్య "రంగనాయకి" శతకం వ్రాసాడు. ఈ ఉత్పలమాలలలో పద్యం చివర"రంగనాయకీ" అనే సంబోధనతోపాటు ప్రతిపద్యంలోనూ మూడవ పాదంలో చూడికుడుతాయని పిల్చిన బల్కవేమి? అనే ప్రశ్న ఉంటుంది.

పిలిస్తే దేవతలైనా పలకడానికి వాళ్ళ నామాలలో, చిరునామాలలో పొట్లు ఉండకూడదు. ఈ యుగంలోని నూటయాభైమంది శతకకవులు కొన్ని వందల దైవాలను తమ శతకాల్లో పిలిచారు. దేవతల ఎడ్రస్సులలో పొరపాట్లు రాకుండా మకుటంలోనే స్వాముల సాకీన్లు కూడా ఎందుకేనా మంచిదని పొందుపరిచారు. "మురమళ్ళపురాధిప వీరశంకరా!" అనీ "గొట్టుముక్కల పురేశా! రాజగోపాలకా!" అనీ ఆయా ఊళ్ళ పేర్లతో దేవుళ్ళను మకుటంలోనే సంబోధించడం కూడా ఈ యుగంలో విరివిగా కనబడుతుంది. ఈ రివాజు నిజానికి పాతదే. ప్రతిపద్యంలోనూ కాకపోయినా ఒకటి రెండుచోట్ల అయ్యలరాజు తిప్పన

తాను సంబోధించే రఘువీరుడు ఒంటిమిట్టవాడని స్పష్టపరచాడు. 7 ఈ శతకానికి గజపతులయుగంలోనే "ఒంటిమిట్ట రఘువీరశతకము"నే పేరు రూఢమైంది. అయితే ఇలాంటి చిరునామా శతకాలు పూర్వం కొద్దిగానే ఉండేవి. ఈయుగంలో కోకొల్లలు.

తన ఊళ్లో ఉండే దేవుని మీద ప్రతి రచయితా ఒక శతకం వ్రాసుకోవడం వల్ల మకుటానికి గ్రామనిర్దేశం జరిగింది. ఊరి పేరేకాక ఊళ్లో వున్న ప్రముఖుని పేరు కూడా చేర్చడంవల్ల కొన్ని మకుటాలలో మానవుల పేర్లు కూడా వచ్చాయి. మదిన సుభద్రయ్యమ్మగారు తమతండ్రి పేరు కూడా చేర్చడం వల్ల "చారు వైశాఖపురధామ. జగ్గరాయ దాస హృదయాబ్ధి సోమకోదండరామ!" అనే మకుటం వచ్చింది. మిక్కిలి మల్లికార్జునుడు కూడా తన పోషకుడైన ప్రోతా ప్రగడ శ్రీరాములిగారి పేరు వచ్చే మకుటంతో రాఘవ శతకం చెప్పాడు. అయితే "దాసపోషకు"లైన దేవతల ముద్రలు కీర్తనలలోనేగాని శతకాలలో అరుదుగా కనబడుతాయి. మకుటంలో ఊరిపేర్లు ఉన్నవే అధికం. వాస్తవానికి ఈ యుగం లో చాలా శతకాలు ఊరిపేర్లతోనే ప్రసిద్ధమయ్యాయి. ఉదాహరణకు కలువాయి శతకం; తాడిమళ్ళ రాజగోపాలశతకం; గోరంట్ల మాధవ శతకం వగైరాలున్నాయి. అప్పుడే లేచిన కొత్త ఊళ్ళ పేర్లు కూడా మకుటంలో కనబడతాయి. పువ్వుల చిన అప్పలస్వామి" జార్జిపేట వేణుగోపాల శతకం" వ్రాశాడు.

ఎన్ని మకుటాల్లో ఊరి పేర్లు ఉన్నా కొన్ని శతకాలకే నిజంగా పేరు వచ్చింది. దానికి కారణం. వాటిలో ఉన్న రసవత్తర విషయాలే. శతక లక్షణంలో రసనియమంకూడా ఒకటి ఉందని సాహిత్య చరిత్రకారులు కొందరు భావిస్తున్నారు. 8 అన్ని పద్యాలలో ఒకే రసం ఉండాలనీ, ఒక దాంట్లో శృంగారం, ఇంకోదాంట్లో హాస్యం, మరోదాంట్లో శాంతం ఇలాగ ఉండకూడదనీ ఈ మతం చెప్పుతోంది. అయితే నియమం" అంటూ ఒకటి మేకు బందీ చేస్తే దాలు దానిని విడగొట్టే ఉల్లంఘనలు కనబడతాయి. ఉదాహరణకు తాడిమళ్ళ రాజగోపాలశతకం తీసుకోండి. అది చూడ్డానికి శృంగారం, పద్యాల నిండా వెటకారం. నిందాస్తుతి ప్రవేశించేసరికి దానివెనుక హాస్యంకూడా జొరబడుతుంది.

శతక సాహిత్య సమీక్షకులు చెప్పిన మరొక నియమం; మకుటంలోని సంబోధనకు పర్యాయపదాలు ఉండకూడదు. అయితే వద్దిపర్తి అప్పయ్య వ్రాసిన " మహాప్రభూ!" అనే పర్యాయ సంబోధనలు ఉన్నాయి. దీనికి కారణం లేకపోలేదు. "మహాప్రభూ" "శతకంలో రామప్రభూ" "ఆత్మప్రభూ" అనే సంబుద్ధి ఒక్క చంపకోత్పల మాలలలోనే పొసగుతుంది. కవి ఆవేశంలో వృత్తం మార్చేసి శార్దూల మత్తేభాలను ఎక్కితే "రామప్రభో". "ఆత్మప్రభో" అని వేరే

7. సమగ్ర ఆంధ్ర సాహిత్యం-గజపతుల యుగం
8. దాశరథి శతకం- పీఠికలో విదదవోలు వెంకటరావుగారు. పుట 3. (యంతేషాచలం అండ్ కంపెనీ, 1982)

వేరే పిలుపులు పిలవక తప్పదు. పట్టాభిరామయ్యగారి గంగాధరం ఈమాత్రం దగ్గర పోలికలున్న మకుటాలు కూడా చెప్పలేదు."రమణీ మనోహరా" అని పిలుస్తూ మధ్యలో "గోవర్ధనోద్ధారకా" అని మారుపేరు పెట్టాడు. ఉత్పల చంపకాలతో మొదలెట్టిన శతకంలో మత్తేభ శార్దులాలురావడమే దానికికారణం. ఛందస్సుల కలగూరగంపగా తన శతకం ఉంటుందని ఇలా తానే చెప్పాడు.

" మత్తేభంబులు చంపకంబులు మహామాధుర్య శార్దూలముల్
పొత్తుల్గూర్చిన వృత్తముల్ వరుస మేల్పొల్పొంద బద్యంబులే
నిత్తున్ భక్తిని జిత్తజారి చెలికిన్ ఇంపొందం బూదండగా
క్రొత్తల్చిత్తమునందు వెల్గి విరియన్ గోవర్ధనోద్ధారకా"
(ఆర్. 858 (బి))

నిజానికి శతక లక్షణాలలో ఛందో నియమంకూడా ఒకటి కనబడుతోంది. ఏ ఛందస్సులో మొదటిపద్యం మొదలు పెడితే చివర దాకా అదే పాటించాలి. అయితే చంపకమాలా, ఉత్పలమాలా రమారమీ కవలపిల్లలు. ఉత్పలమాలలోని ఆదిగురువును చెరిపి రెండు లఘువులు చేస్తే చంపకమాల అవుతుంది. అలాగే మత్తేభంలోని తొలిగురువుని తొలిగించి ఆచోట్లో రెండు లఘువులను నిలబెడితే శార్దూలం వస్తుంది. సంస్కృత ఛందోమర్యాదల ప్రకారం ఎంత గణబద్ధం చేసినా కొన్ని వృత్తాలను తెలుగువాళ్ళు మాత్రా ఛందస్సులలాగే పరిగణించారన్నది స్పష్టం. అందుకే పెద్ద కలువ పువ్వుల పక్క చిన్న సంపెంగలూ, భారీ ఏనుగుల సరసన కురచ పులులూ మన శతక కవులు నిలబెట్టినా అది చూడచక్కని ముచ్చటే అయింది.

శతక కవులు వాడే ఛందస్సులలో ఉత్పల చంపకాలు, మత్తేభ శార్దూలాలూ మాత్రమే దాలావిరివిగా కనబడే వృత్తాలు. జాతులూ, ఉప జాతులూ కూడా మన కవులు తొలి దగ్గర నుంచీవాడుతున్నారు. ఈ యుగంలో సీసశతకాలు జాస్తి అయినాయి. కంద శతకాలు కూడా ఆ లెక్కలోనే ఉంటాయి. గీత శతకాలు, ఆటవెలదులు అక్కడక్కడ కనబడతాయి. పంచకాలూ, అష్టకాలూ వ్రాసేటప్పుడే మనకవులు పంచచామరాలూ, మత్తకోకిల విరాకర రచనలూ వాడారు. ఒక్కకాసుల పురుషోత్తంగారే పంచచామరాలలో కూడాశతకం చెప్పినట్టుంది.

ఇంతకూ ప్రతిభావంతుడు ఏ ఛందస్సు దేబట్టినా పరవాలేదు. దెయ్యంతిరగని వాడు దేనిని ముట్టుకొన్నా ఆ పద్యం నడవదు, ఇతరుల్ని నడవనియ్యడు. ఈ యుగంలోని కొందరు కవులు నాలుగు పాదాలతో పద్యాన్ని గమ్యం చేర్చలేక పంచపాదులూ, బహుపాదులూ వ్రాశారు. గోపీనాథం వెంకయ్య శాస్త్రులు లాంటి ఉద్దండులు కూడా ఆవేశంలో పడి బ్రహ్మానంద శతకంలో బహుపాదులుగానే సీసాలు చెప్పుకొని పోయాడు. వాటిని మూలికల కింద జమకట్టుకోమన్నాడు. బహుపాదులు సరిగ్గా నడిస్తే ఫరవాలేదు. ఉన్న నాలుగు

పాదాలే కుంటి నడక నడుస్తూ ఉంటే మరో పొట్టపాదం తెచ్చి కలిపితే పాఠకుడు కవికి బుద్ధి చెప్పక తప్పదు.

సాఫూ సంతనా లేని రచనతోపాటు దుష్ట సమాసాలూ, ఛందో వ్యాకరణ దోషాలు గుప్పిస్తే ఇక చెప్పాలా! ఈ యుగంలోని చాలా మంది శతక కవుల ఉబలాటాన్ని మెచ్చుకోవాలేగాని ఉక్తి పాటవాన్ని కొనియాడలేం. కొందరి శతకాలను సమీక్షిస్తూ చరిత్రకారులు చెప్పినమాటలు గుర్తించతగ్గవి. మల్లన రచించిన మల్లనయోగిశతకం గురించి చెప్తూ ఆ పద్యాలు "ఛందోవ్యాకరణ విరుద్ధ పదపూరితాలు, పండిత కర్ణకఠోరాలు" అని వంగూరి సుబ్బారావుగారు అన్నారు. 9 బాణాల వీర శరభయ్య వ్రాసిన కాళహస్తి శతకం గురించి శేషాద్రిరమణ కవులు చాలా నిర్మొహమాటంగా కుండబద్దలు కొట్టినట్టు చెప్పేశారు.

వీర శరభయ్య భాషా స్వరూపంగాని అర్థజ్ఞానంగాని పాటించడు. భావబోధకాలైన సమాసాలు ఉండవు. విషయవంతాలైన అల్లికలు ఉండవు. అయినా ఈ శతకానికి వచ్చిన ప్రచారం ఇంతా అంతా కాదు. "పామర జనులీ శతకమును మిగుల భక్తి విశ్వాసములతో పఠించుచున్నారు. భాషాజ్ఞానములేని వారికి మాత్రమిందలి పద్యముల గమనిక యాకర్షణ పాత్రముగా ఉండును." అని శేషాద్రి రమణ కవులు ఉల్లాకు వేశారు. 10

బాణాల వీర శరభయ్యలాంటివాళ్ళు పామరుల్ని ఇలా కట్టేసుకొంటే గాదె ఆదిశేషయ్య లాంటివాళ్ళు పండితులే హడలగొట్టే ఉద్దండ పాండిత్యంతో గర్భ బంధ కవిత్వాల శతకాలు చెప్పారు. ఆది శేషయ్య వ్రాసిన కొల్చెల్ధామ శతకంలో నామగోపన షోడశాక్షరులు, రధబంధాలూ మొదలైనవి ఉన్నాయి. ఇతణ్ణి మించిపోయినవాడు అనంతరాజు సుబ్బారావు. ఈయన చిత్ర కవితా సీసశతకం వ్రాశాడు. దానిపేరు సదాశివ శతకం. అందులో బోలెడన్ని గర్భిత వృత్తాలు ఉన్నాయి. ఈ నూరు పద్యాలలోనూ 62 విశేషాలను చరిత్రకారులు గుర్తించారు. 11 ఈ సీసాలలో మత్తేభాలూ, తోటకాలు, వసంత తిలకాలు, వనమయూరాలు, మత్తకోకిలలు, మణి గణనికరాలు ఒకటేమిటి ఎన్నో కవిగారు ఇరికించేశాడు. మేలుకొలుపులు, లాలిపాటలు కూడా ఈశతకంలో గర్భితమై ఉన్నాయి.

అనంతరాజు సుబ్బారావులాగ అనంతమైన చిత్రకవితా శతకాలు చెప్పకపోయినా కొందరు ప్రతిభావంతులు అంత్యప్రాసలు, త్రిప్రాసల్లు, ద్విప్రాసలు, ముక్త పదగ్రస్తాలు, శ్లేషలు మొదలైనవి కనబర్చారు. ముడుంబై కృష్ణమాచార్యులగారి "దీన రక్షామణి శతకం"లో ఈ ఫీట్లన్నీ కనబడతాయి. కొత్తపల్లి లచ్చన్న తన సూర్య శతకంలో అన్నీ దుష్కర ప్రాసలే వాడాడు. అన్నీ సంయుక్తాక్షరాలే. రాకింద వాకింద యావత్తుతో చెప్పిన ఈ పద్యం చూడండి.

9. శతక కవుల చరిత్ర. పుట 443.
10. కాళహస్తి శతకం, వావిళ్ళ ప్రచురణం-పీఠిక.
11. శతకవాఙ్మయ సర్వస్వము - వేదం వెంకట కృష్ణ శర్మ. పుటలు 328-331.

స్వర్వ్యా మధరా రంజన
దుర్వ్యసన నిరాను రక్త దుఃఖ విదళనా
నిర్వ్యాజమౌని హృదయాం
తర్వ్యాపక కోక సమ్ముదప్రదసూర్యా.

ఇంతకన్నా కఠిన ప్రాసలతో పద్యాలు చెప్పేవాళ్ళు లేకపోలేదు. అయితే కవిత్వమంటే యతిప్రాసలు, ఛందో విశేషాలు మాత్రమేకావు. విషయం లేకపోతే ఈవిశేషాలు ఎందుకూ కొనరావు. సంఖ్యానియమం, మకుట నియమం, ఛందో నియమం అనే మూడూ శతకానికి బాహ్య అవయవాలే. ఇతర ప్రక్రియల నుండి వేరు చేయడానికి తప్ప ఈ నియమాలు ఇతరత్రా అనవసరం. విషయం బాగుంటే శతకం రాణిస్తుంది. అయితే విషయ ప్రాధాన్యాన్ని బట్టి శతకాలను వేరువేరు రకాలుగా చరిత్రకారులు విభజించక తప్పదు. నిడదవోలు వెంకటరావుగారు ఇప్పటి దాకా పద్దెనిమిది రకాల శతకాలు ఉండవచ్చు నని బేరీజు వేశారు. 12

ఆధునిక యుగంలో విభజించడం వల్ల ఇన్ని శీర్షికలు ఏర్పడుతున్నాయిగాని కుంపిణీయుగంలో కొన్నే ఉన్నాయి. సౌకర్యవంతంగా నాలుగైదు శీర్షికల్లో ఇముడ్చుకొని ఈ యుగంలోని శతకాలను సింహావలోకనం చేయడం సముచితమే.

భక్తి శతకాలు: మన శతక వాఙ్మయం అసలు భక్తిబీజంతోనే అంకురించింది. తరువాత నీతితో అంటుకట్టారు. ఆ పిమ్మట సాంఘిక చైతన్యలత ఈ కాండాన్ని చుట్టుకొంది. అందుకే నరస్తుతులు, వ్యక్తిగత సంబోధనలు మొదలైనవి త్రోసిస్తే మిగతా అన్ని శతక భేదాలలో చాలావరకు ఏదోఒక దేవుని పేరే మకుటంలో కనబడుతుంది. ఈ యుగంలో భక్తు దేవతా స్తుతులు దేసిన శతక కవులు నూటికి పైబడ్డారు. వీళ్ళలో హైందవ దేవతలపై చెప్పిన వాళ్ళు 102 మంది. పోతే ఇద్దరు క్రైస్తవులు. పోలీవరపురాయడు "జేసుశతకం" చెప్పాడు. రివరెండు పురుషోత్తమ చౌదరి "ఏసునాధశతకం" వ్రాశాడు.

క్రైస్తవులు తమ దైవాన్ని తెలుగు సాహిత్య ప్రక్రియలతో నుతించుకొంటే ఆ క్రైస్తవులను తుదముట్టించమని గరుగులాలు వంటి ఆవేశపరులు నరసింహస్వామిని ప్రార్థించారు.

"శ్రీరమాలోల యాశ్రిత జనమందార
లోకేశ సద్భక్త లోకపోష
బాలార్కజితనేత్ర భావజాహిత వంద్య
దంభోళి సమ ధగద్ధగిత దంష్ట్ర

12. శతక సంపుటం. ద్వితమభాగం। ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ ప్రచురణ. పుట 18. అంతకు ముందు దాశరథీ శతకం పీఠికలో పదహారే చెప్పారు.

వజ్రాయుధ ప్రభావ జితనఖాంకుర
ధవళ ధరాధరోదార దేహ!
సంపూర్ణ విక్రమ సంయుత భుజ దండ
ప్రళయ కాలాంతక ప్రతిమకోప
కుమత జన శిక్ష! మాధవాక్రూర వరద!
దానవాంతక వల్లవీ ధైర్య చోర
క్రీస్తుమతజాలం జెండుమా కినుక తోడ
వైరి గజసింహ! ఓబుల నారసింహ."

(- ఆర్. 88)

ఈ మకుటంతో గురుగులాలు పాతిక పద్యాలను చెప్పాడు. యవనుల అత్యాచారాలను ఆపమని పూర్వయుగంలో కొందరు మొరపెట్టుకొన్నారు గాని ఇలాగ "క్రీస్తు మతజాల"ను చెండమని ఏ ఒక్కడూ నిర్దేశించలేదు. ఈ ఒక్క అపస్వరం తప్ప మిగతా భక్తిశతకాలన్నీ ఆత్మ దైవాన్ని కీర్తిస్తాయిగాని పరనింద చేయవు.

దేవుడు మేలుచేసి ప్రతిగ్రామంలో లక్షణమెరిగిన ప్రతి ఒక్కడూ ఏదో ఒక శతకం వ్రాసి ఆ ఊళ్ళో దేవుడికి అంకితం చేస్తూ వచ్చారు. మనదేశంలో ఎన్ని దేవాలయాలు ఉన్నాయో అంతకు రెట్టింపు శతకాలున్నాయంటే తప్పు లేదన్న చరిత్రకారుల మాటలో తప్పులేదు. 13 మనకు ముప్పయి మూడు కోట్ల మంది దేవతలేకాక ఊరికో గ్రామదేవత కూడా ఉంది. మన తెలుగు కవులు ఇందులో ప్రతి ఒక్కరి మీదా శతకం చెప్పగల సమర్థులే. కాని దేవతలకే భయమేసి సాహిత్య చరిత్రకారులను కరుణించి, కొందరిని కొన్ని దేవతాస్తుతులతోనే వ్రాయమన్నారు. మానవసహజమైన విద్వేషాలను పురస్కరించుకొని ఒకరకం బొట్టుపెట్టుకొనే కవి మరోరకం బొట్టు దేవుణ్ణి తిట్టకపోయినా ప్రార్థించలేదు. అయినా మన దేవుళ్ళు అవసరానికో అవతారం ఎత్తవలసివచ్చింది కనుక ఒక్కక్క అవతార భేదంపై ఒకే కవి వివిధ శతకాలు చెప్పాడు. ఉదాహరణకు తాడేపల్లి పానకాలరాయుడు "మనసా హరిపాదము లాశ్రయింపుమా!" అని జనరల్‌గా హెచ్చరిక చేసి, ఆ హరి ఎత్తిన నరసింహావతారం పైనా, రామావతారం పైనా, కృష్ణావతారంపైనా కూడా ప్రత్యేక శతకాలు చెప్పాడు. ఇలాగే మదిన సుభద్రయ్యమ్మ కూడా కేశవశతకం, హరిరామేశ శతకం చెప్పి నరసింహ, రామ, కృష్ణావతారాలపైననే కాక వెంకటేశ, రంగేశ్వర శతకాలు కూడా చెప్పింది. ఇలాగ విష్ణుభక్తి ప్రతిపాదకాలయిన వివిధ భక్తి శతకాలను వ్రాసినవాళ్లు ఈ యుగంలో 88 మంది కనబడుతున్నారు. వీళ్లలో ఎవరెవరు ఏయే

13. శతక కవుల చరిత్ర-గ్రంథప్రవేశం. పుట 37

దేవుళ్ళ మీద ఎన్నెన్ని శతకాలు వ్రాసినదీ అకారాది సూచికలో వేరే వివరించొచ్చు.

విష్ణు భక్తి పూరితమైన శతకాల తరువాత శైవమత కవుల సంఖ్య ఎక్కువగా కనబడుతోంది. ఈ యుగంలో ఇరవైమంది ఫక్తు శైవశతకాలు వ్రాశారు. వీళ్ళలో వాకలపురి శంకరయ్య భైరవ శతకం, కొమర్రాజు రామలింగం, వీరభద్ర శతకం, దెందులూరి పద్మనాభం అల్లమప్రభుశతకం వంటివి వ్రాశారు. ఇతరులు కేవలం శివుణ్ణే నుతించారు. ఈ శైవకవుల పేర్లూ, శతకాల వివరాలూ అకారాది సూచికలో చూడొచ్చు.

మన కవులలో అదృష్టవశాత్తూ శివకేశవ విభేదాలను పాటించే వాళ్ళు తక్కువ. అందుచేత కొంతమంది కవులు శివుణ్ణీ కేశవుణ్ణీ వేరువేరు శతకాలలో కీర్తించారు. ఉదాహరణకు అడిదంసన్యాసి ఇటు రుద్ర శతకాన్నీ వ్రాశాడు, అటు కేశవశతకాన్నీ చెప్పాడు. ఇలాగ చేపలతో ఈది పావురాలతో ఎగిరే హంసలు అయిదారుగురు ఈ యుగంలో కనబడుతున్నారు.

శివకేశవుల పైననేకాక వాళ్ళ భార్యలపై పద్యాలు చెప్పిన వాళ్ళు కూడా ఉన్నారు. కంచి కామాక్షి మీదా, మధురమీనాక్షిపైనా, కాళహస్తి జ్ఞానప్రసూనమ్మ మీదేకాక సరస్వతి మీద కూడా ఇద్దరు శతకాలు చెప్పారు. స్త్రీ దేవతలపైన శతకాలు చెప్పిన వాళ్ళు ఫక్తు ఆరుగురు ఈ యుగంలో కనబడతారు. తాదేపల్లి పానకాలరాయడులాంటి వాళ్ళు పురుష దేవతలపైననే కాక లక్ష్మీ శతకం లాంటివి కూడా చెప్పారు.

అమ్మవార్లపై కొందరు శతకాలు చెప్తే ఇద్దరుకవులు ఈ యుగంలో ఆంజనేయునిపై చెప్పారు. ఇంకో అయిదుగురు కవులు గ్రహాలపై చెప్పారు. ముగ్గురు సూర్యా నారాయణుని పై రచించారు. పండితారాధ్యుల వీరేశలింగం శనైశ్చర నక్షత్రమాల రచించాడు. ఘటికాద్రి అనే మరోకవి శనైశ్చర శతకం వ్రాశాడు.

మొత్తం మీద ఈ నూట నలుగురూ చెప్పిన భక్తి శతకాలలో పట్టుమనిపదీకూడా ప్రచారంలో లేవు; వచ్చే సూచనలు కూడా లేవు. కేవలం భక్తి ఒక్కటే కావ్య గౌరవాన్ని ఇవ్వలేదు. రాసింది రక్తి కట్టకపోతే ప్రజలు దానిని గుర్తు పెట్టుకోరు. 14 అందుకే ఈ యుగంలో శృంగార శతకాలలాగ భక్తి శతకాలు ఎక్కిరాలేదు.

శృంగార శతకాలు: నిజానికి ఈ యుగంలో శృంగార శతకాలను రచించిన కవులు ఇరవై మందే. వీళ్ళలో ఎనమండుగురు అజ్ఞాత కవులే. కాంతాలలామశతకం, తాడిమళ్ల రాజగోపాల శతకం వంటివి ఎవరు వ్రాశారో తెలియవుగాని చాలా ప్రసిద్ధమయ్యాయి. తాడిమళ్లరాజగోపాల శతకాన్ని ఎవరో పానకాల

14. గంగమ్మగారి నరసింహం వ్రాసిన కృష్ణ శతకంలోని పద్యాలు మాత్రం చాలామందికి కంఠతావచ్చు. ఇవి ఒక్కో చదువుకొనని వాళ్ళు లేరేమో.

రాయడు రచించినట్టు ఆంధ్రవాఙ్మయ సూచికలో ఉంది. (పుట.78) అయితే ఇంటిపేరు లేదు. ఇతడు తాడేపల్లిపానకాలరాయడే అని నిడుదవోలు వెంకటరావుగారు జమకట్టారు. (శతక కవుల చరిత్ర. అకారాది అనుక్రమణిక. పుట 8 97) కాంతాలలామ శతకాన్ని కే. కృష్ణకవి రచించినట్టు ఆంధ్రవాఙ్మయ సూచికవల్ల తెలుస్తుంది. (పుట.38). అయితేవారు 1893 ముద్రణ చూశారు. 1842లో మొదటి సారి కాంతాలలామ శతకం అచ్చుపడింది. దీనితోపాటే పోతిపెద్ది వెంకన్న రచించిన లావణ్య శతకం, డబ్బీరు నరసయ్య చెప్పిన కలువాయి శతకం ఆయేడే అచ్చుపడ్డాయి. పాతకవుల శృంగార శతకాలలో నైదర్పు అప్పయ్య వ్రాసిన భళిర కరివేల్పు శతకం కూడా ఈ వాయలోనే అచ్చయి వచ్చింది.

ఈ యుగంలోని శృంగార శతకాలను రెండురకాలుగా విభజించవచ్చు. ఒకటి విప్రలంభ శృంగారం. రెండోది సంభోగ శృంగారం. గోపీనాథం వెంకయ్య శాస్త్రులు తన బ్రహ్మానంద శతకంలో వర్ణించినంత పచ్చిగా సంభోగ శృంగారాన్ని ఇంకెవరూ వర్ణించలేదు.

ఈ యుగంలో ఒక్క బ్రహ్మానంద శతకంలోనే కేవల సురత వర్ణన విజృంభించింది గానీ ఇతర శృంగార శతకాలు శృతిమించలేదు. సాధారణంగా మనప్రబంధాలలోని మోతాదులోనే ఇవికూడా ఉన్నాయి. విప్రలంభ శృంగారంలో పాత ముచ్చట్లను నెమరువేసుకొనడం ఎక్కువ. నాయక ముస్తాబుల్ని తలచుకొనడం, ఆమె అందాల తీరులు, చీరల పేరులు వర్ణించుకొనడం, బతిమాలి, బామాలి, జాలం చేయకని ప్రాధేయపడ్డం వగైరా వగైరా భావాలే ఈ శృంగార శతకాల్లో కనబడతాయి.

పోతిపెద్ది వెంకన్న రచించిన లావణ్య శతకం నిజంగా లావణ్య భరితం. ఈ శతకం లోని ప్రతి పద్యం "విరులపంకాపూని" చలువ గాడ్పులు విసురుతుంది; తెల్లాకు మడుపులు, కొత్త క్రైరావళ్ళు నజరు చేస్తుంది. ఈ శతకాన్ని కార్వేటినగరం ఏలిన వెంకట పెరుమాళ్ళ రాజుగారు పురమాయించారు. కార్వేటి నగరం వారి వంశ వృక్షంలో ఇద్దరు పెరుమాళ్ళ రాజులు కనబడతారు. ఒకరు క్రీ.శ.1719 నుంచి 1732 దాకా ఏలారు. రెండోరాజుగారు క్రీ.శ. 1807 నుంచి 1837 దాకా పాలించారు. పోలిపెద్ది వెంకన్నను ఎవరు పురమాయించారో తెలియదు. బహుశా మొదటి పెరుమాళ్ళ రాజుగారి హయాంలోనే కవి యువకుడై, శృంగార శతకాన్ని వ్రాశాడనుకోవచ్చును. తరువాత క్రీ.శ. 1752 నుండి 1807 దాకా పాలించిన బొమ్మరాజుగారి గుడ్డి దర్బారులో ప్రాణం విసిగి "వేణుగోపాల శతకం" అనే దూషణ కావ్యాన్ని రచించి ఉండవచ్చును. బొమ్మరాజు వ్యవహార శూన్యుడు. నక్కలకు చలివేస్తుందని మంత్రి చెప్తే రగ్గులు సప్లయిచేయించాడు. ఇలాంటి మొద్దురాజుగారు ఏరికోరి ఒక శృంగార శతకం చెప్పించుకొంటాడా?

పోలిపెద్ది వెంకటరాయుడి కాలం క్రీ.శ. 1725 కావచ్చునని శేషాద్రి

రమణ కవులు అన్నారు. (చూ. లావణ్య శతకం పీఠిక వావిళ్ల ప్రచురణ. 1910). అయితే వేదం వెంకట కృష్ణ శర్మగారు క్రీ.శ. 1800-1875 అని అభిప్రాయ పడ్డారు. (చూ. శతక వాఙ్మయ సర్వస్వం. పుట 265) కవి బహుశా 1700-1780 దాకా ఉండి ఉండవచ్చును

పోలిపెద్ది వెంకన్న రచించిన లావణ్యశతకం చాలా తొందరలో ప్రచారం పొందింది. దీని వరవడిలో కాంతాలలామ శతకం వంటివి పుట్టాయి. ఇతర శృంగార శతకాలకు లావణ్యశతకం ఒరవడి పెట్టింది. కాంతాలలామ శతకం ఎవరు వ్రాశారో తెలియదు. లావణ్య శతకంలోని పద్యాలకు చాలా పోలికలు ఇందులో కనబడుతున్నాయి. గాని పోలిపెద్దివారిది ప్రబంధ విరహశైలి.బాళని చ్చునె ప్రేమ కాంతాలలామ" అనే మకుటంతో పురుష విరహాన్ని వర్ణించాడు. నాయిక పగబట్టి సాధిస్తూ ఉంటే నాయకుడు "గారవింపుమా చిగువు బంగారుగా ను" అని వేడుకొంటున్నాడు. పోలిపెద్ద వెంకన్న వైదిక శ్రేష్ఠుడు. కాంతాలలా మకారుడు రాచబిడ్డ "రాకుమారుడనంచు రాజసంబున నేను చెలగినీ సేవలు సేయలేదొ" అని ఒకసారీ, "రాజసింహుడనంచు రసికత్వ మెంచియు యింతినీ రసికత్వ మెంచలేదొ" అని అదే పద్యంలో ఇంకోసారీ అంటాడు (98). ఈ రాకుమారుడెవరో భావి పరిశోధనవల్ల తేలాలి.

పోలిపెద్దివారి భావాలు కొంచెం ఘాటుగా ఉంటాయి. రాకుమారుడివి నే వళంగాఉంటాయి. నాయికను బ్రతిమాలుకొనేసన్నివేశంలో పోలిపెద్దివారి పద్యం ఒకటి చూడండి:

అతివ నేనొకసారి యానితే నీదు వా
  తెరతేనె లేమైన దరిగిపోనె
పడంతి నేనిసుమంత పట్టితే నీచను
  బంతులంతటిలోనె వాడిపోనె
యలుక లేమిటె కంచుఁ బలుకరించంగానె
  పలుకులో నమృతంబు లొలికిపోనె
కడుఁబ్రేమ నొకసారి కౌఁగిలించంగానె
  కలికి నీతను వేమి కందిపోనె
వనిత నాతోడ నొకసారి కెనయగానె
దర్పకుని బొక్కసము కేమి తక్కువగునె
చాన నినుమాన నాతోన చలముబూన
వలెనటే శ్రీరామ రామ లావణ్యసీమ
(లావణ్య. 77)

సరిగ్గా ఇలాంటి సన్నివేశంలో కాంతాలలామకారుడు ఎలాగ అడుగుతాడో చూడండి.

హాయిగా నొక్కమాటాడకున్నావేమి?
　　చెలియరో! ముత్తెముల్ చిందునటవె?
సెనరుగా నాదు మోమున మోముఁ జేర్చిన
　　దరుణి! నీవానికిఁ దక్కువటవె?
చెలువుగా గబ్బి గుబ్బల బొమ్ముఁ గ్రుమ్మిన
　　ముదిత! నీ వన్నెతుఁ గొదువయటవె?
జతగూడి దొంతర రతుల నన్నేలినఁ
　　గలికి! నీ జాతికి గడమయటవె?
పలుకుఁ మిక నీదు మదిలోని భావమెల్ల
నేలనే మది దాచేవు లోలనేత్ర!
వలచినానని యెందెవొ తెలిసిఁదెలిసిఁ
దాళనిచ్చునె ప్రేమ కాంతాలలామ
　　　　(కాంతాలలామ-4)

పోలిపెద్ది వారి ఎత్తుగీతిలోని ఘాటు రాజకుమారుని ఎత్తుగీతిలో లేదు. అయితే పోలి పెద్దివారిది నౌకర్లమనస్తత్త్వం. "వలరాజనగరి ముందలనైన నుంచవే జీతమొల్లని కొల్వు సేతుగాని" అని నాయకుని చేత అనిపిస్తాడు. (12) కాంతాలలామకారుని రాజసం ఈ మాటలు పలికించదు.

అయితే ఎంత రాజసమున్న వాళ్ళయినా ఈ యుగంలోని కవులు శృంగారంలోని తామస ప్రవృత్తినే ప్రకోపింప చేస్తారు. భోగలాలసత్వం వెర్రితలలు వేసి వికటతాండవం చేస్తుంది. కాళహస్తి సుబ్బారాయడు అనే కవి భోగినీ శతకం చెప్పాడు. "సురత మేధా రసశ్రేణి సుబ్బసాని" అనే మకుటంతోనూట మూడు సీసపద్యాలు వ్రాశాడు. సుబ్బసాని అనే నెరజాణ స్వయంగా "నా పేర సలలిత భోగినీ శతకం" చెప్పండని అడిగిందని సుబ్బారాయడు చెప్పాడు. ఇది పురుష విరహం. నూరేళ్ళ కిందట అచ్చుపడ్డ దీని సంగతి ఇటీవలనే బయటపడింది. 15

ఇంకా బయట పడని శృంగార శతకాలు ఏడెనిమిది ఉన్నాయి. ఎవరో అజ్ఞాత కవి కళావతీ శతకం చెప్పాడు. (డి. 1492). ఇంకో మరుగుపడిన మాదీక్యం "బింబాధరా శతకం" చెప్పాడు. (డి.1825). మరోపేరు తెలియని నిపెద్దమనిషి"చతుర విటరాజమోహనా! చంద్రవదన" అనే మకుటంతో చంద్రవదన శతకం చెప్పాడు (డి.1560). ఇటువంటి వెలుగుచూడని శతకాలు చాలా మట్టుకు అసమగ్రాలు. "జామిపురఖేల-కీర్తివిశాల గోపబాలికాలోల మదన గోపాల బాల!" అనే శతకాన్ని జామిలోని ఏకవివ్రాశాడోగాని ఇందులోని రెండున్నర పద్యాలే లభిస్తున్నాయి. (డి.1573).

15. భోగినీశతకం గురించి చెప్పినవారు నిడుదవోలు వెంకటరావుగారు. దాశరధి శతకం పీఠిక. పుటలు 18-19.

అయితే సమగ్రంగా కనిపించే శృంగార శతకాలు కూడా కొన్ని అచ్చు పడలేదు. విశ్వనాథ కామయ్యగారు అమరావతిలోని ఉమామహేశ్వరునిపై ఒక శృంగార శతకాన్ని ఉత్పల చంపకాలతో రచించారు. ఈ పద్యాలు కొన్ని శివుణ్ణి తలచుకొని విప్రలంభంలో గంగాదేవి అనుకొన్నమాటలే.

రాగదవోయి రాననెడి రవ్వల కోర్వగదోయి బాధచే
జాగొనరింపకోయి యెలజవ్వన మెచ్చట దాతునోయి మా
బాగని యోర్చుకొన్న విరిబాణము మారుడు వింటబూనినా
రాగిడి నంటనేసె నమరావతి భాస్కదుమా మహేశ్వరా।

(డి.1479)

మన్మథునికి కొత్తగురి చోట్లు చూపించే ఈ శతకం ప్రతులు రెండు ప్రాచ్య లిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉన్నాయి. ఒకదాని తొలికమ్మ మీద "విశ్వనాథ కామయ్య కవనం" అని అదృష్టవశాత్తూ వల్ల కవిపేరు తెలిసింది. ఈ కామయ్యగారికి, కవిసామ్రాట్టు విశ్వనాథసత్యనారాయణగారికి ఏమిటి సంబంధమో తెలియదు. 18

శివుణ్ణి శృంగార పురుషునిగా భావిస్తూ విశ్వనాథ కామయ్యగారేకాక మరొక కవి కూడా శతకం చెప్పాడు. వెలవెల శంభుమూర్తి అనే ఆయన మురుమళ్ళ వీర శంకర శతకం చెప్పాడు. ఇదికూడా ఉత్పల చంపకాల దండ సమగ్రంగాఉంది. ఈకవి క్రీ.శ. 1890 ప్రాంతాల వాడని నిడుదవోలు వెంకటరావుగారు పొరబడ్డారు. 17 అంతకు నూరేళ్ళ ముందువాడు మురమళ్ళశతకం ప్రతిని కట్టాల మామయ్య వ్రాసి పెట్టి మాజేటి సర్వేశలింగానికి ఇచ్చాడు. ఇది పరాభవలో జరిగింది. క్రీ.శ. 1847లో ఒకపరాభవ వచ్చింది. మాజేటి సర్వేశలింగం బ్రౌను దొరగారికి తెలుగు కావ్యాలు సప్లయి చేసేవాడు. ఈయన 1850 నాటికే వృద్ధుడు. అందుచేత శంభుమూర్తి సర్వేశలింగానికి సమకాలికుడో, ప్రాచీనుడోకావాలి. బహుశా 1800 ప్రాంతాలవాడు కావచ్చును. ఇతని శైలి బాగానే ఉంది.

"ఎందుకు నీకు నా చెలిమి యెవ్వరికెవ్వరు నాడు నాటికే
పొందులు నింపుసొంపులును బుల్పు తలంపులు నిచ్చకంబులున్
అందని మ్రానిపండ్లకును నాసల దెందుట యింతెకాక యే
మందురు విన్నవారు మురమళ్ళ పురాధిక వీరశంకరా।'

(డి.1882.)

18. ఇటువంటి కవిగురించి తమకు తెలియదని వారి వంశంలో ఇలాంటి రచనలుచేసినవారు లేరని విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు నాకొక కార్డు వ్రాశారు.

17. శతకకవుల చరిత్ర. అనుబంధం. పుట 812

మరుమళ్ల గ్రామం గోదావరి జిల్లా అమలాపురం తాలూకాలో ఉంది. ఈ శతక మంతా నాయిక చెప్పిన మాటలే. మనకవులు ఇటు స్త్రీ విరహం అటు పురుష విరహం సమానంగా వ్రాశారు. తోట విజయ రాఘువయ్య అనే నిష్ప క్షపాతి శృంగార పంచాశత్తు అని యాభై పద్యాలు స్త్రీలకు. యాభై పురుషులకు పంచాడు. దీనినే నాయకీ నాయక శతకమని కూడా పిలుస్తారు. ప్రత్యేకమకుట నియమం ఏమీలేదు. ప్రేమ లేఖల బాటీ. ఈ పద్యాలు తెలుగు దేశంలోని వే శ్యాలోకంలో ప్రచారం చెందాయి. వాస్తవానికి స్త్రీ వాక్యాలను "వారకామినులకై మృదు లాలిత శబ్ద యుక్తితో" రచించానని కవిచెప్పుకొన్నాడు. వీటిని లోకాను భవం లేని బాలబాలికలు చదువకూడదని పెద్దల అభిప్రాయం. (18)

బాలబాలికలు చదవకూడని ఈ పద్యాలను వ్రాసింది బాలికల బడిలో అయ్యవారే. తోట విజయ రాఘువయ్య మదరాసు-త్రిప్లికేనులోని హిందూ బాలి కాంధ్ర ద్రవిడ పాఠశాలలో క్రీ.శ.1840 ప్రాంతాలలో ఉపాధ్యాయునిగా పని చేశాడు. ఈ బడిపంతులు "పల్లికోట మందలి బుడుతలు గనుంగొనగ దర్పకు సాములు" చేసి నాయికా నాయకులను వర్ణించడం చాలా అభ్యూరిస్తూ ఉంది. అ ప్పుడు "ఒజ్జలుగని మీకునుంజదువు సాములు రెండొనగూడె నింక మీరలసితి రింటికేగి సుఖమందుడ"ని సెలవియ్యడం మరీ దారుణం. 19

అయితే ఇంతబరి తెగించి వ్రాసిన ఈయన కేవలం పచ్చి శృంగారమే కాక భక్తి శతకం కూడా వ్రాశాడు. తిరువళిక్కేణి పార్థసారథిపై ఒక కందశత కాన్ని వ్రాశాడు. అయితే నాయకీ నాయకా శతకమే ప్రచారం పొందింది. ఇ టువంటి శృంగార పద్యాలను చదివే వారకాంతల సంఖ్య పెరగడంవల్లనో ఏ మోరాచవేటి కవి అనే ఆయన గణికలను గర్హిస్తూ ఇరవయ్యేడు పద్యాలు వ్రా శాడు. దీనిని గణికాగుణ ప్రవర్తన తారావళి అంటారు. వారకాంత గృహం "రచ్చకూటమా బండరాయా. దొమ్మరి డోలు సంతగుజ్జరి," అని చెప్పాడు. "వెలయాలికిని దక్కునట్టి విటుడు దుత్తబూనడె తనచేతదుట్టతుదకు" అన్నాడు. క్రొత్తరకం అష్టకష్టాలను ఇలాగ పేర్కొన్నాడు.

సీ. తన సతిబాసి సంతతి లేని దొక్కటి
తన బంధుహిత విరోధంబు రెండు
కైవల్య పదవి సంఘటన లేనిది మూడు
నలువురలో హీళనంబు నాల్గు
తనదు దేహము పటుత్వము తప్పుటయు నైదు
పెంపెరియఁగఁ దలవంపులాఱు

18. శతక కవుల చరిత్రలో వంగూరి సుబ్బారావుగారి హెచ్చరిక. పుట 379 .
19. శృంగార పద్య పంచాశత్తు స్త్రీ వాక్యం. పద్యం నెం. 10. కామగ్రంథమాల-పాండిచేరి.

బలురోగముల బాధఁబడి కృశించుట యేడు
దేబిడ్డు వదలుటచే నెనిమిది
గాన నీయష్టకష్టములే గలుగువార
కామినీ జనసంగతి గలిగెనేని
సరస దరహాస భువన రంజన విలాస
బుధ జనోల్లాస చిరుతని పురనివాస

ఉెంగా

ఈ పద్యంలోని మకుటం వల్ల రాచవీటికవి తిరుత్తని వాడని తెలుస్తోంది. బహుశా కార్వేటినగరం సంస్థానపువాడుకావచ్చును. ఈ కవిగురించి ఇంతకన్న ఎక్కువ తెలియదు. ఇలాంటి కవులు ఎంత తిట్టిపోసినా సమాజంలో వ్యభిచారంగాని, సాహిత్యంలో శృంగారంగాని తగ్గలేదు. పైగా ఈ యుగంలోని శతక శాఖలో కొత్తరెమ్మ మొగ్గతొడిగింది. నాయిక తన ప్రియుణ్ణి తీసుకొని రమ్మని దూతికను పంపుతూ చెప్పే శతకాలుగా వెలశాయి. వీటిని దూతికా శతకాలు అని వ్యవహరించవచ్చు.

దూతికా శతకాలు: దూతికా శతకాలలో సాధారణంగా సీసపద్యాలే ఉంటాయి. ఎత్తుగీతి ఆఖరి రెండుపాదాలలోగాని, చివరిపాదంలోగాని మకుటం ఉంటుంది. ఈ యుగంలో ఇటువంటివి తొమ్మిది శతకాలు కనబడుతున్నాయి. వాటి వివరాలు చూడండి.

వరుస	కవిపేరు - శతకం పేరు	మకుటం-ఇతరవివరాలు
1.	యామునచర్ల కోదండరామయ్య. చెంగల్వ రాయ శతకం	రామ నీవల్ల చెంగల్వరాయునిటకు తోడుకొని వేగరాగదే తోయజాక్షి. (కొంతమాత్రమే ముద్రితం డి.1552)
2.	పట్టాభి రామయ్య గారి గంగాధరం. కీరవాటి శతకం.	కేశవుడు వానిదేగదే కీరవాటి. (ముద్రితం)
3.	పువ్వుల అప్పలస్వామి జార్జిపేట వేణు గోపాల శతకం	సకియ నవ రత్నముల కోట జార్జి పేట వేణుగోపాలుదేవె రావె లతాంగి. (ఆర్ 597)

వరుస	కవిపేరు - శతకం పేరు	మకుటం-ఇతర వివరాలు
4.	వవ్మిధిరాజా జగ్గన్న వాకతిప్ప రాజలింగ శతకం.	వనిత భవసాగరపుతెప్ప కవాక తిప్ప రాజలింగు ని దేగదే రాజవదన
5.	కర్త-ఎవరో. మాచర్ల రాజలింగ శతకం.	వనిత నీ వేగి మాచర్ల వాసుడైన రాజలింగంబు దేగదే రాజవదన
6.	డబ్బీరు వరసయ్య కలువాయి శతకం	చెలియ నీవేగి కలువాయి చిన్ని కృష్ణు దోడుకొని వేగరాగదే తోయజాక్షి. (ముద్రితం - ప్రఖ్యాతం.)
7.	పానకాల రాయడు తాడిమళ్ళ రాజగోపాల శతకం	దీనిలో రెండు రకాల మకుటాలు ఉన్నాయి. 1. తరుణినీవేగి యిచట కు దాడిమళ్ళరాజగోపా లుదేగదే రాజవదన. 2. తరుణి నాయూరిపిర తాడిమళ్ళ రాజగోపాలు దండురే రమణినన్ను.
8.	బాడాల వీరశరభయ్య గోరంట్లమాధవ శతకం	మగువ నీవేగి గోరంట్ల మాధవుణ్ణి తోడుకొనివేగ రావమ్మ తోయజాక్షి (రెండోది అసమగ్రం డి.1888)
9.	అజ్ఞాత కవి వరాహ నరసింహ శతకం	అతివ నీవేగి నేడు సిం హాద్రినున్న వరహ నర సింహదేగదే వారిజాక్షి. 195 పద్యాలు ఉన్నాయి. డి. 6895, 16981.

ఈ దూతికా శతకాలలో కలువాయి శతకం చాలా ప్రసిద్ధ మైంది. 1842 నాటికే అచ్చు పడింది. దీని ప్రకటన వర్తమాన తరంగిణి పత్రికలో ఉంది. ఈ శతకాన్ని డబ్బీరు నరసయ్య వ్రాశాడు. ఈ కోవ శతకాలలో బహుశా ఇదే మొదటిది కావచ్చు. ఇందులో ఒక క్రమ పరిణామం కనబడుతుంది.చిన్న కథలాగ శతకం సాగుతుంది.

నాయిక జీవితేశుడైన జనార్దనుడు వేటకు వెళ్ళాడు. మళ్ళా వచ్చేస్తానని చెప్పిరాలేదు. అతనికోసం ఆమె ఎదురు చూసింది. ఎక్కడ తిరుగుతున్నాడో, ఎవర్తెను మరిగాడో అనివాపోయింది. "చెలియ నీవేగి కలువాయి చిన్నికృష్ణుతోడుకొని రాగదే తోయజాక్షి" అని దూతికను పంపింది. ఈ మాత్రం ఎడబాటులోనే చిక్కిపోయి "ముంజేతి కంకణంబును సంది కడెముగా పెట్టవచ్చునుచూడు" అంది. (4). "మరుని కేళికి రాకున్న మా నెగాని మోము జూపించి పొమ్మనే ముద్దుగుమ్మ" అని కబురు పెట్టింది. (21). "మగడు చూడని సొగసిల మగువలకును బురుషుడెడబాయ కేలుటే భూషణంబు" అని తలపోసింది. (38). ప్రియుడు ఇంటికి రాగానే "కమలాక్షువాతెర కసిదీరనొక్కి నా పగదీర్చుకొందునే పంకజాక్షి" అని ప్రతిజ్ఞ చేసింది. (65). విరహబాధ భరించలేక ప్రబంధ నాయికలాగ మరుణ్ణీ, చంద్రుణ్ణీ, పక్షుల్నీ తిట్టింది. అయితే తెప్పరిల్లి ఇలాగ తెలివిగా పలికింది.

"బొట్టు కట్టిన పతి పోఁద్రోయు చుండఁగా
బక్షులఁ దిట్టిన ఫలమదేమి?
మగడు నామీఁద సమ్మతిలేక యుండఁగా
బవనుని దూషింప భాగ్యమేమి?
సరసుఁడు చలమిట్లు సాధించుచుండఁగా
బుష్పాస్త్రుఁ దెగడినం బుణ్యమేమి?
అతిప్రియతముఁడిట్లు మతినెన్నకుండగా
చంద్రుని నిందింప సౌఖ్యమేమి?
చెలువుఁడీలాగు నన్నిట్లు సేయుచుండ
వారివారిని దిట్టిన వచ్చునేమి?
చెలియ నీవేగి కలువాయి చిన్నికృష్ణు
దోడుకొని వేఁగ రాగదే తోయజాక్షి"

(నెం.78)

వాళ్ళనీ, వాళ్ళనీ తిడితే లాభం లేదని తన ప్రియుణ్ణే తిట్టసాగింది. "తల్లితండ్రుని బాసితానొకరింటిలో పెరిగినవానికి ప్రేమ గలదే?" అని వరుసగా ఎత్తిపొడిచింది. సొంత చెల్లెలికి కుంటెన నడిచాడు, మేనమామను చంపాడు, మేనత్తను మరిగాడు, పొరుగువాళ్లనుచెరిచాడు. "ఇట్టి కఠినాత్ముఁడింకనన్నే చడటవే ! అని నిశ్చయించుకొంది(83). "ఇట్టివానికి మావార లిచ్చినపుడె వడ్లతో తట్ట

యెండగా వలసె" అని తన్ను తిట్టుకుంది. (98). ఇలాగా తిట్టి తేరుకొని మ ళ్ళా తెలివి తెచ్చుకొంది. "ఎందైనవాడు సంతసించినదాలు " అనుకొంది. ప్రి యుణ్ణి కాపాడమని కనబడ్డ దేవతలకు ఇలా మొక్కుకుంది.

"ప్రాణేశుఁ డెచ్చటి పరభూమి నున్నాఁడొ
 యాదిత్య దేవ కాపాడవయ్య
సరసుఁడు వలచి యే సఖిదెంతనున్నాఁడొ
 యుడు రాజ పోషించు చుండుమయ్య
వరుఁడే నెలంత కైవసమున నున్నాఁడొ
 సివింతుఁ బసవ రక్షింపవయ్య
విభుఁడేవెలందిని విడఁజాలకున్నాడొ
 దైవతోత్తములార ప్రోవరయ్య
అనుచువేఁడుదు నాతండెందైన లెస్స
నున్నదే చాలునేఁ జూడ కోర్వలేను
దెలియ నీవేఁగి కలువాయి చిన్నికృష్ణు
దోడుకొని వేగ రాఁగదే తోయజాక్షి"
(నెం. 99)

ఈ కలువాయి శతకం బాణీ లోనే ఇతర దూతికా శతకాలు కూడా ఉ న్నాయి. ఇవి అన్నీ అచ్చు పడినట్టు కనిపించదు. కొన్ని అంతా అచ్చుపడలే దేమో. పూర్తిగా అచ్చుపడ్డ వాటిలో ఒక్క కీరవాణి శతకమే లభిస్తోంది. అయితే ఇది అచ్చంగా శృంగార శతకం కాదు; భక్తి శృంగారాల కలగలుపు. కృష్ణ లీలలను స్మరించడం ఎక్కువ. కీరవాణి శతకం రచించిన గంగాధరానికి భా షా పరిచయం చాలా తక్కువ అని పండితులు భావిస్తారు. 20 బాణాల వీరశర భయ్యకు కూడా నిర్దుష్ట రచన చేతకాదు. అయితే గోరంట్ల మాధవ శతకంలో జాతీయాల పలుకు సొంపులు ఉన్నాయని పరిశోధకులు కితాబు ఇచ్చారు. 21 ఈ దూతికా శతకాలలో కొలికి పూసలాంటి కలువాయి శతకం "బాలురుబాలిక లు చదువ దగినది కాదు" అని వంగూరి సుబ్బారావు గారు తీర్పు చెప్పారు. 22 నిజానికి ఏ శృంగార శతకం ఈడురానివాళ్ళు చదవకూడదు. చదివినా అర్థం కాదేమో. కుర్రాళ్ళు చదువుకోవలసినవి నీతి శతకాలు. అలాంటివి కూ డా ఈ యుగంలో బాగా అచ్చుపడ్డాయి. కొత్తవి పిచ్చుకొన్నాయి.

నీతి శతకాలు: ఏ గతి రచియించి రేని సమకాలము వారలు మెచ్చరేగదా! అని దేమకూర వెంకటరాజుగారు నిజమే చెప్పినా కుంపిణీ యుగంలోని ఒక నీతి

20. కీరవాణి శతకం- దావిత్తు ప్రచురణ-పీఠిక
21. మద్రాసు ఓ.లై. తెలుగు. డి. కేటలాగు సంపుటి.7, పుట 1836.

శతకాన్ని అది ప్రచురణ పొందగానే అందరూ మెచ్చుకొన్నారు. పిల్లలచేత కంఠతా పెట్టించారు. నేటికీ ఆశతకంలోనిపద్యాలను నేర్పిస్తున్నారు. రమారమి ఒకటిన్నర శతాబ్దాలుగా ప్రచారంనోచుకొన్న ఆపుస్తకం పేరు కుమారీశతకం" దీనిని పక్కి వెంకట నరసయ్య రచించాడు.

కుమారీ శతకం కొన్ని ప్రత్యేక చారిత్రక అవసరాలవల్ల పుట్టింది. కుంఫిణీయుగంలోనే ఆడపిల్లలకు కూడా బడి చదువులు వచ్చాయి. కొన్నిచోట్ల బాలికా పాఠశాలలు స్థాపించారు. ఈ విద్యార్థినిలకు బోధించవలసిన నీతిశతకాలు కరువయ్యాయి. ఆ కొరతను పక్కి వెంకట నరసయ్య పూరించాడు. ఆయన విశాఖపట్నం క్రైస్తవ పాఠశాలలో తెలుగు పండితునిగా పనిచేశాడు. చాలా గ్రంథాలు రచించాడు. 23 కుమారీ శతకమే కాక నారాయణ శతకాన్ని కూడా చెప్పాడు. అయితే మొదటి దానికి వచ్చిన ప్రచారం మరే గ్రంథానికీ రాలేదు. తరతరాలుగా హైందవ సమాజంలో పెద్దలు చెప్తూవచ్చిన నీతులను ఈయన సూచిగా తేటగా చెప్పడమే అందుకు కారణం. పుట్టింటికీ, అత్తవారింటికీ పేరు తెమ్మని ఈ శతకం బోధిస్తుంది.

> అమ్మకు రెండబ్బకు రెం
> డిమ్మహిదిట్టించు కూతురెందుకు ధరన్
> దొమ్మరి పుట్టుక పోయిన
> నిమ్మళమని యండ్రు జనులు నిజము కుమారీ"
>
> (19)

పెళ్ళయ్యాక ఎలామెలగాలో కూడా ఈ శతకం చెప్తుంది. "కార్యేషుదాసీ, కరణేషుమంత్రి" అనే శ్లోకాన్ని ఆరుపద్యాలుగా తెనిగించాడు. ఆ శ్లోకమెంత ప్రచారం పొందిందో ఈ శతకం కూడా అంత అల్లుకుపోయింది

కుమారీ శతకం తరువాత చెప్పుకోతగ్గది మాత్తూరి అప్పావు మొదలి రచించిన "మాతృ శతకం" నిజానికి కుమారీ శతకంలో లేని కవిత్వం ఇందులో ఉంది. మహిళ మనస్సులో మనుగడలో ఉండే మాతృత్వానికి ఈ శతకంలో అప్పావు రూపం కల్పించాడు. పుత్రవాంఛ, నోములు, మొక్కులు, ఎరుకలసాని సోదెలు, నెల నిలవడాలు, వేవిళ్ళు, పురుడు, కారం తినడం, బిడ్డపెంపకం, అన్నప్రాశన, అక్షరాభ్యాసం, బిడ్డను చదివించడం, పెళ్ళిచేయడం, కోడల్ని గారవించడం మొదలు మనవణ్ణి ఎత్తడం దాకా ప్రతి స్త్రీ జీవితంలోని ఘట్టాలను అప్పావు విపులంగా ప్రస్తుతించాడు. ఈ యుగంలోనేకాక మన సాహిత్యంలో ఉన్న మంచి శతకాల్లో ఇది ఒకటి.

వాస్తవానికి మన సాహిత్యంలో రెండు మాతృశతకాలు ఉన్నాయి. రెండింటిలోనూ "తల్లిని బోలరెవ్వరున్" అనేదే మకుటం. కోటగిరి లింగమ్మగారి

---

23. వెంకటనరసయ్య రచనలు 1. అమరపదకల్పద్రుమం. 2. కవిదర్పణచ్ఛందం 3. కుమారీశతకం 4. నారాయణశతకం 5. నారాయణస్తవం 6. మదనపాయూపరిణయం 7. శకుంతలాపరిణయం. రంభినరిషష్టకాన్ని క్రీశ. [illegible] లో రచించాడు.

అబ్బాయి కూడా ఒక మాత్ర శతకం చెప్పాడు. తన తండ్రి పేరు గోపరాజు అని, సోదరుని పేరు సదాశివయ్య అని గురువుగారు మరిగంటి రంగప్ప నీ చెప్పుకొన్నాడు గాని తనపేరు చెప్పుకోలేదు. అందుకే "లింగమ్మగారి అబ్బాయి" అనే పేరు నేనే పెట్టాను. అప్పావు మొదలి శతకం కన్నా ఇదే ప్రాచీనమని చరిత్రకారులు తలుస్తున్నారు. అయితే లింగమ్మగారి అబ్బాయి చెప్పిన శతకం కన్నా అప్పావురచనే మృదువుగా వుందని కూడా పరిశీలించి విమర్శకులు చెప్పారు. 24 కోటగిరి వారి శతకం అచ్చుపడలేదు. (డి. 1853). మాత్తూరివారిది రెండు మూడు ముద్రణలు పొందింది.

అచ్చునోచుకోని నీతి శతకాలు ఈ యుగంలో మరికొన్ని ఉన్నాయి. మన ప్రాచీన నీతి శతకాలలో భర్తృహరి సుభాషితాలు ప్రసిద్ధం. కుంపిణీ యుగానికి ముందే వీటిని చాలా మంది అనువదించారు. ఈ యుగంలోనూ ఇద్దరు అనువదించారు. వెల్లాల నరసింగయ్య అనే ఘటికుడు కంద పద్యాలలోనికి, సుభాషితాలను దింపాడు. అందులోనూ మూడుపాదాల ఒక్క గణంలో ఎంతటి భావాన్నయినా చొప్పించాడు.

ప్రతి పద్యంలోనూ ఆఖర్న "వెల్లూరి వెంకటాచల రమణా" అనే సంబోధన ఉంది. "టా" లోని ఆకారానికే ప్రతిపద్యంలోనూ విధిగా యతి పాటించాడు. ఇతడు అఖండపడిని అంగీకరించడు. ఇన్ని నియమాలతో ఇంత చిన్న ఛందంలో సుభాషితాలను చెప్పడం మెచ్చుకోదగ్గ విద్యే. "విద్యానామ నరస్య రూపమధికం" అనే శ్లోకాన్ని ఎలా అనువదించాడో చూడండి. 25

గురున్నృప పూజ్యము దైవము
సరి భోగము కీర్తి సుఖ మొనగు గుప్తధనం
బురు విద్యఁ జదువ కను బశు
వరయగ వెల్లూరి వెంకటాచల రమణా.

నీతి-17

ఈ అనువాదాన్ని చూస్తే జపానువాళ్ళ "కురచచెట్లు" కళ జ్ఞాపకంవస్తుంది. మర్రి చెట్టును సైతం వాళ్ళు కుండీలలో క్లుప్తీకరిస్తూ పెంచుతారు. వెల్లాల నరసింగయ్య అటువంటివాడు. ఈయన జటప్రోలు ప్రాంతాలవాడు. ఈ శతకత్రయం కాక మరేం వ్రాశాడో తెలియదు.

మన ప్రాచీన సాహిత్యంలో భర్తృహరి సుభాషితాల తరువాత తెలుగులో చెప్పదగ్గది భాస్కర శతకం. దీనిని అనుసరిస్తూ కుంఫిణీయుగంలో కొన్ని శతకాలు వచ్చాయి. ప్రతిపద్యంలోనూ తార్కాణలు చెప్పడం భాస్కరశతకం

24. శతక కవుల చరిత్ర పుట 538
25. నరసింగయ్య సుభాషితాలు అచ్చుపడ్డాయి. శతక సముచ్చయం చూడుము. ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు. 1922

లోని ప్రత్యేకత. వరాహగిరి కొండ్రాజు తన జగన్నాయక శతకంలో తార్కాణ చూపించాడు. మదిన సుభద్రయ్యమ్మగారు కూడా తమ కేశవ శతకంలో తార్కాణలు చెప్పాడు.

కుంపిణీయుగంలో పుట్టిన కొత్త నీతి శతకాలు చాలా వరకు జనంలో పడలేదు. పాతవాటినే అనుసరించడంవల్ల వీటికి ప్రత్యేకత అంటూ లేకపోయింది. అయితే ఎవ్వరూ చెప్పనివి చెప్పాలనుకునేవాళ్ళు కొందరు కొత్తవి ప్రయత్నించారు. వెండిగంటంగురునాథం అనేఆయన అందరూ అందరి దేవతలపైనా శతకాలు చెప్పారుగాని సరస్వతిపైన చెప్పలేదని ఇలా మొదలెట్టారు. 26

తెలుగు కవిత్వమల్లగల ధీరులు సర్వసురాంకితంబులై
చెలగగఁగొన్ని సత్కృతులు చేసి రిలన్ భవదీయ నామ సం
కలితము గాగ నొక్క శతకమ్ము రచింపరదేమొ తత్కృతుల్
తెలియగ నీవె యొదనియొ? ధీమతి సత్యవతి సరస్వతీ!

లక్ష్మీ కటాక్షం కోసమే ప్రయత్నించే విద్వాంసులకు సరస్వతిపైన దృష్టిపడదు. చదువుకొన్న వాళ్ళకు డబ్బులేకపోవడం గురించి గురునాథం ఇలా వ్రాశాడు. (27)

"నీచులకెల్ల భాగ్యమును నిర్మలవంశ్యులకెల్ల లేమియున్
వేచదురొప్ప వ్రాయగల వేధకు నీవొక మారుదెల్పరా
దా? చదివించు తల్లివి గదా, వెసదప్పులు వ్రాయువారలన్
దాచక శిక్ష సేయదగదా?. . . .

కుర్రాళ్లు తప్పులు వ్రాస్తే ఏ ఇల్లాలైనా దిద్దగలదుగాని మొగుడ్ని ఎలాదండించగలదు? బ్రహ్మను శిక్షించమనే ఈ గురునాథం క్రీ.శ. 1854 లో ఈ శతకాన్ని ముగించాడు. (1883 లో అచ్చుపడింది) అప్పటికి ఆయన ముసలివాడు. ఇతని ఇతర రచనలేమిటో తెలియవు.

వెండిగంటం గురునాథంలాగ కనీసం కొత్తదనానికి ప్రయత్నించక పోవడం వల్ల ఈ యుగంలో వచ్చిన ఇతర నీతి శతకాలు పాఠకుల దృష్టిలో పడలేదు. నీతి శతకాలేకాదు వేదాంత శతకాలు కూడా అంతే.

వేదాంత శతకాలు: ఈ యుగంలో ఏడెనిమిది వేదాంత శతకాలు పుట్టాయి. అన్నీ పాత శతకాలకు అనుకరణలే. రామకృష్ణమూర్తి శతకం అచ్చంగా వేమన గారి అడుగుజాడలలో నడిచింది.

26. కొటికలపూడి కోదండరామయ్య కూడా ఒక భారతీ శతకం ఈ యుగంలో చెప్పాడు. ఆరే 662.
27. సరస్వతీశతకంలోని పద్యాలను వేదం వెంకట కృష్ణశర్మగారు ఉదాహరించారు. శతక వాఙ్మయ సర్వస్వం. పుట. 88 నుండి

దేవుడనగ వేరె దేశాంతరంబున
వెదక బోవగలడె వెర్రిగాని
వెదకువాడు నెవడొ వివరించి చూడరా
రామకృష్ణమూర్తి రమ్యమూర్తి. (20)

ఎంత వెదికినా ఈ శతకంలో 78 పద్యాలే లభ్యమయ్యాయి. 28 ఈ రామకృష్ణమూర్తి ఎవ్వరో తెలియదు. పరశురామ పంతుల వారి కుటుంబంలో వాడని ఊహించుట సమంజసమని పరిశోధకులు ఊహాగానం చేశారు. 29 భావి పరిశోధన వల్ల తేలాలి. ఈ యుగంలో వచ్చిన వేదాంత శతకాలు చూడండి.

1. గాదె ఆదిశేషయ్య:	కొచ్చెర్ల ధామ శతకం
2. ఎరగుడి కన్నయ్య:	కన్న శతకం
3. బళ్ళపల్లి కొండయ్య:	దత్తయోగీంద్ర శతకం
4. తోట గజపతి:	(1) గజేంద్ర శతకం (క్రీ.1828)
	(2) పరశురామ శతకం (క్రీ. 1808)
5. మల్లన:	మల్లన యోగి శతకం
6. నిముషకవి వెంకటేశం:	జగన్నాథయోగి శతకం.

ఈ శతకాలు కొన్ని స్వయం సంబోధనలు. కొన్ని సమకాలిక యోగుల పేరిట చెప్పినవి. "జగన్నాథ యోగి శతకం" గొడె జగన్నాథ రావుగారిపై చెప్పినది. యోగిగా మారకముందు ఆయన సంపన్నుడు. శ్రీమంతులను ఆశ్రయించి వారిపై శతకాలు చెప్పడం మనసాహిత్యంలో పరిపాటి. ఈ యుగంలో ఒక అయిదుగురు అటువంటి కవులు ఉన్నారు.

నరస్తుతులు: పరిమి వెంకటాచలం సంగమేశ్వర శతకంలో చెప్పినట్లు ఈ యుగంలో కవిత్వం చాలచౌకఅయిపోయింది. ఏపద్యానికెంత ధరో చూడండి.

కాసుకుగంద పద్య మరకాసుకు వృత్తము గ్రుడ్డి గవ్వకున్
సీసముగానిటుల్ చౌక జెందె గవిత్వము గావునన్ మదో
ల్లాసితులౌధరాధిపతులన్ మదిరోసినినున్ సదానుతుల్
చేసెద వేగ నన్ను దయసేయవె కూడలి సంగమేశ్వరా.
(క్రీ. 1787)

28. శతకం అచ్చు పడింది. శతక సముచ్చయం. 2వ భాగం. పుట 771, ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తు, కాకినాడ
29. శతక కవుల చరిత్ర. అనుబంధం. నిడుదవోలు వెంకటరావుగారు.

వెంకటాచలం లాంటివాళ్ళు కూడలి సంగమేశ్వరుని వంటి దేవుళ్ళను కొలుచుకోవచ్చును గాని ఇతర కవులు కలిగిన వాళ్ళను ఆశ్రయించి పద్యాలు చెప్పక తప్పలేదు. ఈ యుగంలో నరస్తుతి శతకాలు చెప్పినవాళ్ళను చూడండి:

1. పచ్చమెట్ట పాపయ్య : కామయ్య శతకం. మగటపల్లి కామయ్య సెట్టిపై చెప్పినది. "మగట పల్లికామయ చంద్రా అని మకుటం కంద శతకం. కామయ్య సెట్టిగారికి పెద్ద ఓడ వ్యాపారం ఉండేది. విశాఖ జిల్లా కోనాడ రేవువాడు. పచ్చమెట్ట పాపయ్య ఈ నరస్తుతినేకాక సురస్తుతి కూడా చేశాడు. మహిషాసురమర్దనీ శతకం, హనుమదండకం కూడా చెప్పాడు. ఇతని వివరాలు ఈ సంపుటంలోనే విజయనగరంలో అనే ప్రకరణంలో ఉన్నాయి.

2. పంతుల బ్రహ్మన్న: ధనంజయ మహారాజ శతకం. (డి.583 (బి)) ధనంజయ భాట్రాజుగారు పార్వతీపురంజమిందారు. "హరి తేజా ధనంజయ మహారాజా! అనే మకుటం కందాలు చెప్పాడు. ఈ శతకమే కాక పాటలు ద్యాలు కూడా వ్రాశాడు. (అర్. 583 (ఎ)) దుమతీ పరిణయమనే ప్రబంధం కూడా చెప్పా (ఆర్. 589)

తో
ప
ం
డు.

3. తాడికొండ మల్లన: గుండ్రాజు శతకం. మర్రాజు గుండయ్య గారిమీద చెప్పినది. మర్రాజువారు నరసారావుపేటజమిందారులు. రేపల్లె జమీలోనిది కొంత కొన్నారు. కవి నందివెలుగు గ్రామం వాడు. మాన్యం ఇమ్మని ఈ శతకం చెప్పాడు. "వీరాధిపగుండ భూప! విభవదిలీపా అని మకుటం. శతకం విన్నాక గుండారావుగారు మాన్యం ఇచ్చారు.

4. ఒక అజ్ఞాత కవి: జగ్గన్న శతకం (డి. 1564) మాకినీడి జగ్గన్న గారిపై చెప్పినది. గీత శతకం. "మాకినీడి జగ్గన్న రామ ప్రసన్న" అని మాకుటం. ఈ జగ్గన్నగారి అన్నపేరు తిరుపతిదాసు. శతకంలో 97 పద్యాలు ఉన్నాయి. కర్తపేరు తెలియదు.

5. కొత్తపల్లి లచ్చన్న: పిఠాపురం సంస్థానాన్ని ఆశ్రయించుకొన్నాడు. రావువారి కుటుంబంలో చెల్లయమ్మరావుగారిపై శతకం చెప్పాడు. కందపద్యాలు. "చెల్లయ్యమ్మ!" అని మకుటం. శతకం చెప్పించుకొన్న జమీందారీ స్త్రీలలో చెల్లయ్యమ్మగారు బహుశా మొదటిదేమో.

తమ్ము నమ్ముకొన్న కవులకు ఈ శ్రీమంతులు వసతులు కలిగిందారు. ఇస్తే పొగడే కవులు ఇవ్వక పోతే తిట్టగలరు. పచ్చమెట్ట పాపయ్య ఇలా చెప్పాడు.

తన్నాశ్రయించు మనుజుని
మన్నించని ప్రభువుకన్న మహిషము మేలౌ
దున్ని ఫలంబిచ్చును ద్విజ
గన్నుత శ్రీమగటి పల్లి కామయ చంద్రా!

ఇవ్వని ప్రభువు దున్నపోతుకన్నా హీనుడైతే అలాంటివాడిని పెడత్రోవల్లో పెట్టే ఉద్యోగుల్ని మన కవులు సాధారణంగా తిడతారు. చచ్చేలా ఊదరకొడతారు. మన శతకశాఖలో పద దూషణ బాగా చిగురించిన ముళ్ళరెమ్మ.

దూషణ శతకాలు: తిట్లశతకాలు మనకు కొత్తకావు. కిందటి యుగంలోనే అవి తెగరేగాయి. కూచిమంచితిమ్మయ్య చెప్పిన కుక్కుటేశ్వరశతకం, అడిదంసూరన్న అల్లిన రామలింగేశ్వర శతకం వెంటనే చాలాప్రచారం పొందాయి. చిదంబరం తిరుమల్లయ్య అనే కవిదక్షిణాస్య శతకంలో కలికాలపు విషయాలను తిట్టాడు. (ఆర్. 139).

సంస్కృతంలో నీలకంఠుడు వ్రాసిన "కవివిడంబనం" దీనికి ఆధారం. ఆ బాణీలో అంతకన్నా కొద్దిగా ఎక్కువ శ్రుతిలో పోలిపెద్ది వెంకన్న వేణుగోపాల శతకం చెప్పాడు. 30 కార్వేటి నగరం సంస్థానంలో దుష్ట దివానులపై ఆయన కలం దులిపాడు. సిరా చాలామంది మీద ఒలికింది.

"కవి భటుల కార్యాలకు విఘ్నాలు చేసే రాయసాలు, పిండాలు తినే వాయసాలు" (68). చెడి బ్రతికిన తుంతను చేర్చుకొంటే వాడు చెడతాడూ, చేర్చుకొన్న రాజూ చెడతాడు. (34). అందుకోసం పోలిపెద్ది వెంకన్న తొమ్మిదో అష్టం పారాయణ మొదలెట్టాడు. "చేరువ పగ దొరపు మైత్రి" కూడదన్నాడు గాని "బలము గలవాడు దుర్బలు బారదరుమ [illegible]మొక ప్రాపు గల్పింపదలపకున్నె" అని నిశ్చయించాడు. "హుంకరించిన నటువంటి మంకునైన తిట్టవ

30. వేణుగోపాల శతకాన్ని పోలిపెద్ది వెంకన్నగారే వ్రాసినట్లు చిత్తూరు మండలంలో చెప్పుకొంటారు. వేదం వెంకటకృష్ణశర్మగారు శతక వాఙ్మయ సర్వస్వంలో ఆసంగతి రూఢం చేశారు. రాయభట్టు వీర రాఘవయ్య దీక్షితులు అని విదుదవోలు వెంకటరావుగారు అంటున్నారు. అకాడమీ వారి శతక సంపుటి. పీఠిక. పుట XVIII

లయును కవులకు దిట్టబదియె" అని సంకల్పించుకొన్నాడు. ఆరు పద్యాలలో దేవుణ్ణి ప్రార్థించి, ఆ తరువాత ఇలా తన విరోధుల్ని ఏడిపించసాగాడు.

సీ. వేదాంత యుక్తులు వినిరెండు నేర్చుక
వాగునాతఁడు రాజయోగిగాఁడు
కల్లులొట్టిడు త్యాగికైపెక్కి తెలియక
పదరినంతనె శాస్త్ర విదుఁడుగాడు
పట్టపురాజా దేపట్టి యుంచంగానె
గుడిసివాటికి బారిగుణము రాదు
ముండపై వలపున రెండెలుంగక మోవి
యానగానే జొల్లు తేనెగాదు
కోతిపైనున్న సింగంపు కొదమకాదు
యెంత చదివిన గుణహీనుడెచ్చుగాడు
మదరిపు విఫాల మునిజన హృదయలోల
వేణుగోపాల భక్త సంత్రాణశీల"
(వేణు-7)

గుణహీనుల జాతకాలను బయట పెట్టడం మొదలెట్టాడు. దురదృష్టవంతుల ప్రారబ్ధాన్ని తిట్టాడు. మరుగు, వెరపు, సిగ్గు, సున్నితం లేకుండా పద్యాలు చెప్పాడు. మళ్ళా అందులోనే నీతిబోధ చేశాడు.

సీ. అవనీశ్వరుడు మందుడయిన నర్థుల
కియ్యవద్దని యొద్ద దివాను చెప్పు
మునిషి యొకఁడు చెప్పు మొవసినష్కి చెప్పు
తరువాత నా మంజాదారు చెప్పు
తల ద్రిప్పుచును శిరస్తా చెప్పు వెంటనే
కేలు మొగిడ్చివకీలు చెప్పు
దేశ పాండ్య తాను దినవలెనని చెప్పు
ముసరద్ది దెవిలోన మొనసి చెప్పు
యశముగోరిన దొరకొడుకైనవాఁడు
ఇన్ని చెప్పులు కడద్రోసి యియ్యవలయు
మదరిపు విఫాలముని జన హృదయలోల
వేణుగోపాల భక్త సంత్రాణ శీల"
(వేణు-18)

ఇటువంటి హితోపదేశం విని ఇవ్వకపోతే "ఉండియియ్యని లోభి రండ కొంపను శ్రాద్ధమాయె నేమి శుభంబులాయెనేమి" అని దీవించాడు. రాజులు ఎలాంటి వాళ్ళకు ఇస్తారో ఇలా చెప్పాడు.

బడవాకుఁ బ్రతియెన్న బహుమతు లేనూరు
దళవాయి కొకయూర ధర్మ చేట
పడుపు తొత్తుకు మేలు పాజుల కమ్మలు
తాటాకు దుద్దులు తల్లి దెవుల
దండె దాసర్లకుఁ దాజీత వాజము
కవివరులకుఁ గన్న గానిమన్ను
బైనీని సుద్దికి బారి శాలువ జోడు
విద్వాంసులకు బేడ వెలితిగుడ్డ
ఘనము నీచంబెఱుంగక కలియుగమున
నవని నడుతురు మూఢులైనట్టి దొరలు
మదరిపు విఫాల మునిజనహృదయలోల
వేణుగోపాల భక్త సంత్రాణ శీల
(-నెం.55)

ఈ పద్యం చాలా ప్రచారం పొందింది. పచ్చయ్యప్పగారి వర్ధంతిలో ఏటా చేసే పండిత సత్కారంలో ఒకసారి లోపాలు జరిగాయని విద్వాంసులు భావించారు. పేరు మోసిన పెద్దవాళ్ళను కాదని చిన్నయ సూరికి పెద్దపీట వేసినందుకు "బయనీని సుద్దికి బారి శాలువ జోడు" అనే పాదాన్ని ఉదాహరిస్తూ ఎవరో 1847 నాటి "వర్తమాన తరంగిణి" లో లేఖ వ్రాశారు. 31 అంతకు ముందే శతకం అచ్చుపడింది. అశేష ప్రచారాన్ని పొందింది.

వేణుగోపాల శతకానికెంత పేరువచ్చిందో చంద్రశేఖర శతకానికి కూడా అంత కీర్తి లభించింది. దీనిని రచించిన దెవరో తెలియదు. గ్రామీణుల యాసలో వాళ్ళను ఎద్దేవా చేశాడు. ఎవరెవరిని తిట్టదలుచుకొన్నాడో కవి ఇలా శిష్టభాషలో మొదట చెప్పాడు.

"కలుషమనో వికారులకుఁ గష్టులకున్ కుజనాళికిన్ కుత
ర్కులకును ధర్మ శూన్యులకుఁ గూహక మానవకోటికిన్ మ
దాంధులకును సిగ్గు పుట్టమది దూలఁగ నేరిచియింతి నిన్ను
నిశ్చలమతిఁ జేర్చి యీ శతక శాసన మిమ్ముగఁ జంద్ర శేఖరా.
(నెం2)

ఈ శతకకారుని ఉద్దేశంలో అడిగినప్పుడల్లా దానంచేయని పిదలే ధర్మశూన్యులు. "బాపన పిశాచాలు" ఎప్పుడూ "నెలమూడు తద్దినాలు" కోరుకొంటారని మూర్ఖులంటారట. "వాగకు మొన్న కూతురియివాగము కొస్తివి సొలెడిస్తి-

31. బ్రౌను దొరగారి లేఖల సంకలనం. సంపుటి 4. ఏమ్ 4201. పుట 322.

మళ్ళావస్తివి బరా బళ పె తడియారలేదు ఇదే మాగడ మంకుభొట్లు" అని తోలే స్తారట. (32) "కూసుతవేమి కుక్క మమగొల్చుదునా" అని బెదిరిస్తారట.

నిజానికి ఈ దూషణ శతకాలన్నీ ఆర్థిక కారణాల వల్ల పుట్టినవే. కరువు మీద కరువు వచ్చి కడుపున పుట్టిన వాళ్ళనే పోషించుకొనలేని రైతులు కవులను ఎలా ఆదుకోగలరు. ఎంతని ఇవ్వగలరు. పాత సామాజిక వ్యవస్థ మారి కొత్త జీవిత విధానాలు అలవర్చుకోలేని నిర్భాగ్య కాలంలో ఇటువంటి శతకాలు పుట్టాయి. గ్రామీణులపై ఒకసారి వచ్చిన కోపం వాళ్ళు మంచిపని చేయమని అడిగినా చంద్రశేఖర శతకకారునికి పోలేదు చూడండి.

"పండిన చేనువాడి పడమోసుకు పోనెలనాడు నీవు పు
ర్రాండము తెప్పివావుగద రమ్మోముగా బగుమాన మిస్తమా
ముండ యినాలటంట పడిమొత్తుక వచ్చెను నీవు మల్లిరా
మాండము తప్పలంచు వమ మందుడు మూర్ఖుడు
చంద్రశేఖరా" (నెం. 42)

మళ్ళాపురాణం చెప్పించుకోవడం కూడా శతకకారుని దృష్టిలో తప్పపనే. చదువు రాని పేదరైతు కాబట్టి పరోక్షంలో కవి ఇలా తిట్టాడు. ఇదే ఏ గ్రామాధికారో అయితే ఇంద్రుడవనీ చంద్రుడవనీ పొగిడేస్తాడు. వంకాయలపాటి వెంకన్న తన మదన గోపాల శతకంలో ఏమన్నాడో చూడండి.

సీ. కుక్షింభరుని బుధరక్షాపరుండంచు
నతి నికృష్టుని మహాత్యాగి యనుచు
బహు బీజ సంభవుఁ బరమ పావనుఁడంచు
జంచలాత్ముని ధైర్యశాలి యంచు
దౌర్జన్య కారిని ధార్మికోత్తముఁడంచుఁ
గఠిన చిత్తుని దయాకరుఁడటంచు
జారకర్ముని పరదార వర్జితుఁడంచు
నుత్తమాధముని శాస్త్రవేత్తయంచు
గవులు కక్కుర్తి చేతను గడుపు కొఱకు
సన్నుతింతురు మదిలో విచార పడక
భూరిమయవాస కోలంక పురనివాస
మదనగోపాలబాధికా హృదయలోల
(శతక కవుల చరిత్రము. పుట522)

ఆనాటి కవుల కడుపు కక్కుర్తిని ఇలా గర్హించే ఈ మదనగోపాల శతకం

32. చంద్రశేఖర శతకం చెప్పిన కవిపేరు అంకుభొట్లు అని 30వ పద్యంలో ఉంది. కనుక అంకన్న అనుకోవచ్చు. కాని ఈశ్వరభొట్లు అని 15వ పద్యంలో ఒకపేరు ఉంది.

కూడా పోలిపెద్ది వారి నిందా శతకం లాంటిదే. ఇందులో కూడా మోటు మాటలు ఉన్నాయి. సకల దుర్మార్గ వర్తనలూ "వివిధ పండిత వర్గ విద్వేషాలు" గల "మోట కొయ్యల కొకళ్ళు తీర్పులు చెప్పగలరె" అని వెంకన్న నిట్టూర్చాడు. అయితే తీర్పు చెప్పడానికి ఒక కొత్త ప్రభుత్వం ముందుకు వచ్చింది గాని తెల్లవాళ్ళ ఏలుబడిని ఇంకా ప్రజలు అంగీకరించని రోజుల్లో రాచూరి రామదాసు శ్యామలాంబా దండకంలో ఇలా చెప్పాడు.

ఈ కుంపినీ వార నీ రాజ్యమందున
    తగువులు తీర్పించి ధర్మముగాసు
సనదులు వ్రాసిచ్చి సత్యంబుగా దొరతా
    నడుచు కొమ్మన్నను నరులు యిపుడు
మరుమాట లాడుచు మహిలోన నుండిరి
    నీవాజ్ఞ చేయవేనిపుడు వారి
గుంపిణీ వారికి గువలయ చక్రంబు
    నేలించవే యిపుడు వేడ్క తోడ
వ్రాసి యిచ్చిన సనదులు వరుసతోడ
నాజ్ఞ దెల్లించువమ్మ నీవు
పుడమిలో రాజమహేంద్ర పురనివాసి
శాశ్వతంబైన వరమిమ్ము శ్యామలాంబ.

(డి. 1871)

ఇది పూర్తిగా స్వంత గొడవ. రచన నీరసం. శతకం అసమగ్రం. ఆనాటి స్థానికచరిత్రను కొంత చెప్తుంది. ఈస్టిండియా కంపెనీవారి పరిపాలన కాళ్ళు నిలదొక్కుకొననికాలంలో వ్యక్తిగత విషయాలతోపాటు సమకాలిక సమాజాన్ని చిత్రించే దూషణశతకాలలో చేట్రాతిలక్ష్మీనరసింహం 33 చెప్పిన కోదండరామ శతకం గొప్పది. తిడితేనే దెడ్డవాడు బాగుపడతాడని ఇలా చెప్పాడు.

మెఱుఁగు వేయక కాని మృదువుగా దన్నము
    రుచియు లేక యుండు పాగచని కూర
సానఁబట్టక మణి ఛాయ మిక్కిలి కాదు
    రతిలేక యింతి సంతతిఁబడయదు
గొట్టువెట్టక చెట్టు కుసుమంబు లియ్యదు
    నూరకయున్న మందు సనిపడదు
ముక్కు నుల్పక దీపమెక్కువ వెలుగీదు

33. ఇతని గురించిన వివరాలు ఇదే సంపుటంలో విజయనగరం అనే ప్రకరణంలో ఉన్నాయి.

తరచక వెన్నిదు పెరుగుబొట్టు
వేడి జూపక నెయిగాదు వెన్నముద్ద
ఖలుడు గుణవంతుఁడౌను చకార గుళ్ళ
కలికమునఁ గాని తీరదు కంటి తీట
ఖండనారాతి భీమ కోదండరామ!'

(శతక కవుల చరిత్ర-పుట.414- (డి.1537)

తిట్టకపోతే ఖలుడేకాదు, దేవుడు కూడా బాగుపడడని మన కవుల న మ్మకం. అందుకే కాసుల పురుషోత్తంగారు పనికట్టుకొని ఆంధ్ర మహావిష్ణువును తిట్టారు. దేవరకోట సీమలోని శ్రీకాకుళంలో ఆంధ్రనాయకుని దేవాలయముండేది. అది పురుషోత్తంగారి కాలానికి పూజాపురస్కారాలు లేక బూజు పట్టింది. పురుషోత్తంగారు అది చూశారు. కడుపు తరుక్కొని పోయింది. నిత్యోపచారాలు లేనందువల్లనే "భక్తిచేసిన శిలా ప్రతిమ మాత్రమెగాని హరియించుగలుగురా" అని అందరూ నిరసిస్తున్నారట. అందుచేత "వివిధ పూజోత్సవము లు నిర్విఘ్నములుగ జేసికొనకున్న నీకు బ్రసిద్ధి గలదే అని దేవుణ్ణి హెచ్చరించారు. లేకపోతే "నీసంప్రదాయంబు గుట్టుబెట్ట రట్టు దేయుదు గనుము నా బట్టు తనము "అని సవాలు చేశారు."కీర్తి నిందగ వర్ణించి గేలిపరుతు" అని కంకణం కట్టుకొని కలం పట్టారు. వరసబెట్టి నిందాస్తుతులు గుప్పించేరు.

ఆలు నిర్వాహకురాలు భూదేవి యై
యఖిల భారకుఁడను నాఖ్యఁ దెచ్చె
నిష్ట సంపన్నురా లిందిర భార్య యై
కామితార్థదుఁడన్న ఘనతఁ దెచ్చెం
గమల గర్భుఁడు సృష్టికర్త తనూజుఁడై
బహు కుటుంబకుఁడన్న బలిమి దెచ్చె
గలుష విధ్వంసిని గంగ కుమారి యై
బతిత పావనుఁడన్న ప్రతిభఁ దెచ్చె
నాండ్రు బిడ్డలు దెచ్చు ప్రఖ్యాతిగాని
మొదటి నుండియు నీవు దామోదరుఁడవె
చిత్ర చిత్ర ప్రభావ దాక్షిణ్యభావ
హత విమత జీవ శ్రీకాకుళాంధ్ర దేవ!'

(ఆంధ్రనాయక శతకం-28)

ఈ ఒక్క పద్యంలోనే కాదు ఈ ఆంధ్రనాయక శతకం నిండా ఇటువంటి రసవత్తరమైన కవిత్వం వెల్లివిరుస్తోంది. వ్యంగ్య వైభవం వెయ్యి దీపాల కాంతితో వెలుగుతుంది. సున్నితమైన తిట్లు, సుతారమైన ఎత్తిపొడుపులు, కమ్మని హాస్యం, కడుపు నింపే కవిత్వం ఈ శతకంలో దొరుకుతాయి.

కాసుల పురుషోత్తంగారు ఇదొక్కటేకాక మరిమూడుశతకాలు ముందే వ్రాశాడు. "మనసా హరి పాదము లాశ్రయింపుమా" అనే మకుటంతో ఒక శతకం వ్రాశారట. అయితే తాడేపల్లి పానకాల రాయని పేరు మీద ఆ మకుటంతో ప్రచార మైన శతకమే కాని కాసులవారిది నేడు కనబడడంలేదు. "రామా! భక్త కల్ప ద్రుమా" అనే పంచచామరాల శతకాన్ని కూడా చెప్పారు. తరువాత హంసల దీవి శతకాన్ని రచించారు. ఇది తరువాత వ్రాయబోయే ఆంధ్రనాయక శత కానికి ప్రాక్టీసుగా చెప్పినదేమో అని తోస్తుంది. చూడండి:

"భువనత్రయైక సంపూర్ణుఁడవగు నీకు
నందకుటీరమా? మందిరంబు?
పాలమున్నీటిలో నోలలాడెడు నీకు
మహి యశోదాస్తన్యమా? బలంబు?
పదపద్మమునగంగ యుదయమందిన నీకు
జలకమా? గోపికాంజలి జలంబు
అహిరాజ భోగ పర్యంకంబుగల నీకు
తల్పమా? రాధికా తరుణియంక?
మహహ! వారల భాగ్యమెంతనఁగవచ్చు
భావజ విలాస! హంసలదీవి వాస!
లలిత కృష్ణాబ్ధి సంగమ స్థల విహార
పరమ కరుణా స్వభావ! గోపాలదేవ!"
(శ.క.చ.పీఠిక-81)

హంసల దీవి శతకంలో కవిత్వం మొగ్గ తొడిగిందేగాని ఆంధ్రనాయక శతకంలో లాగ వికసించి పరిమళించలేదు. నిజానికి ఈ యుగంలో పుట్టిన ఏ శతకంలోనూ ఆంధ్రనాయక శతకం ఇచ్చే "రసతృప్తి" కనబడదు. 34 కాసుల పురుషోత్తంగారు సిద్ధహస్తులు. వారిది అమృత హస్తం. ఈయుగంలోని శతకాలలో ఆంధ్రనాయక శతకం నాయక మణి. 35

---

34. పుల్లన కవి వ్రాసిన గోపికా వల్లభ శతకంలో కొంత హాస్యశక్తి ఉంది. (డి. 1944)
35. కుంపిణీ యుగంలోని శతక కవుల పట్టికకు చూ. అనుబంధం. నెం.1

14

దండకాలు

శతకాల తరువాత మన సాహిత్యంలో దండకాలే ఎక్కువగా కనబడతాయి. శతకాల లాగే ఇవి కూడా ఆదిలో దేవతా స్తోత్రాలుగా ఉండేవి. అయితే రాను రాను శతకాలలో వచ్చినట్టే వీటిలోనూ విషయ వైవిధ్యం వచ్చింది. మన మొట్టమొదటి తెలుగు కావ్యంలోఉన్న తొలిదండకం దేవతాస్తుతే. పాశుపతాస్త్రం కోసం అర్జునుడు చేసిన శివస్తోత్రంగా దండకాన్ని నన్నయ్య గారు అరణ్య పర్వంలో రచించారు. (1-324). ఈ ప్రప్రథమ దండకం లగాయతు కొన్ని వందల గ్రంథాలలో ఎందరోకవులు ఏదో ఒక సన్నివేశంలో తమ పాత్రలచేత దండకాలు చదివించారు.

మన సాహిత్యంలోని ప్రసిద్ధకవులలో దండకాలు వ్రాసిన వాళ్ల జాబితా ఎంత పెద్దదో వ్రాయనివాళ్లని పేర్కొనే లిస్టే అంత చిన్నదిగా ఉంటుంది. తిక్కన గారూ, నన్నె చోడుడూ, పిల్లలమర్రి పినవీరయ్య, పెద్దనగారూ, రాయలవారూ, రామరాజ భూషణుడూ మొదలైన ప్రథమశ్రేణి రచయితలు కొందరు దండకాలను చెప్పలేదుగాని మిగతావాళ్లు నన్నయ్య గారి ఒరవడిని దిద్దిన వాళ్ళే. వారి మీద ఉన్న భక్తి కొద్దీ సంస్కృత గ్రంథాలలో ఉన్న ఛందో లక్షణాన్ని సైతం చాలామంది పాటించలేదు.

దండకం మనకు సంస్కృతంనుండే వచ్చిందనిచెప్పాలి. సంస్కృతంలో ఎన్నో వృత్తాలున్నాయి. పాదానికి ఇరవై ఆరు కన్నా ఎక్కువ అక్షరాలున్న వృత్తాలను ఉద్ధుర మాలా వృత్తాలనీ ఉపరివృత్తాలని అంటారు. దండకం ఈ విభేదంలో చేరుతుంది. అన్ని వృత్తాలకిలాగే దండకానికి కూడా సంస్కృతంలో నాలుగు పాదాలు ఉండాలి. (కన్నడంలో నాలుగు పాదాలేకాక ద్వితీయాక్షర ప్రాస అనే నియమంకూడా ఉంది) ప్రతిపాదం మొదట రెండు నగణాలు ఉండాలి. ఆతరువాత వరసగా ఏడు నుంచి ఎన్ని రగణాలైనా పేర్చుకొంటూ పోవచ్చును. అందుచేత పాదానికి ఇరవయ్యేడు అక్షరాలు మొదలుకొని 999 అక్షరాల దాకా ఎన్నైనా ఉండవచ్చు. నగణాల మీద 7 రగణాలున్న దండకాన్ని "చండవృష్టి ప్రయాత దండకం" అంటారు. ఆ తరువాత విభేదాలన్నింటికీ మూక ఉమ్మడిగా" ప్రచితకములు" అనే పేరు ఉన్నా 8 నుంచి 33 రగణాల దాకా ఒక్కొక్క విభేదానికీ ఒక కొత్త పేరు సంస్కృత లాక్షణికులు పెట్టుకొన్నారు. అయితే 7 నుంచి 14 దాకా ఉన్న పేర్లను మాత్రమే అప్పకవి పేర్కొన్నాడు. (4-445).

అప్పకవిముందున్న తెలుగు లాక్షణికులు చాలామంది దండకలక్షణాన్ని

విపులంగానే చెప్పారు. అయితే వాళ్లు ఆదేశించిన పద్ధతిలో ఏ కవీ దండకం వ్రాయలేదు. అందరూ నన్నయ గారినే ప్రమాణంగా తీసుకొని ఇష్టమొచ్చినన్ని తగణాలలో వరుసగా వ్రాసి చివర ఒక గురువును చేర్చారు. చాలా దండకాలు శ్రీకారంతో మొదలై "నమస్తే నమస్తే నమః" అనే నమస్కారంతో అంతమవుతాయి. ఇవి సంస్కృతలక్షణానికేకాదు తెలుగు ఛందోగ్రంథాలలోని వివిధనియమాలకు విరుద్ధం. తెలుగులాక్షణికులు చెప్పిన దండకలక్షణాలు ఏమిటో చూడండి.

1. కవిజనాశ్రయంలో మల్లియ రేచన్న — మొదట వరుసగా ననహగణాలు నిలిపి తరువాత చిత్తమొచ్చినన్ని తగణాలు చెప్పి, ఆఖర్న ఒక గురువు నిలపాలి. లేదా తగణాలపై గురువు. (ఉద్ధర-131)

2. కావ్యాలంకార చూడామణిలో విన్నకోట పెద్దన — "ననహాలపై తగణాలుచివర గురువు లేదా తొలి నుంచీ తగణాలూ చివర గురువు. కృతినాది ననహంబులొండెండకారంబులొండెం బ్రకల్పించి యా మీద నెల్లం దకార ప్రదానంబు గుర్వంతమై క్రాల –" (8 వ ఉల్లాసం)

3. ఛందో దర్పణంలో అనంతుడు — చూడామణిలో చెప్పినట్టే చెప్పారు. (సిరినేలు రసికుండు శ్రీవత్సవక్షుండు. – 2 - 135)

4. లక్షణసార సంగ్రహంలో చిత్రకవి పెద్దన — ఈయన తన కాలం దాకా సంస్కృతాంధ్రాలలో ఎవరెవరు ఏయే లక్షణాలు చెప్పారో, ఏ ఏ నియమాలతో కవులు దండకాలు రచించారో అన్నీ క్రోడీకరించి లక్షణం చెప్పాడు. వాటి భేదాలు చూడండి :

1. నగణయు గంపై 7 రగణాలు-చండవృష్టి
2. నగణయు గంపై 8 రగణాలు-అర్ణం
3. నగణయు గంపై 9 రగణాలు-అర్ణవం
4. నగణయు గంపై 10 రగణాలు-వ్యాళం
5. నగణయు గంపై 11 రగణాలు-జీమూత
6. నగణయు గంపై 12 రగణాలు-లీలాకరం
7. నగణయు గంపై 13 రగణాలు-ఉద్దామం
8. నగణ యు గంపై 14 రగణాలు-శంఖం

ఈ ఎనిమిది విభేదాలు సంస్కృతచ్ఛందంలోనివి. ఈపద్ధతిలో కాకపోతే రెండు నగణాలపై

	ఇష్టమొచ్చినన్ని యగణాలుకూడా పేర్చవచ్చు కాదంటే సనహలపై తగణాలు పెట్టి చివర గురువు ఉంచవచ్చు. లేదా తగణాలపై చివర గురువు పెట్టవచ్చు.
5. అప్పకవీయంలో అప్పకవి	చిత్రకవి పెద్దన చెప్పినవన్నీ ఈయనా చెప్పాడు. అయితే ఆదిలో ఒక విరుద్ధ లక్షణం చెప్పాడు. హనస గణాలలో ఏదో ఒక దానితో మొదలెట్టి ఆ తరువాత తగణాల దండ గుచ్ఛమన్నాడు. దూకారంబె కానీ, నకారంబె కానీ సకారంబె కానీ వచింపదగున్ ముందుగా - 4-443) ఈ పద్ధతిలో చెప్పిన దండకాలు తెలుగులో కనబడవు.
6. సరసాంధ్ర వృత్త రత్నాకరంలో వెల్లటూరి లింగన్న.	అప్పకవికన్నా ఎక్కువలైసన్సు ఇచ్చారు. హ, నసత అనే నాలుగుగణాలలో ఏదో ఒక్కదానిలోనే దండకమంతా వ్రాయవచ్చునని పెర్మిషను ఇచ్చాడు. అయితే తగణాలు తప్ప తక్కిన మూడు గణాలతో ఎవరూ దండకం చెప్పినట్టు కనబడదు.
7. సులక్షణ సారంలో లింగమగుంట తిమ్మయ్య.	కవిజనాశ్రయంలోనిలక్షణాన్నే ఉదాహరించాడు "అమరంగసనహంబు లందాదిగా నొండెగాదేని నాదిన్ దకారంబుగా నొండె, దకారమ్ము లిమ్మై గకారావసానంబుగా జెప్పినందండనం బండ్రు దీనం గవుల్. (సులక్షణ. 4-105)

ఈ పై లక్షణాలన్నింటిలోనూ ఒక్క "తగణాలపై చివరి గురువు" అన్న దానినే మన కవులలో అధిక సంఖ్యాకులు పాటించారు. అయితే కొన్ని విభిన్న లక్షణాలను శాస్త్రజ్ఞులు ఎందుకు చెప్పారంటే మన సాహిత్యంలో తగణ దండకాలతోపాటు కొందరు వేరే గణాలతో కూడా దండకాలు వ్రాశారు. చిత్రకవి పెద్దన కాలందాకా ఎవరెవరు ఏయే రకాల దండకాలు వ్రాశారో చూడండి :

తగణ దండకాలు :

చాళుక్య యుగం :	నన్నయ గారు	భారతం. ఆదిపర్వం 1-324
కాకతీయ యుగం :	మారన	మార్కండేయ పురాణం 8-224
పద్మనాయక యుగం :	ఎర్రాప్రెగడ	నృసింహ పురాణం 5-111
గజపతుల యుగం :	అనంతుడు	భోజ రాజీయం 7-25
	దగ్గుపల్లి దుగ్గన్న	నాసికేతోపాఖ్యానం 2-180

	బమ్మెరపోతరాజు గారు	వీరభద్ర విజయం 4-179 భాగవతం (1) 3-203; (2) 10 - పూర్వ - 1283
తొలిరాయల యుగం:	నందిఘంటలజంట	వరాహ పురాణం 11-116
	నూతనకవి సూరన్న	ధనాభిరామ 3-100
మలిరాయల యుగం:	చరిగొండ ధర్మన్న	చిత్రభారతి 8-124
	ధూర్జటి	కాళహస్తీశ్వరశతకం 1-146
	సంకుసాల నరసయ్య	కవికర్ణరసాయనం 6-38
	మాడయ్య	మైరావణ చరిత్ర 3-132
నవాబుల యుగం:	తెనాలిరామకృష్ణుడు	ఉద్భటారాధ్య 3-28 ఘటికాచల మాహాత్మ్యం 2-చివర
	భైరవరాజు వెంకట నాథుడు	పంచతంత్రం
	పింగళి సూరన్న	కళాపూర్ణోదయం 1-80

రెండు నగణాలపై రగణాలు :

రెడ్డిరాజుల యుగం :	శ్రీనాథుడు	కాశీఖండం. (1) (2) 7-204 నైషధం. 4- (సంస్కృతం) హరవిలాసం
గజపతుల యుగం :	జక్కన	విక్రమార్క చరిత్ర 2-59 (సంస్కృతం)
తొలిరాయల యుగం :	కూచిరాజు ఎర్రన	సకలనీతి కథానిధానం 5-141
	నందిఘంటల జంట	వరాహపురాణం. 6-91
మలిరాయల యుగం:	నందితిమ్మన	పారిజాతాపహరణం 3-38. రెండు పాదాలు
	మాదయగారి మల్లన	రాజశేఖరచరిత్ర 2-89
నవాబుల యుగం:	తెనాలి అన్నయ్య	సుదక్షిణా పరిణయం 2-78 (సంస్కృతం)
	తెనాలి రామకృష్ణుడు	పాండురంగ మాహాత్మ్యం 4-77

3. "సచచా"లపై తగణాలు :

మలిరాయల యుగం:	కొరవి గోపరాజు	సింహాసన ద్వాత్రింశిక. 4-24

రెండు నగణాలు-ఒక హగణం తరువాత తగణాలు :

మలిరాయల యుగం : నంది తిమ్మన త్రిస్థలీదండకం. "విజయనగరహేమ కూటంబునన్నిల్చి" అనే వాక్యఖండాన్ని అప్పకవి ఉదాహరించాడు. (4-73)

ఈ పట్టికచూస్తే సనహతగణాల దండకానికి ఒక్కటే ఒక్కటి లక్ష్యంగా కనబడుతుంది. అలాగే "ననహత"లకు కూడాఒక్కటే మచ్చుతునక మిగిలింది. రెండు నగణాలపై రగణాలతో దండకాలు వ్రాసివాళ్లు కొందరు తగణ దండకాలు సైతం చెప్పారు. అయితే తెలుగు కావ్యాలలో సొంతంగా సంస్కృతభాషలోనే దండకాలువ్రాసిన కవులు మాత్రంఅచ్చంగా సంస్కృత దండక లక్షణాలను పాటించారు. వీళ్లలో శ్రీనాథుడు మొదటి వాడు. అతడు నైషధంలో వ్రాసిన సరస్వతీ దండకంలో రెండు నగణాలపై రగణాలతో చెప్పడమే కాక నాలుగు పాదాలలోనే దండకాన్ని సరిపెట్టాడు. (అయితే ఒక పాదంలో ఉన్నన్ని రగణాలే మరో పాదంలోలేవు) సంస్కృత లక్షణాన్ని పాటిస్తూనే దండకంచివర తెలుగువాళ్ల "నమస్తే నమస్తే నమః" అన్నదిచేర్చాడు. (నై-4-138) శ్రీనాథునిలాగే జక్కన కూడా సంస్కృత దండకాన్ని సంస్కృత లక్షణంలోనే తన విక్రమార్క చరిత్రలో వ్రాశాడు. అయితే ఈయన ఏకపాదమే చెప్పాడు. (వి. 2-59)

శ్రీనాథుడు తన దండకాలలో మరో వింతపోకడ కూడా పోయాడు. తన దాకా ప్రతి తెలుగు కవీ దండకాన్ని స్తోత్రానికే వాడితే ఇతడు కథాకథనానికి ఈ వృత్తాన్ని ఉపయోగించాడు. కాశీ ఖండంలో వ్రాసిన రెండు దండకాలూ తెలుగులోనే వ్రాసినా అందులో రెండు నగణాలపై రగణాలే వాడాడు; వాటిలో కథనే చెప్పాడు. (7-74; 7-204) శ్రీనాథునిలాగా కథాకథనానికి దండకాన్ని కావ్యాలలో వాడిన వాళ్లు అరుదు. అయితే దండకంలో కథ చెప్పిదానిని ప్రత్యేక కావ్యంగా రచించిన వాళ్లు లేకపోలేదు.

దండకాలను విడికావ్యాలుగా వ్రాసిన వాళ్లలో మల్లికార్జున పండితారాధ్యులు బహుశా ప్రథముడు. ఈయన "మౌనిదండకం" అనేకృతి రచించినట్లు పాల్కురికి సోమనాథుని మాటల వల్ల తెలుస్తోంది.[1] చాళుక్య యుగంలో ఇలాగ ఒక కవి ప్రత్యేక దండకరచన చేసినా మళ్ళా గజపతుల యుగంలో బమ్మెర పోతరాజుగారు రచించేదాకా విడి దండకాలు కనబడవు. పోతరాజు గారు దండకంలో కథ చెప్పడమేకాక శృంగార రసభరితంగా ఒక వేశ్యవలపును వర్ణించారు. ఈపోకడకు వీరే ప్రథములు. పండితయ్య మొదలుకొని అడిదం సూరన్న దాకా పదిహేడు విడి దండకాలు తెలుస్తున్నాయి. ఎవరెవరు ఏ దండకాలు వ్రాశారో చూడండి.

---

1. సమగ్ర ఆంధ్ర సాహిత్యం - ఆరుద్ర చాళుక్య యుగాలు.

1. చాళుక్య యుగం: 1. మౌని దండకం - పండితయ్య రచన
2. గజపతుల యుగం: 2. భోగినీ దండకం - బమ్మెరపోతరాజుగారిది
3. **రాయల** యుగం: 3. అష్టభాషాదండకం- తాళ్లపాకచినతిరుమలయ్య
4. త్రిస్థలీ దండకం - నందితిమ్మన (చూ. అప్రకటీయం 4073)
5. శృంగార దండకం- తాళ్ళపాక పెదతిరుమలయ్య

4. ఆరవీటిరాజుల యుగం: 6. వెంకటపతి రాయల దండకం ఎవరో (తంజావూరు. డి. 425)
5. నాయకరాజుల యుగం(1) 7. కృష్ణ దండకం - టేకుమళ్ళ రంగశాయి
6. నాయకరాజులయుగం(2) 8. రాజగోపాల దండకం-కావటూరి రాఘవయ్య (తం. డి. 423)
9. రామదండకం కంచర్ల గోపన్న
10. విద్యావతీదండకం- గణపవరపువెంకటకవి
7. కడపటిరాజుల యుగం: 11. కృష్ణదండకం- కూచిమంచితిమ్మయ్య
12. త్రిపురారి దండకం-వెల్లూరి వీరరాఘవయ్య
13. నృసింహదండకం- ఏనుగు లక్ష్మన్న
14. భద్రాద్రిరామదండకం-రాయజగపతిరాజు
15. శాహరాజదండకం - ఎవరో (తం.డి.428)
16. శ్రీకృష్ణదండకం-సత్యవోలు భగవంతం
17. శ్రీరామదండకం- అడిదం సూరన్న

ఈ పదిహేడు పాతదండకాలలో కనిపించే పోకడలు బేరీజువేస్తే మొట్టమొదట రెండు ముఖ్య విభాగాలుగా కేటాయించాలి. ఒకటి దేవతలపై చెప్పినవి; రెండు-మనుష్యులపై చెప్పినవి. మళ్ళా మొదటి విభాగంలో మూడు శాఖలున్నాయి. కేవలం స్తుతులు, శృంగార రసాత్మకాలు, మహిమలువర్ణిస్తూ కథలు చెప్పేవిఅని వాటిని విభజించవచ్చు. పూర్వయుగాలలో ఉన్న విభాగాలేకాక మరికొన్ని అదనంగా కుంపిణీ యుగంలో వచ్చాయి. శిష్ట దేవతల ప్రార్థనలతో పాటు దుష్ట శక్తులను శాంతింపచేసే దండకాలు జాస్తీ అయినాయి.

కడపటి రాజుల యుగంలోని రాజకీయ పరిస్థితులవల్ల సాంఘిక జీవనంలో కల్లోలాలుఏర్పడ్డాయి. అంటువ్యాధులు వ్యాపించాయి. ఈరోగాలన్నీ గ్రామ దేవతల ఆగ్రహంవల్ల వచ్చినవే అని భావించేవాళ్ళు ఆ దేవతలను శాంతింప చేయడానికి రకరకాల దండకాలు చెప్పారు. "కొల్లాపురీ అమ్మ, అద్దంకి మహాలక్ష్మి, కొల్లేటిపెద్దింటమ్మ, వానపల్లిపళ్ళాలమ్మ, రేలంగి మెంట్లమ్మ, రాకుదిటి మామిళ్ళమ్మ, మోగంటి సిన్నేరమ్మ మొదలైన గ్రామ దేవతలను వేడుకొనడం కనబడుతుంది. (డి.1881) "మావూరు, మాయిర్లు, మాపొర్లు బాలలన్ వృద్ధులన్

పశువులన్ బాగుగా జూసి రక్షించ" మని కోరుకొన్నారు. (ఆర్. 242-కె) ఈ దేవతలకు "నేతియప్పాలు బొబ్బట్లు సున్నాదిగా పిండివంటల్ మరింబప్పు నెయ్యంబు"లు మాత్రం పెట్టేవాళ్ళు కొందరున్నారు. (డి. 1984) జాతర చేస్తూ గొర్రెలన్ గోళులన్ బందులన్ దున్నలన్" బలివేసేవాళ్లు కొందరున్నారు. (డి. 991) ఈ కోవ దండకాలలో కర్తల ఆరాటంతప్ప కవిత్వం కనబడదు. దాని కోసం వెదకడం కూడా దండగ.

అసలు దండకాలలో శబ్దాలంకారాలకే ఎక్కువ ప్రాధాన్యం ఉంటుంది. కనుక ఆ నగల వెనుకఉన్న కొద్దిపాటి సహజసౌందర్యం కూడా మరుగు పడుతుంది. ఈ యుగంలో కేవలం శృంగార దండకాలను వ్రాసిన వాళ్లు కూడా ఓహో అనిపించేటట్టు వ్రాయలేదేమో. దేవతల మీద వ్యక్తుల మీదా వ్రాసిన వివిధ శృంగార దండకాలను పరిశీలిద్దాం.

1. కచ్చిరంగరాజ దండకం : కచ్చివారు ఏప్రదేశాన్ని పాలించారో కచ్చితంగా చెప్పలేం. కర్నాటకంలో కూడా ఉండేవారు. కచ్చి రంగరాజుపై ఎవరో కవి ఈ దండకం చెప్పాడు. రాజుగారు షికారు వెళుతున్నప్పుడు మేడమీంచి ఎవరో పడుచు చూసి మోహిస్తుందట. ఆ సంగతి కవి ప్రస్తుతించాడు. ఈ దండకం ప్రతి ఒకటి కాకినాడ సాహిత్యపరిషత్తు కార్యాలయంలో ఉంది. (గ్రంథ సంఖ్య 87) ఈ కచ్చి రంగరాజుపైన ఎవరిదో చాటువు ఒకటి లభిస్తోంది.

నలుగురు నిను బలుమారున్
గెలిచితి సుగుణోక్తి కాంతి కీర్త్యాకృతులన్
నలుగురు నిను బలుమారున్
భళి భళియన గచ్చిరంగ భాగ్య తరంగా
(చాటుపద్య రత్నాకరం-188)

ఇలా యమకంలో పొగిడిన కవే బహుశా దండకం చెప్పాడేమో. భావి పరిశోధనల వల్ల ఇది తెలవచ్చు.

2. చంద్రాననా దండకం : నుదురుపాటి సాంబయ్య దీనిని చెప్పాడు. పుదుక్కోట పాలించిన తొండమాను రాజుల్లో ఎవరో ఒకరి మీద చెప్పాలనుకొని రచించాడు. అయితే రాజు పేరు, అడిగించుకొన్న తరువాత ఇరికించవచ్చునని భావించి దండకంలో అక్కడక్కడా కథానాయకుని పేరు అతని వంశ ప్రసక్తి వచ్చిన చోట్లలో జాగాలు విడిచి పెట్టాడు. ఎవరి మీద శృంగార దండకం వ్రా...నా ఒకటే కథ కాబట్టి రచనపూర్తయింది. ఇందులోనూ రాజు షికారువెళ్తే చంద్రానన అనే చిన్నది చూడడం, మరులుకొనడం వగైరా కథే ఉంది. (కాకినాడ గ్రంథ సంఖ్య. 55)

3. చంద్రాననా దండకం : దీనినికూడా నుదురుపాటివారి కుటుంబంలోని కవే వ్రాశాడు. పుదుక్కోట రాజులపైననే చెప్పాడు. కవిపేరు చిదానందం. రాజుపేరు రామచంద్రుడు. ఒక్క కథేకాదు, చాలామట్టుకు మాటలు కూడా పై దండకంలో లాగే ఉన్నాయి. దీని ప్రతికూడా కాకినాడ పరిషత్తు కార్యాలయంలో ఉంది.

(గ్రంథ సంఖ్య. 61)

4. **తారావళీ దండకం** : ఇది దేవుని శృంగారాన్ని వర్ణించే దండకం. వావిలిపాడులోని వెంకటేశ్వరస్వామి తన దేవేరులతోపాటు విహరించిన విలాసలీలను నైషధం కమలాపతి వర్ణించాడు. దీనికి రెండు ప్రతులు ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉన్నాయి. (ఆర్ 2 05; డి. 1982)

5. **పద్మావతీ దండకం** : దీనిని మైసూరు కృష్ణరాజు గారి ఆశ్రితుడు చంద్రకవి చెప్పాడు. ఇంతకన్నా వివరాలు తెలియవు.

6. **రంగనాయక దండకం**: దీనిని ఉయ్యాలవాడనారాయణ రచించాడు. ఇతడు కందాళ దొడ్డయ్యగారి శిష్యుడు. భోగినీదండకం బాణీలో రంగనాథస్వామివారి శృంగారక్రీడను వర్ణించాడు. దీని ప్రతిఒకటి ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉంది. (డి. 2002)

7. **రాజగోపాల దండకం** : ఇది కూడా శృంగారాన్నే వర్ణిస్తుంది. దీని రచయిత కావటూరి రాఘవయ్య. ఇతడు పాకనాటివాడు. సంస్కృతాంధ్రాలలో వేరే ప్రబంధాలుకూడా వ్రాశాడట. అయితే వాటి పేర్లు కూడా తెలియవు. ఈ దండకం ప్రతి మాత్రం తంజావూరులో ఉంది. (తం. డి. 423)

8. **వీరభద్రదండకం**: రాజమండ్రిదగ్గరనున్న పట్టిసంలోని వీరభద్రునికి అంకితంగా వెల్వరిశంభులింగం ఈదండకాన్ని చెప్పాడు. ఇదికూడా భోగినీ దండకం కోవలోనిది. దీనిప్రతి ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలోఉంది.(ఆర్.350)

9. **శృంగారిణీ దండకం : దీనికి లీలావతీ దండకమనే మారు పేరు కూడా ఉంది. దీనిని ఉద్దండ శేషయ్య చెప్పాడు. దండకంలో రాజుపేరు ఉండవలసిన చోట్ల తుడుపులున్నాయి. పుదుక్కోటలో చెప్పిన దండకాన్ని కార్వేటి నగరంలో ఇంకో రాజుపేర మార్చినట్టు ఊహించవచ్చును. దీని ప్రతి కాకినాడ పరిషత్తు కార్యాలయంలో ఉంది. (గ్రంథ సంఖ్య. 151)**

ఈతొమ్మిది శృంగార దండకాలేకాక కొన్ని తిరునాళ్ల దండకాలుకూడా ఈ యుగంలో వచ్చాయి. ఆ సంబరాలలో జరిగే ముచ్చటలను ఇవి తెలియచేస్తాయి. ఈ దండకాల వివరాలను చూడండి.

1. **కూడేరు సంగమేశ్వర దండకం** : దీని రచయిత పేరు తెలియదు. కూడేరు గ్రామంలోని సంగమేశ్వర స్వామి తిరునాళ్ల విశేషాలను హాస్యరస ప్రధానంగ కవిచెప్పాడు. దీని అసమగ్రప్రతి ఒకటి ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉంది. (ఆర్. 786(బి)).

2. **చోళసింహపుర రథోత్సవ దండకం** : ఈ ఊరునే ఆధునికులు "షోలింగరు" అంటారు. ప్రాచీనులు "ఘటికాచలం" అంటారు. ఈ దండకం అచ్చుపడింది. దీనిని కొల్లం సీతారామయ్య రచించాడు.

3. **తిరునాళ్ల దండకం** : వెంకటగిరి రాజధానిలో వేంచేసిఉన్న కాశీ విశ్వనాథస్వామివారి ఉత్సవంలో జరిగిన విశేషాలను ఎవరో వర్ణించారు. వెలుగోటి వారి వంశంలో బంగారు యాచమనాయకునికొడుకు కుమార అంకయాచమనాయకుడు

ఈ తిరునాళ్ల జరిపించినట్టు దండకంవల్ల తెలుస్తోంది. దీని ప్రతి ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉంది. (ఆర్. 717)

4. బృహన్నాయికా దండకం: దీనిని సుదురుపాటి వెంకన్న చెప్పాడు. ఇతడు పుదుక్కోటసంస్థానంలో ప్రముఖకవి. తొండమానురాజులలో ఒకడైన రాయరఘునాథుని ప్రాభవాన్నిప్రశంసిస్తూ పుదుక్కోటవాళ్లఇలవేలుపైన బృహదంబికపై ఈ శతకాన్ని కవిచెప్పాడు. ప్రతి ప్రాచ్యలిఖితగ్రంథాలయంలో ఉంది.(డి.1992)

5. భాషీయ దండకం : తిరునాళ్లను వర్ణించే దండకాలలో దీనంత ప్రచారం పొందినది ఇంకోటి లేదేమో. దీనిని గుడ్లూరి నరసింహశాస్త్రి రచించాడు. అహోబల స్వామి తిరునాళ్లకు వచ్చే వ్యక్తులు ఎలా సంభాషించేదీ వివిధ యాసలలో కవి చిత్రించాడు. చోబుదారు నకీబులు తురకం మాట్లాడతారు. జంగాలు కన్నడంలో, వైష్ణవులు తమిళంలో సంభాషించుకొంటారు. అల్లుడిపై హాస్యాలుచెప్పుకొనే కోమట్ల ఆడవాళ్లూ "యద్వాంసుడంటొస్తే మావద్ద నుండే కపీ శర్లతోడన్ ప్రసంగించమంటేను పీక్కొని పార్పోయె" అని చెప్పుకొనే రాజులుకూడా ఆ తిరునాలకు వచ్చారు. "వాక్యోప వాక్యంబులున్ బల్కుచున్ రాగహర్షముప్పొంగ వచ్చేటి యాపర్లలెల్లన్ విలోకింపుచున్ వారి జాతీయ భాషా విశేషంబులన్ వేడ్కలాలింపుచున్" ఈ దండకాన్ని నరసింహ శాస్త్రి రచించాడు. అతడు "మా అమ్మతో తెప్పి కొత్రిత్త అనే.అర్భకుల ముద్దుమాటల్ని సైతం ఈ దండకంలో పొందు పరిచాడు. ఈ శతకంలోని మోటు హాస్యాలను చాలామంది విదూషకులు తమ ప్రసంగాలలో చెప్పడం నేను విన్నాను. ఈ దండకం 1880 లో ఒకసారి అచ్చుపడింది.

ఈ యుగంలో తిరునాళ్ళ దండకాలే కాక తిట్ల దండకాలు కూడా పుట్టాయి. విజయనగరం సంస్థానంలో కస్తూరి అప్పయ్య అనే ఉద్యోగి తనకేదో అన్యాయంచేశాడని ఎవరోకవి ఒక తిట్టుదండకం చెప్పాడు. "ఆర్నెల్లకే తప్పినన్ యొక్క యేడాదికిన్ మీదుగాకుండ నీచావు నిక్కంబు" అని శాపంపెట్టాడు. దీని ప్రతి ఒకటి ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉంది. (ఆర్. 105సి))

రాజులు ఇచ్చిన మాన్యం తీసుకొన్నందుకు ఆ ఉద్యోగిమీద కవి ఇలా విరుచుకుపడితే అర్థం ఉంది. ఆడవాళ్లవల్ల మగాళ్లు మాటామాటా అనుకొని కవిత్వంలో తిట్టుకొనడం కూడా ఈ యుగంలో జరిగింది.

కార్వేటి నగరంలోని పోలిపెద్ది వెంకన్న ఒక తిట్ల దండకం చెప్పాడు. ఈయన లావణ్యశతకం, వేణుగోపాలశతకం రచించిన ప్రముఖుడు. తనపొరుగింట ఉండే కావూరి రామయ్యమీద కోపంలో తిట్టినతిట్టు తిట్టకుండా వెంకన్న ఒక దండకం చెప్పాడు. రామయ్య గారి ఇంట్లోని పాదులను వెంకన్న గారి బర్రె మేసిందట. అందుకు రామయ్య పెళ్ళాం ఏడాదిపాటు పొరుగువాళ్లను తిట్టింది. ఆమెను అదుపులోపెట్టుకోమని వెంకన్న ఎంత మందలించినా రామయ్య వినలేదు. చివరకు దివాణంలో చెప్పుకొన్నా లాభం లేకపోయింది. కవిత్వంతో శిక్షించాలని కవి ఈ తిట్ల దండకం చెప్పాడు. ఆరింట తగణం పెట్టి "ఛీ ఛీ

ఒరే పాతకా ఘాతుకా ప్రేత" అంటూ మొదలెట్టాడు. తిట్టితిట్టి చివరకు "నాశా పమీదేరు నిక్కంబు నిక్కంబు నీవింటికిం బోయి కాక ప్రోలికిన్నేగుమా సాగి కోవూరి రామయ యో రామరామ సమాప్తం సమాప్తం సమాప్తం" అని పూర్తి చేశాడు. కోవూరి రామయ్య తారున చచ్చాడట. ఈ దండకం అచ్చుపడింది. ఇందులోని కొన్నితిట్లను ప్రకాశకులు అధోజ్ఞాపికలతో వివరించారు 2.

ఈ రెండు తిట్ల దండకాలేకాక ఇంకోటి కూడా ఈ యుగంలో కనబడుతుంది. సంభావన ఇవ్వలేదని ఎవరో ముక్కోపి మొండిపడి బాలిసెట్టి అనే అభాగ్యునిపై చెప్పాడు. "ఇకనైన బుద్ధి తెచ్చుకొని మాకైన సంభావనా యిచ్చి మా చేత దీవనల్‌పొందుమా" అని ఆదేశించాడు. బాలిసెట్టికి బుద్ధివచ్చినా ఈ కవికి ఛందస్సురాదు అని చెప్పవచ్చును. అమాయకులను భయపెట్టడానికి దండకాన్ని చేతపట్టిన ఈ కవి ఎవరో తెలియదుగాని దీని ప్రతి ఒకటి ప్రాచ్య లిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉంది. (డి. 1983)

తోటివాళ్ళను తిట్టడానికి ఉపయోగించినట్టే తన కాలంనాటి విషయాలను అవహేళనచేయడానికి కూడా ఈ యుగంలోని కవులు దండకాన్ని వాడుకొన్నారు. నిజానికి శతకంలో ఎన్ని రకాల విషయాలు చెప్పారో దండకంలో కూడా అన్నీ చెప్పారు. ఎవరోకవి పొగాకుపై దండకంచెప్పాడు. "కోటలో భైరుగావించి, ఒప్పుగా నిప్పు దెప్పించి మిక్కిలిన్ ప్రేమతో ధూపముల్ త్రాగు వారెంత పుణ్యాత్ములో యెంత ధర్మాత్ములో" అని వాల్మీకి మొదలైన వాళ్లు పూర్వంలో చెప్పారట. ఆమాటలు విని దేవేంద్రుడు భూలోకం నుంచి ఈ బ్రహ్మ పత్రాన్ని దిగుమతి చేసుకొని తమలపాకులలో కలిపి నమిలాడట. ముక్కుపొడుం చేసుకొని పీల్చాడట. నిప్పు అంటించి త్రాగాడట. కర్తపేరు తెలియదు గాని దీని ప్రతి ఒకటి ప్రాచ్య లిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉంది. (డి. 1990)

పరాయిదేశాల వాళ్లవల్ల అబ్బిన అలవాట్లనేకాక వచ్చిన రెవిన్యూ ఇక్కట్లను కూడా మన కవులు దండకాలలో వర్ణించారు. కుంపిణీ వాళ్ల పరిపాలనలో ఇనాం భూములపై ఫైసలాకు క్రీ.శ. (?) లో ఒక జమాబంది జరిగింది. అందులో మిరాసీదార్లు పడ్డ కష్టాలను కుందూరు కుటుంబంలోని కవి ఎవరో ఒక దండకంగా రచించాడు. 3 సుసర్ల దక్షిణామూర్తి అనే అనంతర కవి కూడా ఇలాగే ఒక జమాబందీ దండకం వ్రాశాడు. "జమాబందీ చరిత్ర" అని పద్య రూపంలో గ్రంథంలో ఈ దండకం ఉంది. క్రీ.శ. 1899లో అచ్చుపడింది. కుందూరివారి జమాబంది దండకం అలభ్యం.

కావ్య ప్రక్రియలను లౌకికవిషయాలకు, సమకాలీన సంఘటనలకు వాడాలనే చైతన్యం ఈయుగంలో కలగబట్టే గాలివాన దండకం, పొగ బండీ దండకంవంటివికూడా ఉత్సాహవంతులు చెప్పారు. అయితే వీళ్లసంఖ్య స్వల్పం.

---

2 తిట్ల దండకం. ప్రకాశకులు కౌశిక - మద్రాసు, ఉదయరంజని పబ్లిషర్సు, మద్రాసు - 7

3 విస్మృతాంధ్ర కళింగ కవులు - అడిదం రామారావు గారు పుట 88

దేవునిపైన స్తుతులు, పాత పురాణ గాథల వర్ణనా దండకాల్లో రచించాలనుకొన్న వాళ్లే ఎక్కువ. పద్య కావ్యంలో చేయవలసిన కృషిని దండకంలో చేయాలనుకోవడంవల్ల మనకు కథా కథన దండకాలు కూడా ఈ యుగంలో వచ్చాయి. వాటి వివరాలు చూడండి.

1. **ఈశ్వర దండకం** : ఇందులో ఖిల్లాణ చరిత్రను లక్కోజి నీలయ్య అనే ఉబలాటపరుడు చెప్పాడు. తప్పుల తడకని పండితుల అభిప్రాయం. దీని ప్రతి ఒకటి ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉంది. (ఆర్. 560ఈ)

2. **కృష్ణ దండకం**: ఒక శరత్కాలపురాత్రి కృష్ణుడు వేణుగానంచేయడం, గోపికలు రావడం, కృష్ణుని మందలింపు మొదలైన భాగవత ఘట్టాలను ఎవరో వెంకటాచార్యులు దండక రూపంలో చెప్పాడు. దీని ప్రతి ఒకటి ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉంది. (డి. 1798) ఇది అచ్చుపడింది.

3. **కాళహస్తీశ్వర దండకం** : కాళహస్తీశ్వరుని ఒక వేశ్య ప్రేమించే గాథను విశ్వనాథం గారి ధూర్జటి అనే కవి చెప్పాడు. వేశ్యమాత చేసే ప్రబోధంలో వారకాంతనయవంచనలు కవి కథనం చేశాడు. ఈ సమగ్ర దండకానికి ఒక ప్రతి ప్రాచ్య లిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉంది. (డి. 1877)

4. **నాగేంద్ర మోక్ష దండకం** : భాగవతం అష్టమస్కంధంలోని గజేంద్ర మోక్ష కథను ఎవరో దండకరూపంలో చెప్పారు. దీని తాళపత్ర ప్రతి ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉంది. (ఆర్.344ఎఫ్) అయితే గజేంద్రమోక్ష దండకం అనేపేరుతో నండూరి విజయగోపాలరావు వ్రాసిన దండకం ఒకటి అచ్చుపడిందిది[4] విభిన్నమైనవో, కావో తెలియదు.

5. **నృసింహ దండకం** : ఇదికూడా భాగవత కథే. ప్రహ్లాద చరిత్రను ముంగర అప్పన్న అనే కవి కథనం చేశాడు. దీని ప్రతి ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉంది. (డి. 1887)

6. **ఖిల్లాణ దండకం** : దీనిని నడిమింటి రామజోగి రచించాడు. విజయనగర సంస్థానంవారి ఆశ్రితుడు. ఇతని గురించి పూర్వం చెప్పుకొన్నాం. ఈ ఖిల్లాణ దండకం అచ్చుపడింది. (ఈ కవి గురించి మరికొన్ని వివరాలు ఇదే సంపుటంలో విజయనగరం అనే ప్రకరణంలో ఉన్నాయి).

7. **రామదండకం** : రామాయణ కథను అలికొండ రామన్న అనే కవి చెప్పాడు. ఇది "వినోదక్రియా జాతి వార్తా విశేషాల మించు" దండకమని కవి ఉద్దేశం. అచ్చుపడలేదు. తంజావూరులో దీని ప్రతి ఒకటి ఉంది. (తండి.424)

8. **శ్రీరామ దండకం** : ఇది కూడా రామాయణాన్నే కథనం చేస్తుంది మదిన సుభద్రయ్యమ్మ రచన. ఈమె గొడేపూడి వారి ఆడపడుచు. ఈమె గురించి తొలిప్రకరణాలలో చెప్పుకొన్నాం.

ఈ ఎనిమిది కథాకథన దండకాలలోనేకాక చాలా దండకాలలో పురాణ

4. విశాఖపట్నం విన్నకోట అప్పల నరసయ్యగారి ప్రచురణ - 1909, రెండవ కూర్పు, కాపీ రైటు.

గాథలలోని కొన్ని ఘట్టాలను పేర్కొనడం కనబడుతోంది. మాటవరుసకు ఆంజనేయ దండకాలలో కొంత సుందరకాండలోని కథ ఉంటుంది. ఇప్పటికి బయటపడ్డ దండకాలన్నింటినీ సేకరించి పరిశీలించితే తప్ప ఏ దండకం ఏ విభాగానికి చెందినదో తేల్చలేం. లిఖిత గ్రంథాలయాలలో ఉన్న దండకాలన్నీ అచ్చుపడలేదు. అచ్చుపడ్డవన్నీ లభించడంలేదు. ఏయే గ్రంథాలయాలలో ఎన్ని దండకాలుఉన్నదీ, ఏవి దండకాలు అచ్చుపడ్డవీ ఇలాగ క్రోడీకరించవచ్చును.

1. ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలో 40 దండకాలు
2. తంజావూరు సరస్వతీ మహలులో 8 దండకాలు
3. కాకినాడ పరిషత్తు కార్యాలయంలో 10 దండకాలు

మొత్తం ఈ 58 లిఖిత దండకాలలో కొన్ని అచ్చుపడ్డాయి. అయితే దేశంలో అచ్చుపడ్డ దండకాలకు లిఖిత మాతృకలు అన్నీ గ్రంథాలయాలలో లేవు. ఆంధ్ర వాఙ్మయ సూచికలో దండకాల పద్దులో 138 ఆరోపాలు కనబడతాయి. వీటిలో దండకాల సంకలనాల పేర్లు 8 ఉన్నాయి. ఈ సంపుటాలలోని దండకాలే కొన్ని మళ్ళా విడిముద్రణలుగా మిగతా 130లో రిపీటు అయి ఉండవచ్చు. అయినా దేశంలో కనీసం నూటఇరవై, నూటపాతిక దండకాలకు తక్కువ కాకుండా అచ్చుపడ్డవి ఉంటాయి. వీటికి అముద్రితాలను ఒక పాతిక కలుపుకోవచ్చును. అయితే వీటిలో ఇప్పటికి దొరికిన ఆకరాలనుబట్టి దండకాలు చెప్పిన కొందరి కాల నిర్ణయం చేయడం కష్టం.

తెలుగు సాహిత్యంలో ఇప్పటి దాకా దండకాలపై జరగవలసినంత పరిశోధన జరగలేదు. దండక లక్షణాలపై వ్రాస్తూ నిడుదవోలు వెంకటరావు గారు పరిశోధనా వ్యాసంగానికి నడుం కట్టారు. 5 సంస్కృత మర్యాదలతోపాటు వివిధ ద్రావిడ భాషలలోని దండక లక్షణాలను నిడుదవోలు వారు వివరించారు. ఆ తరువాత చాలా విపులంగా దండకాలపై రావూరి దొరస్వామిశర్మ గారు పరిశోధన చేశారు. దండక లక్షణాల సమగ్ర చర్చతోపాటు తెలుగు కావ్యాలలో ఉన్న 43 దండకాలను బేరీజు వేశారు. తరువాత 102 విడి దండకాల పేర్లను వాటి కర్తల గురించి తెలిసికొన్న చిన్న వివరాలను క్రోడీకరించారు. 6

ఇప్పటికి తెలుగులో చాలా దండక సంకలనాలను వివిధ ప్రకాశకులు అచ్చువేసినా నాకు తెలిసినంతమట్టుకు వంటెత్తు లత్సయ్య గారు 1928 లో వేసిన దండక రత్నావళే మొదటిది. దీనిని కొండ్రెడ్డి సూర్యప్రకాశరావు సంకలనంచేశాడు. ఇందులో 20 దండకాలు ఉన్నాయి. వీటినే చాలామట్టుకు కొండపల్లివారు, సి.వి. కృష్ణా అండ్ కో వారూ అనుసరించి "దండక రత్నములు" అనే పేరుతో అచ్చువేశారు. ఇవి చాలా ముద్రణలు పొందాయి.

దొరికినన్ని ఖోగట్టాలను పరిశీలించితే ఈయుగంలో దండకాలు చెప్పిన

---

5. పరిశోధన - నెం. 7 ఏప్రిల్ - మే 1953
6. ఆంధ్ర పత్రిక ఉగాది సంచిక - హేమలంబ 1957-58

వాళ్ళు వీళ్లే అని నికరంగా పేర్కొన దగినవాళ్ళ పేర్లను ఇలా పొందుపరచవచ్చును.

1. ముంగర అప్పన్న	నృసింహదండకం ప్రహ్లాద చరిత్ర) డి. 1987-9.
2. నైషధం కమలాపతి	తారావళి దండకం. శృంగారం ఆర్. 205 (ఇ)
3. కామేశ్వరకవి	లక్ష్మీ దండకం. ఆర్. 795 (ఎఫ్)
4. ముడుంబై కృష్ణమాచార్యులు	పోలేశ్వరమ్మ దండకంతో పాటు చాలా ఇతర రచనలు చేశాడు.
5. శిష్టు కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి	సుప్రసిద్ధుడు. ఎన్నో రచనలు చేశాడు. వాటిలో హనుమద్దండకం ఒకటి. ఆర్.541 (బి)
6. కోదండ రామయ్య	దేశమ్మవారి దండకం. అంటువ్యాధుల నివారణకై చెప్పినది. డి. 1988.
7. మేడేపల్లి గోవిందయ్య	పొదలీదేవి దండకం. ఆర్.795 (బి) పెద్దాపురంలోని దేవతపై చెప్పినది.
8. చంద్ర కవి	పద్మావతీ దండకం (మైసూరు)
9. నుదురుపాటి చిదానందం	కృష్ణరాజగారిఆశ్రితుడు. చంద్రాననాదండకం(కాకినాడపరిషత్తు గ్రంథసంఖ్య 711
10. శంఖుల చోడయ్య	వీరభద్ర విజయ దండకం. డి.470
11. విశ్వనాథంగారి ధూర్జటి	కాళహస్తీశ్వర దండకం. డి. 1977
12. నరసింహం	కనకదుర్గ దండకం డి. 1976
13. గుడ్లూరి నరసింహశాస్త్రి	భాషీయ దండకం
14. కామర్సి నాగలింగయ్య	నిమిషాంబ దండకం
15. ఉయ్యాలవాడ నారాయణ	రంగనాయక దండకం డి.2002-3
16. చేజర్ల నారాయణ	గండ నరసమ్మ దండకం (చాటుపద్య రత్నాకరం. పుట - 2791
17. లక్కోజి నీలయ్య	ఈశ్వర దండకం భల్లాణ చరిత్ర
18. పచ్చమెట్ల పాపయ్య	హనుమద్దండకంతోపాటు ఇతర రచనలు కూడా చేశాడు.
19. బొగడ మల్లన్న	పోలమ్మ దండకం డి. 1991
20. కావటూరు రాఘవయ్య	రాజగోపాల దండకం (తంజావూరు డి. 423)
21. దిట్టకవి రామచంద్రయ్య	హేలావతీ దండకం (ధూర్జటి వెంకట నారాయణకూడా ఒకహేలావతీదండకం

చెప్పినట్టు వాఙ్మయసూచికవల్ల తెలుస్తోంది
22. ఆలికొండ రామన్న — రామదండకం (తంజావూరు డి.424)
23. దొంతిరాజు రామయ్య — నాగమాంబాపురం విఘ్నేశ్వర దండకం. (డి.1980, డి.2013) దండక రత్నాలలో అచ్చుపడింది. "శ్రీ సూర్యనారాయణా వేద పారాయణా" అనే సూర్య దండకం కూడా ఇతడే చెప్పిఉండవచ్చు. విఘ్నేశ్వర దండకంలోనిమాటలు కొన్ని ఇందులో ఉన్నాయి.
24. నడిమింటి రామయోగి — "అక్షీణ పదార్థాగర్భ రస సిద్ధం"గా భల్లాణ దండకం చెప్పాడు. ఇతడు ఇతర రచనలు కూడా చేశాడు.
25. అద్దంకి లక్షన్న — శ్రీ రంగనాయక దండకం. ఆర్.705
26. చిల్మకూరి వాసుదేవయ్య — హనుమద్దండకం. డి2035 వావిళ్ల వారు ప్రచురించారు.
27. నందూరి విజయగోపాలం — ఇతడు మూడు దండకాలను వ్రాశాడు. 1) అమ్మవారి దండకం, 2) అరసవిల్లి సూర్యనారాయణ దండకం, 3) గజేంద్ర మోక్ష దండకం. దీనిలో చివరిది క్రీ. శ. 1897 నాటికి అచ్చుపడింది. ఆ తారీఖు నాటికి అతని వయస్సెంతో తెలియదు. కుంపిణీ యుగం వాడే కావచ్చును.
28. పోలిపెద్ది వెంకటరాయకవి — సుప్రసిద్ధుడు. తిట్ల దండకం చెప్పాడు.
29. నందాపురం వెంకటాచలం — సిద్ధేశ్వర దండకం (డి.2029) సిద్ధవటం దగ్గర ఉన్న దెయ్యేరు వాడు. చంద్రగుప్తుని కుమార్తె కల్లుకుండపెట్టినచోటు. స్థలపురాణం చెప్పే దండకం.
30. నుదురుపాటి వెంకటన్న — బృహన్నాయక దండకం డి. 1992
31. తక్కసీల వెంకన్న — పార్వతీ దండకం చెప్పాడు.
32. వెల్వాల శంభులింగం — వీరభద్ర దండకం. (కాకినాడ పరిషత్తు గ్రంథ సంఖ్య - 7)
34. ఆలవెల్లి సంజీవరాయడు — అమ్మవారి దండకం. ముద్రితం.
35. మదిన సుభద్రయ్యమ్మ — రామదండకం. ముద్రితం.
36. పండ్రా హేమాద్రి రంగయ్య — వెంకటేశ్వర దండకం. డి. 2019, ఆర్. 205 (డి).

ఈ జాబితాలో చేర్చిన 38 మందే కాక ఇంకా మరికొందరు కూడా ఈ యుగంలోనే ఉన్నారేమో అని అనుమానించదగ్గవాళ్లు కొందరు ఉన్నారు. అయితే నికరంగా తేల్చుకొన్నాక గాని చేర్చడం మంచిది కాదని వాళ్ళ పేర్లు పొందుపర్చలేదు.

మన సాహిత్యంలోని చాలా దండకాల కర్తలు తమ రచనను పూదండతో పోల్చారు. అయితే ఈ మాలలోని చాలా మొగ్గలు ఇంకా విడలేదు.

15

భగవద్గీతలూ - బ్రహ్మ విద్యలు

అల్లసాని పెద్దనగారు అరుణాస్పదమనే పురాన్ని వర్ణిస్తూ "అచట పుట్టిన చిగురు కొమ్మైన చేవ" అన్నారు. మన భారతదేశంలో ఇంకా పుట్టని పాపలుసైతం వేదాంతం మాట్లాడగలరు. కడుపులో ఉన్నప్పుడే కర్మ సిద్ధాంతాన్ని ఆలపించగలరు. తరతరాలుగా ఈ తాత్త్విక పదజాలం మన అస్థిని పట్టిపాయింది. వేదాంత పరిభాష ప్రతి భారతీయుడికీ పరిచితమైన మాటలలాగే వినిపిస్తుంది. అర్థం అయిందా అంటే అది వేరే ప్రశ్న. జ్ఞాన ప్రస్థానంలో మొదటి అడుగు వేయని వాడి దగ్గర్నుంచి గమ్యం చేరుకొన్నాననుకొనే వాడిదాకా భారతీయులు సహజంగా కర్మ బద్ధులు. వేదాంతోపదేశాన్ని చెవినిపెట్టి తలమీద పెట్టుకొనేవాళ్ళే ఎక్కువ.

మన వేదాంతదర్శనాన్ని ప్రస్థానత్రయం అంటారు. ప్రస్థానమంటే శాస్త్రమనేఅర్థముంది. ఉపనిషత్తులు, భగవద్గీత, బ్రహ్మసూత్రాలు అనే మూడు దర్శన శాస్త్రాలకే ప్రస్థానత్రయమనే పేరు వచ్చింది. ఈ పేరు వచ్చిన దగ్గర్నుంచీ వీటికి భాష్యాలు వ్రాసేవాళ్ళు, వ్యాఖ్యానాలు చేసేవాళ్ళూ వీటిలో తమ సిద్ధాంతాలను ప్రక్షిప్తాలుగాచేర్చేవాళ్ళూ, వీటిని నిరసించేవాళ్ళూ, శిరసావహించేవాళ్ళూ ఎందరెందరో ఉన్నారు. ఉపనిషత్తులకన్నా బ్రహ్మసూత్రాలకన్నా గీతకే ప్రాచుర్యం లభించింది. ఆదిశంకరుల దగ్గర్నుంచి అరవిందఘోషు దాకా ఎందరో గీతకు అర్థం చెప్పారు. భారతీయ భాషలలోనేకాక ప్రపంచ భాషలలోనికి గీతను అనువదించారు. క్రీ.శ. 1882 లో కాశీనాథ త్ర్యయంబకతిలాంగు గారు మొదటిసారిగా అనువాదం చేసిన దగ్గర్నుంచి ఎందరో భారతీయులు భగవద్గీతను ఆంగ్లీకరించారు. ప్రామాణిక వ్యాసాలను, గ్రంథాలను వ్రాశారు. బెల్‌వాల్కరు గారు గీత మీద చేసిన పరిశోధనలు పరమప్రామాణికాలు. సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణయ్యగారు విపులమైన పీఠికతో గీతను ఆంగ్లీకరించారు.

విశ్వసాహిత్యంలోనికి ఇటీవలవెళ్ళిన భగద్గీత మన తెలుగులోనికి భారతాంధ్రీకరణలో ప్రవేశించలేదు. తిక్కనగారు భీష్మపర్వంలో గీతభాగాన్ని తడిమి దాటేశారు. వేదాంత దర్శనానికి పరమప్రమాణమైన గీత తమ భాషలో లేకపోతే ఎవరికైనా లోటుఅనిపిస్తుంది. దీనిని పూరించడానికి ప్రాచీనకాలం నుంచీ ప్రయత్నాలు జరుగుతూనే ఉన్నాయి. ఎందరు అనువదించినా లోటు లోటుగానే ఉంది. తిక్కనగారంత సిద్ధహస్తుడు చెయ్యివేస్తేనే గాని ప్రామాణికమైన తెలుగు గీత రూపొందదు. అందుకే మనభాషలో మొట్టమొదట భగవద్గీతను తెనిగించడానికి కాక ప్రతిపదార్థంతో భావం చెప్పే ప్రయత్నాలు జరిగాయి.

మలిరాయల యుగంలోని తాళ్ళపాక పెదతిరుమలాచార్యులుగారు భగవద్గీతార్థాన్ని చెప్పిన వాళ్ళలో ప్రథములుగా కనబడుతున్నారు. చక్కని వ్యావహారిక వచనంలో తాళ్లపాకవారు వ్రాసిన గీతార్థంలోని తొలిభాగాలు చూడండి.

"ధర్మరాజులవారున్ను దుర్యోధనుని వారున్ను యుద్ధానికి అయత్తపడి ఉభయ బలములున్నూ మోహరించివున్న యపుడు ధృతరాష్ట్రుడు తన కొలువు చావడిలో చింతిస్తూ ఉండగాను అక్కడికి వేదవ్యాసులు వచ్చి ధృతరాష్ట్రుడా నీవేల వగచేవు. శ్రీ భగవానులు భూభార మడంప అవతరించినాడు. ఆ పోట్లాటకు వచ్చిన రాజుల కల్లాను కాలము చేరువైవున్నది. ఎవ్వరు మాన్పినాను మానదు. నానాటి యుద్ధము నీకు తెలియచెప్పేటట్టుగాను నాయనుగ్రహము వల్లను త్రికాలవేదియైన సంజయుండు నీకు జెప్పుచు వచ్చిని అని ఆ సంజయుని ధృతరాష్ట్రుని వద్దనేపెట్టి వేదవ్యాసులు తన ఆశ్రమానకు పోయెను. ఆ తరువాతను ధృతరాష్ట్రుడు సంజయునితో పోట్లాడిన వివరం అడుగుతున్నాడు.

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ –

ధర్మక్షేత్రే కురుక్షేత్రే సమవేత యుయుత్సవః
మామకాః పాండవా శ్చైవ కిమకుర్వత సంజయ

అర్థం : ధృతరాష్ట్రుని వాక్యం - ఓయి సంజయుండ ధర్మక్షేత్రమైన కురుక్షేత్రమందు యుద్ధము శాయ నిశ్చయించి కూడినటువంటి కౌరవులున్ను పాండవులున్ను యేమి చేసిరి అని అడిగేను -"

ఇంత చక్కగా తేటతెలుగులో తాళ్ళపాకవారు వ్రాసిన గీతార్థం ఇప్పటిదాకా అచ్చుపడినట్టు లేదు. ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలో దీనికి మూడు ప్రతులు ఉన్నాయి. (డి. 2143-45) ప్రతులను వ్రాసుకొన్నవాళ్ళలో కొందరు ఇది "తాళ్లపాక అన్నమాచార్యుల పుత్రుడు చిన్నమాచార్యులు" వ్రాశాడని లిఖించారు. (ఆర్. 804) అయితే అన్నమాచార్యుల కుమారుడు పెదతిరుమలాచార్యుడే దీని కర్త.

తాళ్ళపాక వారి తరువాత నవాబుల యుగంలో కంభంపాటి వారప్ప, కడపటి రాజుల యుగంలో తుపాకుల అనంతయ్య, కర్పూరం కృష్ణమాచార్యులూ భగవద్గీతను అనువదించారు. వీళ్లలో నారప్పది పద్యకావ్యం (5 ఆశ్వాసాలు). అనంతయ్యది వచనం (అచ్చుపడింది). కృష్ణమాచార్యులది ద్విపద. వీళ్ల అనువాదాలు ఏవీ ప్రచారంలోకి రాలేదు. ఎవరూ పారాయణ చేసినట్టు కనబడదు.

కుంపిణీ యుగంలో చాలామంది భగవద్గీతకు వ్యాఖ్యానాలు, టీకలు, అనువాదాలు చేశారు. ఒక్క భగవద్గీతనే కాక, ఉత్తరగీతలు, పాండవగీతలు, అష్టావక్ర గీతలు వగైరాలు తెనిగించారు.

1. అనంత కృష్ణ తీర్థులు : ఈయన "భగవద్గీతార్థ దీపిక" అనే పేరుతో ప్రతిపదార్థాన్ని వ్రాశారు. చక్కని వాడుక భాష. ఉదాహరణకు ప్రథమ శ్లోకంలోని "సమవేతాయుయుత్సవః అనే మాటకు పరస్పరం అభిముఖంగా కూడుకున్న

వారో కుంచుమన్నా" "యుద్ధంచెయ్యి నిశ్చయించినషువంటి అని అర్థాలు వ్రాశారు. ఈ అనంతకృష్ణయ్య గారు నారాయణ తీర్థులు వారి శిష్యులట. తరంగాలు వ్రాసిన తీర్థులు వారూ ఈ గురువు గారూ ఒకటే అయితే అనంత కృష్ణ తీర్థులవారు నాయకరాజుల యుగంలోని వారు అనుకోవాలి. వీరి అర్థదీపిక అచ్చుపడలేదు. (ఆర్ 2844)

2. వెలుగోటి కుమార యాచేంద్రులు : ఈయన క్రీ. శ. 1848 నుండి వెంకటగిరి పాలించారు. లోకంలో ఎన్ని విద్యలున్నా రెండే రెండు ముఖ్యమైనవని వెంకటగిరి రాజాగారి ఉద్దేశం. ఒకటి రతివిద్య. రెండోది ఆధ్యాత్మిక విద్య. మొదటిదాని రహస్యాలు తెలుసుకోవడంకోసం గోపీనాథం వెంకయ్యశాస్త్రులచేత బ్రహ్మానంద శతకం చెప్పించారు. "ఆ పద్యమాలలో నుండెడి భావమిప్పటి జనులకు చక్కగ బోధపరచుకొనునట్టి యోగ్యత లేకపోయినందున నధ్యాత్మ విషయమైన యీ గీతార్థసంగ్రహమనెడు గ్రంథమును పద్యరూపముగ జేయించక నందరికి తెలియుటకు నింగిలీషు గ్రంథము రీతిగ తెలుగుమాటలతో రచియించుచున్నాడను" అని చెప్పి రాజా గారు 88 పుటల తత్త్వోపన్యాసం వ్రాశారు. ఈ గీతార్థసంగ్రహాన్ని లేఖక ప్రమాదదోషాలు లేకుండా గోపీనాథం వెంకయ్యశాస్త్రులుగారు పరిష్కరించారు. రాజాగారే స్వయంగా అచ్చువేయించుకొన్నారు.

3. కొండూరి జగ్గరాజు : ఈయన గీతను పద్య రూపంలో అనువదించాడు. ఎనిమిది అధ్యాయాలు ఉన్నాయి. భగవద్గీతా శాస్త్రం అని పేరు పెట్టాడు. మంగళగిరి నరసింహస్వామికి అంకితం. రచయిత ఆ ఊరువాడే కావచ్చును. గ్రంథం సమగ్రమే అయినా గ్రంథపాతాలు జాస్తిగా ఉండడంవల్ల కవి విషయాలు ఇంతకన్నా తెలియవని పరిశోధకులు చెప్పారు. (ఆర్. 778)

4. వేముగంటి దత్తోజీ పండితుడు : కొండూరి జగ్గరాజేకాక ఇతరులు కూడా పద్యకావ్యరూపంలో గీతను అనువదించారు. వాళ్ళలో కవుల చరిత్రకెక్కినది వేముగంటి దత్తోజీ. ఇతని తండ్రి పేరు నాగోజీ పండితుడు. ఊరిపేరూ ఇంటిపేరూ ఒకటే. వేముగల్లు. ఎక్కడ ఉందో తెలియదు. ఇతడు ఎప్పటివాడో తెలియదు. అనువాదం సాఫీగానేఉంది. "వాసాంసి జీర్ణాని యథావిహాయ" (2-22) అనే శ్లోకాన్ని ఇలా అనువదించారు.

కోకలు జీర్ణమై చనగ గొచ్చున వాని పరిత్యజించి తా
శ్రీకర నూత్న వస్త్రముల జెల్వుగ దాల్చిన భంగి దేహి, సు
శ్లోకుడు జీర్ణ దేహముల శోభకు రోసిన జీవమూర్తి యీ
లోకపు గోకులాంగముల లోలత దాల్చును భద్రమూర్తి యై

(డి. 2150)

దత్తోజీ పండితుడు వ్రాసిన ఈ భగవద్గీతా యోగశాస్త్రం ఒకసారి అచ్చుపడింది.

5. మిక్కిలి మల్లికార్జునుడు : ఈ యుగంలో వివిధ పద్య కావ్యాలు వ్రాసిన మిక్కిలి మల్లికార్జునుడు భగవద్గీతను ఉడతల పాపయ మంత్రి ప్రేరణ వల్ల

తెనిగించాడు. పాపయ్య మంత్రిని పొగుడుతూ శతకం చెప్పిన అల్లమరాజు సుబ్రహ్మణ్యం ఈ సంగతిని ఇలా గ్రంథస్థం చేశాడు. 1

తగురామున కొసగితివి నె
న్నగ మిక్కిలి మల్లికార్జున కవీంద్రుని చే
నొగి తెనుగున గూర్పించిన
భగవద్గీతాది కృతులు పాపయ్య మంత్రీ!

ఈ అనువాదం అచ్చుపడినట్టు లేదు.

6. గిరిమనగారి మాధవయ్య : తెలుగు చూడని గీతానువాదాలలో గిరిమన గారి మాధవయ్యది కూడా ఒకటి. భగవద్గీతా భాష్యం అనే పేర నాలుగాశ్వాసాల గ్రంథంగా దీనిని రచించాడు. ఇతడు కిడాంబి వెంకటాచార్యుల శిష్యుడు. కృత్యాది అవతారిక లేదు. కవి వివరాలు తెలియవు. ఈగ్రంథం ప్రతిని ఒకదానిని 1845 జూన్ 28 తేదీనాడు "కడప క్రిష్టమ్మ" లిఖించి కస్తూరి రామదాసుకు ఇచ్చాడు. ఈ తారీఖుల వల్ల కవి కాలం ఉజ్జాయింపుగా తెలుస్తోంది. భద్రాద్రి రాముడికి ఇది అంకితం ఇచ్చాడు. (డి. 2148)

7. వల్లూరి లక్ష్మీనారాయణ : భగవద్గీతను చాలాసార్లు పారాయణచేస్తేనేగాని అది తలకెక్కదు. యుద్ధరంగంలో ఒక్కసారి విన్నగీతోపదేశాన్ని అర్జునుడు జ్ఞాపకం పెట్టుకోలేకపోయాడు. అందుచేత పట్టాభిషేకం అయ్యాక తీరుబాటుగా మయసభలో విహరిస్తూ "బావా! మళ్లా ఒకసారి గీతోపదేశం చెయ్యవా ?" అని కృష్ణుణ్ణి అడిగాడు. "అదే వాక్య క్రమంలో నేను మట్టుకు చెప్పగలనా!" అని కృష్ణుడు ఇంకోలాగ గీతోపదేశం చేశాడు. దీనిని "అనుగీత" అంటారు. ఇది మహాభారతం అశ్వమేధ పర్వంలో ఉంది. (అధ్యాయాలు 18-51) వీటిని "బ్రాహ్మణగీతలు" అనే పేర తిక్కనగారు తెనిగించారు. (అశ్వమేధ 1-153 నుండి) ఉత్తరగీత అనే పేరుతో ఇతరులు కూడా అనువాదంచేశారు. వాళ్లలో వల్లూరి లక్ష్మీనారాయణ ఒకడు. ఇతడు యోగినని చెప్పుకొన్నాడు. శిష్యులు మెచ్చుకొనేటట్టు "ఉత్తరగీతామంజరి"ని ద్విపదగా మూడు ఆశ్వాసాలలో రచించాడు. (డి. 2072) దీనిని అమృతానందయోగికి అంకితమిచ్చాడు. వల్లూరి లక్ష్మీనారాయణగురించి ఇతరవివరాలు తెలియవు. దీని ప్రతిని ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలోని ఎన్నో ప్రతులను లిఖించిన మాజేటి సర్వేశలింగం 1830లో వ్రాశాడు.

8. పోచిరాజు వీరన్న : మాజేటి సర్వేశలింగంలాగ పూర్వకావ్యాల ప్రతుల్లను లిఖించిన పోచిరాజు వీరన్న స్వయంగా చాలా గ్రంథాలు వ్రాశాడు. వాటిలో "కృష్ణార్జున సంవాదం" అనే పేరిట చేసిన గీతానువాదం ఒకటి అయితే ఇది ఇప్పుడు ఎక్కడా దొరకడం లేదు.

---

1. శతక కవుల చరిత్ర - వంగూరి సుబ్బారావు గారు - పుట. [illegible]

9. మంత్రవాది వెంకటపతి కుమారుడు : కొన్ని గ్రంథాలు దొరికినా వాటి కర్తలపేర్లు దొరకవు. మంత్రవాది వెంకటపతిగారి కుమారుడెవరో శ్రీరంగంలోని కస్తూరి రంగడికి అంకితంగా పాండవ గీతలు తెనిగించాడు. ఇవి పటుతర వాక్యవిలాసములట. ఈ పుస్తకాన్ని మంత్రవాది కస్తూరి రంగకవి కృతిగా ఎవరో అచ్చువేశారు. (ఆంధ్ర వాఙ్మయ సూచిక. పుట. 108) ఎవరో సీతారామశాస్త్రిగారు క్రీ.శ. 1889 లో పాండవ గీతల శ్లోక తాత్పర్యాన్ని వ్రాసి అచ్చువేశారు.

10. గోపీనాథం వెంకయ్యశాస్త్రులు : వెంకటగిరి రాజాగారు "ఇంగ్లీషు గ్రంథము రీతిగ వచనంలో అందరికీ తెలియడానికి వ్రాసిన గీతార్థ సంగ్రహాన్ని పరిష్కరించిన వెంకయ్యశాస్త్రులు గారు భగవద్గీతను పద్య రూపంగా అనువదించారు. ఇది అచ్చుపడింది.

11. తెలుగు శ్రీధర స్వామి : భాగవత పురాణంపై శ్రీధరుల వ్యాఖ్యానం చాలా ప్రశస్తమైనది. ఆయన భగవద్గీతకు సుబోధిని అనే పేరుతో టీక, వ్యాఖ్యానాలు చెప్పారు. వారి టీకను ఎవరో తెనిగించారు. ఆయనకు నమస్కరించిన శ్లోకానికి అనువాదకుడు ఇలాగా అర్థం చెప్పాడు.

"శేషువు యొక్క సకలముఖాల చేతనున్నూ వ్యాఖ్యానం చేసేటి యే చాతుర్యం కలదో ఆ చాతుర్యమును అంతాను ఒక ముఖం చాతనే ధరింపుచున్న ఆశ్చర్యకరమైన రూపం కలిగిన పరమానంద మాధవుల కున్నూ నమస్కారం చేసేను". ఈ తెలుగుసేత ఎవరిదో తెలిస్తే ఆయనకు మనమూ నమస్కారం చేసేము. ఈ సుఖబోధిని టీక అసమగ్రప్రతి. ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉంది. (డి. 2143) అనువాదకుని పేరు శ్రీధర స్వామి అని గ్రంథాలయ పరిశోధకులు పేర్కొన్నారు. మనం తెలుగు శ్రీధర స్వామి అందాం.

12. సుదర్శన తీర్థులు : ప్రధాన గీతకు ఎలాగ వ్యాఖ్యానాలను వ్రాశారో అలాగే ఉత్తరగీతలకు శ్లోకార్థాన్ని వివరిస్తూ మనవాళ్ళు వ్యాఖ్యానాలు వ్రాశారు. ఎవరో సుదర్శన తీర్థులు ఉత్తర గీత మూడు అధ్యాయాలు చక్కని వాడుక భాషలో వ్యాఖ్యానించారు. దీని ప్రతులు ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉన్నాయి. (డి. 2070-71)

13. కుమార రంగయ్యగారి సూరయ్య : మనదేశంలో కడుపులో ఉన్న బిడ్డలు సైతం కర్మ గురించి మాట్లాడుతారని ఈ వ్యాసం మొదట నేను చెప్పిన మాటలు ఎగతాళికి అన్నాననుకొంటే నేరం ఒప్పుకొంటాను గాని వారికి అష్టావక్రుని కథను ఒకసారి విన్నవించుకోవాలి. విష్ణుపురాణం ప్రకారం పూర్వం ఏకపాదుడనే ఋషి ఒకాయన ఉన్నాడు. అతని భార్య గర్భవతి అయింది. ఋషిగారు రోజూ శిష్యుల చేత అధ్యయనం చేయించే పాఠాలను కడుపులో ఉన్న శిశువు వింటూ ఉండేవాడు. నిద్రమత్తు చేత ఒకనాడు శిష్యులు తప్పు చదువుతూ ఉంటే గర్భంలోని శిశువు ఆర్భాటంచేశాడు. ఏకపాదుడు ఇదివిని "నువ్వు అధ్యయనానికి వక్రంగా పలికావుగాబట్టి అష్టవక్రాలతో పుట్టు అని శాపంఇచ్చాడు.

ఈ అష్టావక్రుడు పెరిగి పెద్దయ్యాక మౌనభార్గవుడనే ఋషి అడిగితే ఒక గీతను చెప్పినట్టుంది. అసలు గీతను తెనిగించినట్టే అష్టావక్ర గీతను కూడా మనవాళ్లు అనువాదం చేశారు. ఎవరో కుమార రంగ మహీపతి గారి కొడుకు సూరయ్య అష్టావక్రగీతాశాస్త్రాన్ని పద్యరూపంలో ఆంధ్రీకరించాడు. ఇది అచ్చుపడింది.

ఒక్క భగవద్గీతచెప్పే దర్శనాన్నేకాక మనవాళ్లు రకరకాల ఉపదేశాలను విన్నారు. కొందరు కొన్ని ఆచరించారు. కొందరు కొన్ని నిరాకరించారు. తమ వాదాలను ఆకాశానికిఎత్తారు. పరులని పాతాళంలోనికి తోసెయ్యాలని చూశారు. ఈ యుగంలో పుట్టిన "వేదాంత" వాఙ్మయం చాలా ఉంది. 59 మందివ్రాసిన గ్రంథాలు దొరుకుతున్నాయి. వీళ్లలో కొందరు వైష్ణవులూ, కొందరు శైవులు, కొందరు యోగులు. వీళ్ల పేర్లూ వ్రాసిన పుస్తకాలూ చూడండి.

అచ్చాంబిళ్ల, నంబిళ్ల గారులు .	సువార్తలు	డి. 2058
అనంత కవి	మువ్వార్త వైభవం	ఆర్. 368
కంభంపాటి అమరేశ్వర శాస్త్రి	అజ్ఞానధ్వాంత చండ భాస్కరం	ఆర్. 194(ఎ)
	(విచారదశకం)	డి. 2040
ఇళయాళ్వారు	సారార్థచతుష్టయం	డి. 2288
నాదిండ్ల ఉమాపతి	చిదానందమంజరి	ఆర్. 98 కాకినాడ 1713
కట్టమూరి కామేశ్వరం	కర్మవిపాకం	ఆర్. 803
ధేనువుకొండ కేశవుడు	కర్మవిపాకం	ఆర్. 231, ఆర్. 857 (ఎ)
పోలిసెట్టి కొండలరాయడు	(అద్వైత వేదాంతం) కొండలరాయభాష్యం	ఆర్. 448 (బి)
రామావజ్ఝల కొండుభట్టు	కపిల గోసంవాదం	ఆర్. 309 కవుల చరిత్ర 3-278
కోసూరి గంగాధరుడు	వేదాంత కురవంజి	డి. 1856-57
గణపనారాధ్యుడు	మనోబోధ	డి. 2151-52
చినవెంకటపతి	సర్వార్థసారం	డి. 2255
భీమనగరం చెంగల్వరాయకవి	సోమశైదీయం	ఆర్. 623
చెన్నబసవయ్య	సాంఖ్యవిచారం	డి. 2257
	మిశ్రార్పణం	డి.2158-60
మంచెళ్ల చెన్నవీరయ్య	విజ్ఞాన ప్రదీపిక	ఆర్. 878 డి. 2182-84
జగద్గురు లింగయోగీంద్రులు	శిఖామణి వచనం	డి. 2229
అనుమంచి జగన్నాథం	తారక బ్రహ్మమంత్ర మాహాత్మ్యం	ఆర్. 545

జగ్గకవి	జీవేశ్వర సంవాదం	డి. 2097
జనార్దన బ్రహ్మకవి	జీవ ప్రబోధం	డి. 2093-95
కుంటముక్కల తిరుమలనాథుడు	శైవాచార సంగ్రహం	డి. 2243-44
తిరువెంగళాచార్యులు	తిరుప్పావై	డి. 652 (బి)
దాసగోసాయి	పరమానందబోధ ప్రకరణం	డి. 2125
ధేనువుకొండ నరసయ్య	కర్మవిపాకం	ఆర్. 48
నరసింహం	ధర్మజకృష్ణ సంవాదం	తంజావూరు డి. 300
చెన్నాప్రగడ నాగేశ్వరం	శైవ సిద్ధాంత శిఖామణి	ఆర్. 550
కటకం పెదలచ్చయ్య	శివతత్త్వసార సంగ్రహ కైవల్యమార్గాధిరోహణ నిశ్రేణిక	ఆర్. 662
బుద్ధరాజు పేరయ్య	సాత్త్విక బ్రహ్మవిద్యా నిరసనం	డి. 2282
పాకనాటి బాపిరాజు	భక్తానంద కల్పద్రుమం	ఆర్. 316
పెనుమత్స బుచ్చిరాజు	పరతత్త్వ ప్రకాశిక	ఆర్. 342
బ్రహ్మానంద రాజయోగి	ముముక్షుజనచంద్రహాసం	ఆర్. 888 (ఎ)
	సత్క్రియానుష్ఠానం	ఆర్. 888 (బి)
భద్రారాధ్యులు	అఖండబ్రహ్మానంద వీర శైవ రహస్య పదవి	డి. 2041
డింగరి భాష్యకారాచార్యులు	యోగ చంద్రిక	ఆర్. 700
మనోహరుడు	వీరమాహేశ్వరాచార సారోద్ధారం	ఆర్. 649
అత్తోట రఘుపతిరాయలు	శ్రీరామ తత్త్వ బోధిని	ఆర్. 683
	రఘుపతిరాయ వ్యయం	ఆర్. 734
కోటంరాజు రాజన్న	లక్ష్యసారం	ఆర్. 423
కందికంట రామకృష్ణకవి	మాయానిరాలంబమంజరి	డి. 2155
నడిమిపల్లి రామభద్రరాజు	అవిద్యాతిమిర భాస్కరం	ఆర్. 614
కొచ్చెర్లకోట రామయ్య	ప్రభులింగలీల	ఆర్. 17, డి. 2130
చేజర్ల రామయ్య	జ్ఞానాంజనేయం	ఆర్. 312
ఆచ్చిరామానుజయ్య	మోక్షశాస్త్ర వచనం	డి. 2169
లక్ష్మణాచార్యులు	తత్త్వార్థదర్పణంద్విపద	ఆర్. 609
అచ్చి లక్ష్మణాచార్యులు	ముముక్షుజనకల్పం (ముద్రితం)	గోలకొండకవుల సంచిక పుట. 408

లక్ష్మీనరసింహసోమయాజి	శివగీతలు	ఆర్. 713
వరవరముని (మనవాళయ్య)	తెంగళవైష్ణవ సంప్రదాయ స్తోత్రములు	డి. 2108 ఆర్. 228 (బి)
వాసుదేవయోగి	జీవప్రబోధం	తం.డి. 752-55
	వివేకసారం	కవుల చరిత్ర 3-283
వాసుదేవయోగి శిష్యుడు	మహావాక్య ప్రకరణం	డి. 2153
రెంటాల వీరనారాధ్యులు	పంచాక్షరీ మాహాత్మ్యం	ఆర్. 170 (ఎ)
దేవరకొండ వెంకటకవి	వివేక సింధువు (ద్విపద)	కాకినాడ 1705
దాంట్ల వెంకటరామరాజు	సకల వేదాంత సిద్ధాంత సార 'సంగ్రహం	ఆర్. 967 (బి)
రాచూరివెంకటలింగయ్య	ప్రబోధ చంద్రోదయం	ఆర్. 715
పెరుమాళ్లుగారి వెంకటాచార్యులు	ముక్తి చింతామణి	డి. 347-48
శంకరాచార్యులు	ఆత్మబోధ ప్రకరణం	ఆర్. 888 (సి)
	దక్షిణామూర్తి అష్టకటీక	ఆర్. 888 (డి)
శివరామలింగయ్య	వీరశైవాచార సంగ్రహం	ఆర్. 450
ముడింబిసింగరాచార్యులు	ప్రమాణ, త్తిరట్టు	డి. 2143
సిద్ధేంద్రయోగి	యోగీశ్వర విలాసం	డి. 1178-79
సిద్ధనాథుడు	షట్‌స్థల దర్పణం	ఆర్. 508 (బి)
వంగీపురం సీతారామయ్య	ఆచార్యరత్నహారం	ఆర్. 824, ఆర్. 808
కొమ్మర్తి సుబ్బారాయుడు	సూక్ష్మతనువిలాసం	కాకినాడ (?)
శ్రీగిరిరాజు సుబ్రహ్మణ్యం	మహావాక్యదర్పణం	ఆర్. 598
శివకవి సోమన్న	గురుబోధ	డి. 2081-82
దామోదరంహృషీకేశదాసు	ముప్పదినాల్గువిన్నపములు	ఆర్. 284

ఇంతమంది ఇన్ని వేదాంత గ్రంథాలు వ్రాసినా వీటిలో ఏవీ బహుళ ప్రచారం నోచుకోలేదు. వీటిని విన్నాక అర్జునిడిలాగా "ఏదీ మళ్ళా చెప్పు" అని మళ్ళా మళ్ళా అడిగినా అర్థంకావు. నోటికి పట్టి, గుండెలకు హత్తుకొని మనస్సులో ఉండిపోయినప్పుడే ఏదైనా నాలుగు కాలాలపాటు నిలుస్తుంది. అందుకే చాలామంది గురువులు ప్రజలకు జ్ఞాపకం ఉండేటట్టు తమ ఉపదేశాలను పాటల రూపంలో చెప్పారు. వాళ్ళ ధర్మమా అని ఇవాళ తత్త్వాలు మారుమ్రోగని గ్రామం ఎక్కడా లేదు. చిలకను, మనసును, నరుణ్ణీ, గురుణ్ణీ సంబోధిస్తూ ఎన్నో వేదాంత కీర్తనలు పుట్టాయి. ఎంతో క్లిష్టమైన వేదాంతాన్ని తేట మాటల్లో చెప్పాయి. ఎంతో సులభమైనమాటల్లో సైతం ఎంతకీ బోధపడని సాంకేతిక

చిత్రాలలో కూడా భావాలను మేకుబందీ చేయగలిగారు. ఇటువంటి సాహిత్యంలో ఆద్యులు యాగంటివారు. వారి తత్త్వాలు మిగతా వాళ్ళకు ఒజ్జలబెత్తాలు.

యాగంటివారు : అనంతర యుగాలలోని తత్త్వాలకు వరవళ్లు పెట్టినవి యాగంటివారి రచనలే. నేడు అచ్చుపడ్డ "కాలజ్ఞాన తత్త్వాల" పుస్తకాలలో "ఆగంటి లక్ష్మప్పగారి తత్త్వములు", "యాగంటివారి తత్త్వము" "ఆగంటి లక్ష్మప్పగారి యాలలు" అనే శీర్షికలతో 31 గేయాలు కనబడతాయి. 2 ఈ శీర్షికల వల్ల వీటిని యాగంటి లక్ష్మప్పగారు వ్రాసినట్టు స్పష్టమవుతోంది. ఈ తత్త్వాలలో శిష్ట గ్రాంథికం నుండి నిత్యవ్యవహారం దాకా విభిన్న రీతులలో సాగిన శైలీ భేదాలు కనబడతాయి. వీటిని యాగంటి పల్లెలోని వివిధ వ్యక్తులు వివిధ కాలాలలో వ్రాసి ఉండవచ్చునని భావించవచ్చును.

యాగంటి పల్లె కర్నూలు జిల్లా బనగానపల్లె తాలూకాలో ఉంది. (ఆంధ్రదేశంలో మరెక్కడా ఇటువంటి పేరుతో ఇంకో గ్రామం ఉన్నట్టు కనబడదు) ఈ తత్త్వాలను వ్రాసిన యాగంటివారు రాయలసీమ వారేనని, మరీ ముఖ్యంగా కర్నూలు-బనగానపల్లె వారని చెప్పడానికి ఆంతరంగిక సాక్ష్యముంది.

గండికోట నుండి చూడదండి యుదయాగిరీ గంటి
దండి యుదయాగిరీ మీదా యేగంటిలింగా
ఉండగంటీ చంద్రగిరీని.
(యాగంటి వారి వచనాలు-28)

ఈ యాలలోని ఊళ్ల పేర్లకు వేరే వేదాంతపరంగా సాంకేతికార్థాలు ఉంటే ఉండొచ్చు గానీ రచయిత తెలుగుదేశంలోని ప్రఖ్యాత గ్రామాలనే స్మరింపచేస్తున్నాడు. ఇప్పుడు ఈ గ్రామాలు ఈ క్రింది జిల్లాలలో ఉన్నాయి.

గండికోట	: కడప జిల్లా	జమ్మలమడుగు తాలూకా
ఉదయగిరి	: నెల్లూరు జిల్లా	ఉదయగిరి తాలూకా
చంద్రగిరి	: చిత్తూరు జిల్లా	చంద్రగిరి తాలూకా

యాగంటివారి వచనాలలో చెప్పిన ఈ దుర్గాలన్నీ ఒకదానికొకటి నూరు మైళ్ల దూరంలోపునే ఉన్నాయి. యాగంటివారు ఈ గ్రామాలకు దగ్గరలోనే ఉన్న యాగంటి పల్లె వారని నికరంగా చెప్పవచ్చును.

ఈ తత్త్వాలూ యాలలూ వ్రాసినవాళ్ల ఊరుతేలాక పేరుగాని, పేర్లుగాని తేలాలి. మదరాసు ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంవారు తమ పత్రికలో "ఏగంటి వారి వచనాలు" అని ప్రకటించారు. 3 వీటిని డి. 2487 వ్రాతప్రతి నుండి

2. ఎస్. వి. గోపాల్ అండ్ కో ప్రచురణలు-మద్రాసు. ౧ 1949, ౨ 1986

3. ఈ ౫౮ వచనాలలో ఎస్. వి. గోపాల్ వారు ప్రచురించినవి కూడా ఉన్నాయి.

పరిష్కరించారు. యాగంటివారి రచనలు ఇంకా ఉన్నాయి. ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలో 14 వ్రాతప్రతులు ఉన్నాయి. (డి.2488 నుండి 2499. వీటిలో 8 తాళపత్ర ప్రతులు. మిగతావి కాగితం ప్రతులు) ఈ సంపుటాలలోని రచనలు అన్నీ విభిన్నాలు. ప్రతులు ఒకదానిని అనుసరించి ఇంకొకటి ఉండవు. ఈ తత్త్వాలూ యాలలూ పరిశీలించితేనే యాగంటివారి రచనలపై ఒక అభిప్రాయానికి రావడానికి వీలుంటుంది.

ప్రస్తుతం అచ్చుపడ్డ వాటిలో ఎగంటి శివుడు, ఎగంటి గురుడు (18), ఎగంటి నంజేశ్వరుడు (10); ఎగంటీశుడు (19); ఎగంటి ఘనుడు (24); ఎగంటి లింగడు (28); ఎగంటి సిద్ధయ్య (32); ఎగంటి పరమాత్మ గురుడు (38); ఎగంటి హరుడు (39); ఎగంటి నంజయ్య (44); ఎగంటి గురులింగం (50); ఎగంటి గురుసుకవి (57); ఎగంటి గురుస్వామి నంజేశ్వరుడు (83); ఎగంటికర్త (84) అని రకరకాలుగా ముద్రలు ఉన్నా ఇవి రచయితను కాక ఎగంటి పట్టణేశ్వరుడినే (37) సూచిస్తాయని భావించుకోవచ్చు. 57 వ వచనంలో "గురుసుకవి" అని ఉన్నా రచయిత దేవుణ్ణే ఉద్దేశించాడని అర్థం చేసుకోవాలేమో. తత్త్వాలలోని అంతరంగిక సాక్ష్యం వల్ల రచయిత పేరు తెలియదు. నంజప్ప, సిద్ధయ్య అనేవాళ్లు ఈ తత్త్వాలను చెప్పి ఉంటారని భ్రమపడడానికి ముద్రలవల్ల వీలుంటుంది. అయితే అనుశ్రుతంగా వీటి రచయిత పేరు లక్ష్మప్ప కవి అని తెలియవస్తోంది. ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయం కేటలాగులలో ఎగంటి లక్ష్మయ్యగారూ, పిడుపర్తి లక్ష్మయ్యగారూ వీటిని వ్రాశారని తొలి పరిశోధకులు చెప్పారు.

అయితే పత్రికలో వీటిని ప్రచురించిన మల్లంపల్లి శరభయ్య గారు ఈ గుర్తింపు "సరికాదు" అన్నారు. నవచోళ చరిత్రలో పోశెట్టి లింగన్న నుతించిన గార్లపాటి లక్ష్మయ్య గారే వీటి కర్త అని చెప్పారు. గార్లపాటి వారు ప్రాచీనులే.[4] తెనాలిలో ప్రఖ్యాతులే. గార్లపాటి లక్ష్మయ్యగారు వీరభద్ర విజయాన్ని పాటలలో వ్రాసి పాటికెక్కారు అని పోశెట్టిలింగన్న చెప్పాడు. అతడు చెప్పిన ఈ పాటలు, ఈ తత్త్వాలూ యాలలే అని శరభయ్య గారి అభిప్రాయం.ఇందులో నిజం ఉండవచ్చు. వాస్తవానికి యాగంటి పల్లెకు దగ్గర్లోనే నందికొట్కూరు తాలూకాలో "గార్లపాడు" అనే గ్రామం ఉంది. పోశెట్టి లింగయ్య ప్రస్తుతించిన లక్ష్మయ్యగారు ఈ గ్రామవాసి కావచ్చును. పోసెట్టి లింగయ్యను ఇప్పటిదాకా సాహిత్య చరిత్రకారులు 15 వ శతాబ్ది చివరి వాడిగా జమకట్టారు.[5] అయితే ఇది తాత్కాలిక నిర్ణయమే. లింగయ్య తన కాలాన్ని చెప్పుకోలేదు. సూచించలేదు. ఇప్పుడు ఎగంటి వారి వచనాల వల్ల లింగన్న కొంత అర్వాచీనుడేమో అని అనుమానించవలసి వస్తోంది.

---

4. సమగ్ర ఆంధ్ర సాహిత్యం - నవాబుల యుగం.
5. ఆంధ్రకవి తరంగిణి 8 వ భాగం పుట 23; సమగ్ర ఆంధ్ర సాహిత్యం మలిరాయల యుగం. ఇతర కవులలో లింగన్న గురించి ఉంది.

ఏగంటివారి తత్త్వాలను చూస్తే తాళ్లపాక అన్నమాచార్యులవారి ఆధ్యాత్మిక సంకీర్తనలపోలికలు కనబడతాయి. అందుచేత శ్రీపాద గోపాలకృష్ణమూర్తి గారివంటి పరిశోధకులు ఏగంటివారిని తాళ్లపాకవారికన్నా పూర్వులనుచేస్తే రజనీకాంతరావులాంటివారు వాళ్ళను సమకాలికులనో, సమీపకాలపుఅర్వాచీనులనో భావించారు. 6 తిమ్మావజ్ఝల కోదండరామయ్యగారు ఈ ఏగంటివారిని పోతులూరి వీరబ్రహ్మంగారి శిష్యులను చేశారు.7 ఏగంటివారి తత్త్వాలనుకాక యాలలను చూస్తే వారు అర్వాచీనులనిపిస్తుంది. నామట్టుకు నాకు కడపటి రాజుల యుగంలోనూ కుంపిణీ యుగం ఆరంభంలోనూ ఏగంటివారు ఉన్నారేమో అనిపిస్తున్నది. ఇంకా గట్టి పరిశోధనలు చేస్తేనేగాని ఎవరూ ఈ విషయం తేల్చలేరు.

యాగంటివారి వచనాలలో కొన్ని తత్త్వాలు చాలా జటిలంగా ఉంటాయి. పాల్కురికి సోమనాథునిలాగా సంస్కృత శ్లోక భాగాలను, వేదాలనూ, ఉపనిషత్తులనూ సునాయాసంగా తత్త్వాలలోనికి దింపెయ్యగలరు. చూడండి.

పతిలేని యజ్ఞాధిపతి రుద్రుడను వేద
పతి గాథపతి మేధపతి యనుచు బలుకున్
"స్థితిఅహిమాన్ పశూనాం పతయేతే ద్యదబధ్నామ్న
మతీ యస్స సుకృత స్యమధ్యే" యనన్
శృతి యజ్ఞ పశువు పశుపతి కొరకే యనెడి
పద్ధతులు "నీశాయత్యం జుష్టమే" యనగ విధులన్ - పతిలేని -
(వచనాలు-47)

ఈవచనంలో ఆరు చరణాలు ఉన్నాయి. ఇలాగే పాల్కురికి సోమనాథుని బాణీలోనడిచాయి. (లేక కుంటాయి) అయితే యాగంటివారి రచనలన్నీ ఇలాగే ఉండవు. ఒక యాలలో కొంతభాగం చూడండి.

శివశివ యనవే తుమ్మెదా
శివుడనగ వినమేలు తుమ్మెదా
శివుని భక్తులాకు తుమ్మెదా
శివ శరణన్నమేలే తుమ్మెదా
తొమ్మిది వాకిళ్లు తుమ్మెదా
నువ్వు
నమ్మి చరించావె తుమ్మెదా
ముమ్మూల కోణాల తుమ్మెదా
నీవు
నెమ్మది నుండావె తుమ్మెదా - శివశివ-
(వచనాలు-27)

6. ఆంధ్రవాగ్గేయకార చరిత్ర - పుట. 452
7. అదే పుస్తకంలో ఉదాహరించారు. పుట.450

ఇంత నిత్యవ్యవహారికంలో యాల వ్రాసిన మనిషి ఆ "పతిలేని" అనే తత్త్వంవ్రాసిన వ్యక్తి ఒకరే అని ఎలా అనుకోగలం. (అందుకే యాగంటివారి వచనాలలో కొన్ని తరాల రచనలు ఉన్నాయని నా అనుమానం) యాగంటివారు ఎందరున్నా అందరూ శివ భక్తులే. వీళ్లలో కొందరు శైవులను "శారన్న యట్టి పరవాదుల ముక్కులు ఛేదించి" నవ్వుకొనే వాళ్లలాగ కనబడతారు. (వచనం. 3) కొందరు మాత్రం "ఏటి శైవమ్ము, మరియేటి వైష్ణవమూ-ఏటి యాచారమ్ము నేటి మార్గములూ" అని ఆలోచిస్తారు (4). దేవుణ్ణి చూసి "మతములన్నియునీవె మర్మకర్మములు నీవె యతులమైన పరమాత్మవు నీవో" అని చెప్పుకొంటారు. వీరశైవంనుంచి పరమతసహనం దాకా అక్కడ నుంచి సర్వమత సమానత్వందాకా వివిధ భావాలు ఈ తత్త్వాలలో కనబడ్డంవల్ల కూడా ఏగంటి వచనాల రచయితలు వేరు వేరు తరాలవాళ్లు అని భావించవచ్చును.

ఆదిలో వీళ్లరచనలు జటిలంగాఉన్నా రానురాను మాటల తేలిక అవుతూ భావం గోప్యమవుతూ వచ్చింది. ఆంధ్రదేశంలో చాలా ప్రచారం పొందిన "సూర్యచంద్రావహ్నినడుమ శౌర్యమానె చిలుకగంటి-సూర్యదీప్తిగాంచు చుండగా" అనే సాంకేతిక పదంలోని "ఆకులేని అడవిలోనా, తోకలేని మృగము పుట్టి తోకలేని మృగము కడుపూన యేగంటి లింగా ! ఈకలేని పక్షి పుట్టేరా !" అనే గూడార్థ రచనలు వేదాంత రచనలలో కొత్త ప్యాషను ప్రవేశపెట్టాయి. ఈ బాటీ మీద పోతులూరి వీరబ్రహ్మంగారూ వారి శిష్యులూ మెరుగులు దిద్దారు. ప్రజానీకంలో అశేష ప్రచారం పొందిన తత్త్వాలను రచించారు.

2. పోతులూరి వీరబ్రహ్మం : ఏగంటి లక్ష్మప్పగారి సమీపకాలంలో ఆసీమలోనే బనగానపల్లెలో గరిమిరెడ్డి అచ్చమ్మగారి ఇంట్లో వీరప్పయ్య అనే కుర్రాడు పశువులకాపరిగా ఉండేవాడు. అసాధారణమైన తాత్త్వికచింతనవల్ల ఆ అబ్బాయి ఏగంటివారి తత్త్వాలనూ వేమన పద్యాలనూ ఈ కోవలోని సాహిత్యాన్ని కరతలామలకం చేసుకొని వేదాంతంతో "చెడుగుడు", బ్రహ్మజ్ఞానంలో "బలిగుడు" ఆడాడు. పన్నెండేళ్ళపాటు ఇలాగ స్వయంగా బ్రహ్మవిద్యాభ్యాసంచేసి కొన్నాళ్ళకు అల్లాడపల్లెలో నాళ్ళనడుమ "నడివీధియందు కొలిమి నాటించి" ఒక వంత కులవృత్తి కమ్మరం, వడ్రంగం చేసుకొంటూ తనకు తెలిసినదంతా తెలియని వాళ్ళకు పాటల రూపంలో చెప్తూ పాటికెక్కాడు. క్రమేణా వీరప్పయ్యను లోకం వీరబ్రహ్మంగా గుర్తించింది. అతని బోధనలు శ్రద్ధగా వినసాగారు.

బ్రహ్మంగారు చేసిన గురుబోధలు ఎంతో గుట్టుగా ఉన్నా పామరజనం గుండెలలోకి సూటిగాదూసుకుపోయే బాణాలవంటివి. అందుకే గురితప్పకుండా జానపదులు ఆయనను గురువుగా అంగీకరించారు. గ్రామీణులకు బోధపడకపోయినా అర్థమయ్యే సంకేతాలతో ఆయన తత్త్వబోధ చేశాడు. "మూడు కాల్వలు దాటలేరయ్యా, మూఢజనులు, మూడు కాల్వలు దాటలేరయ్యా" అని వాళ్ళను తరింపచేయడానికి తాను నమ్మినదాన్ని విశదపర్చారు. తత్త్వజ్ఞానాన్ని పండుతో పోల్చి ఇలా వర్ణించాడు.

తియ్యని మామిడి పండు, పండు
తినబోతే దొరకదు తీపులు మెండు
ఒరులకు నీ పండు ఒక దినుసుగా నుండు
నరులకు నీ పండు నమ్మకుండు
ధరలోన నీ పండు దాసులకై యుండు
పరమగురు ధ్యాన పరుకే పండు.
- తియ్యని -

బ్రహ్మంగారు చెప్పిన "పండు"ను అందుకొనే పరమగురుధ్యానపరులు కొందరు ఏర్పడ్డారు. కులభేదాలు గానీ, మతభేదాలు గానీ లేని భక్త సంఘాన్ని ఆయన తయారుచేయ ప్రయత్నించాడు. కందిమల్లయ్య పల్లెలో ఒక మఠాన్ని స్థాపించాడు. దూదేకుల సిద్దయ్య అనే మహమ్మదీయుని, కక్కయ్య అనే మాల వాడినీ ప్రియశిష్యులుగా భావించారు. ఈ ఇద్దరిలో కక్కయ్య చాలా అమాయకుడు. యోగ పరిభాష ప్రకారం మన దేహంలో మూలాధారం నుంచి సహస్రారం దాకా ఆరు చక్రాలు ఉంటాయి. ఈ సంగతి నిజమోకాదో తెలుసుకోడానికి ప్రాణం కడుపుకోసి చూసిన మూఢభక్తుడు కక్కయ్య. శిష్యుల వల్ల బ్రహ్మంగారికి రకరకాల చిక్కులు వచ్చాయి. దూదేకుల సిద్దయ్యను మతం నుండి వేరుచేసినందుకు మహమ్మదీయులు మండిపడ్డారు. స్థానిక నవాబులకు ఫిర్యాదులు చేశారు. ఈఇబ్బందులను ఎలాగో బ్రహ్మంగారు నెట్టుకొచ్చారు. ఆశ్చర్యకరమైన మహిమలుచూపించి నెగ్గుకొచ్చినట్లు అనంతరభక్తులు చెప్పుకొంటారు.

గ్రామీణ జనానికి బోధపడే భాషలో ఆశ్చర్యకరంగా హడలకొట్టే కాలజ్ఞానాన్ని కూడా బ్రహ్మంగారు చెప్పేవారు. అందుకే ఆయన పట్ల భయభక్తులు హెచ్చాయి. బ్రహ్మంగారి కాలజ్ఞానాన్ని గోవింద వాక్యాలు అంటారు. రెండేసి పాదలకు ఒకసారి "శివ గోవింద గోవింద, హరి గోవింద గోవిందా !" అనే వంతపాట రావడంవల్ల వీటికి గోవింద వాక్యాలు అనే పేరు వచ్చింది. ఉదాహరణకు రెండు మూడు వాక్యాలు చూడండి. 8

భారత భూమిని పాలనచేయ - పరదేశవాసులు వచ్చెదరూ
ఆరు పదివత్సరాలతియేకరీతిగా - అంబమొక్కతె అవనియేలేనుమా
ఉల్లిగడ్డలకు ఉపదేశమిచ్చేటి - కల్ల గురువులు కలిలో ఉండేరుమా
కల్ల గురువులనెల్ల కాలదన్నును యముడు - కల్లలేని వార్ని గాచేనుమా
ఉత్తరదేశమున వైశ్యకులమున - ఉత్తమ గంధొకడు పుట్టేనుమా
హత్తుగనన్ని దేశంబులవారు - సత్తుగా పూజలు చేసేరుమా !

---

8. గోవింద వాక్యాలను "బ్రహ్మంగారి నాటకం" అనే గ్రంథం చివర కడియాల వీరయ్య గారు పొందుపరిచారు. రఘుపతి బుక్‌షాపు ప్రచురణ - తెనాలి 1981

శ్వేతముఖుల ధూమశకటముల్ గల్పించి-భూతలంబుననినుప కమ్మీలపై
సూత్రమెరిగి పశ్చిమోత్తరాదిశలందు ఘూత్రమ్మీగా నడిపించేనుమా.

ఈ గోవింద వాక్యాలనుచూస్తే కుంపినీ పరిపాలనా, విక్టోరియా రాజ్యం, మహాత్మాగాంధీ జన్మం, ఇనుపదార్ల నిర్మాణం, రైలుబళ్లప్రయాణం మొదలైనవి ఎప్పుడో బ్రహ్మంగారు చెప్పినట్టు కనబడుతుందిగాని ఇదంతా భవిష్యత్పురాణసంప్రదాయం. జరిగిపోయిన సంగతులను జరగబోయేటట్టు వివిధకాలాలలోని వ్యాసులు భవిష్యత్పురాణంలో చేర్చుతారు. వివిధ "బ్రహ్మం"గార్లు ఈ కాలజ్ఞానాన్ని ఇవాళదాకా ఉపబృంహణం చేస్తున్నారు. వీరశైవులలో కాలజ్ఞానాలు చెప్పే ఆచారం ఉంది. బసవపురాణంలోని మడివాలు మాచయ్య, సిద్ధరామయ్యా కాలజ్ఞానాలు చెప్పారు. ఎవరో సంగమేశ్వరుడు వీరప్పయ్యతో చెప్పిన కాలజ్ఞానం చక్కని వచన రూపంలో దొరుకుతోంది. (డి.2090-91). ఇందులో కంపిలిరాజ్యం, కుమారరాముని కథ, విజయనగరరాజుల విషయం వంటివి ఎన్నో ఉన్నాయి. ఈసంప్రదాయంలోనే బ్రహ్మంగారు తమకాలంలోజరిగిపోయిన విషయాలనే జరగబోయే వాటిగా చెప్పారు కనుక అందులోని చరిత్రాంశాలను బట్టి బ్రహ్మంగారి కాలాన్ని నిర్ణయించవచ్చునని కొత్త భావయ్య చౌదరి వంటి చరిత్రకారులు భావించారు. 9 ప్రక్షిప్తాలను ఏరివేస్తేనేగాని ఇది అసాధ్యం.

బ్రహ్మంగారి కాలనిర్ణయం చాలా సులభంగానే తేలుతుంది. ఆయన స్థాపించిన మఠాన్ని అతని దౌహిత్రుల సంతతివాళ్లు నడుపుతున్నారు. సంసారైనా వకటి, సంసారము విడిచిన నొకటి-హంసనటించే విధమెరిగుంటే, సంశయములు తనమది విడిచుంటే సంసారైనావకటి-అనేది బ్రహ్మంగారి తత్త్వం. ఆయన అయిదుగురు కొడుకులనూ, ఒకకూతుర్నీ కన్నారు బ్రహ్మం గారి కూతురు వీరనారాయణమ్మగారి మనుమడి మనుమడు వెంకటేశ్వరస్వామి క్రీ.శ. 1932 లో మరణించాడు. బ్రహ్మంగారికి ఇతను ఆరో తరంవాడు. చారిత్రకులు తరానికిముప్పయి సంవత్సరాలు లెక్కవేస్తారు. ఆ కాలమానం ప్రకారం చూస్తే బ్రహ్మంగారు 1752 లో సమాధి అయి ఉండవచ్చు. లేదా మరో తరం దాకా జీవించి ఉండవచ్చు. కుంపినీ యుగం ప్రారంభ దినాలలో ఆయన బ్రతికే ఉన్నారనీ, తత్త్వాలు వ్రాశారనీ భావించవచ్చు.

బ్రహ్మంగారి తత్త్వాల వరవడిలో లెక్కలేనన్ని ఇమిటేషను తత్త్వాలు బయలుదేరాయి. ఆయన చిల్లర మల్లర విగ్రహారాధనను ఇలా నిరసించారు.

చిల్లర రాళ్ళకు మొక్కుతు వుంటే
చిత్తము చెడునుర ఒరే ఒరే
చిత్తములోని చిన్మయ గురుని
చూచుచు నుండుట సరే సరే

9 భారతి - సెప్టెంబరు - 1958

ఈ తత్త్వంలోని "ఒరే ఒరే" అనే నీచ సంబుద్ధిని అనుకరిస్తూ ఎవరో కంబగిరి భక్తుడు ఇలా తత్త్వం చెప్పాడు.

రామభజన సేయరా లమిడీకా, నీ
తామస మణచరా ధగిడీకా ।

ఈ సంబోధనలు ఇంతతో ఆగలేదు. ఎవరో సున్నపుగుంట రాఘవులు అనే ఆయన మరీ పచ్చి బూతులలోనికి దిగాడు. 10

భాంచెత్తు నేనెంతో చెప్పిన -
    చంచల ముడగవు ఛీ, తూ, మనసా ।
మంచిగురుని సేవించి నానిక -
    మందు తెలిసి భుజియించవె ధూత్తెరి । • భాంచెత్తు •

బ్రహ్మంగారు మోటుమాటలు వాడినా ఇలా వాడలేదు. ఆయన రచనల తోపాటు ఆ సంప్రదాయంలోనివాళ్ళ రచనలన్నీ ప్రాచీనులలో యాగంటి వారి తత్త్వాలతోబాటు) ఒకచోటచేర్చి అనంతర భక్తులు భక్తిగా భద్రపరిచారు. బ్రహ్మంగారితత్త్వాలు కర్ణాకర్ణిగా ఆంధ్రదేశమంతటా అల్లుకుపోయాయి. అందుకే వారి బాటీలో అనేక గేయ రచనలు పుట్టినా బ్రహ్మంగారి రచనలోని సొగసులు ఇతరుల పాటల్లో కనబడవు.

వాస్తవానికి బ్రహ్మంగారి ఇతర రచనలలో కూడా తత్త్వాలలోని జీవం లేదు. ఆయన తనశిష్యుడు సిద్ధయ్యను సంబోధిస్తూ ఒకశతకం చెప్పినట్టుంది. దీనిప్రతులు ఎక్కడున్నాయోగానీ బ్రహ్మంగారి జీవితచరిత్రను వ్రాసిన ఒకరు రెండు పద్యాలను ఉదాహరించారు. 11

అంతా బ్రహ్మమయంబని
సంతసమున తిరుగువారు సర్వజ్ఞులు శ్రీ
కాంతుని కృపచే వారికి
చింతలు లేవయ్య యోగసిద్ధులు సిద్ధా ।

సంసారమందు నుండియు
సంసారము మిధ్య జేసి సర్వము తానై
సంసారంబును గెలచిన
సంసారే రాజయోగి సత్యము సిద్ధా ।

10. ఈ తత్త్వాలన్నీ "కాలజ్ఞాన తత్త్వాలు" అనే పుస్తకం నుంచి ఉదాహరిస్తున్నాను. మద్రాసులోని ఎస్.వి. గోపాల్ అండ్ కో వారు ది. వి. కృష్ణా బుక్ డిపో వారు కూడా) వీటిని ప్రచురించారు.
11. మన గురుదేవుడు-బ్రహ్మంగారి సంక్షిప్త చరిత్ర కర్త-కొండూరి వీరరాఘవాచార్యులు. పుటలు 80-100.

ఈ సిద్ధశతకమేకాక బ్రహ్మంగారు "హంసకాళికాంబ" శతకాన్ని కూడా నట్లు ప్రతీతి. దీని ప్రతి ఒకటి ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉంది. 5° వేమనగారి నడకలు, యాగంటివారి పోకడలు కనబడతాయి. చూడండి.

కూరసార్వకాయ కుండలి నాడించు
పాడు నాగసారము పామువాడు
కోడెనాగు బాము కుండలి నాడురా
కాళికాంబ - హంస కాళికాంబ.

వింత వింత అడిత సంతకాయ చూడు
సంతకాయ వంక సగము చూడు
సగము సంతకాయ అంత వెదకి చూడు
కాళికాంబ హంస కాళికాంబ.
(డి. 1823)

ఈ బాణీ పద్యాలలో ఎన్నింటికి కాళికాంబ కిరీటం తొలగించి "విశ్వదాభిరామ వినురవేమ" అనే మకుటం తరువాతవాళ్లు తగిలించి వేమన పద్యాలుగా చెలామణీ చేశారో తెలిదు. బ్రహ్మంగారి పేరిట ఉండే శతకాలు పూర్తిగా అచ్చుపడితేనేగాని సంపూర్ణ పరిశోధన సాధ్యం కాదు. అయినా శతక రచయితగా కాక కాలజ్ఞాన తత్త్వము చెప్పిన గురువుగానే బ్రహ్మంగారికి పేరు అప్పుడూ, ఇప్పుడూ ఉంది. ఈయనకొచ్చినంత ప్రతిష్ఠ ఇతని శిష్యుడు సిద్ధప్పకు కూడా వచ్చింది.

3. ముడుమాల సిద్ధప్ప : బ్రహ్మంగారు మఠం స్థాపించిన కందిమల్లయపల్లికి ఆరేడు మైళ్ల దూరంలో ముడుమాల అనే గ్రామం ఉంది. అక్కడ దూదేకుల పీరుసాయెబు, అదంబీబీ అనే దంపతులు ఉండేవారు. వాళ్ళకొడుకుపేరే సిద్ధప్ప. ఇతడు తత్త్వచింతనతో బ్రహ్మంగారి శిష్యుడయ్యాడు. పుట్టిన మతాన్ని వదిలినందుకు పట్టినగురువును వదలనందుకు మహమ్మదీయులూ, హిందువులూ ఇతణ్ణి నానా బాధలు పెట్టారు. ముఖ్యంగా బ్రహ్మంగారి కొడుకులు పెట్టిన బాధలు ఇన్నీ అన్నీ కావు. అయినా అన్నింటినీ ఓర్చుకొని సిద్ధప్ప చరిత్రలోనే కాళ్లు నిలదొక్కుకున్నాడు. గురువుగారిలాగే ఇతడూ తత్త్వాలూ, కాలజ్ఞానాలూ వ్రాశాడు. కులమతవాదుల కుడిచెంప మీద ఎడంచేత్తో కొట్టినట్టు అతడుచెప్పిన ఠ తత్త్వం ఇప్పటికీ తెలుగు దేశంలో సజీవంగా ఉంది.

ఏ కులమని నను వివరమడిగితే
ఏమని తెల్పుదు లోకులకు
లోకులకు పలుగాకులకు
దుష్టులకు దుర్మార్గులకు

ఇంటిలోపల ఇల్లు గట్టుకొని-మంటలోపల రాటం పెట్టుక
కంటిలోపల కదురు బెట్టుకొని-ముక్కులోపల యేకుబెట్టుకొని
చెవిలోబార చేతికి తీసుక-నారాయణయని నరము తీసుకొని
అష్టాక్షరియను తడిక వేసుకొని-పంచాక్షరియన పంచదీసుకొని
తద్ధిమి తద్ధిమి గుబదెబ గుబదెబ-ఏకిన కులమే నా కులము

ఇలా ఏకుతూపోయి చివరకు "అండపిండ బ్రహ్మాండంబెల్లను నిండియు న్నది నాకులము" అని సిద్ధయ చెప్పగలిగాడు. ఇతని తత్త్వాలలో "సిద్ధగురు" అనే ముద్ర ఉంటుంది. సిద్ధప్ప వచనాలు అనే పేర ఇతని రచనలు ఒక సంపుటంలో ఉన్నాయి. (ఓ.లై. 13-13-23) ఇతర గేయ సంకలనాలలో కూడా ఇతని తత్త్వాలు కనబడతాయి. (డి2523) బ్రహ్మంగారిలాగా ఇతడు వ్రాసిన కాలజ్ఞానాలు బహుశా బ్రహ్మంగారి గ్రంథంలో కలిసిపోయి ఉంటాయి. ఇతడే కాక బ్రహ్మంగారి మనుమరాలు ఈశ్వరమ్మ వ్రాసిన కాలజ్ఞానాలకు కూడా అంతే జరిగి ఉంటుంది.

4. **పోతులూరి ఈశ్వరమ్మ** : బ్రహ్మంగారి పెద్ద కొడుకు పేరు గోవిందయ్య. ఇతని కూతురే ఈశ్వరమ్మ. ఈమె తాతగారిని "జేజి నాయన" అని పిలిచేది. గాంధీజీని భారతదేశం బాపూజీ అని పిలుస్తున్నట్టు నేటికీ భక్తులు బ్రహ్మంగారిని "జేజి నాయన" అని పిలుచుకొంటారు. ఈశ్వరమ్మ చిన్నప్పుడు తాతగారితోనే కాక బ్రహ్మజ్ఞానంతో కూడా ఆడుకొన్నట్టుంది. పెద్దయ్యాక "అఖండ బ్రహ్మవాదిని"గా కీర్తి ఆర్జించుకొంది. ఈమె వ్రాసిన తత్త్వాలు కొన్ని, కాలజ్ఞానాలూ బ్రహ్మంగారి భక్తులలో ప్రచారం పొందాయి. ఈమె అమరణాంతం బ్రహ్మచారిణిగానే ఉండిపోయింది. దీనివల్ల లోకనిందకు పాలయింది. నిజానికి బ్రహ్మంగారి పద్ధతులు కొన్ని విప్లవకరాలే. ఆయన స్వయంగా రజస్వలానంతర వివాహం చేసుకొన్నారు. తాను సమాధి అయ్యాక తన భార్య పుస్తె పూసలు తీసెయ్యకూడదని హితోపదేశం చేశాడు. ఈ కారణాలవల్ల ఆయన మరణించాక చాలాకాలందాకా వాళ్లకాలంవాళ్లు బ్రహ్మంగారి కుటుంబాన్ని వెలివేశారు. కానీ ఈశ్వరమ్మలాంటి దృఢచిత్తలు కాలానికి ఎదురీదారు. తనను తిట్టిపోసిన వాళ్ళనే ఈమె శిష్యుల్నిగా చేసుకొందట.

బ్రహ్మంగారి శిష్యపరంపరలో చాలామంది తత్త్వాలు వ్రాశారు. వీటిలో బహుళ ప్రచారంపొందినవి ఒక సంపుటంగా మిగిలాయి. భాషా సంపద, భావ సంపద ఉంటే బాగుండుననిపించే రచనలే చాలా ఉన్నాయి. బ్రహ్మంగారిలాగా "కాశీకి పోవలెనా-తీర్థము మోసుకు రావలెనా" అన్నంత సూటిగాగాని "చెప్ప లేదంటనక పొయ్యేరు" అనేతత్త్వంలో ఎంత భయపెట్టినా చివరకు ఆశాభావం కలిగించడంగాని వీళ్లరచనలలో కనబడవు. సిద్ధప్పలాగ "చందమామ చందమామ చందమామ-ఈసంధి తెలిపే జ్ఞానులెవరె చందమామ" అని ప్రశ్నలు కురిపించలేదు. ఈశ్వరమ్మలాగ "అందమైన పూలు గోతామా ! ఆత్మారాము పూజ

చేతామా ? అని సరళంగా పాడలేదు. వరపింహదాము అనే శిష్యుడు పాడిన పద్ధతి చూడండి:

మాయను నరికే మర్మమున్నది
న్యాయము వినవే ఓ మనసా
కాయములోను పాయము గనుగొని
మేయవలె పరమే యో మనసా

అండపిండ బ్రహ్మాండము లన్నియు
కుండలివినవే యో మనసా
దండిభావమిది దారిజాపితి - నిత
ముండమోపివలె నుండక మనసా !

ఇలాంటి పడికట్టు మాటలతో దండి భావాలను రచయిత ఎంత చెప్పినా ముండమోపి మనస్సుకు నమ్మకం కుదరదు. బ్రహ్మంగారి బాటీలో తత్త్వాలు వ్రాసిన వాళ్ళకు బ్రహ్మజ్ఞానం ఎంతతెలుసో ఎవరికీ ఎన్నటికీ తెలియని రహస్యం. వేదాంత పరిభాషలోని ముక్కలను యథేచ్ఛగా వాడేస్తూ నాలుగు తత్త్వాలు వ్రాసిన వాళ్ళందరూ యోగులుకారు. మిత్రులు డాక్టరు బి. రామరాజగారు అన్నట్టు అధికారులు బోధనకై, అనధికారులు వంత్మప్తికై ఇలాంటి పాటలు పాడుకోడం ఆచారమైంది.12 ఇలాంటి పాటలు పాడుతూ పామరులను బుట్టలో వేసుకొనే దొంగ సన్యాసులూ, గంజాయి యోగులు, బ్రతుకు తెరువు బైరాగులూ ఆంధ్రదేశంలోనే కాదు అన్ని భాషా ప్రదేశాలలో కనబడతారు. జలగల్లాగ జీవిస్తూ ఉంటారు. రచనల్లో ప్రతిభ లేకపోయినా జనసామాన్యంపై వీటి ప్రభావం అతీతంగా ఉంది. ఈ యుగంలోని తత్త్వాల ఇతర రచయితలలోని ప్రతిభావంతులు, అప్రౌఢులు చాలామంది ఉన్నారు. వాళ్ళ జాబితా చూడండి:

1. అప్పబ్రహ్మం
2. అహోబలదాసు
3. ఇందుకూరి ఇందుధరుడు
4. జక్కులేటి కంబగిరి
5. మల్లెపెద్ది కృష్ణ బ్రహ్మం
6. తిరునగరి కృష్ణయ్య
7. కలువ కోటయ్య
8. కోటయాచార్యులు
9. ఘంటయ్య

12 తెలుగు జానపదగేయ సాహిత్యం - పుట. 388

10. చన్నయ్య
11. తాడిచర్ల చలమయ్య
12. గురు చెంచయ్య
13. బాలదాసు నరసయ్య
14. చిత్తూరు నరసింహదాసు
15. బొట్టా నరసింహదాసు
16. పరశురాముని నరసింహయోగి
17. తరిగొండ నరహరి
18. నాజరయ్య
19. నారాయణ గురుడు
20. నారాయణపురం నారాయణదాసు
21. నారాయణ హరిదాసు
22. బాలకృష్ణదాసు
23. తరిగొండ భ్రమరాంబ
24. సున్నపుగుంట రాఘవులు
25. పూదోట రామన్న
26. మళలూరి విజయుడు
27. బరంపురం వీరప్పలదాసు
28. నూజివీటి వీరయ్య
29. కొమ్మల్లూరి వీరరాఘవులు
30. కఠారు వీరాస్వామి
31. శివరామ దీక్షితులు
32. శివలాలు
33. తాడిచర్ల శేషయ్య
34. సత్సముప్పయ్య
35. సుందరాచార్యులు
36. తరిగొండ సుబ్రహ్మణ్యం
37. చర్మపురి సూరయ్య
38. మహమ్మదు హుసేనదాసు

ఈ తత్త్వాల రచయితల జాబితా "కాలజ్ఞాన తత్త్వాలు", "ఆత్మ బోధామృత తత్త్వాలు" అనే సంకలన గ్రంథాల నుండి తయారయింది. ఇందులో కొందరు ఇతరులకు గురువులు. కొందరు అందరికీ లఘువులు. వీళ్లలో మళలూరి విజయుడు వ్రాసిన తత్త్వం ఒకటి చాలా ప్రచారంలోనికి వచ్చింది. దీర్ఘమైన ఆ తత్త్వంలోని మొదలు చూడండి :

మొదలు మీదుగ తలలు క్రిందుగ మొలచియున్నది వృక్షము
మోదమలరగ మింటి మీదను మదగజము విహరించెరా
చిదిమి పట్టిన పండుకైౖ ఒక చీమ యేనుగు మ్రింగెరా
సదయుడా మళలూరి రాఘవ సార్వభౌమ దయానిధే.

ఇది అష్టకాలబాణీలో వ్రాసిన తత్త్వం. ఇందులోని మళలూరు బహుశా కడప జిల్లా రాయచోటి తాలూకాలోని మల్లూరు కావచ్చును. ఇంతకన్నా ప్రచారంపొందిన తత్త్వం "జీవులెనుబది నాల్గులక్షలు చావు పుట్టుకలిక్కడా" అన్నది. దీనిని నారాయణ హరిదాసు వ్రాశాడు. హుసేన్‌దాసు తత్త్వాలనేకాక ఇతర ప్రక్రియలను కూడా చేపట్టాడు. ఇతడు "మోక్షవాస బిల్హణీయం" అనే యక్షగానం వ్రాసినట్లూ, కడపజిల్లా అగువపల్లెలో ఉండేవాడనీ తెలుస్తుంది.[13] మిగతా రచయితలలో ఒకరిద్దరు గురించితప్ప ఇతరుల వివరాలు తెలియవు. ఏ ఊరివాళ్ళో ఎప్పటివాళ్ళో పరిశోధిస్తేగాని చెప్పలేం. పరశురామ నరసింహం బహుశా పరశురామ పంతులవారి కుటుంబంవాడుకావచ్చు. శివరామ దీక్షితులు కందార్థాలు వ్రాసిన భాగవతుల కృష్ణయ్య గారి గురువు. తత్త్వాలు తరువాత మన సాహిత్యంలో కందార్థాలకు మంచి ప్రాచుర్యం ఉంది.

భాగవతుల కృష్ణయ్య : ఆదిమ సమాజంలోని చిందుల నుంచీ పాటలలోంచీ పుట్టినకవిత్వం రానురాను తెలుగుమీరిపోయి వృత్తాలలోనికి ఎక్కేసరికి ప్రజకు దూరమైంది. కవిత్వాన్ని రాగవరుసలో పాడడమే తాళవరుసలో ఆడడానికి ఆస్కారం తక్కువైంది. అయినా ఊరువదలి పారిపోయిన వాళ్ళను వెదకి తీసుకొచ్చినట్టు పద్యాలను మళ్ళాపాటలుగా మార్చి ఆ వరుసలకు చిందులు వేసే ప్రయత్నాలు జరిగాయి. అవే అర్థ పద్యాలు.

మన యక్షగాన వాఙ్మయంలో కందార్థాలూ, సీసార్థాలూ, గీతార్థాలూ, ద్విపదార్థాలూ అనే విభేదాలలో అర్థపద్యాలు ఉన్నాయి. జాతి, ఉపజాతి పద్యాలకు మాత్రమేకాక వృత్తాలకు కూడా ఇవి వర్తిస్తాయి. మామూలుగా పద్యాన్ని గణబద్ధంగా వ్రాసి చివరమాత్రం కొన్ని అదనపు గణాలతోపాటుగా దాన్ని మార్చుతారు. మచ్చుకు తరిగొండ వెంకమ్మ గారి యక్షగానాల్లో ఒక కందార్థాన్ని చూడండి.

కృష్ణుడు సత్యభామతో అంటున్నాడు.

మరుడే యీ పుష్ప శరములు
జరుకు చురుక్కున నురమున సూటిగ నాటన్
తరళ్వ మధిక మాయెను
మరిమరి నన్నేచ దగదె

13. ఆంధ్రవాగ్గేయకార చరిత్ర-పుట. 456

మరువపు మొలకా ! కవుగిలివె మన్మథు చిలకా !
తరిగొండపుర నారహరియైన శ్రీ శేష
గిరివాసుడగునన్ను కరుణించుచును మేలి
మరువంపు మొలకా కౌగిలివె మన్మథు చిలకా !

ఈకందార్థంలోని కందంలో నాలుగు పాదాలు గణబద్ధాలే. ఆఖరి పాదం లోని యతిస్థానం దగ్గర్నుంచి పాట అవుతుంది. ఈ పాటలో మళ్ళీ యతులూ, ప్రాసలూ, ప్రాసయతులు అన్నీ ఉన్నాయి. తరిగొండ వెంకమ్మ గారు కాక చాలామంది ఈ అర్ధ పద్యాలను సీసార్థాలు, గీతార్థాలు, ద్విపదార్థాలు కూడా యక్ష గానాలలో వాడారు. 14 గణబద్ధమైన భావాన్ని రాగ వరుసలో పాడి పాట వచ్చేసరికి నాట్యం ప్రారంభించడం రివాజు.

యక్షగానాలలోవాడే ఈ ప్రక్రియను తీసుకొని తత్త్వాలకు బాగా వాడుకొన్నది భాగవతుల కృష్ణయ్య గారు. ఈయన 302 కందార్థాలలో అచలమతాన్ని, శుద్ధ నిర్గుణ తత్త్వాన్ని చెప్పాడు. యోగపద్ధతులనూ కర్మాచరణాన్ని నిరసించే బోధలుచేశారు. అయితే తెలుగులోచెప్పినందుకు తన కవిత్వాన్ని ఎవరూ నిరసించకుండా ఇలా ప్రశ్నించాడు.

ఇది యాంధ్ర కవిత్వంబని
మది రోయిందగదు దీని మర్మమరయుడీ
పదియారువన్నె పసిడిని
ముదమున తోల్పెట్టినుంచ
ముట్టకుండుదురా లోకులు పట్టకుండుదురా
ఇదిగాక కులహీనుడిచ్చిన ద్రవ్యము
విదితముగానెంత వేదవేత్తలు గాని
ముట్టకుండుదురా-లోకులు చేత పట్టకుండుదురా
(కందార్థం నెం. 14)

ఈ పదహారు వన్నె బంగారాన్ని తోలు పెట్టెలో పెట్టిన భాగవతుల క్రిష్ణయ్య గారు తాము అవంతికి ప్రభువులమన్నారు. 15 ఆయన జమిందారులే. విశాఖపట్నం జిల్లా సర్వసిద్ధి తాలూకాలోని దిమిల గ్రామానికి భాగవతులవారు జమిందారులు. 1830 లో ఏనుగుల వీరసామి గారు కాశీయాత్ర చేస్తున్నప్పుడు

14. ఇతర అర్ధ పద్యాలయద్భుటకు యస్వీ జోగారావు గారి యక్షగాన వాఙ్మయ చరిత్ర చూడండి. ప్రథమ భాగం పుట 224 (వెంకటేశ్వరులు అలమేలు మంగా సంవాదం ఉత్పలార్థంలో ఉందని డాక్టరు రామరాజు గారు వ్రాశారు. చూ. తెలుగు జానపదగేయ సాహిత్యం పుట. 402.
15. బహుశా ఈ మాట "అవంతికి ప్రభువైనాము" అని చెప్పి ఉంటారు. భాగవతులవారి ఆడపడుచులలో చాలామందికి అనంతమ్మ అన్న పేరు సర్వసాధారణం.

భాగవతుల కిత్తన్నగారు ఎలమంచిలి దగ్గర ప్రత్యుత్థానం చేసి ఏనుగుల వారిని దిమిలకు తీసుకువెళ్ళారు. 16 ఈ ఊళ్ళో ఉండే బ్రాహ్మణులందరు వేదపారంగతులు. కిత్తయ్య అనేవారు జమీందారుడున్ను మంచిసాంప్రదాయకుడున్ను" అని వీరస్వామయ్య గారు వ్రాశారు. కృష్ణయ్య గారినే లోకులు కిత్తయ్య అంటారు.

దిమిలె జమీందారులైన వెంకన్న గారికి నలుగురు తమ్ముళ్లు ఉన్నారు. వాళ్ళలో ఒకరు వీరాస్వామయ్య గారికి ఆతిథ్యమిచ్చిన కిత్తయ్యా గారు. కందార్థాలను వ్రాసిన వారు బహుశా వెంకన్న గారి పెద్ద కొడుకు విశ్వంభరంగారి సంతతిలో వారు కావచ్చును. 17 కందార్థాలలో తమ తండ్రి నారాయణ యోగి అని, తమ తల్లిపేరు జానకమ్మ అని కందార్థాల కృష్ణయ్యగారు చెప్పారు. ఈయన ఎప్పుడు దిమిలె విడిచిపెట్టి తెలంగాణా ప్రాంతాలకు వెళ్ళారో తెలియదు. వీరి కందార్థాలను అచలవారును, ముఖ్యంగా తెలంగాణాలోని వాళ్లు వల్లెవేస్తూ ఉంటారు. బహుశా ఈ కృష్ణయ్యగారితో బాటే వీరి మిత్రులు దివిలె నరసరాజు, పుల్లమరాజు అనే భక్తులు తెలంగాణాకు వచ్చిఉంటారు. ఈ భక్తుల గేయాలు స్థానికప్రచారం పొందాయని డాక్టరు రామరాజుగారు చెప్తున్నారు. 18

కృష్ణయ్యగారు సంస్కృతంలో మాఘం దాకా, తెలుగులో అప్పకవీయం మొదలైనవి చదువుకొన్నారు. "దేశాటనంబుచేసితి వ్రాసితి గ్రంథములు కొన్ని" అని చెప్పారు. అయితే ఈయన వ్రాసిన ఇతర గ్రంథాలు ఏమిటో తెలియవు. ఈ కందార్థాలను మాత్రం దా.శ. 1765 అంటే క్రీ.శ. 1843 లో పూర్తిచేశారు. ఈ శుద్ధ నిర్గుణ తత్త్వంలో ఈయన ఏమిటి విశదపర్చినదీ మిత్రులు బిరుదురాజు రామరాజుగారు చాలా విపులంగా తమ గ్రంథంలో వివరించారు.19 ఈ కందార్థాలను చందానారాయణ శ్రేష్ఠి కంపెనీ వారు చాలాసార్లు అచ్చువేశారు. అచలమతాన్ని సరళభాషలో వివరించే కొద్ది పుస్తకాలలో ఇదొకటి కావడం దీని ప్రత్యేకతలలో ఒకటి.

అయితే ఇటువంటి సాహిత్యాన్ని సృష్టించిన ఇతరులు కొందరు లేకపోలేదు. ఆ పాటలలోని కొన్ని పల్లవులు దేశంలో అల్లుకుపోయాయి. ఈ వేదాంత కీర్తనలు వ్రాసినవాళ్ల ప్రదేశకాలాదులు ఇంకా కచ్చితంగా నిర్ణయించలేదు. వీళ్లందరూ కుంపిణీ యుగంలోనో, జమీందారీ యుగం తొలి రోజులలోనో ఉండి ఉంటారు. చెల్లాచెదురుగా ఉన్న ఈ రచనలన్నింటినీ ఒకచోట సంకలనం చేశాకగాని ఈ సాహిత్యశాఖలోని పువ్వులెన్నో చెప్పలేం. ప్రస్తుతం ఈజాబితాతో

---

16. కాశీయాత్ర చరిత్ర - దిగవల్లివారి ప్రచురణ పుట. 334
17. వెంకన్నగారి రెండో కొడుకు రాజశేఖరంగారు మా ముత్తాతగారి తండ్రిగారు. ఈ రాజశేఖరం గారికి కూడా ఒక చిన్ని "కృష్ణ" మాధవదాసు అనే హరిదాసు గారు అనే కుమారుడు ఉన్నారు. ఈయన యౌవనంలో ఇల్లు విడిచి కడప, కర్నూలు ప్రాంతాలలో సంచరించి సంకీర్తనలు చేసేవారు. ఈయన కందార్థాల కృష్ణయ్యగారి వరవడినే అనుసరించి దేశ సంచారం చేసినట్టుంది.
18. తెలుగు జానపద గేయ వాఙ్మయం - పుట 372.
19. అదే గ్రంథం. పుటలు 408 నుండి 412.

సరిపెట్టుకోవాలి.

గుజ్జాల నారాయణదాసు	తారకామృతసారం
చేతపూడి వరబ్రహ్మదాసు	బ్రహ్మానంద కీర్తనలు
యల్లమ్మదాసు	గురుజ్ఞానామృతం
అల్లూరి రాజేశ్వరం	శ్రీరామ గీత
చెంచురామయ్య	శ్రీరామ నామ మాహాత్మ్యం
గొల్లపూడి రామలింగ శాస్త్రులు	శివైకాంత సేవ
సాయం వరద దాసు	నమశ్శివాయ గేయామృతం
తోట వెంకటదాసు	సోహంభావ తత్త్వాలు (ఆర్. 280)
వేదపన్నాల సుందరయ్య గారి కొడుకు	వేదాంత కుచ్చెల కథ
టిటిపేట హనుమాయమ్మ	జ్ఞాన బోధామృతం
	నారాయణ శతకం

ఈ జాబితాలలోని శతకాలు పద్య శతకాలు కావు. గేయశతకాలు. రెండేసి పాదాలకు ఒకసారి మకుటం వస్తుంది.

ఇన్ని వేదాంతకీర్తనలు దేశంలో మారుమ్రోగినా వీటిలో కొన్ని పరస్పర ప్రతిధ్వనులు. మామూలు మాటలలో చెప్పాలంటే కొన్ని ఎంగిలి పాటలు. అయితే ప్రపంచంలో ఎంగిలి కానిది ఏముంది ? ఎవరు వ్రాశారో గాని ఈ గేయంలో భక్తుని జాలిబాధ కనబడుతోంది.

గంగజలములు తెచ్చి నీకు
లింగపూజలు చేతమంటే
గంగలోని చేపపిల్లలు
ఎంగిలంటున్నాయి లింగా !
పారిజాతము తెచ్చి నీకు
పాదపూజలు చేతమంటే
కొమ్మ కొమ్మకు కోటి తుమ్మెద
లెంగిలంటున్నాయి లింగా !

ఈ పాటలో ఉన్న రసం ఇతర తత్త్వ కీర్తనలలో కనిపించదు. నిజానికి రసం కోసం వీటిని చదవకూడదు. కవిత్వం ఎగిరిపోయిన ఈ సాహిత్యాన్ని చదివినప్పుడు "గూట చిలకేదిరన్నా ! చిన్నన్న గూడు చినబోయెరా !" అని పాడుకోక తప్పదు.

అయితే ఈ ఉత్తగూడు కూడా లోపిస్తే ఇల్లు చిన్నబోతుంది.

పురాణాలూ-మాహాత్మ్యాలు

మనపురాణాలు ప్రాచీన విజ్ఞాన సర్వస్వాల సంపుటాలు. ప్రపంచం పుట్టుక దగ్గర్నుంచి, ప్రపంచంలో మానవుడు నడుచుకోవలసిన విధానందాకా ఎన్నెన్నో విషయాలను పురాణాలు వివరిస్తాయి. హిస్టరీ, జాగ్రఫీ, సివిక్సు ఒకటేమిటి ఎన్ని విభాగాల విజ్ఞానముందో అన్నీ పురాణాలలో కనబడతాయి. ఇక కథల సంగతి చెప్పక్కరలేదు. భారతీయసాహిత్యాలలోని ప్రాచీన గ్రంథాలన్నింటికీ పురాణగాథలే ఆధారం. మన తెలుగు సాహిత్యంలో ప్రసిద్ధ ప్రబంధాలన్నీ పురాణాల లోంచే ముడిసరుకును తీసుకొన్నాయి. మాటవరసకు అల్లసాని పెద్దనగారి మనుచరిత్రకు మార్కండేయ పురాణంలోని కథ ఆధారం. తెనాలి రామకృష్ణుడు తన పాండురంగ మాహాత్మ్యనికి స్కాందపురాణమే ఆధారమని చెప్పాడు. రాయలవారు ఆముక్తమాల్యదలోని కొన్నికథలను విష్ణుపురాణం నుండి తీసుకొన్నారు. చాళుక్యయుగం నుండి ఈ కుంపిణీ యుగం దాకా వెలుగు చూసిన తెలుగు కావ్యాలను పురాణాల వారీగా వర్గీకరించడం సాధ్యమే.

సంప్రదాయం ప్రకారం మనకు పద్దెనిమిది మహాపురాణాలూ, పద్దెనిమిది ఉప పురాణాలూ ఉండాలి. అయితే వాస్తవానికి ఇరవై రెండు మహా పురాణాలూ, లెక్కతేలనన్ని ఉపపురాణాలూ కనపడుతున్నాయి. కొందరు మహాపురాణాలే ప్రామాణికాలనీ, ఉపపురాణాలు అంత నమ్మదగ్గవి కావని భావిస్తారు అయితే పురాణ సాహిత్య పరిశోధకులు మాత్రం ఉపపురాణాలను కొట్టిపారెయ్యరు. మహాపురాణాల కన్నా ఉపపురాణాలే కొన్ని ప్రాచీనమనీ, ప్రామాణికమనీ చెప్తారు. (1) మన తెలుగు సాహిత్యంలో మొట్టమొదట ఉపపురాణం తెనిగించడంలోనే పురాణ వాఙ్మయశాఖ ప్రారంభమవుతోంది. వేములవాడ భీమకవి నరసింహపురాణం అనువదించినట్టు ప్రతీతి. ఉపపురాణాల జాబితాలను ఇచ్చే అన్ని గ్రంథాలూ నరసింహపురాణాన్ని పేర్కొన్నాయి. మన తెలుగుకవులకు మహాపురాణం, ఉపపురాణం అనే భేద బుద్ధి ఉన్నట్టు కనబడదు. ఏ పురాణానికైనా కొన్ని లక్షణాలుంటాయి. పురాణం పంచలక్షణం" అన్నాడు అమరసింహుడు. నామలింగానుశాసనంలో అతడు ఇలా నిర్వచనందేశాడు.

సర్గశ్చ ప్రతిసర్గశ్చ వంశో మన్వంతరాణిచ
వంశానుచరితం చైవ పురాణం పంచలక్షణం
(అమరం: 1-162)

---

1. R.C.Hazra : Studies in the upapuranas. P.iii

ఈ లక్షణాల ప్రకారం ప్రతిపురాణంలో 1. సర్గ (అంటే ప్రపంచోత్పత్తి) 2. ప్రతిసర్గ- (అంటే బ్రహ్మాదులు చేసే ఉత్పత్తి) 3. వంశం. (దేవతల, పితృదేవతల వంశ వృక్షాలు) 4. మన్వంతరాలు (అంటే పద్నాలుగు మంది మనువులు భూమిని ఏలారు. వాళ్ళకాలంలోని ముచ్చటలు) 5. వంశాను చరిత (అంటే సూర్యచంద్ర వంశాల రాజుల జాబితాలు; ఘనకార్యాలు) అనేవి విధిగా ఉండాలి. అయితే కొన్ని పురాణాలలో ఇవే కాక భార్యా భర్తల సంబంధం, అత్తమామలను సేవించడంవల్ల వచ్చే ఫలితాలు మొదలైనవి చెప్తాయి. (విష్ణుపురాణం). మరికొన్నిటిలో ధనుర్వేదం, ఆయుర్వేదం వంటివి ఉంటాయి. (అగ్నిపురాణం). చాలా పురాణాలు వర్ణాశ్రమ ధర్మాలు, సదాచారాలు, వ్రతోపవాసాలు, తిధికల్పాలు, దాన ధర్మాలు, రాజధర్మాలు, తీర్థమహిమలు, శ్రాద్ధవిధులు దేవార్య పూజనలు మొదలైనవి బోధిస్తాయి. ఈ విషయాలకూ, అమరసింహుడు చెప్పిన పంచ లక్షణాలకూ వేలు విడిచిన చుట్టరికం కూడా లేదు. అందుచేత భాగవత పురాణ రచనాకాలం నాటికి పురాణాలకు దశలక్షణాలు వచ్చాయి. 2 దీని ప్రకారం పురాణాల్లో ఈ పదీ ఉండాలి.

1. సర్గ	6. వంశం
2. విసర్గ	7. వంశానుచరితం
3. వృత్తి	8. సస్థ
4. రక్ష	9. హేతు
5. అంతరం	10. అపాశ్రయం.

ప్రపంచంలో ఉండే ఏవిషయమైనా ఈ పదింటిలో ఇమిడి పోవచ్చును. మానవ జీవితానికి కావల్సిన శాస్త్రవిషయాలను పురాణాలలో మన ఆదిమ ఋషులు చేర్చేవారు. ఋషిప్రోక్తాలు కాబట్టే పురాణాలను కూడా వేదాలలాగే ప్రమాణదృష్టితో చూసేవారు. నిజానికి మనకు వేదకాలంలో కూడా పురాణసాహిత్యం ఉంది. అధర్వవేదం పురాణాన్ని పేర్కొంది. (11-7-24). ఉపనిషత్తులు పురాణ ప్రాముఖ్యాన్ని శ్లాఘిస్తాయి (ఛాందోగ్యం 7: 12) వేదకాలం నాటి పురాణ సంహితలో 4 వేల శ్లోకాలు మాత్రమే ఉండేవి. అవి "ఇంతింతై, వటుడింతై" అన్నట్టు పెరిగి, పెరిగి; పెరిగి, పెరిగి ఇవాళ కొన్ని లక్షల శ్లోకాలుగా పరిణామం చెందాయి. (18 మహా పురాణాలలోని శ్లోకాలు 4,11,000 అని లెక్క తేలుతున్నాయి. ఉపపురాణాల శ్లోక సంఖ్య అంచనా కట్టడం ప్రస్తుతమేకాదు, ఎప్పుడూ సాధ్యం కాదేమో)

పురాణాలలో ఎన్ని లక్షల శ్లోకాలున్నా అన్నీ వ్యాసులవారే వ్రాసినట్టు

2. సమగ్ర ఆంధ్రసాహిత్యం. గజపతులయుగం.

చెప్పుకోవడం రివాజు. వ్యాసుడు అన్న పదానికి ఇవాళ ఎడిటర్ అనే అర్థం చెప్పుకోవాలి. వేదకాలం నాటి పురాణ సంహిత క్రమేణా మానవ నాగరికతతో పాటు భారత దేశంలో పెరిగింది. రాజుల సభల్లోను, సత్రయాగాలలో పౌరాణికుడు ఒకడు. పౌరాణికుల్లో రెండు రకాలు ఉన్నారు. ఒకరు కేవలం వాచకులు. రెండో వాళ్ళు ఉపబృంహకులు. వాచకులు కేవలం సంప్రదాయ సిద్ధమైనవి చదివి చెప్తారు. ఉపబృంహకులు కొత్త వాటిని పాత పురాణాల్లో చేర్చి కొత్త ఎడిషన్లను తయారు చేస్తారు. అసలు "ఉప బృంహణం" అన్నమాటకు చక్కగా పెంచడం అనేదే అర్థం. "ఇతిహాసపురాణాభ్యాం వేదం సముప బృంహయేత్" అనే ఆదేశాన్ని బట్టి ఇలా పెంచడం ఆదికాలంలో శిష్టజనామోదాన్ని పొందింది. 3

మిగతా పురాణాలకన్నా భవిష్యత్పురాణం ఎక్కువగా ఉపబృంహణం చేసింది. వాయు, బ్రహ్మాండ, విష్ణు, భాగవత పురాణాలలో వంశాను చరిత్ర గుప్త వంశోదయం దాకా చెప్పారు. అక్కడ నుంచి భారత దేశాన్ని పాలించే రాజుల చరిత్రను సూతుడు చెప్పాడు. ఈ విషయంలో కొమర్రాజు వెంకట లక్ష్మణరావుగారు ఏం వ్రాశారో చూడండి. 4

"భవిష్య పురాణము యొక్క వేరువేరు ప్రతులలో వేరువేరు విధముల భవిష్యరాజుల పేర్లుండుటయేకాక బొంబాయి ప్రతిలో చంద్రగుప్తుడు సెల్యూకస్ కూతురును వివాహమాడుటయు భర్తృహరి, విక్రమపాణిని, జీసస్ క్రైస్టు, పృథ్వీరాజు, తిమిరలింగ (తైమూరు), శంకరాచార్య, మధ్వాచార్య, రామానంద, కబీరు దాసులును అక్బరు, ఔరంగజేబు, శివాజీ, నాదిర్‌షాహ మొదలయినవారును వర్ణింపబడినారు. ఇంతతో నాగలేదు. ఇంగ్లీషువారు వర్తకమునకై యీ దేశమునకు వచ్చుటయు, కలకత్తా నగరము కట్టుటయు మొదలయిన చరితమును, చివరకు వికటావతియను పేరిట విక్టోరియా ప్రభుత్వమును చేర్చబడి పురాణమిప్పటి కాలము వరకును (అప్టుడేటు) తేబడినది. వెంకటేశ్వర చాపాఖానా కూర్పు ప్రతి సర్గ పర్వమందలి 1-4 ఖండముల నాడుడు విక్టోరియా కనబడిన ఋషి యొక్క దివ్య దృష్టికి వేల్సు ఎడ్వర్డు పంచమ జార్జి కనబడలేదు. ఇప్పుడీ పురాణమచ్చయ్యెగాన వికవాపిఖ్యందు జేయుట దుర్ఘటము! (ఈ భాగము పురాణములో జేర్చిన వానికి నింగ్లీషు భాషకూడ గొంత వచ్చినట్లు కానవచ్చుచున్నది. అతడు ఇంగ్లీషు వారిని గురుండులని చెప్పి ఆభాషా పదములను ఇట్లు దాహరించెను. "రవి వారేచ సండేచ, ఫాల్గునే చైవ ఫర్వరీ షష్టి స్సిక్స్టీతి జ్ఞేయా తదుదాహరణ మీరితమ్. ప్రతి సర్గ 7- 321

3 వాసుదేవ అగ్రవాలగారు ఉదాహరించారు.
మత్స్య పురాణ స్టడీస్ [illegible]
4 ఆంధ్ర విజ్ఞాన సర్వస్వం ఆంధ్రపత్రిక [illegible] సంపుటం పుట [illegible]
పురాణాలమీద ఇంత విపులమైన ప్రామాణిక వ్యాసం ఇంకొకటి నేను తెలుగులో చూడలేదు.

ఈ భవిష్య పురాణాన్ని చెప్పిన సూతుడే ఇంగ్లండు దేశ చరిత్రను కూడా వ్రాసినట్టు ఉంది. మిత్రులు వేలమూరి శ్రీ కృష్ణమూర్తిగారి దగ్గర "సర్మబ్రంద" అనే సంస్కృత పురాణం అచ్చుప్రతి ఉంది. ఇంగ్లండును నార్మను రాజులు పాలించిన చరిత్ర అందులో ఉంది. ఎవరు వ్రాశారోగాని ఇలాగ ఉపబృంహణం చేసుకొంటూ పురాణాలను వికసింపచేయడం సంప్రదాయం ప్రకారం చూసినప్పుడు మంచిదే.

అయితే ఈ ఉపబృంహణం రానురాను సమాజ సంక్షేమాన్ని విస్మరించి కొద్ది వర్గాల వాళ్ళ వ్యక్తిగత ప్రయోజనాలకు దారితీసింది. వేదకర్మలమీద జనానికి నమ్మకం పోతున్న రోజులలో జనసామాన్యాన్ని తమ ప్రభావంతో నిలుపుకొనడానికి స్మార్త బ్రాహ్మణులు వివిధ పురాణాలను సృష్టించారని పరిశోధకుల అభిప్రాయం. 5 ఈ స్మార్తులలో వివిధ వర్గాలవాళ్ళు ఉన్నారు. పంచరాత్రులు. పాశుపతులు. బ్రహ్మ విద్యావేత్తలు వగైరాలవాళ్ళు తమతమ సిద్ధాంతాలకు అనువుగా పురాణాలను రూపొందించారు. కొన్ని పురాణాలు శివుని గొప్పతనం చెప్పాయి. కొన్ని విష్ణువు మహిమ చాటుతాయి. కొన్ని దేవి అసలు కారణమంటాయి. కొన్ని సూర్యుని స్తుతిస్తాయి. ఆయా సిద్ధాంతాల ఘాటుని బట్టి మనపురాణాలను సాత్విక, తామస, రాజస పురాణాలని మూడు గుణాలవారీగా వర్గీకరించారు. పురాణంలోని ప్రతి ఒక్క కథకూ ఫలశ్రుతి చెప్పారు. ఫలానా ఫలం కావలంటే ఫలానా నోము నోచమన్నారు. ఫలానా గంగలో మునిగితే ఫలానా పాపం పోతుందన్నారు.

ఈ అన్నవాళ్ళ పేర్లు మనకు తెలియవు. ఎమంటే ప్రతి పురాణాన్ని వ్యాసుడు వ్రాస్తే దాన్ని సూతుడు నైమిశారణ్యంలో శౌనకాది మహా మునులకు చెప్తాడు. నిన్నగాక మొన్న వానమామలై వరదాచార్యులు గారు వ్రాసిన పోతన చరిత్రను కూడా పదరు సూతుడే పదరు శౌనకాది మహామునులకు చెప్తాడు. అయితే ఒక్కొక్క పురాణం ఒక్కొక్క కల్పంలో పుడుతోంది. కల్పమంటే బ్రహ్మదినం. మానుష్యమానంలో నాలుగు యుగాలు ఉన్నాయి. కృత, త్రేత, ద్వాపర, కలియుగాలు నాలుగూ కలిసి 43 లక్షల 20 వేల సంవత్సరాలవుతాయి. ఇలాంటి చాతుర్యుగాలు వేయిసార్లు తిరిగివస్తే బ్రహ్మకొక దావారాత్రం అవుతోంది. అంటే 432 కోట్ల మానవ సంవత్సరాలు ఒక బ్రహ్మకల్పం అన్న మాట. పగటి పూట మాత్రమే బ్రహ్మ సృష్టి చేస్తాడు. రాత్రి రెస్టు. మానుష్యమానంలోలాగే బ్రహ్మమానంలో కూడా ముప్ఫయిరోజులే ఉన్నాయి. సత్యలోకంలో కుంపిణీ వాళ్ళు వర్తకానికి వెళ్ళి ఇంగ్లీషు నెలలను ప్రవేశపెట్టలేదు కాబోలు. బ్రహ్మగారి మాసంలో ఒక్క రోజుకు ఒక్కొక్క పేరుఉంది. మొదటి దాన్ని శ్వేత వరాహకల్పం అంటారు. రెండో దాన్ని నీల లోహితం అంటా

5. R.c.Hazra Studies in the upapuranas -p.20

రు. 6 ఒక్కొక్క బ్రహ్మకల్పంలో 14 మన్వంతరాలు ఉంటాయి. ఒక్కొక్క మనువు 71 చతుర్యుగాలపాటు పెత్తనం చెలాయిస్తాడు. ఏయే కల్పాలలో ఏయే పురాణాలు పుట్టాయో కూడా ఆ పురాణాలలోనే ఉన్నాయి.

నిజానికి ఏ పురాణం ఎప్పుడు పుట్టిందో కాలనిర్ణయం చేయాలని ఆధునికులు ప్రయత్నిస్తున్నారు. ఈ కుంపిణీయుగంలో మొట్టమొదట తెల్లవాళ్ళు మన పురాణాలను సేకరించి అంతరంగిక సాక్ష్యాన్ని బట్టి వాటి వయస్సులు కనుక్కుందామని చూశారు. వాళ్ళలో వాన్సు కెన్నడీ, హొరాస్ హేమన్ విల్సన్ పండితులు ముఖ్యులు. కెన్నడీ (క్రీ.శ. 1784-1846) సిప్లా కొండలలో కుంపిణీవారి ఏజెంటుగా 1818 నుంచీ ఉండేవాడు. ఇతడు ఎన్నో పురాణాల వ్రాతప్రతులు సంపాదించి "ఏనిషెంటు హిందూ మైథాలజీ" అనే గ్రంథాన్ని వ్రాశాడు. (ఇతని ఇంకో గ్రంథం వేదాంత ఫిలాసఫీ ఆఫ్ హిందూస్) కెన్నడీ కన్నా ఇవ్వాళ విల్సను పండితుడే ప్రసిద్ధుడు. విల్సను (1786-1860) గొప్ప సంస్కృత విద్వాంసుడు. 1816 లో భారతదేశానికి వచ్చాడు. ఎంతో కృషి చేసి సంస్కృత నాటకాలపై పరిశోధక వ్యాసాలు వ్రాశాడు. విష్ణుపురాణాన్ని ఆంగ్లీకరించాడు. ఈ తర్జుమా సాధారణమైన ముక్కశ్శముక్క అనువాదంకాదు. ప్రతి శ్లోకాన్నీ ఇతర పురాణాలతో తైపారువేసి తులనాత్మక జ్ఞాపికలతో అనువదించాడు. పెద్ద పీఠికలో భారతీయుల పురాణ వాఙ్మయ చరిత్రను వ్రాశాడు. పద్దెనిమిది పురాణాలసారాన్ని వివరించాడు. మన పురాణ వాఙ్మయానికి ఈ తెల్లదొరలు చేసిన అపారమైన సేవకు ధన్యవాదాలు చెప్తూ నేడు ఆధునిక భారతీయ విద్వాంసులు బహుముఖ పరిశోధనలు చేస్తున్నారు. (కొన్నిచోట్ల అంగీకరిస్తున్నారు. కొన్నిచోట్ల నిర్మొహమాటంగా ఖండిస్తున్నారు.) ఒక వంక తెల్లవాళ్ళు ఇలాగ మనపురాణాలను అనువదిస్తూ ఉంటే భారతీయులు, ముఖ్యంగా ఆంధ్రులు కూడా ఈ యుగంలో ఎన్నో పురాణాలను తెనిగిస్తూ వచ్చారు. ఈ యుగం పూర్తయ్యేసరికి ఒక్క అగ్నిపురాణం తప్ప తక్కిన పురాణాలన్నీ రమారమీ తెలుగులోనికి వచ్చాయి. చాళుక్యయుగం నుంచి కుంపిణీ యుగందాకా ఏ పురాణాన్ని ఎందరు అనువదించారో వివరంగా చెప్పుకోవచ్చు. పనిలోపని జమిందారీ యుగంలోనూ ఆధునికయుగంలోనూ పురాణ "పండా" లపేర్లు కూడా చెప్పుకొందాం. అన్నట్టు పురాణాలకు ఆంధ్రానువాదాల గురించి తెలుసుకొనే ముందు, అసలు పద్దెనిమిది మహాపురాణాలు ఏమిటో, అవి ఏ దేవుళ్ళ ఘనతను ప్రశంసిస్తాయో, అందులో ఎన్ని శ్లోకాలు ఉండాలో, ఉన్నాయో మొదలైన సాధారణ వివరాలు తెలుసుకొనడం అవసరం. ఈ భోగట్టాలను పట్టికలో చూడండి.

---

6. బ్రహ్మకల్పాలపేర్లు: 1. శ్వేతవరాహం 2. నీలలోహిత. 3. వామదేవ 4. రథంతర 5. రౌరవ. 6. దేవ 7. బృహత్ 8. కందర్ప 9. సత్య 10. ఈశాన 11. తమః 12. సారస్వత 13. ఉదాన 14. గారుడ 15. కూర్మ 16. నారసింహ 17. సమాన 18. ఆగ్నేయ 19. సోమ 20. మానవ 21. తత్పురుష 22. వైకుంఠ 23. లక్ష్మి 24. సావిత్రి 25. అఘోర 26. వరాహ 27. వైరాజ 28. గౌరి 29. మహేశ్వ 30. పితృ (వీటిలో మొదటి 15 శుక్ల పక్ష తిథులు, మిగతావి కృష్ణపక్ష తిథులు: మత్స్య పురాణం 290 వ అధ్యాయం)

వరుస సంఖ్య 1.
పేరు : బ్రహ్మ పురాణం
పారమ్యం : సౌర, విష్ణు పారమ్యాలు
గుణం : రాజసం
కల్పం బ్రహ్మ కల్పం
ఎవరి ప్రోక్తం : మత్స్యపురాణంలో చెప్పినట్టు దీనిని బ్రహ్మ మరీచికి చెప్ప లేదు. దక్షునికి చెప్పాడు.
విభాగాలు : రెండు ఖండాలు.
శ్లోక సంఖ్య: 10,000 శ్లోకాలు. ఉత్తర ఖండంలో మూడువేలు. అచ్చు. 13 783.
ఇతర వివరాలు : జగన్నాథ క్షేత్రమాహాత్మ్యం. ఎక్కువ. క్రీ.శ. 13వ శతాబ్ది లో ఈ పురాణ రచన జరిగిందని విల్సన్ అభిప్రాయం.

వరుస: 2.
పేరు : పద్మ పురాణం.
పారమ్యం : విష్ణు.
గుణం : సాత్త్వికం.
కల్పం : పద్మ కల్పం.
ఎవరి ప్రోక్తం : పులస్త్యునికి బ్రహ్మ చెప్పినది.
విభాగాలు : 5. ఖండాలు. 1. సృష్టి. 2. భూమి. 3. స్వర్గం. 4. పాతాళ 5. ఉత్తరఖండాలు. క్రియా యోగసారం ఆరోఖండం (?)
శ్లోకసంఖ్య : 55,000 శ్లోకాలు. అచ్చులో 42,452.
ఇతర వివరాలు : పాతాళ ఖండంలో కాళిదాసు రఘువంశంలోని శ్లోకం ఉం ది. పంచ లక్షణాలు లేవు. క్రీ. శ. 12వ శతాబ్ది కన్నా ప్రాచీనం కాదు.

వరుస సంఖ్య 3.
పేరు : విష్ణు పురాణం.
పారమ్యం : విష్ణు పారమ్యం.
గుణం : సాత్త్వికం.
కల్పం : వరాహ కల్పం.
ఎవరి ప్రోక్తం : పరాశరుడు మైత్రేయునికి.
విభాగాలు :
శ్లోక సంఖ్య : 23,000 శ్లోకాలు ఉండాలి. అచ్చు 7000.
ఇతర వివరాలు :

వరుస సంఖ్య 4
పేరు : వాయు.
పారమ్యం : శివ.
గుణం : తామసం.
కల్పం : శ్వేతకల్పం.
ఎవరి ప్రోక్తం : ఋషులకు వాయుదేవుడు చెప్పాడు.
విభాగాలు : నాలుగు పాదాలు. 1. ప్రక్రియ 2. ఉపోద్ఘాత 3. అనుషంగ ఉపసంహార.
శ్లోక సంఖ్య : 24,000 శ్లోకాలు. అచ్చులో 10,991.
ఇతర వివరాలు : ఇదే శివ పురాణమని కొందరు భావిస్తారు. భాగవతం శివపురాణాన్ని పేర్కొంటుంది. వాయువుని చెప్పదు.

వరుస సంఖ్య 5.
పేరు : భాగవతం.
పారమ్యం : విష్ణు.
గుణం : సాత్త్వికం.
కల్పం : సారస్వత కల్పం.
ఎవరి ప్రోక్తం : శుకుడు పరీక్షిత్తుకు చెప్పినది.
విభాగాలు : పన్నెడు స్కంధాలు.
శ్లోక సంఖ్య : 18,000.
ఇతర వివరాలు : దీన్నికాక దేవి భాగవతాన్నే మహాపురాణంగా పరిగణించాలని కొందరి మతం. రెండు భాగవతాలనూ స్కాందం ఉపపురాణాలుగానే జమకట్టింది.

వరుస సంఖ్య 6.
పేరు : నారద.
పారమ్యం : విష్ణు పారమ్యం.
గుణం : సాత్త్వికం.
కల్పం : బృహత్ కల్పం.
ఎవరి ప్రోక్తం : నారదుడు ఋషులకు చెప్పాడు.
విభాగాలు : రెండు భాగాలు.
శ్లోక సంఖ్య : 25,000. అచ్చులో 17,700.
ఇతర వివరాలు : బృహన్నారదీయం అనేది ఉపపురాణం.

వరుస సంఖ్య 7
పేరు : మార్కండేయ.
పారమ్యం : దేవి.
గుణం : రాజసం.
కల్పం : మాధురీ కల్పం.
ఎవరి ప్రోక్తం : ధర్మ పక్షులు జైమినికి చెప్పాయి.
విభాగాలు : -
శ్లోక సంఖ్య : 8,000. అచ్చులో 7800.
ఇతర వివరాలు : మహాభారతానికి తరువాత వచ్చిన సందేహాల నివారణ.

వరుస సంఖ్య 8.
పేరు : అగ్ని పురాణం.
పారమ్యం : విష్ణు.
గుణం : తామసం.
కల్పం : ఈశాన కల్పం.
ఎవరిప్రోక్తం : అగ్ని వసిష్ఠుల వారికి.
విభాగాలు : -
శ్లోక సంఖ్య: 15,400 అచ్చులో : 12,400.
ఇతర వివరాలు : -

వరుస సంఖ్య 9.
పేరు : భవిష్యత్ పురాణం.
పారమ్యం : సౌర.
గుణం : రాజసం.
కల్పం అఘోర.
ఎవరిప్రోక్తం : శతానీకునికి సుమంతుడు.
విభాగాలు : నాలుగు లేక అయిదు ఖండాలు.
శ్లోక సంఖ్య : 14,500 అని కొందరు, 31,000 అని కొందరు. అచ్చులో : 27000.
ఇతర వివరాలు : ఇది పెరుగుతూనేఉంది. విక్టోరియా మహారాణి కాలందాకా దీనిని అప్డేట్ చేశారు.

వరుస సంఖ్య 10.
పేరు : బ్రహ్మ వైవర్త.
పారమ్యం : కృష్ణ.

గుణం : రాజసం.
కల్పం: రధంతర.
ఎవరిప్రోక్తం : కృష్ణుడు బ్రహ్మకు చెప్పాడు.
విభాగాలు : నాలుగు ఖండాలు.
శ్లోక సంఖ్య : 18,000. అచ్చులో: 23,200.
ఇతర వివరాలు : -

వరుస సంఖ్య 11.
పేరు : లింగపురాణం.
పారమ్యం :తామసం.
కల్పం : ఈశాన కల్పం, అగ్ని కల్పం (?)
ఎవరిప్రోక్తం : ఆదిలో బ్రహ్మ ప్రోక్తం.
విభాగాలు : రెండు భాగాలు.
శ్లోక సంఖ్య : 11,000 ఉండాలి. అచ్చులో : 10,200.
ఇతర వివరాలు : ఇది పురాణం కన్నా వ్రత కల్పమనే చెప్పాలి. పంచ లక్షణాల కోసం ఇతర పురాణ భాగాలను చేర్చారు.

వరుస సంఖ్య 12.
పేరు : వరాహ పురాణం.
పారమ్యం : విష్ణు.
గుణం : సాత్త్వికం.
కల్పం : మానవ కల్పం.
ఎవరిప్రోక్తం : భూదేవికి విష్ణువు చెప్పాడు.
విభాగాలు : రెండు భాగాలు.
శ్లోక సంఖ్య : 24,000. అచ్చులో 10,500.
ఇతర వివరాలు : లింగపురాణంలాగ ఇది కూడా వ్రతాలనూ పూజా విధానాలనూ చెప్తుంది. వైష్ణవ క్షేత్రాల వివరణ ఉంది.

వరుస సంఖ్య 13.
పేరు : స్కంద పురాణం.
పారమ్యం : శివ.
గుణం : రాజసం.
కల్పం : తత్పురుష.
ఎవరిప్రోక్తం : కుమారస్వామి చెప్పినది.
విభాగాలు : మహాపురాణంలో ఏడుఖండాలు ఉన్నాయి. (చాలామాహాత్మ్యాలు)
శ్లోకసంఖ్య : 81,100 శ్లోకాలు. అచ్చులో: 80,000.

ఇతర వివరాలు : ఉపపురాణంలో సంహితలు ఉంటాయి. బ్రౌను దొరగారి సే
కరణలో 7 సంహితలు, 12 ఖండాలు దొరికాయి. మెకంజీ
గారి సేకరణలో 38 మాహాత్మ్యాలు ఉన్నాయి.

వరుస సంఖ్య 14.
పేరు : వామన పురాణం.
పారమ్యం : శివ.
గుణం : రాజసం.
కల్పం : శివకల్పం.
ఎవరిప్రోక్తం : బ్రహ్మ చెప్పినది.
విభాగాలు : -
శ్లోక సంఖ్య 10,000. అచ్చులో: 8,000.
ఇతర వివరాలు : పేరుకు వైష్ణవ పురాణంలా కనపడ్డా ఎక్కువభాగం లింగపూజ
గోదావరీ మాహాత్మ్యం ఇందులో ఉంది.

వరుస సంఖ్య 15.
పేరు : కూర్మ పురాణం.
పారమ్యం : శివ శక్తులు.
గుణం : తామసం.
కల్పం : లక్ష్మికల్పం.
ఎవరి ప్రోక్తం : కూర్మ రూపంలో విష్ణువు ఇంద్రద్యుమ్మునికి చెప్పింది.
విభాగాలు : నాలుగు సంహితలు 1. బ్రహ్మ. 2. భాగవత. 3. సౌర. 4. వైష్ణ
వ సంహితలు.
శ్లోక సంఖ్య : 7,000 అచ్చు: 8,500.
ఇతర వివరాలు : పేరుకు వైష్ణవంలా కనపడుతోంది. గాని శైవపురాణంగా లె
క్కించాలని విల్సన్‌గారు అన్నారు. యోగ, తంత్ర విషయాలు ఉన్నాయి.

వరుస సంఖ్య 16.
పేరు : మత్స్య.
పారమ్యం : శివ.
గుణం : తామసం.
కల్పం : సత్య కల్పం.
ఎవరిప్రోక్తం : మత్స్యరూపంలో మనువుకి విష్ణువు చెప్పినది.
విభాగాలు : -
శ్లోక సంఖ్య : 14,000. అచ్చులో : 14,800.
ఇతర వివరాలు : ఇతర పురాణాల నుండి చాలా ఇందులో చేర్చారు. సావిత్రి

సత్యవంతులకథ ఉంది.

వరుస సంఖ్య 17.
పేరు : గరుడ.
పారమ్యం : పైతృమేధం.
గుణం : సాత్త్వికం.
కల్పం : గారుడ కల్పం.
ఎవరి ప్రోక్తం : గరుత్మంతునితో విష్ణువు చెప్పినది.
విభాగాలు : -
శ్లోక సంఖ్య : 19,000 ఉండాలి. అచ్చులో: 12,400.
ఇతర వివరాలు : ఇది ఎక్కువగా ప్రేత కల్ప సంబంధం..

వరుస సంఖ్య 18.
పేరు : బ్రహ్మాండ.
పారమ్యం : ఆదిలో శైవం.
గుణం : రాజసం.
కల్పం : -
ఎవరి ప్రోక్తం : వాయువు చెప్పాడు.
విభాగాలు : 124 అధ్యాయాలు.
శ్లోక సంఖ్య : 12,200. అచ్చులో 10,500.
ఇతర వివరాలు : కాంచీ మాహాత్మ్యం ఇందులో ఉంది. స్కంద పురాణం లాగే ఈ పురాణం కూడా పూర్తిగా దొరకదు.

వరుస సంఖ్య 19.
పేరు దేవీ భాగవతం.
పారమ్యం : దేవీ.
గుణం : -
కల్పం : -
ఎవరి ప్రోక్తం : జనమేజయునకు వ్యాసుడు చెప్పినది.
విభాగాలు : 12 స్కంధాలు.
శ్లోక సంఖ్య : 18,000.
ఇతర వివరాలు : ఈయుగంలోనే ఈపురాణాన్ని తెనిగించడం ప్రారంభమైంది.

ఈ పద్దెనిమిదిదన్నొక పురాణాలను 120 సార్లు మనతెలుగు కవులు గ్రంథరూపంలోనికి తెచ్చారు. వీటిలో కొన్ని నష్టమయ్యాయి. కొన్ని శిధిలమయ్యాయి. కొన్ని అచ్చుపడ్డాయి. కొన్నే ప్రసిద్ధమయ్యాయి. వాటి రచయితల పేర్లూ బొటాబొటీ భోగట్టాలూ చూడండి.

1. బ్రహ్మపురాణం: కుంపిణీ యుగం. చక్కిలేటి రాజగోపాలం.
(తండి.274)
మొలుగు లింగన్న. (ఉత్తర ఖండం. తండి.1197)
ఆధునిక యుగం. జనమంచి శేషాద్రి శర్మ.
వెంకట పార్వతీశ కవులతో వడ్డి
కుదుటి వీర రాజు.

2. పద్మపురాణం: కాకతీయ యుగం. కమలనాభామాత్యుడు
(నష్టం)
రెడ్డిరాజులయుగం. మడికి సింగన్న
కుంపిణీయుగం. 1. కొటికలపూడి వెంకట కృష్ణయ్య
(శ్వేతాచల మాహాత్మ్యం)
2. మండలేముల వెంకటరామయ్య
(క్రియాయోగసారం ఆర్.581)
జమిందారీయుగం. త్రిపురాన తమ్మయ్యదొర
ఆధునికయుగం. పిశుపాటి చిదంబర శాస్త్రి
వేలూరి శివరామ శాస్త్రి

3. విష్ణుపురాణం: రెడ్డిరాజులయుగం. పశుపతి నాగనాథుడు
మలిరాయలయుగం. వెన్నెలకంటి సూరన్న
కలిదిండి భావనారాయణ
ఆరవీటిరాజులయుగం. వెలుతురుపల్లి వెంకటకవి
కడపటిరాజులయుగం. తుపాకుల అనంతయ్య
కుంపిణీయుగం. అప్పయ్య దీక్షితాచార్యులు
ఆర్.751
కొప్పుపల్లి నరసింహమూర్తి
లాడేపల్లి సీతారామస్వామి
ఆధునికయుగం. నోరిగురులింగశాస్త్రి
పావనంది జగన్నాథస్వామి

4. వాయుపురాణం:	నవాబులయుగం.	లింగమగుంట రామయ్య (లక్ష్మీ సంహితలోని ఆనందకానన మాహాత్మ్యం)
	ఆరవీటి రాజులయుగం	ఒడ్డిపూడి పెద్దయ్య
5. భాగవతం	: రెడ్డిరాజులయుగం.	మడికిసింగన్న (దశమ స్కంధం)
	గజపతుల యుగం.	బమ్మెరపోతరాజు (8 స్కంధాలు
	తొలిరాయలయుగం.	బొప్పరాజు గంగన (పంచమస్కంధం) వెలిగందలనారయ్య (ఏకాదశ ద్వాదశ) రాచమల్లు కవులు (వీళ్ళు నంది ఘంటల జంటకవులే. షష్ఠస్కంధం అనువదించారు. ఏర్చూరి సింగన షష్ఠస్కంధం)
	మలిరాయలయుగం.	హరిభట్టు (షష్ఠ, ఏకాదశ, ద్వాదశ)
	తొలినాయకరాజుల. యుగం	పుష్పగిరి తిమ్మన్న (భాగవత సారం) టేకుమళ్ళరంగశాయి (ద్విపద)
	మలినాయకరాజుల. యుగం	పసుపులేటి రంగాజమ్మ (భాగవత సంగ్రహం) కుందుర్తి వెంకటాచలం
	కడపటి రాజుల. యుగం	రావూరి సంజీవరాయడు (ఏకాదశ ద్వాదశ)
	కుంఫిణీయుగం.	ఆలూరి కుప్పన కుండావజ్ఝల వీరరాఘవయ్య (బాలకృష్ణ భాగవతం. పాట. ఆర్. 821) తరిగొండవెంకమ్మ
	ఆధునిక యుగం.	శతఘంటం వెంకటరంగ శాస్త్రి
5(అ) దేవీభాగవతం:	కుంపిణీయుగం.	ములుగు పాపయ్య
	జమీందారీ యుగం.	దాసు శ్రీరాములు తిరుపతి వెంకటకవులు త్రిపురాన తమ్మయ్యదొర

	ఆధునిక యుగం.	నోరినరసింహ శాస్త్రి స్థానాపతి రుక్మిణమ్మ సరిపల్లె విశ్వనాథ శాస్త్రి
6. నారదపురాణం:	తొలిరాయలయుగం.	పిల్లలమర్రి పినవీరభద్రుడు
	కుంపిణీయుగం	అల్లాడ నరసింహం (ఆర్ 418)
	ఆధునిక యుగం.	కల్లూరి వెంకటసుబ్రహ్మణ్య దీక్షితులు

(బృహన్నారదీయాన్ని నవాబుల యుగంలో కొందరు తెనిగించారు. అది ఉపపురాణం)

7. మార్కండేయ పురాణం :	కాకతీయయుగం.	మారన
	ఆరవీటిరాజుల యుగం.	పొన్నతోట-ఒబళయ్య ఎల్లకర నరసింహం
	కుంపిణీయుగం.	మండచిట్టి శామశాస్త్రి తిమ్మరాజా లక్ష్మణరావు పర్వతమంత్రి లింగన్న (ఆర్ 830)
	ఆధునికయుగం.	కల్లూరి వెంకటసుబ్రహ్మణ్య దీక్షితులు
8. అగ్ని పురాణం:		దీనిని ఎవరూ డైరక్టుగా తెనిగించినట్టులేదు. అయితేఇందులోంచి కూడా ఆంజనేయుని కథలను పుష్పగిరితిమ్మనగారు వాడుకొన్నారేమో. ఈ పురాణంలోని నాలుగుఅధ్యాయాలలో ధనుర్వేద వివరణం ఉంది. (249-252). తెలుగులో రెండు ధనుర్వేద గ్రంథాలు ఉన్నాయి. వాటికి పరోక్షంగా అగ్నిపురాణమే ఆధారం అనుకోవచ్చు.
	కుంపిణీయుగం.	పాకలపాటి రాజగోపాలం (ధనుశ్శాస్త్రం) అకలంకం కృష్ణమాచార్యులు (ధనుర్విద్యా విలాసం)

9. భవిష్యత్పురాణం:	మలినాయకరాజుల: యుగం	కాకునూరి అప్పకవి అనంత వ్రతకథ)
	కుంఫిణీయుగం	బోడిరావుగారి తిరుమలరావు (అనంతవ్రత కథ. డి. 238) తరిగొండ వెంకమ్మ (వెంకటాచల మహాత్మ్యం)
10. బ్రహ్మవైవర్త పురాణం	కుంఫిణీ యుగం:	కుండావజ్ఝల గోపాలకృష్ణయ్య (కృష్ణ జన్మఖండం) గోపీనాథం వెంకయ్య శాస్త్రులు (కృష్ణ జన్మఖండం)
	ఆధునికయుగం:	చిలకపాటివెంకటరామానుజశర్మ దోమావెంకట స్వామిగుప్త
11. లింగపురాణం:	నవాబులయుగం:	తెనాలి రామకృష్ణుడు (వదంతి)
	ఆరవీట రాజుల యుగం	కామినేని ఎల్లారెడ్డి
	జమిందారీయుగం)	ములుగు చంద్రమౌళి శాస్త్రి
12. వరాహపురాణం:	తొలిరాయలయుగం	నందిఘంటల జంట
	మలిరాయల యుగం	హరిభట్టు
	కుంఫిణీయుగం	దామెర చినవెంకటయ్య (వెంకటాచలమాహాత్మ్యం ఆర్ 546)
	ఆధునికయుగం	కల్లూరి వెంకట సుబ్రహ్మణ్య దీక్షితులు.
13. స్కందపురాణం: (మహాపురాణంలో ఏడుఖండాలు ఉన్నాయి)	రెడ్డిరాజులయుగం.	శ్రీనాథుడు (కాశీఖండం)
	మలిరాయలయుగం.	పిడుపర్తి బసవన్న (బ్రహ్మోత్తర ఖండం) పెదపాటి సోమయ్య (మహేశ్వర ఖండంలోని కేదార (ఉప) ఖండాన్నీ అరుణాచలమహాత్మ్యాన్నీ అనువదించాడు)
	నవాబులయుగం:	లింగముకుంటరామయ్య (వైష్ణవ ఖండంలోని వెంకటాచల మహాత్మ్యం)
	ఆరవీటిరాజులయుగం:	కంచర్ల అయ్యన్న

(కాశీఖండం. ద్విపద
మోచర్లవన్నయ్య
(కాశీఖండం)
కలిదిండి భావనారాయణ
(వైష్ణవ ఖండంలోని పురుషోత్త
మ క్షేత్రమాహాత్మ్యం)
తురగారాజకవితో అయ్యంకి
బాలసరస్వతి. (నాగరఖండం
పట్టమట్ట సోమనాథం
(బ్రహ్మోత్తర ఖండం)

కడపటి రాజుల యుగం:
కలులెవంజారాజు.
(కాశీఖండం-వచనం)
ఈదులపల్లి భవానీశం (ధర్మ
ఖండం)
భాస్కర వెంకటాచలం (బ్ర
హ్మ ఖండంలోని సేతు మాహా
త్మ్యం)

కుంపిణీయుగం:
మైనంపాటి కేశవయ్య. (ముత్తరాజు
వారి బ్రహ్మోత్తర ఖండ పూరణ)
అమమంచి జగన్నాథం (ధర్మఖం
డం)
తిరుమల పెట్టి జగన్నాథం (హాలా
స్య మహాత్మ్యం)
వరదరాజు నందికేశ్వరుడు (బ్ర
హ్మ ఖండంలోని సేతు మాహా
త్మ్యం
అత్తలూరి పాపయ్య (శ్రీశైల ఖం
డం)
శాకనగరం సోపయ్య (బ్రహ్మఖం
డంలోని సేతు మాహాత్మ్యం. ఆ
ర్.41 (బి))
పాతకోట షల్లయ్య (బ్రహ్మోత్తర
ఖండం. 34)
తాడేపల్లి రామస్వామి (వైశాఖ ఖం
డంలోని పురుషోత్తమ మహిమ)
హోత్రరాజు వెంకటకృష్ణయ్య

ఆతుకూరి పాపయ్య
(లలితాంబోపాఖ్యానం)
ఆధునికయుగం: జనమంచి శేషాద్రి శర్మ

పై క్రోడీకరణ చూస్తే మహా పురాణాలను మన తెలుగు కవులు ఏయే యుగాలలో ఎవరెవరు అనువాదం చేశారో తెలుస్తుంది. 18 మహా పురాణాలనే కాక కొన్ని ఉపపురాణాలను కూడా విరళంగాతెనిగించారు. సంప్రదాయ సిద్ధంగా చెప్పుకొనే 18 ఉపపురాణాలనూ ఈ కవులు ముట్టుకోకపోవడం గమనించదగ్గ విషయమే. ఒక రకంగా ఉపపురాణాలు స్థానిక ప్రచారం గల సంహితలుదక్షిణ దేశంలో ఏ ఉప పురాణాలు జనంలో వ్యాపించాయో ఇందువల్ల బోధపడుతోంది.

1. నారసింహపురాణం:
   చాళుక్యయుగం: వేములవాడ భీమకవి
   పద్మ నాయకయుగం: ఎర్రాప్రగడ
   తొలిరాయలయుగం: పోలుగంటి చెన్నయ్య
   మలిరాయలయుగం: హరిభట్టు
   కుంపిణీయుగం : కొటికలపూడి కోదండరామయ్య. (ఆర్ 555)

2. ఆది పురాణం:
   పద్మనాయక యుగం: చిమ్మపూడి అమరేశ్వరుడు

3. ఆదిత్య పురాణం:
   తొలినాయకరాజులయుగం: ఎలకూచి పిన్నయ ప్రభాకరుడు.

4. శివధర్మ పురాణం:
   అరవీటి రాజులయుగం: కామినేని ఎల్లారెడ్డి.

* బృహన్నారదీయం:
   నవాబులయుగం: వాసిరాజా రామయ్య
   కుంపిణీయుగం: కొత్తలంక మృత్యుంజయుడు

6. భార్గవ పురాణం:
   కుంపిణీయుగం: కాండూరి వెంకటదాసు: ఆర్. 657.

7. స్కాందపురాణం:

రెడ్డిరాజుల యుగం:	శ్రీనాథుడు. గోదావరీ ఖండంలోని భీమేశ్వర పురాణం, ఈశాన సంహితలోని శివరాత్రి మహత్మ్యం.
గజపతుల యుగం:	దగ్గుపల్లి దుగ్గన్న (కాంచీ మాహాత్మ్యం)
నవాబుల యుగం:	తెనాలి రామకృష్ణుడు (పాండు రంగ మాహాత్మ్యం)
ఆరవీటి రాజుల యుగం:	పట్టమట్ట సోమనాథం (సూత సంహిత)
కడపటి రాజులయుగం:	రేపూరి అనంతయ్య (శంకర సంహితలోని శివ రహస్యఖండం)
	ముదిగొండ బ్రహ్మయలింగం. (-డిటో-)
	రాపాక వెంకటదాసు (-డిటో-)
	కోడూరి వెంకటాచలం (-డిటో-)
కుంఫిణీయుగం:	పుల్లాభట్ల నరసింహ శాస్త్రులు (నాగరఖండం. వచనం)
	అవధానం పాపయ్య (శంకర సంహిత)

గుర్తు పట్టగలిగినంత వరకూ ఈ ఏడు ఉపపురాణాల నుంచే మన కవులు రచనలు చేసినట్లు చెప్పగలం. ప్రతిపురాణంలోనూ ఉపపురాణంలోనూ లెక్కలేనన్ని తీర్థక్షేత్ర ప్రశంసలు ఉన్నాయి. అన్ని సినిమా థియేటర్లలోనూ ఒకే న్యూసురీలు ప్రదర్శించినట్లు చాలా పురాణాలలో ఒకే రకం స్థల పురాణాలు ఉంటాయి. మాట వరుసకు శ్రీరంగ మాహాత్మ్యాన్ని ఒకరు బ్రహ్మపురాణం నుంచి తీసుకొన్నామంటే ఇంకొకరు గరుడపురాణం నుంచి వ్రాశామంటారు. చాలామంది తమకు ఏ పురాణం ఆధారమో చెప్పలేదు. అలాగ సూచించని మాహాత్మ్యాలు చాలా ఉన్నాయి. ఈ యుగంలో పుట్టిన మాహాత్మ్య గ్రంథాలు చూడండి:

అంతర్వేది మాహాత్మ్యం	- పినుమత్స గోపరాజు
ఉత్సవమాహాత్మ్యం	- కోపూరు వల్లభరాయలు
కాంచీపురమాహాత్మ్యం	- కావలి వెంకట బొర్రయ్య
కాంచీ మాహాత్మ్యం	- మండపాక పార్వతీశం
కార్తీక వ్రత మాహాత్మ్యం	- మండపాక కామయ్య
కూర్మ మాహాత్మ్యం	- కొటికలపూడి వెంకటకృష్ణయ్య

బ్రహ్మోత్తరఖండం. డి.౹)
మేరంగి వెంకటయ్య వైష్ణవఖండం
లోని కార్తీక మాహాత్మ్యం. ఆర్ 588)
దామెర వెంకటరావు బ్రహ్మఖండంలో
ని సేతు మాహాత్మ్యం. ఆర్. 543)
శ్రీధరమల్లె వెంకటస్వామి
(బ్రహ్మోత్తర ఖండం)
పిపూరి వెంకటాచార్యులు న్నాగరఖం
డంలోని విశ్వకర్మ పురాణం ఆర్. 18
1 (ఎ))
తెన్నేటి సీతారామయ్య (వైష్ణవ ఖండం
లోని పురుషోత్తమ క్షేత్రమహిమ. ఆర్ 57
7)
వంగల సీతారామయ్య (-డిటో -ఆర్. 9
70 (బి)
రామయ్యగారి సూరయ్య. (-డిటో-
కాకినాడ 950)

జమిందారీయుగం: మండ చిట్టికామశాస్త్రి (బ్రహ్మోత్తర ఖండం)

ఆధునికయుగం: నోరి గురులింగ శాస్త్రి

14. వామన పురాణం:
- నవాబుల యుగం: లింగమగుంట రామయ్య
- ఆరవీటి రాజుల యుగం: పొన్నతోట ఓబళయ్య ఎలకూచి బాలసరస్వతి
- ఆధునికయుగం: వెంకట పార్వతీశ కవులతో
  నడకుదుటి వీరరాజు
  కల్లూరి వెంకట సుబ్రహ్మణ్య దీక్షితులు

15. కూర్మ పురాణం:
- ఆరవీటి రాజుల యుగం: రాజలింగం
- జమిందారీయుగం: మండచిట్టి కామశాస్త్రి
- ఆధునిక యుగం: పి. వెంకటరావు (వచనం)
  కల్లూరి సుబ్రహ్మణ్య దీక్షితులు

16. మత్స్య పురాణం:
- మలిరాయలయుగం: హరిభట్టు
- నవాబుల యుగం: లింగమగుంటరామయ్య

కుంపిణీయుగం: కాణాదం పెద్దన
జమిందారీయుగం: మండాచిట్టి కామశాస్త్రి ద్రుతిత)
ఆధునికయుగం: నోరి గురులింగశాస్త్రి

14. వామన పురాణం
నవాబులయుగం: లింగమగుంట రామయ్య
ఆరవీటి రాజుల: పొన్నతోట ఒబళయ్య
ఎలకూచి బాలసరస్వతి
ఆధునికయుగం: వెంకట పార్వతీశ కవులతో
నడకుదుటి వీరరాజు
కల్లూరి వెంకట సుబ్రహ్మణ్య
దీక్షితులు

15. కూర్మ పురాణం:
ఆరవీటి రాజుల: రాజలింగం
కుంపిణీయుగం: తిమ్మరాజు లక్ష్మణరావు
జమిందారీయుగం: మండచిట్టి కామశాస్త్రి
ఆధునికయుగం: పివెంకటరావు (వచనం)
కల్లూరి సుబ్రహ్మణ్య దీక్షితులు

16. మత్స్య పురాణం
మలిరాయలయుగం: హరిభట్టు
నవాబులయుగం: లింగమగుంటరామయ్య
కుంపిణీ యుగం: కాణాదం పెద్దన
జమిందారీయుగం: మండాచిట్టి కామశాస్త్రి ద్రుతిత)
ఆధునికయుగం: కల్లూరివెంకట సుబ్రహ్మణ్య దీకితులు

17. గరుడ పురాణం
తొలిరాయలయుగం: భైరవుడు (శ్రీరంగమాహాత్మ్యం)
నవాబులయుగం: పింగళి సూరపరాజు (నష్టం)
కుంఫిణి యుగం: వరదరాజు

18. బ్రహ్మాండ పురాణం:
ఆరవీటిరాజుల యుగం. కావూరి ఎల్లయ్య. ఆర్ 201
తొలినాయక రాజుల యుగం. భట్లపెనుమర్తి కోదండ రామయ్య. (ఉత్తరఖండంలోని శ్రీకాకుళ మాహాత్మ్యం
కడపటిరాజుల యుగం. బడగలనాటి నరసయ్య (ఏకవీరామహాత్మ్యం)
కుంపిణీయుగం: తాడూరి కృష్ణమూర్తి (గౌతమీ మాహాత్మ్యం)

కొలిపాక మాహాత్మ్యం - చిత్తూరు గంగాధరుడు.
గౌతమీ మాహాత్మ్యం - అల్లమరాజు బాపయ్య
గౌతమీ మాహాత్మ్యం - అల్లమరాజు రామకృష్ణయ్య
చిత్రకూట మాహాత్మ్యం- తిరుమల కవి (యక్షగానం)
తులసీమాహాత్మ్యం - అక్కిరాజు కృష్ణదాసు
(సువ్విపాట. ఆర్. 1088)
తోతాద్రి మాహాత్మ్యం - రంగీపురం సింగరాచార్యులు.
ఆర్. 338
నారాయణాచలమాహాత్మ్యం-అల్లమరాజు రంగధామం
పంచాక్షరీ మాహాత్మ్యం - కందుకూరి పెద వీరేశలింగం
బలరామక్షేత్రమాహాత్మ్యం- మండపాక కామయ్య
భూతపురీ మాహాత్మ్యం - కరాలపాటి రంగయ్య
ముఖలింగక్షేత్రమాహాత్మ్యం-శాకరపర్తి కృష్ణయ్య
యాదగిరి మాహాత్మ్యం - అనమనగుర్తి రంగయ్య
(డి. 349)
యాదగిరి మాహాత్మ్యం - ఎక్కిరాల వీరరాఘవాచార్యులు
(ఆర్ 840)
విభూతిమాహాత్మ్యం - పోచిరాజు వీరన్న
వెంకటాచలమాహాత్మ్యం - శిష్టు కృష్ణమూర్తి
వెంకటాచలమాహాత్మ్యం - చినవెంకటయ్య ఆర్. 544
వెంకటాచల మాహాత్మ్యం- ములుపాక బుచ్చన్న డి. 355
వేదాద్రి మాహాత్మ్యం - వరదాచార్యులు ఆర్. 885
శ్రీరంగమాహాత్మ్యం - గుంటుపల్లి జగన్నాథం
శ్రీరంగమాహాత్మ్యం - భాగవతులరామయ్య ఆర్ 40
సోంవార మాహాత్మ్యం - మల్లికార్జున స్వామి డి. 1018
హాలాస్య మాహాత్మ్యం - మల్లంపల్లి బుచ్చయ్య
హాలాస్యమాహాత్మ్యం - కామకొల్లి వెంకట నారాయణ
ఆర్. 595

మహాపురాణాలూ, ఉపపురాణాలూ, వాటిలో ఉండే మాహాత్మ్యాలూ మాత్రమేకాక కొన్ని పుక్కిట పురాణాలూ, కులపురాణాలూ, కల్పిత స్థలపురాణాలూ కూడా ఈ యుగంలో పుట్టాయి. వాటి వివరాలు చూడండి.

1. కన్యకాపురాణం- 1. ఇటుకల తిమ్మయసెట్టి
2. కొండమడుగు పుల్లయ్య (ఆర్ 885)
2. చెన్నబసవపురాణం-అత్తలూరి పాపయ్య

3. బసవపురాణం - మహాదేవయ్య. ఆర్.359
4. మనువంశపురాణం - పోచిరాజువీరన్న
5. మర్రి బసవపురాణం- నుదురుపాటి వెంకన్న
6. మల్లుపురాణం - నుదురుపాటి వెంకన్న
7. స్థల త్రయ పురాణం. ములుమూడి పద్మనాభం.
(ఆర్. 709)

పురాణాలూ ఇతిహాసాలూ చెప్పడం మరచిపోయిన ధర్మాలను శేషధర్మాలుగా పూర్వులు సంకలనం చేశారు. వాటిని ఇంతకుముందు యుగాలలో చాలామంది అనువదించారు. ఈయుగంలో తెనిగించిన వాళ్ళు ఇద్దరున్నారు.

1. పమిడిపల్లి వెంకటకవి. ఆర్. 797; ఆర్. 1031
2. శివరాజు సిద్ధిరాజు ఆర్. 704 (ఎ); ఆర్. 725

ఇంత విరివిగా ఈ యుగంలో పురాణ వృక్షం కాచినా అన్నీ మంచి పిందెలుకావు. గోపీనాథం వెంకయ్య శాస్త్రులు, అవధానం పాపయ్య వంటి కొందరు చాలా నిర్దుష్టంగా చక్కని కవిత్వం వ్రాశారు. బచ్చు సిద్ధయ్య లాంటివాళ్ళు "అలమిరేఫఅకారములు శివకావ్యముల యందు జెల్లు దప్పులు కావు. అని నిర్భయంగా చెప్పగలిగారు.. (ఆర్ 558) ఇటువంటి వ్యాకరణ దోషాలు ఎవరూ పట్టించుకోరు. అయితే శ్రీగిరి మల్లికార్జున స్వామిలాగ "మహాముని" "సోంవారం" వంటి పదాలను సంప్రదాయ సిద్ధమైన కవిత్వంలో చెలామణీ చేయించడడానికి దమ్ములు కావాలి" (అని సూత మహాముని యాద్యులకెల్ల-వినిపించె పసోంవార వ్రత చరిత్ర. డి. 1019). చేవ చచ్చిన ఈ పురాణ రచనలను చూసి ఎవరూ బాధపడనక్కర్లేదు. బ్రహ్మపురాణం చెప్పనే చెప్పింది. యుగాంతం దగ్గర పడగానే కవితాని వాడంటూ ఎవరూ ఉండడట! "నకశ్చిదకవిర్నామ యుగాంతా సముపస్థితా". పురాణం ఎంత భరవాసా ఇచ్చినా గుంటుపల్లి జగన్నాధంలాగ కొందరు ఉబలాటానికి తగినంత వ్యుత్పత్తి తమకు లేదని గుర్తించిన వాళ్ళుకూడా వున్నారు. ఈకవి శ్రీరంగ మాహాత్మ్యం రచించదలిచాడు. చేతకానందుకు చింతిస్తూ పడుకొన్న సంగతి ఇలా చెప్పాడు.

శ్రీరంగ చరిత్రము వి
స్తారంబుగ నాంధ్ర కావ్య సరణిని జెప్ప
నేరుపు చాలక చింతిల
నారాతరి స్వప్నమున మహాద్భుతలీలన్ (ఆర్ 247)

దేవుడు కలలో కనబడి ఎంతో ప్రోత్సహించినా గుంటుపల్లి జగన్నాతం లాంటి వాళ్ళకు బితుకు బితుకు మంటూనే వుంటుంది. నిజం చెప్పేస్తారు.

నిక్కము పరికింపగ న
క్కెకూడ ఘనదేవలోక మెక్కడ కవనం
బెక్కడ మరినేనెక్కడ?
మక్కువతో చెప్పుటకు రమాహృదయేశా (ఆర్ 247)

అయితే చాలామంది ఈ యుగంలో పురాణ కథలను మక్కువతోనే చెప్పారు. ప్రాచీన గ్రంథాలలో ఏముందో ప్రజలకు తెలియచెప్పాలనే ఆశయంతో తిమ్మిరాజు లక్ష్మణరావు వచనంలో స్వయంగా కూర్మ, మార్కండేయ పురాణసార సంగ్రహాలు వ్రాశాడు. పువ్వాడ వెంకటరావుతో కలిసి మత్స్య పురాణ సార సంగ్రహం రచించాడు. వాస్తవానికి పూర్వం నుంచీ మనకు పురాణసారాలు రచించే కవులు లేకపోలేదు. తొలిరాయల యుగంలో కూచిరాజు ఎర్రన్న ఒక పురాణసార గ్రంథాన్ని వ్రాశాడు. మలినాయక రాజుల యుగంలో గణపవరపు వెంకటకవి అఖిల పురాణసారం వ్రాశాడు.

అయితే ఆధునిక పద్ధతులలో అకారాదిగా తెలుగులో పురాణకోశం వ్రాసే ప్రయత్నం ఈ యుగంలోనే మొదలైంది. యనమండ్ర వెంకటరామయ్యగారు "పురాణ నామ చంద్రిక" అనే పేర ఒక నిఘంటువు వ్రాశారు. ఇది తొలిసారి 1879 లో అచ్చుపడింది. ఇందులో పురాణపురుషుల వివరణమాత్రమే కాక ఆంధ్రకవుల జీవిత విషయాలను కూడా వెంకటరామయ్యగారు పొందుపరిచారు. ఈ పురాణ నామ చంద్రిక కాచిన సైకత స్థలాల పైనే ఉత్తరోత్తరా ఆధునికయుగంలో పూర్వగాథాలహరి వేమూరి శ్రీనివాసరావుగారిది ప్రవహించింది.

మన పురాణాలు నిజంగా నదులలాంటివే. కొన్ని జీవనదులు; ఎప్పుడూ ఎండిపోవు. జనసామాన్యం ఈ కథలను వినాలనే ఉవ్విళ్ళూరుతూ ఉంటారు. అయితే యుగం మారినప్పుడు ప్రక్రియ మారుతోంది. కుంపిణీయుగం దాకా ప్రబంధాలుగా, ద్విపదలుగా, వచన కావ్యాలుగా రచించిన పురాణ కథలను జమీందారీయుగంలో స్టేజినాటకాలుగా రచయితలు రూపొందించారు. ఆధునిక యుగంలో ఇవే కథలు సినిమా తెరకు ఎక్కాయి. ప్రక్రియవల్ల ఈ పురాణ గాథలు ఎప్పుడూ నిత్య నూతనంగానే ఉంటాయి.

ఈ పురాణ వారసత్వాన్ని మరచిపోయిన జాతి నిజంగా ఎండిపోయిన నదే.

17

క్రైస్తవ కావ్యాలు

" ఇది మిసను, అది మిసను
గుంటూరూ పెద మిసను
ఏ మిసనకు పోదంరో
లంబాడోళ్ళ రాందాస ! "

ఇది గ్రామీణులపాట. క్రైస్తవంలో చేరి బతుకు బాగు పర్చుకొనదలచిన బడుగువాళ్ళ పాట. ఇందులో చెప్పిన గుంటూరు పెద మిషను, ఆ జిల్లా ఫ్రెంచివాళ్ళ చేతికి వచ్చిన క్రీ.శ. 1750 తరువాత కట్టారు. నిజానికి తెలుగు గడ్డమీద క్రైస్తవమతాన్ని ప్రచారం చేసి తెలుగువాళ్ళకు బాప్తిస్మం ఇచ్చిన ఘనత ఫ్రెంచి జెసూట్లకే చెందుతుంది.

సొసైటీ ఆఫ్ జీసస్ అనే ప్రచారక సంస్థకు సంబంధించిన ప్రబోధకులను జెసూట్లు అంటారు. ఈ సొసైటీని ఆరుగురు సహచరులతో ఇగ్నేషియస్ లయోలా అనే మహామేధావి, క్రైస్తవ మతతత్త్వవేత్త స్థాపించాడు. 1539 లో పోప్ ఈ సంస్థను ఆశీర్వదించాడు. విశ్వవిద్యాలయాలలో చదువుకొని మతవిషయాలలో కృషిసల్పిన వాళ్ళనే ఈ సంస్థలో చేర్చుకొనేవారు. దారిద్ర్యం, బ్రహ్మచర్యం, మతవ్యాప్తికి దీక్ష మొదలైన వాటిని అంగీకరించే వాళ్ళకే ఇందులో స్థానముంటుంది. ఇగ్నేషియస్ తన సొసైటీలోని ప్రముఖులను వివిధ యూరోపియన్ రాజ్యాల ముఖ్యపట్టణాలకు పంపి ప్రచారం చేయించాడు. వీళ్ళకు రాజపోషకలు లభించారు. ప్రాచ్యదేశాలలో క్రైస్తవ మత ప్రచారం ముఖ్యమని పోర్చుగల్ దేశపురాజు భావించాడు.

పోర్చుగీసు జెసూట్లు భారతదేశంలో క్రైస్తవ ప్రచారం చేసిన మొదటి ప్రబోధకులు. 1597 లోనే ఇద్దరు పోర్చుగీసు జెసూట్లు చంద్రగిరిలోని వెంకటపతిరాయల కొలువులో కనిపెట్టుకొని ఉన్నారు. 1615 దాకా పడిగాపులు పడ్డారుగాని ఏమాత్రం ప్రయోజనం లేకపోయింది. వాళ్ళ వేషధారణను చూసి అందరూ వాళ్ళను "ఫరంగీలని" చిన్నచూపు చూశారు. గోవాలోని బుడతకీచుల ప్రవర్తన కళ్ళరా చూసిన విజయనగర సామ్రాజ్యప్రజకు ఫరంగీలపై సద్భావం కలగదు. వాళ్లు ధరించే నల్లబట్టలను మానేసి తెల్లబట్టలు కట్టుకోమని జెసూట్లకు రాయలు హితోపదేశంచేశాడు. అయితే అది ఆచార విరుద్ధమని జెసూట్లు ఆచరించలేదు. కానీ 1606లో భారతదేశానికి వచ్చి 1610 లో మధురలో మిషను

స్థాపించిన రాబర్టుడి-నోబిలి అనే జెసూటు భారతీయ పద్ధతులను అనుసరిస్తేగా నీ క్రైస్తవ ప్రచారకులకు గౌరవం లభించదని గ్రహించి వాటిని అమలు పర్చా రు. తర్వాత వచ్చిన జెసూట్లు అనుసరించారు.

జెసూట్లు తాము రోమాపురి బ్రాహ్మణులమని చెప్పుకొనేవారు. బ్రాహ్మణ సన్యాసులలాగ పసుపు రంగు బట్టలు కట్టుకొని పాంకోళ్ళు తొడుగుకొనే వారు. మద్యమాంసాలు విసర్జించారు. ప్రాతః స్నానం చేసేవారు. భోజనానికి ముందు స్నానం చేసి మడికట్టుకొనేవారు. బ్రాహ్మణులు వండిన వంటకాలను బ్రాహ్మ ణులు వడ్డిస్తే తినేవారు. అదీ రోజుకు ఒక్కసారి మాత్రమే. జెసూట్లు తమపా శ్చాత్య నామధేయాలకు బదులు భారతీయుల పేర్లను పెట్టుకొనేవారు. ప్రాంతీయ భాషలను చక్కగా అధ్యయనం చేసి ప్రావీణ్యం సంపాదించేవారు.

రాబర్ట్ డి-నోబిలి తత్వబోధస్వామి అనే పేరు పెట్టుకొన్నాడు. ఆనాడు మధురలో రాజభాష అయిన తెలుగూ, ప్రజల భాష తమిళం నేర్చుకొన్నాడు. సంస్కృతంలో పాండిత్యం అలవడింది. అభ్యసించిన అన్నిభాషలలో గ్రంథా లు రచించాడు. వాటిని అప్పుడే అచ్చువేశారు. (1802 లోనే వైపికోటకు పో పు ఒక ముద్రణ యంత్రాన్ని పంపాడు) రాబర్ట్ డి-నోబిలి నాలుగు వేదాలనూ ఫ్రెంచి భాషలోనికి అనువదించాడు. ఆయన తెలుగులో జ్ఞాన సంక్షేపము, పునర్జన్మ ఆక్షేపము, విశ్వసల్లాపము అనే పుస్తకాలు రచించాడు. ప్రశ్నోత్తర ప్రబోధ సూత్రం అనే అంశంపై కూడా ఒక పుస్తకం అతనిదే తెలుగులో ఉం ది. గ్రంథానికి పెట్టిన తెలుగు పేరు తెలియదు.

రాబర్ట్ డి-నోబిలి చేస్తున్న మత ప్రచారం ఎంత విస్తరంగా వ్యాపించిం దంటే: తూర్పు ఇండియా కుంపిణీవారు కంపరమెత్తి అయన్ని కారాగారంలో బంధించారు. 1823 లో విడుదల చేశారు. నాటి నుంచి 1858 దాకా రాబర్ట్ డి-నోబిలి ఒక చిన్న గ్రామంలో స్థిరపడి ప్రశాంత జీవనం గడుపుతూ మత ప్రచారం కొనసాగించాడు. 1858 లో మరణించాడు.

ఒక అర్ధ శతాబ్దం దక్షిణ భారతంలో ప్రశంసనీయమైన ప్రచారం చేసి న రాబర్ట్ డి-నోబిలి ఇతర జెసూట్లకు ఆదర్శప్రాయుడయ్యాడు. ఫ్రాంసు దేశ పురాజు 14 వ లూయీకు మత ప్రచార వాంఛ ప్రబలింది. ఫ్రెంచి జెసూట్లు ప్రచారం చేయడానికి అనుమతి పత్రాన్ని ప్రసాదించాడు. విద్యావంతులైన ఆ రుగురు జెసూట్లను ఎన్నిక చేసి విదేశాలకు పంపాడు. వీళ్ళు మొదట సయాం దేశానికి వెళ్ళారు. అక్కడ విప్లవ పరిస్థితులు ముమ్మరంగా ఉండడం వల్ల ఎం త మాత్రం ఆస్కారం లేక ఓడలో తిరుగు ప్రయాణం చేశారు. 1889 లో పుదుచ్చేరి చేరుకొని కర్ణాటకం మిషనును స్థాపించారు. మాడ్విట్ పాదిరీ, వేని జీపాదిరీ చెంజి మండలంలో ప్రచారం మొదలు పెట్టారు. మాడ్విట్ స్వాముల వారు 1701 లో కాంచీపురానికి చేరువలో ఉన్న కావేరి పూండి" అనే గ్రామం కేంద్రంగా మిషను స్థాపించారు. జిల్లాలలోనికి చొచ్చుకుపోయి ప్రచారం చేయడానికి ముందు జెసూట్లు అందరూ ఒక నిర్ణయానికి వచ్చారు. మధుర

మిషను వారి లాగ భారతీయ ఆచార వ్యవహారాలనే అనుసరించాలి. సన్యాసుల లాగ వేషధారణ కావించాలి. శాకాహారమే తినాలి. ప్రాంతీయ భాషల్లో కృషిచేసి ఆ భాషల్లోనే ప్రచారం సాగించాలి. హిందువుల పేర్లే పెట్టుకోవాలి అన్నవి ఆ నిర్ణయంలోని అంశాలు.

ఈ నిర్ణయాన్ని తీసుకొన్న జెసూట్లు ముగ్గురు. వీళ్ళలో మొదటివాడు బూచెట్ పాదిరీ. ఈయన మధుర మిషన్‌లో పనిచేసినవాడు. కర్ణాటకం మిషను స్థాపించినవాడు. బహుశా ఇతర జెసూట్లకు తెలుగు నేర్పుతుంటాడు. రాబర్ట్ డి-నొబిలి రాసిన తెలుగు గ్రంథాల ప్రతులు ఇచ్చేవుంటాడు. తతిమా ఇద్దరూ మాడ్విట్, డి-లాపాంటైన్ అనే జెసూట్లు. ఈఇద్దరే తెలుగు గడ్డ మీద క్రైస్తవాన్ని పాదుకొల్పిన వాళ్ళు. మాడ్విట్ సాములవారి భారతీయ నామధేయం తెలియదు. డి-లా పాంటైన్ జ్ఞాన బోధ స్వాములు వారు అనే పేరు పెట్టుకొన్నాడు. 1701 నాటికి చిత్తూరు జిల్లాలోని పుంగనూరులో చర్చి కట్టారు. 1707 నాటికి శిరాసుబాలోని చిన్నబళ్ళాపురంలో చర్చిని నిర్మించారు. 1718 లో అనంతపురం జిల్లా ధర్మవరం తాలూకా కృష్ణాపురంలో చర్చిని స్థాపించారు.

చిన్నబళ్ళాపురంలో జ్ఞాన బోధస్వాముల వారి ప్రభావం ఇనుమడించింది. 1704 నుండి 1720 దాకా చిన్న బళ్ళాపురాన్ని హావతి భైచరాజు పాలించాడు. ఆయన కొలువులో నిడుమామిళ్ళ మల్లరసు అనే మంత్రి ఉండేవాడు. ఈయన జ్ఞాన బోధస్వాముల వారివల్ల ఆకర్షితుడయ్యాడు. ఒకసారి ఫలానా రోజున చంద్రగ్రహణం ఉంటుందని ఒక జ్యోతిష్కుడు ప్రకటించాడు. ఆనాడు గ్రహణంరాదని మల్లరసు చెప్పాడు. చర్చ జరిగింది. వివాదం పెరిగింది. జ్ఞాన బోధ స్వాముల వారి దగ్గరకు తీర్పుకోసం వెళ్ళారు. ఆయన ఖగోళశాస్త్రవేత్త కూడా. ఆయన గ్రహణం సంభవించదని చెప్పాడు: అది నిజమైంది. మల్లరసుకు స్వాములవారిమీద గురి కుదిరింది. మతం మార్చుకొన్నాడు. అతని కుటుంబంలోని అందరూ బాప్తిస్మం పుచ్చుకొన్నారు. క్రైస్తవానికి మంత్రి అండదండలూ రాజాశ్రయం లభించాయి.

కృష్ణాపురంలో లీ-గాక్ పాదిరి సంజీవ నాథస్వామి అనే పేరుపెట్టుకొని మతప్రచారం చేశాడు. ముదిగుబ్బలో తుమ్మావారు మోతుబరులయిన రెడ్లు గ్రామపాలకులు. ఈ వంశంలో రామప్ప అనే ఆసామికి గాలిపోకి చాలా బాధపడుతూ ఉండేవాడు. సంజీవనాథస్వామి సంగతి అతను విన్నాడు. అతనివద్దకు బంధువును తీసుకువెళ్ళమన్నాడు. స్వాములవారు ప్రార్థనలుజరిపాక కొంతఉపశమనం కలిగింది. తుమ్మరాయప్ప 1715లో బాప్తిస్మం పుచ్చుకొన్నాడు. అతనికుటుంబసభ్యులేకాక తుమ్మావారువియ్యమందే గోపువారుకూడా క్రైస్తవులయ్యారు.

స్థానిక ప్రముఖులు మతాంతరులు కావడంతో బ్రాహ్మణ్యానికి దాసరులకూ కన్నెర్ర అయింది. రోమా సన్యాసులను చాలా బాధలు పెట్టారు. మాడ్విట్ స్వాములవారిని, అతని సహచరుడు కూర్థువిల్లి పాదిరిని 1711లో బ్రాహ్మణులు విషం పెట్టి చంపేశారు. జ్ఞాన బోధస్వామి 1718లో మరణించాడు. సంజీవనాథ

స్వామి అరవైఏడు సంవత్సరాల వయస్సులో 1738లో మరణించాడు. ఈయన స్థానంలో కాల్మెట్టీ అనే జెసూటు పాదిరి సత్యబోధస్వాములవారు అనే పేరుతో కృష్ణాపురంలో మిషను బాధ్యతను స్వీకరించాడు. 1733 నాటికే తెలుగు జిల్లాలలో 18 చర్చి గుడులు ఉండేవి. అరుగురు పాదిరీలు ప్రచార కార్యక్రమాలు నిర్వహించేవారు.

ఫ్రెంచి జెసూట్లందరూ తెలుగులో చిన్న చిన్న గ్రంథాలు రచించినవాళ్ళే. వాటి ప్రతులను తెలుగు క్రైస్తవులకు పంచిపెట్టినవాళ్ళే. ప్రాచ్యభాషలలో మతగ్రంథాలను సేకరించిన వాళ్ళే. ఫ్రాంసు దేశపురాజు ప్రాచ్య గ్రంథాలయాన్ని స్థాపించాలని భావించితే ఈ జెసూట్లు ఎన్నో గ్రంథాలను సేకరించి ఫ్రాంసుకు పంపారు. మధుర మిషనెరీలు తమిళ-పోర్చుగీసు నిఘంటువు రచించినట్లు కర్నాటకం మిషనెరీలు తెలుగు-ఫ్రెంచి నిఘంటువును తయారుచేశారు. ఈ జెసూట్ల నుండి బాప్తిస్మం పుచ్చుకొన్న తెలుగువాళ్ళు కొందరు ఉన్నత పదవులు అధిష్ఠించారు ప్రభుత్వం చేశారు. బ్రాహ్మణ కవులను చేరదీసి వాళ్ళచేత క్రైస్తవ కావ్యాలను చెప్పించారు. అయితే ఈ కావ్య రచనా కార్యక్రమాలు కొంచెం లేటుగా జరిగాయి. ఆ కావ్యాల గురించి, వాటి కర్తల గురించి, భర్తల గురించి చెప్పుకొందాం.

పింగళి ఎల్లన్న: పంటివనాథ స్వామివల్ల బాప్తిస్మం పొందిన రాయప్పరెడ్డి వంశంలో ఓబళరెడ్డి, అనంతరెడ్డి అనే అన్నదమ్ములున్నారు. వీరు బహుశా రాయప్పరెడ్డి కుమారులే. తుమ్మలవారు వారిస్వగ్రామం ముద్దిగుబ్బలో చర్చి కట్టుకొని, అక్కడి దావరులు పెట్టే బాధలు కొన్నాళ్ళు తట్టుకొని చివరకు అవి భరించలేక అలమూరుకు వెళ్ళిపోయారు. అలమూరులో వాళ్ళు ఇంకో చర్చి కట్టుకొన్నారు. రెండువందలమంది దాకా ఆ కుటుంబసభ్యులు పెరిగారు. చాలాధనవంతులయ్యారు. వీళ్ళ ఐశ్వర్యానికి కన్నుకుట్టి మరాఠీదండు అలమూరును ముట్టడించింది. మూడువేల్లపాటు ఈ ముట్టడిని తుమ్మలవారు తట్టుకొన్నారు. అనంతపురం ఏలే రాజును సహాయమర్థించారు. అతగాడు యాభైవేల రూపాయలు అడిగాడు. తుమ్మలవారు బంధువులందరితో కలిసి రాత్రికి రాత్రి రహస్యంగా అలమూరు ఖాళీచేసి తమ పూర్వీకుల నివాసమైన బుక్కాపురానికి మళ్ళా చేరుకొన్నారు. ఇది నెల్లూరు జిల్లా దర్శి డివిజన్‌లో ఉన్న జమిందారీ గ్రామం. తుమ్మలవారు బుక్కాపురంలో మళ్ళా ఒక చర్చి కట్టుకొన్నారు. ఇది 1735 సెప్టెంబరుకు పూర్వం జరిగింది. 1752 లో గుంటూరు జిల్లా ఫ్రెంచి వారి ఏలుబడిలోనికి వచ్చాక తుమ్మవారూ ఇతర క్రైస్తవులు ఆ సీమకు వలస వెళ్ళారు. తుమ్మవారు కొండవీటికి దగ్గర్లో ఉన్న భక్తవాడలో స్థిరపడ్డారు.

భక్తవాడలో తుమ్మ అనంతరెడ్డిగారి రాయప్ప జగనొబ్బగండ బిరుదుతో తమ్ముడు పాపన్న, మంత్రి పొత్తూరి పాపన్న సేవించుకొంటూ ఉండగా చాలా వైభవంగా ఉండేవాడు. విద్యాప్రసంగాలు జరుపుతూ ఉండేవాడు. ఆయనకు ఒకనాడు ఒకక్రైస్తవ కావ్యాన్ని తెలుగులో చెప్పించి దేవుడికి అంకితం

ఇప్పించాలనే కోరిక కలిగింది. దానిని రచించగలిగే కవి గురించి వాకబు చేశాడు. భక్తవాడలోని కరణాలందరూ కొనియాడే ఒక కవి ఉన్నాడని తెలిసింది. అతని పేరు పింగళి ఎల్లన్న.

ఈ కవి పేరున్నవాడు. గీర్వాణాంధ్ర భాషలలో ఆశుకవితలు, చిత్ర కవితలు ప్రబంధాలు చెప్పగలడు. యథావాక్కుల అన్నమయ్య, పాల్కురికి సోమనాథుడు, శివదేవుడు గణపతి దేవుడు, నేమన మొదలైన శివకవులంటే చాలా భక్తిగలవాడు. వ్యాస వాల్మీకాదులను, తెలుగులో కవిత్రయం వారిని, ధూర్జటి, పోతన శ్రీనాథ భీమకవులను చదువుకొన్నవాడు. ఇవ్వటూరి శరభవారాధ్యుల వారి శిష్యుడు: భారద్వాజగోత్రుడు. చక్కని ధారాశుద్ధి గలవాడు. ఇతనిని రాయప్ప సగౌరవంగా పిలిపించాడు. తన కోరికను చెప్పాడు. తన తండ్రి ఓబళరెడ్డికి సంజీవనాథస్వామి బోధించిన కథను వివరించి, దానిని కృతిగా చేసి దేవునికి అంకితం ఇవ్వమన్నాడు. ఎల్లన్న సంతోషించి ఇలా భావించాడు.

నశ్వరులైనవారి కడ నాయకులౌటదలంచి చూడ నీ
విశ్వములోన గన్యలకు వేడుక మత్కృతి కావ్యకన్యకున్
శాశ్వతుడప్రమేయుడని చారుడనంతుడనాద్యుడైన స
ర్వేశ్వరుడెల్ల భంగుల నధీశ్వరుడౌటకు నెంపుబుట్టదే
తోభ్య 1-33

ఇంపుతో రచించవలసిన కథాక్రమాన్ని సంపూర్ణంగా విన్నాడు. ముఖవచనాలతో తేటపరచిన ఈ గాథను సంజీవనాథ స్వామిగారు సంక్షేపంగా గ్రంథస్థం చేశారని కూడా తెలుసుకొన్నాడు. దానిని పఠించదలిచాడు.

రాయప్ప ఎల్లన్నకు ఒక "వాక్యగ్రంథం" ఇచ్చాడు. అది వాళ్ళ పెద్దతండ్రిగారికి సంజీవనాథ స్వామి ఇచ్చిన పుస్తకం. దానిలో తోభ్య చరిత్ర ఉంది. అతడు నిత్యంబైన సత్యాధ్యయన విధాన ప్రవర్తకుడై కృతార్థుడైన మహాపురుషుడు. ఆ తోభ్యుని చరిత్రను సర్వేశ్వర మాహాత్మ్యం అనే పేరిట కృతి చెప్పమని రాయప్ప ఎల్లన్నను కోరాడు. ఎల్లన ఆ వాక్య గ్రంథా పరిశీలించి నాలుగాశ్వాసాల ప్రబంధంగా తోభ్యచరిత్రను రచించాడు.

పరిశుద్ధ గ్రంథం-పాతనిబంధన సంహితలో టోబియా గ్రంథం పద్నాలుగు అధ్యాయాలలో ఉంది. ఇదీ మరికొన్ని గ్రంథాలు కాథొలిక్కుల పాఠంలోనే ఉంటాయి. ఈ గ్రంథాలను ప్రొటెస్టెంటులు పుక్కిటి పురాణాలుగా భావిస్తారు. అందుచేత వాళ్ళ పాఠంలో ఇవి ఉండవు. పుక్కిటిపురాణాలుగా మిధ్యా ఉపనిషత్తులుగా ప్రొటెస్టెంటులు భావించే "అపాక్రిఫియా" భాగంలో చేరిన టోబియా గ్రంథాలవంటివి క్రైస్తవ చిత్రకళకు కూడా ప్రోద్బలాలయ్యాయి. టోబియే కథనే తెలుగు క్రైస్తవులు తోభ్య చరిత్ర అని పిలుస్తారు.

తెలుగు ప్రబంధ లక్షణాలను గానీ, క్రైస్తవ మతాచారాల మేరకుగానీ అతిక్రమించకుండా పింగళి ఎల్లన ఈ కావ్యాన్ని చక్కగా చెప్పాడు. దీని వ్రాత ప్రతులు ప్రచారంలో ఉండేవి. 1887 లో సర్వేశ్వర చరిత్ర తొలిసారిగా నీతి దర్పణం అనే పత్రికలో అచ్చుపడింది. తరవాత పుస్తకరూపంలో వచ్చింది. తెలుగు క్రైస్తవ కావ్యాలలో ఇది మొదటిది.

తెలుగు క్రైస్తవ కావ్యాలలో ప్రప్రథమమైన "సర్వేశ్వర చరిత్ర" పేరుతో ఉన్న తోభ్యుని కథను రచించిన కవి క్రైస్తవమతం స్వీకరిందాడా అన్న అనుమానం, ఇటీవల కొందరు పరిశోధకులు వెలిబుచ్చుతున్నారు. 1 కృత్యా దిని ఈ క్రింది పద్యముందని ఉటంకిస్తున్నారు.

శ్రీ చైతన్య కళానిరూఢి ఘనతం జెన్నై జగత్పూర్ణమై
ప్రాచీనార్య ప్రవీణులెల్లగావగా భాసిల్లు సర్వేశ్వరుం
డీ చందంబున శిష్య రక్షణకునైయేతెంచెనో నామదీ
యాచార్యుడగు జేసునాధు మదినత్యంతంబునేగొల్చెదన్.

ఇది కవి పాఠంకాదు. ఎవరో అపపాఠాలు చొప్పించిన పద్యం. కవి చెప్పిన అసలు పద్యం పాఠం ఈ క్రింది విధంగా ఉంది.

శ్రీ చైతన్య కళానిరూఢి ఘనతం జెన్నైజగత్పూర్ణమై
ప్రాచీన ద్వయ తత్త్వమేకమనగా భాసిల్లు సర్వేశ్వరుం
డే చందంబున శిష్య రక్షణకునై యేతెంచెనో నస్మదీ
యాచార్యుండగు నివ్వటూరి శరభాంకారాధ్యునింగొల్చెదన్
(డి.2258)

మద్రాసు ప్రాచ్య లిఖిత గ్రంథాలయంలో పింగళి ఎల్లన్న కృతి ప్రతి ఉంది. అందులోని పాఠాన్ని ఎవరో ఎందుకో దిద్దేశారు. ఇటీవలి పరిశోధకులను తప్పుతోవ పట్టించారు.

మల్లెల తిమ్మరాజు: బాప్తిస్మం పుచ్చుకొని తెలుగు కావ్యాలు చెప్పించిన రెడ్లలో తుమ్మావారు మొదటివారైతే వారితో వియ్యమందే గోపువారు ద్వితీయులు. తుమ్మావారు అనంతపురం జిల్లా విడిచి పెట్టి గుంటూరు జిల్లాకు వలస వెళ్ళే సందర్భంలో కొన్నేళ్ళు నెల్లూరు జిల్లాలో ఉన్నారు. ఈ కుటుంబంలోని కొందరు అక్కడే పాములూరులో స్థిరపడ్డారు. మిగతావాళ్ళు గుంటూరు వెళ్ళారు. పాములూరులో స్థిరపడిన వాళ్ళలో తుమ్మా కొండారెడ్డి ప్రముఖుడు. ఇతడి గురించి సర్వేశ్వర చరిత్రలో ఇలా ఉంది.

1 డాక్టర్ గుజ్జర్లమూడి కృపాచారి- "తెలుగు సాహిత్యానికి క్రైస్తవుల సేవ పుట 180.

కొండారెడ్డిఘనుండు శౌర్యపటిమంగొట్టిన్ మరాటీలను
ద్దండుండన్నయతండు మాకు సుకవీంద్రశ్రేణి బ్రోచున్
సిరుల్
నిండనే దామెర వెంకటాధిపుడు మన్నింపంగ బామూరిలో
నుండున్ మిమ్ముఁ బహూకరింపగలఁడీ యుద్యత్కృతి
శ్రేష్ఠతన్
(సర్వేశ్వర-1-18)

తుమ్మరాయప్ప ఈ మాటలు పింగళి ఎల్లన్నతో అన్నాడు. కొండారెడ్డి పింగళి ఎల్లన్నను బహూకరించాడనే అనుకోవాలి. అతడు బ్రోచిన సుకవీంద్ర శ్రేణిలో ఉన్నవాళ్ళెవరో తెలియదు. అయితే పామూరిలో స్థిరనివాసం ఏర్పరచు కొన్న ఈ తుమ్మ కొండారెడ్డి వంశంతో ఇచ్చిపుచ్చుకోడాలు ప్రతి తరంలో నూ కావిస్తున్న గోపువాళ్ళు ఇంకో క్రైస్తవ కావ్యం రాయించారు

గోపురాయప్ప తనముత్తాత లింగారెడ్డికి సంజీవనాథస్వామి 1738 లో ఇచ్చిన ఒక వచన కావ్యాన్ని గద్య పద్యాత్మకంగా చెప్పించాలని మల్లెల తిమ్మరాజు అనే కవిని రావించాడు. ఈ కవి కాశ్యపగోత్రుడు. వెంకట కృష్ణయ్య కొడుకు. ఇతని కవిత్వం శ్రీ పరమేశ్వర కృపాలబ్ధం అని చెప్పుకొన్నాడు. ఇతనికి రాయప్ప ఇచ్చిన పుస్తకం పేరు జ్ఞాన ముత్యాల మాలిక. దీనిని జ్ఞానచింతామణి పేర గ్రంథంగా రాయప్ప చెప్పమన్నాడు.

గోపులింగారెడ్డి మరుపల్లెపురాన్ని ఏలుకొంటున్న రోజుల్లో ఒకనాడు సంజీవనాథ స్వామిని చూసి ఇలా అడిగాడు.

"గురువర సర్వేశ్వరుడే
సరణిందెలియంగబడును సత్యమనగ ను
ర్వర నెటువంటిది సద్గతి
తరుగు విధంబెటులు గల్గునానతి నీవే"
(జ్ఞాన-1-132)

ఈ ప్రశ్నకు సంజీవనాథస్వామి ఇలా జవాబు చెప్పాడు.

ఆరూఢి నీవు నన్నడిగిన వృత్తాంత
మంతయు దేటగావింతు నిపుడు
వినుము సర్వేశ్వర విభవంబు, సత్యశ
బ్దార్థంబు, సద్గతి తరుగు విధము
మున్ను మద్గురు స్వామి మొదలైన పెద్దలు
శాసించి తెనుగు ముచ్చటలు గాగ

వ్రాసిన పుస్తక వ్రాతంబు లోపల
జ్ఞాన చింతామణి నానుతింప
దగుచు మేలైన దొక ప్రబంధంబు గలదు
దాన నద్వైత శాస్త్ర విధాన విధులు
పఠన మొనరింతు రెపుడు శ్రావ్యంబటంచు
బ్రేమ మీరంగ ప్రజ్ఞాధురీణులగుచు
(జ్ఞాన. 1-133)

జ్ఞాన చింతామణి మూలాన్ని సంజీవనాథస్వామి కాక అతని గురువు తెనుగు ముచ్చటలు గాగ రచించాడని పై పద్యం వల్ల తెలుస్తూంది. అంటే జ్ఞానబోధ స్వామి అనే పేరున బాప్టిస్టు డీ-లాఫాంటైన్ ప్రచారం దేస్తున్న రోజుల్లో నన్నమాట. నిజానికి ఈ జ్ఞాన చింతామణికి మూలం పోర్చుగీసు భాషలో ఉంది. 'Collar de perolos' అనే పేరుతో ఇమార్టిన్స్ అనే పాదిరీ దీన్ని పోర్చుగీసు భాషలో రాశాడు. దీనిని తొలుత తమిళంలోనికి బహుశా అమలానందస్వామి అనువదించాడు. తరువాత తెలుగు మిషనరీలు ఈ పుస్తకాన్ని అనువదించారు. సంజీవనాథస్వామి తోభ్యచరిత్రకుమూలమైన వాక్యగ్రంథాన్ని తుమ్మావారికి ఇచ్చాడు. జ్ఞానచింతామణి మూలాన్ని గోపువారికి ఇచ్చాడు. మూడునాలుగు తరాల తర్వాత ఆ వంశంలోని వాళ్ళు కావ్యాలను చెపించారు. ఈ కావ్యరచనా కాలానికి గోపువారు కూడా కొండవీటి సర్కారుకు చేరారు. పాలడుగు సముతులో సిరిపురంలో స్థిరపడి కొన్నిగ్రామాలు గుత్త తీసుకొని గోపుమరియన్న ప్రాభవం పొందాడు. ఇతని కొడుకు రాయప్ప ఈ కావ్యం చెప్పించాడు.

సామంతపూడి మల్లయ్య: కొండవీటి సర్కారుకు చేరాక గోపువారికి కొండవీటి వారనే ఇంటిపేరు కొత్తగా వచ్చినట్టు కనబడదు. కొండవీటి మరియన్న అనే ప్రముఖుడు సామంతపూడి మల్లయ్య అనే కవిని పిలిచి ఫ్రెంచి జెసూట్లు తెలుగు వచనంలో రాసిన ఒక గ్రంథాన్ని గద్య పద్యాత్మకం చేయించాడు. ఈ మరియన్న జ్ఞాన చింతామణి చెప్పించిన గోపు రాయప్ప తండ్రి మర్యన్నా వేరువేరు వ్యక్తులు. కొండవీటి మరియన్నకు చిన్నయ్య అనే కుమారుడున్నాడు. గోపు మరియన్నకు ముగ్గురు కొడుకులున్నారు గానీ ఒక్కరికీ చిన్నయ్య అనే పేరు లేదు.

సామంతపూడి మల్లయ్య వైదిక బ్రాహ్మణుడు. కాశ్యపసగోత్రుడు. పాపన్నగారి కొడుకు. కొండవీటి మరియన్న ఇచ్చిన క్రైస్తవగ్రంథాన్ని పద్యరూపంగా చెప్పి శ్రీశైల మల్లికార్జునికి కృతి ఇచ్చాడు. ఈ గ్రంథంపేరు "అనిత్యానిత్య వ్యత్యాసం". దీనిని స్పెయిన్ దేశంలో 1640 లో రెవరెండ్-జెనియరన్ బర్గ్ అనే పాదిరీ 'The difference between the Temporal and the Eternal' అనే పేరిట వ్రాశాడు. ఇది అచ్చుపడిన వెంటనే కొద్దికాలంలో యూరోపుదేశంలోని అన్ని భాషలలోనికీ అనువదింపబడింది. ఈ గ్రంథం వంటిదే తెలుగులో

కూడా వచ్చింది. దీనిని పరమానంద గురువు అనే పేరుగల జెసూటు రచించాడు. ఇది. నీరెన్‌బర్గుగారి పుస్తకానికి మక్కికి మక్కి అనువాదం కాదుగాని దానిని దృష్టిలో పెట్టుకొని రచించినది.

తెలుగు దేశంలో వెలసిన ఇటువంటి పుస్తకాన్నే తమిళంలో రెవరెండ్ జె. మేనార్డ్ అనే జెసూటు రాశాడు. ఈయన 1881 నుండి 1717 దాకా తమిళ దేశంలో మత ప్రచారం చేశాడు. బహుశా మేనార్డు పాదిరీకే పరమానంద గురువు అనేపేరుంది కాబోలు. "అనిత్య నిత్యవ్యత్యాసం" తెలుగు నుండి తమిళంలోనికి పరివర్తనం పొందిందని కొందరంటారు. తమిళం నుంచే తెనిగించారని పరిశోధకులు భావిస్తున్నారు. ఇది ఇప్పటికి తెలుగులో మూడు ముద్రణలు పొందింది. ఆ మొదటి ముద్రణలో చాలా తమిళ పదాలు ఉన్నాయి. 1881లో ఈముద్రణ జరిగింది. అప్పుడు కృత్యాది పద్యాలను పాదిరీలు తొలగించారు. మల్లికార్జునుడు అనే పేరున్న చోట జేసునాధుని పేరు చేర్చారు. షష్ట్యంతాలలో సర్వేశ్వరుని పేరు భర్తీచేశారు. రెండవ ముద్రణలో తమిళ పదాలు మార్చారు. మూడవ ముద్రణ 1828 లో నెల్లూరు సుబేదార్ పేటలోని సెంట్‌జాన్స్‌ప్రెస్‌లో వేశారు.

ఈ గ్రంథంలో 14 వ్యత్యాసాలు ఉన్నాయి. (1) నరకవేదన యొక్క మయెరుక. (2) నరకము యొక్క అజ్ఞ. (3) నరకము యొక్క విశేషఆజ్ఞ. (4) నరకము యొక్క నిత్యాజ్ఞ. (5) ప్రపంచముల చల్వములయొక్క అల్పతనము. (6) మనుష్యుని యొక్క యునికి. (7) మరణము యొక్క విపరీతము. (8) మరణము యొక్క విశేషములు. (9) దేవ ఇష్టప్రసాద శ్లాఘ్యము. (10) ప్రత్యేక తీర్పు యొక్క భీకరము. (11) పొత్తు తీర్పు యొక్క వగ. (12) పొత్తు తీర్పు వగదెంచుట. (13) మోక్ష వరము. (14) మనుష్యుని యొక్క అంత్యగతి.

పై పధ్నాలుగు వ్యత్యాసాలలో మొదటి పదమూడింటినే మల్లయ్య అనువదించాడు. తమిళం నుండి తెనిగించిన మూలగ్రంథం నుండే పద్యకావ్యం రాశారని చెప్పడానికి 5వ వ్యత్యాసం పేరే చెప్తూంది. తమిళంలో ఐశ్వర్యాన్ని "సెల్వం" అంటారు. ఈ వ్యత్యాసాలను వివరించడానికి పరమానంద గురువు సమకాలికమైన భారతీయుల దృష్టాంతం చూపెట్టాడు. వెంకట పతిరాయల చరిత్రను తార్కాణంగా ఇలా చెప్పాడు.

"ఓ భాగ్యాభిలాషుడా! ప్రపంచ అల్పభాగ్యముల మీద నీకుగల పట్టు వదలుటకు ఇది చాలదా! చాలదంటే ఇంకా వినుము. విజయనగర పట్టణములో అనేక రాజ్యములకు నధిపతియై కర్తగానుండిన వెంకట పతియను రాజు నమస్తమునకు నరపతియనిపించుకొని లెక్క మితములేని దళములను గూర్చుకొని మహాశౌర్యముతో ననేకరాజులను జయించి పట్టిన కార్యమును పోరాడి నెరవేర్చువాడును. తన ప్రజలను రక్షించువాడును బ్రహ్మాండమైన తురకలదండును సంహరించి వీరులకు వీరుడైన వాని తల తెగనరికి శూరత్వపు బిరుదు

లను కొనిన వాడును సముద్రనాథుడనిపించుకొని ఏనుగులను సహితము పట్టి మర్దించు బలశాలియై మహావైభవముతో లోకమునకంత అధిపతి రాజు నేనేయని చెప్పుకొనుచున్నవాడును రాజ్యము పోగొట్టుకొని గౌరవము దారబోసికొని పట్టణము నుండి వెళ్ళదరిపించుకొని మహా దుఃఖము నొంది పరదేశిగా పడి చచ్చెను. కంటిరాయాలోకములోని మాయమగు దెల్వ సుఖభోగములను నమ్మిన వానికి వచ్చిన గతి తెలిసెనా!'

ఈ వచన భాగాన్ని సామంతపూడి మల్లయ్య ఇలా పద్యాలలో చెప్పాడు.

"ఈ ప్రపంచపు మాయా మహిత విలాస
వైభవంబు లవేమి శాశ్వతము వినర;
మోక్షమొసగగ నవతార మూర్తులైన
పరమ కర్తల జేరుట భాగ్యమదియు

మరియు విజయనగర పట్టణము నేలిన వెంకటపతియను రాజుయొక్క మరణము వినుము.

మరి తొలి యొక్క శూరుడు సమస్త మహోన్నత భాగ్యశాలియై
నరపతియౌనటంచును ఘనంబుగ సర్వజనంబు లెన్నగా
నరిగి దళాలు గూర్చుక మహాపటుశౌర్యముతోడ నెల్ల భూ
వరుల నశింపజేయగను వారక ధైర్య భయంక రాంకుడై

అటుమీదట కొన్నాళ్ళకు
బటు శౌర్యంబననివాడు పంధై స్వమహా
పుట భేదనంబు లోనం
తట దుర్బలుడగుచు వెళ్ళదరుమం బడియెన్

తుదకు బరదేశి చందమై యొదగి యొదగి
తిరుగుచుంబరదేశాలు తిరిగి తిరిగి
కూడుగానక యేడ్చుచుకుండకోల
ధారియై కొన్ని దినము లీ తీరున మని

కడసారికి సమయగ నె
క్కడి దిక్కెవ్వారు లేని కష్టపు జాలై
పడి పెద్ద నిద్దుర వోయెను
బుడమిని మొనగాండ్లకబ్బు భోగంబులివే!'
(8వ వ్యాసంలో 35 నుండి 39 దాకా)

జ్ఞాన చింతామణి రచన క్రీ.శ.1800కి ముందు జరిగి ఉంటుందని మూడవ ముద్రణ పీఠికలో రాశారు.

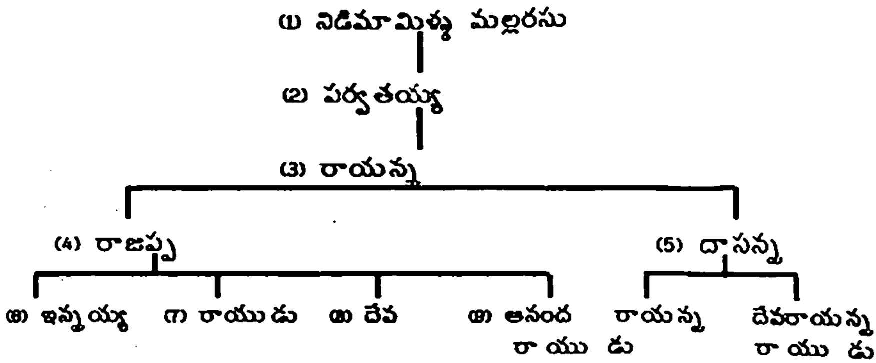
మంగళగిరి ఆనందయ్య: జ్ఞాన చింతామణిలాగే మూడు ముద్రణలు పొందిన ఇంకొక క్రైస్తవ కావ్యం "వేదాంత రసాయనం". దీనిని మంగళగిరి ఆనందయ్య రాశాడు. ఇతడు క్రైస్తవకవి అని సిపిబ్రౌను దొరగారు, వీరేశలింగంగారు వంటివాళ్ళే భ్రమ పడ్డారు. 1740 ప్రాంతాలలో దీని రచన జరిగిందని కూడా బ్రౌను పొరపడ్డారు. మంగళగిరి ఆనందయ్య నియోగి బ్రాహ్మణకవి. దీని రచన 1787-1790 నడుమకు ముందు జరిగింది.

మంగళగిరి ఆనందయ్య "విజయనందన విలాసం" అనే పేరుతో "శశిరేఖా వామా పరిణయ కథ"ను మూడాశ్వాసాల ప్రబంధంగా మొదట రాశాడు. దీనిని గోదావరి జిల్లా పిఠాపురం డివిజన్‌లో ఉన్న ధర్మవరం పాలించే దాట్ల కృష్ణమరాజుగారికి అంకితమిచ్చాడు. ఫ్రెంచి సైన్యాలు ఉత్తర సర్కార్లలో విజృంభించిన తర్వాత వాళ్ళను చూసి రాచవారు "కుముందాన్" అనే బిరుదును తమపేర్ల చివర ధరించేవారు. విజయనందన విలాసంలో కృతిపతి వంశాన్ని వర్ణిస్తున్నప్పుడు చాలా తరాలలోని వ్యక్తులను "కుముందానువిభుడు" అనే బిరుదుతో కవి వర్ణించాడు. కృతిపతి తాతగారి పేరు కూడా వెంకట కృష్ణమరాజే! ఈయన్నే కవి మొదటి సారి "కుముందాన్" అన్నాడు. తాతగారు ఫ్రెంచి సైన్యాలు ఉత్తర సర్కార్లలో ప్రవేశించాక "కమాండెంట్" బిరుదు పెట్టుకొన్నాడు. కనుక క్రీ.శ.1757 ప్రాంతాలవాడై ఉంటాడు. తరానికి ఇరవై సంవత్సరాలు లెక్కపెట్టుకొంటే కృతిపతి 1797 ప్రాంతాల వాడయి ఉంటాడు. అయితే 1757 నాటికే కృతి పతి తండ్రి యువకుడై ఉంటే కృతిపతి 1787 ప్రాంతాలలో కావ్యాన్ని అంకితం పుచ్చుకొని ఉండొచ్చు.

విజయనందన విలాసం రొటీను ప్రబంధం. దీనిని 1819లో చెలికాని లచ్చారావుగారు "అముద్రితాంధ్ర గ్రంథ సర్వస్వము" ప్రచురణలో నాలుగో గ్రంథంగా ప్రచురించారు. కవి కాలాన్ని నిర్ణయిస్తూ అప్పటికి 70,80 సంవత్సరాల కిందటి వాడని చెప్పారు. అంటే లచ్చారావుగారి అంచనా ప్రకారం 1839 ప్రాంతాలవాడు కావాలి. ఇది అసంభవం! ఎమంటే అప్పటికి బ్రౌను దొరగారు ఆంధ్ర సాహిత్యాన్ని మధించినవారు. సజీవులైన తెలుగు కవులతో పరిచయమున్నవారు. 1840లో తెలుగు క్రైస్తవ కావ్యాలపై వ్యాసం రాస్తూ దొరగారు ఆనందయ్య కాలనిర్ణయంలో పొరబడ్డారు. ఈకవి వేదాంత రసాయనాన్ని

1720 ప్రాంతాలలో రాశాడని తమదగ్గరున్న ప్రతులపై ప్రకటించారు.

విజయనందన విలాసం రాశాక ఆనందయ్య బందరు చేరుకొన్నాడు. ఆనాడు బందరులో వివిధ సంస్థానాధిపతుల వకీళ్ళు. జమీందార్ల మనుషులూ పరదేశప్రభువులను కనిపెట్టుకొని ఉండేవారు. బందరులో ఫ్రెంచివారి ప్రభ వెలుగుతున్నప్పుడు వాళ్ళ దుబాషీలుగా దివానులుగా నిడిమామిళ్ళవారు ఉండేవారు. వీళ్ళు క్రైస్తవులుగా మారిన బ్రాహ్మణులు. వీళ్ళ పూర్వులు మొదటి ఫ్రెంచి జెసూటు జ్ఞానబోధస్వామి దగ్గర చిన్న బళ్ళపురంలో బాప్తిస్మం పుచ్చుకొన్నారు. ఆయన దగ్గరే బహుశా ఫ్రెంచి నేర్చుకొన్నారు. ఫ్రెంచి ప్రభుత్వం బందరులో వెలిశాక అక్కడికి వలస వెళ్ళారు. నిడిమామిళ్ళవారి వంశవృక్షం ఇది:

ఈ వంశంలో మొదటి తరం వ్యక్తి మల్లరసు హావతి బైచరాజు (1704-1720) దగ్గర మంత్రిగా ఉండేవాడు. జ్ఞాన బోధస్వామి వద్ద బాప్తిస్మం పుచ్చుకొన్నాడు. ఇతని కుమారుడు పర్వతన్న కూడా మంత్రిత్వం చేశాడు. ఈయనను ధటిమంత్రి అనిపిల్చేవారు. ఈయన క్రైస్తవ మతతత్వ చర్చలు చేస్తూ ఉండేవాడు. మూడవతరం వ్యక్తి రాయన్నకాలంలో ఈ వంశం కొండవీటికి వచ్చినట్టుంది. నాలుగవతరంలోని రాజప్ప ఫ్రెంచివాళ్ళ దుబాసీ. గుంటూరు జిల్లాలో ఘనంగా జీవించేవాడు. ఇతని తమ్ముడు దాసప్ప (కృతిభర్త) 1787 లో మచిలీపట్నంలోని ఫ్రెంచివారి గిడ్డంగికి దివానుగా ఉండేవాడు. రాజప్పకు గుంటూరుజిల్లా ఓలూరులో ఆస్తులున్నాయి. అక్కడే అతనికి 1785లో ఇన్నయ్య అనే కుమారుడు జన్మించాడు. తర్వాత మరి ముగ్గురు పుత్రులు పుట్టారు. ఇన్నయ్య 1790లో ఓలేరులోనే మరణించాడు. ఇతని సమాధిపై తెలుగులోనూ ఫ్రెంచిలోనూ శాసనాలు ఉన్నాయి. తెలుగులో ఇలా ఉంది.

"సర్వేశ్వరునికి దాసులై పుదుచేరి పట్టణం ఫ్రాంసు పాదుషాః కార్యస్థులై వారి ముద్ర బిరుదులు ధరచ్చిన రా. నిడమామిళ్ళ రాజప్ప అక్కమ్మ

వీరలకు జ్యేష్ఠపుత్రుడు యిఁన్నయ్య 1785 తారాణ సం. నిజజ్యేష్ఠ బ. విదియ లు గు. ఓలేరులో జన్మించ్చి యిరువైఆరోప్రాయాన 1780 సాధారణ సం. ఆశ్వీజ. ద్వాదశీలు మంగళవారమువాడు జన్మ భూమిని క్రమించినందున్ను సకల వారుంన్ను ఈ ఆత్మాంన్నిగూర్చి స్వామివార్ని ప్రార్థించ్చండా."

వేదాంత రసాయనం. పు.14)

కావ్యంలో కృతి పతి వంశాన్ని వర్ణిస్తూ దానప్ప బందరులో దివానుగా ఉన్నాడని కవి చెప్పాడు. (1-45). ఈదివానుగిరీ 1787లో ప్రారంభమైంది. వంశవర్ణనలో ఇన్నయ్యను కవి సజీవునిగానే పేర్కొన్నాడు. (1-41). ఇన్నయ్య 1790లో మరణించాడు కాబట్టి కృతి రచనా కాలం 1787-1790 నడుమ అని నికరంగా తేల్చవచ్చు. 2

మంగళగిరి ఆనందయ్య రచించిన వేదాంతరసాయనం నాలుగా శ్వాసాల ఉత్తమ కావ్యం. ప్రబంధ లక్షణాలను పాటిస్తూ క్రైస్తవ మతానికి విరుద్ధంగాని రచనను కవి చాలా చాకచక్యంగా చేశాడు. ఒక హిందువు ఇంతచక్కగా ఈ రచన చేయడం శ్లాఘనీయం. కవి క్రైస్తవుడే అయి ఉండాలన్న అభిప్రాయానికి మళ్ళించేటంత మనోహరంగా ఈ రచన ఉండడం వల్ల బ్రౌనుదొరగారి దగ్గర్నుంచి ఇటీవలి పరిశోధకుల దాకా ఎందరో ఆ పొరపాటు అభిప్రాయానికి వచ్చారు. 3

కుంఫిణీ యుగంలో ముగ్గురు ఆనంద నామధేయులు ముఖ్యులుగా కనబడుతున్నారు.

1) మెకంజీ గుమాస్తా ఆనందరావు.

2) వేదాంత రసాయనం రచించిన ఆనందయ్య.

3) విశాఖ పట్నంలోని లండన్ మిషన్‌లో బైబిలు అనువాదానికి తోడ్పడ్డ ఆనందరావు.

ఈ ముగ్గురూ ఏకవ్యక్తులే నన్న పొరపాటుకు మనపరిశోధకులు లోనయ్యారు. ఈముగ్గురేకాక వేదాంతరసాయనం కృతిపతి అన్నగారి కుమారులలో కడగొట్టువాడు ఆనందరాయుడు ఉన్నాడు. ఇతడే వేదాంతరసాయనం రచించాడని ఒక పరిశోధకుడు అభిప్రాయపడుతున్నాడు. 4 వేదాంత రసాయనం గద్యలో కవి తాను తిమ్మనామాత్య పుత్రుడనని చెప్పుకొంటే రాజన్నకుమారుడయిన ఆనందరాయుడు ఇది రాశాడని ఈ పరిశోధకుడు ఎలా భావించాడోమరి? వేదాంత రసాయనం రచించిన మంగళగిరి ఆనందయ్య ఆత్రేయ గోత్రుడు. నిడమామిళ్ళవారిది హరితసగోత్రం. విశాఖపట్నంలో బైబిల్ రచనకు తోడ్పడ్డ

2. తెలుగు జిల్లాలలో క్రైస్తవ మత కార్యక్రమ సూచిక అనుబంధం నెం2 లో చూడవచ్చు.

3. జె. మంగమ్మ "బుక్ ప్రింటింగ్ ఇన్ ఇండియా" అనే పుస్తకంలోను పుట 99, కొత్తపల్లి వీరభద్రరావుగారు "తెలుగు సాహిత్యం ఇంగ్లీషు ప్రభావం" పుటలో లోను. గుజ్జర్ల కృపాదారి "తెలుగుసాహిత్యం క్రైస్తవుల సేవ" పుట 88 ముందు వేదాంతరసాయనం కర్త క్రైస్తవుడని భావించారు.

4. కృపాదారి. పుట 89.

ఆనందరావు పూర్వాశ్రమంలోని పేరు సుబ్బారావు. దేశస్థ బ్రాహ్మణుడు. మెకంజీ గుమస్తా ఆనందరావు వివరాలు తెలియవు. వీరందరూ విభిన్న వ్యక్తులు. నామసామ్యాన్నిబట్టి పరిశోధకులు వీరుఅభిన్నులని ఊహాగానాలు చేయసాగారు.

మంగళగిరి ఆనందయ్య రచించిన వేదాంత రసాయనంలో ఆదాము హవ్వల పుట్టుక నుంచీ కథ ఉంది. జేసువృత్తానం, జ్ఞానులరాక, యోహానురాక, జ్ఞాన స్నానం, జేసు మహిమలు, సిలువ వేయడం, సమాధి నుండి మూడవరోజు తిరిగి లేవడం, దేవపూజా విధానాలు మొదలైన వన్నీ నాలుగాశ్వాసాలలో 888 గద్య పద్యాలలో సలక్షణమైన ప్రబంధరీతిలో ఉన్నాయి. జేసునాథుని సిలువ వేసే ఘట్టాన్ని ఇలా వర్ణించాడు.

> కుటిల భ్రూకుటి భీమఫాలతటులై క్రోధాప్తిం దేజః పరి
> స్ఫుట గాత్రులం గరుణాక్షమా గుణ గరిష్ఠున్ శ్లీవకుందార్చి యు
> త్కట హస్తాంఘ్రుల శాతకంటక దయః ఖండాళి సంధించియు
> త్కట ఘోషంబున సీల్వ నాటిరది గోత్రా నిర్జర గ్రామణీ".
> (వేదాంత4-5)

తనను సిలువ వేసిన వారిని మన్నించమని భగవంతుని జేసు ప్రార్థించడం ఇలా చెప్పాడు.

> "పగతురచేత శ్లీవఁబడి భారపునొప్పి సహించి యీ దృశం
> బగు దురవస్థ జూదుకులు లజ్జితనన్ బొరయించి నారలో
> ర్వగ ందగు నయ్యతత్త దపరాధము లెన్న కొకింత భక్తిం గే
> ల్మోగిచి భజింతు నీచరితముల్మది మజ్జనకా పరాత్పరా."
> (వేదాంత 4-7)

తన కృతిపతి మత విశ్వాసాలను పూర్తిగా ఆకళింప చేసుకొని సమయ విరోధం లేకుండా కావ్యరచన చేయడం గొప్ప విశేషమే. వేదాంత రసాయనాన్ని 1882 లో బాలనాధపాదిరీ, రాజనాధపాదిరీ తొలిసారిగా ప్రచురించారు. 1928లో జాన్ ఆలెన్ పాదిరీ ప్రకటించారు. 1989లో నెల్లూరులోని సెంట్ జాన్ ప్రెస్‌వారు విపులమైన పీఠికతో ప్రకటించారు. ఇది క్రైస్తవ కావ్యాలలో ఉదాత్తనది. అనంతర క్రైస్తవ కావ్యాలలోనూ కవులలోనూ ఈ ప్రౌఢిమ చాలా అరుదుగాకనబడుతుంది.

పోలవరపు రాయుడు: గుంటూరు జిల్లాలో తుమ్మావారి వల్లా, నిడమామిళ్ళవారి వల్లనేకాక మరికొన్ని కుటుంబాలవారి వల్ల కూడా ఆదిలో క్రైస్తవ మత వ్యాప్తి జరిగింది. పద్యరచన సాగింది. కనపర్తి, తురకపాలెం మొదలైన గ్రామాలలోని చాలామంది వృద్ధులకు పూర్వం క్రైస్తవ పద్యాలు కంఠతావచ్చును. శతకాలూ, దండకాలూ, ద్విపదలు మొదలైన ప్రక్రియలన్నీ క్రైస్తవ కవులు వాడుకున్నారు. పోలవరపురాయడు అనేకవి "జేసువా" అనే మకుటంతో ఒకశతకం చెప్పాడు.

"పోలవరపురాయుడను బొల్పుగ నాగతి నీపటంచున్
కాలము వేడుచుండెదను గన్నులు చూడగ లేకయుండెనన్
జాలగ నీయనుగ్రహ ప్రసాదముచే శతకంబు నొక్కటిం
మేలిమితో రచించితిని మీకిటులంకిత మిచ్చి జేసువా"
(100)

ఈకవి అంధుడు. తనకు నేత్రాలు ప్రసాదించమని కోరుతూ ఈ శతకాన్ని చెప్పాడు. క్రిస్మస్ పండుగ గురించి ఇలా చెప్పాడు.

"క్రీస్తువు లెల్లరేకముగ క్రీస్తువుస్వామి జనించుపండుగన్
హస్తములందు యిష్టముల హారములారతి ధూప దీపముల్
మస్తుగ జేర్చి పూజలను మక్కువగాంచినుతించనను నీ
గస్తినిబాపి పండుగను గాంచగ నియ్యవె దివ్య జేసువా"
(18)

పోలవరపురాయుడు రావిపాడు గ్రామనివాసి. ఈ శతకాన్ని వార్ధక్యంలో చెప్పాడు. ఇంత కన్నా ఇతని వివరాలు మరేం తెలియవు. ఇతని పద్యాల వ్రాతప్రతులు గుంటూరుజిల్లా కమ్మక్రైస్తవుల వద్ద లభించాయి.

తెలుగు ప్రాచీన సాహిత్యంతో తగుమాత్రం పరిచయముండి నుడికారం తెలుసుకొన్న తెలుగు క్రైస్తవులు తమకు కావలసిన పద్యాలను తామే రచించుకొనసాగారు. "పద్యగుచ్ఛము" అనే గ్రంథం ఎప్పుడు సంకలనమైందోగానీ ఇందులో ఈ కింది శీర్షికలలో పద్య రచనలు ఉన్నాయి.

1. జేసు శ్రీనామము
2. కడతీర్పు వర్తమానము
3. జేసునాథుని మీద భక్తి
4. సుకృత మంత్రములు
5. శ్రీ జేసు శతకము

6. తోబ్యచరిత్రము (ద్విపద)
7. దండకములు
8. ముగ్గురు రాజులు
9. జేసునాథుని జీవిత చరిత్ర
10. కన్య మరియమ్మ మహిమ
11. జపమాల రహస్యములు
12. దేవమాత ప్రార్థన
13. నీతిబోధన
14. సుగుణాలోచన
15. సంసోనురాయని చరిత్రము

ఈ రచనలన్నీ కేతలిక్కులు ఆదిలో రచించుకొన్నవే. "కన్యసుత జేసు తారక కరుణసాంద్ర" అనే మకుటంతో ఇరవై పీసపద్యాలు "జేసు శ్రీనామ ము"లో ఉన్నాయి. "జేసునాథుని మీద భక్తి" అనే శీర్షిక కింద పోతనగారి "కమలాక్షునర్చించు కరములు కరములు" అనే సుప్రసిద్ధ భాగవత పద్యాన్ని పోలిన పద్యం ఉంది.

"కన్యజునర్చించు కరములు కరములు
జేసును వర్ణించు జిహ్వ జిహ్వ
సుగుణాకరుని జూచు చూడ్కులు చూడ్కులు
శ్రీకర్తకును మ్రొక్కు శిరము శిరము
విమలాత్ముని వినెడు వీనులు వీనులు
మరియ పుత్రుదలచు మనము మనము
పరమీశువలకొను పదములు పదములు
భూరక్షకుని మీది బుద్ధి బుద్ధి
దేవదేవుని చింతించు దినము దినము
సర్వనాథుని బ్రకటించు చదువు చదువు
గురుడు జేసును జెప్పెడి గురుడు గురుడు
తండ్రి దేవు జేరు మనెడు తండ్రి తండ్రి."

ఏశాఖ క్రైస్తవుల కైనా సరే "జగద్రక్షకుడైన యేసుక్రీస్తు తన శిష్యులకు నేర్పిన ప్రార్థన" పరమ ప్రామాణికమైన మంత్రం. దీనిని **Watt's First Catechism** ద్కోలో ఇలా తెనిగించారు.

"పరమండలంబందుండే మా తండ్రీ!
నీ యొక్క నామము పవిత్రమై యెంచపడని

నీరాజ్యము రానీ
నీ చిత్తము పరలోకము నందు చేయబడినట్టు భూ
లోకమందున్ను చేయబడని
దినదినాకు కావలసిన ఆహారాని మాకు
దినం ప్రతిదయ చేయి
మాకు అపరాధము చేసినవారిని మేము క్షమించే
లాగున నీవు మా అపరాధములన్నీ క్షమించు
మమ్మును శోధన మందును ప్రవేశించ
నియ్యక కీడులో
నుంచి మమ్మును రక్షించు
యేమంటె రాజ్యమున్ను పరాక్రమున్ను మహత్తున్ను
సదాకాలము నీవైయున్నవి
ఆమెన్"

(లండన్‌లోని ఐ.ఓ.ఎల్. గ్రంథాలయంలో 14174–37
(I-23 బాట్స్ చెంబు సంఖ్యగల గ్రంథంలో పుట28)

నుడికారం లోపించిన ఈ మంత్రాన్ని ప్రాచీనాంధ్ర కేతలిక్కులు ఇలా గణబద్ధం చేశారు. దీనిని జ్యోతిశ్చక్ర మంత్రమన్నారు.

"పరమండలంలో బ్రబలియుండెడి తండ్రి
నీదు విమల నామ మెచ్చటైన
గడుస్తుతించబడుగాక నీ రాజ్యము
భవ్యముగా మాకు వచ్చుగాక
పరములో నీ చిత్తమమరి యుండెడిరీతి
భూమి యందున నమరియుండుగాక
నానాటికిని మాకు నవసరంబై యుండు
నన్నంబు నేటికి మాకు నిడుము
ఒరుల తప్పిదములు మే మోర్చినట్లు
మాదు తప్పుల నీ వోర్చుమయ్య స్వామి
శోధనలయందు మమ్ముల నుండనీక
పాసగ మము కీడులో నుండి బ్రోవుమయ్య."

ఈ ప్రార్థనలో యతి సూత్రాన్ని పాటించలేదుగాని గణబద్ధమైన నడక ఉంది కనుక కంఠోపాఠం చేయడానికి వీలు ఉంటుంది. ఇదే ప్రార్థనను తొలి తెలుగు కేతలిక్కులు దండక రూపంలో కూడా రచించుకొన్నారు.

భారతదేశంలో మత ప్రచారం చేయడానికి ప్రాటెస్టాంటులు 1795 లోనే లండన్ మిషన్ సొసైటీని స్థాపించారుగాని 1805 నాటికి గాని తెలుగు జిల్లాలలో స్థావరాలు ఏర్పరుచుకొనలేదు. 1805 జూలై నెలలో విశాఖ పట్నంలో అలగ్జాండర్ డెకాంగ్రేస్. జార్జ్‌క్రేన్ అనే మిషనరీలు క్రైస్తవ కేంద్రాన్ని స్థాపించారు. బైబిలు అనువాదం ప్రారంభించారు. 1898 లోనే లండన్‌లో నెలకొన్న క్రైస్తవ విజ్ఞానాభివృద్ధి సమాజం (ఎస్‌పిసికె) వారు 1826 లో గాని మద్రాసుకు జాన్ హెన్రీష్లెగ్ అనే మిషనరీని పంపలేదు. ఈ సమాజం వారు ఆంధ్రప్రాంతంలో 1852 లోగాని ప్రచారం మొదలుపెట్టలేదు. అమెరికన్ బాప్టిస్టు మిషన్‌వారు 1814 లో సంఘాన్ని స్థాపించినా 1835 లోగాని తెలుగు నేలపై ప్రచారం ప్రారంభించలేదు. ఈ కారణాలవల్ల ఆంధ్రదేశంలో ప్రాటెస్టాంటుశాఖ వేళ్ళూనడానికి మొలకెత్తి విస్తరించడానికి కొన్ని తరాల కాలం పట్టింది.

బాప్తిస్మం పుచ్చుకొన్న ఆంధ్రులు తమ ప్రాటస్టాంటు దృక్పథంతో పద్యరచన చేసినా వీరిలో కీర్తనలు రచించిన వారే ఎక్కువగా కనబడతారు. పాట ప్రజలను సమీకరిస్తుంది. హృదయంలోని భావాలను సూటిగా వ్యక్తంచేస్తుంది. తెలుగు ప్రాటస్టాంటులలో చౌదరి పురుషోత్తం (1803-1890), విల్యండాసన్ (1816-1875), దావీదు చౌదరి (1838-1875), దాస్ అంతర్వేది (1822-1881), పులిపాక జగన్నాథం (1828-1896) మొదలైనవారు తొలి తరం సంకీర్తన రచయితలు.

చౌదరి పురుషోత్తం: చౌదరి పురుషోత్తంగారు గౌడబ్రాహ్మణులు. బెంగాలు నుండి వీరి కుటుంబం కొన్ని తరాల కిందట వచ్చి పర్లాకి మిడి ప్రాంతాలలో స్థిరపడ్డారు. పురుషోత్తంగారికి ఉపనయన సంస్కారం జరిగింది. సంధ్యావందనం మొదలైన నిష్ఠలున్న పెంపకంతో పెరిగారు. వేద పారాయణ చేసేవారు. పురాణేతిహాసాలు కావ్యాలు చదువుకొన్నారు. తెలుగు ఒఢ్ర భాషలలోనూ సంస్కృతంలోనూ మంచి జ్ఞానముంది. వేదాంత గ్రంథాలు పఠించారు.

1832 లో మత జిజ్ఞాస కలిగింది. క్రైస్తవ సాహిత్యం చదివారు. ఆకర్షితులయ్యారు. 1833లో బాప్తిస్మం పుచ్చుకొన్నారు. మతప్రచారానికి పూనుకొన్నారు. తమకు ప్రజ్ఞ ఉన్న సాహిత్య రచనను అందుకు ఉపయోగించారు. "యేసునాయక" అనే మకుటంతోనూ "క్రీస్తు ప్రభూ" అనే మకుటంతోనూ రెండు శతకాలు రచించారు. "రక్షణ సుచరిత్ర" ప్రచురించారు. "నిస్తర రత్నాకరం" అనే మోక్షగ్రంథాన్ని వివరించి ప్రకటించారు. పంచచామరాలలోనూ, "పన్నా"లలోనూ పంచరత్నాలు చెప్పారు. చాలా కీర్తనలు రచించి ప్రచారం చేశారు. "క్రైస్తవ నీతి ప్రకాశము" అనే చరిత్రను రచించారు.

పురుషోత్తంగారు రచించిన "నిస్తర రత్నాకరం" తొలి ముద్రణ ఎప్పుడు

జరిగిందో తెలియదు. కర్తపేరు తెలియని ఒక "నిస్తర రత్నాకరం" ప్రతిలోని హిందూ మత దూషణ గల భాగాలను వదిలివేసి సిపి. బ్రౌను దొరగారు ప్రచురించదలచారు. దీని పరిష్కరణను ఒక కవికి 1852 లో అప్పగించి మూడు వేల రూపాయలు పారితోషికంగా ఇచ్చారు. ఎస్‌పిసిసికె. సంస్థ వారికి ఈ "నిస్తర రత్నాకరం" బహూకరించారు . 5 భావి పరిశోధనవల్ల గాని చౌదరి పురుషోత్తంగారి గ్రంథాన్నేబ్రౌను దొరగారు ఇలా మార్చినట్లు చెప్పలేము.

ఏమైనా పరమత దూషణ-స్వీయ మత ప్రచారంలో మిళితమయ్యేది. 1834 సంవత్సరాంతంలో చౌదరిగారు చెన్నపట్నం జార్జిటౌను సంత వీధిలో సువార్తను ప్రకటిస్తున్నప్పుడు అక్కడ గల "రౌడీమూక" బలవంతంగా కాళ్ళు కొందరూ, చేతులు కొందరూ పట్టుకొని ఊయలఊపి విసిరివేయబోతున్నప్పుడు ఎవరో పుణ్యాత్ముల ప్రమేయం వల్ల ఆయన బతికి బయట పడ్డాడు. 6

చౌదరిగారి కీర్తనలలో విగ్రహారాధనను ఖండించే పాటలున్నాయో లేవో ప్రస్తుతం చెప్పలేముగాని ఆనాటి బాప్టిస్టు కీర్తనలలో ఉన్నాయి. బిళ్ళా జాన్ గారు రచించిన ఈ కీర్తన చూడండి.

ప. ఎలబొమ్మలను గొల్వ నేమి లాభము-మన
మేల బొమ్మలను గొల్వ-నేమి లాభము
చాలు బొమ్మలను గొల్చు-చంద మెఱుగక మునుపు
మేలు మేలంచు కొల్చి-మేల్కొంటిమిప్పుడు -ఎల-

చ. సృష్టికర్తను వీడి-సృష్టినామోదించి
యిష్ట దైవంబులనుచు-నిలను గొల్చుచు గొప్ప
నష్టంబనుచుఁ దెలిసి-నను మానరది చోద్య-మేల-

చ2. దేవునికన్నఁ బ్రియము-చేనిందలంచ బొమ్మ
సేఁవజేసినయట్లు-చేకూరు పాపంబు
భావ శుద్ధికి మనకు-ప్రభు యేసునాథుఁడుండ -నేల-

చ3. మందు నూరుటకొకటి-మడిపంచెలుదక నొకటి
బొంద గుర్తున కొకటి-బురదఁ దుడుచుట కొకటి
అందొక్క జాయి మల్చి-యది దేవుఁడని యందు -ఏల-

---

5. **Literary Autobiography of C.p. Brown-p.55**

6. ఆరాకి సుందరావుగారు- తెలుగులో క్రైస్తవ సాహిత్యం, మొదటి సంపుటం-క్రీస్తుసాహిత్యం; సికిందరాబాదు, 1978, పుట21.

చ.4. కుమ్మరి మన్నుఁగల్పి-కుండలధికంబుఁ జేయు
నిమ్మైన కుండఁ దెచ్చి-యిడుపునందమరఁ బెట్టి
యమ్మవారంచు గవ్వ-లందులోవేసి కొల్తు -చేలా-

చ.5. అడవిలోఁ జెట్టుఁగొట్టి-యన్ని పనిముట్లుం జేసి
పడివంకఁ దీర్చి బొమ్మ-వడ్రంగి చేయు పిదప
దృఢమైన రంగుంబూసి-పడిపడి మ్రొక్కు చుందు -చేలా-

చ.6. లోహాదులన్నింటి-తోఁబాత్రాదులుఁ జేసి
సాహసంబున నొక్క-సారూప్యమేర్పరచి
ఆహాహాయనిదాని-నారాధింతురు మూఢు -చేలా-

చ.7 చచ్చిన వారిపేర-మెచ్చి మోటైన రాళ్ళు
తెచ్చిగుడిలోనఁ బెట్టి-తెలివిలేనట్టి నరులు
ఎచ్చైన వీరులంచు-నెగిరి యెగిరి యొరనుకొందు -చేలా-

చ.8. దున్నుటకై యొకటి-దూది మోయుట కొకటి
కొన్ని తరగతుల వారి-కోత కోసం బొకటి
యన్నింటిలో నొక్క-టాల బోతని కొల్తు -చేలా-

చ.9. చేతి కార్యంబులందు-ప్రీతి నొందెడివారి
చేత నొండైన వానిఁ-జేసితిమంచుఁ గొల్వ
పాకంబంటుగాని-ఫలమించుకైన లేదు -ఏలా-
(ఆంధ్రక్రైస్తవ కీర్తనలు పాట నెం.432 పుట 300)

ఇటు వంటి ప్రచారాన్నే బ్రౌను దొరగారు గర్హించారు.

"నిస్తర రత్నాకరం"లో విగ్రహారాధనను తీవ్రంగా దూషించారు కాబోలు.
చౌదరిగారు అనాటి చెన్నరాజధానిలో ఎన్నెన్నో ప్రదేశాలలో కీర్తనలు పాడుతూ ప్రచారం చేశారు. చెన్నపట్నం, బళ్ళారి, కటకం, బరంపురం మొదలైన నగరాలలో విస్తృత సేవలు చేశారు. ఆంధ్రక్రైస్తవ సంఘ స్థాపకులలో ఈయన ప్రప్రథములు.

---

7 Literary Autobiography of C.P.Brown.p.55

వెర్యాండావన్‌గారు జన్మతః ఆంగ్లేయులుగాని పుట్టిపెరిగినది విశాఖపట్నంలో. అలవర్చుకొన్నది తెలుగు సంప్రదాయం. సంగీత సాహిత్యాలలో చక్కని జ్ఞానం ఉంది. సలక్షణమైన సంకీర్తనలు రచించి గానం చేసి ప్రావీణ్యం అలవరుచుకొన్నారు. డోలు వాయిస్తూ పాడేవారు. అమితమైన ప్రచారం చేశారు. శ్రీకాకుళంలో వీరి పేర "డావన్ పేట" అనే ప్రదేశాన్ని ప్రజలు ప్రేమతో కేటాయించారు.

డాక్టర్ అంతర్వేదిగారు చిత్తూరు జిల్లాలో జన్మించారు. రంగూన్‌లో పెరిగారు. పటాలంలో పనిచేశారు. చౌదరిపురుషోత్తంగారికి చేదోడు వాదోడుగా ఉండేవారు. అంతర్వేదిగారే పురుషోత్తంగారి "క్రైస్తవ నీతి ప్రకాశము" అనే గ్రంథాన్ని 1872 లో ప్రచురించారు. సువార్త సేవలో అవిరామంగా కృషి చేశారు.

పులిపాక జగన్నాథంగారు తూర్పు గోదావరి జిల్లాలోని కోనసీమ వాస్తవ్యులు. పరమ వైష్ణవ బ్రాహ్మణ కుటుంబంలో పుట్టారు. 1847 లో విశాఖపట్నంలో క్రైస్తవ మత స్వీకారం జరిగింది. "నీతి బోధన" అనే పద్యకావ్యాన్ని రచించారు. ఇది కాల గర్భంలో కలిసిపోయిందిగాని జగన్నాథంగారు రచించిన అసంఖ్యాకమైన కీర్తనలలో 29 నేటికీ క్రైస్తవ కీర్తనల గ్రంథంలో కనిపిస్తున్నాయి.

తెలుగు ప్రొటెస్టాంటులు రచించిన కీర్తనలన్నీ తెలుగు నుడికారంతో క్రైస్తవ భావజాలంతో స్పష్టంగా పరిపుష్టంగా ఏ ఇతర సంప్రదాయ బద్ధమైన కీర్తనలకూ తీసిపోని విధంగా ఉన్నాయి. వీటి గురించి విపులమైన పరిశోధనలు జరుగుతున్నాయి. కొన్ని గ్రంథాలు ప్రచురితమయ్యాయి.[8] పెళ్ళి పాటలు, ఏల పాటలు, లాలిపాటలు నుండి మంగళ హారతులదాకా జీవితంలో ఏ ఘట్టానికి కావలసిన కీర్తనైనా భక్తులురచించుకోగలరని ఈ సాహిత్యం రుజువు చేస్తోంది. మతాలు ఏవైనా మానవుల అభిమతాలు విశ్వజనీనాలు.

ఆంధ్రదేశంలోని ప్రొటెస్టాంటు సంఘాలన్నింటికీ ఒక్క కీర్తన పుస్తకముండాలని ఆంధ్రక్రైస్తవ మహాజన సభవారు 1938లో సమావేశమై ఆదినుండి తెలుగు నేల మీద ప్రచారంలో ఉన్న కీర్తనలను సేకరించారు. 1937లో మొత్తం 438 పాటలను సేకరించి "ఆంధ్రక్రైస్తవ కీర్తనలు" అనే పేరుతో ప్రచురించారు. ఇందులో పురుషోత్తమ చౌదరి, పులిపాక జగన్నాథం, దావీదు చౌదరి మొదలైన తొలితరం ప్రొటెస్టాంటులగీతాలు ఉన్నాయి. సంకీర్తన ఎప్పుడూ సజీవమే.

8. ఉదాహరణకు ఆర్. సుందరరావుగారి "తెలుగులో క్రైస్తవ సాహిత్యం".

అనుబంధం-1

కుంపిణీ యుగంలోని శతక కవుల పట్టిక

1. వెండూరి అనంతదాసు	మత్స్యపురాధినాయక శతకం. ఉత్పల చంపకమాలలు ఆర్ 832. సమగ్రం 100 పద్యాలు. మాడుగులవాడు. విష్ణుస్తుతి.
2. జూలూరి అప్పయ్య	యదువంశభూషణ శతకం. స్తుతి. ఈయన శ్రీనివాస తారావళి, రామపందా శత్తుకూడా వ్రాశాడు. బ్రౌను దొరగారి పండితుడు. ఈయన గురించి విపులంగానే చెప్పుకొన్నాం.
3. వద్దిపర్తి అప్పయ్య	రామశతకం, మహాప్రభూ శతకం వ్రాశాడు. ఉత్పల చంపకాలు. శతకం మధ్య మకుటం మారుతూ ఉంటుంది. సురస్తుతి.
4. గొడవర్తి అప్పలాచార్యులు	చాంపేయ శతకం. సీసపద్యాలు. ఆర్. 439 "వరగుణాధార చాంపేయ వనవిహార బాలగోపాల రాధికాకేళిలోల" అనే మకుటం. అముద్రితం.
5. మత్తూరి అప్పావు మొదలి	మాతృ శతకం. ప్రసిద్ధం. దీని గురించి ప్రకరణంలో చర్చించాం.
6. మోదుకుర్రు అమరయ్య	ఈయనను "ముక్తి నూతలపాటి అమరయ్య" అని కూడా అంటారు. అద్దంకి సీమ వాడు. సంఖ్యానియమ రచనలలో నాలుగు చేశాడు. 1) వేణుగోపాల పంచరత్నాలు 2)కోదండరామ భాస్కరమాల 3) కేశవతారావళి 4)గోపబాలశతకం. అన్నీ అముద్రితాలు. ఆర్. 892

	"ఎ" నుండి "డి" దాకా
7. గాదె ఆదిశేషయ్య	కొచ్చెర్ల ధామశతకం. వేదాంతం. రేపల్లె దగ్గర నందివెలుగు గ్రామం వాడు.
8. కిందుక అళ్వాను	"శ్వేత కుక్కున్నృ కేసరీ" అనే శతకం చెప్పాడు. స్తుతి. డి.1788 ఈ శతకం పై జూలూరిఅప్పయ్య తీర్పుచెప్పారు.
9. బుద్ధిరాజు కనకరాజు	శివ శతకం. కంద పద్యాలు.
10. ఎరగుడి కన్నయ్య	కన్న శతకం. కందపద్యాలు. వేద శతకం. యోగవిషయ వివరణ ఉంది.
11. వెదురువాడ కణ్వలింగం	కణ్వలింగ శతకం. డి.1484. అసమగ్రం. నాలుగు పద్యాలే ఉన్నాయి. శివ స్తుతి.
12. నిష్పల కామయ్య	రామ శతకం. ఆర్. 597 (సి) కంద పద్యాలు. సమగ్రం. 105 పద్యాలు ఉన్నాయి. నిర్దుష్టం కాదు.
13. మండపాక కామయ్య	ఈయన కొన్ని ప్రబంధాలతోపాటు శతకాలుకూడా రచించాడు. కళింగసీమ. చెప్పిన శతకాలు 1) జానకీరామ శతకం 2) రామచంద్రప్రభూ శతకం 3) సూర్యనారాయణ శతకం. ఈయన కాలం 1810-1872.
14. విశ్వనాథ కామయ్య	ఉమామహేశ్వర శతకం. శృంగారం ఉత్పల చంపకాలు. అమరావతిలోని శివునిపై చెప్పినది. వాసిరెడ్డి ప్రతిష్ఠ. ఈ శతకం సమగ్రమే కాని అముద్రితం. డి. 1479, 1480.
15. కట్టమూరి కామేశ్వరం	రామప్రభు శతకం వ్రాశాడు. ధూర్జటి కాళహస్తీశ్వర శతకంలోని పద్యాలను విష్ణుపరంగామార్చేశాడు. అవే భావాలు, అవేఎత్తుగడలు, పదాలు వాక్యాలు ఇందులో ఉన్నాయని పరిశోధకుల తీర్పు. (వంగూరివారి శతకకవులచరిత్ర. పుట 889) ఈ శతకం ప్రయాగకామేశ్వరం పేరిట వావిళ్లవారువేశారు. ఈపొరపాటును నిడుదవోలువారుచూపించారు (శతకకవుల చరిత్రఅనుబంధం. పుట799)

16. ప్రయాగ కామేశ్వరం	భద్రాచలధామశతకం. కందపద్యాలు. 102 ఉన్నాయి. అముద్రితం. ఆర్. 397. ఇతడు గోపాలలీలా సుధాలహరి అనే శృంగారగ్రంథంకూడా వ్రాశాడు.
17. అక్కిరాజు కృష్ణదాసు	భద్రగిరీశ రాఘవశతకం. (డి.1628) ఉత్పల చంపకాలు. స్తుతి.
18. తిరుక్కడయూరి కృష్ణదాసు	కృష్ణ శతకం రచించాడు. కందపద్యాలు. రామదాసు చరిత్ర అనే హరికథ కూడా ఇతడే వ్రాసి ఉండవచ్చు. అందులో చాలా శతకాల నుండి ఉదాహరణలు ఇచ్చాడు. (వంగూరివారి శతకకవుల చరిత్ర పుట 484)
19. మేడూరి కృష్ణదాసు	రాఘవశతకం ఆర్.408. ఉత్పలచంపకాలు 118 పద్యాలు. రామ స్తుతి.
20. లోకారెడ్డి కృష్ణమాచార్యులు	యోగతారావళి వ్రాశాడు. డి. 2171. శంకరాచార్యులవారిరచనకు తెనిగింపు
21. శిష్టు కృష్ణమూర్తి	సుప్రసిద్ధుడు. ఈయన గురించి చెప్పుకొన్నాం. "వాయుపుత్ర శతకం" ఇతని శతక రచన.
22. మండెల్ల కృష్ణయ్య	నాలుగు భక్తిశతకాలు వ్రాశాడు. 1)పూరుషముఖ్య శతకం. 2) రంగశతకం 3) రఘుపుంగవ శతకం 4) వెంకటనాగాధిప శతకం. కాకినాడ ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తు వారి శతక సముచ్చయం ప్రథమభాగంలో మొదటిదీ, ఆఖరుదీ అచ్చుపడ్డాయి. ఈయన కొమ్మాలపాటి ఓబన్న అనే పెద్దమనిషికి వసుచరిత్ర సవ్యాఖ్యానంగా ఇస్తాననిచెప్పి మూలమే పంపించాడట. కోపంవచ్చి "పెళ్ళిచేసి గర్భాదానం చేయకపోతే ఎలాగ" అని ఓబన్న ఒకపద్యం వ్రాసి పంపాడు. (చూ దీపాలవారి చాటుపద్యరత్నాకరం పుట. 105)
23. తటవర్తి కొండయ్య	రెండుశతకాలు చెప్పాడు. 1)మల్లేశ్వర శతకం. మస్కరపల్లి మల్లేశునిపై చెప్పిన సీసశతకం. సమగ్రం. ఆర్ 232

2) రామశతకం. కంద పద్యాలు. రామాయణశతకం. సంక్షేపంగా చెప్పాడు. ఆర్. 228 (ఎ)

24. బల్లపల్లి కొండయ్య — వేదాంత శతకం చెప్పాడు. "దత్తయోగీంద్ర వర్య" అని మకుటం. ఇది సీస శతకం. ఆర్. 833

25. వరాహగిరి కొండరాజు — జగన్నాయక శతకం. శార్దూల మత్తేభాలు. భాస్కరశతకచ్ఛాయలు ఉన్నాయి.

26. కొండవీటి కోటయ్య — శివశతకం చెప్పాడు. కంద పద్యాలు. ఇది నీతి శాస్త్రం.

27. గానుగపాటి కోటయ్య — కంచివరదరాజ శతకం రచించాడు. సీసపద్యాలు. విష్ణు స్తుతి. ఆర్.1027; డి. 1483.

28. కోటీశ్వర దీక్షితులు — విట్ఠలేశ్వర శతకం. ఉత్పల చంపకాలు. భక్తి. ఆత్మఘోష.

29. కొటికలపూడి కోదండరామయ్య — బహుగ్రంథకర్త. బొబ్బిలి ఆస్థాన కవి. తొమ్మిది శతక రచనలు లభించాయి. 1) జానకీరామ శతకం ఆర్. 532; 2) దేవచూడామణీ శతకం ఆర్.808; 3) భారతీశతకం ఆర్.582; 4)మాధవ శతకం ఆర్.572 (బి); 5) మారుతీశతకం ఆర్.580 (సి) అచ్చుపడింది. 6) రాజవతంసశతకం ఆర్.580 (బి); 7)రామప్రభు శతకం ఆర్.579, 8) వేణుగోపాల శతకం ఆర్. 847 9) శ్రీ సతీశ శతకం ఆర్.572(ఎ). ఈశతకాలుకాక ఇతడుచెప్పిన కావ్యాలగురించి ముందే బొబ్బిలివారిగురించి చర్చించినప్పుడు తెలుసుకొన్నాం.

30. యామునచర్ల కోదండరామయ్య — చెంగల్వరాయ శతకం. శృంగారం. సీసపద్యాలు. దూతికను పంపించేబాటీ. తిరుత్తని సుబ్రహ్మణ్యునిపై చెప్పినది. డి. 1552.

వద్దిపర్తి కోనమరాజు — కళింగసీమ వాడు. జానకీరామ శతకం వ్రాశాడు. 3 ప్రబంధాలేకాక జమాబందీ సీసమాలిక కూడా వ్రాశాడు. ఇతని

గురించినవివరాలు ఈసంపుటంలోనే వి జయనగరం అనేప్రకరణంలో ఉన్నాయి.

32. తోట గజపతి — రెండు శతకాలు వ్రాశాడు. కొండవీటి దగ్గరనున్న పురుషోత్తమ పట్నంవాడు. రెండూ వేదాంతశతకాలు. 1) గజేంద్ర శతకం డి.1820; 2) పరమ రామ శ తకం డి.1808. రెండోది గురువుగారి పై చెప్పాడు. మొదటిది వేమనపద్యాల అనుకరణ. ఇతనిపేరు తోటరాజేంద్రు డుఅని వంగూరివారు అన్నారు. (శతక కవుల చరిత్ర. పుట 870). వ్రాతప తులలో గజేంద్రుడు అని ఉంది.

33. గంగాధరం — చెన్నమల్లేశ్వర శతకం. సీసపద్యాలు. వీర శైవం. ఇతడు చాలా ప్రాచీనుడని నిడదవోలు వెంకటరావుగారి అభిప్రా యం. ఎప్పటివాడో, ఏవూరివాడో ఇం కా పరిశోధించాలి.

34. మండపేట గంగాధరం — కీరవాణి శతకం వ్రాశాడు. శతకం ప్రసిద్ధమైంది. రచన నిర్దుష్టం కాదు. కవే ఇలా చెప్పుకొన్నాడు.

"తిక్కిరి బిక్కిరి కవనము
నిక్కముగా శబ్దతతుల నిజమెరుగనుబలీ
మక్కువ హరిపై జిక్కిన
నిక్కొలది. రచించినాడనిది నిజమనగా.
(ఆర్. 858 (ఎ))

ఈ గంగాధరుడే శ్రీరమణీ మనోహర శతకం కూడా చెప్పాడని నిడుదవోలు వారి అభిప్రాయం.

35. గరుగులాల్ — రసజ్ఞ నృసింహ పంచవింశతి చెప్పా డు. బెజవాడ ప్రాంతంవాడు. ఆర్.88

36. వెండిగంటం గురునాథం — క్రీ.శ. 1854లో సరస్వతీ శతకం చె ప్పాడు. ఉత్పలచంపకమాలలు. నీతి.

37. గురురాజయ్య — భర్తృహరి సుభాషితాలు తెనిగించాడు. అలభ్యం. ఈయన కొన్ని నాటకాలు కూడా వ్రాశాడు. (చూ. ఆంధ్ర కవుల చరిత్ర 3వ భాగం పుట 347) ఇతని

శేష ధర్మాలు మాత్రమే దొరికాయి.

38. తుపాకుల ఘటికాద్రి — శనైశ్వరశతకం వ్రాశాడు. అప్రాధం. తప్పుల తడక. ఉత్పల చంపకాలు. "శనినాయక దివ్య ఫలప్రదాయిక" అని మకుటం.

39. పువ్వు చిన అప్పలస్వామి — జార్జిపేట వేణుగోపాల శతకం. సీస పద్యాలు. శృంగారం. రచన చాలా నీరసం. జార్జిపేట అంటే చెన్నపట్నమా? ఇది అముద్రిత శతకం. ఆర్. 597

40. పూండ్ల చెంగయ్య — కోదండరామ శతకం వ్రాశాడు. సీసపద్యాలు. ఈరాముడిఎడ్రసు శయనపురి.

41. సన్నిధిరాజు జగన్నాథం — వాక తిప్పరాజలింగశతకం వ్రాశాడు. శృంగార సీసాలు. ఈయన పిఠాపురం దగ్గర ఉన్న ఉప్పాడవాడు. జ్ఞాన కురవంజి రచించాడు. (ఆర్. 828; డి. 1883; డి. 1884) ఇతని పేరనే మరొక కురవంజికూడా ఉంది. డి.1852

42. క్రోలేటి జోగయ్య — త్రిస్తబక రామశతకం చెప్పాడు. ఆర్. 537 (ఎ). ఇందులో 110 కంద పద్యాలు ఉన్నాయి. స్తుతి.

43. చిదంబరం తిరుమలయ్య — కవి విడంబనం అనేపేరిట దాక్షిణాస్య శతకంచెప్పాడు. ఆర్.139. ఇందులో 108 గీతపద్యాలు ఉన్నాయి. అవినీతి గర్హణ. ఆధునికులలో మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు మళ్ళా నీలకంఠుని కవివిడంబనం తెనిగించాడు. (ఆంధ్ర పత్రిక ఉగాదిసంచిక 1918 (?))

44. శాంతలూరి తిరుమలయ్య — రామానుజశతకం సమగ్రం. 108 శార్దూలాలు. స్తుతి అముద్రితం ఆర్.501

45. బోడి తిరుమలరాయడు — రాఘవ శతకం వ్రాసినట్టు చెప్పుకొన్నాడు. అనంతవ్రతోపాఖ్యానం రచించాడు డి. 328. దేసిది వ్రతమైనా వ్రాసింది శృంగార ప్రబంధం.

46. దక్షిణామూర్తి — సదాశివశతకం చెప్పాడు. 108 ఉత్పలమాలలు. కూచిమంచి తిమ్మన గారి " చిరవిభవ " శతకానికి దగ్గరలోని

మకుటం. "దేవా! విభవా! భవా! వృషభావ శివానుభవా! సదాశివా!" అని కీర్తించాడు. (క్రీ. 1799)

47. వెత్సా ధర్మపురి — వెంకటరమణ శతకం చెప్పాడు. (క్రీ. 1708) కంద పద్యాలు. స్తుతి.

48. డబ్బీరు నరసయ్య — కలువాయి శతకం. సుప్రసిద్ధం. ఈ ప్రకరణంలో ఇతని గురించి చెప్పుకొన్నాం.

49. వంగూరి నరసయ్య — ప్రసన్న రాఘవ శతకం. ఉత్పలమాలలో రామాయణ కథాకథనం చేశాడు. ఇది శతక ద్వయం. అచ్చుపడింది. వెస్టువార్డువాళ్లూ, కొండా శంకరయ్యగారుకూడా ప్రచురించారు. చాలా ప్రచారం పొందింది గాని అంత ప్రౌఢమైన రచన కాదు.

50. కర్లపాలెం నరసింహం — నరసింహశతకం చెప్పారు. శార్దూలమత్తేభాలు సమగ్రం. 108 పద్యాలు ఉన్నాయి. కవి అల్లూరుగ్రామంవాడు. ఆ ఊరిదేవునిపైనే చెప్పాడు. (క్రీ.1800)

51. గంగమ్మ గారి నరసింహం — సుప్రసిద్ధమైన కృష్ణ శతకం ఇతడే చెప్పాడు. కందపద్యాలు. చాలాసార్లు అచ్చుపడింది. ఇప్పటికీ ప్రాథమిక వాచకాలలో ఇతని "నీవె తల్లివి తండ్రివి నీవె నా తోడు నీడ" వంటి పద్యాలు ఉంటున్నాయి. వ్యావహారిక రూపాలు శతకం నిండా ఉన్నాయి. భక్తి ప్రతిపాదకం. ఇతని వివరాలు తెలియవు.

52. వెల్లాల నరసింహం — భర్తృహరి సుభాషితాలను కందపద్యాలలోనికి తెనిగించాడు. "వెంకటాచల రమణా!" అనే మకుటం ఉంది. అచ్చుపడింది. కాకినాడ ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు వారు ప్రచురించారు. ఇతడు జటప్రోలు నివాసి.

53. కానుకొలను నాయనప్ప — చింతగుంట పాలెపు పట్టాభిరామశతకం చెప్పాడు. ఇది అచ్చతెనుగు కందశతకం. దీనిని కవి తన పన్నెండో ఏట

చెప్పాడట । ఇదిగాక ఏం వ్రాశాడో తెలియదు.

54. వక్కలంక పంతయ్య — దశరథరామచంద్ర శతకం. "రమ్యగుణసాంద్ర దశరథ రామచంద్ర" అని మకుటం. 128 సీసపద్యాలుఉన్నాయి. స్తుతితో పాటు లోకనీతి కూడా ఉంది ఆర్ 105 (బి)

55. దెందులూరి పద్మనాభం — అల్లమ ప్రభు శతకం. ఉత్పల చంపకాలు. 99 పద్యాలు. వీరశైవం. డి.1474.

56. తాడేపల్లి పానకాలరాయడు — చాలా శతకాలు వ్రాశాడు. నేత్రదర్పణం, వైద్య శాస్త్రార్థ సంగ్రహం అనే శాస్త్రీయ గ్రంథాలు కూడా వ్రాశాడు. (ఆర్ 553) ఏడు శతకాలపేర్లు తెలుస్తున్నాయి. 1)చిత్రబోధశతకం 2)తాడిమళ్ల రాజగోపాలశతకం(?) 3) దేవకీనందన శతకం 4) నృసింహస్వామి శతకం. 5) పార్థసారధిశతకం 6) మానసబోధ శతకం 7) రామ శతకం 8) రుక్మిణీపతి శతకం. "మానసా హరిపాదములాశ్రయింపుమా!" అనే మకుటం కాసుల పురుషోత్తంగారి శతకంలోకూడా ఉంది.

57. పచ్చమెట్ల పాపయ్య — మగటపల్లి కామయ్యసెట్టిమీద ఒక కంద శతకం చెప్పాడు. "మహిషాసురమర్దనీ శివా" అనే మకుటంతో ఉత్పలమాల శతకాన్ని వ్రాశాడు. ఒకటే పద్యం దక్కింది. హనుమద్దండకం కూడా రచించాడు. ఇతని గురించి వివరాలు ఈ సంపుటంలోనే విజయనగరం అనే ప్రకరణంలో ఉన్నాయి.

58. కాసుల పురుషోత్తం — సుప్రసిద్ధుడు. చాలా శతకాలు వ్రాశాడు. ఈ ప్రకరణంలో ఇతని గురించి చెప్పుకొన్నాం.

59. పుల్ల కవి — గోపికావల్లభ శతకం చెప్పాడు. డి. 1544. సీసపద్యాలు. హాస్య శతకం. వేణుగోపాల శతకం కోవలోనిది. చాటు

	పద్య మణి మంజరిలో వేటూరి వారూ, చాటుపద్య రత్నాకరంలో దీపాలవారూ ఇతని పద్యాలు ఉదాహరించారు. శతకం అసమగ్రం. 8 పద్యాలే ఉన్నాయి.
80. పురుషోత్తమ చౌదరి	చాలా క్రైస్తవ కావ్యాలు వ్రాశారు. కీర్తనలు కట్టారు. క్రైస్తవ శతకం వ్రాశారు. వీరి గురించి క్రైస్తవ కావ్యాలు అనే ప్రకరణం చూడండి.
81. రావు పురుషోత్తం	లీలా శుకుని కృష్ణ కర్ణామృతాన్ని కందపద్యాలలోనికి అనువదించాడు. ఇది త్రిశతి. మకుటనియమంలేదు. క్రీ.శ. 1834లోనే దీని ప్రతులు విలేఖరులు వ్రాసుకొన్నారు. (ఆర్. 578)
82. వాసురావుగారి పెరుమాళ్లరావు	భవహర నామ శతకం చెప్పాడు. సీసపద్యాలు. (ఆర్. 275) "వదనజితసోమ భవహర మధుర నామ చండ దానవ భీరు కోదండరామ" అని మకుటం. లేఖకులు దీనిని కోదండరామ శతకం అని పేర్కొనక భవహరనామ శతకం అని వ్రాసుకొనడం గమనించాలి. కవి వీనిని తనఇరవైమూడోయేట చెప్పాడు. స్తుతి. సాధారణం.
83. మండపాక పేరయ్య	నిరోష్ఠ్యంగా దాశరథీశతకం చెప్పాడు. కుముద్వతీ పరిణయం, ఇందుమతీ పరిణయం అనే కావ్యాలు కూడా వ్రాశాడు. రచనలన్నీ నష్టమయ్యాయి. ఈయన మండపాక కామయ్య గారి తండ్రి. పార్వతీశ్వరశాస్త్రిగారి తాత. వంశంలో అందరూ కవులే.
84. పోలవరపు రాయడు	క్రైస్తవ కవి. అంధుడు. జేసు శతకం,జేసు వింశతి వ్రాశాడు. ఇతని గురించి " క్రైస్తవ కావ్యాలు " అనే ప్రకరణం చూడండి.
85. గురవయ్యగారి బసవన్న	అంబా శతకం వ్రాశాడు. ఇది కంచి కామాక్షిపై చెప్పినది.(డి.1489) రచన

దోష భూయిష్టం. స్తుతి.

66. బండి బాపనమ్మ — ఈమె మధుర మీనాక్షి మీద శతకం చెప్పింది. కవనం సొగసుగా ఉందని చరిత్రకారులు భావిస్తున్నారు. ఈమె వివరాలు తెలియవు. మీనాక్షి శతకంలో కంద పద్యాలు ఉన్నాయి. శబ్దాలంకారాలు తగు మాత్రం.

67. మేకా బాపన్న — ఆచంట రామేశ్వర శతకం. సీస పద్యాలు. 1850 లో వ్రాశాడు. ఇతడు మదనగోపాలశతకం కూడా వ్రాశాడు.

68. బాలయ్యగారి బాలకృష్ణయ్య — వరదరాజశతకం వ్రాశాడు. ఇది త్రిశతి. భర్తృహరి సుభాషితాలలాగ మూడు శతకాలు చెప్పి ఆ పద్ధతిలోనే విషయ విభజన చేశాడు. "మంధర ధర కుంద సుందర రదా। వరదా। మురదాన వాంతకా" అని మకుటం. అన్నీ చంపక మాలలు.

69. అడిదం బాల భాస్కరం — మాడుగుల సంస్థానంలో వార్షికం గల కవి. ఒక తారావళి నాలుగు శతకాలూ వ్రాశాడు. 1) జానకీరామ శతకం, 2) భోగలింగశతకం, 3) శ్రీ వెంకటేశ్వర శతకం, 4) సింహశైల నృసింహ శతకం అని పేర్లు తెలుస్తున్నాయి. ఈయన అడిదం సూరన్నగారి వంశంలో వాడు. కాలం క్రీ.శ. 1808-74.

70. మల్లంపల్లి బుచ్చయ్య — రెండు శతకాలు చెప్పాడు. 1) సుందరేశ్వరశతకం. (డి.1809) 2)మహిషాసురమర్దనీ శతకం (డి. 1852). ఇతడు అత్తలూరి పాపయ్య శిష్యుడు. హాలాస్యమహాత్మ్యం కూడా వ్రాశాడు. బ్రౌను దొరగారి దగ్గర పండితుడుగా ఉన్నాడని ప్రతీతి.

71. పంతుల బ్రహ్మదేవయ్య — ధనంజయమహారాజ శతకం చెప్పాడు. కంద పద్యాలు. పార్వతీపురం నివాసి. ఇతర కావ్యాలు కూడా వ్రాశాడు. శతకం అముద్రితం. ఆర్.563 (బి)

72. భుజమెళ్ల భగవద్వ్యాప్తి — వెంకటేశశతకం, గోవిందశతకం అని రెండువ్రాశాడు. మొదటిది కందపద్యాలు. అన్నిరకాల ప్రాసలు. రెండోదాంట్లో నియమాలు లేవట. కాకినాడ ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు వారు మొదటిది ప్రచురించారు. శతక సముచ్చయం. రెండవ భాగం ఉత్తస్తుతి. ఈయన శంకరవిజయం హరికథకూడా వ్రాశాడట. ఇతని జననం 1830 ప్రాంతాలు. జగ్గయ్యపేట.

73. మల్లన — మల్లన యోగి శతకం వ్రాశాడు. కంద పద్యాలు వేమనగారిబాటీ. ఛందస్సుకు, వ్యాకరణానికి ఈ పద్యాలు అతీతాలు.

74. తాడికొండ మల్లన — గుండ్రాజశతకం. కంద పద్యాలు మల్రాజవారిపై చెప్పినశతకం. ఈపద్యాలు వినిపించి మాన్యంపుచ్చుకొన్నాడు.

75. మల్లంపల్లి మల్లికార్జునయ్య — రెండు శతకాలు చెప్పాడు. 1) పెదన అగస్త్యేశ్వరశతకం. శార్దూల మత్తేభాలు. పాండిత్య వికర్షణ చాలా ఉంది. 2) పెదన శ్యామలాంబాశతకం. సీసపద్యాలు. రెండూ కాకినాడ పరిషత్తు వారు ప్రకటించారు. శతక సముచ్చయం రెండో భాగంలో ఉన్నాయి.

76. మిక్కిలి మల్లికార్జునుడు — కావ్యాలు చాలా వ్రాశాడుగాని శతకం ఒక్కటే చెప్పాడు. శార్దూల వృత్తాలలో "రాఘవా! పోతా పృగ్గడ వామమంత్రి హృదయాబ్జినీ బాంధవా !" అనే మకుటంతో రాఘవశతకం చెప్పాడు. ఇతని గురించి ముందే చెప్పుకొన్నాం.

77. సతగాని మాధవయ్య — రామముక్తావళి శతకం చెప్పాడు. శార్దూల వృత్తాలు. మకుటంలో "రామద్రై వాగ్రతీ!" అని ఉన్నా "ముక్తావళి" అన్న పేరు కవే పెట్టాడు. ఆర్ 853 (ఎ). నవరత్నాలలో ఇదే మకుటముండబట్టి రామ నవరత్నాలు కూడా మాధవయ్యే వ్రాశాడని పరిశోధకులు భావిస్తున్నారు.

78. సింహరగండ మునిస్వామి

తిరుపతి దగ్గరనున్న వడమాలపేట వాడు. శ్రీరఘు రామ శతకం వ్రాశాడు. కంద పద్యాలు. భక్తి శతకం.

79. ఉన్నవ యోగానందం

రాజగోపాల శతకం వ్రాశాడు. సీసపద్యాలు. గుంటూరుదగ్గరనున్న ఉన్నవ గ్రామంవాడు. పద్మిని పరిణయం అనే కావ్యం కూడా వ్రాశాడు.

80. పత్రి రమణప్ప

రెండు శతకాలు వ్రాశాడు. 1) విష్ణు సర్వోత్తమ శతకం. శార్దూల మత్తేభాలు 2) వెంకటరమణ శతకం కందపద్యాలు. భక్తి శతకాలు.

81. రాచవేటి కవి

గణికాగుణ ప్రవర్తన తారావళి వ్రాశాడు. వేశ్యల దూషణ. తిరుత్తని వాడు. "సరస దరహాస! భువనరంజన విలాస! బుధ జనోల్లాస! తిరుతని పురనివాస!"అనే మకుటం. ఈతారావళి ప్రసిద్ధమైంది.

82. సాహెబురావా రామన్న

సీతాపతిశతకం వ్రాశాడు. శార్దూలమత్తేభాలు. లోకనీతితోపాటు భక్తి. కన్యాశుల్కాన్ని గర్హించాడు. నరులకు అంకితం ఇవ్వడం ఇష్టంలేని వాడు. శతకం అచ్చుపడింది. పద్యాలు మనోహరంగాఉ న్నాయని వంగూరి వారు అన్నారు. (శతక కవుల చరిత్ర పుట. 552) కవి అంత ప్రౌఢుడుడు కాడనీ వ్యర్థపదాలు జాస్తిఅని శేషాద్రి రమణకవులు అన్నారు. దావిళ్ల: భక్తిరస శతకసంపుటం. 2వ భాగం. పుట 350) కవి క్రీ.శ.1850 వాడు కావచ్చు.

83. శివయోగి రామకృష్ణమూర్తి

వేదాంతశతకం చెప్పాడు. కవిపేరుగాని ఇంటిపేరు గాని తెలియవు. "రామకృష్ణ మూర్తి రమ్యమూర్తి" అనేమకుటం ఉంది కనుక కవిపేరు రామకృష్ణమూర్తి కావచ్చునని పరిశోధకులు భావించారు. ఇతడు శివయోగికనుక అదిఇంటిపేరుగా నేనుకలిపాను. వేమన్నగారి బాటీలో ఆటవెలదులుచెప్పాడు. వేమన్నగారంత

ఎత్తులకు ఎగరగలడు. శతకం అచ్చు పడింది. కాకినాడ పరిషత్తు వారి శతక సముచ్చయం. రెండో భాగంలో ఉంది.

84. భద్రాద్రి రామచంద్రయ్య — భద్రాద్రి జానకీపతి శతకం వ్రాశాడు. నీపేరింటివాడనని కవి దేవునితో చెప్పాడు. అందుచే ఊరి పేరూ కవి పేరూ ఊహించడమైంది. ఉత్పల మాలలు. క్రీ.1588 నుండి 1572 దాకా ప్రతులు ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలో ఉన్నాయి. భక్తి.

85. దిట్టకవి రామచంద్రయ్య — ప్రసిద్ధుడు. నరసారావుపేట మల్రాజు వారి ఆశ్రితుడు. 1)ఉద్దండరామశతకం 2) గొట్టుముక్కల రాజగోపాల శతకం 3) మహిషాసురమర్దనిశతకం 4) రఘుతిలక శతకం 5) రుక్మిణీపతి శతకం అని అయిదు శతకాలుచెప్పాడు. దండకాలు, చాటువులు కూడా రచించాడు.

86. దేవగుప్తాపు రామభద్రయ్య — మొగలితుర్రు సంస్థానంలోని వాడు. భవానీ ధవశతకం వ్రాశాడు. శార్దూలమత్తేభాలు. "మహాదేవా భవానీధవా" అని మకుటం. లోకాన్ని చాలా విమర్శించాడు. సూటిగానూ తిట్టగలడు, సున్నితంగానూ చెప్పగలడు.

87. చీదెళ్ల రామయ్య — కృష్ణశతకం వ్రాశాడు. కందపద్యాలు. వేదాంతం. కవి వివరాలు తెలియవు.

88. కొమర్రాజు రామలింగం — రెండుశతకాలు వ్రాశాడు. రెండూ వీరశైవమే. 1)మల్లేశశతకం. సీసపద్యాలు. 2)వీరభద్రశతకం. కందపద్యాలు. తొలిశతకంలో లోకనీతిఉంది. ఆధునికులలో ప్రఖ్యాతులైన కొమర్రాజు లక్ష్మణరావుగారి తాతగారికి ఈకవి తమ్ముడు.

89. తిరువాయపాటి రామానుజయ్య — చూడికుడతశతకం వ్రాశాడు. ఉత్పలమాలలు. "రంగనాయకీ" అని మకుటం. భక్తి.

90. కొత్తపల్లి లచ్చన్న — దుష్కర ప్రాస సూర్యశతకం కందాలలో వ్రాశాడు. దెల్లయమ్మారావు గారిపై

కూడా కందశతకం చెప్పాడు. దాశరథీ విలాసం అనే ఏడాశ్వాసాల ప్రబంధం కూడా రచించాడు. ఇతడు క్రీ. శ. 1825-75 నడుమవాడని వేదం వెంకట కృష్ణశర్మ గారు వ్రాశారు. (శతక వాఙ్మయ సర్వస్వం. పుట 355) అయితే నిడుదవోలు వారు క్రీ.శ. 1883-1888 అంటున్నారు. (శతక కవుల చరిత్ర అనుబంధం. పుట 857)

91. శ్రీగిరి లక్ష్మన్న — శ్రీరామ శతకం వ్రాశాడు. కంద పద్యాలు 108 ఉన్నాయి. స్తుతి. (ఆర్. 690)

92. పాటూరి లక్ష్మీనరసయ్య — లక్ష్మీనరసింహ శతకం చెప్పాడు. శార్దూల మత్తేభాలు. కవి మంచి పండితుడని వంగూరి వారి అభిప్రాయం. (శతకకవుల చరిత్ర. పుట 583) స్తుతి. దైవలీలల వర్ణన.

93. దేటరాతి లక్ష్మీనరసింహం — కోదండ రామ శతకం చెప్పాడు. నిందాగర్భిత సీసాలు " ఖండ నారాతి భీమ కోదండరామ " అని మకుటం. డి. 1537 లో కొన్ని పద్యాలే ఉన్నాయి. శతకం సమగ్రంగా దొరికింది. అముద్రితం. ఇతడు " పద్మనాభయుద్ధం " కూడా రచించాడు. చారిత్రక కావ్యం. ఇతనివివరాలు ఈ సంపుటం లోనే విజయనగరం అనే ప్రకరణంలో ఉన్నాయి.

94. రాచూరి లక్ష్మీరామదాసు — ఇతడు కూడా చరిత్రకు పనికి వచ్చే శతకం చెప్పాడు. రచన చాలా దుష్టభూయిష్టమైగాని కుంపిణీ యుగంలోని ఎన్నో వివరాలు తెలుస్తాయి. ఇతని శతకం పేరు రాజమహేంద్రవర శ్యామలాంబా శతకం. (డి. 1871). వ్యక్తిగత సమస్యలు వ్రాసుకొన్నాడు.

95. కోటగిరి లింగమ్మ గారి అబ్బాయి — మాతృశతకం వ్రాశాడు. ఉత్పల చంపకాలు "తల్లిని బోల రెవ్వరున్" అని

మకుటం (డి.1853) మాత్తూరి అప్పావు మొదలి రచించిన మాతృ శతకానికి ఇది మాతృక కావచ్చును. అయితే రెండూ విభిన్నాలు. కవి తన పేరు చెప్పుకోలేదు. తల్లిదండ్రులపేరు తెలియచేశాడు. మాతృ శతకం వ్రాసినవాడు కనుక తల్లి పేరుతోనే ఇతణ్ణి జమకట్టుకొందాం.

96. వరాహ వెంకట నరసింహం

ఈయన సూర్యనారాయణ శతకం వ్రాశాడు. శార్దూల వృత్తాలు. ఇంటి పేరు తెలియదు. కవి చెప్పుకోలేదు. అయినా నిడుదవోలు వెంకటరావు గారు ఇతడు వరాహగిరి వంశంలోని వాడని వ్రాశారు. (శతకకవుల చరిత్ర అనుబంధం. పుట842 శతకం అచ్చుపడింది.

97. తోట విజయ రాఘవయ్య

శృంగార పంచాశత్తులు వ్రాశాడు. బాగా ప్రచారంపొందాయి. ఇతణ్ణి గురించి ఈ ప్రకరణంలోనే చెప్పుకొన్నాం.

98. పోచిరాజా వీరన్న

ఆనందలహరి, సౌందర్యలహరి, భర్తృహరి సుభాషితాలను శతకాలుగా రచించాడు. పద్య కావ్యాలు కూడా రచించాడు. ఇతని "భల్లాణ చరిత్రకు" పేరు వచ్చింది.

99. పూసపాటి వీరపరాజా

చిరుత వజీరు శతకం చెప్పాడు. కంద పద్యాలు. చాలా నీతులు. విశాఖ మండలం.

100. పోతులూరి వీరబ్రహ్మం

కాలజ్ఞాన తత్త్వాలు రచించిన యోగి. ఈయన ఒక శతకం కూడా వ్రాశారని ప్రతీతి. ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయం లో ఒక కాళికాంబశతకం ఉంది. (డి. 9823) "కాళికాంబ హంస కాళికాంబ" అనే మకుటం కొన్ని పద్యాలలో "కాళీ" అనే మకుటం కొన్ని పద్యాల లో ఉన్నాయి. ఈ శతకం బ్రహ్మం గారే చెప్పారేమో. ఇంకా పరిశోధించాలి.

101. రామభట్టు వీరరాఘవయ్య

కస్తూరి రంగ శతకం చెప్పాడు. అయితే పూర్తి చేయలేదు. 75 వ పద్యంతో ఆగిపోయింది. సీస పద్యాలు. యథేచ్ఛమైన భాషా ప్రయోగాలు చేశాడు. ఈ శతకాన్ని వాద్దేపు కామరాజు పూర్తి చేశాడు. ముద్రితం.

102. బాణాల వీర శరభయ్య

కాళహస్తి సాంబశివ శతకం చెప్పాడు. చిత్తమొచ్చిన పదప్రయోగాలు చేయడంలో ఎవరూ ఇతనికి సాటిరారు. వ్యాకరణం వెళ్ళేతోవలో ఈయన పడవడు. పండితులకు అర్థం కాని సమాసాలు, పామరులు నెత్తి మీద పెట్టుకొనే ఉత్పలాలు. సాంబశివ శతకం చాలామంది చాలా సార్లు అచ్చు వేశారు. ఇతని గోరంట్ల మాధవ శతకం మాత్రం ఇంత అధ్వాన్నం కాదు. సంస్కృతం జోలికి అట్టే పోలేదు. కనుక జాతీయాలతో శృంగార భావాలు బాగున్నాయి. (డి. 1545) గోరంట్ల మాధవాష్టకం కూడా ఇతడే వ్రాశాడేమో.

103. పండితారాధ్యుల వీరేశలింగం

ఈయన మూడు రచనలు చేశాడు. ఛాయామతా అనే మకుటంతో శార్దూల మత్తేభాలతో శనైశ్చర నక్షత్రమాల వ్రాశాడు. (ఆర్. 334) రాజరాజేశ్వరీ శతకం శార్దూలమత్తేభాలలో చెప్పాడు. (ఆర్. 333) భవానీ శతకం కూడా వ్రాశాడు. ఇవి కందపద్యాలు. (ఆర్. 332) కవి క్రీ. శ. 1890 వాడని విడుదవోలు వెంకటరావు గారు అన్నారు. (శతక కవుల చరిత్ర పుట.878) కొంచెం పాతవాడేమో.

104. చిలకమర్రి వెంకట కవి

ఈయన గోపబాలక శతకం వ్రాశాడు. ఆర్. 221 (డి. ఉత్పల చంపకాలు. విష్ణు స్తుతి. కాకర్లపూడి వారి ఆశ్రితుడు కాబోలు. రుక్మిణీ గోపాల సంవాదం అనే తలుపులదగ్గర పాటను కూడా

	వ్రాశాడు. ఆర్. 221 (డి). ఇందులో "ఇఘునైనా" "అఘుహర" అనే ప్రాస ఉంది.
105. గోపీనాథం వెంకట కవి	సుప్రసిద్ధుడు. వెంకటగిరి సంస్థానం. ఈయన్ని వెంకయ్య శాస్త్రులు గారని పిలిచేవారు. చాలా రచనలు చేశాడు. బ్రహ్మానందశతకం వ్రాశాడు. ఈయన గురించి ముందే చెప్పుకొన్నాం.
106. ముడుంబి వెంకట కృష్ణమాచార్యులు	"కృష్ణాదీన రక్షామణీ" అనే మకుటంతో శతకం చెప్పాడు. స్తుతితో పాటు నీతులు కూడా ఉన్నాయి. ఉత్తర రామాయణాన్ని ద్విపదగా, అధ్యాత్మ రామాయణాన్ని పద్యకావ్యంగా రచించాడు. శ్రీరామ స్తవ చూర్ణికను, పోలేరమ్మ దండకాన్ని కూడా చెప్పాడు.
107. కొండూరి వెంకటదాసు	"కృష్ణా దీన చింతామణీ" అనే మకుటంతో ఇతడో శతకం చెప్పాడు. స్తుతి. ఈయన భార్గవ పురాణం కూడా రచించాడు.
108. ఫక్కి వెంకట నరసయ్య	సుప్రసిద్ధమైన కుమారీ శతకం రచించాడు. ఇతర రచనలు కూడా చేశాడు. అవి ప్రచారంలోకిరావడం అలాఉంచి వెలుగుకూడా చూడలేదు. ఇతని గురించి ఈ ప్రకరణంలో చెప్పుకొన్నాం.
109. మాటూరి వెంకటప్పయ్య	భూరిగుణజాలశతకం వ్రాశాడు. మధిర నివాసి. శతకం అముద్రితం. పాటలు, పదాలు చెప్పాడు.
110. తటవర్తి వెంకట మంత్రి	రామమనోహర శతకం చెప్పాడు. విష్ణుస్తుతి. ఉత్పలమాలలు.
111. ఆకొండి వెంకటయ్య	మూడుశతకాలు వ్రాశాడు. రామప్రభూ శతకం ఒక్కటే దొరుకుతుంది. రామ శతకం, శ్రీరమణ శతకం అనేవి రాశాడని మాత్రం తెలుస్తోంది.
112. సారిపాక వెంకటయ్య	ఈయన కూడా ఒక రామశతకం వ్రాశాడు. (ఆర్. 401) కంద పద్యాలు. స్తుతి.

113. మరింగంటి వెంకట రాఘవాచార్యులు

నల్లగొండ జిల్లా కనగల్లు. కేశవ స్వామి శతకం. క్షమా వింశతి వ్రాశాడు. శతకం అచ్చుపడింది. భక్తి.

114. బాల చక్రపురం వెంకట రామయ్య

వేదనారాయణ శతకం రచించాడు. శార్దూల మత్తేభాలు. ఈయన్ని ఎవరో కంకంటి పాపరాజుతో సరిపోల్చారు. ఇలా పొగడారు.

"కంకంటి పాపరాజని
కొంకక యనవలయు మిమ్ము గొబ్బున గోవిం
దాంకిత శతకము వినినన్
వెంకట రామార్యవర్య విహితౌదార్యా.
(డి. 1720)

ఈ శతకంలో అంతటి కవిత్వముందో లేదో.

115. పోలిపెద్ది వెంకట రాయలు

సుప్రసిద్ధుడు. వేణుగోపాల, లావణ్య శతకాలు వ్రాశాడు. తిట్ల దండకం చెప్పాడు. ఇతని గురించి చాలా చెప్పుకొన్నాం.

116. తక్కసీల వెంకన్న

సీతారామ శతకం వ్రాశాడు. ఆలంపూరు ప్రాంతాలవాడు. పార్వతీ దండకం కూడా చెప్పాడు. శతకం అచ్చుపడినట్టు లేదు.

117. వంకాయలపాటి వెంకటరాయ శాస్త్రి

కోలంక మదనగోపాల శతకం చెప్పాడు. నిందాగర్భితం. వేణుగోపాల శతకం కోవలోనిది. సీసపద్యాలు. కొన్నిచోట్ల మోటు మాటలు ఉన్నాయని చరిత్రకారుల ఫిర్యాదు. (వంగూరి వారి శతకకవుల చరిత్ర పుట 521) కూచిమంచి వెంకట్రాయల మేనమామ.

118. తిప్పాభట్ల వెంకట శివయ్య

సంతాన గోపాల శతకం చెప్పాడు. (ఆర్. 322). స్తుతి. సీస పద్యాలు. సరస దరహాస యేలూరి పురనివాస గోపికాలోల సంతానగోపాలబాల" అని

ముకుటం. కవే దానికి స్వయంగా సంస్కృతంలో టిప్పణి వ్రాశాడు. దాని పేరు సంజీవని' తెలుగుశతకానికి సంస్కృతటీక ఎందుకో. వివిధ కోశాలలోని అపురూప శబ్దాల సంగతి గీర్వాణంలోనే చెప్పాలి కాబోలు.

119. వేల్పూరి వెంకన్న

జానకీరామ శతకం చెప్పాడు. సీస పద్యాలు; ప్రతి. ఈ శతకమేకాక యక్షగానాలూ, పద్యకావ్యాలూ కూడా వ్రాశాడు. 1) కంద తారావళి 2) గోవ్యాఘ్ర చరిత్రం, పద్యకావ్యం 3) గౌరీ శంకర విలాసం, నాట్య ప్రబంధం 4) విచిత్ర రామాయణం, పద్య కావ్యం. 5) శ్రీరామ లీల యక్షగానం. ఇతని విచిత్ర రామాయణం ఒఢ్ర గ్రంథానికి అనువాదం.

120. ఝుంఝూమారుతం వెంకట సుబ్బయ్య

ఈయన ఒక సూర్యనారాయణ శతకం వ్రాశాడు. శార్దూల వృత్తాలు. కొన్ని పంచపాదులు, కొన్ని షట్పదులు. మయూరుని సూర్య శతకానికి అనుసరణ. ఆరోగ్యం కోసం ఈయన దీనిని వ్రాశాడట.

121 . పరిమి వెంకటాచలం

సంగమేశ్వరశతకం వ్రాశాడు. ఉత్పల చంపకాలు. "కూడలి సంగమేశ్వరా !" అని ముకుటం. గుంటూరు జిల్లా జాగర్లమూడి దగ్గర కృష్ణా తుంగభద్రల కూడలి ఉంది. ప్రతి.

122. నిముషకవి వెంకటేశం

జగన్నాథయోగిశతకం వ్రాశాడు వేదాంతం. గొడే జగన్నాథరావు గారి మీద చెప్పినది. సీస పద్యాలు.

123. నిష్టల వెంకటేశ్వరులు

మల్లికార్జున శతకం చెప్పాడు. ఉత్పల మాలలు. శివకందాష్టకంకూడావ్రాశాడు.

124. వెలిదేటి వెంకట్రామయ్య

25 శతకాలు వ్రాసినట్టు కృష్ణార్జున సంవాదం అనేకావ్యంలో చెప్పుకొన్నాడు. ఒక్క శతకం కూడా మిగలలేదు.

125. కూచిమంచి వెంకట్రాయుడు	మదనగోపాల శతకం చెప్పాడు. ఆర్. 287 సీస పద్యాలు. వంశాయలపాటి వెంకటరాయశాస్త్రి మేనల్లుడు. శిష్టు కృష్ణమూర్తి గారి స్నేహితుడు. దేవులపల్లి సీతారామ శాస్త్రి గారి శిష్యుడు. ఛందో వ్యాకరణవిషయం. ఆర్ 882. (బహుశా ఇదే సకల లక్షణసార సంగ్రహాభిప్రాయం కాబోలు) సుకవి జనమనోరంజని కూడా వ్రాశాడు. (ఆర్. 912). శతకం విష్ణు స్తుతి.
126. మద్దిరాల వెంకటరాయుడు	హంకారిణీ శతకం చెప్పాడు. ఆర్. 277. ఉత్పలమాలలు. పిఠాపురం దేవతపై చేసిన స్తుతి.
127. మోదుకూరి శంకరయ్య	ధీరధీ శతకం చెప్పాడు. రామ స్తుతి. చంపకమాలలు. ఆర్ 305 (బి) పిచ్చి పాండిత్యం.
128. శంకర శంకరయ్య	రాచబిడ్డశతకం చెప్పాడు. ఇదీ రాముని పై చెప్పినదే. రామాయణ వివరణ. రామనామ ప్రశస్తి గల గీత శతకం.
129. వాకలపురి శంకరుడు	భైరవ శతకం చెప్పాడు. డి. 1647 ఉత్పలచంపకాలు. లోకనీతి, శైవ స్తుతి ఉన్నాయి. ఇతడు బంగారంతో విగ్రహాలు చేసే శిల్పి.
130. వెలివెల శంభుమూర్తి	మరుమళ్ల వీరశంకరశతకం చెప్పాడు. డి. 1862 ఉత్పల చంపకాలు. శృంగారం.
131. శాంతానందయోగి	రామ శతకం చెప్పాడు. కందాలు.
132. శ్రీనివాసయ్య	త్రిపురసుందరీశతకంఉత్పలమాలలు. తప్పుల తడక. పంచపాదులు. స్తుతి.
133. శ్రీశైలపతి	భ్రమరా మనోహర శతకం చెప్పాడు. డి.1848. ఉత్పల చంపకాలు. శివస్తుతి. కార్వేటినగరం ఆస్థానంలోనివాడు. వంశానుక్రమ దర్పణ టీక కూడా వ్రాశాడు. డి. 2848
134. నల్లాని చక్రవర్తి సంపత్కుమార శ్రీనివాస వెంటాచార్యులు	"తిరుమల వేంకటేశ దేవా ధీశా" అనే కందశతకం చెప్పాడు. గోదావరి జిల్లా

	ము క్రీశ్వ రపురం వాడు. భక్తి.
135. కొమరగిరి సంజీవి	శశాంకశేఖర శతకం చెప్పాడు. ఉత్ప లచంపకాలు. ఇది రెండు గడియలలో ఆశువుగా చెప్పినది. కొన్ని పద్యాలు ముకుందమాల శ్లోకాలకు తెనిగింపులు.
138. అడిదం సన్యాసి	రెండు శతకాలు చెప్పాడు. కేశవ శత కం. ఉత్పలమాలలు. ఆర్ 307 (బి); రుద్ర శతకం. కంద పద్యాలు ఆర్. 307 (సి) ఈయన చెరువుమీద పద్యా లు చెప్పిన అడిదం రామయ్యగారి మనుమడు.
137. శిష్టు సర్వశాస్త్రి	ఈయన శిష్టు కృష్ణమూర్తిగారి కొడుకు. కాళహస్తి సంస్థానంలో ఉన్నాడు. దామె ర వెంకటరావు గారి అనుజ్ఞతో జ్ఞాన ప్రసూనాంబికాశతకం చెప్పాడు. ఆర్. 718 స్తుతి. అచ్చు పడింది. ఇతని చాటు పద్యాలు చాలా ఉన్నాయి.
138. పారనంది సర్వేశ్వర శాస్త్రి	బాలకులకోసం, భక్తుల కోసం బ్రహ్మ పురి శతకం చెప్పాడు. కందపద్యాలు. "వెంకటేశ బ్రహ్మపురీశా" అని మకు టం. బరంపురం వాడేమో.
139. మరింగంటి సింగరాచార్యులు	సీతాపతి శతకం చెప్పాడు. శార్దూలమ త్తేభాలు. రామాయణంలోని కొన్నిఘట్టా ల హేతు నిర్ణయం చేశాడు. (కాకినాడ పరిషత్తు గ్రంథ సంఖ్య. 2588)
140. చేకూరు సిద్ధయ్య	వేణుగోపాల శతకం వ్రాశాడు. సీసప ద్యాలు. "ఎల్లమాంబాపురీవాస! హిత వి లాస-వేణుగోపాల పాలిత విబుధజాల!" అని మకుటం. ఈయన విష్ణు పురాణం వంటి చాలా కృతులు తెనిగించాడట.
141. కర్లపాలెం సింగన్న	నృసింహశతకం వ్రాశాడు. మత్తేభవృ త్తాలు. భక్తి శతకం. కవి. మంత్రశాస్త్ర వేత్త. వేదాంతి.
142. ఆదివెర్ల సీతారాముడు.	జానకీపతి శతకం చెప్పాడు. ఉత్పల చంపకాలు. శతకం చాలా ప్రౌఢంగా

ఉందని వంగూరి వారు అన్నారు. (శతక కవుల చరిత్ర. పుట 435)

143. కాళహస్తి సుబ్బారాయుడు — భోగినీశతకం చెప్పాడు. సుబ్బసాని అనే వేశ్య అడిగి తన మీద చెప్పించుకొంది. శృంగారం. సీసపద్యాలు.

144. అనంతరాజు సుబ్బారావు — సదాశివశతకం. సీసపద్యాలు. కార్వేటి నగరంలోని దేవునిపై చెప్పాడు. ప్రతి సీసంలో గర్భిత వృత్తాలు, ఇతర ఛందాలు ఉన్నాయి. గారడీ శతకం.

145. పులిగంటి సుబ్బారావు — కోదండ రామ శతకం చెప్పాడు. కవిరాజానగరం వాడు. ఇందులో నిర్దుష్ట ప్రయోగాల కోసం వెదకడం కుమ్మరి ఆరంలో. బంగారం కోసం వెదకడం అని పరిశోధకులఅభిప్రాయం. (శతక వాఙ్మయ సర్వస్వంలో వేదం వారు. పుట. 348)

146. మదిన సుభద్రయమ్మ — ఈమె చాలా శతకాలు వ్రాసింది. శ్రీరామ దండకం కూడా చెప్పింది. గోడే వారి ఆడబడుచు. వాళ్ల గురించి చెప్పుకొన్న ప్రకరణంలో ఈమె గురించి కూడా చాలా ఉంది.

147. విస్సాప్రగడ సూరయ్య — లక్ష్మీనారాయణ శతకం. డి. 1841. శార్దూలవృత్తాలు. ఏకాక్షరప్రాస. స్తుతి.

148. ఎర్రమిల్లి సూర్యప్రకాశం — వాయుడింభ శతకం అనే పేర ఆంజనేయునిపై సీస పద్యాలు చెప్పాడు.

149. మంత్రిప్రగడ సూర్యప్రకాశం — భీమలింగ శతకం వ్రాశాడు. ఇతడు కృష్ణార్జున చరిత్ర అనే రెండర్థాల కావ్యం, సీతారామచరిత్రకూడా రచించాడు. మాడుగుల సంస్థానంలో ఉద్యోగి.

150. ఊటంకోట సోమయ్య — సోమేశ శతకం వ్రాశాడు. డి. 1821. కోశాలపురంలోని దేవునిపై చెప్పాడు. వీరశైవం.

151. కూచిమంచి సోమ సుందరం — రెండు శతకాలు చెప్పాడు. 1) కొప్పులింగ శతకం. మత్తేభశార్దూలాలు. పలివెల కొప్పులింగేశ్వరునిపై చెప్పినది. బాగా ప్రచారం పొందింది. 2) భక్త

చింతామణీ శతకం. మత్తేభ శార్దూలా
లు " సాంబా భక్త చింతామణీ " అని
మకుటం. శివస్తుతి.

(ఈ శతక కవులలో పద్య కావ్యాలను వ్రాసిన వాళ్ళ గురించి ఆయా ప్రకరణాల్లో విపులంగా చెప్పుకొన్నాం. కొందరు అజ్ఞాత కవులు వ్రాసిన శతకాలు ఈ యుగంలోనివే ఉన్నాయి.)

అనుబంధం - 2

క్రైస్తవ మత విస్తరణ - కాలక్రమ సూచిక

1597 - వెంకటపతి రాయలవద్దకు ఇద్దరు జెసూటు ఫాదరులు వచ్చారు.
1615 - జెసూటు ఫాదరులు చంద్రగిరి నుండి గోవాకు వెళ్ళి పోయారు.
1617 - బందరులో విలియం మెక్వార్ల్ అనే ఆంగ్లేయుడు ఫ్యాక్టరీ కట్టాడు.
1820 - ట్రాంక్విబారులో డేనులు గిడ్డంగి కట్టుకొన్నారు.
1626 - మధురలో రాబర్ట్ డి-నోబిలి హిందూ సన్యాసుల వేషంలో "తత్వబో ధానంద స్వామి" అనే పేర ప్రచారం సాగించాడు.
1847 - మదరాసుకు మతగురువులు ఇంగ్లాండు నుండి వచ్చారు. (దాక్షిన్సు, పూజారులు)
1853 - బందరుకు మత గురువులు వచ్చారు (ప్రొటెస్టాంటు పూజారి)
1681 - రెవరెండు జె మేనార్డు తమిళదేశంలో ఉన్నాడు. (ఇతనికి పరమానం ద గురువు అనే పేరు ఉంది.)
1670 - మచిలీపట్నంలో పోర్చుగీసువారి చర్చి ఒకటి ఉండేది.
1677 - మదరాసు కోటలో ఆంగ్లో ఇండియన్ల కోసం ఒక పాఠశాల కట్టారు.
1680 - సెంటు మేరీ చర్చికి మదరాసులో పునాది వేశారు. ఇదే మొదటి ప్రొటెస్టాంట్ దేవాలయం.
1692 - ఇంగ్లండు నుండి కడలూరుకు మత గురువులు వచ్చారు.
1698 - హిందూ దేశంలోని ప్రతి మత గురువూ దేశభాషలు నేర్చుకొని మత ప్రబోధం చేయాలనే నియమం వచ్చింది.
1700 - ఫ్రాంసుదేశపు రాజు పధ్నాలుగో లూయీ ఆరుగురు మత బోధకుల్ని పుదుచ్చేరికి పంపాడు.
కర్ణాటక మిషన్ స్థాపన జరిగింది.
ఫెర్రిమాడ్యూట్ : తొలిమిషనరీ. మొదటి బాప్తిస్మం ఇచ్చినవాడు.
1701 - చిత్తూరు జిల్లా పుంగనూరులో ఒక వెలమ కుటుంబానికి ఫాదర్ మాడ్యూట్ మత దీక్ష ఇచ్చాడు.
1703 - ఫాదర్ లీగాక్ ఇండియాకు వచ్చాడు.
1704 - జీన్ బాప్టిస్ట్ డిలా ఫాంటైన్ : పుంగనూరు. మిషన్ స్థాపకుడు. కృష్ణాపురం పాలెగార్లలో మంచి పలుకుబడి. కృష్ణాపురంలో 1718 లో మరణించాడు.
1708 - ట్రాంక్విబారుకు డేనిష్ మతగురువులువచ్చారు. వీళ్ళే భారతదేశానికి

వచ్చిన తొలి ప్రాటెస్టాంటు గురువులు.

1709 - కోలారు జిల్లాలోని చిక్కబళ్ళపురంలో చర్చి కట్టారు.

1711 - మాడ్విట్ స్వాములవారికి బ్రాహ్మణులు విష ప్రయోగం చేశారు.

1712 - యస్‌పిసికె. వారు ట్రాంకోబారుకు ఒక అచ్చు యంత్రాన్ని పంపారు. క్రైస్తవ జ్ఞానాభివృద్ధిసంఘం) అనంతపురంలోని కృష్ణాపురంలో భీమశెట్టి రంగప్ప మొదటిసారిగా మతదీక్ష పుచ్చుకొన్నాడు.

1715 - ఫాదర్ లీగాక్ మాది గుబ్బ - ఆలమూరు గ్రామాల తుమ్మారాయప్పరెడ్డికి మతదీక్ష ఇచ్చారు. ఫాదర్ లీగాక్ పేరు తెలుగులో సంజీవనాథ స్వామి.

1717 - రెవరెండ్ - జె మేనార్డు ధరమానంద గురువు తమిళదేశం నుండి వెళ్ళిపోయాడు.

1718 - షూల్జి భారతదేశానికి వచ్చాడు.

1721 - ఫ్రాంకాయ్‌ం కారన్ కలరాతో చనిపోయాడు.

1725 - మహారాష్ట్ర సర్దారు. మాదిగుబ్బ. ఆలమూరు గ్రామాలు దోచుకున్నారు. రెండు గ్రామాల రెడ్లు దూపాటి సీమలోని బుక్కాపురంలో తలదాచుకున్నారు. ఈ మూలంగా నెల్లూరు జిల్లాలో క్రైస్తవం వ్యాపించింది.
మెమ్మోయుస్ రెనీగర్గ్‌మ్ : వెంకటగిరిలో చర్చికట్టాడు. పెద్దారికట్లలో ఇంకొకటి కట్టాడు. 40 సంవత్సరాలు సేవచేసి 1754 లో పోయాడు. వయస్సు 72.

1728 - షూల్జి - ట్రాంకోబారు నుండి కడలూరు, మదరాసు ప్రళయ కావేరి పట్నాలకు సందారం చేశాడు.
జాన్‌కాల్‌మిట్-సత్యబోధస్వాములవారు. తుమ్మారాయప్పకు క్రైస్తవం ఇచ్చాడు. 1740 లో చనిపోయాడు. సంస్కృత పండితుడు. (గ్రంథ సంపాదకుడు)

1727 - ధామస్ కన్సెట్స్ మద్రాసుకు వచ్చాడు. షూల్జి కొత్త నిబంధన అనువాదాన్ని పూర్తిచేశాడు.

1730 - ఇంగ్లీషులో తెలుగు వ్యాకరణాన్ని వ్రాసిన రెవరెండు కన్సెట్టస్ మదరాసులో చనిపోయాడు.
పెరీడుచాంప్. కృష్ణాపురంలో ఉన్నాడు. తరువాత బెంగాల్‌కు వెళ్ళిపోయాడు.

1733 - ఎటైనీలీగాక్. 1733 దాకా తెలుగుదేశంలో ఉన్నాడు. తరువాత కర్ణాటక మిషన్ అధిపతి అయ్యాడు. ఇతని భారతీయ నామం సంజీవనాథ స్వామి

1738 - సంజీవనాథ స్వామి డిసెంబరు 24 న పరలోక గతుడయ్యాడు. కృష్ణాపురంలో సమాధి చేశారు.

1739 - ఆన్టోనిమోజాక్ తరువాత బెంగాలు వెళ్ళిపోయాడు.

1740 - జీన్ బాప్టిస్ట్ డ్యు ట్రెమీల్లీ (పాండిచేరిలో 1758 లో పోయాడు).

1741 - ఫ్రాంకాయిస్ లూయీ డిలావర్-పుంగనూరు, చిత్తూరు జిల్లా. పుష్పగిరి.
లూయీ కోస్టాస్-నెల్లూరుకు దక్షిణాన ఉన్న పుష్పగిరి.

1743 - కడప జిల్లాలోని కంబాల దిన్నెలోని ఫాదరుగుడిని నిజాం సైనికులు నేలమట్టం చేశారు.
మాదిగుబ్బ-కృష్ణాపురాలలోని క్రైస్తవగుళ్లు కూడా పడగొట్టించారు.
వెంకటగిరి ప్రాంతాల గూడా అదే గతి పట్టింది.
మూర్డి భారతదేశం వదలి వెళ్ళిపోయాడు.
ఫ్రాంకాయిస్ లూయి డిలావర్ : 1751 దాకా ఉన్నాడు. ఇతని తరువాత జీన్ బాప్టిస్ట మార్టిన్ వచ్చాడు. కంబాల దిన్నె నుంచి పారిపోయాడు.
నికోలస్ పాసివిన్ - బళ్ళాపురంలో భాష నేర్చుకొన్నాడు. 1780 లో పుదుచ్చేరిలో పోయాడు.

1759 - ఫ్రెంచి వాళ్లు ఉత్తర సర్కారులలో ఓడిపోయారు. ఇంగ్లీషు వాళ్ళనే నిజాం ఆదరించాడు. పదిహేను రోజులలోగా కృష్ణదాటి వెళ్ళిపొమ్మని హుకుం జారీచేశాడు.

1770 - గుంటూరు ప్రాంతాలలో తప్ప తక్కినచోట్ల క్రైస్తవం క్షీణించింది.

1777 - హెన్రీ అర్నాల్డు : తెలుగు క్రైస్తవుల్ని బెల్లంపల్లికి తీసుకువచ్చాడు. 1808 లో పోయాడు.
మచిలీపట్నం - జార్జి మేనెన్టు : తరువాత సంవత్సరం ఓలేరులో ఉన్నాడు. తెలుగు క్రైస్తవులను వేళచేరికి తీసుకువచ్చాడు. మద్రాసులో 1812 లో పోయాడు.

1787 - బందరు కోటలో ఒక ఫ్రెంచి యువతి సెంట్ ఆండ్రూస్ చర్చి కట్టించింది.

1822 - మంగళగిరి ఆనందయ్య రచించిన వేదాంత రసాయనాన్ని ఫాదరు జె. బాలనాథయ్య, ఫాదర్ టి. రాజనాథయ్యలు ప్రకటించారు.

సంప్రదించిన గ్రంథాలు - వ్యాసాలు

ఆరుద్ర	"సమగ్ర ఆంధ్ర సాహిత్యం"-సంపుటాలు ఎం. శేషాచలం అండ్ కంపెనీ, మద్రాసు, 1985-68.
కృపాచారి, గుజ్జర్లమూడి	"తెలుగు సాహిత్యానికి క్రైస్తవుల సేవ", నాగార్జున యూనివర్శిటి, గుంటూరు, 1983.
చంద్రశేఖర రెడ్డి, నల్లపరెడ్డి (సంపా)	విక్రమ సింహపురి మండల సర్వస్వం", (తృతీయ ఖండం) జిల్లాపరిషత్ నెల్లూరు, 1963.
చలపతి రంగారావు, శ్వేతా	శ్రీ బొబ్బిలి సంస్థానాధిపతుల చరిత్రము", వైజయంతి ముద్రాక్షరశాల, చెన్నపురి, 1902
జోగారావు యస్వీ	"ఆంధ్ర యక్షగాన వాఙ్మయ చరిత్రము", వాల్తేరు, 1961.
(?)	"తిట్లదండకం"(ప్రకాశకులు -కౌశిక), ఉదయరంజని పబ్లిషర్స్, మద్రాసు.
తిరుపతి వెంకట కవులు	"నానారాజ సందర్శనం", తిరుపతి వేంకటేశ్వర పబ్లికేషన్స్, రాజమండ్రి, 1954.
తిరువేంగళనాథుడు (చిన్నన్న), తాళ్ళపాక	"పరమయోగి విలాసం", పిఠాపురం రాజా వారు ముద్రించినది, కాకినాడ, 1928.
దొణప్ప, తూమాటి	"ఆంధ్ర సంస్థానములు సాహిత్య పోషణము", ఆంధ్ర విశ్వకళా పరిషత్తు, వాల్తేరు, 1969.
నాగేశ్వరరావు పంతులు, కాశీనాథుని	"ఆంధ్ర వాఙ్మయ సూచిక", ఆంధ్రపత్రికాకార్యాలయం, చెన్నపురి 1929.
పద్మావతి, ఆర్.	" బ్రౌను తెలుగు కావ్య సముద్ధరణము ", నవ్య పరిశోధక ప్రచురణలు, తిరుపతి, 1986.
పిచ్చయ్య శాస్త్రి, దీపాల (సంపా)	" చాటుపద్య రత్నాకరం ", 3 వ కూర్పు, నెల్లూరు, 1981.

ప్రభాకరశాస్త్రి, వేటూరి	"చాటుపద్య మణిమంజరి" (ద్వితీయ భాగం, వే.శంకర శాస్త్రి గారిచే ప్రకటితం, మద్రాసు, 1922.
ప్రభాకరశాస్త్రి, వేటూరి	"చాటుపద్యమణి మంజరి", వావిళ్ల రామస్వామి శాస్త్రులు అండ్ సన్స్, చెన్నపురి, 1961.
ప్రభాకర శాస్త్రి, వేటూరి	"చాటుపద్య మణి మంజరి" (రెండు భాగాలు), మణిమంజరి ప్రచురణలు, హైదరాబాదు, 1988.
బంగోరె (సంకలనం)	"బ్రౌన్ జాబులు-తెలుగు జర్నలిజం చరిత్ర", నెల్లూరు, 1973.
రజనీకాంతరావు, బాలాంత్రపు	"ఆంధ్ర వాగ్గేయకార చరిత్ర", విశాలాంధ్ర పబ్లిషింగ్ హౌస్, విజయవాడ, 1975 (స్వతంత్ర ఆర్ట్ ప్రింటర్స్, విజయవాడ, 1958)
రాజేశ్వర శర్మ, అమరేశం	"ఆంధ్రవ్యాకరణ వికాసము" (ద్వితీయ భాగము, ప్రాచ్య విద్యా పరిషత్తు, కామారెడ్డి, 1977.
రామచంద్ర వెంకట కృష్ణారావు, కొద్వెర్లకోట	"శకుంతలా పరిణయము", ఆనంద ముద్రాక్షరశాల, 1900.
రామరాజు, బి.	"తెలుగు జానపద గేయ సాహిత్యం" హైదరాబాదు, 1958.
రామరాజు, బి.	"మరుగుపడిన మాణిక్యాలు", గోలకొండ పత్రిక ప్రచురణ, 1961.
రామారావు, అడిదం	"విస్మృత కళింగాంధ్ర కవులు", ప్రథమ భాగం, ఆంధ్ర విజ్ఞాన సమితి, విజయనగరం, 1940.
లక్ష్మీపతిశాస్త్రి, శ్రీపాద	"నన్నెచోడదేవ కుమార సంభవ విమర్శ", విశ్వవిద్యాలయ ప్రచురణ, మద్రాసు, 1937.
వీపూరయ్య, కడియాల	"బ్రహ్మంగారి నాటకం", రఘుపతి బుక్‌షాపు ప్రచురణ, తెనాలి, 1961.
వీర బ్రహ్మం, పోతులూరి	"కాలజ్ఞాన తత్త్వాలు", ఎస్‌వి. గోపాల్ అండ్ కో, మద్రాసు (సి. వి. కృష్ణా బుక్ డిపోదారు వారు కూడా).
వీరభద్రరావు, కొత్తపల్లి	"తెలుగు సాహిత్యంపై ఇంగ్లీషు ప్రభా

వం", స్వంతప్రచురణ, ఢిల్లీ, సికిందరాబాదు, 1960.

వీర రాఘవాచార్యులు, కొండూరి — "మన గురు దేవుడు" (బ్రహ్మంగారి సంక్షిప్త చరిత్ర).

వీరాస్వామయ్య, ఏనుగుల — "కాశీయాత్ర చరిత్ర", (తృతీయ ముద్రణం) -సంపాదకులు దిగవల్లి వెంకటశివరావు, బెజవాడ, 1941.

వీరేశలింగం, కందుకూరి — "ఆంధ్రకవుల చరిత్ర" (3వ భాగం), హితకారిణి సమాజం, రాజమండ్రి, 1950.

వెంకటకృష్ణ శర్మ, వేదం — "శతక వాఙ్మయ సర్వస్వం", (ప్రథమ సంపుటం), మద్రాసు, 1954.

వెంకటరామమూర్తి, గిడుగు — "ఆంధ్ర పండిత భిషక్కుల భాషా భేషజం", విశాలాంధ్ర ప్రచురణాలయం, విజయవాడ, 1958.

వెంకటరామమూర్తి, గిడుగు — "బాలకవి శరణ్యం", విశాలాంధ్ర ప్రచురణాలయం, విజయవాడ, 1958.

వెంకటరామమూర్తి, గిడుగు — "వ్యాసావళి", (రెండో ముద్రణ), విశాలాంధ్రప్రచురణాలయం, విజయవాడ, 1958.

వెంకటరావు, నిడుదవోలు — ఆంధ్ర వచన వాఙ్మయం", ఆంధ్ర గ్రంథమాల, 1954; లక్ష్మీకాంత నిలయం, హైదరాబాదు, 1977.

వెంకటరావు, నిడుదవోలు — "దక్షిణ దేశీయాంధ్ర వాఙ్మయం", మదరాసు విశ్వ విద్యాలయం, మద్రాసు, 1960.

వెంకటరావు, నిడుదవోలు (పీఠిక) — "దాశరథీ శతకం", యం. శేషాచలం అండ్ కంపెనీ, మద్రాసు, 1982.

వెంకటరావు, నిడుదవోలు (పీఠిక) — "భగవద్గీతా శాస్త్రము "-వావిళ్ల, 1951.

వెంకటరావు, నిడుదవోలు — "శతక కవుల చరిత్ర-అనుబంధం" (వంగూరివారి శతకకవుల చరిత్రలో).

వెంకటరావు, నిడుదవోలు — "శతక సంపుటం", (ప్రథమ భాగం), ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ ప్రచురణ, హైదరాబాదు, 1966.

వెంకటశాస్త్రి, చెళ్ళపిళ్ళ — "కథలు-గాథలు", (ద్వితీయ భాగం), చెళ్ళపిళ్ళ వెంకట శాస్త్రి సన్స్,

	వెంకటేశ్వర పబ్లికేషన్స్, కడియం. 1959.
వెంకటసుబ్బారావు, రెంటాల (సంపా) - 1 -	"శతక సంపుటి"
	"శతకసముచ్చయం", ప్రథమ భాగం. ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు, కాకినాడ. 1931; "శతకం సముచ్చయం", ద్వితీయ భాగం, 1933.
శేషయ్య, చాగంటి	"ఆంధ్ర కవి తరంగిణి" సంపుటాలు: హిందూ ధర్మశాస్త్ర గ్రంథనిలయం, కపిలేశ్వరపురం, 1955-58.
శేషాచార్యులు, కోలా	"నీలగిరియాత్ర", మద్రాసు ఓరియంటల్ లైబ్రరి ప్రచురణ, 1953.
శేషాద్రి రమణ కవులు (పీఠిక)	"కాళహస్తి శతకం", బాణాల వీరభద్రయ్య రచన, వావిళ్ల, మద్రాసు
శేషాద్రి రమణ కవులు (పీఠిక)	"లావణ్య శతకం", వావిళ్ల, మద్రాసు. 1910.
సత్యనారాయణ, యండమూరి	"ఉషః కిరణాలు", ఆదర్శ గ్రంథ మండలి, విజయవాడ, 1960.
సత్యనారాయణ శాస్త్రి, మధునాపంతుల	"ఆంధ్రరచయితలు" (ప్రథమభాగం), అద్దేపల్లి అండ్ కో, సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్, రాజమహేంద్రవరం, 1950.
సదాశివ శాస్త్రులు, వెల్లాల; శేషశాస్త్రులు, అవధానం	"వెలుగోటివారి వంశావళి", మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయం వారి ప్రచురణ.
సుందరరావు, ఆరార్	"తెలుగులో క్రైస్తవ సాహిత్యం" (మొదటి సంపుటి-భక్తి సాహిత్యం), స్వీయ ప్రచురణ, సికిందరాబాదు, 1976.
సుందరశర్మ, విఠల దేవుని	"కుశలవోపాఖ్యానం", తంజావూరు సరస్వతీ మహల్ ప్రచురణ, నెం.22, 1951.
సుబ్బారావు, వంగూరి	"శతకకవుల చరిత్ర", కమల కుటీర్ పబ్లికేషన్స్, నరసాపురం, 1957.
సుభద్రయ్యమ్మ, మదిన	తెలుగు కావ్యములు (1 వ భాగం), ఆర్షవర ముద్రాక్షరశాల, విశాఖపట్టణం, 1893.

సూర్యనారాయణ, చల్లా టీకకు "లలితోపాఖ్యానం" ముత్యాల ప్రచురణ, 1917
సూర్యనారాయణ శాస్త్రి, మల్లాది "సంస్కృత వాఙ్మయ చరిత్ర" (ద్వితీయ ఖండం). ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు, హైదరాబాదు, 1961.
సోమనాథరావు, ఆదిపూడి "ఆంధ్ర రఘువంశం", కాకినాడ, 1913.

అముద్రిత గ్రంథ చింతామణి సంపుటాలు

ఆంధ్ర క్రైస్తవ కీర్తనలు - బాప్టిస్టు 2 వ కూర్పు, 1937.
ఆంధ్ర పత్రిక ఉగాది సంచికలు
ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్పత్రిక సంపుటాలు
కళింగ సంచిక
గోలకొండ కవుల సంచిక
పరిశోధన సంపుటాలు
బ్రౌన్ లేఖలు - సంపుటం, 15
భక్తి రస శతక సంపుటం - 2 వావిళ్ల, మద్రాసు, 1928.
భారతి సంచికలు
మద్రాసు ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయం కేటలాగులు
మెకంజీ సంపుటాలు

Agarvala, V.S- 'Mastya Purana-A study', Varanasi, 1963

Barnent, L.D- Catalogue of the Telugu Books in the Library of the British Museum, London, 1912

Gledstone, Canon F.F- C.L.S. Stories of Telugu church Founders, no.6, The Christian Literature Society of India, Park Town, Madras, 1941

Hazra, R.C- 'Studies in the Upapuranas'

Managamma, J- 'Book Printing in India', Bangorey Books, Nellore,(s.India), 1975

Natarajan,K- 'History of Indian Journalism', Part-II, the Report of the Press Commission, New Delhi, 1954

Reddy, G.N; Bangorey (Ed.) -'Literary Autobiography of C.P.BROWN', Venkateswara University, Tirupati, 1978

Thomas Julia- Letters from Madras, (during the Years 1836-1839) by a lady, New Edition, London, 1846

Bulletin of the Govt. Oriental Mss. Library, Madras
Vol.II, Vol.VII (No.182), & Vol.VIII (No.2)

Journal of Indian History, Vol.XLIV. Part II, August, 1966

Journal of Literature and Science, Vol.3, No.1, Jan.1836

Pictorial Hyderabad-Vol-II

Ter Centenary Commemoration, Madras.

ఈ సంపుటంలోని కవుల అకారాది క్రమం

కవి పేరు	ప్రకరణం నెం.
మోచర్ల కవులు (వెంకన్న, దత్తప్ప)	8
యాగంటివారు	15
యాదయ్య బాపన్న గారి	11
యోగానందం, ఉన్నవ	10
రంగన్న, శతఘంటం	8
రంగప్ప, కస్తూరి	8
రంగప్ప, బంగారు	11
రంగశాయి, హర్యహరాజ	11
రంగాచార్యుడు, శేషం	11
రఘునాథాచార్యులు, శేషం	11
రమణయ్య, తరిగొండ	11
రహిమతుల్లా సాహిబు, సయ్యదు	2
రాఘవయ్య, కాపటూరి	14
రాఘవరెడ్డి, బేడె	9
రామకవి, నాగుల	11
రామకవి, ముకుందపురి	11
రామకృష్ణయ్య అల్లమరాజు	9,10,12
రామకృష్ణయ్య, బెహరా	11
రామచంద్రయ్య, కవిరాయని	12
రామచంద్రయ్య, కోదండరామయ్యగారి	11
రామచంద్రయ్య, దిట్టకవి	11
రామచంద్రయ్య, సాంతమహంతి	12
రామచంద్రారెడ్డి, తూము	10
రామజోగి, నడిమింటి	4,14
రామనామాత్యుడు	12
రామన్న, ఆలికొండ	14
రామన్న, దెమ్మూరు	9
రామభట్టు, జయంతి	9
రామభద్రయ్య, కవిరాయని	11
రామయ్య, గోవర్ధనం	12
రామయ్య, బొబ్బిలి	7
రామయ్య, లావనూరి	9
రామలింగభట్టు, తెరికపల్లి	11
రామాచార్యులు, కొత్తపల్లి	6

గమనిక : ఈ యుగంలోని శతక కవుల పేర్లు అకారాది క్రమంలో వా[illegible] గురించి వ్రాసిన ప్రకరణం అనుబంధంలో చూడవచ్చు.

SAMAGRA ANDHRA SAHITYAM- Volume 10 - By ARUDRA

సమగ్ర ఆంధ్ర సాహిత్యం

పదవ సంపుటం

కుంఫిణీ యుగం-II

ఆరుద్ర